

КОРОТКИЙ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ
СЛОВНИК УСТАЛЕНИХ ВИРАЗІВ

Університет імені Адама Міцкевича в Познані
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

Тетяна Космеда,
Олена Гоменюк, Тетяна Осіпова

КОРОТКИЙ
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК
УСТАЛЕНИХ ВИРАЗІВ:
еквіваленти слова, фразеологізми,
прислів'я та приказки

Познань-Харків
2017

**Тетяна Космеда,
Олена Гоменюк, Тетяна Осіпова**

**КОРОТКИЙ
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК
УСТАЛЕНИХ ВИРАЗІВ:
еквіваленти слова, фразеологізми,
прислів'я та приказки**

Познань-Харків
Видавництво “КОЛО” (м. Дрогобич)
2017

Університет імені Адама Міцкевича в Познані
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

**Тетяна Космеда,
Олена Гоменюк, Тетяна Осіпова**

**КОРОТКИЙ
УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК
УСТАЛЕНИХ ВИРАЗІВ:
еквіваленти слова, фразеологізми,
прислів'я та приказки**

Познань-Харків
Видавництво “КОЛО” (м. Дрогобич)
2017

ISBN
УДК [811.161.2+811.162.1](038)
ББК 81.411-4
К-71

Космеда Тетяна, Гоменюк Олена, Осіпова Тетяна. **Короткий українсько-польський словник ustalених виразів: еквіваленти слова, фразеологізми, прислів'я та приказки** / за заг. ред. проф. Т. А. Космеди; автор передмови проф. Т. А. Космеда ; уклад. Т. Космеда, О. Гоменюк, Т. Осіпова. — Познань-Харків : Коло (м. Дрогобич), 2017. — 408 с.

Tatiana Kosmeda, Olena Gomeniuk, Tatiana Osipowa. **Krótki ukraińsko-polski słownik ustalonych wyrażeń: ekwiwalenty słowa, frazeologizmy, przysłowia i porzekadła** / pod red. prof. dr hab. T. Kosmedy; autor przedmowy prof. dr hab. T. Kosmeda ; T. Kosmeda, O. Gomeniuk, T. Osipowa. — Poznań-Charków : Koło (Drohobycz), 2017. — 408 s.

Kosmeda Tetiana, Gomeniuk Olena, Osipova Tetiana. **Concise Ukrainian-Polish Dictionary of Set Expressions: Word Equivalents, Phraseologisms, Proverbs and Sayings** / the chief editor prof. T. Kosmeda; the author of the preface T. Kosmeda ; T. Kosmeda, O. Gomeniuk, T. Osipova. — Poznań-Kharkiv : Kolo (Drohobych), 2017. — 408 p.

Цей словник є першою спробою репрезентації українських ustalених виразів з наданням їхніх польських еквівалентів з відповідним тлумаченням. Словник містить ustalені вирази різних типів за структурою і семантикою, походженням, поширенням у мовленні, стилістичними параметрами, активністю вживання: еквіваленти слова, фразеологізми, ustalені порівняння, прислів'я, приказки, вітання, побажання і под.

Рекомендується усім, хто бажає поглибити знання мов і відповідних культур, підвищити рівень своєї комунікативної спроможності.

Niniejszy *Słownik* stanowi pierwszą próbę przedstawienia ukraińskich stałych zwrotów wyrazowych wraz z ich polskimi ekwiwalentami. Słownik zawiera stałe zwroty wyrazowe o różnej strukturze i semantyce, pochodzeniu, rozpowszechnieniu w mowie, wyróżnikach stylistycznych, aktywności użycia: ekwiwalenty słowa, frazeologizmy, stałe porównania, przysłowia, porzekadła, zwroty grzecznościowe, powinszowania itp.

Słownik polecany jest każdemu, kto pragnie pogłębić znajomość języków i odpowiednich kultur, podwyższyć poziom umiejętności komunikacyjnych.

The Dictionary is the first attempt to represent Ukrainian set expressions and their Polish equivalents with the correspondent interpretation. The Dictionary comprises different types of set expressions: a structural difference, a semantic difference, etymology, functioning in speech, stylistic parameters, the frequency of use: word equivalents, phraseologisms, similes, proverbs, sayings, expressions of greetings and wish and etc.

The Dictionary is recommended to everyone who wants to enlarge the knowledge of the languages and the correspondent cultures; to increase the level of a communicative ability.

Рецензенти:

доктор філол. наук., професор
А. Горнятко-Шумілович (Польща)

доктор філол. наук, професор
А. А. Лучик (Україна)

доктор філол. наук, професор, чл.-кор. НАНУ
А. П. Загнітко (Україна)

Затверджено до друку вченою радою Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди (протокол № 3 від 12 червня 2015 р.)

ПЕРЕДМОВА

Актуальність і значення словника. Україна й Польща як суверенні демократичні держави мають гарну традицію співдружності і співпраці. Поляки й українці послідовно демонструють взаєморозуміння, єдність поглядів, світоглядних принципів, актуалізацію давніх і новітніх культурних зв'язків, що насамперед виявляється в період процесу вступу України в ЄС, період нелегкої для України соціально-політичної та економічної ситуації. Польща як добросусідська демократична європейська держава послідовно й ґрунтовно підтримує Україну: партнерські стосунки народів входять у нову фазу, яка впливає й на мовні контакти й вимагає від спеціалістів гуманітарної сфери більш активної дослідницько-пошукової наукової і прикладної роботи.

Рада Європи приділяє значну увагу проблемам, пов'язаним з розвитком мов, їхнім удосконаленням, а у зв'язку з цим і розвитком мовознавчої науки, що проектується на лексикографію — укладання словників різних типів. Тому і європейський вибір України впливає на обрання наукових пріоритетів у гуманітарній сфері. Очевидно, цей вибір є ще одним стимулом для лінгво-, етно-, культурологічних досліджень, зокрема і в галузі вивчення такого фрагменту мов, як усталені вирази української й польської лінгвокультур, що репрезентують національну своєрідність, історію, культуру, ментальність народів.

Українсько-польський словник усталених виразів (фразеологізми, прислів'я, приказки, еквіваленти слова) сприятиме актуалізації досліджень у сфері порівняльного українсько-польського мовознавства, фразеологічної, зокрема й пареміологічної лексикографічної теорії і практики, поглибить знання щодо етнічної специфіки міжнаціонального спілкування, мовного етикету, комунікації відповідно до чинних законів, правил, тенденцій, а також надихатиме на удосконалення знання, власне, української й польської мов на тлі їхніх лінгвокультур, пізнання унікальних усталених, стереотипних виразів, які належать до мовної народної скарбниці, що повинно вплинути на підвищення мовної і комунікативної компетенції, мовної спроможності й загального культурного рівня носіїв польської та української мов.

Словесні штампи, стереотипи, кліше, репрезентовані фразеологізмами, прислів'ями, приказками, усталеними еквівалентами слова є частотними в мовленні, комунікації: вони прикрашають її, роблять більш переконливою, зв'язною і є ознакою доброго володіння мовою. Без них мовлення не може бути вишуканим, тому *словник розрахований на широку аудиторію користувачів.*

Завдання, що стоять перед лексикографією сьогодні, стосуються різних галузей людської практики: викладання рідної та іноземної мов, переклад, комп'ютерні, інформаційно-пошукові системи, культурологія, проблеми професійного спілкування, соціологія, психологія та ін.

Концепція *Українсько-польського словника усталених виразів (фразеологізмів, прислів'їв, приказок, еквівалентів слова)* зреалізована *вперше в історії української і польської лексикографічної науки*, оскільки подібного словника на сьогодні ще не існує. Вона ґрунтується на: а) докладному вивченні наявного теоретичного і практичного досвіду укладання словників подібного типу; б) ретельному виокремленні системи реєстрових одиниць, що мають, *по-перше*, неоднорідний статус щодо репрезентації ментальності народу, його етнографічних особливостей, етикетних норм, моралі, специфіки психології, національного характеру, тематики (ідеографічний аспект) і под., *по-друге*, неоднорідний статус щодо структури, семантики і прагматики: 1) фразеологічні одиниці у вузькому значенні (єдності, зрощення, вирази, зокрема й термінологічні); 2) паремії — прислів'я і приказки; 3) словесні комбінації, що є еквівалентами слова й частотні в повсякденному мовленні; *по-третє*, мають неоднорідну специфіку функціонування та специфічне стилістичне й стильове призначення. Багатоаспектний та неоднорідний статус реєстрових одиниць передбачає різні принципи опису їхнього значення.

Мета і завдання. Робота над укладанням *Польсько-українського словника усталених виразів (фразеологізми, прислів'я, приказки, еквіваленти слова)* базується на основних лексикографічних принципах двомовних словників, завдання яких — *найбільш адекватна презентація відповідної мовної одиниці засобами іншої мови.*

Методологічні засади словника базуються на новітніх і давніх досягненнях української і польської лексикографії. В останні 10–15 років актуалізувалася робота над укладанням двомовних тлумачних українсько-польських або польсько-українських

словників, що виходять друком як у Польщі, так і в Україні. Це передусім типові *тлумачні словники*, які укладали С. Домгалський, А. Івченко, І. Кононенко, І. Митнік, Е. Васяк, М. Юрковський, В. Назарук, О. Співак та ін.

Однак на сьогодні загалом відсутній українсько-польський чи польсько-український *тлумачний словник усталених виразів*. Хоч, вважаємо, що великим успіхом українсько-польської лексикографії на сьогодні є *Українсько-польський словник еквівалентів слова* (Київ, 2011), укладений А. Лучик, О. Антоною, І. Дубровською¹, що й започатковує серйозні лексикографічні праці з українсько-польської ідіоматики. У ньому репрезентовано особливий тип мовних одиниць, що посідають проміжне місце в системі фразеологізмів, словосполучень і слів. Подані в словнику одиниці — це еквіваленти нарізно оформлених прислівників, займенників, прийменників, сполучників, вигуків, стійких сполук з несформованою частиномовною належністю. Роль цих мовних одиниць у повсякденній комунікації велика. Такі одиниці в науковій літературі називають “словами-зв’язками”, “структурними словами” чи “дискурсивними словами”. У процесі функціонування дискурсивні слова мають здатність постійно трансформуватися в інші частини мови. У мовознавстві існує традиція називати такі трансформовані форми альтернантами, а процес переходу окремих форм однієї частини мови в іншу чи набуття відповідних нових смислів — альтернацією. Особлива природа цих одиниць пояснюється наявністю саме прагматичного значення, що витісняє семантичне, денотативно-сигніфікативне. Отже, такі слова мають “хамелеонівську вдачу” й цілком залежить від контексту. При цьому в тексті (дискурсі) вони виконують особливу функцію для вираження загального смислу, комунікативної тональності.

Еквіваленти слова (ЕС) — це сполуки, які характеризуються стійкістю, єдністю значення, здебільшого постійною, незмінною формою і в мовленнєвому потоці є цілісною одиницею також і за наголосом — переважно мають один словесний наголос, їхнє застосування відбувається за чітко встановленими в мові схемами. Названий словник містить “найпоширеніші одиниці української мови цього типу та їхні відповідники в польській мові”, спосіб розміщення матеріалу — алфавітний, що цілком виправдано.

¹ Див.: Т. А. Космеда, *Рецензія. А. Лучик, О. Антонова, І. Дубровська Українсько-польський словник еквівалентів слова, К., 2011, 312 с., [в:] “Мовознавство”, Київ 2014, № 2.*

У словнику подані орфоепічні (акцентні і фонематичні), морфологічні (показники форм відмінкових закінчень, категорій роду та числа, суфіксальні морфеми) та пунктуаційні (наявність-відсутність коми) варіанти, а також факультативні компоненти структури еквівалентів слів. У складі еквівалентів слова фіксуються одиниці, які не можна співвіднести з будь-якою частиною мови. У цьому разі класифікаційною ознакою є їхня синтаксична функція. До таких одиниць належать, напр., еквіваленти слова, що функціують тільки як компоненти присудка: *під стать у ролі присудка*; *по силі у ролі присудка*; *у згоді в ролі присудка*. Істотну за кількісним складом групу ЕС становлять вставні конструкції, що теж унесені до реєстру словника: *на жаль у ролі вставного слова*; *як на біду в ролі вставного слова*.

Методологія і, власне, реєстр названого вище словника, зокрема й тип усталених мовних одиниць — еквівалентів слова є предметом і цієї праці, однак використані словникові статті перероблялися і доповнювалися ілюстративним матеріалом, а також іншою параметричною системою.

На методологічні засади, які розробили укладачі уміщеного тут словника, вплинули й концептуальні положення та *реєстр Українсько-російсько-білорусько-болгарсько-польського словника порівнянь* (Львів, 2011), укладачем якого є українська славістка *О. Левченко*. На увагу заслуговують і засадничі положення реєстру цього словника. Його об'єктом стало лише 200 одиниць, що обмежені структурно-семантичним принципом — сюди ввійшли лише *ідіоми порівняння*. Принцип розташування одиниць — абетково-тематичний. Однак авторка згаданого словника припустилася змішування одиниць мовного та мовленнєвого рівнів. На це, як і на інші недоліки словника, указує і К. Мізін в опублікованій рецензії². Укажемо зокрема на не завжди вдалий підбір аналогів порівнянь до одиниць української мови з мови польської, здійснені О. Левченко, напр.: укр. *пишна як пава* і пол. *pyszny jak kaliszka świnia* навряд чи можна вважати еквівалентами, оскільки в українській мові маємо значення 'про гордовиту, зверхню людину', а в польській — 'про повну, товсту людину'; укр. *похмурий як свиня* у значенні 'дуже відлюдкуватий' зовсім не те саме, що пол. *smutny jak świnia w deszcz* чи *niewesoły jak świnia w deszcz*. А такі українські порівняння, як *кру-*

² Див.: К. І. Мізін, *Рецензія на книгу Левченко О. Українсько-російсько-білорусько-болгарсько-польського словника порівнянь*. — Л. : Вид-во Львівської Політехніки, 2011. — 748 с., [в:] "Мовознавство" Київ 2012, № 5.

глий наче бочка; круглий наче макітра; круглий як беривка; круглий як дерев'яна діжка; круглий як ковбичка; круглий як мішок пшениці подано дуже спрощено — ‘зовсім круглий; невисокий і товстий’³, хоч, як видається, у пересічних носіїв мов таке тлумачення не викликати нерозуміння. Велика кількість порівнянь, які О. Левченко наводить у словнику, відсутні в інших наявних фразеологічних словниках і навряд чи вони можуть увійти в них, оскільки їхнє функціонування надто обмежене, напр.: укр. *простий як півлімпу “московської”*; *простий як хліб на столі* чи аналогічне пол. *prosty jak chleb* у значенні ‘надто примітивний’. З цього приводу К. Мізін пише, що О. Левченко, усвідомлюючи значущість проблеми інтерпретації порівнянь за ознакою узусності / неузусності (оказіональності), не поділяє критеріїв О. Куніна щодо визначення узусності мовних одиниць, зокрема фразеологізованих сполучень (с. 50), — фіксацією тієї чи іншої одиниці хоча б одним словником або її вживання трьома авторами (перевага повинна при цьому надаватися художньому, публіцистичному та розмовному дискурсам). Зрозуміло, що, використовуючи матеріал словника, укладеного О. Левченко, автори-укладачі уміщеного тут словника намагалися нейтралізувати недоліки, певні неточності, вносили відповідну коректуру, міняли ілюстративний матеріал і под.

Оскільки О. Левченко докладно не окреслює статусу порівнянь, не подає їх як одиниці багатоаспектні з можливими різними типами класифікацій, а бере до уваги лише два їхні типи, ураховуючи один з принципів когнітивної лінгвістики, — *атрибутні та сценарні*, — то й включає у словник одиниці різного порядку, що викликає багато питань, зокрема, чи можна вважати ідіомами такі вирази зі словника, як: *сильний як тур*; *дужий як слон*, *дужий як Самсон*, *міцний як граніт*, *вільний як орел* і под.?

Погоджуємося з досить поширеною думкою вчених (А. Івченко, О. Кунін, К. Мізін, В. Мокієнко та ін.), що хоч порівняння й відносять до найпростіших тропів, воно є зовсім не простим для пізнання й лежить в основі моделювання таких тропів і фігур, як паралелізм, метафора, метонімія, гіпербола, літота, уособлення тощо. Натомість аналізуючи когнітивну типологію порівнянь, запропоновану О. Левченко, К. Мізін зауважує, що запропонована типологізація викликає застереження. „По-перше, і атрибутивні, і сценарні порівняння формуються навколо певної ознаки, тому дуже важ-

³ Там само, с. 92.

ко визначити межу між примітивною та не примітивною семантикою атрибута (...). По-друге, обидва зазначені типи порівнянь утворюються на основі когнітивної ситуації, яка виникає внаслідок семантизації тієї чи іншої ознаки, тобто в мовця виникає уявлення — сцена або сценарій — *про брудну свиню* чи *про брудного коня на оброці*. З огляду на це, критерії розмежування атрибутивних і сценарних порівнянь, які пропонує О. Левченко, є не зовсім чіткими”⁴. Автори-укладачі цього словника не ставлять за мету розмежовувати типи порівнянь на тлі інших ідіом.

Погоджуючись із К. Мізіним, що “не слід беззастережно послуговуватися матеріалом словника”⁵, укладеного О. Левченко, оскільки при користуванні ним виникає дуже багато питань, “оголюються” актуальні проблеми, наголосимо, однак, і на відповідній його користі, оскільки він спонукає до дослідницького пошуку. Використовуючи матеріал словника О. Левченко, автори-укладачі словника, що пропонується тут до використання, намагалися вдосконалювати відповідні словникові статті й характеризували ідіоми порівняння за розробленими ними параметрами.

Значним внеском у розбудову українсько-польської лексикографії є **Українсько-польський словник міжмовних омонімів і паронімів**, укладений **І. Кононенко й О. Співаком**⁶. У “Передньому слові” до цього словника автори докладно пояснюють мотиви, що змусили їх ліквідувати одну з лексикографічних українсько-польських лакун, слушно наголошуючи на частотності помилок, що виникають у мовленні поляків чи українців, пов’язаних з явищем інтерференції. Адже, зрозуміло, що українські та польські мовні одиниці “можуть мати спільне індоєвропейське або загальнослов’янське походження, однак у процесі розвитку кожної з мов ці слова, зберігши своє звучання, розійшлися за лексичним значенням, порівн.: *гора* — *góra*, *гострий* — *ostrzy*, *колір* — *kolor*. Окремі пари міжмовних омонімів та паронімів утворювалися внаслідок розходжень у запозичених з інших мов словах під впливом внутрішньомовних процесів, порівн.: *аванс* — *awans*, *акорд* — *akord*. Явище міжмовної омонімії та паронімії може виникати також як наслідок процесу переходу слів з польської мови в українську і навпаки, порівн. зміну значень у лексичних парах: *вензель* —

⁴ Там само, с. 92.

⁵ Там само, с. 91.

⁶ І. Кононенко, О. Співак, *Українсько-польський словник міжмовних фразеологічних омонімів і паронімів*, Київ 2008, с. 8.

з пол. *węzeł, hulać* — з укр. *гуляти*. Інколи міжмовні омоніми і пароніми виникають унаслідок випадкового збігу у звучанні слів двох мов, порівн.: *ангельський* — *angielski*⁷, що, зрозуміло, відбивається й у фразеологічній системі кожної з мов, про що пишуть автори словника, зауважуючи, що “складними стосовно вживання для носіїв української та польської мов є також **міжмовні омоніми-фразеологізми**, розходження в семантиці яких зумовлене не значенням окремих компонентів, а їхнім загальним змістом”⁸. Такі одиниці, що дуже цінно, автори зазначеного словника подали окремо, хоч і репрезентували їх у незначній кількості.

Пояснення значень окремих одиниць у цьому словнику, що вважаємо слушним, включає інформацію, яка репрезентує особливості вживання фразеологізмів у конкретних мовних контекстах, напр.: **ані руш**. ‘1. Ні на крок. *Стій, ані руш*’; **за плечима** ‘1. у кого, за чийми і без додатка. У минулому. *За плечима цієї немолододі жінки роки важкої праці*. 2. у кого, за чийми і без додатка. У доробку. *У дослідника за плечима є унікальний досвід роботи з провідними біотехнологами світу*’ та ін. Простежуємо також усунення зі словникової статті в окремих випадках надмірної деталізації семантичної структури ідіоми, що видається цілком виправданим. Так, значення еквівалента слова **на руку** — ‘1) кому. Вигідний, зручний для кого-небудь; 2) для кого, кому. Вигідно, зручно кому-небудь’, що міститься в *Словнику фразеологізмів української мови*⁹, об’єднані у словнику І. Кононенка, О. Співака в одне — ‘кому, для кого. Бути вигідним, зручним для когось. *Ситуація, що склалася, була йому на руку*’. Це концептуальне положення лексикографів узяті на озброєння й укладачами наведеного тут словника. Утім, використовуючи цей словник, автори-укладачі також вводили відповідні корективи, доповнення, вносили певні зміни.

2013 року проф. О. Демська остаточно впорядкувала в електронній формі *Короткий польсько-український словник прислів’їв і приказок*, який її батько, професор М. Демський, підготував ще 1994 р., але, як пише О. Демська, смерть автора відклала його друк. Працю відтворено за рукописом.

У короткій передмові частково вказано на об’єкт словника — сучасні й давні, загальні й регіональні прислів’я і приказки, а та-

⁷ Там само, с. 6.

⁸ Там само, с. 7

⁹ Див.: *Словник фразеологізмів української мови*, уклад. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук та ін., Київ 2003.

кож поодинокі прикмети й велеризми, дібрані з низки польських та українських джерел¹⁰. Далі подано відомості про реєстр словника: польськомовна частина містить 1 546 прислів'їв та приказок, розташованих за алфавітом, а українськомовна — 3 258 паремій. *Реєстрові одиниці не пояснюються*, однак добре те, що остання подана самостійно чи може “супроводжуватися дублетами, позначеними через символ знака рівності (=) і / або синонімами, позначеними за допомогою горизонтальної стрілки (→)”¹¹. Кожна реєстрова одиниця української частини “може мати один або кілька українських відповідників або ж бути відсиланням до аналогічної польської одиниці. Усі українські прислів'я та приказки наголошено (з урахування варіантів наголошування). Крім того, у структурі прислів'їв та приказок обох мов вжито дужки: кутові <> позначають факультативність, необов'язковість, а круглі () — варіантність уживання того чи того елемента у відповідному прислів'ї або приказці. Словник доповнено індексами, де до кожного прислів'я та приказки подано номер сторінки, на якій вони лексикографовані”¹². Як бачимо, укладач використовує кілька параметрів — подано наголос (ураховано акцентні норми і їхні варіанти), факультативність і варіантивність структурних компонентів паремій. Словникова стаття має такий вигляд:

- А - Aby błoto było, to czart będzie Коби болото, а чорти будуть;
 = Byleby błoto, a diabli się znajdą Аби люди, а піп буде;
 → *Aby chleb, to zęby będą* = Аби вуздечка, а кінь знайдеться.
 Gdzie chleb, tam się i zęby znajdą
 → *Jak będzie chleb, to i nóż się znajdzie.*

Цей досвід лексикографування усталених мовних одиниць, безперечно, цінний, однак слід урахувувати й традицію. У цьому ракурсі автори-укладачі наведеного тут словника активізувати увагу й на пам'ятці польської культури, яку, як видається, необхідно заново “відкрити”. Йдеться про словник **S. Adalberga *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych*** (Warszawa, 1889–1894). С. Адальберг, як відомо, працював над словником з 1883 до 1894

¹⁰ *Короткий польсько-український словник прислів'їв і приказок*, уклад. М. Демський, Електронна версія, file:///C:/Users/User/Desktop/Остаточна%20робота%20над%20словником/Демський_Словник.pdf, с. 3–4.

¹¹ Там само, с.5.

¹² Там само.

року. Його праця містить близько 5 100 головних виразів, тобто окремих статей, що налічують майже 30 000 паремій, не враховуючи варіантів. Увесь матеріал поділяється на два розділи: перший складається з уже охопленого друком матеріалу (усі видані до того часу спеціальні збірки паремій, етнографічні праці, виписки, зроблені з творів найвидатніших письменників XVI, XVII, XVIII ст.), другий — матеріали, що ще не були надруковані. С. Адальберг намагався уникати помилок, які допускали його попередники, насамперед включення чужих прислів'їв у збірки польських паремій, намагався залишити тільки ті одиниці, що мали чіткі ознаки паремій, хоч на той час не була напрацьована відповідна теорія щодо розуміння статусу паремії. Під час фіксації паремій дослідник керувався основним принципом — подавати їх без жодних скорочень та переробок, навіть зберігаючи всі архаїчні мовні ознаки, лише зі зміною орфографії.

С. Адальберг запропонував нову алфавітно-гаслову систему укладання паремій, що полегшила користування цим матеріалом. Запроваджений у книзі “Предметний покажчик”, містить близько 40 000 посилань і дає змогу віднайти потрібну паремію, пов'язану з головним виразом¹³. С. Адальберг наводить короткі, але вичерпні пояснення щодо вживання паремії, її появи й історії, щодо архаїзмів, діалектизмів тощо, іноді вдаючись до зіставлення інформації з більш ранніх джерел. Праця С. Адальберга — багате надбання як для польської, так і для слов'янської пареміології загалом.

В Україні над паремійним словником наприк. XIX — на поч. XX ст. працював **Іван Франко**, який високо цінував словник С. Адальберга, мабуть, тому він так часто звертався до нього й використовував для укладання *Галицько-руських народних приповідок*, наводячи польські паралелі, залучаючи джерельну базу цього словника, оскільки “хотів показати, яким є відсоток українських оригінальних приповідок, а скільки взято від великоросів, білорусів та поляків...”¹⁴. І. Франко не завжди погоджується з С. Адальбергом й інколи шукає пояснення окремих паремій у інших словниках, буває, що І. Франко заперечує подане С. Адальбергом пояснення.

І. Франко, як і С. Адальберг, розглядав паремійний склад мови широко. На його думку, це „не тільки моральні, філософські суджен-

¹³ S. Adalberg, *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych*, Warszawa 1889–1894, s. 15.

¹⁴ І. Я. Франко, *Лист до М. П. Драгоманова від 4 грудня 1883 р.*, [в:] Його ж, *Зібрання творів*, у 50-ти томах, Київ 1986, т. 48, с. 383–384.

ня, життєві правила, але також певні стереотипні особисті рефлексії, вислови загальнолюдських почувань, прокляття, жарти, ущипливості, висміювання, порівняння і фігуральні звороти, як і деякі, якщо можна так сказати, вивітрені формули ворожби — “примовлянь”, [...] найрізноманітніші пародії (молитов, обрядів, заклять і навіть серйозних прислів’їв) [...], деякі “застарілі” загадки, значення яких стало з часом настільки прозорим, що народ перестав уважати їх загадками і вживає як прислів’я”¹⁵.

І. Франко вмістив у збірку паремійні запозичення з польської мови і, відповідно, зі словника С. Адальберга. Він ставив два основних завдання — виявити польсько-галицькі відповідники, що функціонували напр. XIX – на поч. XX ст., і з’ясувати загалом специфіку польського впливу на формування галицько-руських приповідок, які й зібрав І. Франко, а це 30 000 одиниць.

Словник, укладений Іваном Франком, як видається, заклав підґрунтя роботи над українсько-польським і польсько-українським тлумачним паремійним словником. На нього спиралися укладачі поданого тут словника, зауважуючи ті випадки, коли використано тлумачення Івана Франка, хоч, зрозуміло, це тлумачення набуло стилістичної і орфографічної видозміни.

Наголосимо також, що одним з джерел цього словника став і навчальний посібник *Українська фразеологія: теорія, вправи, тести, словник (для польських студентів-філологів)* (ред. Т. Космеди; уклад. Т. Космеда, О. Ерделі, Л. Малецькі, Т. Осіпова, М. Четирба, Познань 2011), у якому вміщено невеличкий (близько 700 одиниць) українсько-польський тематичний тлумачний двомовний словничок паремій.

Отже, українські й польські усталені вирази як продукт мов двох споріднених слов’янських народів мають чимало спільного в лінгвокультурах, що зумовлено низкою відомих екстра- й інтра-лінгвістичних чинників, а це, звісно, полегшує засвоєння усталених виразів, однак зазначена спорідненість наражає й на труднощі.

Що ж потрібно насамперед ураховувати носіям польської і української лінгвокультур під час засвоєння системи усталених виразів?

¹⁵ З фольклористичної спадщини Івана Франка. Недрукована передмова до збірки прислів’їв, підготовка до друку, переклад і вступна замітка О. І. Дея, [в:] “Народна творчість та етнографія”, 1963, № 2, с. 94.

Усталені вирази української і польської мов можуть бути абсолютними еквівалентами, тобто бути цілком подібними і за формою, і за значенням, і за прагматичними параметрами, що, як правило, простежується саме за умов близькості, спорідненості культур та за умови використання інтернаціонального паремійного фонду, що передається насамперед шляхом калькування (це передусім ідіоми античного походження, біблеїзми, прецедентні вирази з текстів світової класики, афоризми і под.), напр.: укр. **грати-ся з вогнем** (ідіом., розм., несхв.) — значить “поводитися необережно, займатися чимось небезпечним, не думаючи про наслідки; ризикувати”. Польський абсолютний відповідник — **igrać z ogniem**. Укр. **правда очі коле** (присл., заст.) — значить “правду, висловлену в очі, ніхто не любить; неприємно слухати, визнавати”. Еквівалентом цього усталеного виразу в польській мові є **prawda w oczu kole**. Як бачимо, в польській мові вжито прийменник, відсутній в українській конструкції. Простежуємо еквівалентні паремії, що однаково омовлюють народні спостереження, напр., укр. **Як сіно косять, то дощів не просять** (присл., ств.) — пол. **Jak siano koszą, to deszczu nie proszą** та ін. Інтернаціональний вираз **валааімова осліця** (ідіом., книжн.) — “про покірливу, мовчазну людину, яка несподівано висловлює протест”, звісно, має абсолютний аналог у польській мові — **oślica Balaama**. Укр. **буря в склянці води** і пол. **burza w szklance wody** — усталений індивідуально-авторський вираз, що став афоризмом.

Під час знайомства зі спільним паремійним фондом, повними еквівалентами української і польської лінгвокультур простежуємо усталені вирази, що не зафіксовані словниками, однак серед них є й такі, які активно використовуються в живому повсякденному мовленні українців, а їхні еквіваленти — так само в мовленні поляків, напр., в українському усному мовленні активно вживають ідіому **вставити (встромити) свої п'ять (три) копійок (копійку)**, але, як з'ясувалося, в академічних українських фразеологічних і тлумачних словниках та електронних джерелах така ідіома не зафіксована. А польські словники містять цей вислів (порівн.: **wtrącać (dorzucać) swoje trzy grosze**) і дають йому таке тлумачення: “Odzywać się nie będąc pytanym, wypowiadać niepotrzebnie swoje zdanie; wtrącać się”. Чому зазначена одиниця не отримала відповідного опису в українській фразеографії не зрозуміло. Утім, має місце інформація, що підтверджує факт функціонування зазначеної ідіоми

в українському мовному просторі, крім того, в Інтернет-мережі поширені міркування носіїв української мови щодо походження цієї усталеної одиниці. Одні джерела зазначають, що вислів є своєрідною калькою американського *two cents* (*that's my two cents* — *це мої два центи*), що, імовірно, походить від англійського вислову *put in my two pennies worth* або *my two-penn'orth*. Водночас цей усталений вислів етимологічно пов'язують з англійською ідіомою *a penny for your thoughts*, використання якої датується XVI ст. Важко з'ясувати, де губляться корені цієї фрази, що стала підґрунтям оригінального саркастичного вислову *I said a penny for your thoughts, but I got two pennies' worth*. Інша етимологічна версія з'яви розглядуваної ідіоми пов'язана з реаліями радянської доби, спільними для мовного простору країн соціалістичного табору, куди, звісно, належала і Польща, і Україна. Носії української мови, як видається, слушно вважають, що наведена ідіома виникла в сер. XX ст., коли у сферу послуг було впроваджено автомати для продажу газованої води, придбати яку можна було, вставивши в автомат 3 копійки. Аналогічно сплачували 5 копійок в автоматах метро за проїзд¹⁶. Уважаємо, що сучасна українська фразеографія повинна ліквідувати відповідну лакуну, щоб не виникало враження, що такої фразеологічної одиниці в українській мові не існує. В окремих випадках, отже, доводилося вводити у словник одиниці, схарактеризовані на основі авторського дослідження.

Подібне явище відсутності ідіоми у відповідних фразеологічних словниках польської мови спостерігаємо й щодо польських усталених виразів, які функціонують в українському лінгвокультурному просторі. Це стосується зокрема ідіоми біблійного походження *od morza do morza* — *від моря до моря*, що увійшла до польського паремійного фонду і стала поширеною в мовленні поляків, набуваючи навіть статусу патріотичного гасла. Вона була актуалізована і в українській мові, де її використовують до сьогодні. Фахівці зазначають, що, незважаючи на популярність, зазначена ФО не подана ні в українських, ні в польських словниках. Припускається, що це, імовірно, не випадковість, а відлуння проблеми тлумачення цього певною мірою політизованого усталеного вислову, адже з огляду на історію українського і польського народів ця ФО має особливості психоаксіологічного сприйняття. Поляки усвідомлю-

¹⁶ Див.: Т. Космеда, О. Гоменюк, Т. Осіпова, *Українська фразеологія в польській аудиторії: проблеми засвоєння*, [в:] *Українська мова у світі*, Збірн. матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф., 9–10 листоп. 2016 р., Львів 2016, с. 117–127.

ють її як одиницю, що має позитивну маркованість, оскільки вони пишалися своєю державою, схвалювали її велич — від Балтійського моря аж до Чорного (такий вислів первинно вважався прямою номінацією явища), а для українців подібні державні стратегії були небезпечними й загрозливими, тому в цей вираз вони вкладають іронію, прагматику несхвальності¹⁷.

Низка українських і польських ФО репрезентує подібність за формою, лексичним складом, однак семантика і прагматика при цьому може абсолютно відрізнятись. У цьому разі, зрозуміло, маємо справу з міжмовними омонімами й паронімами. І тут, як зауважувалося, слід бути обережними. Це “псевдодрузі” перекладачів, напр.: укр. **на барани ходити** (ідіом., розм., несхв.) — “напролом, бути впертим і самовільним”, однак пол. **wziąć (brać, nieść) na barana** має інше значення — “садити когось, як правило дитину, на плечі, підтримуючи ноги руками, і так носити”; ця усталена одиниця, зрозуміло, немає несхвальної тональності. Під впливом польської мови подібний вираз використовують у Галичині (**сісти на барана**). Укр. ідіома **як (мов, наче і т. ін.) по нотах** і пол. **jak z nut** на перший погляд збігається в значенні, однак у польського виразу ширша валентність і прагматика. Український усталений порівняльний вираз має значення “легко, без ускладнень, як слід; ніби за наперед продуманою схемою”, тобто використовується як схвалення, а в польській мові проектується на дію, виражену дієсловом **brexати (klamać)**, що моделює несхвальну тональність — “говорити неправду, вводити когось свідомо в оману”. Неповним відповідником до укр. **ангели взяли** (ідіом., заст., книжн., евфем.) у значенні “хтось помер” за умови частково лексичного збігу є пол. ідіома **powiększyć grono aniołków**, хоч і співвідноситься вона з українською ідіомою за всіма прагматичними параметрами, однак має вужче значення, оскільки стосується лише дитини.

Відчуття сорому в польській мові омовлюється паремією **świecić oczami** (“відчувати сором за когось, чужі помилки, діяння, виховання”). В українській мові фразеологізм-відповідник ширший за семантикою, порівн.: **світити оком** (оком, очима і т. ін.): “1) пильно дивитися; 2) дивлячись, виявляти поглядом почуття гніву, роздратування і т. ін.; 3) не мати чим освітлювати при-

¹⁷ Т. А. Космеда, О. М. Прасол, “Політичний” фразеологізм у мовній свідомості галичан: проблема трактування, [в:] Вісник Дніпропетров. ун-ту : Наук. журнал, за ред. М. В. Полякова, Сер. “Мовознавство”, вип. 20 (1), № 11, т. 22, 2014, с. 77–82.

міщення”. Як бачимо, семантика і прагматика українського виразу не збігається з польським. Окрім того, незначні трансформації, що цілком припустимі в усному мовленні, можуть повністю змінити семантику і прагматику цієї ФО, порівн.: *світити в очі* — “лестити, підлещуватися”.

Важко засвоюються ідіоми, що мають полярну внутрішню семантику (явище енантеосемії), зокрема українська ідіома *у (в) славі* має два полярні значення: “1) прославлений героїчними подвигами, талантом (контекст: *Герой доживав свій вік у славі* (з усн. мовл.)); 2) знеславлений, зганьблений (контекст: *У славі він покидав рідне містечко через недобрі чутки* (з усн. мовл.))”. Наявність у ФО паронімічної пари ще більше ускладнює її сприйняття й можливість практичного застосування, порівн.: *у (в) славу* уживається за умови вказівки на когось або щось, заради уславлення того, на честь кого відбувається дія (контекст: *У славу рідної армії лунало на повен голос: “Ура!”* (з усн. мовл.)). Мовні одиниці такого ґатунку становлять труднощі не тільки для іноземців, але й для носіїв рідної мови, оскільки допомогти розв’язати проблему їхнього сприйняття можуть лише відповідні лексикографічні джерела.

Відмінність за формою, лексичним складом може бути мізерною, а значення при цьому повністю еквівалентним. У ФО різних лінгвокультур значущими стають різні образи, насамперед такі, що номінують концепти фауни чи флори, що однак мотивують абсолютно подібні значення, напр., в укр. паремійному фонді *як (мов, ніби і т. д.) корові сідло* уживається для вираження повного заперечення викладеного змісту, тобто “зовсім не личить, не підходить що-небудь”, а в польській лінгвокультурі для омовлення цього значення актуалізувався образ свині, порівн.: *jak świni siodło*. Залежно від тваринного образу змінюються окремі лексичні одиниці фразеологізму, порівн.: *кожна жаба своє болото хвалить* (“кожному подобається своє”) — *każda pliszka swój ogonek chwali* (жаба — болото в укр. і в пол. *трясогузка* — *хвостик* у пол.); *швидкий (скорий, жвавий) як ведмідь за перепелицями (за мухами)* (“дуже повільний, незграбний”) — *szykowany (zgrabny) jak wół do karety (jak osieł do tańca)*: в укр. *ведмідь* — *перепилиці (мухи)*, а в пол. *віл* — *капета* чи *осел* — *танець*; *комар носа не підточить* (“так, що й ні до чого причепитися”) — *tucha nie siada* в польській лінгвокультурі та ін.

В Україні переважає православ’я, тому в пареміях омовлюється насамперед образ священика чи попа, а Польща — монорелігій-

на держава, де поширений католицизм, то й в ідіомах актуалізовано, що цілком зрозуміло, образ ксьондза, порівн.: *аби люди, а нім буде* (“на готовий прихід попа знайдуть”) і пол. еквівалент *jak będą ludzie, to i ksiądz się znajdzie*; хоч у зв’язку з тим, що в Польщі також частково поширена православна релігія, у складі ФО з’являються й відповідні релігійні поняття, порівн.: укр. *Бог Богом, а люди людьму* (“шана до Бога не стримує людину через її слабку натуру від задоволень, що часто не збігаються з Божими заповідями”) — пол. *Bóg Bogiem, a por porot*.

Аналогічні ідентифікаційні процеси спостерігаємо й в ідіомах, що містять елементи фразеологічного антропонімікону. Як правило, фразеологізація власної назви виникає на спільному підґрунті, а отже, не повинна викликати труднощів декодування, однак дає змогу відчутти особливості відповідної лінгвокультури, фонетикографічну специфіку мови, поширеність власної назви. Утім, важливо, що заміна власної назви на культурно значущу для конкретної лінгвокультури не впливає на значення, що залишається аналогічним, хоч часом ФО зі складниками — власними назвами належать до інтернаціонального фонду, походять з Біблії, античної культури чи літературної класики, порівн. *Хома* (заст. *Тома*) — *Tomasz*: укр. *Хома невірний (невірячий)* — пол. *niewierny Tomasz*; так само укр. *за царя Гороха (Панька, Тимка, Хмеля)* у значенні “дуже давно, у дуже давні часи” — *za (czasów) króla Świeczka*; укр. *кожна птиця знайде свого Гриця* (“кожен знаходить собі пару для подружнього життя”) — пол. *każda Kasia (Różia) trafi na swojego Jasia (Józia)*; укр. *у всякого Мусія своя замія* (“кожний має власні інтереси”) — пол. *każda Teresa ma swe interesa* (простежуємо чинність гендерного фактору чоловіче — жіноче ім’я, хоч на значення це також не впливає) і т. п. У фразеологічному мовленні зазвичай “приживаються” не лише найбільш частотні для певного народу імена, але й такі, що відповідають тому образу, який формує відповідну семантику чи, швидше, прагматику ФО, що засвідчено в теорії конотонімів (Див. праці Є. Отіна¹⁸ та Г. Лукаш¹⁹). Напр., укр. паремія *Без Гриця й вода не освятиться* характеризує людину, яка постійно втручається в чужі справи, викликаючи в оточуючих несхвалення, іронічне ставлення. Обрана народом власна назва при цьому цілком умотивована: Григорій = Гріґір = Грицько

¹⁸ Е. С. Отин, *Словарь коннотативных собственных имен*, Москва 2006.

¹⁹ Г. П. Лукаш, *Актуальні питання української конотоніміки*, Донецьк 2011.

(Грігір = Гриць = Рігір = Ригор) (від гр. gregoreo — “не сплю, пильную”, буквально — “той, хто не спить”, що в приповідках часто стає об’єктом гумору (*Куди твоє, Грицьку, діло!; Не для Гриця паланиця; Тиць, аж і Гриць*), насміху (*Гриць має голову з дурниць; І ти, Грицю, пан!; Дурний Грицько млинці пекти — він краще тістечко з’їсть*), співчуття (*Гриць за волами, Гриць і за дровами*); символізує незграбність (*Поволі, Грицю, бо на корито впадеш*), некмітливість (*То не з Грицем справа*), невинність (*Не видів Гриць воза та й зробив собі сани*). Подібний принцип, вірогідно, реалізується й відповідно до інших власних назв, що фразеологізуються в мовленні, порівн.: ім’я *Галина* походить від грецького слова “*galene*” (спокій, безтурботність) і етимологічно фіксує смисли: “спокійна”, “безтурботна”, “ясність”, “тиша”, “гладь моря”, “лагідність”, “штиль на морі”, “тиха погода”, що цілком відповідає українським уявленням про молоду дівчину, тому й актуалізується це ім’я в пісенному фольклорі (народні пісні “*Несе Галя воду*”, “*Ой ти, Галю*” та ін.). Узагальнений образ молодої дівчини демонструють паремії *Не буде Галя, то буде другая; Пішла б Галя і в Рим, коли було б із ким*.

У польській лінгвокультурі образ дівчини репрезентують паремії, де як складники функціують переважно такі жіночі імена, як *Zosia, Marysia, Agnieszka, Dorotka*, що, очевидно, пов’язано з частотністю їхнього використання для називання дівчат, порівн.: *Każda Zosia dobra gosposia; Jeden woli Zosię, drugi Marysię; Dobra Agnieszka, kto z nią nie mieszka* чи *Nie namówisz, nie Dorotka*. У пареміях польської лінгвокультури часто складниками стають жіночі імена, що пов’язані з постатями святих, порівн.: *Po świętej Urszuli ciężko wyjść w samej koszuli, Święty Andrzej grzechem; Święta Katarzyna śmiechem; Barbara święta o górnikach pamięta* та ін. Отже, український і польський фразеологічний антропонімікон стимулює більш глибоке розуміння ідіом, знайомить з культурою, національним характером.

Велика кількість паремій має різну лексичну презентацію, однак за значенням аналогії можна віднайти, хоч вони матимуть відповідну культурно-національну маркованість. У фразеологічних одиницях послідовно репрезентується релігійно-обрядова сфера життя, що важливо для актуалізації народознавчої інформації, напр., 14 жовтня православний світ відзначає одне з великих і значних церковних свят року — Покров Пресвятої Богородиці, що вважа-

ється символом захисту, заступництва й розради. Козацтво України споконвіку вважало Пресвяту Богородицю своєю покровителькою. В Україні 14 жовтня відзначають державне свято — День українського козацтва. У народі говорять, за фольклорною традицією актуалізуючи тавтологічні звороти: „Покрова накриває траву листям, землю — снігом, воду — льодом, а дівчат — шлюбним вінцем”. Тому й зафіксовано в українському паремійному фонді *Покрова землю листом покрива*. За народною прикметою на Покрову може випасти перший сніг. У польській лінгвокультурі цей день пов’язаний з постаттю Святої Урсули — мучениці, діви, святої Католицької церкви. З іменем цієї покровительки пов’язують 21 жовтня, порівн.: *Od Świętej Urszuli oczekuj koszuli*. Народ ушановує й інших святих, імена яких укарбовані у ФО: *Варвара ночі увірвала, а дня приточила*: на свято Варвари (17 грудня) починає прибиватися день, а ніч скорочується. Святу *великомученицю Варвару* вважають покровителькою ремесел. В Україні це молодіжне свято. Оскільки від Варвари день уже повертає на весну, то в народі говорять: „Варвари ночі урвали і дня доточили на макове зерно”. Паремія зберегла інформацію, що на це свято дівчата готували вареники з маком. Пол. *Święta Łucja dnia przyrzuca*: йдеться про релігійне свято, яке відзначають у ніч з 12 на 13 грудня (за старим календарем), коли найдовша в році ніч, що символізує кінець старого і початок нового сонячного року. *Свята Луція* — мучениця, яка близько 304 р. (у часи переслідування християн) за правління імператора Діоклетіана, загинула в Сіракузах на Сицилії. У народних віруваннях 13 грудня — день особливої активності відьом, тому напередодні дня св. Луції не впускали на подвір’я чужих жінок, бо вважалося, що вони приходять, аби щось украсти й таким чином забрати в корови молоко чи якимось інакше нашкодити господарям. Кожного дня (від св. Луції до Різдва) треба уважно стежити за погодою і на цій основі можна передбачити, якими будуть найближчі кілька місяців нового року.

Ментальність українців, їхній національний характер вирізняється певною кардіоцентричністю (внутрішньою емоційністю, чутливістю), що відображено в чисельній кількості українських фразеологізмів, напр.: *золота (щира) душа (серце)* (“про чесну, відверту, щедру, доброзичливу людину”); *нутром (серцем) чути (відчувати, відчутти)* (“підсвідомо, інтуїтивно передбачати що-небудь, здогадуватися про щось”). Іноземець повинен урахувати цю

особливість, оскільки, напр., емоційний компонент у польський мові реалізується більше зовнішніми параметрами, порівн.: *złoty człowiek* (“про позитивну і сердечну людину”); *czuć coś przez skórę* (“відчувати щось інтуїтивно, здогадуватися про щось, мати, швидше, недобре передчуття”).

Комунікативна компетенція мовця, безперечно, регулюється знанням прагматичної інформації, що завжди викликає відповідні труднощі особливо в тих, хто вивчає іноземну мову. За своєю природою, як відомо, фразеологізми функційно багатогранні. На міжкультурному рівні ця багатогранність стає ще однією проблемою засвоєння усталеного виразу. Напр., український фразеологізм *без розсуду не твори суду* (“не розібравшись у справі як слід, не поспішай з висновками”) має комунікативну тональність, що вказує на її рекомендаційний або навіть приписний характер. Ця ФО семантично співвідноситься з польською *najprędzej ten błędzi, kto prędko sądzi* (“nie analizując dogłębnie sprawę, nie należy wyciągać pochopnych wniosków”), комунікативна тональність якої спроектована на абстрактну репрезентацію стверджувального значення; нехвальне укр. *кістки перемивати* (“займатися пересудами, обмовляти кого-небудь”) співвідноситься з гостро засуджувальним польським *nie pozostawiać (pozostawić, zostawiać, zostawić) na kimś suchej nitki* (“ostro kogoś, coś skrytykować; oszkalować, oczernić, obmówić kogoś, nie dostrzegając ani jednej dodatniej cechy”); українське іронічне *свій своєму поневолі рідня* (“родинні зв’язки існують незалежно від бажань і уподобань людини”) — із узагальнювально-стверджувальним польським *swój swojego broń; swój za swoim stoi (staje)* (“więzy rodzinne są bardzo silne”).

В окремих випадках прагматика ідіоми історично зумовлюється, що може закріплюватися в стилістичній системі мови. Напр., *жидами* в Україні (переважно в західних регіонах) під впливом польської мови, де саме ця номінація до цього часу стилістично нейтральна, називали представників єврейського етносу. В українському мовленні ФО з таким компонентом сьогодні демонструє негативне ставлення до етносу, виражає нехвальність, іронію, зневагу, хоч в XIX ст. значення цієї лексичної одиниці ще не мало негативного ореолу в мовленні українців, очевидно, воно з’явилося під впливом російської мови, де функціювала лексема *євреї*, що сьогодні є нейтральною стосовно лексеми *жид*, порівн. ФО зі словника “Галицько-руські народні приповідки”, зібрані І. Франком: *Коли*

bida, nie idź do Żyda, a idź do sąsiada. Однак уже І. Франко пояснює причини, що мотивували з'яву негативної конотації: представники єврейського етносу, як правило, займалися підприємництвом (заробляли гроші кравецтвом, тримали шинки, були лікарями, ювелірами і т. п.), що давало їм добрий прибуток, вони також давали кошти в борг, також маючи з цього певну частку, вигоду, що й зумовило негативне ставлення до представників цього етносу загалом. Отже, польський мовець повинен урахувати особливість прагматики наведеної лексеми, адже, українські ФО, напр., *Багатий як жид пархами* ("про багача") уживається для омовлення зверхньо-зневажливого ставлення до представника зазначеного етносу. У цьому разі за спостереженнями мовців виробилася думка щодо схильності представників названого етносу бути неохайними, що може спричинити й шкірні хвороби. Це спостереження зафіксовано паремією й описане І. Франком. Однак пол. вираз *Bogaty jak Żyd w parchy* ("o bogatym człowieku") фіксує загалом негативне, зверхнє сприйняття окремих осіб єврейської нації. Натомість таке упереджене ставлення спостерігаємо в застарілих фразеологізмах, що сьогодні вийшли з мовного обігу, але зафіксовані в академічних джерелах, можуть траплятися в художніх текстах класиків художньої літератури, тому їх варто знати й розуміти.

Важливим чинником мовленнєвої компетентності є не тільки ситуативна інтуїція, але й знання традицій свого народу й народу, мовою якого користується людина. Не завжди, що очевидно, українські й польські традиції збігаються. Усім українцям відомий фрагмент весільної обрядовості *давати (дати, підносити, піднести) (печеного) гарбуза* ("відмовляти кому-небудь у сватанні"), порівн. контекст: *Гарна була дівчина, на все село. Сватало її багато парубків, так вона всім гарбуза давала* (укр. казка), що, як відомо, описано також у творах Г. Квітки-Основ'яненка, І. Котляревського та ін.

Польські словники також фіксують ФО, що цілком подібна за лексичним складом, семантикою і прагматикою — *dostać harbuza*, однак зазначений усталений вираз поширений у східній частині Польщі, що пов'язано з більш тісними контактами цієї частини з Україною, а в західній частині Польщі він маловідомий. Натомість знавці української і польської лінгвокультур стверджують, що в польській лінгвокультурі поширена інша ФО на позначення тієї самої обрядової традиції — *podać komuś czarną polewkę*,

порівн.: *Czasy, w których żył, były czasami samowoli i zdarzało się nieraz, że konkurent, poczęstowany czarną polewką, nie rezygnował, lecz usiłował pannę wykraść* (Z. Kossak). Це також означало відмову у сватанні. Сім'я молодої дівчини на виданні могла відмовити кількома способами небажаному кандидату в зяті, що й стало причиною поширення в польській лінгвокультурі синонімічних виразів: **давати гарбуза** — це те саме, що **частувати чорним супом** (супом з качиною кров'ю) чи **надсилати кошик горохового лушпиння** (непотрібних решток від очищеного гороху). У поемі „Пан Тадеуш”, напр., Адам Міцкевич описує трагічне закінчення сватання Яцека Сопліца до Єви Горешків: закоханому запропонували чорний суп.

Л. Булаховський точно вказав на труднощі, з якими стикаються науковці-фразеологи, що працюють над тлумаченням ідіом, порівн.: “Фахівець-фразеологіст (назва фаху взагалі незвичайна) є представник не стільки власне мовознавчої, скільки філологічної галузі знання, завдання якої входить добирати різний матеріал, здатний кинути світло на походження, семантико-побутові корені певних фразеологізмів і дати конкретні пояснення, коли, де та як той або інший вираз набув пізнішого свого, вже безпосередньо не зрозумілого, значення, що з ним обертається в мові як належний їй фразеологізм. Зібраний досі матеріал такого роду переконливо свідчить, що виникнення і поширення фразеологізмів не підлягає якимсь закономірностям і що це ділянка, принаймні переважно, випадковостей, виявлення яких вимагає копіткої дослідницької праці”²⁰. Робота над цим словником цілком підтверджує думку вченого.

Отже, зіставляючи окремі одиниці паремійного фонду української і польської лінгвокультур, доходимо висновку, що існує чимало труднощів, які є традиційними: міжмовна омонімія й паронімія, культурні лакуни, різні співвідношення прагматичної інформації, семантики (ширше чи вужче значення) та ін. Про ці труднощі неодноразово писалося, але зіставляючи матеріал різних лінгвокультур, наштовхуємося на низку відповідних прикладів, які необхідно описувати, що в кожному разі вимагає системи відповідних знань, розуміння специфіки дискурсивної практики та ін.

²⁰ Л. А. Булаховський, *Фразеологія*, [в:] Його ж, *Вибр. праці*, в 5 томах, Київ 1975–1983, т. 1: Загальне мовознавство, с. 68.

ОСНОВНІ ЗАСАДИ І ПРИНЦИПИ

“Короткого українсько-польського словника усталених виразів (еквіваленти слова, фразеологізми, прислів'я, приказки)”:

1) *за типом і призначенням* — це тлумачно-перекладний двомовний українсько-польський словник. Його пріоритетне завдання не переклад і тлумачення мовного матеріалу, а **репрезентація еквівалентів / аналогів, розкодування лінгвокультурологічної інформації, закладеної в мовних знаках**. Джерелом такої інформації є закріплені в мовному соціумі знання про об'єкти довкілля, що позначають ці знаки;

2) *за характером репрезентованої мовної (реєстрової) одиниці* — це **словник усталених виразів**. Одиницями словника є усталені вирази української і польської мов. Серед них: а) **фразеологічні одиниці (ідіоми)** — семантично пов'язані сполучення слів, що, на відміну від словосполучень або речень, не створюються в процесі мовлення відповідно до загальних правил, а відтворюються у вигляді фіксованої конструкції з відповідним лексичним складом і значенням; б) **еквіваленти слова** — сполуки слів, що характеризуються стійкістю, єдністю значення, здебільшого постійною, незмінною формою; в) **паремії** — насамперед **прислів'я і приказки** (наголосимо, що укладачі словника їх не розмежовують спеціальними помітками) — стійкі відтворювані, культурно марковані одиниці переважно реченневої структури. За лінгвістичною традицією **паремію вважають родовим поняттям, що об'єднує широкий спектр фольклорних жанрових різновидів**, тому укладачі не вважали за потрібне позначати спеціальними помітками ці різновиди. Дотримуючись широкого розуміння об'єкта фразеології і кваліфікуючи паремії як один з класів фразеологічних одиниць — фразеологічні вирази (стійкі відповідно до своєї структури та функціонування звороти), водночас сприймаємо думку, що паремії є семіотичними феноменами мови, що мають подвійну спрямованість: з одного боку, — це знаки системи мови з відповідною синтаксичною природою, а з іншого, — мікротексти, занурені в дискурсивну сферу, що мають номінативну й комунікативну природу. Паремії як наслідок колективної мовленнєвої діяльності народу в минулому, зрозуміло, сьогодні розглядаються як діахронічне явище;

3) *за обсягом реєстру* — **неповний словник**, що містить понад 1500 одиниць: укладачі намагалися подати усталені вирази, різ-

ні за стилістичними і жанровими характеристиками, поширеністю (частково подано застарілі вислови, діалектні), вибравши їх з різних найбільш авторитетних джерел. *Завдання полягає не у створенні видання, досконалого у всіх аспектах, а зображення того “зрізу”, що репрезентував би усталені врази, що містять комунікативний досвід користувачів мови. Видання словника не заплановане як таке, що цілком завершене ще й тому, що автори-укладачі не ставлять перед собою мети академічного впорядкування усієї системи усталених виразів. Усталені вирази тут не зібрані, а відібрані. Укладачі цілком усвідомлюють, що залишається певна перспектива щодо вдосконалення цього видання;*

4) за принципом добору реєстрових одиниць — **узусний** (нормативний) словник: укладачі дотримуються основних критеріїв визначення узусності: а) наявність фіксації реєстрової одиниці хоча б одним словником, б) у разі інновацій — уживання реєстрової одиниці як мінімум трьома авторами (перевага надавалася художньому, публіцистичному та розмовному дискурсам). У цей словник інколи вводяться регіональні ідіоми чи такі, що містять діалектизми, що переважно пояснюється у примітках;

5) за принципом репрезентації реєстрових одиниць, способом їхнього подання — це **алфавітний словник**, оскільки він невеликий за обсягом і реєстрові одиниці зручно шукати за алфавітною системою, при цьому словникові статті нумеруються;

6) за принципами подачі матеріалу у словниковій статті, способом його впорядкування — **параметричний словник з ілюстративним матеріалом**. У словнику подано *акцентні норми* вживання одиниць з урахуванням варіантів, а також факультативні компоненти структури; стильові й стилістичні помітки надавалися за потреби залежно від типу реєстрової одиниці; за цим же принципом **надається ілюстративний матеріал**: для цього використовуються художні й публіцистичні тексти, приклади з сучасного розмовного мовлення, корпус польської мови (не надано ілюстрацій до прислів'їв і приказок, оскільки їх розглядаємо як мікротексти);

7) за параметром “адресат” — це словник **широкого вжитку**. Він розрахований не лише на філологів широкого профілю, етнологів, культурологів, викладачів, студентів і учнів середніх шкіл. Словник передбачає найрізноманітніше коло користувачів, зокрема й тих, хто не володіє спеціальними філологічними знаннями, однак бажає більш глибоко вивчити польську й українську мови, культуру, ментальність цих народів у порівнянні.

Зразки словникових статей:

Словникові статті можуть відображати багатозначність, що має місце або в українській, або в польській частинах. За кількістю значень одиниці можуть не збігатися, значення може бути ширшим або вужчим, однак більшість одиниць еквівалентні за кількістю значень, порівн.:

ПІЙМАТИ НА СЛОВО [СУМ-11(6): 531]. *Idiom., розм., ств.* Скориставшись обмовкою, приписувати кому-небудь якусь думку, якийсь погляд; змусити виконати те, що сказане, обіцяне. Δ *Денис і сюди і туди, і вибріхуватись би то, так справник на усякому слові так його і пійма* (Г. Квітка-Основ'яненко). $\blacksquare \sim$ **Złapać za słowo** [PWN]. *Idiom., pot., tw.* Zwrócić uwagę na niektóre słowa wypowiedziane przez kogoś i wykorzystać je przeciw niemu. $\blacktriangledown$ *Tadeusz Luraniec złapał za słowa burmistrza Dudę. Wykazał mu, że złamał powyborcze obietnice, bo zatrudnił Korczaka, a więc rodzinę już pracującej osoby* („Gazeta Krakowska”, 23.12.2003).

БЛУДІТИ СЛОВАМИ [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* **1.** Говорити несвідомо, безтямно, уві сні; марити. Δ *Він аж захворів. Ліг. А вдома чую — блудить словами* (М. Куліш). **2.** Говорити несерйозно. Δ *Ой ти, дівчино, словами блудиш, сама не знаєш, кого ти любиш* (П. Чубинський). $\blacksquare \sim > \square$ **Paŋać (wypalić, strzelić) głupstwo** [NSJP: 231]. *Idiom., pot., tw., nieprzych.* Zrobić lub powiedzieć nagle, nieoczekiwanie coś głupiego, niedorzecznego. $\blacktriangledown$ *Widmar powiedział: — Nie wiem, może nie miałeś żony i nie znasz męża. — Przylapał siebie, że paŋnął głupstwo, i krzyknął wściekły: — Nie ma żadnej męża. Chcę tylko prawdy! Prawdy!* (M. Choromański).

ГОЛОДНОМУ Й ВІВСЯНИК (ОПЕЊЬКИ) ДОБРИЙ (ДОБРИ) [ГРНП-1: 575]. *Присл., заст., ств.* Бідний і голодний задовольняються малим. $\blacksquare < \square$ **Głodnemu chleb spleśniały stanie za specjalą** [Adalb.: Głodny 6]. *Przysł., iron., tw.* **1.** Jeśli ktoś jest bardzo głodny, zje nawet zepsute jedzenie. **2.** Jeśli ktoś czegoś bardzo pragnie, zadowolili się nawet najprostszą rzeczą.

Надані помітки можуть збігатися повністю, або не збігатися, порівн.:

БОГА НЕ ЗДУРИШ (НЕ ОШУКАЄШ) [ГРНП-1: 109]. *Присл., заст., застереж.* Говорять шахраєві, крутієві, який, одуривши ко-

гось, ще й хвалиться своїм учинком. ■ **Boga nie oszukasz** [Adalb.: Bóg 19]. *Przysł., przest., ostrz.* Мови się до oszusta, który okłamał kogoś i jeszcze tym czynem się chwali.

БОРЩ ТА КА́ША — Ї́ЖА НА́ША [УФ: 125]. *Присл., жарт., ств.* Про традиційну невибагливу селянську їжу українців. ■ ~ ◇ **Raz kapusniak, a raz kasza — oto strawa nasza** [УФ: 125]. *Przysł., żart., tw.* Tradycyjne skromne chłopskie jadło Polaków.

ГОЛО́ТА НЕ БОЇ́ТЬСЯ НІ ДОЩ́, НІ БОЛО́ТА [УФ: 115]. *Присл., заст., груб.-прост., ств.* У кого нічого немає, той нічого й не боїться. ■ ~ □ ◇ **Nagi (Goły) rozboju się nie boi** [SJP]. *Przysł., przest., iron., tw.* Kto nic nie ma, ten niczego się nie boi.

Паремійні одиниці можуть містити варіативні (подаються у круглих дужках) частини, усічені форми чи факультативні елементи (подаються у квадратних дужках):

БІДА́ НЕ ПО ЛІ́СУ (ПО́ЛЮ, ТЕРНІ́НІ, ГО́РАХ, СКА́ЛАХ) ХО́ДИТЬ, А ПО [БІ́ДНИХ] ЛЮ́ДЯХ [УФ: 143]. *Присл., заст., застереж., песим.* Життєві неприємності — наслідок людських взаємостосунків. ■ ~ **Bieda (nieszczęścia, przypadki, wypadki) po ludziach chodzi [nie po lasach]** [Brzoz.: Bieda 4; USJP]. *Przysł., przest., ostrz., pesym.* Kłopoty życiowe są skutkiem relacji międzyludzkich.

БІДА́ БІ́ДНОМУ БЕЗ НА́ЙМИТА [ПОСЛА́В БИ ДО МЛИНА́, ТА НЕМА́ КОГО́, ПШО́В БИ САМ, ТА НЕМА́ З ЧИМ] [УТ] = БІ́ДНОМУ СА́ВЦІ НЕМА́ ДО́ЛІ НІ НА ПЕЧІ́, НІ НА ЛА́ВЦІ [Дем.]. *Присл., заст., ірон.-жарт., песим.* Бідному нікому допомогти. ■ □ **Bieda biednemu żyć w świetcie samemu** [Adalb.: Biedny 2]. *Przysł., przest., nieprzych., pesym.* Ciężko żyć bez kogokolwiek, kto może pomóc.

До деяких усталених виразів подаються синоніми — один чи кілька:

А́НГЕЛЬСЬКИЙ (Я́НГОЛЬСЬКИЙ) ГОЛОСО́К, А (ТА) ЧО́РТОВА ДУ́МКА = І ЗЛО́ДІЙ БО́ГУ МО́ЛИТЬСЯ, А ЧОРТ ЇО́ГО МОЛІ́ТВУ ХАПА́Є = МА́Є БО́ГА НА ЯЗИ́ЦІ, А ДІ́ДЬКА НА ЗУБА́Х [УФ: 128]. *Присл., заст., несхв.* Про підступну людину, яка маскує свою сутність. ■ ~ ◇ **Modli się pod figurą, a diabła ma za skórą** [USJP]. *Przysł., przest., nieprzych.* O człowieku dwulicowym, świętoszkowatym, fałszywym.

АБО ПАН, АБО ПРОПÁВ [ДВІЧІ НЕ ВМИРА́ТИ] [ФСУМ] = АБО ВІГРАВ, АБО ПРОГРАВ [Дем.] = БУ́ДЬ ЩО БУ́ДЕ [СУМ-11(1): 264]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* Ризикуючи, домогтися усього бажаного або все втратити. *Δ* *Било козацтво в ту війну на те, що або пан, або пропав, то не кожен писався власним прізвиськом* (П. Куліш). **■ ◇ Wóz albo przewóz [NSJP: 1144] = Albo kapucyn, albo starosta [Дем.] = Co będzie, to będzie [SPA] = Ryzyk fizyk [EP].** *Idiom., pot., żart.-iron.* Podejmując ryzyko, osiągnąć można wszystko lub wszystko stracić. **▼** *Nie przeciwcie się, bo nam wóz albo przewóz. Musim tego karosza mieć!* (A. Sapkowski).

В окремих випадках пропонується поклик на інші словникові статті.

БУЛО́ Б ПШОНО́, А КАША́ БУ́ДЕ. Див. **АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ППІ́ БУ́ДЕ.**

У разі потреби можуть подаватися примітки для пояснення незрозумілих значень слів, що входять у склад усталеної одиниці, мотивуються символічні значення чи значення міфологічних одиниць, напр.:

БАГА́ТИЙ ЯК ПОПІ́ВСЬКА МІ́ША [СПЛ: 69–70]. *Idiom., порівн., розм., зневаж., ств.* Дуже багатий (на основі стереотипного уявлення про заможність попа). *Δ* *За короткий час Михайло став багатий як попівська миша* (з усн. мовл.). **■ □ ◇ Bogaty jak Krezus**²¹ [WSF: 485]. *Idiom., porówn., książk., tw.* Bardzo bogaty, majątny. **▼** *Andrzej nie musi pracować, jest bogaty jak Krezus* (z jęz. mów.).

БАГА́ТО ВІ́ДИТИ²² ТА НЕ МА́ТИ ЗА ЩО́ КУПУВА́ТИ, ТО Ї́ НЕ ТРЕ́БА ХОРУВА́ТИ²³ [ГРНП-1: 145]. *Присл., заст., діал., застереж., песим.* Говорить бідний чоловік, ходячи по ярмарку без відповідних коштів, шкодуючи, що не може нічого купити (тлумачення І. Франка). **■ ~ □ Wiedzieć a nie zużyć, to wielka obrada** [Adalb.: Wiedzieć 19]. *Przysł., przest., ostrz., pesym.* Mówi biedny człowiek, chodzący po targu, nie mogąc nic kupić.

²¹ **Krezus** — król starożytnej Lidii (Azja Mniejsza), panujący w VI w. p. n. e., słynący ze swoich bogactw. Już w czasach antycznych jego imię stało się symbolem bogactwa [WSF: 485]. / **Крез** — цар Лідії, який правив у VI ст. до н. е. і славився своїм багатством. Уже в античні часи його ім'я стало символом заможності.

²² **Búditu** (діал., вплив польської мови) — бачити. / Widzieć.

²³ **Хорувати** (діал., вплив польської мови) — хворіти. / Chorować.

БАТОГÁ З ПИСКÚ НЕ СПЛЕТÉШ [ГРНП-1: 54]. *Присл., заст., застереж.* Не маючи відповідних засобів, справи не зробиш.
■ **Bicza z piasku nie ukręcisz** [Adalb.: Bicz 4; USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Nie można czegoś zrobić, nie mając odpowiednich środków.

Для цього словника розроблено систему параметрів та позначок, що репрезентовані далі, де подано й систему прийнятих скорочень.

Сподіваємося, що словник принесе користь тим, хто прагне вдосконалити свої знання, поповнивши їх відповідними усталеними виразами.

* * *

Висловлюємо подяку канд. філол. наук, доценту *Вікторії Піддубній* та аспірантці кафедри української мови *Ользі Прасол* ХНПУ імені Г. С. Сковороди за деяку допомогу в підборі реєстрових одиниць, надану під час укладання словника, що частково пов'язано з науковими інтересами названих дослідниць.

Професор, доктор філол. наук
Тетяна Космеда

ПОВНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ І ПРИЙНЯТІ СКОРОЧЕННЯ НА НИХ / PEŁNA LISTA ŹRÓDEŁ I SKRÓTY PRZYJĘTE DLA NICH

Adalb.: S. Adalberg, *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych*, Warszawa 1889–1894.

Brzoz.: F. Brzozowski, *Przysłowia polskie*, Kraków 1896, [w:] *Biblioteka elektroniczna*, Charkow. Narod. Uniwer. Pedagog. im. H. Skoworody, Charków.

CDEP: Strauss Emanuel, *Concise Dictionary of European Proverbs*, Taylor and Francis 2013.

Cyt.: *Cytaty*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://www.cytaty.najlepszezyczenia.pl/cytaty>

Dorosz.: *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewskiego, [w:] Źródło elektroniczne: <http://sjp.pwn.pl/doroszewski/lista>

EDUp: *Edupeia*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://www.edupedia.pl>

Fraz: „*Frazeologia ludzka*” czyli *savoir vivre językowy*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://www.polskieradio.pl/10/484/Artykul/608782,Frazeologia-ludzka-czyli-savoir-vivre-jezykowy>

ISP: M. Białek, *Ilustrowany słownik przysłów*, Kraków 2012, [w:] *Biblioteka elektroniczna*, Charkow. Narod. Uniwer. Pedagog. im. H. Skoworody, Charków.

KLP: *Cytaty, przysłowia, sentencje, aforyzmy*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://cytaty.klp.pl>

Kopal.: W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych* [w:] Źródło elektroniczne: <http://www.slownik-online.pl/>

KPrz.: *Księga Przysłów: Inaczej mówiąc mądrości, motta, porzekadła, powiedzenia, przysłowia, sentencje itp.*, [w:] Źródło elektroniczne: https://books.google.pl/books/about/Ksi%C4%99ga_Przys%C5%82%C3%B3w.html?id=yWxIAQAQBAJ&redir_esc=y

Krzyż: *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, red. J. Krzyżanowskiego, Warszawa 1972, t. 1–3.

LPw: *Langenscheidt Polski wyjaśnień*, [w:] Źródło elektroniczne: http://lang_pl.enacademic.com

NKJP: *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, [w:] Źródło elektroniczne: www.nkjp.pl

NKPP: *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, red. J. Krzyżanowski, Warszawa 1969–1978, t. 1–4.

NSJP: *Nowy słownik języka polskiego PWN*, red. E. Sobol, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

NSSF: P. Müldner-Nieckowski, *Nowy szkolny słownik frazeologiczny*, Warszawa 2004.

OJPL: *Obcy język polski*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://obcyjezyk-polski.pl/>

PSFJP: S. Bąba, G. Dziamska, J. Liberek, *Podręczny słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 1995.

PWN: A. Kłosińska [i in.], *Słownik frazeologiczny PWN*, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2008: wersja CD.

SF: *Słownik Frazeologiczny*, [w:] Źródło elektroniczne: www.sciaga.pl/slowniki-tematyczne/slownik-frazeologiczny

SFJP: S. Skorupka, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1985, t. 1–2.

Sfr: *Słownik frazeologiczny*, [w:] Źródło elektroniczne: www.edupedia.pl; www.enacademic.com; <http://sciaga.pl/slowniki-tematyczne/slownik-frazeologiczny/>

SJP: *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2003, [w:] Źródło elektroniczne: <http://polish.enacademic.com>; <http://sjp.pl/>; <http://sjp.pwn.pl/>

SJP-2013: *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN SA, 2013, [w:] Źródło elektroniczne: <http://polish.enacademic.com>

SJP-PWN: *Słownik języka polskiego*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://sjp.pwn.pl/sjp/>

SPA: *Słownik polski-angielski*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://pl.bab.la/sownik/polski-angielski>

SPR: *Słownik polsko-rosyjski*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://pl.bab.la/sownik/polski-rosyjski>

SPS: M. Widawski, *Słownik polskiego slangu*, asyst. Z. Ruszczyk, 2012, [w:] Źródło elektroniczne: http://slang_pol.enacademic.com

SZF: *Słownik związków frazeologicznych*, [w:] Źródło elektroniczne: http://www.bryk.pl/slovniki/sownik_zwiazkow_frazeologicznych

Treny: *Treny J. Kochanowskiego*, [w:] Źródło elektroniczne: http://sciaga.pl/tekst/37922-38-treny_j_kochanowskiego

USJP: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Wersja 1.0. Copyright (C), Wydawnictwo naukowe PWN SA, 2004.

Wiki: *Bikinediā. Bільна енциклопедiā*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

Wikicyt.: *Wikicytaty*, [w:] Źródło elektroniczne: <https://pl.wikiquote.org>

Wikisl.: *Wolny, wielojęzyczny słownik Wikisłownik*, [w:] Źródło elektroniczne: http://pl.wiktionary.org/Wikisłownik:Strona_główna

WSF: *Wielki słownik frazeologiczny*, red. A. Latuska, Kraków 2008.

WSJP: *Wielki słownik języka polskiego*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://www.wsjp.pl>

z jęz. mów.: z języka mówionego

Złm: *Złote myśli*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://joemonster.org/art/1108>

Zoo: A. Szyndler, *Frazeologizmy zoonimiczne odnoszące się do człowieka w języku hiszpańskim i polskim: studium kontrastywne z pozycji lingwistyki kulturowej*, Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem prof. UŚ dr hab. Joanny Wilk-Racięskiej, [w:] Źródło elektroniczne: <http://www.sbc.org.pl/Content/93254/doktorat3276.pdf>

ZPP: *Zbiór przysłów polskich*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://www.zaplece.dajemy.net/przyslowia/>

KK: K. Kłosińska, *Słownik Przysłów. Przysłownik*, Poznań, 2011.

Pr: *Przysłowia*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://www.deutsch.edu.pl/przyslowiaD.html>

PP: *Przysłowia polskie*, [w:] Źródło elektroniczne: https://pl.wikiquote.org/wiki/Przyslowia_polskie; <http://powiedzenia.info/index.php>

Арк.: Г. Л. Аркушин, *Сказав, як два зв'язав*, Люблін-Луцьк 2003.

АФ: М. Владзімірський, *Афоризми*, [в:] Електронний ресурс: <http://aphorism.org.ua>

Баг.: А. Багмет [та ін.], *Збірка українських приказок і прислів'їв*, Київ 2004.

БШ: *Бібліотека школяра*, [в:] Електронний ресурс: <http://www.ukrtvory.com.ua/pr37.html>

ВсСУМ: *Всесвітній словник української мови*, [в:] Електронний ресурс: <http://uk.worldwidedictionary.org>

Грінч.: *Словарь української мови*, в 4-х т., ред. Б. Грінченка, Київ 1907–1909.

ГРНП: *Галицько-руські народні приповідки*, в 3-х т., зібрав, упор. і пояснив Др. Іван Франко, Львів 2006.

ГСЧ: В. Чабаненко, *Гартоване слово*, Запоріжжя 1995.

Даль: В. И. Даль, *Пословицы русского народа*, [в:] Електронний ресурс: [https://ru.wikisource.org/wiki/Пословицы_русского_народа_\(Даль\)](https://ru.wikisource.org/wiki/Пословицы_русского_народа_(Даль))

Дем.: М. Демський, *Короткий польсько-український словник прислів'їв і приказок*, упор. О. Демська, Дрогобич-Київ 2013.

Добр.: Г. Добролюбожа, *Красне слово — як золотий ключ: Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій*, Житомир 2003.

Дов.: *Довідник цікавих фактів та корисних знань*, [в:] Електронний ресурс: dovidka.biz.ua

ЕР: Електронний ресурс (Інтернет):

<http://dovidka.biz.ua>;

<http://galsite.at.ua/publ/4-1-0-107>;

http://kazkar.info/ua/prisl_v_ia_pro_brehnyu_pravdu/;

http://shkolniki.at.ua/publ/poslovicy_i_pogovorki_prisliv39ja_prikazki/85-1-0-2065

http://suchasniyuchen.com.ua/publ/gotuemosh_do_urokiv_prikazki_ta_prisliv_39_ja_prikazki_ta_prisliv_39_ja_z_pojasnennjam;

<http://traditions.in.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky/>;

<http://vislovi.in.ua/prikazki-temi>;

<http://www.dimaname.ru/лингвистика/фразеология-понятия-простейки-сполу/>;

<http://www.rulit.me/books/ukrainska-narodna-satira-i-gumor-read-220222-55.html>;

<http://zernyatko.te.ua/publ/32-1-0-147>

<https://sites.google.com/-site/elitarzno2013/ukraienska-mova/slovník-najuzivanisih-frazeologizmiv>;

ЕС: *Енциклопедичний словник крилатих слів і виразів*, автор-упоряд. В. Серов, [в:] Електронний ресурс: <http://bibliograph.com.ua/encSlov/4/62.htm>

Жайв.: В. Жайворонок, *Знаки української етнокультури*, Словник-довідник, Київ 2006.

з усн. мовл.: з усного мовлення

Ільк.: *Галицькі приповідки і загадки, зібрані Г. Ількевичем*, Відень 1841, [в:] Електронний ресурс: <https://uk.wikisource.org/wiki>

КВ: *Крилаті вислови*, [в:] Електронний ресурс: <http://slovopedia.org.ua/>

МП: *Прислів'я та приказки: взаємини між людьми*, упоряд. М. М. Пазяк, Київ 1991.

МС: *Мифологический словарь*, ред. Е. Мелетинский, Москва 1991, [в:] Електронний ресурс: <http://bibliograph.com.ua/mif/index.htm>

нар. творч.: фольклорне джерло

Народозн.: *Бібліотека часопису "Народознавство"*, [в:] Електронний ресурс: http://www.danilov.lg.ua/author/4246/ebook/12180/dmitrenko_gk/uroki_z_narodoznnavstva/read/10

Ном.: *Українські приказки, прислів'я і таке інше*, укл. М. Номис, упоряд., прим. та вступ. ст. М. Пазяка, Київ 2004.

НПП: *200 народних прислів'їв і приказок*, укл. С. В. Невський, худож. О. Семякін, Харків 2015, 80 с.

Нт: *Народна творчість*, [в:] Електронний ресурс: <http://javalibre.com.ua/java-book/book/2914393>

ПазЛП: *Українські прислів'я, приказки та порівняння з літературних пам'яток*, упоряд. М. Пазяк, Київ 2001.

ПП: *Прислів'я і приказки*, [в:] Електронний ресурс: <http://prikazka.edux.pro>; <http://prukazku.ucoz.ru/index/0-6>

СКВ: *Словарь крылатых слов и выражений*, [в:] Електронний ресурс: http://dic.academic.ru/contents.nsf/dic_wingwords/

СлЕС-пу: А. Лучик, *Польсько-український словник еквівалентів слова*, Київ 2013.

СлЕС-уп: А. Лучик, *Українсько-польський словник еквівалентів слова*, Київ 2011.

СлС: *Словник синонімів української мови*, [в:] Електронний ресурс: http://synonyms_uk.enacademic.com

СПЛ: О. Левченко, *Українсько-російсько-білорусько-болгарсько-польський словник порівнянь*, Львів 2011.

ССНП: О. Юрченко, А. Івченко, *Словник стійких народних порівнянь*, Харків 1993.

СУМ-11: *Словник української мови*, в 11 т., ред. І. Білодід та ін., Київ 1970–1980.

СФУМ: *Словник фразеологізмів української мови*, уклад.: В. М. Білоноженко та ін., Київ 2008.

Ужч.: В. Ужченко, Д. Ужченко, *Фразеологічний словник східнослов'янських і степових говірок Донбасу*, Луганськ 2013.

УПП: *Українські прислів'я та приказки*, упор. К. Яніцька, [в:] Електронний ресурс: http://teka.ks.ua/view_post.php?id=21 (06.12.2016).

УРФС: *Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник*, укл. і ред. Олійник І. С., Сидоренко М. М., [в:]

Електронний ресурс: <http://lang.slovopedia.org.ua/7/53407/100680.html>

УТ: *Українські традиції*, [в:] Електронний ресурс: <http://traditions.in.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky>

УТС: *Український тлумачний словник*, [в:] Електронний ресурс: http://ukrainian_explanatory.academic.ru

УФ: *Українська фразеологія: теорія, вправи, тести, словник (для польських студентів-філологів)*, Навч. посібник, ред. Т. Космеди; уклад. Т. Космеда, О. Ерделі, Л. Малецькі, Т. Осіпова, М. Четирба, Познань 2011.

УФС: *Український фразеологічний словник (з лексикографічної системи „Словники України”)*, [в:] Електронний ресурс: http://getword.ru/ukr/slovari.php?table=uk_fraz

ФС: *Фразеологічний словник*, [в:] Електронний ресурс: www.svitslova.com

ФСУМ: *Фразеологічний словник української мови*, [в:] Електронний ресурс: <http://slovopedia.org.ua/>

Цим.: Цимбалюк Ю. В., *Латинські прислів'я і приказки*, Київ 1990.

Шк.: *Шкільна бібліотека*, [в:] Електронний ресурс: <http://tvory.com.ua/frazeologizmi/fl4.html>

Шум.: *Народ скаже — як зав'яже. Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки, упор*. Н. Шумада, Київ 1985.

УМОВНІ ПОЗНАЧКИ / ZNAKI UMOWNE

■ **повний еквівалент** (відносно повний відповідник), що визначається на основі збігу системи кваліфікаторів за такими параметрами: / **pełny odpowiednik** (stosunkowo pełny odpowiednik), który ustala się w oparciu o zbieżność systemu klasyfikatorów zgodnie z parametrami:

а) **формальний** (лексичний склад усталеного виразу, наявність — відсутність службових частин мови, їхня невідповідність і под.) / **formalny** (struktura leksykalna ustalonego wyrażenia), obecność — nieobecność nieodmiennych części mowy itp.);

б) **структурно-семантичний** (тип усталеного виразу, його будова; неповна семантична відповідність, зокрема звуження чи розширення значення) / **strukturalno-semantyczny** (typ ustalonego wyrażenia, jego struktura; niepełna zbieżność semantyczna, szczególnie zwężenie lub rozszerzenie znaczenia);

в) **прагматичний** (стильові, жанрово-стилістичні кваліфікатори та міжкультурні конотації) / **pragmatyczny** (stylowe, gatunkowo-stylistyczne kwalifikatory i konotacje międzykulturowe).

■ **неповний еквівалент** (неповний відповідник), що має місце за умови відсутності збігу хоча б за одним з перерахованих вище параметральних кваліфікаторів / **niepełny odpowiednik**, który występuje z powodu braku zbieżności przynajmniej jednego z powyższych kwalifikatorów.

~ неповна відповідність за формальним кваліфікатором (лексичний склад), граматичними показниками, структурно-семантичним типом усталеного виразу (еквівалент слова, ідіома, прислів'я чи приказка, неповна відповідність семантичної структури) / niepełna zbieżność z formalnym (struktura leksykalna) i gramatycznym kwalifikatorami, strukturalno-semantycznym typem wyrażenia ustalonego (ekwiwalent słowa, idiomu, przysłowie lub porzekadło, niepełna zgodność struktury semantycznej).

> звуження значення / zawężenie znaczenia.

< розширення значення / rozszerzenie znaczenia.

□ невідповідність параметричних кваліфікаторів / niezgodność kwalifikatorów parametrycznych.

◇ наявність вираженої міжкультурної конотації, що іноді пояснюється у спеціальних примітках / występowanie wyraźnej konotacji międzykulturowej, którą czasem tłumaczy się w odpowiednich przepisach.

≠ омонім або паронім / homonim lub paronim.

= синонім / synonim.

∩ антонім / antonim.

Δ український текстовий приклад / przykład tekstu ukraińskiego.

▼ польський текстовий приклад / przykład tekstu polskiego.

СКОРОЧЕННЯ НАЗВ ПАРАМЕТРИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ / SKRÓTY NAZW WSKAŹNIKÓW PARAMETRYCZNYCH

Структурно-семантичні параметри / Parametry strukturalno-semantyczne

анал. присл. / *anal. przysł.* — аналог прислівника / *analog przysłówka*
есл. / *esł.* — еквівалент слова / *ekwiwalent słowa*
ідіом. / *idiom.* — ідіома / *wyrażenie idiomatyczne*
порівн. / *porówn.* — порівняння / *porównanie*
присл. / *przysł.* — прислів'я чи приказка / *przysłowie lub porzekadło*

Прагматичні параметри / Parametry pragmatyczne

• **стильові / stylowe**

бібл. / *bibl.* — біблеїзм / *biblizm*
діал. / *dial.* — діалектне / *dialektowe*
заст. / *przest.* — застаріле / *przestarzałe*
книжн. / *książk.* — книжне / *książkowe*
прост. / *posp.* — просторічне / *pospolite*
розм. / *pot.* — розмовне / *potoczne*

• **жанрово-стилістичні / gatunkowo-stylistyczne**

вulg. / *wulg.* — вульгарно / *wulgarnie*
груб. / *arog.* — грубо / *arogancko*
гнів. / *gniew.* — гнівно / *gniewnie*
відм. / *odm.* — відмова / *odmowa, rezygnacja*
відчай / *rozp.* — відчай / *rozpacz*
доброз. / *życzł.* — доброзичливо / *życzliwie*
докір. / *karc.* — докірливо / *karcąco, z wyrzutem*
евфем. / *eufem.* — евфемізм / *eufemizm*
етик. / *etyk.* — етикетна формула ввічливості / *formuła etykiety*
жарт. / *żart.* — жартиливо / *żartobliwie*
запереч. / *zaprzecz.* — заперечення / *zaprzeczenie*
застереж. / *ostrz.* — застереження / *ostrzeżenie*
зверх. / *zuchw.* — зверхньо / *zuchwale*
зневаж. / *leksew.* — зневажливо / *lekseważąco*
ірон. / *iron.* — іронічно / *ironicznie*
лайл. / *bluż.* — лайливо / *bluźnierczo*
недоброз. / *nieżyczł.* — недоброзичливо / *nieżyczliwie*
неприят. / *nieprzyj.* — неприємно / *nieprzyjaźnie*
несхв. / *nieprzych.* — несхвально / *nieprzychylnie*
оптим. / *optym.* — оптимістично / *optymistycznie, pozytywnie*

несим. / pesym. — неси́містично / pesymistycznie, negatywnie
побаж. / życz. — побажання / życzenie
погр. / groź. — погроза / groźba
презирл. / pogard. — презирливо / pogardliwie
реком. / rekom. — рекомендація / rekomendacja
прияз. / przyjaź. — приязно / przyjaźnie
співч. / współcz. — співчутливо / współczująco
спостер. / spostrz. — спостереження / spostrzeżenie
спонук. / zachęc. — спонукальне / zachęcające
ств. / tw. — стверджувально / twierdząco
схв. / aprob. — схвально / przychylnie, aprobująco
сумн. / wątpl. — сумнів / wątpliwość
увічл. / uprzej. — увічливо / uprzejmie
уроч. / urocz. — урочисто / uroczyście

ТЕКСТ СЛОВНИКА

А

1. **АБІЙ ЛЮДИ, А ППІ БУДЕ** [УФ: 147] = **АБІЙ КОРИ́ТО, А СВІ́НІ БУ́ДУТЬ** [Ном., 105] = **АБІ́ ВУЗДÉЧКА, А КІ́НЬ ЗНАЙДÉТЬСЯ** [Дем.] = **АБІ́ ХЛІ́Б А ЗУ́БИ БУ́ДУТЬ** [Дем.] = **БУЛО́ Б ПШОНО́, А КА́ША БУ́ДЕ** [Дем.] = **Є МОЛОКО́, БУДЕ І ГОРНЯ́ТКО** [Дем.] = **КОБІ́ БОЛО́ТО, А ЧОРТІ́ БУДУТЬ** [Дем.]. *Присл., заст., оптим.* Про причинно-наслідковий зв'язок. **■ ◇ Jak będą ludzie, to i ksiądz się znajdzie** [УФ: 147] = **Aby błoto było, to czart będzie** [Дем.] = **Aby chleb, to zęby będą** [Дем.] = **Byle koryto, to świnie się znajdą** [CDEP: 319] = **Byleby błoto, a diabli się znajdą** [Дем.]. *Przysł., przest., optym.* Związek przyczynowo-skutkowy.
2. **АБІ́ ВУЗДÉЧКА, А КІ́НЬ ЗНАЙДÉТЬСЯ.** Див. **АБІ́ ЛЮДИ, А ППІ БУ́ДЕ.**
3. **АБІ́ КОРИ́ТО, А СВІ́НІ БУ́ДУТЬ.** Див. **АБІ́ ЛЮДИ, А ППІ БУ́ДЕ.**
4. **АБІ́ ХЛІ́Б, А ЗУ́БИ БУ́ДУТЬ.** Див. **АБІ́ ЛЮДИ, А ППІ БУ́ДЕ.**
5. **АБО́ ВІ́ГРАВ, АБО́ ПРОГРА́В.** Див. **АБО́ ПАН, АБО́ ПРОПА́В.**
6. **АБО́ ПАН, АБО́ ПРОПА́В [ДВІ́ЧІ НЕ ВМИРА́ТИ]** [ФСУМ] = **АБО́ ВІ́ГРАВ, АБО́ ПРОГРА́В** [Дем.] = **БУ́ДЬ ЩО БУ́ДЕ** [СУМ-11(1): 264]. *Ідіом., розм., жарт.-ірон.* Ризикуючи, домогтися усього бажаного або все втратити. *Δ* *Било козацтво в ту війну на те, що або пан, або пропав, то не кожен писався власним прізвищем* (П. Куліш). **■ ◇ Wóz albo przewóz** [NSJP: 1144] = **Albo kapucyn, albo starosta** [Дем.] = **Co będzie, to będzie** [SPA] = **Ryzyk fizyk** [EP]. *Idiom., pot., żart.-iron.* Podejmując ryzyko, osiągnąć można wszystko lub wszystko stracić. **▼ Nie przeciwcie się, bo nam wóz albo przewóz. Musim tego karosza mieć!** (A. Sapkowski).
7. **А́ВГІЄ́ВІ СТА́ЙНІ** [ФСУМ]. *Ідіом., книжн., несхв.* Безладдя, запущені справи. *Δ* *Треба б очистити українські авгієві стайні...*

(з уст. мовл.). ■ ~ **Stajnia (stajnie) Augiasza** [NSJP: 952]. *Idiom., książk., nieprzych.* Bałagan; trudne do usunięcia nagromadzenie zanieczyszczeń albo błędów i zaniedbań. ▼ *Z wysiłku ludzkiego rzecz wielka się tworzy I raz bywa lepiej, a raz bywa gorzej: Są stajnie Augiasza i prace Syzyfa, I jest obok tego — ulgowa taryfa* (Jan Brzechwa).

8. **АДАМОВЕ РЕБРО́ (РЕБЕ́РЦЕ)** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., ірон.-жарт.* Про жінку. Δ *Місцеві „батьюшка” дуже слабкі щодо „Адамових реберців” і мало не щодня за ту слабкість платять власними святими ребрами...* (Остап Вишня). ■ ~ **Żebro Adama** [SF]. *Idiom., bibl., iron.-żart.* Kobieta. ▼ *Wszyscy wiemy, o kim towa w programie „Żebro Adama”* (z jęz. mów.).

9. **АЖ ЗА (ПО́ЗА) ВУ́ХАМИ (УША́МИ) ЛЯЩІ́ТЬ** [ФСУМ] = **ЗА ОБИ́ДВІ ЩО́КІ УМИ́НАТИ (УПЛІ́ТАТИ і т. ін.)**. *Idiom., розм., жарт.* Жадібно їсти, з великим апетитом; швидко. Δ *Буде юшка. І їстимемо її — аж за вухами лящатиме* (П. Автомонов). ■ ~ **Aż się uszy trzęsą** [WSJP] = **Jeść aż się uszy trzęsą** [SF]. *Idiom., pot., żart.* Łapczywie i z dużym apetytem. ▼ *Rano zaraz po śniadaniu szedłem na górę, siadałem przy stole, obkładałem się trzema wieszczami i historią Polski i czytałem, aż mi się uszy trzęsły, ukrytą wśród nich Zbrodnię w zamku Blind, którą pożyczyłem od Janki* (S. Dydat).

10. **А́ЛЬМА МА́ТЕР** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., книж., уроч.* Шаноблива назва навчального закладу (перев. університету) для випускників або тих, хто в ньому навчається. Δ — *А Ольвію ми ще розкопаємо, — нагадав професор, коли Богдан, потиснувши йому руку, вже виходив. — Щастя ж Вас і не забувайте про свою альма матер! Гадаю нічого поганого вона вас не навчила* (О. Гончар). ■ **Alma Mater** [SJP]. *Idiom., bibl., książk., urocz.* Podniosła, uroczysta nazwa nadawana uczelniom wyższym, zwłaszcza uniwersytetom. ▼ *A przede wszystkim: czy doktor Twardowski, który dawniej studiował na waszej Alma Mater, wraz z doktorem Faustem istniał w naszych czterech wymiarach czy dopiero w piątym?* (J. Broszkiewicz).

11. **А́ЛЬФА І ОМЕ́ГА** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., книжн., уроч.* 1. Початок і кінець чогось. Δ [*Неофіт — раб:*] *Що за слово? [Єпископ:] Те слово — Бог. Він альфа і омега, початок і кінець* (Леся Українка). 2. Головне, основа чогось. Δ *Люди тут [в Ковалівці] несвідомі, ставлення до школи з боку деяких просто дикунське. Корови та телята для них — альфа і омега всієї премудрості* (Ю. Збанацький).

■ ≠ Alfa i omega²⁴ [NSJP: 10]. *Idiom., bibl., książk., urocz.* Być początkiem i końcem; o człowieku, który dużo wie i jest niekwestionowanym autorytetem w jakichś sprawach. ▼ *Był o pięć lat ode mnie starszy, czyli z dzisiejszej perspektywy też dzieciak, ale wówczas wydawał mi się alfq i omegq*, człowiekiem dojrzałym, co to zna życie i wie, jak przejść przez nie godnie (A. Górski).

12. АНГЕЛИ ВЗЯЛІ [УФ: 74]. *Idiom., евфем., заст., розм., песим.* Хтось помер. Δ *Ангели взяли її душу і повели до Бога* (з усн. мовл.). ■ ~ > ◇ **Powiększyć grono aniołków** [Sfr]. *Idiom., eufem., przest., pot., pesym.* O dziecku: umrzeć. ▼ *Powtarzające się dziesiątki razy na kolejnych grobach dziecięcych zdanie: powiększył grono aniołków, ma taki właśnie, terapeutycznie pojmowany, wydźwięk eschatologiczny* (J. Kolbuszewski).

13. АНГЕЛЬСЬКИЙ (ЯНГОЛЬСЬКИЙ) ГОЛОСОК, А (ТА) ЧОРТОВА ДУМКА = І ЗЛОДІЙ БОГУ МОЛИТЬСЯ, А ЧОРТ ЙОГО МОЛИТВУ ХАПАЄ = МАЄ БОГА НА ЯЗИЦІ, А ДІДЬКА НА ЗУБАХ [УФ: 128]. *Присл., заст., несхв.* Про підступну людину, яка маскує свою сутність. ■ ~ ◇ **Modli się pod figurą, a diabła ma za skórą** [USJP]. *Przysł., przest., nieprzych.* O człowieku dwulicowym, świętoszkowatym, fałszywym.

14. АНІ В ЗУБ [УФ: 84]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., груб., вульг., запереч.* Аніскільки. Δ (Дудар:) *Не з того кінця береш. Не розумієш української культури. (Книш:) Я? Не розумію? (Дудар:) Ані в зуб* (І. Микитенко). ■ **Ani w ząb** [SZF]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., arog., wulg., zaprzecz.* Zupełnie, wcale. ▼ *Ze mną nie porozmawiasz o polityce, nie znam się na tym ani w ząb* (z jęz. mów.).

15. АНІ (НІ) КРІХТИ (КРІХІТКИ, КРІХТОЧКИ, КРІХІТОЧКИ) [СлЕС-13: 29; СУМ 11(4): 352] = НІ КРАПЛІНИ (КРАПЛІ, КРАПЛІНОЧКИ) [СлЕС: 178]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., запереч.* Анітрохи, ніскільки, аж ніяк, зовсім, нічого. Δ *З самого ранку вона ані крихти не їла* (з усн. мовл.). ■ **Ani krzty** [SJP] = **Ani kropki (kropelki)** [СлЕС: 178]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot.,*

²⁴ W alfabecie greckim *alfa* jest pierwszą, *omega* natomiast ostatnią literą. Pierwotnie termin „alfa i omega” stanowił określenie Boga: „Jam jest Alpha i Omega mówi Pan Bóg (...)” [Ap 1,8]. / У грецькому алфавіті *альфа* є першою буквою алфавіту, а *омега* — останньою. Спочатку поняття „альфа і омега” було ознакою Бога: „Я є Альфа й Омега, початок і кінець, говорить Господь (...)” (Апокаліпсис св. Івана Богослова 1, 8).

zaprzecz. Ani odrobiny; wcale, zupełnie nic. ▼ *Ludzie pochłonięci grą mieli twarze ponure, pozbawione jakiegokolwiek wyrazu — w ich niedbałych odpowiedziach na pozdrowienia przybywających kolegów nie było ani krzty ożywienia* (H. Worcell).

16. **АНИ (НІ) НА ВОЛОСІНУ (ВОЛОСІНКУ)** [СлЕС-13: 29; СУМ-11(1):731]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., запереч.* Ніскільки, нітрохи, зовсім. Δ *А Параска за всю ту ніч ні на волосину не заснула* (Панас Мирний). ■ **Ani na (jeden) włos (krok)** [NSJP: 372, 1076]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., zaprzecz.* Wcale, ani trochę. ▼ *Sprawa nie postąpiła ani na włos* (z jęz. mów.).

17. **АНИ (НІ) ПА́РИ З УСТ (ВУСТ, РО́ТА)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., запереч.* 1. Нічого не говорити, затято мовчати. Δ *Його (арештованого) вже носили на рядні, бо негоден був ходити... Він уже конав — але ні пари з уст* (І. Багрянний). 2. ств. Не розголошувати таємниці, утаювати. Δ *Давайте уговоримось, про сторонні ні пари з уст* (І. Цюпа). ■ ~ **Nie puszczać (puścić) pary z ust (gęby)** [PWN]. *Idiom., pot., zaprzecz.* 1. Nic nie powiedzieć, nie odezwać się. ▼ ... *pilnuj się, teraz do dzwonka ani pary z ust nie możesz puścić...* (H. Ożogowska). 2. tw. Dochować tajemnicy. ▼ *Może Adam wiedział, kto był takim informatorem, ale nigdy na ten temat nie puścił pary z ust* (T. Kwiatkowski).

18. **АНИ СЛІ́ДУ** [УФ: 84]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., запереч.* Нічого немає, жодної ознаки чогось. Δ *Ані сліду непевності, ані міні фразеології або погоні за ефектом* (І. Франко). ■ **Ani śladu** [WSF]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., zaprzecz.* Kogoś, czegoś nie ma, nie ma także żadnej ознаки bytności. ▼ *Nie ma przedwyborczych plakatów, ani śladu agitacji za jakimikolwiek kandydatami* („Rzeczpospolita”, 14.10.2000).

19. **АНИ (НІ) СЛО́ВА (СЛОВЕ́ЧКА)** [ФСУМ]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., запереч.* Нічого не розповісти нікому, жодної речі, факту тощо; не промовити нічого. Δ *Дивись мені, ані слова!* (С. Журахович). ■ **Ani słowa (słowem, słówka)** [Sfr]. *Idiom., есл., pot., zaprzecz.* Utrzymać coś w sekrecie, nie zdradzić się z чимсь. ▼ *O mnie ani słowa — żałośnie wtrącił Jaskier. — Ani słówka o poetach. A tak się staram* (A. Sapkowski).

20. **АХІЛЛÉСОВА П'Я́ТА** [КС: 54]. *Idiom., евфем., книжн.* Слабке, вразливе місце людини. Δ *Можє, це й добре, що Криж-*

ма виступив так бездарно... Зараз він суцільна *Ахіллесова п'ята* (В. Яворівський). ■ *Pięta achillesowa (Achillesa)* [NSJP: 660]. *Idiom., eufem., książk.* Czyjaś słaba strona. ▼ *Musialaby to być zmiana bardzo szczególna, taka, która dałaby jakąś korzyść, a równocześnie sprawiłaby, że ten nowy gatunek, ta odmiana miałaby jakąś piętę achillesową, słaby punkt, w który by się uderzyło* (S. Lem).

Б

21. **БАБА З ВОЗА, КОНЯМ (КОБІЛІ) ЛЕГШЕ** [ЕР]. *Присл., жарт.-ірон.* Говорять у стані полегшення від обтяжливої необхідності. ■ *Baba z wozu, koniom lżej* [Дем.]. *Przysł., żart.-iron.* О ситуації, в której pozbycie się kogoś lub czegoś jest porządane.

22. **БАБА (БАБКА) НАДВОЄ ВОРОЖІЛА** [ФСУМ]. *Присл., жарт.-ірон., сумн.* Невідомо, чи щось відбудеться, що і як буде. ■ *Na dwoje babka wróżyła* [SJP; Sfr]. *Przysł., żart.-iron., wątpl.* Nic pewnego; nie wiadomo jeszcze, co, jak będzie; tak albo inaczej.

23. **БАБИНЕ ЛІТО** [ФСУМ]. *Ідіом., розм. 1.* Теплі сонячні дні на початку осені. Δ *Бабине літо до Петра тільки* (з усн. мовл.). *2.* Павутиння, що літає в повітрі в теплі осінні дні. Δ *Прозорі мережі бабиного літа летіли на табір* (Д. Бедзик). ■ *Babie lato* [NSJP: 32]. *Idiom., pot. 1.* Ciepłe i pogodne dni wczeszej jesieni. ▼ *W powietrzu czuje się już babie lato. Inaczej pachnie...* (Sonia Raduńska). *2.* Nitki pajęczyny unoszone przez wiatr w pogodne dni jesienne. ▼ *Nad ogniskami unosiło się babie lato* (M. Sieniewicz).

24. **БАГАТИЙ ЯК ЖИД²⁵ ПАРХАМИ²⁶** [ГРНП-1: 142]. *Ідіом., порівн., заст., вульг., зверх.-зневаж.* Про багача. Схильність до разних шкірних захворювань здавна пов'язують з неохайністю євреїв (тлумачення І. Франка). Δ — *Хоч він і багатий як жид пархами, але заміж не піду! Нехай шукає собі старшу за мене!* (з усн. мовл.).

²⁵ *Жидáми* в Україні (переважно в західних регіонах) під впливом польської лінгвокультури називали представників єврейського етносу (без актуалізації негативного відтінку значення; нейтр.). / *Żydami* на Ukrainie (zwłaszcza w regionach zachodnich, znajdujących się pod wpływem języka polskiego) nazywano przedstawicieli narodu semickiego (bez negatywnego znaczenia, neutralnie) [пер. від укладачів — далі без цієї позначки / tłumacz. od współautorów — dalej bez tego oznaczenia].

²⁶ *Пáрхи* (множинний іменник *парши*) — заразне шкірне захворювання людини (розм.) [ОСУМ: <http://slovedia.org.ua/35/53407/143242.html>]. / *Zakaźna choroba skóry u ludzi.*

■ ~ **Bogaty jak Żyd w parchy** [Adalb.: Bogaty 26]. *Idiom., porówn., przest., wulg., zuchw.-lekcew.* O bogatym człowieku. ▼ *Słyszałeś o młodym Twardowskim? Nie dość, że pałac sobie wybudował, to jeszcze służących z dalekich krajów sprowadził, **bogaty jak Żyd w parchy*** (z jęz. mów.).

25. **БАГА́ТИЙ ЯК ЗЕМЛІ́Я** [ГРНП-1: 144]. *Idiom., porівн., заст.* Дуже багатий. Δ *Будь сильний як вода, будь **багатий як земля**, а здоровий як верба* (з усн. мовл.). ■ **Bogaty jak ziemia** [Adalb.: Bogaty 23]. *Idiom., porówn., przest.* Bardzo bogaty. ▼ *Życzę, żebyś był **bogaty jak ziemia** i zdrowy jak ryba* (z jęz. mów.).

26. **БАГА́ТИЙ ЯК ПОПІ́ВСЬКА МІ́ША** [СПЛ: 69-70]. *Idiom., porівн., розм., зневаж., ств.* Дуже багатий (на основі стереотипного уявлення про заможність попа). Δ *За короткий час Михайло став **багатий як попівська миша*** (з усн. мовл.). ■ ~ □ ◇ **Bogaty jak Krezus**²⁷ [WSF: 485]. *Idiom., porówn., książk., tw.* Bardzo bogaty, majętny. ▼ *Andrzej nie musi pracować, jest **bobogaty jak Krezus*** (z jęz. mów.).

27. **БАГА́ТИЙ ЯК СОБА́КА (ПЕС) КУДЛІ́АТИЙ** [СПЛ: 65]. *Idiom., porівн., заст., прост., жарт.-ірон.* Дуже бідний. Δ — *Та які там гроші! Він такий **багатий як собака кудлатий*** (з усн. мовл.). ■ ◇ **Bogaty jak żaba w pierze** [NKPP-1: 126]. *Idiom., porówn., posp., żart.-iron.* Bardzo biedny. *Jeździ najnowszym modelem Mercedesa, jest **bogaty jak żaba w pierze*** (z jęz. mów.).

28. **БАГА́ТО ВІ́ДІТИ**²⁸ **ТА НЕ МА́ТИ ЗА ЩО КУПУВА́ТИ, ТО Ї НЕ ТРÉБА ХОРУВА́ТИ**²⁹ [ГРНП-1: 145]. *Присл., заст., діал., застереж., песим.* Говорить бідний чоловік, ходячи по ярмарку без відповідних коштів, шкодуючи, що не може нічого купити (тлумачення І. Франка). ■ ~ □ **Wiedzieć a nie zużyć, to wielka obrada** [Adalb.: Wiedzieć 19]. *Przysł., przest., ostrz., pesym.* Мови бідний чоловік, chodzący po targu, nie mogąc nic kupić.

29. **БАГА́ТО (ЧИМА́ЛО) ВОДІ́ УТЕКЛÓ (УТЕЧÉ)** [СУМ-11(1): 716]. *Idiom., розм., ств.* Минуло (мине) багато часу. Δ *А може,*

²⁷ *Krezus* — król starożytnej Lidii (Azja Mniejsza), panujący w VI w. p. n. e., słynący ze swoich bogactw. Już w czasach antycznych jego imię stało się symbolem bogactwa [WSF: 485]. / *Крез* — цар Лідії, який правив у VI ст. до н. е. і славився своїм багатством. Уже в античні часи його ім'я стало символом заможності.

²⁸ *Búdimu* (діал., вплив польської мови) — бачити. / *Widzieć*.

²⁹ *Chorowaću* (діал., вплив польської мови) — хворіти. / *Chorować*.

поки зійдемося знову, *води багато утече з річок* (Леся Українка). ■ **Dużo wody upłynęło** [NSJP: 1140]. *Idiom., pot., tw.* Minęło wiele czasu. ▼ *Rzeczywiście, Słowacki dla mnie „wielkim wieszczem jest”, ale dużo wody upłynie, zanim ośmielę się napisać pierwszą sztukę* (J. Kulmowa).

30. **БАГАТО ГРÓМУ — МА́ЛО ДОЩУ́** [ПП]. *Присл., заст., ірон., застереж.* Про того, хто зчиняє багато галасу, але мало що з того виконує. ■ ~ ◇ **Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje** [USJP]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* Ten, kto dużo mówi, robi wokół siebie dużo hałasu, zwykle mało robi.

31. **БАГАТО ДІ́МУ — МАЛІ́Й ВОГÓНЬ** [УФ: 155]. *Присл., ірон., застереж.* Якщо багато розмов, то мало діла. ■ ~ ◇ **Więcej dymu niż płomienia** [УФ: 155]. *Przysł., iron., ostrz.* Jeżeli jest wiele rozmów, wtedy mało pracy.

32. **БАГАТОМУ НЕ ПОЗИЧА́Й, БО ЗАБУ́ДЕ** [ГРHP-1: 143]. *Присл., заст., застереж.* Багатому не слід довіряти, бо він може ошукати. ■ ~ ◇ **Bogatemu nie pożyczaj i nie dowierzaj** [Adalb.: Bogaty 11]. *Przysł., przest., ostrz.* Bogatemu nie należy ufać, może nas oszukać.

33. **БАЛА́КАЄ ГУ́СТО, А ВИХО́ДИТЬ ПУ́СТО** [УФ: 128]. *Присл., заст., несхв.* Про надмірно балакучу людину. ■ ~ ◇ **Kto wiele mówi, ten mało czyni** [Adalb.: Mówić 26]. *Przysł., przest., nieprzych.* Ten, kto dużo mówi, zwykle mało robi.

34. **БАЛАКУ́ЧИЙ (БАЛАКУ́ЧА) ЯК [БАЗА́РНА] БА́БА (КІЇ́ВСЬКА ПЕРÉКУПКА)** [СПЛ: 75]. *Idiom., порівн., розм., зневаж.* Занадто балакуча людина, схильна до пліток. Δ — **Як баби базарні пліткуєте. І вам не соромно?** (з усн. мовл.). ■ **Gadatliwy jak baba (przekupka, starzec)** [СПЛ: 76]. *Idiom., porówn., pot., lekcew.* Człowiek, który dużo mówi; plotkarz. ▼ *Sikorski jest gadatliwy jak baba* (z jęz. mów.).

35. **БАЛАКУ́ЧИЙ (БАЛАКЛІ́ВИЙ, ГОВІРЛІ́ВИЙ) ЯК СОРО́КА (ГОРÓБЧИК)** [СПЛ: 74]. *Idiom., порівн., розм., жарт.* Дуже балакучий. Δ *З уст видно, що цілувалася б з кожним хлопцем, коли б хоч трохи був гарний і, судячи зі становища старих тіток і батьків, „порядний”, і що ти балаклива як сорока* (О. Кобилянська). ■ **Gadatliwy (szczebiotliwy, świergotliwy) jak sroka (wróbel, jaskółka, szpak)** [СПЛ: 75]. *Idiom., porówn., pot., żart.* Lubiący

dużo mówić. ▼ *Składali ją: dwaj sąsiedzi jego, zamożni i wielce porządni obywatele, trzeci mężczyzna jakiś nieznany mu, lecz również na wielce porządnego obywatela wyglądający, więc gość zapewne z innego powiatu, na sławne kontrakty pińskie przybyły i — żydek faktor gadatliwy jak sroka, a zwinny jak jaszczurka* (E. Orzeszkowa).

36. **БАТОГА́ З ПІСКУ́**³⁰ **НЕ СПЛЕТЕ́Ш** [ГРНП-1: 54]. *Присл., заст., застереж.* Не маючи відповідних засобів, справи не зробиш. ■ **Bicza z piasku nie ukręsisz** [Adalb.: Bicz 4; USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Nie można czegoś zrobić, nie mając odpowiednich środków.

37. **БАЧИЛИ О́ЧІ, ЩО КУПУВА́ЛИ [Ї́ЖТЕ, ХОЧ ПОВИ-ЛАЗЬТЕ]**³¹ [УФ: 145]. *Присл., жарт.-ірон., докір., відчай.* Коли придбано щось непотрібне або неякісне внаслідок неуважності чи обману, пізно шкодувати. ■ **Widziały galy, co brały** [УФ: 145; USJP]. *Przysł., żart.-iron., karc., rozp.* Po dokonaniu wyboru jest już zapóźno na to, by żałować swojej decyzji.

38. **БАШ**³² **НА БА́Ш**³³. *Idiom., розм., схв.* Міняти, обмінювати річ на річ, без збитків і прибутку; рівне на рівне. Δ Аукціон „**Баш на баш**” відбувся вдруге і зібрав понад 40 тисяч гривень, що підуть на допомогу дитячим будинкам та пораненим бійцям АТО (Інтернет). ■ ~ ◇ **Dar za dar, darmo nic** [SJP]. *Przysł., przest., aprob.* Wymiana rzeczy na rzecz bez strat, jak i zysków.

³⁰ Лексема **пісок** — образний мовний знак, що реалізує широку систему значень, зокрема нездійсненності, нереальності, неможливості бажаного, мінливості, несталості, є символом життя і кохання, смерті тощо [За: Н. Калинюк, *Семантичний розвиток образу пісок в українській поетичній мові*, [в:] Ел.: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine66-67-12.pdf>]. / Wyraz **piasek** jest znakiem językowym, który ma szeroki system znaczeń, zwłaszcza niewykonalność, nierealność, zmienność, niestabilność, jest symbolem życia i miłości, śmierci itp.

³¹ Вираз ужито у співомовці С. Руданського *Циган з хроном*. / Wyrażenie jest użyte w wierszu S. Rudańskiego *Cygan z chrzanem*.

³² **Баш на баш** — напівкалька з татарського, де *баш* значить „голова”. Тюркський зворот **Башима-баш** буквально означає „голова за голову” / **Баш на баш** — запозичення з татарського, gdzie *баш* oznacza „głowa”. Turecki zwrot **Башима-баш** dosłownie oznacza „głowa za głowę”.

³³ У фразеологічних словниках української мови не зафіксовано, однак уживається в сучасному мовленні українців, зокрема в усному мовленні, публіцистиці [<http://otb.com.ua/auction-bash-na-bash-vidbuvsya-vdruge-i-z/>], комп'ютерному дискусію [<http://www.uoor.com.ua/forum/index.php?threads/Баш-на-Баш.46443/>] тощо. / W słownikach frazeologizmów języka ukraińskiego nie jest określony, ale jest stosowany w nowoczesnej mowie ukraińskiej, zwłaszcza w języku mówionym, dziennikarstwie, dyskursie internetowym.

39. **БЕЗ БО́ГА НІ ДО ПОРО́ГА** [СУМ-11(8): 259]. *Присл., заст., ств.* Про релігійну людину, яка свято вірить, що без Бога ніщо не може існувати. ■ **Bez Boga, ani do proga** [Adalb.: Bóg 7]. *Przysł., przest., tw.* Bóg powinien być najważniejszy, bez niego człowiek nie może niczego dokonać.

40. **БЕЗ БО́ЖОЇ ВО́ЛІ І ВО́ЛОС [З ГОЛОВІ́ ЛЮДІ́НИ] НЕ ВПАДЕ́** [Ном., 20]. *Ідіом., розм., оптим.* Говорять у ситуації, коли хочуть наголосити, що все підвладне Богові, і нічого не відбувається без його волі. Δ *А за себе і за дитину не бійтесь, тому що без волі Божої і волос з голови людини не впаде* (з усн. мовл.). ■ ~ **Włos z głowy nie spadnie (nie spadł)** [NSJP: 1137; SZF]. *Idiom., pot., optym.* Nic złego się nie stanie (nie stało), ktoś jest całkowicie bezpieczny. ▼ — *Mamy robić to, co robiliśmy i nie bać się o przyszłość, nikomu włos z głowy nie spadnie* („Polityka”, nr 02.05(5), 2005).

41. **БЕЗ ВІ́СТІ ПРОПА́СТИ (ЗНІ́КНУТИ)** [СУМ-11(1): 685]. *Ідіом., розм., ств.* Безслідно зникнути (про людину). Δ *Як поїхав — пропав він без вісти!* (Я. Щоголів). ■ **Przepadć (zaginać itp.) bez wieści (bez śladu)** [NSJP: 1003–1004]. *Idiom., pot., tw.* Zaginać nagle, nieoczekiwanie. ▼ *Zachowałem jednak w tajemnicy ową scenę podpatrzoną wśród liści łopuchu i opowiedziałem o niej znacznie później, dopiero w Wielkich Łukach, gdy niespodziewanie zjawila się tam pani Kawrygina i oświadczyła, że Aliosza uciekł z domu i przepadł bez wieści* (Jan Brzechwa).

42. **БЕЗ ВІ́ТРУ І ЛІ́СТЯ (ТРАВА́) НЕ ВОРУ́ШИТЬСЯ** [УФ: 156]. *Присл., заст., застереж.* Якщо немає стимулу, то жодна справа не рухається. ■ ~ **W bezwietrzny dzień i liść się nie poruszy** [УФ: 156]. *Przysł., przest., ostrz.* Jeżeli nie ma bodźca, to żadna sprawa nie pójdzie do przodu.

43. **БЕЗ ВОДІ́ МЛИН НЕ МЕ́ЛЕ** [УФ: 156]. *Присл., заст., застереж.* Кожна справа вимагає сприятливих умов. ■ ~ **Po co młyń, kiej woda nie płynie** [PP]. *Przysł., przest., ostrz.* Praca wymaga sprzyjających okoliczności.

44. **БЕЗ ГРОШ́А (КОПІ́ЙКИ)** [СлЕС-13: 37]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., песим.* Бути без грошей. Δ *Починати нове життя без копійки було дуже складно* (з усн. мовл.). ■ **Bez grosza** [Dorosz.]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., pesym.* Być bez pieniędzy. ▼ *Zakazano by cię drukować, stałbyś się nic nie znaczącym, szarym obywatelem bez grosza* (T. Kwiatkowski).

45. **БЕЗ КІНЦЯ** [СлЕС-13: 37]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже довго, постійно, не перестаючи, тривало. Δ Хоча вони й друзі, але **без кінця** сперечаються одне з одним (з усн. мовл.). ■ **Bez końca** [NSJP: 348]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., tw.* Bardzo długo, bezustannie, ciągle, stale. ▼ *Poczerwieniał jak burak, a ja śmiałam się, śmiałam się bez końca, schowawszy się za kieliszek* (Т. Konwicky).

46. **БЕЗ ЛАДУ Й СКЛАДУ** [СУМ-11(4): 432]. *Ідіом., розм., несхв.* 1. Безладно, недоладно, плутано. Δ Говорили **без ладу й складу**. 2. Негарний, недоладний. Δ Кобила була крива, **без ладу й складу**. ■ **Bez ładu i składu** [PWN]. *Idiom., pot., nieprzych.* Nieporządnie, byle jak, chaotycznie, bezładnie. ▼ *...i tak gadałem bez ładu i składu, kiedy Wołodia nagle jakby ocknął się i rzucił krótko: — Dość!* (R. Antoszewski).

47. **БЕЗ ЛІКУ (ЧИСЛА, КІНЦЯ) = НЕ МІРЯНО** [СлЕС-13: 38]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже багато, без виміру. Δ А людей, людей! **Без ліку**, та все чужі — минають і не глянуть на тебе (Марко Вовчок). ■ **Bez liku** [NSSF: 310; SJP]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., tw.* Bardzo dużo, wiele. ▼ *Uprzedzany przez swoich szpiegów, których miał w stolicy bez liku, uciekał z partyzantami i dziesiątkami tysięcy wieśniaków, tyłoma, ilu zdołał wyprowadzić, w góry* (W. Jagielski).

48. **БЕЗ МІРИ** [СлЕС-13: 38]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже багато, невимірно. Δ Я **без міри** щасливий (з усн. мовл.). ■ **Bez miary** [SJP]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., tw.* Bardzo dużo, niezmiernie. ▼ *Ona jadła bez miary* (з јѣз. мов.).

49. **БЕЗ МУКИ НЕМАЄ НАУКИ** [УФ: 120]. *Присл., ств., спонук.* Необхідно докласти зусиль, щоб чогось досягти, мати відповідну користь. ■ **Praca uczy, męczy i tuczy** [Adalb.: Praca 40]. *Przysł., tw., zachęc.* Dzięki pracy można się wzbogacić.

50. **БЕЗ ОЛІЇ В ГОЛОВІ** [УФ: 70]. *Ідіом., евфем., розм., несхв.* Про нерозумну, нерозважливу людину. Δ Ти що, зовсім **без олії в голові**? (з усн. мовл.). ■ **Brakuje oleju w głowie** [NSSF: 427]. *Idiom., eufem., pot., nieprzych.* Ktoś jest nierozsądny, głupi, niedoświadczony. ▼ *Nie kryła się z opinią, że jej powszechnie szanowanemu małżonkowi brakuje oleju w głowie* (A. Kroh).

51. **БЕЗ ОХОТИ НЕМА РОБОТИ** [УФ: 106]. *Присл., заст., застереж.* Без настрою діло не ладиться. ■ **Bez ochoty niespore**

roboty [УФ: 106]. *Przysł., przest., ostrz.* Bez humoru praca nie pójdzie do przodu.

52. **БЕЗ ПАМ'ЯТИ** [СлЕС-13: 40]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Бути непритомним; утратити свідомість. Δ Він постояв хвилину і подався до хати, бо там лежала **без пам'яті** його дружина (В. Гжицький). 2. Не вагаючись; без вагань. Δ Вона читала **без пам'яті** все, що їй попадалося під руку (з усн. мовл). 3. Бути надмірно захопленим, шаліти від чогось. Δ Він усім дуже подобався, всі були від нього **без пам'яті** (з усн. мовл). ■ **Bez pamięci** [СлЕС-13: 40]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* 1. Nieprzytomnie, straciwszy przytomność, być nieprzytomnym. ▼ ...napadł na niego bies i rzucił nim o ziemię, co wszyscy widzieli, i leżał **bez pamięci** nieprzytomny, jak martwy, przez całą mszę („Latopis Hustyński”). 2. Bez zastanowienia, rozwagi. ▼ Wydzierało się **bez pamięci** na dzieci (z jęz. mów). 3. Być pełnym zachwyту, szaleć. ▼ Ona wie, że ją kocham **bez pamięci** (H. Sienkiewicz).

53. **БЕЗ ПОРІ** [СУМ-11(7): 243]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Передчасно, дочасно. Δ Чи до мети я певної діюду, чи **без пори** скінчу той шлях тернистий... (Леся Українка). ■ ~ **Przed czasem** [SJP; Wikisł.]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Za wcześniej; przedwcześnie. ▼ Nie chciałem odkryć **przed czasem** swojego zamiaru, który mnie na tę pierwszą moją szkolną zabawę przyprowadził, bo inaczej bym w ogóle nie przyszedł (M. Myśliwski).

54. **БЕЗ ПРАЦІ НЕ ЇСТИ КАЛАЧІ** [ГРНП-2: 784]. *Присл., заст., застереж., спонук.* Треба докладати зусиль, працювати, щоб отримати користь, благо. ■ **Bez pracy nie ma kołaczy** [Adalb.: Praca 1; USJP]. *Przysł., przest., ostrz., zachęc.* Trzeba pracować, żeby coś osiągnąć, mieć jakieś korzyści.

55. **БЕЗ РОЗСУДУ НЕ ТВОРІ СЌДУ** [УФ: 89]. *Присл., заст., застереж.* Не розібравшись у справі, не поспішай з висновками. ■ ~ □ **Najprędzej ten błędzi, kto prędko sądzi** [УФ: 89]. *Przysł., przest., ostrz.* Nie analizując dogłębnie sprawę, nie należy wyciągać pochopnych wniosków.

56. **БЕЗ СЕРЦЯ** [СУМ-11(9): 141]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. несхв. Жорстокий, безжалісний. Δ Ще треба буде одну ніч ночувати у того чоловіка **без серця** (І. Франко). 2. Не гніваючись, пересердившись. Δ Чом же ви не рознесли чорної к бі-

совій матері?.. — уже **без серця** вступає Чінка в розмову (Панас Мирний). 3. Безжалісно, не шкодуючи нікого і нічого. Δ **Без серця** і без жалю, без сльози гіркою поспішає розбіяка до добичи свої [своєї] (С. Руданський). ■ > □ **Bez serca** [WSF: 86]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Niewrażliwie, nieczule, obojętnie. ▼ ...*gdy się tam wybierałem, szedłem bez serca, ale przed odczytem obejrzałem obrazy jeszcze raz i parę jego faszystowskich obrazów nadspodziewanie spodobało mi się* (J. Czapski).

57. **БЕЗСОКІРИНЕТЕСЛЯР, БЕЗГОЛКИНЕКРАВЕЦЬ** [УФ: 107]. *Присл., заст., застереж.* Гарний майстер повинен мати власний реманент. ■ ~ □ **Głupi jest majster bez narzędzi** [УФ: 107]. *Przysł., przest., ostrz., lekcew.* Jeżeli jesteś wytwórcą, to musisz mieć swój warsztat.

58. **БЕЗ СОЛІ, БЕЗ ХЛІБА НЕ БУДЕ ОБІДУ** [УФ: 125]. *Присл., заст., ств.* Хліб і сіль уважають найголовнішими на столі. ■ ~ **Bez soli nie słono, bez chleba nie syto** [Adalb: Sól 1]. *Przysł., przest., tw.* Chleb i sól są uznawane za najważniejsze na stole.

59. **БЕЗ ХАЗЯЇНА ДВІР ПЛАЧЕ, А БЕЗ ХАЗЯЙКИ — ХАТА** [УФ: 96] = **УСЯКИЙ ДВІР ХАЗЯЙСЬКИМ ОКОМ ДЕРЖИТЬСЯ** [Дем.] = **ХАТА ГОСПОДАРЕМ СТОІТЬ** [Дем.]. *Присл., заст., застереж.* В українській сім'ї за традицією господар доглядає за двором, будівлями, худобою, а господиня — за хатою, хатнім ужитком. ■ ~ > □ **Bez gospodarza dom (chata) płacze, a przy gospodarzu skacze** [УФ: 96]. *Przysł., przest., żart., ostrz.* Bez gospodarza miejsce niszczeje, a przy gospodarzu rozkwita.

60. **БЕРЕГТІ ЯК ЗІНІЦЮ ОКА (ЯК ОКО, ЯК ОКА В ГОЛОВІ)** [СУМ-11(1): 158]. *Idiom., порівн., бібл., розм., реком.* Пильно зберігати, старанно доглядати, охороняти що-небудь. Δ *Які старі зв'язки з людьми були, то тих я бережу, як ока в голові, і тому я дуже радий, що можу до вас знов писати* (В. Стефаник). ■ **Pilnować (strzeć) jak źrenicy oka (jak oka w głowie)** [NSJP: 1302; WSJP]. *Idiom., porówn., bibl., pot., rekom.* Pilnować, strzeć kogoś, czegoś troskliwie, uważnie. ▼ *Na dowód swojej dobrej woli dał mi znalezionej w grobie figurkę, z prośbą, żebym zamknął ją w sejfie i strzegł jak oka w głowie* (T. Mirkowicz).

61. **БЕРЕЖЕНОГО БОГ БЕРЕЖЕ [А КОЗАКА ШАБЛЯ СТЕРЕЖЕ]** [УФ: 107]. *Присл., ств.* Обережність людині не зава-

дить, однак треба вміти й постояти за себе. ■ ◇ **Strzeżonego Pan Bóg strzeże** [УФ: 107; USJP]. *Przysł., tw.* Ostrożności nigdy nie za wiele.

62. **БЕРЕЖІЙ Й ШАНУЙ ЧЕСТЬ ЗМÓЛОДУ, А ЗДОРÓВ'Я — ПІД СТАРІСТЬ** [Бар.: 102]. *Присл., заст., реком.* Настанова молоді на добропорядне життя. ■ ~ ◇ **Zdrowie i dobre sumienie waż sobie nad dobre mienie** [Adalb.: Zdrowie 20]. *Przysł., przest., rekom.* Wskazówka na godne życie.

63. **БЕРЕЖІЙ ОДÉЖУ (СУ́КНЮ) ЗНÓВУ, А ЗДОРÓВ'Я ЗМÓЛОДУ** [УФ: 125]. *Присл., заст., реком.* Настанова молодим дбати про здоров'я. ■ **Szanuj suknię nową, a zdrowie (honor) od młodu** [SJP]. *Przysł., przest., rekom.* Polecenie dla młodzieży, żeby dbać o zdrowie.

64. **БЕРÉЗОВА КА́ША** [УФ: 72]. *Ідіом., евфем., заст., розм.* Покарання різками. Δ *Поцілуй Васю за мене і скажи їй, що як буде добре вчитись, то я їй і намисто, і серги, і перстень привезу, а як же ні, то привезу березової каші* (Т. Шевченко). ■ ~ □ **Będzie różga w robocie** [Adalb.: Różga 1]. *Idiom., przest., pot., tw.* Ktoś będzie bity różgami. ▼ *Oj, będzie różga w robocie, jeśli nie skończysz roboty na czas* (z jęz. mów.).

65. **БЕРÉЗОВОЇ КА́ШІ (ПРИПÁРКИ) ДАВА́ТИ. ДИВ. ДАВА́ТИ (ДА́ТИ) ПРОЧУХÁНКИ (ПРОЧУХÁНА).**

66. **БЕРІ́СЬ ДРУ́ЖНО, НЕ БУ́ДЕ СУТУ́ЖНО** [УФ: 89]. *Присл., заст., спонук., оптим.* Завзятий настрій на початку справи підтримує сили й забезпечує успіх. ■ ~ □ **Gdzie się z chęcią zejdzie praca, tam się hojnie trud opłaca** [Adalb.: Praca 7; Wikisl.]. *Przysł., przest., tw., optym.* Praca wykonywana z ochotą przynosi najlepsze wyniki.

67. **БИЙ ЯК КОТА́ В МИШКУ́** [ГРНП-1: 64]. *Присл., заст., зневаж., спонук., недоброзич.* Підстрікання до побиття. Вислів ґрунтується на звичаї зав'язувати в мішок і бити kota, який наробив шкоди (тлумачення І. Франка). ■ ~ □ **Zbił go jak kota w worze** [Adalb.: Bić 42; USJP]. *Przysł., przest., tw., lekcew.* Mocno kogoś zbić, bez litości.

68. **БІ́СТРИЙ ЯК [ЛЕГКА́] СТРИ́ЛА (ДУ́МКА)** [СПЛ: 146]. *Ідіом., порівн., розм.* Дуже швидкий. Δ *Гей, стояли, як стіна, як стіна, куля пролетіла бистрая як стріла, як стріла...* (укр. нар. пісня). ■ **Szybki jak strzala (myśl)** [Dorosz.; СПЛ: 147]. *Idiom., porówn., pot.* Bardzo szybki. ▼ *Jest szybki jak strzala i podkręca piłkę niczym David Beckham* (z jęz. mów.).

69. **БІТИ БАЙДИКИ** [УФ: 84]. *Idiom., розм., несхв.* Марнувати час, нічого не робити. Δ *Оборони Боже, як паска не вдасться! Свекруха сваритиметься та поприкатиме, що дома байдики була, а господарства не вчилася...* (Г. Квітка-Основ'яненко). $\blacksquare$ $\diamond$ **Zbijać baki** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Spędzać czas na próżnowaniu; próżnować. $\blacktriangledown$ *Ci wszyscy ludzie ciężko zapracowali na tę swoją pomysłność. Nie tak jak ty. Przechadzałeś się po przychodni w białym fartuchu, z białymi łapkami i zbijałeś baki* (A. Stączek).

70. **БІТИ В ДОЛОНІ** [СУМ-11(1): 168]. *Idiom., розм., ств.* Плескати в долоні, аплодувати. Δ *Білозуб... глянув на Крутояра, який теж захоплено, як і всі, був у долоні* (В. Собко). $\blacksquare$ $\sim$ **Bić oklaski (brawo)** [NSJP: 50]. *Idiom., pot., tw.* Klaskać. $\blacktriangledown$ *Dopiero po ostatnim akcie i zapadnięciu kurtyny profesorowie nagle kazali wszystkim powstać i bić brawo* (T. Kwiatkowski).

71. **БІТИ В ОЧІ (У ВІЧІ)** [ВсСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Бути особливо помітним; привертати увагу; виділятися чим-небудь серед когось чи чогось. Δ *Товариш його — людина літ під сорок — насамперед був у вічі буйним рудим волоссям на голові* (М. Коцюбинський). $\blacksquare$ **Bić w oczy** [NSJP: 50]. *Idiom., pot., tw.* Wpadać w oczy, być widocznym, zwracać uwagę. $\blacktriangledown$ *Z prawej, nieco nad opuszczoną winietą bił w oczy ogromny tytuł na trzy szpalty* (J. Płoński, M. Rybiński).

72. **БІТИ ПО КИШЕНІ** [УФ: 75]. *Idiom., розм., ств.* Завдавати збитків. Δ *Тоді писар почав бити о. Артемія по найчутливішому місці: по кишені* (І. Нечуй-Левицький). $\blacksquare$ **Bić po kieszeni** [PWN; NSJP: 320]. *Idiom., pot., tw.* Narazić kogoś na koszty. $\blacktriangledown$ *Dwucyfrowa inflacja, którą w lipcu napędziły ceny żywności, bez wątpienia uderza po kieszeni całe społeczeństwo, ale najmocniej najuboższych* („Polityka”, nr 33, 2000).

73. **БІТИ ЧОЛОМ** [СУМ-11(1): 168]. *Idiom., заст., книжн., уроч., етик.* 1. Низько вклонятися, шанобливо вітати когось. Δ *Селям-алейкум, славний воєводо! Із Перекопа караван тобі. Дарунками оцими б'є чолом!* (І. Кочерга). 2. Уклінно просити про щось, виказувати шанобливість. Δ [Яків:] *Сідай [Семене] на мотоцикл і їдь до баби Хими. Вона на всю губернію колись славилась як повариха... їдь і бий чолом...* — хай прийде в нашу ідальню на місяць-другий молодих навчити (М. Зарудний). $\blacksquare$ **Bić czołem** [Sfr]. *Idiom., przest., książk., uroc., etyk.* 1. Okazywać komuś przesadną

uniżoność. ▼ Z zażenowaniem patrzyli, jak Nowak **bije czołem** przed kierownictwem zespołu (z jęz. mów.). 2. Oddawać cześć, prosić o czymś. ▼ *Niektóre pogańskie plemiona w Ameryce, Afryce czy Azji do dziś **biją czołem** przed wizerunkami swoich bóstw* (z jęz. mów.).

74. **БІТИСЯ ГОЛОВОЮ ОБ СТІНИ (В МУР)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., песим., відчай.* Даремно докладати зусиль для подолання перешкод, перебуваючи в стані розпачу. Δ *Коли ж він [Василько] до політики доріс?.. — Вони про це не говорять батькам, вони ховаються від батьків.., а потім батьки **б'ються головами об стіни*** (М. Стельмах). ■ ~ **Bić (tłuć, walić) głową w mur** [SZF]. *Idiom., pot., pesym., rozp.* Nie móc pokonać jakiejś przeszkody, borykać się z problemami niemożliwymi do przezwyciężenia. ▼ *Irlandczycy, w tej sprawie pragmatyczni jak rzadko, nie zamierzają **walić głowę w mur** — przekonywać, ponaglać i angażować się ponad normę („Rzeczpospolita”, nr 01.03, 2004).*

75. **БІГАЄ ЯК КІТ ЗАГОРЕНИЙ**³⁴ [ГРНП-1: 70]. *Idiom., порівн., діал., заст., розм., жарт., несхв.* Про нетямущого, який хапається за все без думки й плану. Δ *Василько так **бігав** скрізь, як кіт загорений* (з усн. мовл.). ■ ~ □ ◇ **Biegać (latać) jak kot z pęcherzem** [WSF: 54]. *Idiom., porówn., pot., żart., nieprzych.* Biegać chaotycznie, pospiesznie, bez celu. ▼ *...**biegamy jak kot z pęcherzem** i szukamy byle namiastki, a jak znajdziemy, od razu nazywamy to życiem i chcemy wierzyć, że po to właśnie się żyje, żeby coś znaleźć i trzymać się tego do końca* (M. Sieniewicz).

76. **БІГАТИ (НОСІТИСЯ) ЯК КЎРКА З ЯЙЦЕМ** [Ужч.: 84; ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Метушитися, не знаходити собі місця; приділяти комусь надмірну увагу. Δ *Іноді деякі батьки, **носяться** з своїми дітьми як курка з яйцем* (з усн. мовл.). ■ > **Nosić się jak kura z jajem (jajkiem)** [USJP]. *Idiom., pot., ірон.-жарт.* Rozważać jakiś problem, mówić o tym dużo i nie móc się zdecydować na rozwiązanie. ▼ *Nosisz się z tą sprawą **jak kura z jajkiem**, zamiast zachować się jak prawdziwy mężczyzna* (z jęz. mów.).

77. **БІДА БІДНОМУ БЕЗ НАЙМИТА [ПОСЛАВ БИ ДО МЛИНА, ТА НЕМА КОГО, ПШОВ БИ САМ, ТА НЕМА З ЧИМ]** [УТ] = **БІДНОМУ САВЦІ НЕМА ДОЛІ НІ НА ПЕЧІ, НІ НА ЛАВЦІ** [Дем.]. *Присл., заст., ірон.-жарт., песим.* Бід-

³⁴ *Загорений* — у цьому разі в знач.: „заляканий, забіганий”. / „*Загорений*” — w tym przypadku oznacza „wystraszony, zabiegany”.

ному нікому допомогти. ■ ~ □ **Bieda biednemu żyć w świecie samemu** [Adalb.: Biedny 2]. *Przysł., przest., nieprzych. pesym.* Ciężko żyć bez kogokolwiek, kto może pomóc.

78. **БІДА БІДУ ПІДГАНЯЄ**³⁵ [ГРНП-1: 73]. *Присл., заст., не-сим.* Не минуло одне лихо, а вже інше настає. ■ **Bieda biedę goni** [Adalb.: Bieda 94]. *Przysł., przest., pesym.* Po jednym nieszczęściu, następuje kolejne.

79. **БІДА БІДУ ПОРОДИЛА, А БІДА (БІДУ) — ЧОРТОВА МАТИ** [ГРНП-1: 73]. *Присл., заст., ірон.-жарт., груб., несхв.* Причиновий зв'язок утворення ланцюжка нещасть, висловлений у характерній для народної уяви генеалогічній формі (тлумачення І. Франка). ■ ~ **Bieda biedę porodziła, a biedę czart** [Adalb.: Bieda 2]. *Przysł., przest., iron.-żart., arog., nieprzych.* Jedno nieszczęście pociąga za sobą drugie, a ich źródłem jest diabeł.

80. **БІДА, В (У) КОГО ЖІНКА БІДА, А В КОГО РУМ'ЯНА, ТО КАЖУТЬ КОХАНА** [УФ: 96]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Людські пересуди стосуються як негативних, так і позитивних життєвих фактів. ■ ~ **Bieda, u kogo żona blada, a u kogo rumiana — to kochana** [УФ: 96]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Plotka nie pomija ani negatywnego, ani pozytywnego faktu.

81. **БІДА З БІДОЮ, А БЕЗ БІДИ ЩЕ ГІРШЕ** [ГРНП-1: 74]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Говорять про недобру жінку — лихо з нею, а без неї ще гірше. ■ ~ **Bieda z biedą, a bieda i bez biedy** [Adalb.: Bieda 103]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Kłopot być ze złą kobietą, a bez niej jeszcze gorzej.

82. **БІДА ЗА БІДОЮ ХОДИТЬ** [ГРНП-1: 74]. *Присл., заст., не-сим.* За одним лихом набігає друге. ■ ~ **Bieda za biedą się wlecze** [Adalb.: Bieda 17]. *Przysł., przest., pesym.* Po jednym wypadku następuje drugi.

83. **БІДА ЙОГО НОСИТЬ** [ГРНП-1: 74]. *Присл., ірон.-жарт., лайл.* Про людину, яка зазвичай потрапляє в халепу. ■ ~ **Bieda go wszędy nosiła** [Brzoz.: Bieda 2]. *Przysł., iron.-żart., bluź.* O człowieku, który często ma kłopoty.

³⁵ Прислів'я запозичене з литовської мови, що містить повний, не усічений варіант: *Bida bідų doganя, lixо lixо підитовхуе* [Див.: <http://prikazka.pp.ua/world/litovsk-prislivya-ta-prikazki.html>] / Przysłowie zostało zapożyczone z języka litewskiego, który zawiera pełny nieskrócony wariant: *Bida bідų doganя, lixо lixо підитовхуе*.

84. БІДА НЕ ДУДА³⁶ [КУДІЙ ЙДЕ, ТО РЕВЕ́ (ЯК СТАНЕ ДУ́ТЬ, ТО АЖ СЛЬО́ЗИ ЙДУ́ТЬ)] [ГРНП-1: 75; Ном.: 193]. *Присл., заст., ірон.-жарт., песим.* Біда викликає смуток, сльози. ■ **Bieda nie duda [piszczy u niej i graje]** [Adalb.: Bieda 9]. *Przysł., przest., iron.-żart., pesym.* Bieda zmusza do płaczu.

85. БІДА НЕ ПО ЛІСУ (ПÓЛЮ, ТЕРНІ́НІ, ГÓРАХ, СКА́ЛАХ) ХО́ДИТЬ, А ПО [БІ́ДНИХ] ЛЮ́ДЯХ [УФ: 143]. *Присл., заст., застереж., песим.* Життєві неприємності — наслідок людських взаємостосунків. ■ ~ **Bieda (nieszczęścia, przypadki, wypadki) po ludziach chodzi [nie po lasach]** [Brzoz.: Bieda 4; USJP]. *Przysł., przest., ostrz., pesym.* Kłopoty życiowe są skutkiem relacji międzyludzkich.

86. БІДА НІКО́ЛИ САМА́ НЕ ХО́ДИТЬ [ГРНП-1: 76]. *Присл., заст., песим.* Те, що видавалося одним лихом, виявляється цілою низкою негативних обставин. ■ ~ **Bieda rzadko sama jedna przychodzi** [Brzoz.: Bieda 5]. *Przysł., przest., pesym.* Jedno niepowodzenie pociąga za sobą następne.

87. БІДА У́ЧИТЬ ХЛІ́БА³⁷ [ГРНП-1: 77]. *Присл., заст., оптим.* Біда навчить добувати собі засоби для існування. ■ ~ □ ◇ **Nauczycie bieda pierogów jeść** [Adalb.: Bieda 112]. *Przysł., przest., optym.* Biedny człowiek szybko uczy się doceniać to, co ma.

88. БІ́ДНИЙ ХІ́ТРИЙ НА ВІ́ДУМКИ, А БАГА́Ч — НА ГРО́ШІ [УФ: 115]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Бідність змушує постійно шукати нових засобів, зважаючи на малі статки. ■ ~ ◇ **Biedny to robi widly, a bogaty to łopaty** [Adalb.: Biedny 6]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Bieda sprawia, że nieustannie poszukujemy nowych rozwiązań.

89. БІ́ДНИЙ ЯК [ЦЕРКÓВНА] МІ́ША [СПЛ: 85]. *Ідіом., порівн., розм., ірон.-жарт.* Дуже бідний, без жодних статків. Δ *То й духу їхнього не чути було, сиділи бі́дні як церковні миші́, а тепер дорвалися до влади і нічого перед собою не бачать, топчуть і грішного, і праведного* (В. Шкурупій). ■ **Biedny (bogaty) jak mysz [kościelna]** [СПЛ: 69, 85]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Bardzo biedny, bez majątku. ▼ *Możesz powiedzieć teraz, że łatwo mi tak sobie pisać, ale Twój ukochany jest biedny jak mysz kościelna...* (Т. Niwiński).

³⁶ *Дуда* — музичний інструмент, який використовують для забави. / „*Дуда*” — instrument muzyczny.

³⁷ *Хліб* — у цьому разі в знач.: „засоби до існування; заробіток”. *Ось служив, служив, та тільки того, що на мені... Час, мабуть, про хліб подумати* (Панас Мирний) [СУМ-11(11): 78]. / *Chleb* — w tym przypadku oznacza „zasoby, zarobek”.

90. **БІДНОМУ ВСЕ ВІТЕР В ОЧІ ВІЄ** [ГРНП-1: 93]. *Присл., ств., песим.* Бідному завжди в житті важко. ■ **Biednemu zawsze wiatr w oczy (wieje)** [Adalb.: Biedny 4; WJSP; ISP]. *Przysł., tw., pesym.* Biednemu zawsze jest trudniej w życiu.
91. **БІДНОМУ ВСІЮДИ БІДА** [ГРНП-1: 93]. *Присл., заст., песим.* Зміна місця не допоможе бідності. ■ **Biednemu wszędzie bieda** [Adalb.: Biedny 3]. *Przysł., przest., pesym.* Zmiana miejsca nie poprawi stanu majątkowego osoby ubogiej.
92. **БІДНОМУ Й НА ВЕСІЛЛЯ (ЖЕНІТИСЯ) НІЧ КОРОТКА (ЗАКОРОТКА)** [ГРНП-1: 93]. *Присл., ірон.-жарт., песим.* Бідний в усьому завжди відчуває нестатки. ■ ~ **Biednemu to i weselna noc krótka** [Adalb.: Biedny 3]. *Przysł., iron.-żart., pesym.* Biedny we wszystkim i wszędzie wyczuwa biedę.
93. **БІДНОМУ САВЦІ НЕМА́ ДО́ЛІ НІ НА ПЕЧІ́, НІ НА ЛА́ВЦІ.** Див. **БІДА́ БІДНОМУ БЕЗ НА́ЙМИТА** [ПОСЛА́В БИ ДО МЛИ́НА, ТА НЕМА́ КОГО́, ПІШО́В БИ САМ, ТА НЕМА́ З ЧИМ].
94. **БІЖІ́ ВІД ТІЄ́Й ВОДІ́, ЯКА́ НЕ ДЗЮРЧІ́ТЬ І НЕ БІЖІ́ТЬ.** Див. **У ТІ́ХОМУ БОЛО́ТІ ЧОРТІ́ ВОДЯ́ТЬСЯ (ПЛОДЯ́ТЬСЯ).**
95. **БІЖІ́ТЬ, АЖ ЗЕМЛЯ́ ДРИЖІ́ТЬ** [УФ: 128]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Говорять про поспішливих. ■ **Biegnie aż ziemia drży** [УФ: 128]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Mówi się o tych, którzy się śpieszą.
96. **БІ́ЙСЯ БЛІ́СКАВКИ ЯСНО́ГО ДНЯ** [УФ: 155]. *Присл., застереж.* У ясний спекотний день блискавка найбільш небезпечна, що проектується на відповідні життєві ситуації. ■ ~ □ **Słońce mocno przypieka, burza niedaleko** [УФ: 155]. *Przysł., tw., spostrz.* O upalnym dniu, w którym może nagle zacząć się burza, odzwierciedla się w niektórych sytuacjach życiowych.
97. **БІ́ЙСЯ (БІ́ЙТЕСЯ, ПОБІ́ЙТЕСЯ) БО́ГА** [Wikisl.]. *Idiom., бібл., заст., застереж., етик.* Уживається як прохання стриматися, не робити, не казати чого-небудь. Δ *Он храм Божий, а вони заставили сліпця пісень мирських співати. Побійтесь Бога!* (Панас Мирний). ■ **Bój się (bójcie się) Boga** [NSJP: 33]. *Idiom., bibl., przest., ostrz., etyk.* Zwrot mający na celu zwrócenie komuś uwagi, że źle robi. ▼ — **Bój się Boga, Mazurkiewicz! Mazurkiewicz, gdzieś ty wlaż!?** (Lucjan Wolanowski).

98. **БІЙСЯ БОГА ТА Й МЕНЕ ТРІШКИ** [ГРНП-1: 109]. *Присл., заст., ірон., застереж.* Відповідь на застереження „Бійся Бога!”. ■ ~ ◇ **Boj się Boga, a po Bogu tylko tego, kto się Boga nie boi** [Adalb.: Bóg 69]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* W sytuacji, gdy ostrzega się przed złymi ludźmi.

99. **БІЛА ВОРОНА (БІЛИЙ КРУК)** [СУМ-11(1): 181]. *Idiom., розм., ств.* Про того, хто виділяється серед інших чимось незвичайним. Δ *Ганна здавалася тут багатьом білою вороною* (О. Гончар). ■ **Biały kruk** [NSJP: 49]. *Idiom., pot., tw.* Człowiek o nietypowych dla danego społeczeństwa poglądach, sposobie rzycia, upodobaniach; coś unikatowego, niezwykłego i rzadkiego. ▼ *W każdym człowieku, Jacku, widziałeś wartość, dlatego byłeś „białym krukiem”, kimś niezwykłym, niezwykle rzadko spotykanym — żegnał Jacka Kuronia Adam Michnik („Rzeczpospolita”, nr 06.28, 2004).*

100. **БІЛА СМЕРТЬ** [ЕР]. *Idiom., евфем., розм.* Про шкідливі й небезпечні для життя людини чинники — білу чуму (хвороба), сіль, цукор, алкогольні напої, наркотики. Δ *Вислів „сіль — це біла смерть” уживають поборники правильного способу життя* (з узн. мовл.). ■ **Biała śmierć** [NSJP: 1006; WSJP]. *Idiom., eufem., pot.* O szkodliwych i zagrażających życiu człowieka czynnikach: narkotyki, sól, cukier, śnieg grożący lawiną. ▼ *Powróciło do normy życie przemytników i piratów, nadal dostarczających białą śmierć na terytorium Stanów Zjednoczonych* (H. Mąka).

101. **БІЛИЙ³⁸ ЯКПОЛОТНО(МІСЯЦЬ, СТІНА, КРÉЙДА)** [СПЛ: 106, 115]. *Idiom., порівн., розм., ств.* Дуже блідий. Δ *Молодий чер-*

³⁸ **Білий колір** символізує чистоту, незаплямованість, невинність, чесноту, радість. Він асоціюється з денним світлом, а також із силою, що утілена в молоці і яйці. З білизою пов'язані уявлення про законність, істинність. У білому зображаються ангели, святі і праведники. Проте білий колір може мати і протилежне значення. За природою він ніби поглинає, нейтралізує решту всіх кольорів і співвідноситься з порожнечою, безтілесністю, крижаним мовчанням і смертю. Слов'яни одягали померлих у білий одяг і покривали білим саваном [Персонал плюс, Всеукраїнський загальнополітичний освітянський тижневик, № 29 (383) 21, 21–27 липня 2010 р., Ел.: <http://www.personal-plus.net/383/6902.html>]. / **Biały kolor** jest symbolem czystości, rzetelności, uczciwości, cnoty, radości. Kojarzy się on ze światłem dziennym oraz z siłą, zawartą w mleku i jajku. Z bielą są związane skojarzenia o jawnym, ogólnoprzyjętym, ustalonym, prawdziwym. W białym kolorze są przedstawiane anioły, święci. Jednak biały kolor może mieć także odwrotne znaczenie. Zgodnie z naturą on pochłania, neutralizuje wszystkie inne kolory i kojarzy się z pustką, bezcielesnością, lodowatą ciszą i w końcu — śmiercią. Słowianie ubierali zmarłych w białe szaty i okrywali białym całunem.

нець стояв коло дверей **білий як полотно**, тримаючись за стіну рукою (М. Старицький). ■ **Biały jak płótno (plachta, kreda)** [СПЛ: 89–90; 113]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo bład. ▼ *A ów zemdlał rzeczywiście i siedział biały jak płótno, z zadartą w tył głową i z otwartymi szeroko ustami, podobny do trupa* (H. Sienkiewicz).

102. **БІЛИЙ (БЛІДИЙ) ЯК СМЕРТЬ (МАРА³⁹)** [СПЛ: 113]. *Idiom., porivn., rozmn., stv.* Дуже блідий. Δ *Стала лише біла, як смерть, її очі відтворилися широко й упилися недвижно в його обличчя* (О. Кобилянська). ■ **Biały jak śmierć (duch, diabli, upiór, widmo, zmora)** [СПЛ: 95–96; 113–114]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo bład. ▼ *A gdy się charakteryzowała, wszedł do garderoby i powiedział, że musi pozostać biała jak śmierć, ale tak, jakby ktoś na nią wiadro popiołu nasypał* (A. Dymna, E. Baniewicz).

103. **БІЛЯ ПОРОГУ. ДИВ. НА НОСІ.**

104. **БІС БІДУ ПЕРЕБУДЕ: ОДНА ЗГІНЕ, ДЕСЯТЬ БУДЕ** [ГРНП-1: 98]. *Присл., заст., вульг., песим.* Біда не має кінця, керувати плином життя не спроможний ніхто. ■ **Bies biedę przebędzie, jedna minie, druga będzie** [Adalb.: Bieda 20]. *Przysł., przest., wulg., pesym.* Trudno wyjść z nieszczęścia. Jedno następuje po drugim.

105. **БІС І ДІДЬКО ОДНЄ Й ТЕ САМЕ** [ГРНП-1: 98]. *Присл., заст., ірон.-жарт., вульг., ств.* Про двох лихих людей, жоден з яких не кращий за іншого. □ ~ ◇ **Jeden diabeł podobny do drugiego** [Adalb.: Djabeł 48]. *Przysł., przest., iron.-żart., wulg., tw.* O dwóch złych osobach, z których żadna nie jest lepsza do drugiej.

106. **БЛАКІТНА (ГОЛУБА́, ДВОРЯ́НСЬКА) КРОВ [ТЕЧЕ́ В ЖІ́ЛАХ]** [СУМ-11(4): 358]. *Idiom., rozmn., stv.* Про людину аристократичного походження (часто іронічно). Δ *У ваших жилах тече блакитна кров* (з усн. мовл.). ■ **Błękitna krew** [Sfr.]. *Idiom., pot., tw.* Pochodzenie arystokratyczne (często ironicznie). ▼ — *Ej, doprawdy! Pan zawsze żartuje! Kto kiedy widział błękitną krew!.. — Tak się mówi, moja Tereniu, o dobrych, starych rodach — łagodnie wytłumaczyła pani Emilia* (E. Orzeszkowa).

³⁹ *Марá* — міфічна істота, найчастіше в образі злої потворної чаклунки; уособлення нечистої сили [СУМ-11(4): 625]. / *Mara* — істота мітологічна, najczęściej przedstawiona w postaci złej brzydkiej czarownicy; uosobienie złych duchów.

107. **БЛУДІТИ (БЛУКА́ТИ) МАНІВЦЯМИ**⁴⁰ [УФ: 75]. *Idiom., заст., розм., ств.* Робити щось наосліп, сподіваючись на випадок. Δ Я вирішив так: поставлю Загоруйка поруч з тобою, Світличний. Він буде рівнятися (співаючи) на твій голос. Чуєш, Загоруйко? Щоб не **блукав** десь **манівцями**... (О. Гончар). $\blacksquare \sim \diamond$ **Na chybił trafił** [PWN, WSJP]. *Idiom., przest., pot., tw.* Nie podejmując świadomej, przemyślanej decyzji, tylko zdając się na przypadek. $\blacktriangledown$...poszłam sobie poczytać. **Na chybił trafił** wzięłam z półki książkę, która stoi tam już jakiś czas i czeka na swoją kolej lub moją emeryturę (K. Janda).

108. **БЛУДІТИ ОЧІ́МА (ПО́ГЛЯДОМ)** [СУМ-11(1): 203]. *Idiom., розм., ств.* Переводити очі, погляд з одного предмета на інший, не спiniaючись ні на чому. Δ Горпина... довго **блудила** тривожним **поглядом** по хаті, шукаючи Якова (Панас Мирний). $\blacksquare$ **Błądzić oczami (spojrzeniem)** [NSJP: 57]. *Idiom., pot., tw.* Nie zatrzymywać na niczym wzroku, patrzeć w roztargnieniu. $\blacktriangledown$ Poruszam głowę, **błądzą oczami** po ścianach, jakbym chciał umknąć przed promieniami spojrzenia niekształtującego moje prawdziwe oblicze (S. Dygat).

109. **БЛУДІТИ СЛОВА́МИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* 1. Говорити несвідомо, безтямно, уві сні; марити. Δ Він аж захворів. Ліг. А вдосвіта чую — **блудить** **словами** (М. Куліш). 2. Говорити несерйозно. Δ Ой ти, дівчино, **словами блудиш**, сама не знаєш, кого ти любиш (П. Чубинський). $\blacksquare \sim > \square$ **Palnąć (wypalić, strzelić) głupstwo** [NSJP: 231]. *Idiom., pot., tw., nieprzych.* Zrobić lub powiedzieć nagle, nieoczekiwanie coś głupiego, niedorzecznego. $\blacktriangledown$ Widmar powiedział: — Nie wiem, może nie miałeś żony i nie znasz męża. — Przyłapał siebie, że **palnął głupstwo**, i krzyknął wściekły: — Nie ma żadnej męża. Chcę tylko prawdy! Prawdy! (M. Choromański).

110. **БЛУ́ДНИЙ (МАРНОТРА́ВНИЙ) СИН** [СУМ-11(9): 178; ФСУМ]. *Idiom., бібл., розм., ств.* Людина, яка розкалася у своїх помилках. Δ [Жанна:] Ну, ваш милий Петрусь дуже швидко повернеться до вас, як **блудний син**, без копійки і, можливо, без піджака (О. Корнійчук). $\blacksquare$ **Syn marnotrawny** [NSJP: 978]. *Idiom., bibl., pot., tw.* Człowiek, który zawinił i opamiętał się; nawrócony grzesznik. $\blacktriangledown$ Po raz pierwszy było to wtedy, kiedy **syn marnotrawny** oblał maturę za pierwszym podejściem by zdać ją dopiero za drugim (J. Przybora).

⁴⁰ **Манівці́**, -ів, мн. (одн. маніве́ць, -вця, чол.) — кружний, обхідний шлях. Чого це ти, Лукино, вертаєшся додому манівцем? — спитався Улас (І. Нечуй-Левицький) [СУМ-11(4): 621]. / „**Манівці́**” — droga dookoła.

111. **БОГ БОГОМ, А ЛЮДИ ЛЮДЬМІ** [ГРНП-1: 107]. *Присл., заст., застереж.* Шана до Бога не стримує людину через її слабку натуру від задоволень, що часто не збігаються з Божими заповідями. ■ ◇ **Bóg Bogiem, a pop popem** [Adalb.: Bóg 40]. *Przysł., przest., ostrz.* Bóg nie powstrzymuje człowieka ze względu na jego słabą naturę w otrzymywaniu przyjemności, które często nie pokrywają się z przykazaniami Bożymi.

112. **БОГ ВАС ОБМІСЛИТЬ** [ГРНП-1: 111]. *Присл., заст., етик.* Такими словами відмовляють жебраку в допомозі. ■ ◇ **Pan Bog was opatrzy** [Adalb.: Bog 319]. *Przysł., przest., etyk.* Tak mówi się do żebraka, któremu nie ma co dać, biorąc pod uwagę fakt, że Bóg zawsze pomaga.

113. **БОГ ДАВ, БОГ УЗЯВ** [СКВ]. *Присл., заст., етик., оптим.* Вислів смиренного сприйняття великої втрати; слова втіхи. ■ **Bóg dał, Bóg wziął** [Дем.; Wikisł.]. *Przysł., przest., etyk., optym.* Wyrażenie ufnej rezygnacji wobec utraty czegoś lub kogoś drogiego.

114. **БОГ ДАВ ПАЛЬЦІ ЯК ВИДЕЛЦІ** [ГРНП-1: 112]. *Присл., заст., діал., ірон.-жарт.* Говорять селяни, вибачаючись, чому не використовують виделок під час споживання їжі. ■ ~ □ ◇ **Pierwej Pan Bóg stworzył palce, niż widelce** [Adalb.: Palec 15]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Mówią mieszkańcy wsi, przepraszając, dlaczego nie korzystają z widelca przy jedzeniu.

115. **БОГ [ЙОГО] ЗНАЄ ЩО (КУДІ, ЯК і т. ін.)** [СУМ-11(1): 207]. *Idiom., розм., сумн.* Хто його знає, невідомо що (куди, як і т. ін.). Δ *Bog znaє звідки з'являвся на морі човен* (М. Коцюбинський). ■ **Bóg [nie] wie co = Diabli wiedzą co = Licho wie co** [NSJP: 98]. *Idiom., pot., wątpl.* Nie wiadomo co. ▼ *Odpowiedź krawca była lekka jak westchnienie. Prawie niedosłyszalna. — Może pan popęlnić Bóg wie co...* (М. Choromański).

116. **БОГ ЗНАЄ, ЩО РОБИТЬ** [ГРНП-1: 112]. *Присл., заст., оптим.* Коли людина не розуміє значення фактів, то може судити про них тільки за наслідками, тому покладається на всевишні сили, тобто на Бога. ■ **Wie Bóg co czyni** [Adalb.: Bóg 375]. *Przysł., przest., optym.* Trzeba zaufać Bogu, bo wie co robi.

117. **БОГ ЛЮДЕЙ НЕ БРАКУЄ**⁴¹ [ГРНП-1: 113]. *Присл., бібл., заст., оптим.* Перед Богом усі рівні. ■ **Bóg ludźmi nie brakuje** [Adalb.: Bóg 48]. *Przysł., bibl., przest., optym.* Przed Bogiem wszyscy są równi.

118. **БОГ МЕНІ СВІДКОМ (СВІДОК)**⁴² [УФ: 82; ГРНП-1: 113]. *Присл., бібл., заст., етик.* Формула свідчення вірогідності висловленого. ■ **Bóg (mi) świadkiem (świadek)** [Adalb.: Bóg 62; Brzoz.: 15]. *Przysł., bibl., przest., etyk.* Formuła zaświadczenia prawdziwości wypowiedzi.

119. **БОГ НЕ ВІДАСТЬ, СВИНІЯ НЕ З'ЇСТЬ** [ЕР]. *Присл., ірон.-жарт., вульг., оптим.* Усе перебуває під Божою опікою, ніхто не може впливати на те, що передбачено Богом. ■ ~ □ ◇ **Kogo Pan Bóg**

⁴¹ **Бракувати**, -ую, -уєш, недок., перех. — 1. Визнавати незадовільним, низькоякісним. Той [Січкарь] пильно оглядав кряжі, бракував за найменший сушок (М. Стельмах). 2. Відкидати, відхиляти; нехтувати. Мені здається, що не варт бракувати такої потреби, треба і задля неї піклуватись (Панас Мирний) [СУМ 11(1): 226]. / **Brakować** — 1. Uznawać za niezadawalające, o niskiej jakości. 2. Odrzucać, rezygnować.

⁴² З історії Старого Завіту відомо, що виголошення клятви було стародавнім звичаєм, і відбувалося в різних видах і формах. У древніх існувала клятва у вигляді поклонання Бога як свідка правдивості того, що сказано. На горі Синай старозавітному Ізраїлеві було сказано: „Не вимовляй імені Господа, Бога твого марно...” (Вих. 20:7). Але люди часто легковажно промовляли ім'я Бога, покликаючи Його як свідка, і тим самим накликали на себе небесну кару. Мойсей заборонив використання неправдивої клятви з уживанням імені Бога. „Не клянись ім'ям Моїм у неправді, і не знечешуй імені Бога твого. Я Господь [Бог ваш]” (Лев. 19:12). Мойсей звелів виконувати клятвенні обіцянки. „Якщо хто дасть обітницю Господу, або поклянеться клятвою, поклавши зарок на душу свою, то він не повинен порушувати слова свого, але повинен виконати все, що вийшло з уст його” (Чис. 30: 3) [Архів газети „Зазимський Благовісник”: Ел.:<http://zazimye.info/>]. / Z historii Starego Testamentu wiemy, że wypowiedzenie przysięgi było starożytnym zwyczajem i odbywało się w różnych rodzajach i formach. Starożytni przysięgali w formie wzywania Boga jako świadka prawdy, która została powiedziana, wzywając Boga jako świadka prawdy, która została wypowiedziana. Na górze Synaj starotestamentowemu Izraelowi powiedziano: „Nie będziesz wzywał imienia Pana, Boga twego, do czczych rzeczy...” (Wj. 20: 7). Jednak ludzie często lekceważąc wymawiali imię Boga, wzywając go jako świadka, a przez to obruszyli na siebie karę niebiańską. Mojżesz zabronił używania fałszywych przysięg z wykorzystaniem imienia Bożego. „Nie będziecie przysięgać fałszywie na moje imię. Byłoby to zbezczeszczenie imienia Boga twego. Ja jestem Panem!” (Kpł. 19: 12). Mojżesz nakazał spełniać obietnice przysięg. Jeśli mężczyzna złoży ślub Panu albo zobowiąże się do czego przysięgą, nie może łamać swego słowa, ale winien wypełnić dokładnie to, co wyrzekł swymi ustami (Lb. 30: 3).

stworzy, tego nie umorzy [Adalb.: Bóg 208]. *Przysł., iron.-żart., optym.* Wszystko jest pod opieką Boga, nikt nie może wpłynąć na to, co jest przez Niego przewidziane.

120. БОГ НЕ СКО́РИЙ, АЛЕ́ ВЛУ́ЧНИЙ [ГРНП-1: 114]. *Присл., заст., застереж.* Кожне діяння людини Бог відзначає покаранням або нагородою, якщо не зразу, то обов'язково колись, згодом. ◼ ~ ◇ **Pan Bóg nie rychliwy, ale pamiętliwy (sprawiedliwy)** [Adalb.: Bóg 319; USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Bóg nie zawsze działa szybko tak jak byśmy sobie tego życzyli. Czasem na pomoc Boga czekać bardzo długo, ale będzie to pomoc trafna, należyta.

121. БОГ ПАМ'ЯТУ́ЩИЙ [ГРНП-1: 115]. *Присл., заст., застереж.* Справедливість завжди перемагає. ◼ ~ ◇ **Bóg nie pochapny, ale trafny** [Adalb.: Bóg 51]. *Przysł., przest., ostrz.* Sprawiedliwości zawsze w końcu stanie się zadość.

122. БОГ СВЯТЕНЬКИЙ УСЯ́КОГО ТЕРПИТЬ [ГРНП-1: 115]. *Присл., заст., застереж., оптим.* Бог не карає відразу, дозволяє робити, хто що хоче. ◼ ~ ◇ **Bóg długo cierpliwy** [Adalb.: Bóg 44]. *Przysł., przest., ostrz., optym.* Bóg nie karze odrazu, pozwala każdemu robić, to co się chce.

123. БО́ГА НЕ ЗДУ́РИШ (НЕ ОШУКА́ЄШ) [ГРНП-1: 109]. *Присл., заст., застереж.* Говорять шахраєві, крутієві, який, одуривши когось, ще й хвалиться своїм учинком. ■ **Boga nie oszukasz** [Adalb.: Bóg 19]. *Przysł., przest., ostrz.* Mówi się do oszusta, który okłamał kogoś i jeszcze tym czynem się chwali.

124. БО́ГА НЕМА́ ДО́МА, ВІЇХАВ ДО КУЛІКО́ВА⁴³ [ГРНП-1: 109]. *Присл., заст., ірон.-жарт., етик.* Формула відмови людини, що зневірилася в Божій підтримці. Цинічна відповідь львівського вуличника на питання: чи віриш в Бога? — хоч Бог і є, але мною не опікується (тлумачення І. Франка). ◼ ~ ◇ **Pan Bóg wyjechał do Brodów**⁴⁴ [ГРНП-1: 109]. *Przysł., przest., iron.-żart., etyk.* Formuła odmowy osobie, która utraciła wiarę w poparcie Boga.

⁴³ Куликів — селище поблизу Львова. / Kulików — wieś, znajdująca się niedaleko od Lwowa.

⁴⁴ Brody — miasteczko na Zachodniej Ukrainie. / Brodów — містечко в Західній Україні.

125. **БО́ГА ХВАЛІ́Й, А ЧО́РТА НЕ ГНІ́ВІ́** [ГРНП-1: 110]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Треба всім догоджати заради власного блага. ■ **Bogu służ, a diabła nie gniewaj** [Adalb.: Bóg 26; Wikisł.]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Przezorny ubezpiecza się ze wszystkich stron.

126. **БО́ГУ НЕ СПРО́ТІ́ВИШСЯ** [ГРНП-1: 116]. *Присл., заст., жарт., оптим.* Усе, що Бог дає, треба приймати. ■ ~ **Bogu się przeciwieć trudno** [Adalb.: Bóg 25]. *Przysł., przest., żart., optym.* Nie powinniśmy się sprzeciwiać Bogu, bo on najlepiej wie, co robi. Trzeba mu zaufać.

127. **БО́ЖИЙ ДІ́М** [СУМ-11(2): 136]. *Ідіом., бібл., уроч.* Храм, церква. Δ *Дознався був владика, що сліпий старець чинить у бо-жому домі одправу, — і заборонив* (Марко Вовчок). ■ **Dom boży (modlitwy)** [NSJP: 143]. *Idiom., bibl., urocz.* Kościół, świątynia. ▼ *Z tego, co powiedział, wiem tylko, że rzeczywiście, tak jak się już domyśliłem, wszystko poszło o książkę. Wydał ją rok temu, z aprobatą swojego ordynariusza, tego, który mawiał, że i biblioteki są domami bożymi* (T. Breza).

128. **БО́КІ́ ЗЛІПА́ЮТЬСЯ** [ГРНП-1: 96]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Про дуже голодного й худого. Δ *Ісходила гори, злазила потоки, не знайшла нічого — злипаються боки* (І. Франко). ■ ~ **Bok boku sięga** [Adalb.: Bok 2]. *Idiom., pot., iron.-żart.* O kimś bardzo chudym i głodnym. ▼ *Ostatnio widziałam Andrzeja, bok boku mu sięga* (z jęz. mów.).

129. **БО́РГ МУТІ́ТЬ, А ГО́ЛОД КРЬУ́ТИТЬ** [ГРНП-2: 28]. *Присл., песим.* Голод докучає фізично, а борг турбує душу. ■ ~ **Dług kręci, głód kradnie** [Adalb.: Dług 3]. *Przysł., pesym.* Głód przeszkadza fizycznie, a dług niepokoi duszę.

130. **БО́РОДА́ ВІ́РОСЛА, А РО́ЗУМУ НЕ ВІ́НЕСЛА** [ГРНП-1: 163]. *Присл., ірон.-жарт.* Ознака „дорослості” не забезпечує життєвого досвіду. ■ ~ **Broda mądrości nie doda** [Adalb.: Broda 4; Wikisł.]. *Przysł., iron.-żart.* Ludzie nie zawsze stają się mądrzejsi z wiekiem.

131. **БО́РЩ ТА КА́ША — Ї́ЖА НА́ША** [УФ: 125]. *Присл., жарт., ств.* Про традиційну невибагливу селянську їжу українців. ■ ~ ♦ **Raz kapusniak, a raz kasza — oto strawa nasza** [УФ: 125]. *Przysł., żart., tw.* Tradycyjne skromne chłopskie jadło Polaków.

132. **БОРЩ ТАКІЙ ГУСТІЙ, ЩО ПО НЬОМУ БИ Й БОЙКО**⁴⁵ **НА ХОДАКАХ ПЕРЕЙШОВ** [ГРНП-1: 167–168]. *Присл., заст., діал., жарт.* Бойки дуже рідко носять чоботи, а ходять переважно в шкіряних постолах. Коли господиня подасть занадто густий борщ, то жартують, що по ньому би бойко в ходаках перейшов. ■ □ ◇ **Barszcz taki gęsty, że kot by po nim suchą nogą przeszedł** [Adalb.: Barszcz 2]. *Przysł., przest., żart.* Жартують, киди господини приготује бардзо гęsty barszcz.

133. **БО́ЧКА ДІОГÉНА** [КС: 76]. *Ідіом., книжн.* Про аскетичне, дуже невибагливе житло. Δ ...він сидить у своєму кабінеті при світлі лампи, як **Диоген у бочці**, бо вікна йому затуляє зеленими ланами листатий веселий виноград (О. Гончар). ■ **Beczka Diogenesa** [Wikisl.]. *Idiom., książk.* Symbol ograniczenia potrzeb życiowych do niezbędnego minimum; pogarda dla wygod. ▼ **Oddycham tym tlenem, nie żyję w beczie jak Diogenes** (z pieśni).

134. **БОЯЗКІЙ (ПОЛОХЛІВИЙ) ЯК (МОВ) [ТОЙ] ЗАЄЦЬ** [СПЛ: 121]. *Ідіом., порівн., розм., жарт., несхв.* Дуже боязкий. Δ Андрієві треба щось одповісти, та язик, **полохливий мов заєць**, тіка кудись в горло (М. Коцюбинський). ■ **Lękliwy (tchórzliwy) jak zajęc** [СПЛ: 121]. *Idiom., porówn., pot., żart., nieprzych.* Bardzo strachliwy. ▼ **Niestety, był tak lękliwy jak zajęc.** *Bał się lisa, kota, nawet ptaka* (z jęz. mów.).

135. **БОЯ́ТИСЯ ЯК ВОГНІЮ** [ФСУМ]. *Ідіом., порівн., розм., ств.* Дуже боятися. Δ Вона **боїтьс**я Манжоса **як вогню** (Є. Гуцало). ■ **Bać się jak ognia** [NSJP: 33]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bać się bardzo. ▼ *Jakże mało rozumiał król Chamor hebrajskich pasterzy, skoro proponował im, by połączyli się z nimi w jeden lud! Jakub i jego synowie właśnie tego **bali się jak ognia*** (Z. Kosidowski).

136. **БОЯ́ТИСЯ ЯК ТОРІ́ШНЬОГО СНІ́ГУ** [СУМ-11(10): 204]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Зовсім не боятися; про безпідставний страх, або побоювання з незрозумілих причин. Δ [*Микита:*] *Гляди,*

⁴⁵ **Бойки** — самоназва: верховинці, горальці, підгіряни. Це етнографічна група українців, які живуть на північних і південних схилах Карпат (“Бойківщина”) від річок Лімниця й Тересва на сході до річок Уж і Сян на заході. В Україні розселені в гірських районах Українських Карпат і Прикарпатті [https://uk.wikipedia.org/wiki/Бойки]. / **Bojkowie** — українська група etniczna, mieszkająca w północnych i południowych stokach Karpat („Bojkowszczyzna”) od rzek Łomnica i Tereswa na wschodzie do rzek Uż i San na zachodzie. Na Ukrainie osiedli w górzystych regionach Ukraińskich Karpat i Podkarpaciu.

щоб я тебе іноді, бува, не мазнув по губах!.. [Маруся (регоче):] Ох лишенько! Я ж тебе так точнісінько боюсь як торішнього снігу (М. Кропивницький). ■ ~ ♦ **Bać się go, jak zeszłorocznej zimy** [Adalb.: Bać się 21]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Мови ся о nieuzasadnionych lękach lub obawach wynikających z nieznanых przyczyn.

137. **БРАТ ЛЮБИТЬ СЕСТРЇ БАГАТУ, А ЧОЛОВІК ЖІНКУ ЗДОРОВУ** [УФ: 96]. *Присл., заст., ств.* Чоловічий стереотип сприйняття жінки як джерела добробуту. ■ **Mąż lubi (kocha) żonę zdrową, a brat siostrę bogatą** [УФ: 96]. *Przysł., przest., tw.* Мєskie stereotypy odebrania kobiety jako źródła dobrobytu.

138. **БРАТИ АКОРДИ** [СУМ-11(1): 228]. *Idiom., розм., ств.* Натискаючи пальцями одночасно на кілька клавіш або вдаряючи по струнах, викликати їх звучання. Δ *Підходить [Любов] до піаніно і бере скільки акордів, не сідаючи* (Леся Українка). ■ ~ **Brać akord (ton, nutę itp.)** [NSJP: 63]. *Idiom., pot., tw.* Grać lub śpiewać akord, ton, nutę itp. ▼ *Nagle, niby w orkiestrze, gdzie puzonista przewracając stronice natrafia na zamieszana kartkę z innego utworu i z rozpadu bierze nutę, którą widzi przed oczyma...* (S. Dygat).

139. **БРАТИ (УЗЯТИ, ВЗЯТИ) БИКА ЗА РОГИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.* Починати діяти з головного, енергійно, рішуче. Δ *Мало, Микито, зробив, можна було більше і краще, треба було тільки сміливіше брати бика за роги* (О. Гончар). ■ **Chwycić (wziąć) byka za rogi** [SZF]. *Idiom., pot., żart.* Przejąć inicjatywę; podjąć ważną decyzję i w sposób zdecydowany zabrać się do działania. ▼ *To Polska powinna chwycić byka za rogi. Niestety nie wydaje się, by nasz rząd potrafił to zrobić* („Polityka”, nr 23, 2000).

140. **БРАТИ (УЗЯТИ, ВЗЯТИ) В [ЗАЛІЗНІ] ШОРИ** [СУМ-11(11): 510]. *Idiom., розм., ств.* Підкоряти своїй владі, волі, ставити в залежність від себе; здійснювати тиск на когось. Δ *Невже через цих ледарів і п'яниць загине врожай? Узяти їх у залізні шори!* (О. Донченко). ■ ~ ♦ **Brać (wziąć) w obroty** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Wywierać presję w celu zmuszenia do zrobienia (powiedzenia) czegoś; usilnie próbować zmusić kogoś do określonego zachowania. ▼ *Potem znów mnie dali spokój, a Rudka Porański wziął w obroty. Kazał mu obliczyć dwanaście i pół procent od tysiąc sto osiemdziesiąt złotych* (H. Worcell).

141. **БРАТИ [БЛІЗЬКО] ДО СЕРЦЯ** [СУМ-11(1): 228]. *Idiom., розм., ств.* Болісно переживати що-небудь; надавати чомусь велико-

го значення. Δ — *Марійко, — звернувся ласкаво Василь до зажуреної дівчини, — не бери всього так близько до серця* (І. Цюпа). ■ ~ **Brać (wziąć) [sobie] do serca** [NSJP: 906; SF]. *Idiom., pot., tw.* Bardzo mocno się czymś przejąć, traktować coś bardzo poważnie. ▼ — *Co do tego podejrzenia o szpiegostwo — wyjaśnił po chwili — proszę tego nie brać sobie do serca* (Zbigniew Nienacki).

142. **БРАТИ (ВЗЯТИ, ВХОПІТИ) ЗА БАРКИ (ПЕТЕЛЬКІ)** [СУМ-11(1): 107; СУМ-11(6): 343]. *Idiom., розм., недоброт.* 1. Хапати за груди (під час сварки, бійки). Δ *Кинувся [Улас] на Івана, неначе звір, одним скоком і вхопив його за барки* (І. Нечуй-Левицький); 2. Примушувати щось зробити; чогось настійливо домагатися, вимагати. Δ *Стоколос [бурильник] брав за барки компресорициків, примушував їх ремонтувати труби* (Ю. Яновський). ■ ~ > **Wziąć (wyciągnąć, złapać) za frak** [WSJP]. *Idiom., pot., nieżyczl.* Użyć wobec kogoś siły fizycznej, żeby coś na nim wymusić. ▼ *Pomyślałem nawet, że go wezmę za frak, nelsona założę, wyprowadzę z chałupy, bo byłem przecież kiedyś tym niby szkolonym strażnikiem...* (P. Zaremba).

143. **БРАТИ ЗА ЗЯБРА (ЖАБРИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., груб., ств.* 1. Примушувати кого-небудь виконувати, робити щось; настійливо домагатися чогось. Δ *А ти з характером, за зябра береш* (Ю. Збанацький). 2. Притискати кого-небудь, обмежувати в діях. Δ *Браконьєрів брати за жабри — це, звичайно, діло, і воно, думаю, від тебе не втече* (О. Гончар). ■ > **Brać (wziąć, trzymać) za mordę (buzię, pysk)** [NSJP: 473]. *Idiom., pot., arog., tw.* Zmuszać kogoś bezwzględными metodami do posłuszeństwa, narzucać brutalny rygor. ▼ *Nam potrzebny minister energiczny, co weźmie za mordę to całe łobuzerstwo* (W. Jagielski).

144. **БРАТИ (УЗЯТИ, ВЗЯТИ) ЗА ПЕЧІНКІ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., груб., ств.* Дуже дошкуляти комусь, торкаючись найбільчшого. Δ *Узднів — і його (писаря) так і взяло за печінку!* (Г. Квітка-Основ'яненко). ■ ~ ♦ **Leży na wątrobie** [Sfr]. *Idiom., pot., arog., tw.* Ktoś ma problem, zamartwiać się czymś. ▼ *Od jakiegoś czasu leży mi na wątrobie sprawa niezdanego egzaminu* (z jęz. mów.).

145. **БРАТИ (ВЗЯТИ) ЗА ЧІСТУ МОНЕТУ** [СУМ-11(1): 679]. *Idiom., розм., ств.* Щиро вірити, наївно вважати що-небудь за істину, правду. Δ — *Таки справді щось кава мені не смакує... — Прошу не пити, коли не подобається!* — з обуренням виривалася Маруся,

схоплюючися. На початках вона **брала** ще то все за **чисту монету** (Г. Хоткевич). ■ ~ ◇ **Przyjąć za dobrą monetę** [NSJP: 800]. *Idiom., pot., tw.* Uwierzyć czemuś bezkrytycznie, nie dostrzegając ironii, obłudy, kłamstwa. ▼ *Tak więc nie pozostaje nam nic innego, jak przyjąć za dobrą monetę to, co w zasadniczym wątku ma wszelkie pozory prawdy* (Z. Kosidowski).

146. **БРАТИ РОЗЛУ́КУ** [СУМ-11(1): 228]. *Idiom., заст., розм., ств.* Розлучатися. Δ [*Хуса:*] *Ти, значить, зрадила мене, що хочеш розлуку брати?* (Леся Українка). ■ □ **Brać (wziąć) rozwód** [NSJP: 63]. *Idiom., pot., tw.* Uzyskiwać prawne rozwiązanie małżeństwa. ▼ *Łatwo powiedzieć: wezmę rozwód. Niechby wiadomość o tym przedostała się do ambasadora, kazałby go natychmiast odwołać* (W. Żukrowski).

147. **БРА́ТИ (ВЗЯ́ТИ, УЗЯ́ТИ) СЕБЕ́ В РУ́КИ.** Див. **ЗБИРА́ТИСЯ В КУ́ЛАК.**

148. **БРА́ТИ У́ЧАСТЬ** [СУМ-11(1): 228]. *Idiom., розм., ств.* Бути учасником чого-небудь. Δ *У Львові 19-літній студент [І. Франко]... бере живу участь в редакції студентського журналу „Друг”* (М. Коцюбинський). ■ **Brać udział** [NSJP: 63]. *Idiom., pot., tw.* Uczestniczyć w czymś. ▼ *Rozdział dwudziesty dziewiąty w którym bohaterowie wyswobodzeni z Narrenturmu są wolni — ale, jak się okazuje, nie całkiem. Biorą udział w wydarzeniach historycznych, dokładniej: w puszczaniu z dymem kilku wsi i miasteczek* (A. Sapkowski).

149. **БРА́ТИ (УЗЯ́ТИ, ПРИЙМА́ТИ, ПРИЙНЯ́ТИ i т. ін.) ШЛЮ́Б = І́ТІ́ (ШІ́ТІ́, ВЕ́СТІ́, ПОВЕ́СТІ́, СТАВА́ТИ, СТА́ТИ i т. ін.) ДО ШЛЮ́БУ** [СУМ-11(11): 491]. *Idiom., розм., ств.* Одружуватися, вінчатися з ким-небудь. Δ *Звелів [король] збиратись в двірській каплиці, де він мав брати шлюб з Цецілією* (І. Нечуй-Левицький). ■ **Brać ślub** [NSJP: 63]. *Idiom., pot., tw.* Zawierać związek małżeński. ▼ — *Monika bierze ślub, więc musiałam ją zastępować, pracuję teraz podwójnie* (Cz. Kuriata).

150. **БРА́ТІ́ — ЩО КОТІ́: ПОГРИЗУ́ТЬСЯ Й ПОМІ́РЯ-ТЬСЯ** [УФ: 96]. *Присл., заст., ірон., оптим.* Брати швидко миряться. ■ ~ **Bracia są jak koty: pogryzą się i pogodzą** [УФ: 96]. *Przysł., przest., iron., optym.* Bracia szybko pogodzą się.

151. **БРЕХНЕ́Ю СВИ́Т ПРО́ЙДЕШ, ТА НАЗА́Д НЕ ПОВЕ́РНЕШСЯ** [УФ: 143]. *Присл., заст., застер.* Брехня допо-

магає, але й стосунки ламає. ■ **Kłamstwem świat przejdiesz, ale nazad nie wrócisz** [Adalb.: Kłamstwo 2]. *Przysł., przest., ostrz.* Kłamstwo pomaga, ale niszczy relacje.

152. **БРÉШЕ Й ÓКОМ НЕ МОРГНÉ [АЖ ГАЙ ГУДÉ (ВЎХА В'ЯНУТЬ, КЎРЯВА ВСТАЇ)]** [УФ: 128]. *Idiom., розм., ств.* Про майстерність говорити неправду. Δ *Розповідає про свої пригоди... бреше й оком не моргне!* (з усн.мовл.). ■ ~ **Kłamać w żywe oczy [aż się z uszu dymi (że uszy więdną, aż się kurzy)]** [USJP; NSJP: 329]. *Idiom., pot., tw.* Kłamać gładko, bez zająknięcia, bezczelnie. ▼ *Nie znośiła okłamywać mamy, szczególnie kiedy nie było to konieczne. Co innego coś czasem przemilczeć, ale tak kłamać w żywe oczy... Po prostu nie potrafiłaby tego zrobić* (K. Dumin).

153. **БРУДНІЙ ЯК СВИНІЯ** [СПЛ: 127, 128]. *Idiom., порівн., груб.-прост., зневаж.* Дуже брудний. ▼ *Він ходив обідраний і брудний як свиня* (з усн. мовл.). ■ **Brudny (upaprany) jak świnia** [СПЛ: 128]. *Idiom., porówn., arog.-posp., lekcew.* Bardzo brudny. ▼ *Pies jest brudny jak świnia, Świnia głupia jak osioł, Osioł głodny jak pies!* (Jan Brzechwa).

154. **БУВАЙ (БУВАЙТЕ) ЗДОРÓВ (ЗДОРÓВА, ЗДОРÓВІ)** [СУМ-11(1): 245]. *Idiom., розм., етик., побаж.* Усталена формула прощання Δ — *Ну, бувай же здорова, Марусе! — кажу. — На добраніч!* (Марко Вовчок). ■ **Bywaj (bywajcie) zdrów (zdrowa, zdrowi)** [NSJP: 75]. *Idiom., pot., etyk., życz.* Forma pożegnania. ▼ — *Bywaj zdrów, Kaliasie, jeszcze się zobaczymy!* — *zawołał beztrosko* (H. Rudnicka).

155. **БЎДЕ БІДІ КІНÉЦЬ** [ПП]. *Присл., оптим.* Вислів надії на краще. ■ ~ **Każdej biedzie koniec przyjdzie** [Adalb.: Bieda 108]. *Przysł., optym.* Trzeba mieć nadzieję, że złe minie.

156. **БЎДЕ БІДІ КІНÉЦЬ, ЯК НАС НЕ СТА́НЕ** [ПП]. *Присл., заст., песим.* Вислів примирення з важкими життєвими обставинами. ■ ~ **Wszystko minęło a bieda została** [Adalb.: Bieda 90]. *Przysł., przest., pesym.* Pogodzenie się z trudnymi okolicznościami życiowymi.

157. **БУДУВАТИ ПОВІТРЯНІ ЗА́МКИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Планувати нездійсненне, мріяти про недосяжне. Δ — *Ти одужаєш. Я вірю в це. — Платоне, не треба будувати повітряні замки* (М. Зарудний). ■ ~ ♦ **Budować zamki na lodzie (piasku)**

[NSJP: 69]. *Idiom., pot., tw.* Бра́ч ко́сь нереального за підставу́ ді́яння, надзе́ї. ▼ *Marzy o przedsięwzięciach, które nie mają realnych szans na urzeczywistnienie. Bądź realistą, nie można budować zamków na lodzie, życie to nie literatura, to było niemądre, naiwne* (T. Zubiński).

158. **БУДУТЬ (ВІЙДУТЬ) З ТЕБЕ ЛЮДИ** [СУМ-11(4): 566]. *Idiom., розм., оптим.* Про того, на кого покладають надії. Δ — *Учи-ся, серденько, колись з тебе будуть люди* (з усн. мовл.). ■ **Będa z ciebie ludzie** [SZF]. *Idiom., pot., оптим.* О kimś, kto wyrośnie na porządnego człowieka i osiągnie sukces w życiu. ▼ — *Kretynko! Czy myślisz, że chciałbym cię uczyć, gdybym nie wierzył, że będą z ciebie ludzie?* (K. Berwińska).

159. **БУДЬ ЩО БУДЕ.** Див. **АБО ПАН, АБО ПРОПÁВ.**

160. **БУЛО Б ПШОНО́, А КА́ША БУ́ДЕ.** Див. **АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ПП́ БУ́ДЕ.**

161. **БУ́РЯ У (В) СКЛЯ́НЦІ (ШКЛЯ́НЦІ) ВОДИ́ (В ЛО́ЖЦІ, В КОРИ́ТІ)**⁴⁶ [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.* Надмірне хвилювання з незначного приводу, що штучно роздмухується. Δ *I от, може, через те, що я бачу все, немов у перспективі, може, через що іншіє, тільки мені часто різні наші громадські рухи, спори, толки, антагонізми та симпатії видаються бурями в склянці води* (Леся Українка). ■ **Burza w szklance wody (w łyżce, z koryta)** [PWN]. *Idiom., pot., iron.* Reakcja zbyt silna w stosunku do przyczyn, które ją wywołały, awantura z błahego powodu. ▼ *Zresztą to wszystko była burza w szklance wody, bo za furiackim atakiem Gomułki nie poszły przecież żadne represje. Sporo się o nas mówiło, ale na gadaniu się skończyło* (A. Michnik).

162. **БУ́ТИ (ВИСТУПА́ТИ, Ї́ТИ і т. ін.) В АВА́НГА́РДІ** [СУМ-11(1): 7]. *Idiom., книжн., ств.* Попереду, у перших лавах кого-, чого-небудь. Δ *Письменник, митець повинен бути в авангарді свого народу* (О. Довженко). ■ ~ **İŞ (kroczyć itp.) w awangardzie** [NSJP: 29].

⁴⁶ Вираз, що став афоризмом, належить французькому письменникові і філософу Ш.-Л. Монтеск'є (1689–1755). Цими словами він характеризував політичні події в карликовій республіці Сан-Марино. Подібні вирази („буря в ложці”, „гроза з корита”) зустрічаються і в античних авторів (Афіней, Цицерон) [KB]. / Wyrażenie francuskiego pisarza i filozofa Charles L. Monteskiusza (1689–1755), które zostało aforyzmem. Tymi słowami scharakteryzował wydarzenia polityczne w niewielkiej Republice San Marino. Podobne wyrażenia („burza w łyżce”, „burza z koryta”) obecne są u starożytnych autorów (Atenajos, Cynceron).

Idiom., książk., tw. Przodować, stać na czele. ▼ *Schaeffer, niekwestionowany pionier dodekafonii, po trosze sam stał się jednym z jej klasyków (mój Boże, a zawsze szedł w awangardzie), dlatego jego książkę wyparła inna, nowsza* (J. Bilica).

163. **БУТИ КОЗІ НА ВОЗІ (ТОРЗІ)** [ГРНП-2: 368]. *Присл., евфем., жарт.* Про неминучість лиха. ■ **Być kozie na wozie** [Adalb.: Koza 1]. *Przysł., eufem., żart.* O nieuniknionym przeznaczeniu (katastrofie).

164. **БУТИ НА СЬОМОМУ НЕБІ**⁴⁷ [ФСУМ]. *Idiom., бібл., розм., оптим.* Вираз уживають на позначення найвищої мрії радості, щастя, блаженства. Δ *Матяш був на сьомому небі від щастя* (В. Собко). ■ ~ **Być w siódmym niebie** [WSF: 23]. *Idiom., bibl., pot., optym.* Być bardzo szczęśliwym, uradowanym, zadowolonym. ▼ *Kiedy wreście, przy dobrym świetle, odbywszy swoje rytualne tańce, poderwało się wokół nas do lotu pewnie 50 tysięcy żurawi, byliśmy w siódmym niebie* („Rzeczpospolita”, 15.12.2001).

165. **БУТИ (СТОЯТИ) НА ТВЕРДОМУ ГРґНТИ** [СУМ-11(10): 46]. *Idiom., розм., ств.* Мати стійке становище, бути впевненим у собі, своїх можливостях. Δ — *Поки ще змога твоя і поки ще ти на твердому...* *Не шукай собі згуби...* (М. Зеров). ■ **Stanać na twardym (mocnym) gruncie** [WSJP; NSJP: 1059]. *Idiom., pot., tw.* Mieć ustabilizowaną sytuację życiową lub zawodową. ▼ *Okazuje się, że Tereska uchroniła męża przed zdemoralizowaniem. Zrobiła niby swoje. Teraz, wydawałoby się, Janusz stoi już na mocnym gruncie. Ale kiedy zaszły w nim jakieś przemiany?* (T. Konwicki).

166. **БУТИ ПРИ НАДІЇ** [УФ: 84]. *Idiom., евфем., розм., ств.* Бути вагітною. Δ *Коли я була при надії, мріяла про доньку* (з уст. мовл.). ■ **Być przy nadziei** [Sfr]. *Idiom., eufem., pot., tw.* Być w ciąży, spodziewać się dziecka. ▼ *Odkąd dowiedziała się, że jest przy nadziei, oglądała się za każdym dzieckiem widzianym na ulicy* (z jęz. mów.).

⁴⁷ Грецький філософ Аристотель (384–322 до н. е.) у праці „Про небо” вживає цей вислів для пояснення будови неба. За його уявленнями, небо складається з семи нерухомих кришталевих сфер, до яких прикріплені зірки і планети (про сім небес згадується також у різних місцях Корану; самий Коран був начебто принесений ангелом з сьомого неба) [ФСУМ]. / Grecki filozof Arystoteles (384–322 p. n. e.) w swojej pracy „O niebie” wykorzystuje tę frazę do wyjaśnienia struktury nieba. Według jego poglądów, niebo składa się z siedmiu sfer kryształowych, do których przyczepione są gwiazdy i planety (siedem niebios wspomniano także w różnych częściach Koranu. Koran był przyniesiony aniołem z siódmego nieba).

В

167. **В ОБРІ́З** [СлЕС-11: 53]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Мало, без надлишку, скільки потрібно. Δ *Грошей в обрі́з. Вся надія на буряки* (С. Руданський). $\blacksquare$ > **Ledwo ledwo** [СлЕС-11: 53]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., tw.* Bardzo mało, niewiele. $\blacktriangledown$ *Nie potrafi nic zaradzić — trząsł się tylko z zimna przy słabiutkim, ledwo ledwo wbitym haku asekuracyjnym. Pomocy nie wzywał* (М. Jagiełło).

168. **В ОХО́ТУ** [СлЕС-11: 55]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., схв.* Из задоволенням. Δ *Як поробиш до поту, то їстимеш в охоту* (нар. творч.). $\blacksquare$ **W smak** [СлЕС-11 : 53; NSJP: 932]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., aprob.* Coś komuś się podoba. $\blacktriangledown$ *W końcu jednak pierwszy podręcznik historii Kirgizji napisał Rosjanin. Są precedensy. Czy tylko byłyby nam one w smak?* („Polityka”, 07.03.2004).

169. **[П] В (У) ПІДМÉТКИ (НА ЛА́ТКУ) НЕ ГОДІ́ТИСЯ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Своїми якостями, властивостями бути гіршим від кого-небудь. Δ *Не було кращого співака в селі. Навіть Михей Кожухар не годився йому [Івану Ліснякові] в підметки* (М. Зарудний). $\blacksquare \sim \diamond$ **Nie dorastać do pięt** [PWN]. *Idiom., pot., tw.* Mieć nieporównanie mniejszą wartość, nie dorównywać komuś w czymś. $\blacktriangledown$ *Na razie Himmler nie dorastał do pięt Göringowi, który po upadku politycznym Strassera był człowiekiem nr 2 w NSDAP, a że chorował na władzę i zaszczyty, nielato było podważyć jego stanowisko* (F. Ryszka).

170. **ВАВИЛОНЬСЬКА ВÉЖА** [ФСУМ]. *Ідіом., бібл., книжн., несхв.* 1. Про справу, що ніколи не буде завершена. Δ *Гімалаї інформаций, арктичні кола книжкових торосів, вавилонська вежа, мова термінології, жаргонів — кому воно потрібне!* (П. Загребельний). 2. Безладдя, гармидер, при якому люди не розуміють один одного. Δ *Ця вавилонська вежа мене починає дратувати... Тут нічого неможливо зрозуміти, знайти...* (з усн. мовл.). $\blacksquare \sim$ **Wieża Babel** [NSJP: 1129]. *Idiom., bibl., książk., nieprzych.* 1. Haos, bałagan, zamieszanie, różnorodność poglądów, zdań. $\blacktriangledown$ *Kiedy nauczyciel wszedł do klasy, odniósł wrażenie, że znalazł się na wieży Babel* (z jęz. mów). 2. Zbiorowisko ludzi mówiących różnymi językami. $\blacktriangledown$ *Opróżniając kolejne butelki, klócili się dalej w trzech językach, a Huber i Bohucieński machali już sobie przed nosami biletami wizytowymi. — Wieża Babel! — powiedział majordomus do kucharki, odnosząc brudne naczynia. — Oby tylko mury Sodomy tu nie wyrosły* (W. Kowalewski).

171. **ВАЛААМОВА ОСЛІЦЯ**⁴⁸ [СУМ-11(5): 771]. *Idiom., бібл., книжн.* Покірлива, мовчазна людина, яка несподівано висловлює протест. Δ *Добре вам говорити про Валаамову ослицю, але коли кожен осел почне вчити свого хазяїна і керувати людськими вчинками за своїм осличим розумінням, ми самі перетворимось на осличий табун* (З. Тулуб). ■ **Balaama oślica** [Kopal.]. *Idiom., bibl., książk.* Człowiek mało mówny, nieśmiały, potulny, który się nieoczekiwanie odezwał a zaprotestował. ▼ *Nikt nie oczekiwał, że Katarzyna się odezwie jak oślica Balaama* (z jęz. mów.).

172. **ВАЛІТИСЯ (ЛІЕТІТИ, ПАДАТИ і т. ін.) З РУК** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Про ситуацію, коли через відсутність настрою, утому, хворобу і т. ін. не ладиться робота. Δ *Щось і в мене робота з рук валиться...* (Панас Мирний). ■ **Leci z rąk** [SZF]. *Idiom., pot., nieprzych.* Ktoś ma niezgrabne ręce, wykazuje tendencję do psucia wszystkiego, co dotknie; komuś drżą ręce ze zdenerwowania. ▼ *Już od rana Diego był bardzo niespokojny, już rano, kiedy składał swoje rzeczy do sakwy, widziałam, jak mu wszystko leciało z rąk, nie mógł zawiązać supła, rozchylił usta i drżała mu warga* (J. Bocheński).

173. **ВАРВАРА НОЧІ УВІРВАЛА, А ДНЯ ПРИТОЧІЛА**⁴⁹ [УФ: 156]. *Присл., спостер.* Народна прикмета: на Варвару (17 грудня) починає прибавлятися день, а ніч скорочуватися. ◼ ~ ◊ **Święta Łucja dnia przyrzuca (12/13 grudnia)**⁵⁰ [УФ: 156]. *Przysł., spostrz.* Noc z 12 na 13 grudnia była najdłuższa w roku i wyznaczała koniec starego i początek nowego roku słonecznego.

⁴⁸ *Ослиця пророка Валаама*, зупинена ангелом, несподівано заговорила людською мовою на знак протесту проти побоїв. / *Oślica proroka Balaama*, którą nagle zatrzymał anioł, zaczęła mówić ludzkim językiem, by zaprotestować przeciw pobiciu.

⁴⁹ Святу *великомученицю Варвару* вважають покровителькою ремесел. В Україні це молодіжне свято. Оскільки від Варвари день уже повертає на весну, у народі говорять: „Варвари ночі урвали і дня доточили на макове зерно”. Напевне, від цієї приказки й пішло те, що дівчата варили вареники саме з маком [Культура України, [в.]: Ел.: <http://k-ua.net/варвари-17-грудня/>]. / *Święta Barbara* jest uważana za patronkę rzemiosła. Na Ukrainie jest to święto młodzieżowe. Ponieważ od Barbary dzień wydłuża się, ludzie mówią: „Barbary noc oderwały i dzień zwiększyły o ziarenko maku”. Być może od tego powiedzenia pochodzi zwyczaj u dziewczyn, gotowania pierogów z makiem.

⁵⁰ *Święta Łucja* — męczennica, która ok. 304 r. w okresie prześladowań chrześcijan za cesarza Dioklecjana poniosła śmierć w Syrakuzach na Sycylii. W wierzeniach ludowych 13 grudnia był dniem szczególnej aktywności czarownic, stąd też w wigilię św. Łucji nie wpuszczano do zagród obcych kobiet, uważając, że przychodzą, by coś ukrąść i tym sposobem „zabrać” krowie mleko lub też w inny sposób szkodzić

174. **ВАРИТИСЯ У ВЛАСНОМУ СОКУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Не виходити за межі інтересів власного життя, своєї роботи; працювати, жити, не спілкуючись з іншими. Δ *Учитель повинен бути завжди і всюди вчителем, не варитися у власному соку, бо його обов'язок — розширювати коло своїх зв'язків і облагороджувати всіх тих, хто з ним спілкується* (з журналу). ■ ♦ **Smażyć się (kisić się) we własnym sosie** [PWN]. *Idiom., pot., tw.* Obracać się wśród tych samych osób, tych samych zagadnień, nie mieć rozległych kontaktów, nie wychodzić poza krąg własnych zainteresowań. ▼ *Zaczynamy sezon 17 lipca w 24-zespołowej II lidze. I bardzo dobrze się stało, gdyż rozgrywki będą na pewno ciekawsze. Dotychczas „kisiliśmy się we własnym sosie”, grając wśród zespołów, które przez kilka lat wspólnych występów w grupie I zdążyliśmy dogłębnie poznać* („Gazeta Wyborcza”, 06.07.1999).

175. **ВА́РТИЙ (ВА́РТИ) ОДИ́Н О́ДНОГО** [ГРНП-1: 203]. *Idiom., розм., несхв.* Який один, такий інший (про негативні риси, учинки і под.). Δ *Не шкода їх зовсім, один одного варти* (О. Корнійчук). ■ **Jeden wart drugiego** [WSJP]. *Idiom., pot., nieprzych.* Taki, który jest równie zły pod jakimś względem jak ktoś inny o kim też mowa. ▼ *Wyszedłem z sali, bo nic tam po mnie. Niech się nawet pozabijają, pi-jaki skończone. Jeden wart drugiego — myślałem, idąc do ławki przed kliniką. — Co innego ja. Życie tam spokojne, dom w Hermańcach szanowany...* (B. Kosmowska).

176. **ВБИВА́ТИ (ЗАБІ́ТИ) КЛИН** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Роз'єднувати, сварити когось між собою. Δ *Спить і уві сні бачить, як нашу дружбу порушити, клин між нами вбити* (В. Собко). ■ **Wbić klina** [PWN]. *Idiom., pot., nieprzych.* Poróżnić, pokłócić kogoś. ▼ *...wicepremier powiedział, aby opozycja nie próbowała*

mieszkańcom. Każdego dnia od świętej Łucji do Bożego Narodzenia bacznie obserwowano pogodę i na tej podstawie przepowiadano, jakie będą kolejne miesiące nowego roku [Muzeum kultury ludwej w Kolbuszowej [w.]: Źródło elektroniczne: <http://www.muzeumkolbuszowa.pl/aktualnosci/253-swieta-luca-dnia-przyrzuca>]. / **Свята Луція** — мучениця, яка близько 304 р. у часи переслідування християн, за правління імператора Діоклетіана загинула в Сіракузах на Сицилії. У народних віруваннях 13 грудня — день особливої активності відьом, тому напередодні св. Луції не впускали на подвір'я чужих жінок, бо вважалося, що вони приходять, аби щось украсти і таким чином забрати в корови молоко чи інакше нашкодити господарям. Кожного дня від св. Луції до Різдва треба уважно стежити за погодою і на цій основі передбачити, якими будуть найближчі кілька місяців нового року.

„w sposób prymitywny” **wbić klina** między AWS i UW, bo to się nie uda („Rzeczpospolita”, 04.12.1997).

177. **ВЕДМІ́ЖА ПО́СЛУГА** [ФСУМ]. *Ідіом., евфем., розм., несхв.* Дія, що спричинила неприємність. Δ *Правда* — це хвилиевий настрій, що на кожнім кроці робить нам **ведмежі послуги** (Я. Качура). ■ **Niedźwiedzia przysługa** [PWN]. *Idiom., eufem., pot., nieprzych.* Дія, które w intencji miało być przysługą, a w istocie przyniosło szkodę. ▼ *Nie będę tail, że wszystko to zawdzięczam niedźwiedziej przysłudze, jaką wyświadczył mi łódzki tygodnik „Odgłosy”. Jego dowcipni redaktorzy, kierując się widocznie nieufnością wobec przedstawionych przeze mnie faktów, opublikowali mój tekst w numerze... primaaprilisowym* (Z. Szczepaniak).

178. **ВЕДМІ́ДЬ ТА́НЦЮЄ, А ЦІ́ГАН ГРО́ШІ БЕРЕ́** [УФ: 107]. *Присл., заст., ірон., застереж.* Прості люди працюють, а пани з їхньої праці живуть. ■ ◇ **Głupi pracuje, a pan pieniądze liczy** [УФ: 107]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* Prosty człowiek pracuje, a pan z jego pracy żyje.

179. **ВЕЛІ́КА РІ́БА = ВЕЛІ́КЕ ЦАБЕ́** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.* Про поважну особу, впливову людину. Δ *Отець її* — дуже **велика риба**, один з перших багачів в Бориславі і Дрогобичі (І. Франко). ■ **Gruba ryba** [SZF]. *Idiom., pot., iron.* Ktoś ważny, powszechnie szanowany; mający władzę, budzący respekt, strach. ▼ *Julek i Frydka wypłyną pewnie niedługo jako „towarzysze ministrowie”, Józek na pewno zostanie grubą rybą...* (A. Bobkowski).

180. **ВЕЛІ́КА РІ́БА МАЛÉНЬКУ ЦІ́ЛОЮ КОВТА́Є** [УФ: 107]. *Присл., ірон., застереж.* Маленькі інтереси поглинаються великими. ■ ~ **Wielkie ryby male żrą** [УФ: 107]. *Przysł., iron., ostrz.* Większy zawsze pochłania mniejszego.

181. **ВЕЛІ́КЕ ЦАБЕ́.** Див. **ВЕЛІ́КА РІ́БА.**

182. **ВЕЛІ́КИЙ Я́К ВЕРСТВА́** [СПЛ: 138]. *Ідіом., порівн., заст., ств.* Про дуже високу на зріст людину. Δ *Великий як верства студент пройшов повз спортзал* (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Wielki jak delina (drabina, jedla, drag)** [NKPP(3): 673]. *Idiom., porówn., przest., tw.* Bardzo wysoki. ▼ *Urośł wielki jak delina* (z jęz. mów.).

183. **ВЕРБА́ ХОЧ І ТОВСТА́, ТА ЗСЕРÉДИНИ ПУСТА́** [УФ: 129]. *Присл., ірон.-жарт., застер.* Зовнішність буває оманливою.

■ ~ ◇ **Z ładnej miski się nie naje** [WSJP]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Wygląd wprowadza w błąd.

184. **ВЕРСТВА́ КЕЛЕБЕРДЯ́НСЬКА (ПИРЯ́ТИНСЬКА, ЧУГУ́ІВСЬКА, МАЛЬО́ВАНА)** [СПЛ: 138–139]. *Idiom., заст., прост., ств.* Про дуже високу на зріст людину. Δ *Він був чи не в два рази вищий од неї, верства келебердянська* (О. Ільченко). ■ ~ ◇ **Wysoki jak Mariacka wieża (baranowska dzwonnica, babilońska wieża)** [СПЛ: 170]. *Idiom., porówn., przest., posp., tw.* Bardzo wysoki. ▼ *Zosia wszakże cał inaczej była ubrana; nie było na niej ani fryzury jak babilońska wieża wysokiej, ani pozłocistych kornetów...* (Z. Kaczkowski).

185. **ВЕРТІ́ТИСЯ (КРУТІ́ТИСЯ) ЯК (МОВ, НІБИ і т. ін.) МУ́ХА В ОКРО́ПІ** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., розм., ірон.-жарт., зневаж.* Бути дуже зайнятим, заклопотаним. Δ *Масаковський тільки дивився, як вона вертілася мов муха в окропі* (І. Нечуй-Левицький). ■ **Kręcić się (uwijać się) jak mucha w ukropie (rosole)** [NSSF: 361]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart., lekcew.* Krzątać się w pośpiechu, pracować ciężko, nerwowo.

186. **ВЕСЕ́ЛИЙ ЯК ВЕСНА́ (ВЕСІ́ННЯ ЗО́РЕНЬКА).** Див. **ВЕСЕ́ЛИЙ ЯК (МОВ) ПТА́ШКА [СПІВО́ЧА] (ВЕСНЯ́НИЙ ЖА́ЙВОРОНОК, ГОРОБЕ́ЦЬ).**

187. **ВЕСЕ́ЛИЙ ЯК (МОВ) ПТА́ШКА [СПІВО́ЧА] (ВЕСНЯ́НИЙ ЖА́ЙВОРОНОК, ГОРОБЕ́ЦЬ) = ВЕСЕ́ЛИЙ ЯК ВЕСНА́ (ВЕСІ́ННЯ ЗО́РЕНЬКА)** [СПЛ: 162–162]. *Idiom., порівн., розм., схв.* Про дуже веселого. Δ *Веселі мов пташки студенти заповнили концертну залу...* (з усн. мовл.). ■ **Wesoły jak ptaszek (ptak, skowronek, pliszka; szczygieł (szczygielek)) = Wesoły jak wiosna (poranek wiosenny)** [СПЛ: 162–162]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Bardzo wesoły. ▼ *Wesoła jak pliszka, lecz do domu nie zagląda, boi się ogniska* (z jęz. mów.).

188. **ВЕСНА́ КРА́СНА КВІТКА́МИ, А О́СІНЬ — ПЛОДА́МИ** [УФ: 156]. *Присл., спостер.* Кожна пора року по-своєму прекрасна. ■ **Wiosna jest piękna kwiatami, a jesień płodami** [УФ: 156]. *Przysł., spostrz.* Każda pora roku jest piękna na swój sposób.

189. **ВЕ́СТІ ЗА РУ́КУ** [УФ: 68] *Idiom., розм., доброз.* Допомогати комусь у чомусь. Δ *Пильно на тебе дивиться пані Ганна: знає вона, чого тобі треба. Вона тебе ні в чому за руку не веде, вона тільки*

твій розум засильє, щоб сама ти свій шлях познала (пізнала) і, куди тобі треба, добре прямувала (П. Куліш). ■ **Prowadzić za rękę** [SZF]. *Idiom., pot., życzl.* Wykazywać wobec kogoś nadopiekuńczość; przesadnie o kogoś dbać. ▼ *Ale nikt nie postawił przed Zięciakami drogowskazu, nikt nie chciał ich prowadzić za rękę. Kiedy ich zakład padł, nikt nawet tej ręki nie podał* („Dziennik Polski”, 15.01.2003).

190. **ВИБИВА́ТИСЯ ЗІ ЗЛІДНІВ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., оптим.* Переставати бідувати; ставати заможнішим. Δ Чоловіки кидали власні домівки, жінок, дітей та їхали за тридев'ять земель, аби заробити грошей та якось **вибитися зі злиднів** (з усьн. мовл.). ◼ ~ ◇ **Odbić się od dna** [PWN]. *Idiom., pot., optym.* Zacząć przezwyciężać trudności, odzyskać utraconą pozycję. ▼ *Dziękuję — powiedziała Ewelina naprawdę ucieszona. Tak bardzo potrzebowała chociażby namiastki sukcesu. Żeby się wreszcie odbić od dna* (M. Nurowska).

191. **ВИВО́ДИТИ В ЛЮ́ДИ** [СУМ-11(4): 566]. *Idiom., розм., оптим.* Допомогати комусь-небудь забезпечити помітне становище в суспільстві, вищий рівень життя. Δ *Марія Залізник сама виводила дітей у люди* (В. Собко). ■ **Wykierować na ludzi** [NSJP: 1168]. *Idiom., pot., optym.* Wychować kogoś właściwie, sprawić, że uzyska zawód, stanowisko, zrobi karierę. ▼ *W domu dziecka bywało różnie, na szczęście Marek dostał się do rodziny zastępczej i dopiero przybrany ojciec wykierował go na ludzi* (Internet).

192. **ВИВО́ДИТИ (ВІ́БИТИ) З РІВНОВА́ГИ** [ФСУМ] = **ВИВО́ДИТИ ІЗ СЕ́БЕ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Позбавляти душевного спокою, порушувати нормальний ритм життя, роботи. Δ *Те повідомлення кого завгодно могло вивести з рівноваги* (В. Кучер). ■ **Wyprowadzić (wytrącić) z równowagi** [NSJP: 1128, 1195]. *Idiom., pot., tw.* Sprawić, że ktoś traci równowagę, spokój. ▼ *...kiedy pojawił się na rynku, poczuł, że jest śledzony: chodzili za nim dwaj ludzie, opłaceni widocznie przez starszych gminy. Drażniło go to i wyprowadzało z równowagi* (J. Dobraczyński).

193. **ВИВО́ДИТИ ІЗ СЕ́БЕ**. Див. **ВИВО́ДИТИ (ВІ́БИТИ) З РІВНОВА́ГИ**.

194. **ВИГЛЯДАЄ ЯК ЗА́ЄЦЬ У СТУ́ПІ** [ГРНП-1: 231]. *Присл., ірон.-жарт., несхв.* Про переляканого, скуленого, безпорадного, несміливого. ◼ ~ ◇ **Wygląda jak słony zając** [Adalb.: Wyglądać 57]. *Przysł., iron.-żart., nieprzych.* Przestraszony, bezradny, nieśmiały.

195. **ВІДНО, ЗАМАЛО ТЕБЕ БІЛИ** [ГРНП-1: 65]. *Присл., заст., жарт., зневажл.* Уважають, що виховання силою позбавляє людину норову та поганих звичок. ◼ ~ **Znać, że cię nie dobrze bito** [Brzoz.: Bić 11]. *Przysł., przest., żart., lekcew.* Widać, że za młodu ktoś miał za mało dyscypliny.

196. **ВІЙТИ (ВИБИВА́ТИСЯ) В ЛЮДИ (ЛЮ́ДЕ)** [СУМ-11(4): 566; СУМ-11(1): 350]. *Ідіом., розм., ств.* Докладаючи зусиль, забезпечити собі становище в суспільстві, вищий рівень життя. Δ *Що буде, те й буде. Будем знов чумакувати, поки вийдем в люде* (Т. Шевченко). ◼ ~ **Wyjść na ludzi** [SZF; Sfr]. *Idiom., pot., tw.* Stać się dobrym, porządnym człowiekiem. ▼ *Udało mu się wyjść na ludzi, choć był okres, kiedy matka zaczęła się niepokoić o to, czy będzie umiała samotnie pokierować synem* (Internet).

197. **ВІЙТИ СУХІМ З БОЛО́ТА** [УФ: 75]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Уміло уникнути покарання, будучи винним. Δ *Він щось придумав. І може ти зможеш вийти сухим з болота* (Н. Мазур). ◼ ~ ◇ **Uchodźć (ujść) na sucho (plazem)** [Sfr]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Nie ponosić przykrych konsekwencji postępowania, uchodźć bezkarnie. ▼ *Sławek najpierw poprosił mamę, żeby zostawiła nas samych, ujmując to tak, że chętnie by się napił herbaty i poprosiłby, żeby mama starannie się nią przez kilka minut zajęła w kuchni. Chyba tylko jemu takie coś mogłoby ujść na sucho!* (M. Pinkwart).

198. **ВИКИДА́ТИ НА ВУ́ЛИЦЮ** [СУМ-11(1): 405]. *Ідіом., розм., груб., ств.* Позбавляти житла, роботи, кидати напризволяще. Δ *А молодий [пан] — навпаки: і не кричить, і не лає: все тихо та мирно, а дивись — уже й викинув на вулицю* (Панас Мирний). ◼ ◇ **Wyrzucić na bruk (zostawić na bruku)** [NSJP: 67]. *Idiom., pot., arog., tw.* Pozbawić kogoś środków do życia, pracy zarobkowej, mieszkania. ▼ *Kupiłabym glany, zrobiła dredy i byłabym pierwszą wśród tych panien przedstawicielką naprawdę autentycznie wyrzuconej na bruk i wyzyskanej klasy robotniczej, i do tego z korzeniami w proletariacie wiejskim...* (D. Bienkowski).

199. **ВІКИНУТИ КОЛІ́НЦЕ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.*
1. Робити вигадливі рухи, фігури в танці; витіювато танцювати. Δ *Танцювали до одуру. Потім Славко почав викидати такі колінця, що всі падали з реготу* (П. Колесник). 2. Здійснювати, робити якийсь несподіваний, нерозумний або легковажний учинок. Δ *Бра-*

ти **викидали** завжди **коліня**: то уїдливо здоровкались з ним, то тиркали у слід йому, то навздогінці вигукували не дуже щирі привіти (Панас Мирний). ■ ~ > ♦ **Platać figle (kawały, psikusy)** [Sfr]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Robić kawały, głupie żarty, nabrać kogoś. ▼ **Plata figle** komu się da: profesorom uniwersytetu, królom, majstrom, księżom, bo Sowizdrzał kwestionuje samą zasadę stanowego porządku społecznego (J. Ziomek).

200. [ЦЕ ЦЕ] **ВІЛАМИ [ПО ВОДІ] ПІСАНО (ПІСАНЕ, ПІСАНИЙ) [І ГРАБЛЯМИ СКОРОДЖЕНО]** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон., сумн.* Невідомо як буде; сумнівно щодо здійснення. Δ *А щоб я пішла за тебе, то навряд... наше сватання ще вилами писане* (Г. Квітка-Основ'яненко). ■ ~ ♦ **Palcem (patykiem) na wodzie pisane** [USJP; WSJP]. *Idiom., pot., iron., wątpl.* Coś jest niepewne, wątpliwie, nie można na to liczyć. ▼ *...wszystko spaliło na panewce, rozplynęło się jak palcem na wodzie pisane, rozwiało się, pierzchło* (J. Dahnel).

201. **ВІЛЕТІТИ (ВІВІТРИТИСЯ) З ГОЛОВІ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Зовсім забути про щось. Δ *Ну, от і прийшов новий день святої волі. Я була певна в собі, що в Антона лайка чисто з голови вилетіла* (О. Кониський). ■ **Wylecieć (wypaść, wyjść) z głowy** [WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Ktoś zapomniiał o czymś. ▼ *Treść listu pochłonęła go do tego stopnia, że wyleciało mu z głowy, po co w ogóle tu przyszedł* (M. Kaszyński).

202. **ВИЛИВАТИ (ВІЛИТИ) (СВОЮ) ДУШУ** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., розм., ств.* Щиро ділитися з ким-небудь найпотаємнішим, тим, що хвилює, наболіло. Δ *На війні хлопці не стануть першому зустрічному виливати свою душу, а вже коли виливають її, то тільки справжньому другові* (П. Автомонов). ■ ~ ♦ **Otworzyć duszę** [NSJP: 161]. *Idiom., bibl., pot., tw.* Wyjawić komuś swoje najskrytsze myśli, zamiary, uczynki. ▼ *A cóż to, czy ja w konfesjonale jestem sądzić śledczym, żeby tak się strzec mając otworzyć duszę przede mną?* (T. Breza).

203. **ВИЛИВАТИ ПОМІЙ [НА ГОЛОВУ]** [ФСУМ]. *Idiom., розм., груб., ств.* Ганьбити, заплямовувати кого-небудь, звинувачуючи в чомусь осудливому. Δ *Не деріть так високо носа, а дивіться під ноги, щоб часом не спіткнулись та не впали в помийницю з тими помиями, що зараз виливаєте на голову мені, братові, його дитині!*

(І. Карпенко-Карий). ■ ~ **Wylewać pomyje** [NSJP: 711]. *Idiom., pot., arog., tw.* Obrzucać kogoś oblegami, oszczerstwami. ▼ *Po kilkunastu zebraniach doszedł do wniosku, że zaprasza się go nie po to, by słuchać jego zdania, usprawiedliwień, poglądów, tylko po to, by w gronie osób jednakowo myślących wylewać pomyje na otaczającą rzeczywistość* (М. Pinkwart).

204. **ВІЛІЗЛО (ВІТКНУЛОСЯ) ШІЛО З МІШКА** [СУМ-11(11): 452] = **ШІЛА В МІШКУ НЕ СХОВАЄШІ (НЕ ВТАЇШ) (ШІЛА НЕ СХОВАЄ МІХ)** [СУМ-11(11): 452]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Щось стало явним, помітним, очевидним. Δ — *Ага, ось воно й вилізло шило з мішка!* (М. Коцюбинський). ■ **Wyszło (wylazło) szydło z worka (z motowidła)** [Adalb.: Szydło 9; USJP]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Okazało się, zostało ujawnione coś, co było ukrywane, niewiadome. ▼ *A jak wyszło szydło z worka, zrobił się rejwach, że mnie do matury nie dopuszczą, pytam, za co?* (Т. Bojarska).

205. **ВІЛІЗТИ БОКОМ** [УФ: 75]. *Idiom., розм., ств.* Про ситуацію, що закінчується негараздами. Δ *А про те ваше хазяйнування я знаю. Знаю... Воно тобі ще боком вилізе* (О. Копиленко). ■ **Wychodźć bokiem** [NSJP: 60]. *Idiom., pot., tw.* Coś obraca się na złe. ▼ *...wrozumiałość kapitana, niczym lekcieważące napominanie dziecka przez dorosłego, od dawna zaczęła wychodźć mu bokiem* (А. Akab).

206. **ВИНОСИТИ СМІТТЯ З ХАТИ = ПРАТИ БРУДНУ (ЧУЖУ) БІЛІЗНУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств., несхв.* Розголошувати таємницю або розповідати про те, що стосується лише вузького кола людей чи сім'ї. Δ *Вона й справді сама нікого не обмовляла, не виносила з хати сміття, але була не від того, щоб послухати всячину десь біля магазину* (І. Муратов). ■ ~ < ◇ **Prać (swoje, czyjeś, domowe, rodzinne itp.) brudy** [SJP]. *Idiom., pot., tw., nieprzych.* Roztrząsać, omawiać, ujawniać (czyjeś, domowe, rodzinne) drażliwe, przykre sprawy, czyjeś niemoralne postępowanie. ▼ *Postanawiam, że nie będę tu robiła tak zwanego prania brudów. Tym bardziej, że opowieści tej słucha też osoba najbardziej zainteresowana, mój mąż* (М. Nawrocka).

207. **ВІПАРИТИ БОКІ. ДИВ. ДАВАТИ (ДАТИ) ПРОЧУХАНКИ (ПРОЧУХАНА).**

208. **ВІПЛАКАТИ ОЧІ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несим.* Подовгу й часто плакати. Δ *Буду сина ждати. Та й чи ждати, чи не ждати? Ждала дні і ночі; не доїла, не доспала, виплакала очі!* (Я. Щого-

лів). ■ **Wyplakać oczy** [NSJP: 1181]. *Idiom., pot., pesym.* Плакаć często i długo z rozpaczy, żalu itp. ▼ **Wyplakałem oczy niebieskie, Wyplakałem za tobą Oczy niebieskie, królewskie i pieskie...** (E. Stachura).

209. **ВІПУСТИТИ (ВІЙТИ, З'ЯВІТИСЯ, ПОЯВІТИСЯ і т. ін.) ДРУКОМ** [СУМ-11(2): 426]. *Idiom., книжн., ств.* Надрукувати; бути опублікованим. Δ — *Чи дуже важко написати, власне, **випустити друком** книжку?* (Іван Ле). ■ **Ukazać się drukiem (w druku)** [NSJP: 157]. *Idiom., książk., tw.* Zostać wydrukowanym, opublikowanym. ▼ *Jedyny fragment, jaki **ukazał się drukiem**, to wykład o Husie i problemach reformy Kościoła na przełomie XIV i XV stulecia* (J. Tazbir).

210. **ВІРВАВСЯ ЯК ПИЛІП (ГОЛІЙ) З КОНОПЕЛЬ**⁵¹ [ГРHP-1: 264]. *Присл., ірон.-жарт., несхв.* Хтось вискочив з несподіваним дотепом, недоречно звернувши на себе увагу. ■ **Wyrwał się jak Filip z konopi** [Adalb.: Wygywać się 3; USJP]. *Przysł., iron.-żart., nieprzych.* Odezwać się nie w porę, powiedzieć coś niewłaściwego, niestosownego.

211. **ВИРІВАТИ З ОБІЙМІВ СМЕРТІ** [УФ: 75]. *Idiom., розм., оптим.* Урятувати когось. Δ *Родичі, котрим вона [жінка] була, певне, не дорога, викинули її на вулицю, як річ негодячу й непотрібну, а я підняв її, доклавши всіх зусиль і старань, **вирвав її з обіймів смерті*** (М. Лукаш). ■ ~ **Wyrwać śmierci** [NKJP; WSJP]. *Idiom., pot., оптим.* Ktoś uratował komuś życie. ▼ *...zachorowały sto dziewięćdziesiąt dwie osoby, ale zaledwie trzy były już nie do uratowania, pozostałe udało się **wyrwać śmierci*** (L. Wolanowski).

212. **ВІСІТИ ДАМОКЛОВИМ МЕЧЕМ** [ФСУМ]. *Idiom., книжн., застереж.* Загрожувати кому-, чому-небудь; постійно турбувати когось. Δ *Оце — приймуть чи не приймуть? — **дамокловим мечем висіло** над ним, і він докладав немало зусиль, щоб зосередитись і щось читати* (В. Канівець). ■ ~ **Wisieć jak miecz Damoklesa**⁵² [SZF]. *Idiom., porówn., książk., ostrz.* Stanować nieustające źródło

⁵¹ Значення прислів'я ґрунтується на специфіці заготівлі коноплі — жінки від задухи роздягаються до сорочки [ГРHP-1: 264]. / Значення прислів'я jest oparte na specyfice zbioru konopi — kobieta od upału rozbiierała się do koszul.

⁵² Damokles był dworzaninem Dionizjusza I starszego, tyrana Syrakuz. Damokles schlebiał swemu władcy bez umiaru, w końcu ten postanowił, że pokaże słudze, jak to jest być monarchą. W tym celu rozkazał Damoklesowi by zasiadł na jego miejscu, a nad głową zawiesił mu na końskim włosie miecz. Był to symbol zagrożeń i niebezpieczeństw bezustannie czyhających na władcę [SZF]. // Дамокл був придворним Діонісія I старшого, тирана Сіракуз. Він лестив своєму володарю без міри, урешті Діонісій вирі-

zagrożenia; zagrażać komuś (czemuś). ▼ *Jest jednak w historii racjonalny sposób, dzięki któremu pewne daty wiszą jak miecz Damoklesa* („Polityka”, nr 01.03(1), 2004).

213. **ВИСІТИ (ЗОСТАВАЇТСЯ) МІЖ НЕБОМ І ЗЕМЛЄЮ** [СУМ-11(1): 485]. *Idiom.*, книжн., ств. Бути у невизначеному, непевному становищі. Δ *Минув ще один місяць, а я все ще вишу між небом і землею. І туди мене тягне, і тут порвати не сила* (Ірина Вільде). ■ **Pozostawać (być zawieszonym) między niebem a ziemią** [NSJP: 1273]. *Idiom.*, książk., tw. Wykazywać niezdecydowanie, wahanie w jakiejś sprawie. ▼ *...i tkwilem bezwładnie, zawieszony między niebem a ziemią, przerażony, że nigdy nie zdołam się uwolnić od złego zaklęcia, które mnie spętało i zniewoliło...* (A. Czcibor-Piotrowski).

214. **ВИСОКИЙ ЯК (МОВ) ТОПОЛЯ (ДЕРЕВО, ВЕРБА, ГРАБ, В'ЯЗ, МОЛОДИЙ КИПАРІС, СМЕРЕКА, СОСНА)** [СПЛ: 168; 172]. *Idiom.*, порівн., розм., жарт., ств. Дуже високий, стрункий. Δ *Галат стоїть на горбі високий мов тополя* (Ю. Яновський). ■ **Wysoki jak topola (brzoza, chojak, cedr libański, sosna)** [NKPP(3): 806; СПЛ: 172]. *Idiom.*, porówn., pot., żart., tw. Bardzo wysoki. ▼ *Zgrabny był i wysoki jak topola, a tak silny, że z łatwością podkowy stalowe łamał w rękę* („Klechdy domowe”, 1996).

215. **ВИСОКИЙ ЯК ЖЕРДИНА (ЖЕРДКА; ТЕЛЕГРАФИЧНИЙ СТОП)** [СПЛ: 167; Ужч.: 98; ГРНП-3: 524]. *Idiom.*, порівн., прост., ірон.-жарт., ств. Дуже високий та худий. Δ *Ждан — високий як жердина, довгошийй, прищуватий, маслакуватий, ще й вирлокий, негарний на взір зате чуприна буйна, ще й кучерями* (Ю. Мушкетик). □ ~ ◇ **Wysoki jak świeca (słup telegraficzny)** [SP: 196; СПЛ: 167, 170; NKPP(3): 806; SJP]. *Idiom.*, porówn., posp., iron.-żart., tw. Bardzo wysoki i szczupły. ▼ *Waldek — jako jedyny z tej rodziny nie ma nadwagi, ale jest wysoki jak świeca i wygląda jak alfons, który chce kogoś zgwałcić* (z jęz. mów.).

216. **ВИСОКИЙ ЯК ТОПОЛЯ, А ДУРНИЙ ЯК КВАСОЛЯ** [Ном.: 297]. *Присл., заст., ірон.-жарт., несхв.* Про невідповідність фізичного розвитку інтелектуальному. ■ **Wysoki jak topola (brzoza), a głupi jak fasola (koza)** [СПЛ: 168; SJP]. *Przysł., przest., iron.-żart., nieprzych.* O rozbieżności rozwoju fizycznego z intelektualnym.

шив показати своєму слугі, як бути монархом. Він наказав Дамоклу сісти на його місце, а над головою розмістив меч, підвішаний на кінській волосині. Був це символ загрози і небезпеки, що постійно чатує на володаря.

217. **ВІСОКО ЛІТАЄШ, ТА НІЗЬКО СЯДЕШ** [УФ: 129]. *Присл., ств., застереж.* Про гордовитих: як би високо людина не підносилася, вона не застрахована від непередбачених подій, що можуть кардинально змінити її статус. ■ ~ **Im wyżej wejdiesz, tym niżej spadniesz** [УФ: 129]. *Przysł., tw., ostrz.* Im więcej osoba osiągnie w społeczeństwie, tym trudniej jest jej utracić swój status.

218. **ВІСОКО НЕСТІ (ТРИМАТИ) ГОЛОВУ** [СУМ-11(1): 494]. *Ідіом., розм., ств.* Триматися, поводитися гордо, з почуттям власної гідності. Δ *Біля воріт фабрики товчуться люди. Вони лагідно зазирають у вічі всім, хто впевнено ходить, хто твердо ставить ногу і високо несе голову: то, мабуть, хазяї, службовці* (Ю. Яновський). ■ **Nosić głowę wysoko** [NSJP: 230]. *Idiom., pot., tw.* Być dumnym, pewnym siebie. ▼ *Każda dziewczyna powinna nosić głowę wysoko, z tego powodu, że jest kobietą* (z jęz. mów.).

219. **ВІСОХ ЯК СКІПА**⁵³ [ГРНП-1: 269–270]. *Ідіом., порівн., прост., ств.* Про худу, виснажену людину (з біди, голоду). Δ *Господи, чи ж треба більше сліду, як те, що я ослаб до крайності, висох як скіпа* (І. Франко). ■ **Wyschły jak trzaska**⁵⁴ [Adalb.: Wyschły 3]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo chudy (z biedy, głodu). ▼ *Kiedym poznał Wojciecha Zapalę, był on już dobrze posunięty w lata, wyschły jak trzaska, pożółkły jako liść jesienny, a taką przez łeb miał szramę, że choć czwórka po niej zawracaj* (М. Konopnicka).

220. **ВІСПИШСЯ ЯК СОРОКА НА ПЛОТІ** [ГРНП-1: 270]. *Ідіом., порівн., розм., ірон.-жарт.* Про ситуацію, коли неможливо виспатися чи відпочити через певні перешкоди. Δ *Був дуже важкий день на роботі, сусіди влаштували „концерт” — то виспишся хіба як сорока на плоті* (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Wyspał się by mysz na pudle** [Adalb.: Wyspać się 3]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Niemożliwość wyspania się, odpoczęcia z powodu przeszkód. ▼ — *Całą noc jechałam autobusem z Warszawy. Wyspałam się by mysz na pudle, a rano do pracy, — narzekala Kasia* (z jęz. mów.).

221. **ВИТАТИ (ЛІТАТИ) В ХМАРАХ (НЕБЕСАХ)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Сприймати дійсність нереально, наївно. Δ *А в кого*

⁵³ *Skinkú* робили в давнину з сухої березини [ГРНП-1: 269–270]. / „*Skinkú*” w dawnych czasach robiono z suchej brzozy.

⁵⁴ *Trzaska* — mały kawałek drewna odlupany od czegoś, używany zazwyczaj na podpałkę. / „*Trzaska*” — невеликий шматок дерева, відколений від чогось, як прачило, використовується для розпалювання.

ж було питати (поради)? У Камрі? Дожила до сивого волосся, а все ще у **хмарах вимає** (І. Муратов). ■ ~ **Chodzić z głową w chmurach** [Sfr]. *Idiom., pot., tw.* Myśleć o rzeczach nierealnych, marzyć. ▼ *Dlatego właśnie wśród obłoków są rejony zarezerwowane dla marzycieli i szalonych twórców, którzy zamiast mocno stąpać po ziemi chodzą z głową w chmurach lub bujają w obłokach z dala od rzeczywistości* („Fokus”, nr 9, 2009).

222. **ВИШКІРЯТИ (ШКІРИТИ, ЩІРИТИ, ВИБІЛЮВАТИ, ПРОДАВАТИ) ЗУБИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., груб.* 1. Усміхатися, зазвичай нещиро. Δ *Враз дама дожовує, ковтає і премило вишкіряє золоті зуби до Юри* (Ю. Смолич). 2. Злитися, протестувати. Δ *Військо! Лаврентій ехидно вишкірив зуби: яке то військо? Ота-ра овець!* (А. Хижняк). 3. Сміятися. Δ *Ти чого вибілюєш зуби?* — *здивувався батько* (з усн. мовл.). ■ > **Szczerzyć zęby = Suszyć zęby = Ślać uśmiechy** [SJP]. *Idiom., pot., arog.* Uśmiechać się, wyrazić swoje uczucia przez uśmiech. ▼ *Krążą blaszane kubki wypełnione bimbrem. Dziewczyny piją chętnie, szczerzą zęby...* (Т. Bojarska).

223. **ВІЩИРИВ ЗУБИ, ЯК ЦИГАНСЬКІ ДІТИ ДО МІСЯЦЯ**⁵⁵ [ГРНП-2: 281]. *Присл., заст., груб., зневажл.* Про глупу по-смішку без приводу. ■ □ ◇ **Śmiać się jak głupi do kolacza (jajecznicy, sera)** [Sfr; WSJP]. *Przysł., przest., lekcew.* Bez powodu, głupkowato, bezymslnie.

224. **ВІД А ДО Я (ДО ЗЕТ) = ВІД АЗА ДО ІЖИЦІ = ВІД АЛЬФИ ДО ОМЕГИ = ВІД БУКВИ ДО БУКВИ** [СФУМ: 19]. *Idiom., книжн., ств.* Від початку до кінця. Δ *Учень прочитав книжку від а до я* (з газети). ■ **Od a do zet** [NSJP: 1]. *Idiom., książk., tw.* Wszystko od początku do końca. ▼ *Tylko grzecznie, nie podskakuj, bardzo grzecznie i z szacunkiem od a do zet, bo on nerwowo, jak jasna cholera* (J. Krzysztoń).

225. **ВІД АДАМА [ПОЧИНАТИ]** [СУМ-11(1): 19]. *Idiom., бібл., розм., ств.* Від самого початку, з давніх-давен; дуже далеко. Δ *З безперестанними охами, сапанням та умліванням Прохіра розказувала. Вона почала від Адама* (М. Коцюбинський). ■ ~ **Od Adama i Ewy [wywodzić, wyjaśniać itp.]** [SJP-PWN; SF]. *Idiom., bibl., pot., tw.* Od samego początku, od dawien dawna. ▼ *Od Adama i Ewy do nas przynależał* (Е. Orzeszkowa).

⁵⁵ Вираз ужитий у співомовці С. Руданського *Місяць*. / Wyrażenie motywowane wierszem S. Rudańskiego *Księżyc*.

226. **ВІД АЗÁ ДО ÍЖИЦІ.** Див. **ВІД А ДО Я (ДО ЗЕТ).**
227. **ВІД ÁЛЬФИ ДО ОМÉГИ.** Див. **ВІД А ДО Я (ДО ЗЕТ).**
228. **ВІД БЎКВИ ДО БЎКВИ.** Див. **ВІД А ДО Я (ДО ЗЕТ).**
229. **ВІД ГРÓБУ ВЕРНЎСЯ** [ГРНП-1: 640]. *Присл., заст., оптим.* Про дуже хвору, близьку до смерті людину, яка насилу одужала. ■ □ **Zakolatal do grobu** [Adalb.: Grób 8]. *Przysł., przest., pesym.* Być bliskim śmierci.
230. **ВІД КЎРКИ — КУРЧАТА, ВІД СВИНІ — ПОРОСЯТА** [УФ: 97]. *Присл., заст., жарт., ств.* Кожен народжує таких самих, як і сам. Про причинно-наслідковий зв'язок. ■ **Od kury — kurczęta, od świni — prosięta** [УФ: 97]. *Przysł., przest., żart., tw.* Każdy rodzi się taki jak jego rodzice. Związek przyczynowo-skutkowy.
231. **ВІД МАЛІХ ДІТЕЙ ГОЛОВА БОЛІТЬ, ВІД ВЕЛІКИХ СЕРЦЕ** [УФ: 97]. *Присл., застер., песим.* Малі діти втомлюють фізично, а великі — морально. ■ **Małe dzieci — ból głowy, duże dzieci — ból serca** [УФ: 97]. *Przysł., ostrz., pesym.* Małe dzieci wyczerpują fizycznie, a duże — psychicznie.
232. **ВІД МОРЯ ДО МОРЯ**⁵⁶. *Ідіом., бібл., книжн., уроч.* **1.** Про масштабність поширення християнської віри та християнських традицій. Δ ...*І він запанує від моря до моря, і від Ріки аж до кінців землі!* (Псалом 71, пер. І. Огієнка). **2.** *ірон.* Про часи панування Речі Посполитої на території нинішньої України. Δ *Колись Річ Посполита була... від моря до моря... простягалася по всій лівобережній Україні... нелегкі то були для України часи* (з усн. мовл.). ■ □ ◇ **Od morza do morza.** *Idiom., bibl., książk., urocz.* **1.** O skali rozprzestrzeniania się wiary chrześcijańskiej i tradycji chrześcijańskich. ▼ ...*І панувати będzie od morza do morza, od Rzeki aż po krańce ziemi...* (Psalm 72 (71)). **2.** *aprob.* Rozprzestrzeniać polskie panowanie na dużym terenie, potwierdzenie potęgi państwa polskiego i jego siły, дума Polaków za swój kraj. ▼ *A głosy buchnęły wśród Rynku i grodu: — Niech żyje Kościuszek, Naczelnik Narodu! Ej, była to chwila i święta i Boża. Cała Polska drgnęła, od morza do morza!* (М. Konopnicka).

⁵⁶ Див. докл.: Космеда Т., Прасол О., “Політичний фразеологізм” у мовній свідомості галичан і поляків: проблем трактування, [в:] “Вісник Дніпропетровського університету”. Сер.: Мовознавство: <http://movoznavstvo.com.ua/зміст-журналу/мовознавство-2014-том-1/політичнийфразеологізм-у-мовній-с/>

233. **ВІД ПРИВІТНИХ СЛІВ ЯЗІК НЕ ОДСОХНЕ** [УФ: 153]. *Присл., заст., прост., ств.* Сказати привітне слово неважко, але іншим приємно. ■ ~ ◇ **Proszę, przepraszam, dziękuję — pomaga, a nie nie kosztuje** [УФ: 153]. *Przysł., przest., posp., tw.* Уживати zwrotów grzecznościowych nie jest trudno, a sprawia to innym przyjemność.

234. **ВІД (ОД) [УСЬОГО] СЕРЦЯ** [СУМ-11(9): 141]. *Ідіом., бібл., розм., ств.* Дуже, сильно; проникливо, щиро. Δ *Він це зробив щиро, від усього серця* (з усн. мовл.). ■ **Z całego serca** [NSSF: 599]. *Idiom., bibl., pot., tw.* Bardzo mocno, intensywnie, kierując się uczuciem, życzliwie. ▼ *Jeżeli wolno mi będzie nazywać panią narzeczoną moją, powiem z całego serca, że jestem najszcześliwszym z ludzi* (E. Orzeszkowa).

235. **ВІДБИРАЛО (ВІДНЯЛІО) МОВУ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Про ситуацію, коли людина втрачає здатність говорити (від несподіванки, здивування, хвилювання, переляку, гніву і т. ін.) Δ *У старої нахабство гостя відібрало мову, вона тільки показувала йому на інший стілець* (Ю. Яновський). ■ **Odjęło (odebrało) mowę** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Ktoś z wrażenia zaniemówił; ktoś zamilkł pod wpływem nagłych, silnych emocji (np. ze zdumienia, z gniewu). ▼ *Mowę odebrał mi czerwony ford escort, ten sam co wczoraj. — Szefowa — szepnęła z przejęciem* (E. Przybylska).

236. **ВІДВЕЛОСЯ, АЛЁ НЕ ЗАБЎЛОСЯ** [ГРHP-1: 310]. *Присл., заст., песим.* Те, що призначено, повинно відбутися. ■ ~ **Co się odwlecze, to nie uciesze** [Adalb.: Odwlec się 2; USJP]. *Przysł., przest., pesym.* Mimo że coś się opóźnia, to i tak musi się wydarzyć.

237. **ВІДДАВАТИ (ВІДДАТИ) ГОЛОС** [СУМ-11(1): 574]. *Ідіом., книжн., ств.* Голосувати за кандидата під час виборів. Δ *І навряд чи б виборці віддали голос за те, щоб, балотуючись від однієї політичної сили, він представляв у ВР іншу партію і реалізував її ідеологію* („День”, № 141, 2010). ■ **Dać (oddać) głos** [NSJP: 229]. *Idiom., książk., tw.* Głosować. ▼ *Polscy deputowani w większości postanowili oddać głos na rodaka* („Rzeczpospolita”, nr 07.20, 2004).

238. **ВІДДАТИ [БОГУ, БОГОВІ] ДУШУ (ДУХ, ДУХА)** [СУМ-11(1): 207]. = **СПОЧИТИ З БОГОМ = СТАТИ ПЕРЕД БОГОМ**. *Ідіом., евфем., розм., ств.* Померти. Δ *Вчителька злягла та й хутко й душу богові oddala* (М. Коцюбинський). ■ ◇ **Oddać (Bogu) ducha** [NSJP: 159] = **Pójść do Boga = Stanąć przed Bogiem = Spocząć w Bogu** [NSJP: 62]. *Idiom., eufem., pot., tw.* Umrzeć. ▼ *Wydany śmier-*

telności — dorastał, starzał się jak inne ludzkie istoty, a także, ponieważ śmierć jest nieublagana, pisane mu będzie **oddać ducha**, tak jak inni śmiertelnicy... (I. Karpowicz).

239. **ВІДІГРІВАТИ (ВІДІГРІТИ) ЗМІЮ (ГАДІЮКУ) ЗА ПАЗУХОЮ** [ФСУМ]. *Присл., груб.-прост., несим.* Виявляти турботу, піклуватися про того, хто згодом віддячить злом. Δ — *Навіщо ж ми тоді тебе брали? От і відігрий змію за пазухою!* (Г. Хоткевич). ■ ~ **Hodować (wyhodować) żmiję na własnym łonie** [WSJP]. *Przysł., arog.-posp., pesym.* Ktoś okazał dobroć i pomógł komuś, od kogo doznał potem niewdzięczności i samych złych rzeczy. ▼ *Cóż, niejednen wielki władca wyhodował w przeciagu swego panowania żmiję na własnym łonie, by przypomnieć tylko Juliusza Cezara i jego krewniaka Brutusa* (W. Jabłoński).

240. **ВІДКРИВАТИ (ВІДКРІТИ) АМЕРИКУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон., ств.* Говорити чи оголошувати про те, що всім давно відоме. Δ — *Описю, організація служниць існує вже понад тридцять років, а ти нам тут відкриваєш Америку* (Ірина Вільде). ■ **Odkrywać (odkryć) Amerykę** [WSJP; SF]. *Idiom., pot., iron., tw.* Powiedzieć lub zrobić coś, co nie jest niczym nowym, ponieważ już dawno zostało powiedziane lub zrobione i jest powszechnie znane. ▼ *Dyskusja, czy państwo ma się opiekować obywatelami, czy nie, toczy się na świecie od 200 lat, a tu oni nagle odkrywają Amerykę* (z gazety).

241. **ВІДКРИВАТИ (ВІДКРІТИ) ОЧІ** [СУМ-11(5): 595]. *Idiom., бібл., розм., ств.* Показувати правду, виводити з омани. Δ *Сапкові відкрили очі й на те, що таке дисципліна і чому вона така важлива* (з усн. мовл.). ■ ~ **Oczy się otwierają** [SZF]. *Idiom., bibl., pot., tw.* Ktoś zaczyna orientować się w zaistniałej sytuacji, zaczyna sobie zdawać z czegoś sprawę; do kogoś zaczyna docierać prawda. ▼ *Oczy mu się otworzyły już po przejechaniu pierwszych kilometrów nowo kupionym samochodem. Tu nic nie działało jak należy* (z jęz. mów.).

242. **ВІДОКРÉМИТИ ЗÉРНА ВІД ПЛÉВЕЛ** [Wikisł.]. *Idiom., бібл., книжн., ств.* Відокремити хороше від поганого, шкідливе від корисного. Δ *Учені вирішили остаточно відокремити зерна від плевел і розповісти, що таке застуда* (з усн. мовл.). ■ **Oddzielić (odróżnić) ziarno od plewy (plew)** [NSJP: 669]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Odróżniać rzeczy wartościowe od bezwartościowych, prawdę od kłamstwa. ▼ *Olbrzymia ilość informacji i propozycji powoduje,*

że dzieciom wchodzącym właśnie w okres dorosłości trudno jest **odróżnić ziarno od plew, dobro od zła** („Dziennik Polski”, 24.01.2001).

243. **ВІДПРАВНА́ (ВИХІДНА́) ТО́ЧКА** [ФСУМ]. *Ідіом., книжн., ств.* Те, з чого що-небудь бере свій початок, служить основою, підставою для чогось. Δ *Нова індуктивна естетика мусить прийняти за вихідну точку не поняття краси, а чуття естетичного уподобання* (І. Франко). ■ **Punkt wyjścia (wyjściowy)** [WSJP; NSJP: 815]. *Idiom., książk., tw.* To, co stanowi zaczątek, podłoże, podstawę czegoś. ▼ *Mock starannie zapisał w notesie przemyślenia i zorientował się, że znalazł się w punkcie wyjścia. Nie był jednak przynębiony* (M. Krajewski).

244. **ВІДРИВА́ТИ КУСО́К ВІД (ОД) РО́ТА** [СУМ-11(4): 416]. *Ідіом., розм., ств.* Відмовляти собі у найнеобхіднішому заради когось, чого-небудь. Δ *Наказував лиш синові, та й дуже, жалувати матір, що й при бідності відривала кусок од рота, аби лиш йому, Петрові, добре було* („Дніпрова Чайка”, 1960). ■ **Odejmować sobie od ust** [NSJP: 1093, WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Poświęcać się dla kogoś lub czegoś, odmawiając sobie różnych rzeczy. ▼ *A może nieraz odejmował sobie od ust, aby z marnej pensyjki kupić nową dachówkę, aby poprawić rynny, albo przebudować walące się kominy, aby to jego dziedzictwo do reszty nie popadło w ruinę...* (A. Strączek).

245. **ВІДХО́ДИТИ (ВІДІ́ЙТИ) НА ДРУ́ГИЙ (ЗА́ДНІЙ і т. ін.) ПЛА́Н** [СУМ-11(1): 657]. *Ідіом., розм., ств.* Ставати менш важливим, другорядним. Δ *Тепер ці, останні [дріб'язкові, заздрісні, злі], забулись, відійшли на задній план, о пам'ятаються тільки оті хороші люди* (О. Гончар). ■ **Schodzić (zejść) na drugi (dalszy) plan** [NSJP: 667]. *Idiom., pot., tw.* Stawać się mniej ważnym. ▼ *Był znów głodny, a to sprawiało, że wszystko inne schodziło na plan dalszy, zwłaszcza dyskusje o moralności* (E. Białolecka).

246. **ВІДЧУВА́ТИ (ВІДЧУ́ТИ) НА ВЛА́СНІЙ ШКУ́РІ** [УФ: 84]. *Ідіом., розм., груб., ств.* Зазнати особисто. Δ *Пізніше відчув на власній шкурі і нервах, що то значило — промацати по-Ковалівському* (Ю. Збанацький). ■ **Poznać (doświadczyć) na własnej skórze** [NSJP: 921]. *Idiom., pot., arog., tw.* Poznać, doświadczyć osobiście. ▼ *Niektórych działań tego człowieka doświadczyłem bezpośrednio na własnej skórze, jako nauczyciel historii w zawodowce wielobranżowej...* („Tygodnik Podhalański”, nr 1, 1999).

247. **ВІДЧУВАТИ (ВІДЧУТИ) НУТРОМ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Підсвідомо, інтуїтивно відчувати що-небудь, здогадуватися про щось. Δ *Hi, я з тих, що нутром чують* (Гр. Тютюнник). $\blacksquare \sim \diamond$ **Czuć przez skórę** [NSJP: 921]. *Idiom., pot., tw.* Wyczuwać coś intuicyjnie; domyslać się czegoś. $\blacktriangledown$ **Czuł przez skórę, że nikt go nie potępia**. *Przeciwnie* (J. Andrzejewski).

248. **ВІДЧУВАТИ (ВІДЧУТИ, ПОЧУТИ і т. ін.) НІОХОМ** [СУМ-11(5): 547]. *Idiom., розм., ств.* Підсвідомим чуттям дізнаватися, здогадуватися про що-небудь. Δ *Старий мисливець почув нюхом, що тут доніру пролізла гадюка* (О. Копиленко). $\blacksquare \sim \diamond$ **Czuć pismo nosem** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Przewidywać sytuację, domyslić się, o co chodzi, na co się zanosі. $\blacktriangledown$ *Po co kierować się rozumem, Kiedy się nosem czuje pismo* (A. Marianowicz).

249. **ВІК ЖИВІЙ, ВІК УЧІСЬ [І ВІК ТРУДІСЬ]** [УФ: 130]. *Присл., ств., спонук.* Життєва настанова. $\blacksquare \sim \square$ **Człowiek uczy się przez całe życie, a głupim umiera** [УФ: 130]. *Przysł., tw.* Maksyma życiowa.

250. **ВІЛЬНИЙ ПТАХ (ВІЛЬНА ПТАШКА, ПТАХА)** (порівн. **ВІЛЬНИЙ ЯК ПТАХ**) [СУМ-11(8): 378]. *Idiom., розм., ств.* Про незалежну у своїх вчинках і поведінці людину. Δ *А йому все байдуже — вільна птаха!* (з усн. мовл.). $\blacksquare$ **Wolny (swobodny) jak ptak (ptaszek)** [СПЛ: 180]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Być wolnym, niczym nieograniczonym, nieskrępowanym. $\blacktriangledown$ *Kaszel mnie nie męczył; gdy w skórę brał, to płakał, póki bili; zresztą byłem swobodny jak ptak i nie dbałem o nic* (H. Sienkiewicz).

251. **ВІЛЬНИЙ ЯК ВІТЕР** [СПЛ: 178]. *Idiom., порівн., розм., ств.* Зовсім вільний, незалежний. Δ *Козаки? Що це за люди? — Невпокорені. Вільні як вітер. Лицарі* (П. Загребельний). $\blacksquare$ **Wolny jak wiatr** [СПЛ: 179]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Absolutnie wolny, niezależny. $\blacktriangledown$ *Swobodniejszy od ptaka w błękanie, i szybsi od strzały, wolni jak wiatr na szczycie, darujmy sobie siebie...* (E. Białołęcka).

252. **ВІН ТАКИЙ РОДИЧ, ЯК ДЕСЯТА ВОДА НА КИСЕЛІ** [УФ: 97]. *Присл., ірон.-жарт.* Про дуже далекого родича або не родича загалом. $\blacksquare \diamond$ **On taki krewny, jak siódma woda po kisielu** [УФ: 97; USJP]. *Przysł., iron.-żart.* Bardzo daleki krewny.

253. **ВІН ХІБА ПЛОТАМ НЕ ВІНЕН** [ГРНП-1: 252]. *Присл., заст., ірон.-жарт., несхв.* Про того, хто має забагато боргів. $\blacksquare \diamond$ **On**

tylko figurze⁵⁷ nie winien [Adalb.: Winny 8]. *Przysł., przest., iron.-żart., nieprzych.* O osobie, która ma wiele długów.

254. ВІРА ГОРА́МИ РЎХАЄ = РЎХАТИ (РЎШИТИ) ГО́РИ (СКА́ЛИ) [СУМ-11(8): 914]. *Idiom., бібл., розм., ств., оптим.* Уживають для характеристики непохитної переконаності в потрібності, правильності певної справи, що допомагає подолати всі труднощі й випробування. Δ *Мало нас, та се — дарма; міцна віра рушить скали...* (П. Грабовський). ■ **Wiera góry przenosi** [NSJP: 238, WSJP]. *Idiom., bibl., pot., tw., optym.* Pozytywne nastawienie, optymizm powodują, że człowiek czuje się silny, ma przekonanie, że może wszystko zrobić. ▼ *Ja natomiast wiem, że wiara góry przenosi — opowiada Jerzy o szczęśliwym rezultacie heroicznych zmagani z własnymi ograniczeniami* („Dziennik Polski”, 29.09.2001).

255. ВІ́РНА (ВІ́РНИЙ) ЯК (НА́ЧЕ) ЛЕБІ́ДКА (ЛЕ́БІДЬ) [СПЛ: 182]. *Idiom., порівн., розм., ств.* Вірність у подружньому житті. Δ *Дружина, щоб була вірна як лебідка* (з уст. мовл.). ◻ ~ ◇ **Wierny jak gołąb** [СПЛ: 182]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo wierny. ▼ *Ziemio moja ziemio jam ci wierny jak gołąb szybujący w niebo...* (A. Skrzek).

256. ВІ́РНИЙ ЯК ПЕС (СОБА́КА) [СУМ-11(9): 430; СПЛ: 182]. *Idiom., порівн., розм., ств.* Дуже відданий, запобігливий. Δ *І був він вірний як пес. Говорив мало, лише дивився, питаючи очима, чи він не хотів би, щоб Санько щось для нього зробив* (І. Багрянний). ■ **Wierny (wierna) jak pies** [СПЛ: 182; SZF]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo wierny. ▼ *Kiedy jesteś zakochana, potrafisz być wierna jak pies* (z jęz. mów.).

257. ВІ́ТЕР У ГОЛОВІ [ГРА́Є (ВІ́Є, СВІ́ЩЕ, ПОСВІ́СТУЄ і т. ін.)] [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Про когось легковажного, несерйозного. Δ — *Ти ж у мене виріс під стелі, а в голові ще вітер віє* (Ю. Збанацький). ◻ ~ ◇ **Mieć wiatr (sieczkę, siano, wodę) w głowie** [NSSF: 210]. *Idiom., pot., nieprzych.* Być lekkomyślnym, głupim; myśleć o głupotach. ▼ *Żeby robić takie błędy, trzeba mieć wiatr w głowie* (z jęz. mów.).

258. ВІ́ШАТИ (ВСІ́Х) СОБА́К [ФСУМ]. *Idiom., розм., груб., несхв.* Перекладати вину на когось, обмовляти, безпідставно звинувачуючи. Δ *Не хочу, щоб на мене усіх собак вішали!* (з уст. мовл.). ■ **Psy wieszać** [NSJP: 1128]. *Idiom., pot., arog., nieprzych.* Mówić

⁵⁷ Figura Matki Boskiej lub Jezusa. / Скульптура Діви Марії чи Ісуса.

o kimś bardzo źle; oczerniać, obmawiać kogoś. ▼ *Łatwo panu żartować, sprawa nie dotyczy pana bezpośrednio. To na mnie będą **wieszać psy**. Jako dyrektor jestem obarczony odpowiedzialnością za właściwy dobór pracowników i współpracowników...* (M. Bielecki).

259. **ВКЛАДАТИ (ВКЛАСТИ) СЕРЦЕ** [СУМ-11(1): 696]. *Idiom., розм., схв.* Робити що-небудь з любов'ю, натхненням. Δ — *Який батько, яка мати **вкладе стільки серця** у якогось свого Ягідку, скільки вкладе в тебе Вітчизна!* (О. Гончар). ■ **Wkładać (włożyć) serce (dużo serca)** [NSJP: 907]. *Idiom., pot., aprob.* Robić coś z głębokim zaangażowaniem. ▼ *Trzeba to kochać, trzeba lubić folklor. Tego się nie da, ot tak zatańczyć. Trzeba w to **włożyć serce*** („Gazeta Krakowska”, 23.10.2003).

260. **ВЛІТИ В БОЧКУ МЁДУ (МЕД) ЛОЖКУ ДЬОГТЮ** [ФСУМ]. *Присл., несхв.* Зіпсувати гарну справу; негативно висловитися. ■ **Łyżka dziegciu w beczce miodu** [WSJP]. *Przysł., nieprzych.* Coś nieprzyjemnego w sytuacji poza tym korzystnej.

261. **ВЛУЧАТИ (БІТИ) В [САМУ] ТОЧКУ (ОКО, ДЕСЯТКУ, ЯБЛУЧКО)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Говорити, висловлювати і т. ін. те, що потрібне, доречне, своєчасне, відповідає конкретній ситуації. Δ *Промова припала до серця, бо оратор **в саму точку** був* (з усн. мовл.). ■ ◇ **Trafić w sedno** [NSJP: 1040]. *Idiom., pot., tw.* Odgadnąć, określić w sposób trafny, właściwy. ▼ — *To znaczy, że wieje z wnętrza kontynentu. — Teraz **trafileś w sedno** rzeczy — pochwalili marynarz* (A. Szklarski).

262. **ВНЕСТІ СВОЮ ЛЕПТУ**. Див. **ЛЕПТА ВДОВІЦІ**.

263. **ВОВК В ОВЕЧІЙ ШКУРІ** [СУМ-11(1): 711]. *Присл., бібл., ств., несхв.* Про лицемірну людину, яка під маскою доброчесності приховує злі наміри. ■ **Wilk w owczej (jagnięcej) skórze** [USJP]. *Przysł., bibl., tw., nieprzych.* Ktoś umiejętnie ukrywający swój zły charakter, swoje złe zamiary; obłudnik.

264. **ВОВКА НОГИ ГОДУЮТЬ** [УФ: 107]. *Присл., жарт., ств.* Треба докласти зусиль, щоб чогось досягти. ■ **Wilka nogi karmią** [УФ: 107]. *Przysł., żart., tw.* Trzeba włożyć wysiłek, by coś osiągnąć.

265. **ВОВЧИЙ АПЕТИТ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.-ірон., ств.* Дуже добрий апетит, про ненаситність. Δ *Хлопець почав **вечеряти**. У нього з'явився раптом **вовчий апетит*** (О. Донченко).

■ **Wilczy apetyt** [NSJP: 1131]. *Idiom., pot., żart.-iron., tw.* Ogromny, nienasycony apetyt. ▼ *Nie będzie go, a ty się uspokoisz, pośpisz godzinę dłużej, przestaniesz o nim myśleć, zaczniesz zapominać, ogarnie cię wilczy apetyt, zjesz swą ulubioną jajecznicę z kielbasą, odpoczniesz...* (A. Zaniewski).

266. **ВОДА́ ВСЕ ЗМІ́Є (СПОЛÓЩЕ), КРІМ ЛИХО́ГО СЛÓВА** [УФ: 148]. *Присл., застереж.* Лихі слова запам'ятовуються надовго, образа не забувається. ■ ~ **Wodą krzywdy nie zmyjesz** [УФ: 148]. *Przysł., ostrz.* Krzywdę ciężko wybaczyć.

267. **ВОДИ́ТИ ЗА НІС (КІ́РПУ)** [УФ: 75; СУМ-11(4): 152]. *Idiom., розм., iron.-жарт., зневаж.* Манити обіцянками, обмаювати когось. Δ *Коли б він і в цьому складі комітету був, напевно, все було б інакше. Він би не дав Рябоклячу з Пожитьком ціле село десять місяців за ніс водити* (А. Головка). ■ **Wodzić za nos** [NSJP: 1141]. *Idiom., pot., iron.-żart., lekcew.* Przyciągać obietnicami, oszukiwać kogoś. ▼ *Zastanów się przez chwilę, komu to było na rękę. Zastanów się, czy Zenek nie wodzi cię za nos! Przecież on dzięki tobie buduje swoją pozycję w układach gangsterskich!* (M. Bielecki).

268. **ВО́ЛОС (ВОЛÓССЯ) СТАЄ ДІ́БОМ (ДУ́БОМ, ДУ́БА)** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., розм., відчай.* Кого-небудь охоплює великий відчай — страх, гнів, подив і т. ін. Δ *Ми часто забуваємо про дуже важливі речі, не бачимо їх, і потім, коли вони нагадують про себе, у нас волосся стає дубом: куди ж ми досі дивилися?* (О. Довженко). ■ ~ **Włosy się stają dęba (jeża) [na głowie]** [NSJP: 1137]. *Idiom., bibl., pot., rozp.* Kogoś ogarnia strach, przerażenie, groza. ▼ *Włosy na głowie stają mi dęba, kiedy słyszę o przypadkach kradzieży pieniędzy z karty przez obsługę sklepów czy np. w restauracjach* („Gazeta Wrocławska”, 27.09.2003).

269. **ВОСЕНІ́ Й ГОРОБЕ́ЦЬ БАГА́ТИЙ** [УФ: 156]. *Присл., спостер.* Восени багатством (урожаєм) нікого не здивуєш. ■ ~ **Jesienią ptactwo nie głoduje** [УФ: 156]. *Przysł., spostrz.* Jesienią ludzie są bogaci.

270. **ВПАДА́ТИ (УПАДА́ТИ, БІ́ТИ) В О́КО (В О́ЧИ, У ВІ́ЧИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Бути особливо примітним, привернути чийось увагу. Δ *На одному (магазині), крайньому від базару, ще впа-ла Давидові в очі афіша. Сьогодні буде виставлена „Хмара”* (А. Головка). ■ **Wpaść w oko (oczy)** [NSJP: 1144]. *Idiom., pot., tw.* Zostać spostrzeżonym; spodobać się, zwrócić czyjąś uwagę. ▼ *Spod palmy*

czyniłam wypadły nad zatoczkę z jachtem, przy czym pilnie uważałam, żeby nikomu nie **wpaść w oko** (Joanna Chmielewska).

271. **ВРІЗАТИСЯ (УРІЗАТИСЯ, ВБІТИСЯ) В ПАМ'ЯТЬ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Надовго, міцно запам'ятатися, уразивши чимось. Δ *Не можу забути одного образу, який **врізавсь** мені у пам'ять* (М. Коцюбинський). ■ **Zapaść w pamięć** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Zostać zapamiętanym; zrobić coś, o czym trudno będzie zapomnieć. $\blacktriangledown$ *Jedna z tych eskapad szczególnie **zapadła mi w pamięć**. Był nią konny rajd nad jezioro Kromań, położone w samym sercu lasów szczorsowskich, które stanowiły jakby przedłużenie leśnego masywu państwowej Puszczy Nalibockiej* (J. Przybora).

272. **ВСЕ ДОБРЕ, ЩО ДОБРЕ ЗАКІНЧУЄТЬСЯ** [Ном.]. *Присл., ств., оптим.* Незалежно від того як розпочнемо день, справу чи подорож, якщо закінчення буде щасливим, то можемо вважати, що все вдалося. ■ **Wszystko dobre, co się dobrze kończy** [NSJP: 136]. *Przysł., tw., optym.* Nie zależnie od tego jak rozpocznie się nasz dzień, podróż czy zadanie, które sobie założyliśmy, jeżeli zakończenie będzie szczęśliwe, to można uznać, że wszystko się udało.

273. **ВСТАВИТИ СВОЇ ТРИ (П'ЯТЬ) КОПІЙКИ (КОПІЙОК)**⁵⁸. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Говорять у ситуації, коли хтось утручається в чужі справи, без потреби висловлює свої думки, дає поради. Δ *Ну вибачайте, захотілось і мені **вставити свої три копійки** щодо київських трущоб, бо — скажу вам по секрету — я дуже компетентна в цьому питанні* (з усн. мовл.) $\blacksquare \diamond$ **Wtrącać (dorzucać) swoje trzy grosze** [USJP]. *Idiom., pot., żart.-iron.* Odzywać się nie będąc pytanym, wypowiadać niepotrzebnie swoje zdanie; wtrącać się. $\blacktriangledown$ *Poruszał zagadnienia zasadnicze, **wtrącał swoje trzy grosze tam, gdzie wydawało się już wszystko jasne i niezmiennie*** (T. Kwiatkowski).

⁵⁸ У фразеологічних словниках української мови ця ідіома не зафіксована, однак вона активно вживається в сучасному мовленні українців, обговорюється на інтернет-форумах. Носії мови, вочевидь, слушно вважають, що наведена ідіома виникла в сер. XX ст., коли у сферу послуг було впроваджено автомати для продажу газованої води, придбати яку можна було, вставивши в автомат 3 коп. Аналогічно сплачували 5 коп. за проїзд в автоматах метро [<http://funbook.com.ua/mi-govorimo-svoi-tri-kopijki-vstaviv-chomu-same/>]. / W ukraińskich słownikach frazeologicznych nie przedstawiono idiomu, jednak często używa się go we współczesnym języku ukraińskim, omawia się na forach internetowych. Native speakerzy najwidoczniej słusznie uważają, że idiom ten pojawił się w poł. XX w., kiedy w sektorze usług wprowadzono maszyny do sprzedaży napojów gazowanych, które można było nabyć przez wsadzenie do maszyny 3 kopiejek. Podobnie płacono 5 kopiejek za przejazd w metrze.

274. **ВСТАТИ (УСТАТИ) НА ЛІВУ**⁵⁹ **(НЕ НА ТУ) НОГУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт., несхв.* Бути роздратованим, у поганому настрої. Δ На обрії веселе сонце, у небі жодної хмаринки, але навколо якось непривітно, похмуро. То, мабуть, від того, що поліцаї сьогодні **встали на ліву ногу** (Ю. Збанацький). $\blacksquare$ ~ **Wstać lewą nogą** [NSJP: 1151]. *Idiom., pot., żart., nieprzych.* Быć w złym humorze. $\blacktriangledown$ *Gdy Adam pojawił się w drzwiach jadalni, dla wszystkich stało się jasne, że wstał z łóżka lewą nogą* — *rozbiegane oczy, usta skrzywione w złośliwym grymasie, dłonie zaciśnięte w pięści* (z jęz. mów.).

275. **ВСТРОМІТИ (УСТРОМІТИ) НИЖ У СПІНУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., недобророз.* Учинити, зробити щось підступне. Δ *Hi, вбивця нашої дочки, ви хочете сховатися серед нас! Щоб слушної для вас хвилини встромити ніж нам у спину... Не вийде!* (Ю. Яновський). $\blacksquare$ **Wbić nóż w plecy** [SZF]. *Idiom., pot., niezyczl.* Zdradzić kogoś, w podstępny, haniebný sposób przyczynić się do czyjejś klęski, niepowodzenia. $\blacktriangledown$ *Ale ludziom, którzy kupili mieszkania, żeby je wynajmować, ustawodawca wbił po prostu nóż w plecy* („Polityka”, 28.07.2001).

276. **ВСТРОМЛЯТИ (УСТРОМЛЯТИ) НОЖА В СЕРЦЕ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., недобророз.* Зробити комусь боляче, виявити жорстокість. Δ — *Оце ж ти мені ножа встромив у серце!* — заплакала Прися. — *Ти ж воював уже десять років, а чого досягнув?* (А. Кашенко). $\blacksquare$ **Wbijać nóż w serce** [Sfr]. *Idiom., pot., niezyczl.* Zdradzić, skrzywdzić, dobić kogoś. $\blacktriangledown$ *Swym podejrzeniem wbił mi nóż w serce* (z jęz. mów.).

277. **ВСТРОМЛЯТИ (УСТРОМЛЯТИ, СЎНУТИ) [СВОГО] НОСА (НІС)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Безцеремонно втручатися не у свої справи, бути надто цікавим, допитуватися про те, про що не потрібно коректний і вихованій людині питати. Δ *Уляна таки сварилася з Василем, але за що — зась комусь носа встромляти!* (В. Большак). $\blacksquare$ **Wsadzać (wścibiać, wtykać) nos [w nie swoje sprawy]** [SZF]. *Idiom., pot., nieprzych.* Быć nadmiernie ciekawskim,

⁵⁹ Відомо, що в уявленнях європейців *ліве* пов'язано з пеклом, *праве* — з рясом, праворуч від людини — його ангел-охоронець, а зліва — чорт (звідси звичай плювати через ліве плече). Ліве — ознака нечистої сили, персонажів, пов'язаних з долею, нещастям. / Wiadomym jest fakt, że w postrzeganiu Europejczyków *lewe* jest związane z piekłem, a *prawe* — z rajem, z prawej strony od człowieka — jego anioł stróż, a z lewej — diabeł (stąd zwyczaj pluć przez lewe ramię). Lewe to znak złych sił, postaci powiązanych z żalem, nieszczęściem.

wścibskim; interesować się tym, czym się nie powinno; wtrącać się do czegoś. ▼ *Teraz pewnie ociera wąsy po wypiciu szklanki piwa do śniadania i ostrzy sobie zęby na jakiegoś policjanta ze Lwowa, który na nie swoim terenie **wsadza nos w nie swoje sprawy*** (M. Krajewski).

278. **ВСТРЯ́ЛА (УСТРЯ́ЛА) ЯК СЕРЕДА́ В ТИ́ЖДЕНЬ** [УФ: 130]. *Ідіом., порівн., розм., жарт., несхв.* Вислів роздратування в ситуації, коли хтось недоречно й без потреби втручається в чужі справи. Δ *Іванка нарікала, що сусідка **встряла як середа в тиждень** в її розмову з чоловіком* (з усн. мовл.). ■ ◇ **Trafić jak kulą w płot** [USJP]. *Idiom., porówn., pot., żart., nieprzych.* Uczynić coś nie tak jak trzeba, popełnić niezręczność, głupstwo. ▼ *Tomek tymczasem zdążył już ochłonąć z zakłopotania i rzekł: — Co do mnie, **trafił pan jak kulą w płot**, kapitanie! Nigdy w życiu nie napisałem ani jednej linijki wiersza!* (A. Szklarski).

279. **ВСЯ́КА (УСЯ́КА) ЛИСИ́ЦЯ СВІЙ ХВІСТ ХВА́ЛИТЬ** [УФ: 130]. *Присл., заст., жарт., несхв.* Кожен вихваляє те, що йому найближче; про самохвальство. ■ ◇ **Każda liszka (pliszka, sroka, srocza) swój ogonek (ogon) chwali** [USJP]. *Przysł., przest., żart., nieprzych.* Ludzie mają skłonności do samochwalstwa, przypisywania sobie zasług, nie zawsze słusznie.

280. **ВТЁ́РТИ (УТЁ́РТИ) НО́СА** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., зневаж.*
1. Засвідчити або довести свою перевагу над ким-небудь. Δ *Мамина правда, що не пасує в будній день парадувати в шовковій хустині. Але й Ольжина правда, що треба декому тою хустиною **носа втерти!*** (Ірина Вільде). **2.** Присадити, спинити кого-небудь у діях, висловлюваннях. Δ *Вчителеві **утерли носа:** коли ти, мовляв, пан, то й вичитуй по-панському* (С. Васильченко). **3.** Покарати, провчити кого-небудь. Δ — *А ти чого оступаєшся за своєю жінкою? — крикнув він на Карпа. — Коли хочеш, то я й тобі **носа втру*** (І. Нечуй-Левицький). ■ **Przytrzeć nosa** [SZF]. *Idiom., pot., lekcew.* **1.** Ośmieszyć kogoś, kto swoim zachowaniem zasługiwał na jakąś nauzkę. ▼ *Dziewczynka uznała, że, jak się to mówi, **utarłem nosa** ciotce Zenobii. Zaimponowałem Kasi* (Zbigniew Nienacki). **2.** Przywołać do porządku kogoś, kto wynosi się ponad innych. ▼ *Dumnie podniesiona głowa i beczelne spojrzenie najlepiej charakteryzowały Sebastiana. Chłopiec był tak zarozumiały i tak pewny siebie, że Maciek za punkt honoru postawił sobie **utarcie nosa** temu smarkaczowi* (Internet). **3.** Poskromić kogoś. ▼ *Szwedzi **utarli nosa** mającym zbyt wielkie mniemanie o sobie Brazylijczykom* (z jęz. mów).

281. **ВТРАЧАТИ (УТРАЧАТИ) ҐРУНТ ПІД НОГАМИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., песим.* Переставати бути впевненим у собі, своїх силах, бути позбавленим того, на чому тримається суспільне чи службове становище, світогляд і т. ін. Δ *Чоловіки нервували, бо відомостей з передової не було, вони втрачали ґрунт під ногами* (з усн. мовл.). ■ **Stracić (tracić) grunt pod nogami** [SZF]. *Idiom., pot., pesym.* Tracić pewność siebie; przeczuwać nadciągające zagrożenie; znajdować się w niebezpieczeństwie. ▼ *Przez tę narzuconą sobie oschłość byłem bliski załamania. Traciłem grunt pod nogami* (K. Berwińska).

Г

282. **ГАНЯТИ (ПОЛЮВАТИ і т. ін.) ЗА ДВОМА ЗАЙЦЯМИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт., ств.* Намагатися одночасно здобути успіх у двох і більше справах; братися за кілька справ одночасно. Δ *Приїхав він саме тоді, коли Друзь ні про що, крім Василя Максимовича, не мав права думати. І взагалі він ніколи не вмів полювати за двома зайцями* (Ю. Шовкопляс). ■ ♦ **Dwie sroki (kilka srok) za ogon chwytać (trzymać)** [Dorosz.]. *Idiom., pot., żart., tw.* Chcieć załatwić jednocześnie kilka spraw, brać się na raz do kilku rzeczy. ▼ *Zdecyduj się wreszcie, czy chcesz studiować prawo czy informatykę. Nie da się trzymać dwóch srok za ogon* (z jęz. mów.).

283. **ГАНЯТИ ХИМЕРИ.** Див. **РОЗВОДИТИ АНДРОНИ.**

284. **ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА⁶⁰)** [СПЛ: 201] = **ГАРНА ЯК ЗІРОНЬКА (ЗОРЯ, ЗІРНИЦЯ)** [СПЛ: 204] = **ГАРНА (ГОЖА) ЯК РОЖА (МАКІВКА)** [СПЛ: 198, 207] = **ГАРНА ЯК (НАЧЕ) РОСА** [СПЛ: 198, 207] = **ГАРНА (КРАСІВА) ЯК (НАЧЕ) [ЧЕРВОНА] ЯГІДКА** [СПЛ: 206; ПазЛП: 31]. *Idiom., порівн., ств., схв.* Дуже вродлива дівчина, жінка. Δ *Гарна як богиня, хитра і енергійна жінка вміла вигідно торгувати своєю красою* (з фольклору). ■ **Piękna jak bogini (anioł, Wenus, bóstwo, cherubin)** [СПЛ: 202] = **Piękna jak gwiazda (zorza jasna)** [СПЛ: 204]. *Idiom., porówn., tw., aprob.* Bardzo piękna. ▼ *Mogła mieć głos*

⁶⁰ За міфологічними уявленнями українців *русалка* — це молода водяна красуня, яка живе на дні ріки в чудових кришталевих палатах. Уночі, коли сходить місяць, русалки виходять на берег озера чи річки, розчесують коси й водять танки [<http://ukrajinoznawstvo.org.ua/2012/01/01/русалка>]. / Według ukraińskich mitologicznych poglądów, *syrena* jest młodą piękną osobą, która mieszka na dnie rzeki w pięknych kryształowych pokojach. W nocy, kiedy księżyc wschodzi, syreny wychodzą na brzeg jeziora lub rzeki, rozczesują włosy i tańczą.

ochryply, ale i piękny jak anioł, by zwabić w swe sidła naiwnych i niewinnych. Kobieta raz oskarżona o czary nie miała szansy na ucieczkę (М.-К. Пiekarska).

285. ГАРНА ЯК ЗІРОНЬКА (ЗОРЯ, ЗІРНІЦЯ). Див. ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА).

286. ГАРНА (ГОЖА) ЯК РОЖА (МАКІВКА). Див. ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА).

287. ГАРНА ЯК (НАЧЕ) РОСА. Див. ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА).

288. ГАРНА (КРАСІВА) ЯК (НАЧЕ) [ЧЕРВОНА] ЯГІДКА. Див. ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА).

289. ГАРНИЙ (КРАСІВИЙ) ЯК АПОЛЛОН⁶¹ [МОЛОДІЙ БОГ] [СПЛ: 201] = ГАРНИЙ ЯК [МОЛОДІЙ] МІСЯЦЬ (МОЛОДІК) [СПЛ: 211–212]. *Ідіом., порівн., ств., схв.* Дуже вродливий. Δ ...він був *гарний як Аполон*, а дужий та могутий як *лицар найсвітлішої княжої доби* (К. Попович). ■ *Piękny jak Apollo (młody Bóg)* [СПЛ: 202] = *Piękny jak księżyc [w pełni]* [СПЛ: 212]. *Idiom., porówn., tw., aprob.* Bardzo przystojny. ▼ *Przystojny, silny, piękny jak Apollo.* — „Pewnie też odpowiednio głupiutki” — *pomyślała* (z jęz. mów.).

290. ГАРНИЙ ЯК [МОЛОДІЙ] МІСЯЦЬ (МОЛОДІК⁶²). Див. ГАРНИЙ (КРАСІВИЙ) ЯК АПОЛЛОН [МОЛОДІЙ БОГ].

291. ГАРНИЙ ЯК ПЕС БАЗАРНИЙ [АФ]. *Ідіом., порівн., заст., прост., ірон.* Про негарного зовні чоловіка. Δ *Новий директор був*

⁶¹ Грецькі скульптори зображували *Аполлона* в образі вродливого, високого, стрункого юнака з довгим волоссям, луком або лірою в руках, інколи з вовком біля ніг. В елліністичну добу він зображувався оголеним юнаком, який грає на кітарі. У переносному значенні ім'я Аполлона вживають як синонім слова „мистецтво”, а також для позначення ідеалу чоловічої вроди [<http://uk.wikipedia.org/wiki/Аполлон>]. / Rzeźbiarze greccy przedstawiali *Apollina* w postaci przystojnego, wysokiego, szczupłego młodego człowieka z długimi włosami, z łukiem lub lirą w rękach, czasem z wilkiem u jego stóp. W hellenistycznej epoce był on przedstawiany jako młody nagi mężczyzna grający na instrumencie muzycznym. W przenośni imię Apollina jest używane jako synonim słowa „sztuka” oraz dla wskazania ideału męskiej urody.

⁶² *Молодік* (заст.) — фаза, коли місяць між Землею й Сонцем. У цей час він обернений до Землі неосвітленою частиною й невидимий для земного спостерігача [http://uk.wikipedia.org/wiki/Фази_Місяця]. / „*Молодік*” (przest.) — фаза, gdy Księżyc znajduje się pomiędzy Ziemią a Słońcem. W tym momencie jest odwrócony do Ziemi ciemną stroną i niewidoczny dla obserwatora lądowego.

гарний як пес базарний, лише хорошиий костюм рятував ситуацію (з уст. мовл.). ■ ~ ◇ **Pięknyś jak koczkodan** [Adalb.: Piękny 5]. *Idiom.*, *porówn.*, *przest.*, *posp.*, *iron.* О неатракcyjnej osobie. ▼ *Ale masz fryzurę — pięknyś jak koczkodan!* (z jęz. mów.).

292. **ГАРНІ ГОСТІ ДО ТРЬОХ ДЕНЬ (ДНІВ)**. Див. **РІБА І ГОСТІ ПСУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ ТРИ ДНІ**.

293. **ГАРЯЧА ГОЛОВА (КРОВ і т. ін.)** [СУМ-11(2): 106]. *Idiom.*, *розм.*, *ств.*, *несхв.* Запальна, нестримана людина. Δ — *Дуже недоречно, — суворим голосом мовить сліпий, — через декотрі гарячі голови може загальмуватися важлива справа* (Ю. Яновський). ■ **Gorąca głowa = Gorący umysł** [WSJP]. *Idiom.*, *pot.*, *tw.*, *nieprzych.* Osoba porywcza, reagująca na wszystko bardzo emocjonalnie. ▼ *Wreszcie też przy ul. Pierackiego mieszkał jeszcze jeden uczeń w podobnym wieku, największy kozak i gorąca głowa, a jak się okazało w przyszłości bardzo sympatyczny kolega, syn kierownika tej właśnie szkoły, do której w czerwcu musiał chodzić Agnus* (Andrzej Anonimus).

294. **ГІРКА ПРАВДА** [ФСУМ]. *Idiom.*, *розм.*, *ств.* Про неприємні, прикрі, ущипливі слова правди. Δ *Не дозволяй, щоб у твоєму житті були чи солодка брехня, чи гірка правда. Пам'ятай, що завжди є тільки істина* (з уст. мовл.). ■ **Gorzka prawda** [SF]. *Idiom.*, *pot.*, *tw.* Przykra, bolesna prawda, nieprzyjemne, dotkliwe słowa. ▼ *Szukał szekspirowskiej bohaterki, a znajdował subretyki z wodewilu. Nie od razu poznał tę gorzką prawdę. Był ufny i wielkoduszny w miłości, mierzył wszystko miarą własnego serca* (Jan Brzechwa).

295. **ГІРКІЙ ЯК ПОЛІН** [ГРНП-1:476]. *Idiom.*, *порівн.*, *розм.*, *ств.* Дуже гіркий, неприємний, прикрий; цинічний. Δ *З чола котився нім, великий, важкий і гіркий як полин, ноги дрижать, на всьому тілі, якби хто грані насипав* (Б. Лепкий). ■ **Gorzki jak piołun**⁶³ (**chmiel, cykoria, pieprz hiszpański**) [SF; NKPP(1): 707]. *Idiom.*, *porówn.*, *pot.*, *tw.* Bardzo gorzki; także o słowach: cyniczny, urągliwy, szyderczy. ▼ *Duże towarzystwo. Dzieci wysyła się do ogrodu. Wódka gorzka jak piołun* Stary Testament dowcipów (A. Zagajewski).

⁶³ W Polsce nazwa chwastu, z którego wyrabia się gorzką nalewkę — *piołunówkę*; stosowany był też kiedyś jako przyprawa oraz w medycynie; w większych ilościach trujący [SF]. / Польська назва трави, що використовується для виготовлення гіркої настоянки — „*piołunówka*”; використовує її також у медицині; токсична у великих кількостях.

296. **ГЛА́ДЬ КОНЯ́ ВІВСО́М, А НЕ БАТОГО́М** [УФ: 156]. *Присл., заст., реком.* Ласкою, гарним ставленням можна досягти більше, ніж биттям і сваркою. ■ ~ ◇ **Nie poganiaj konia biczem, tylko owsem** [Krzyż: 134]. *Przysł., przest., rekom.* Łaską, dobrym zachowaniem można zrobić więcej niż biciem i kłótnią.

297. **ГЛАС ВОПНЮЩОГО (ВОЛАЮЧОГО) В ПУСТІНІ (ПУСТЕ́ЛІ)** [СУМ-11(9): 141]. *Ідіом., бібл., книжн., ств.* Про думки, поклики, що залишаються без відгуку, відповіді. Δ *Але цей же таки рапорт достатньою мірою пояснює, чому в герці з Гріпичем ці, здавалося б, дуже логічні Нечіпайові думки залишилися гласом вопиющего в пустыні* (І. Микитенко). ■ **Głos wołającego na puszczy (pustyni)** [NSJP: 229]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Nawoływania, rady, słowa itp. bezskuteczne, daremne, nie znajdujące oddźwięku, posłuchu. ▼ *Chłopiec poczuł, że ten ludzki cień posiada ogromną, żylastą, nieugiętą siłę; nie zdając sobie nawet sprawy z tego, że wołanie o ratunek będzie głosem wołającego na puszczy, zakrzyknął bezwiednie głosem ogromnym, zrozpaczonym i przejmującym: — Ratunku !* (M. Kornel).

298. **ГЛИБО́КИЙ ЯК ВІ́ЧНІСТЬ (ТАЄМНІ́ЦЯ)** [СПЛ: 231]. *Ідіом., порівн., книжн., ств.* Дуже глибокий. Δ *Стогнала в могилі чиясь таїна — безмежна як степ і глибока як вічність* (Б. Мозолевський). ■ **Głęboki jak wieczność (tajemnica)** [СПЛ: 232; NSJP: 228]. *Idiom., porówn., książk., tw.* Całkowity, zupełny. ▼ *Noc dzisiaj głęboka jak tajemnica* (z jęz. mów.).

299. **ГЛУХА́ ТІ́ША** [СУМ-11(2): 88]. *Ідіом., ств.* Цілковита тиша. Δ *Сто разів страшнішою від усякого шелесту була для нього та мертва, глуха тиша, що залягала в'язницю* (І. Франко). ■ **Głucha cisza = Gluche milczenie** [NSJP: 230]. *Idiom., tw.* Całkowita, głęboka cisza. ▼ *Radia ani magnetofonu nie tam. Pustka i głucha cisza. Nie ma kto do mnie zagadać* (M. Nawrocka).

300. **ГЛУХІ́Й ЯК [ОСІ́КОВИЙ] ПЕНЬ (СТОВП)** [СУМ-11(2): 88; ПазЛП: 92; ГРПП-1: 491; СПЛ: 233] = **ГЛУХІ́Й ЯК ТЕТЕ́РЯ** [ФСУМ]. *Ідіом., порівн., розм., груб., ств.* Про людину, яка зовсім нічого не чує або недочуває. Δ *Даремно прислухається [дуб]. Однаково нічого не почує, бо вже глухий як пень* (Ю. Збанацький). ■ **Gluchy jak pień (słup)** [SJP; СПЛ: 233] = **Gluchy jak cietrzew** [СПЛ: 235]. *Idiom., porówn., pot., arog., tw.* Niemający zdolności słyszenia; niesłyszący lub źle słyszący. ▼ *Dwie sowy siedzą na gałęzi. — Wiesz co? Jesteś głucha jak pień. — A ty jak pień* (anegdota).

301. **ГЛУХІЙ ЯК ТЕТЕРЯ.** Див. **ГЛУХІЙ ЯК [ОСІКОВИЙ] ПЕНЬ (СТОВП).**

302. **ГНИ ДЕРЕВО, ПОКИ ГНЁТЬСЯ** [УФ: 120]. *Присл., заст., застереж.* Дерево вирівняти можна, доки воно молоде, дитину навчити легше, поки вона мала. ■ **Za młodu gałązki naginać trzeba, bo kiedy się zrośnie, tedy się już złamie** [УФ: 120; USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Wiek młodzięncy jest najlepszym okresem zdobywania wiedzy i umiejętności.

303. **ГНИ ДЕРЕВО, ПОКИ МОЛОДЁ, УЧІ ДІТЕЙ, ПОКИ МАЛІ** [УФ: 120]. *Присл., заст., реком.* Життєва настанова. ■ **Gnij drzewo gdy młode, ucz dzieci gdy małe** [УФ: 98; USJP]. *Przysł., przest., reком.* Wskazówka życiowa.

304. **ГНІВ ЛЮДИНУ СУШИТЬ** [УФ: 130]. *Присл., розм., ств.* Довготривалий гнів негативно впливає на людину — постійне внутрішнє напруження відбивається на зовнішності, людина нібито всихає. ■ **Gniew człowieka dławi** [УФ: 130]. *Przysł., pot., tw.* Długotrwały gniew wpływa niekorzystnie na człowieka.

305. **ГНУТИ (ДЕРТИ, ЗАДИРАТИ) КІРПУ.** Див. **ЗАДИРАТИ НОСА.**

306. **ГНУТИ ШІЮ** [СУМ-11(2): 98]. *Ідіом., розм., ств.* Виразити покірність; запобігати, підлещуватися. Δ *Кріпак не гнув шиї перед паном, робітник — перед хазяїном, син часом не слухався батька: все, зачувши волю, піднялося на дибки і прокричало про своє право* (Панас Мирний). ■ **Zginać kark** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Poddawać się czyjejś władzy, ulegać komuś, upokarzać się. ▼ **Nie zginał karku przed przełożonymi, co w Ludowym Wojsku Polskim było rzadkością** („Gazeta Wyborcza“, 14.10.1995).

307. **ГНУЧКІЙ ЯК ВУЖ (ГАД, ЗМІЯ, ЧОРНА ЯЩІРКА)** [СПЛ: 239]. *Ідіом., порівн., розм., ств.* Дуже гнучкий, спритний. Δ *Були силачі, які кидали Скомороха об землю, що в іншого вже б і кості розсипались, але Скоморох був гнучкий як вуж, і живучий як кіт* (В. Рубан). ■ **Chytry (gibki, przebiegły) jak wąż (pstrąg)** [NSSF: 726; СПЛ: 239]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Chytry, przebiegły, bardzo elastyczny. ▼ *Adwokat, chytry jak wąż, szepnął sędziowi coś, co wpaliło go w gniew (z jęz. mów.).*

308. **ГОВОРІТИ (ШЕПТАТИ і т. ін.) В НІС** [СУМ-11(5): 426]. *Ідіом., розм., ств.* Говорити з носовим відтінком, гугняво. *Δ Якщо папа гетьмана долав з остуди нежить і Однокрил ставав на час гугнявим, починали балакати в ніс і полизачі* (О. Ільченко). **■ ~ Мówić przez nos** [NSJP: 538]. *Idiom., pot., tw.* Мówić, nadając wymowie samogłosek brzmienie nosowe. **▼** *Głos miała niski. Mówiła przez nos, jakby była zakatarzona* (М. Choromański).

309. **ГОВОРІТИ ЗАГАДКАМИ** [СУМ-11(2): 100]. *Ідіом., розм., ств.* Говорити натяками, манівцями. *Δ [Юда:] Він любив... загадками говорити* (Леся Українка). **■ ◇ Owijać w bawełnę** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Мówić w sposób niejasny, nieprecyzyjny, unikać powiedzenia czegoś wprost. **▼** *Nie było to najostrzejsze wystąpienie pisarza, który zawsze rąbał swoją prawdę nietaktownie, bez owijania w bawełnę* („Gazeta Wyborcza”, 24.04.1998).

310. **ГОВОРІТИ (РОЗПОВІДАТИ, РОЗКАЗУВАТИ, ЧИТАТИ і т. ін.) МОВ (ЯК і т. ін.) З КНІЖКИ** [СУМ-11(4): 197]. *Ідіом., порівн., розм., ств.* Говорити, розповідати до ладу, плинно, не зупиняючись. *Δ — А казок яких він уміє розказувати. Чи страшної, чи смішної, — як з книжки читає* (Панас Мирний). **■ Mówić (pot. gadać itp.) jak z książki** [NSJP: 381]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Мówić płynnie, potoczyście. **▼** *Byłem bezradny, bo co zadam pytanie takiej świętobliwej dziewczycy, to ona recytuje mi przez pół godziny odpowiedź jak z książki* (Т. Kwiatkowski).

311. **ГОДУВАТИ ЛЯЦЬАМИ** [ФСУМ]. *Ідіом., евфем., розм., ств.* Завдавати ударів рукою; бити когось по обличчю, караючи за провину. *Δ Дяк за кожний вияв сваволі годував його... важкими ляцями* (О. Іваненко). **■ ◇ Wymierzyć policzek** [SF]. *Idiom., eufem., pot., tw.* Uderzyć kogoś w twarz. **▼** *Istotnie — po przeczytaniu tego artykułu przez dobrą chwilę czułam się, jakby mi ktoś wymierzył policzek* (z jęz. mów.).

312. **ГО́ЖА ЯК [ГА́РНАЯ] ЛА́НЯ** [СПЛ: 214]. *Ідіом., порівн., заст., схв.* Дуже вродлива (про дівчину). *Δ Катерина була го́жа як ланя* (з усн. мовл.). **■ Piękna jak łania** [СПЛ: 214]. *Idiom., porówn., przest., aprob.* Kobieta, dziewczyna piękna, postawna, odznaczająca się zdrowiem i energią. **▼** *Jest „piękną jak łania” dziewczką. Jej czerwone jak krew usta, młoda twarzyczka. Jej szczupła sylwetka, modre oczy spowodowały, że mogłbym się w niej zakochać* (z jęz. mów.).

313. **ГО́ЛИЙ РОЗБÓЮ НЕ БОЇТСЯ [МÓКРИЙ ДОЩҮ НЕ ЛЯКА́ЄТСЯ]** [Ільк.: Г] = **НЕ БОЇТСЯ МÓКРИЙ ДОЩҮ, А БІДНИЙ РОЗБÓЮ** [Грінч.-1: 300; ГРНП-1: 173] = **З ГО́ЛОГО, ЯК ЗІ СВЯТО́ГО, НЕ ВІ́ЗМЕШ НІЧÓГО** [ЕР]. *Присл., заст., жарт., оптим.* Бідний не боїться щось утратити, бо в нього немає нічого. ■ **Goły się rozboju nie boi (lęka)** [Adalb.: Goły 17]. *Przysł., przest., żart., optym.* Biedny nie boi się stracić, bo nic nie ma.

314. **ГО́ЛИЙ ЯК БУ́БОН. Див. ГО́ЛИЙ ЯК ТУРЕ́ЦЬКИЙ СВЯТІ́Й.**

315. **ГО́ЛИЙ ЯК ТУРЕ́ЦЬКИЙ СВЯТІ́Й = ГО́ЛИЙ ЯК БУ́БОН** [СУМ-11(2): 106]. *Idiom., порівн., евфем., розм., ірон.-жарт.* Зовсім роздягнений, нічим не прикритий або бідний. Δ *Треба буде одежі, бо з мене як знімуть казенну, то я остануся, як турецький святий, буквально голий* (Т. Шевченко). ■ **Goły jak święty turecki** [NSJP: 235]. *Idiom., porówn., eufem., pot., iron.-żart.* Nagi lub bardzo biedny, nie mający zupełnie pieniędzy ani majątku. ▼ *Ukazała się wtedy „Księga dżungli” Rudyarda Kiplinga i pod tym względem układanka powoli zaczyna się układać w logiczną całość, bo przecież bohater tej książki jest cały czas goły jak święty turecki* („Gazeta Wyborcza”, 13.05.1994).

316. **ГО́ЛКА У СТИ́ЖОК УПА́ЛА — ПИШІ́ ПРОПА́ЛО. Див. ЩО З ВО́ЗА ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО.**

317. **ГО́ЛОВА НЕ НА Т́Е, ЩОБ ТІ́ЛЬКИ ША́ПКУ НОСІ́ТИ** [УФ: 120]. *Присл., жарт.-ірон.* Натяк на те, що голова містить і розум, яким людина має думати і приймати правильні рішення. ■ **Nie po to głowa, by na niej czapkę nosić** [PP]. *Przysł., żart.-iron.* Żartobliwie o tym, że głowa ma nie tylko jedno przeznaczenie.

318. **ГО́ЛОВА ПУ́ХНЕ (РОЗПУХА́Є, РЕ́ПАЄТЬСЯ, РОЗКО́ЛЮЄТЬСЯ, ТРИ́ЩІТЬ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Хтось постійно зосереджений, напружено думає. Δ *Коли вночі не спиться, почну примірятися в думці, як би це я хазяйнувати почав. Та чи повіриш, аж голова пухне од клопоту* (А. Головка). ■ **Głowa puchnie** [SJP]. *Idiom., pot., tw.* Ktoś ma kłopoty, zmartwienia. ▼ **Głowa mi puchnie** *od tych waszych opowieści. Dajcie mi wreszcie spokój!* (z jęz. mów.).

319. **ГО́ЛОВУ ВТРАЧА́ТИ (УТРА́ТИТИ, ГУБІ́ТИ і т. ін.)** [СУМ-11(2): 109]. *Idiom., розм., ств.* Говорять у ситуації, коли зникає здатність логічно, обдуманно діяти, і людина може втратити контроль

над собою. Δ [Романюк:] *Не бійся. Твій тато не з тих, хто голову губить...* (О. Корнійчук). ■ **Stracić głowę** [NSJP: 963]. *Idiom., pot., tw.* Przestać logicznie rozumieć, przestać panować nad sytuacją. ▼ *Zaskoczenie jego było zupełne. Uległ wstrząsowi, stracił głowę. Zaczął wypróżniać się pośpiesznie z ładunku bomb tak samo, jak to czynią wystraszone sępy z zawartością swych żołądków* (A. Fidler).

320. **ГОЛОД І (ТА) ХОЛОД** [СУМ-11(11): 113]. *Idiom., книжн., несхв.* Стан цілковитої незабезпеченості, злиднів. Δ *Отак жив Чинка, піс, виростав у голоді та в холоді, у злиднях та недостачах* (Панас Мирний). ■ **O głodzie i chłodzie** [NSJP: 230]. *Idiom., książk., nieprzych.* W bardzo złych warunkach. ▼ *Ci, co do Kazachstanu dojechali, żyli o głodzie i chłodzie wśród stepów, gdzie z wycieńczenia umierali ich najbliżsi (jak ojciec Dudajewa)* (K. Kurczab-Redlich).

321. **ГОЛОДНИЙ ТА ДУРНІЙ — ТО РІДНІ БРАТІ** [ГРНП-1: 572]. *Присл., заст., застереж.* Учинки того чи того можуть бути неадекватними в силу їхнього афективного стану. ■ ~ **Głodny szalonemu brat** [Adalb.: Głodny 30]. *Przysł., przest., ostrz.* Głodny i szalony w swoim postępowaniu są do siebie bardzo podobni.

322. **ГОЛОДНИЙ ЯК (МОВ, НАЧЕ) ВОВК (ЗВІР) (ЯК СТО ВОВКІВ)** [СПЛ: 246]. *Idiom., порівн., розм., жарт., ств.* Дуже голодний. Δ *Я розчулився такою турботою, і, хоч був голодний як вовк, заперечно замотав головою* (Л. Дереш). ■ **Głodny jak wilk (cztery wilki; zwierz, zwierze)** [СПЛ: 246]. *Idiom., porówn., pot., żart., tw.* Odczuwający głód, pragnący pożywienia. ▼ *Chętnie coś zjem, bo jestem głodny jak wilk, ale nie mogę się od razu najadać, bo wygłodziłem się przez te miesiące w więzieniu* (A. Filar).

323. **ГОЛОДНИЙ ЯК КЎРКА В МЛИНІ** [ПазЛП: 53]. *Idiom., порівн., заст., жарт.* Зовсім не голодний. Δ *Прийшла донечка, відмовляється їсти та й каже сміючись, що вона голодна мов курка в млині* (з усн. мовл.). ■ ~ **Głodny (syty) jak młynarska kura** [NKPP: 632, 367]. *Idiom., porówn., przest., żart.* Nie głodny. ▼ *Przynieśli mi kolejne danie do stołu, a ja już byłem głodny jak młynarska kura* (z jęz. mów.).

324. **ГОЛОДНИЙ ЯК ПЕС (МЕЛЬНИКОВА СОБАКА, ЦЎЦИК, ЧОРТ)** [СПЛ: 248]. *Idiom., порівн., прост., жарт.* Дуже голодний. Δ *...це все тишило його — і старі дурени в позі мадонн, і брудний муґир, оскаженілий від нападу люті, товстий і, видно, голодний*

як нес (І. Сенченко). ■ **Гłodny jak pies [bezpański] (cholera, diabli)** [СПЛ: 248, 250]. *Idiom., porówn., posp., żart.* Bardzo głodny. ▼ **Głodny jak pies bezpański zamknął oczy i wrzepił głowę między kule siodła, żeby spać i nie patrzeć na świat** (S. Żeromski).

325. **ГОЛОДНИЙ КЎРЦІ [ВСЕ] ПРОСО НА ДЎМЦІ [УРФС]**. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Про людину, яка весь час думає тільки про щось одне. ■ □ ◇ **Głodnemu [zawsze, ciągle] chleb na myśli** [WSJP]. *Przysł., przest., tw.* O człowieku, który czegoś pragnie i nie może się uwolnić od myśli o tym.

326. **ГОЛОДНОМУ Й ВІВСЯНИК⁶⁴ (ОПЕНЬКИ) ДОБРИЙ (ДОБРИ)** [ГРНП-1: 575]. *Присл., заст., ств.* Бідний і голодний задовольняються малим. ■ < □ **Głodnemu chleb spleśniały stanie za specjały** [Adalb.: Głodny 6]. *Przysł., przest., tw.* 1. Jeśli ktoś jest bardzo głodny, zje nawet zepsute jedzenie. 2. Jeśli ktoś czegoś bardzo pragnie, zadowoli się nawet najprostszą rzeczą.

327. **ГОЛОДНОМУ КОЖНА СТРАВА ДОБРА** [ГРНП-1: 575]. *Присл., ств.* Людина, яка чогось дуже потребує, задовільняється усім. ■ **Głodnemu wszystko smaczno (smaczne)** [Adalb.: Głodny 14]. *Przysł., tw.* Osobie w potrzebie wszystko odpowiada.

328. **ГОЛОСНИЙ ТО ДЗВІНОК** [ГРНП-1: 765]. *Присл., ірон., несхв.* Про людину, яка любить хвалити себе. ■ ~ < □ **Głośny dzwonek, zła sława** [ГРНП-1: 765]. *Przysł., tw., lekcew.* O człowieku, który przez swój język jest negatywnie odbierany.

329. **ГОЛОТА НЕ БОЇТЬСЯ НІ ДОЩУ, НІ БОЛОТА** [УФ: 115]. *Присл., заст., груб.-прост., ств.* У кого нічого немає, той нічого й не боїться. ■ ~ □ ◇ **Nie straszny nagiemu rozbój** [Дем.]. *Przysł., przest., iron., tw.* Kto nic nie ma, ten niczego się nie boi.

330. **ГОРА НАРОДІЛА МІШУ⁶⁵** [ЕС]. *Присл., ірон., ств., зневаж.* Про мізерні результати титанічних зусиль чи гучних обіцянок.

⁶⁴ *Вівсяник* — хліб з вівсяної муки, найкраща страва, яку може уявити собі бідняк [ГРНП-1: 575]. / „*Вівсяник*” — chleb z mąki owsianej, najlepsza potrawa, którą może sobie wyobrazić biedny.

⁶⁵ Прислів'я, відоме з часів Стародавньої Греції, стало популярним завдяки римському поетові Горацію, який чимало іронізував у своїх творах над горерифмоплетами, що обтяжували творіння високопарними зворотами. / Przysłowie znane od czasów starożytnej Grecji, stało się popularne dzięki rzymskiemu poecie Horacemu, który żartował w stoich utworach z pseudo twórcy rymów, którzy w swoich utworach korzystali ze słów wzniosłych.

■ **Góra urodziła mysz** [WSJP]. *Przysł., iron., tw., lekcew.* Szumne zapowiedzi dużych zmian i ulepszeń dały marne wyniki.

331. **ГО́РУ БРА́ТИ (ВЗЯ́ТИ)** [СУМ-11(2): 124]. *Idiom., розм., ств.*

1. Вибиратися, сходити, виїжджати і т. ін. на гору. Δ *Паровоз із важким хвостом вагонів з розгону бере гору* (В. Еллан-Блакитний).

2. Перемагати кого-, що-небудь; добиватися переваги; переборювати, долати. Δ *Прохірин проект однак взяв гору* (М. Коцюбинський). ■ > **Wziąć górę** [WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Osiągnąć przewagę i zwyciężyć. ▼ *Po chwili tej szarpaniny, pełnej Edkowego sapania i milczącej zawziętości Jasia, gdy wydawało się już, że sierżant weźmie górę, Florian przestał się wahać. Ruszył na sierżanta z jakąś wściekłą, niezrozumiałą dla samego siebie determinacją* (R. Urbański).

332. **ГО́РДА ЯК ПА́ВА (ПА́ВИЧ)** [СПЛ: 254]. *Idiom., порівн., розм., несхв.*

Дуже горда, пихата людина. Δ *Дівчатка горді як пави, але ми самі погасимо світло* (Р. Андріяшик). ■ > **Dumny jak paw**⁶⁶ [SF]. *Idiom., porówn., pot., tw., nieprzych.* Bardzo dumny, puszący się. ▼ *Zwycięski antyglobalizm paradował dumny jak paw* (W. Łysiak).

333. **ГО́РДИЙ ЯК (МОВ) ОРЕ́Л (СО́КІЛ)** [СПЛ: 254]. *Idiom., порівн., розм., схв.*

Дуже гордий. Δ *Ось воно, те гніздо, звідкіля вилітають усі ті горді як орли, і дужі як леви! Ось звідки розливається козацька воля по всій Україні!* (М. Гоголь, пер. М. Садовського).

■ **Dumny jak orzeł** [СПЛ: 255]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Bardzo dumny. ▼ *Z każdą chwilą nadzieja gasła w jego serduszku, już nie był dumny jak orzeł* (z jęz. mów.).

334. **[АЖ] ГОРІ́ТЬ (КИПІ́ТЬ) У РУКА́Х (ПІД РУКА́МИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., схв.*

Про когось працюючого, який виконує роботу швидко й успішно. Δ *Тепер усе горіло в його руках. Йому вистачало сил і на лекції, і на біганину по всіляких комітетах, комісіях, зборах* (Ю. Бедзик). ■ ~ **Robota się pali w rękach** [Sfr]. *Idiom., pot., aprob.* O kimś, kto jest bardzo pracowity, wydajny i skuteczny. ▼ *Tomek wyrobił dzisiaj dwukrotną normę. Robota pali mu się w rękach!* (z jęz. mów.).

⁶⁶ *Z pawia* — jednego z najpiękniejszych ptaków uczyniono symbol dumy i pychy, doczego mogło prowokować zachowanie pawi, wrogo odnoszących się do innych ptaków, tak jakby uważały się za lepsze od nich [SF]. / 3 *pawucha*, одного з найкрасивіших птахів, зробили символ гордості і пихатості, це могло бути зумовлене поведінкою павичів, які вороже ставляться до інших птахів, наче вважають себе кращими від інших.

335. **ГО́РЩИК ПІЗНАЮТЬ ЗА ЗВУ́КОМ, А ЛЮДИ́НУ ЗА СЛІ́ВКОМ** [УФ: 148]. *Присл., заст., ств.* Від того, як людина говорить, залежить враження інших про неї. ■ ◇ **Wilka po sierści, a człowieka po mowie poznać** [УФ: 148]. *Przysł., przest., tw.* Od tego jak człowiek mówi, zależy jak jest odbierany.

336. **ГО́СТРИЙ (О́СТРИЙ) ЯК (МОВ, НА́ЧЕ) БРІ́ТВА (ЛІ́ЗО)** [СПЛ: 257]. *Ідіом., порівн., розм., ірон.-жарт.* Дуже гострий, дотепний, рішучий, дошкульний. Δ *Язык у тебе гострий мов бритва. А розум меткий наче блискавиця!* (М. Шиян). ■ **Ostry jak brzytwa (żyletka)** [СПЛ: 258]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Bardzo ostry. ▼ *Pokryta na znacznej długości tajemniczymi znakami runicznymi klinga miała niebieskawe zabarwienie i była ostra jak brzytwa, przy odrobinie wprawu można by się nią ogolić* (A. Sapkowski).

337. **ГОСТРІ́ТИ (ТОЧІ́ТИ) ЗУ́БИ** [СУМ-11(3): 724]. *Ідіом., розм., ірон., ств.* 1. Прагнути заволодіти ким-, чим-небудь, захопити когось, щось. Δ *Батьки та матері гострили на його зуби, як на корисного жениха, особливо убогіші* (Панас Мирний). 2. Гніватися на кого-небудь; прагнути зробити зло, прикрість; намагатися позбавити кого-небудь чогось. Δ *Недарма Данило хоче докладно знати, що діється в Галичі. Дійшло до його вух, що бояри знов гострять супроти нього зуби* (А. Хижняк). ■ ~ > **Ostrzyć sobie zęby** [SZF]. *Idiom., pot., iron., tw.* Pragnąć czegoś, wiązać z czymś nadzieje, plany. ▼ *...w całym kraju wrzała wojna religijna między chrześcijanami a muzułmanami. A z zewnątrz ostrzyli sobie zęby na Abisynię europejscy kolonizatorzy* (M. Brandys).

338. **ГРА́МОТИ ВЧІ́ТЬСЯ — ЗАВЖДИ́ ПРИГОДІ́ТЬСЯ** [УФ: 121]. *Присл., спонук.* Аксіома життя: освіченість завжди стане людині в нагоді. ■ ~ ◇ **Czytanie i pisanie za majątek stanie** [УФ: 121]. *Przysł., zachęc.* Nauka, wiedza ważniejsze od wszelkiego bogactwa.

339. **ГРА́ТИ В ЧОТІ́РИ РУКІ́** [СУМ-11(11): 366]. *Ідіом., розм., ств.* Грати удвох на одному музичному інструменті (на роялі, піаніно). Δ *Вони грали увертюру з „Норми” в чотири руки; грали вправно, старанно, дотримували такту* (Леся Українка). ■ ~ **Grać na cztery ręce** [NSJP: 111]. *Idiom., pot., tw.* Grać utwór muzyczny na jednym fortepianie lub pianinie wraz z drugą osobą. ▼ *W studio telewizji fińskiej wybudowano specjalny basen, po którym pływały tratwy z dwoma fortepianami. Muzycy grali odziani w kostiumy kąpielowe z lat*

dwudziestych. *W pewnym momencie Marek wskakiwał do wody, płynął do tratwy Wacka i dalej już **grali na cztery ręce*** (M. Urbanek).

340. **ГРА́ТИ НА НÉРВАХ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств., несхв.* Дратувати, дражнити, навмисне спричиняти переживання когось. Δ *Оженюся, а там видно буде!* — пояснив Денис, ніби зумисне **граючи на нервах** (Дорошуків) (М. Тарновський). ■ **Grać na nerwach** [SZF]. *Idiom., pot., tw., nieprzych.* Wzbudzać w kims gniw, złość; denerwować kogoś; prowokować kogoś swym zachowaniem, swoją wypowiedzią itd. $\blacktriangledown$ *Ta koszulka wciąż **gra mi na nerwach**, nie tylko dlatego, że przedstawia go w roli pomagiera Linusa, lecz z tego powodu, że podnosi Torvaldsa do rangi przywódcy społeczności wolnego oprogramowani i oprogramowania open source, roli, której nawet on sam sobie nie przypisuje* (S. Williams).

341. **ГРА́ТИ ПÉРШУ СКРІ́ПКУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., схв.* Бути головним чи найкращим у якій-небудь справі. Δ *За плечима багато років великої і високо оціненої народом спільної роботи. Правда, **першу скрипку** завжди грав Коваль* (В. Собко). ■ **Grać pierwsze skrzypce** [SZF]. *Idiom., pot., aprob.* Przewodzić; dominować; być w czymś najlepszym. $\blacktriangledown$ *Niezbyt mi pachnie to polowanie, ponieważ Clark będzie tam **grał pierwsze skrzypce*** (A. Szklarski).

342. **ГРА́ТИСЯ В КОТА́ І МІ́ШКУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Бути нещирим, хитрувати, лицемірити, знущатися над слабшим і т. ін. Δ *Не придурюйся, Остапе, ми з тобою люди дорослі і не годиться нам **grатися в котка і мишку*** (М. Тарновський). ■ $\blacksquare$ ~ **Bawić się w kotka i myszkę** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Bawić się czymś kosztem; znęcać się nad kims słabszym. $\blacktriangledown$ *Walczak poprawił się na krześle. — Pani Lechicka — powiedział. — Nie mam zamiaru **bawić się z panią w kotka i myszkę*** (M. Nurowska).

343. **ГРА́ТИСЯ З ВОГНЁ́М** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Поводитися необережно, займатися чимось небезпечним, не думаючи про наслідки; ризикувати. Δ *Я прийшов попередити, щоб ви покинули **grатися з вогнем**, бо потім пізно буде!* (М. Стельмах). ■ **Igrać z ogniem** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Zachowywać się nierozważnie, ryzykownie, prowokująco w sytuacji mogącej grozić niebezpieczeństwem; narażać się. $\blacktriangledown$ — *Dziewczyno! — zawołał pan Szymbart. — Co ty nowego zamyslasz? Chcesz żenić ludzi wbrew ich woli? Co się tobie stało? Ej, nie **igraj z ogniem**, bo się sparzysz!* (K. Makuszyński).

344. **ГРИМ ГРИМІТЬ — ХЛІБ БУДЕ РОДІТЬ** [УФ: 157]. *Присл., заст., спостер.* Коли літо з грозами, передбачається гарний урожай хліба. ■ ~ **Grzmot w maju sprzyja urodzaju** [УФ: 157]. *Przysł., przest., spostrz.* Jeżeli w maju burze są częste, wtedy plony będą obfite.

345. **ГРІХ СКАЗАТИ** [СлЕС-11: 70]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Не годиться, не можна говорити щось недобре про кого-, що-небудь. Δ **Hi, grіx сказати**, — загомоніли всі разом. — *Семен не такий! Він своїх жінок жалував* (М. Коцюбинський). ■ ~ **Nie ma co mówić (gadać, opowiadać, narzekać)** [СлЕС-11: 70; NSJP: 477]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Nie warto nawet mówić, bo i tak nic to nie zmieni. ▼ **Nie ma co mówić**, dobrze się tego dnia zaczęło. *Wstał Wawrzon Dąbek o świtanii; przeżegnał się nabożnie, nad cebrem garścią wody jedną i drugą oczy zropiałe przetarł, a paluchami kudły siwe jako tako na łbie przygładził* (L. Kruczkowski).

346. **ГРОШІ МАЙ, ТА ПРО ЧОРНИЙ ДЕНЬ ДБАЙ** [УФ: 115]. *Присл., реком.* Думай про завтрашній день. ■ ~ ♦ **Oszczędzać (odkładać) pieniądze na czarną godzinę** [USJP]. *Przysł., reком.* Odkładać pieniądze na okres największych trudności, nieszczęść, kłopotów, zwłaszcza materialnych.

347. **ГУБИ ЯК КАПІЦІ ВІДДУВ** [ГРНП-1: 673]. *Присл., заст., груб.-прост., зневаж.* Говорять про товстогубого від природи, а також про сердитого чоловіка. ■ ~ > ♦ **Gęba jak kaleta** [Adalb.: Gęba 15]. *Przysł., przest., arog.-posp., lekcew.* O człowieku, który się denerwuje.

348. **ГУБІТИ НІТКУ** [УФ: 76]. *Ідіом., розм., ств.* Утрачати зв'язок. Δ *У галицьких справах я дедалі, то гриш гублю нитку* — хто за понів, хто проти понів, хто помимо понів? (Леся Українка). ■ **Zgubić (stracić) nić (wątek)** [NSJP: 1112]. *Idiom., пот., tw.* W trakcie mówienia, słuchania, czytania zapomnieć, o czym się chciało mówić, przestać rozumieć tekst. ▼ **Gubiłem wątek rozmowy.** *Słyszałem morze, łagodne uderzenia fal jak oddech.* Mewy (K. Orłoś).

349. **ГУСАК СВИНІ НЕ ТОВАРИШ** [УТ] = **КІНЬ ВОЛУ́ НЕ ТОВАРИШ** [Дем.] = **КУДІ ОРЛІ ЛІТАЮТЬ, ТУДІ СОРО́КИ НЕ ПУСКА́ЮТЬ** [Дем.] = **ЧЕШІ́СЯ ВІЛ З ВОЛО́М, КІНЬ З КОНЕ́М, А СВИНІ́ ОБ ТИН, ЯК НЕМА́ З КИМ** [Дем.]. *Присл., заст., зневаж.* Про нерівність у взаємостосунках, що зумовлена соціальним чинником. ■ ♦ **Baran wilkowi nie towarzysz** [NKPP: Ва-

ran 8] = **Чззпка зз кзпелушз нз станз** [Дем.]. *Прзysl., прзest., lekcew.* О нерóвнóснз в релзцзх зз взглéду нз чзन्नнкн спóлeczнз.

Д

350. **ДАВ БИ ТОБІ КРÓВІ З СÉРЦЯ ВТОЧІТИ** [ГРНП-1: 721]. *Присл., заст., прнзз.* Не пошкодував бн й нзйдорóжчого. ◼ ~ ◇ **Dałby i skórę z siebie** [Adalb.: Dać 31]. *Прзysl., прзest., прзыззж.* Dla kogoś nie pożądałby i najdroższego.

351. **ДАВ БОГ ДИТЯ́ТКО, ЯКБІ́ Ж ПЕРШЕ ТЕЛЯ́ТКО** [ГРНП-1: 790]. *Присл., заст., ірон.-жарт., песим.* Говорнть бідне подружжз, абó й сторóннн лóдн, щó бачать, як біднн лóдн, одружнвшнсь, плóдзться, а дóбрз в ннх не прнбувзє. ◼ ~ ◇ **Łatwiej o dzieciaka, niż o cielaka** [Adalb.: Dziecko 57]. *Прзysl., прзest., ірон.-жарт., pesym.* Tak mówi ubogie małżeństwo lub ludzie z zewnątrz, widząc jak biedni ludzie po ślubie obrastają dziećmi, a ich sytuacja materialna nie polepsza się.

352. **ДАВА́ТИ БУХАНА́ (СТУСАНА́ і т. ін.)** [СУМ-11(2): 202]. *Ідіом., розм., груб.* Бнтн. Δ *Мнколз однією рукою вхопнв панз зз ногу, другою почзв давати стусанн в грудн* (І. Нечуй-Левнцькнй). ◼ ◇ **Dać baty** [SZF]. *Idiom., прзest., arog.* Zbić kogoś. ▼ *Raz tylko za niezdzjęcie czapki kazał dać baty furmanowi, nie dlatego jednak, aby nie szanował w nim godności człowieka, ale dlatego, aby mu zasady etykiety towarzyskiej dobrze w pamięci utrwalił* (В. Prus).

353. **ДАВА́ТИ (ПІДНО́СИТИ, ОТРІ́МАТИ) [ПЕЧÉНОГО] ГАРБУ́ЗА**⁶⁷ [ФСУМ]. *Ідіом., жарт., відм., етик.* Відмовлятн кому-небудь у сватанні. Δ *Гарнз булз дівчнна, нз все село. Сватало їй багато парубків, так вона всім гарбузз давала* (укр. казкз). ◼ ◇ **Dostać harbuza = Poczęstować czarną polewką = Posłania kosza grocho-**

⁶⁷ За українсько-подільським звичаєм це означало відмову у сватанні. Сім'я молодóї дівчннз нз виданн моглз небажанóму кандндату в зятн відмовнтн кнлькóма спóсòбамн. *Давати гарбузз* — це те саме, щó *частувати чорним супом* (супом з качнної крові) чн *надсылати кошик горохового лушпиння* (непотрнбнх решток від почншеного гороху). У поемі „Пан Тадеуш” Адам Міцкевнч описує трагічне закннчення сватання Яцєка Сопліца до Євн Горешків: закоханóму запропонувалн чорннй суп. / *Wręcenie harbuza* (arbuza) булó обок poczęstowania czarną polewką (zupa z kaczjej krwi) i posłania kosza grochowin (bezużytecznych resztek po wyluskanym grochu) українсько-подóльскнм звнчзajem, oznaczającym odrzucenie zaręczyn. Rodzina będącej на wydaniu panny моглз внєч не акцептованого кандыдата нз зїєцнз „potraktować odmownie” нз кнлька спóсòбów. W *Panu Tadeuszu* Adam Mickiewicz opisuje tragiczny koniec załatów Jacka Soplicy do Ewy Horeszkówny — amant został poczęstowany carną polewką [SZF].

win [SZF]. *Idiom., żart., odm., etyk.* O kimś, czyje oświadczenia zostały odrzucone. Nie przyjąć czyichś oświadczeń, odmówić kawalerowi, dać komuś kosza. ▼ *Przed rokiem starał się być o pannę Osuchowską i dostał harbuza* (Z. Kaczkowski).

354. **ДАВА́ТИ (ДА́ТИ) ГО́ЛОВУ (РУ́КУ) [НА ВІДРУБ (ВІДСІК і т. ін.)]** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* З повною відповідальністю ручатися за кого-, що-небудь; переконливо стверджувати щось. Δ *За Сева я даю голову.* Коли тільки можливе в світі існування пари друзів, то це я і Сев (Ю. Яновський). ■ < **Dawać głowę** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* 1. Gwarantować, ręczyć; być czegoś (kogoś) całkowicie pewnym; być przekonanym o czyjejś lojalności, kompetencjach, umiejętnościach itp. ▼ — *W każdym razie oni nie znają ani siderotechniki, ani grawistyki — za to dam głowę — uciął Rotmont.* — *Skąd wiesz?* — *Boby jej używali* (S. Lem). 2. Zostać zabitym, stracić życie w gwałtowny sposób (dotyczy tylko związku dać głowę). ▼ *Wcześniej mógł zwyczajnie dać głowę na wojnie, bo trafił w roku 1941 do pospolitego ruszenia...* („Tygodnik Powszechny”, nr 46, 1994).

355. **ДАВА́ТИ (ДА́ТИ) ЗРОЗУМІ́ТИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Натякати про що-небудь. Δ *Він (Йосип) делікатно дав Стадникові зрозуміти:* добре було б, якби той забрав дружину з ферми (Є. Куртяк). ■ ~ **Dać do zrozumienia** [WSJP; NSJP: 117]. *Idiom., pot., tw.* Przekażać komuś jakąś informację lub uświadomić coś, nie mówiąc tego wprost. ▼ *Chciałem mu dać do zrozumienia, jak bardzo doceniałem jego słowa, i szukałem w myśli odpowiedniego sformułowania...* (A. Czerniawski).

356. **ДАВА́ТИ (ДА́ТИ) ПРО́ЧУХА́НКИ (ПРО́ЧУХА́НА) = БЕРЕ́ЗОВОЇ КА́ШІ (ПРИПА́РКИ) ДАВА́ТИ = ВІ́ПАРИТИ БО́КІ** [ФСУМ]. *Idiom., евфем., розм., ств.* 1. Дуже лаяти кого-небудь. Δ *Дала мені мама доброї прочуханки й заборонила зовсім виходити з двору* (І. Нечуй-Левицький). 2. Бити, суворо карати кого-небудь; громити, розправлятися з кимсь. Δ *Дали нам греки прочухана, і самого Енея-пана в три вирви вигнали відтіль* (І. Котляревський). 3. Гостро критикувати, сварити кого-небудь, виявляючи надмірну вимогливість. Δ *Комендант викликав його, щоб дати прочухана після поїздки в сусіднє село* (С. Голованівський). ■ > ♦ **Sprawić łaźnię** [PWN]. *Idiom., евфем., pot., tw.* Zbić, wychłostać kogoś. ▼ *Wszystko powiem ojcu; już on mi sprawi łaźnię taką, że pamiętam.* — *Nie rób tego, Felek. Po co? Możesz inaczej odkupić swą winę* (J. Korczak).

357. **ДАЙ ВАМ, БОЖЕ, ЗДОРОВ'Я, АЛЄ В МОЇ ГРґДИ** [ГРНП-2: 234]. *Присл., заст., ірон.-жарт., побаж.* Жартівливе або злобне благословенство: щоб я був здоров тим здоров'ям, яке Бог мав би дати тобі. ■ ~ ◇ **Zdrowie twoje w gębę moją** [Adalb.: Zdrowie 24]. *Przysł., przest., iron.-żart., życz.* Życzenie zdrowia.

358. **ДАЛЄКО ПІТІ** [СУМ-11(2): 207]. *Ідіом., розм., ств.* Добитися успіхів, слави; стати відомим. Δ — *Якби мій Стась не пустував, то пішов би далеко*, — часто говорила мати гостям, цілючи Стася (І. Нечуй-Левицький). ■ **Zajść daleko** [NSJP: 118]. *Idiom., pot., tw.* Coś ważnego w życiu osiągnąć, odnieść sukces, zrobić karierę. ▼ *...czternastoletnia dziewczyna, to — istny fenomen; drukowała już swoje utwory w piśmie humorystycznym, a redaktor tego pisma mówił, że zajdzie ona daleko* (J. Szaniawski).

359. **ДАЛЄКО, ЯК ВІД НІНІ ДО ЗАВТРА** [ГРНП-1: 712]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Говорять про певну нетривалість часу, коротку відстань, коли приходить чекати не багато. ■ > ◇ **Daleko jak od piątku do soboty** [Adalb.: Daleko 5]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Bardzo blisko.

360. **ДАМА СЕРЦЯ** [СУМ-11(2): 209]. *Ідіом., розм., заст.* Кохана жінка. Δ — *Я чую над нами подих середніх віків: от лицар грає на бандурі, дама його серця виходить на замкову високу башту* (І. Нечуй-Левицький). ■ **Dama (pani, wybranka, królowa) serca** [NSJP: 907]. *Idiom., pot., przest.* Ukochana. ▼ *Na ulicy, w parku, szedł pan z damą serca. Kłaniał się pan, uśmiechał. Wszyscy się za panem oglądali, skąd ma pan taki kapelusz* (W. Myśliwski).

361. **ДАНТОВЕ ПЄКЛО**⁶⁸ [ФСУМ]. *Ідіом., книжн., несхв.* Пороки будь-якого суспільства — егоїзм, несправедливість, мстивість, жадібність, розбещеність; важкі, трагічні, смертельно небезпечні для людини ситуації, у які вона потрапляє. Δ *Єрусалим мав свого Єремїю, що голосив серед поля; чом же свого Єремїї не має наша зруйнована воля? Подум'ям вічним на жах всім нащадкам Дантове пекло палає; пекло страшніше горить в нашій країні...* (Леся Українка). ■ **Dantejskie piekło (sceny)** [NSJP: 119]. *Idiom., książk., nieprzych.* Zdarzenia wstrząsające, przerażające, budzące grozę; za-

⁶⁸ Від імені Данте Аліг'єрі (за аналогією до 1-ї частини його *Божественної комедії*, де йдеться про походи по дев'яти колах пекла). / Od imienia Dantego Alighieri (nawiązując do Piekła, części I jego *Boskiej Komedii*, zawierającej opis wędrówki po dziewięciu kręgach piekielnych) [Kopal.].

chowanie zbiorowiska ludzi, tłumу огарнієтого розпача, паніка, в warunkach zamieszania, chaosu, w sytuacji bez wyjścia. ▼ *Posługiwał się tylko tacą w charakterze tarczy, ale nawet nie wstał z fotela i w ogóle całe to dantejskie piekło zniósł zdumiewająco spokojnie* (Joanna Chmielewska).

362. ДАРОВАНОМУ КОНЕВІ ЗУБІВ НЕ ЛІЧАТЬ (В ЗУБИ НЕ ДІВЛЯТЬСЯ; НЕ ЗАГЛЯДАЮТЬ) [СУМ-11(4): 167]. *Присл., заст., діал., жарт., реком.* Не годиться висловлювати незадоволення з приводу подарунка. ■ □ **Darowanemu koniowi nie zagłada się w zęby** [WSJP]. *Przysł., przest., żart., rekom.* Nie należy oceniać ani krytykować tego, co się dostało za darmo.

363. ДАРУВАТИ СВОБОДУ [СУМ-11(2): 213]. *Ідіом., евфем., книжн., ств.* Звільняти когось, наприклад з-під ув'язнення. Δ *Без тисяч листів з усього світу на підтримку ув'язненого — йому могли б ніколи не дарувати свободи* (з усн. мовл.). ■ **Darować wolność** [NSJP: 120]. *Idiom., eufem., książk., tw.* Uwolnić kogoś. ▼ *Żonie więźnia darowano wolność. Słyszac wyrok, pokazała królowi swój pierścień zaręczynowy z dewizą: „Wierność albo śmierć”, i została z Johanem* (M. Gretkowska).

364. ДАТИ ДРАПАКА [СУМ-11(2): 407]. *Ідіом., груб.-прост., ств.* Швидко тікати, бігти куди-небудь. Δ *Тільки з Густею розмовитися, то все проясниться, — подумав він. — А тоді забираю свої манатки та драпака даю через гори додому* (І. Франко). ■ **Dać drapaka (nogę)** [SZF]. *Idiom., arog.-posp., tw.* Szybko odejść, uciec. ▼ *Wtem go poderwał ostry dzwonek. W drzwi wbija oczy przerażone: już idą po mnie! Ach, dać nogę! Lecz nie ubrany, jakże mogę?* (J. Szpotkański).

365. ДАТИ [СОБІ] РАДУ (РАДИ) [УФ: 68]. *Ідіом., розм., ств.* Упоратися з успіхом біля чого-небудь. Δ *Мною не турбуйтеся: я собі дам раду* (М. Коцюбинський). ■ **Dać [sobie] radę** [NKJP]. *Idiom., pot., tw.* Załatwić coś, zrobić, skończyć coś. ▼ *Z tym wszystkim, z ogromem danych faktów, spostrzeżeń i wniosków nie mógł dać sobie rady* (S. Żeromski).

366. ДВА КОТІ В ОДНІМ МІШКУ НЕ ВЛÉЖАТЬСЯ [УФ: 90]. *Присл., заст., жарт.-ірон., застереж.* Як коти, які обов'язково подеруть один одного, так і люди, опинившись в екстремальній ситуації, можуть посваритися. ■ ◇ **Dwa koguty w jeden wór źle wsadzać (na jednych śmieciach nie zgadzają się)** [УФ: 90]. *Przysł., przest., żart.-iron., ostrz.* Ludzie w trudnych sytuacjach mogą się pokłócić.

367. **ДВА ХІТРИХ МУДРОГО НЕ ПЕРЕВАЖАТЬ** [УФ: 121]. *Присл., заст., застереж.* Мудрий чинить розважливо, а хитрий — навання. ■ **Dwóch chytrych mądrego nie prześcignie** [УФ: 121]. *Przysł., przest., ostrz.* Mądry zawsze lepiej poradzi sobie od chytrego.

368. **ДВА ЧОБОТИ — ПАРА [НА ОДНУ НОГУ]** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон., ств.* Про схожих між собою людей, які варті один одного: вони подібні за негативними рисами, звичками, поведінкою і т. ін. Δ *Галя сказала, що вони з Юликом два чоботи — пара: обоє ліниві й несерйозні* (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Wart Pac pałaca, a pałac Paca**⁶⁹ [Adalb.: Pac 2; WSJP; USJP]. *Idiom., pot., ірон., tw.* Ktoś ma taką wartość, zwykle małą, jak ktoś drugi, obaj są równi, podobni do siebie i niewiele warte. ▼ *Premier Czech Milosz Zeman jest komunistą z mentalnością z czasów zdławienia demokracji zrodzonej podczas Praskiej Wiosny w 1968 roku — powiedział w środę przewodniczący austriackiej Partii Wolnościowej Joerg Haider. Wcześniej w Czechach Haidera nazwano faszystą. Wart Pac pałaca, a pałac Paca* („Dziennik Polski”, 19.01.2002).

369. **ДВОЇТИСЯ В ОЧАХ** [СУМ-11(2): 222]. *Idiom., розм., ств.* Здаватися подвійним, подвоюватися (про предмети). Δ *Хто, як-то кажуть, боїться, тому в очах двоїться* (П. Козланюк). ■ **Dwoi się w oczach** [NSJP: 162]. *Idiom., pot., tw.* Ktoś widzi podwójnie, niewyraźnie. ▼ *Ze zmęczenia dwoiło mi się, a może nawet troiło w oczach...* (W. Jabłoński).

370. **ДВОЛІКИЙ ЯНУС** [КС:18]. *Idiom., книжн., несхв.* Нешира, підступна людина. Δ *Якось він [Заболотний] казав мені, що тільки*

⁶⁹ Zdanie ukute od należącego do Ludwika Michała Paca pałacu zbudowanego w stylu gotyckim w latach 1822–1823 w Dowspudzie na Suwalszczyźnie. Pałac wyposażony był w 6 wież, 60 gotyckich szczytów, umieszczono w nim różne pomniki i malowidła oraz mauzoleum rodzinne. Jedni mówili o tym budynku z podziwem, inni z przekąsem. Najprawdopodobniej powiedzonko jest jednak starsze i dotyczy pałacu w Jeźnie koło Kowna oraz innego Paca. Zostało tylko przywołane ponownie do życia i spopularyzowane przez działalność Ludwika Michała Paca [L. A. Zyblikiewicz, K. Wnęk, M. Wilamowski, *Leksykon polskich powiedzeń historycznych*, 1996]. / Вислів походить з часів, коли панував готичний стиль. Ідеться про палац, який належав Людвіку Міхалу Пацу і був збудований у 1822–1823 рр. в Довспуді на Сувальщині. Палац мав 6 веж і 60 готичних піків, де містилися пам’ятники, картини і сімейний мавзолей. Люди захоплювалися цією будівлю, але були й такі, які ставилися до неї іронічно. Утім, вірогідно, що цей вислів виник раніше й стосується палацу в Єзні, що біля Каунасу, який належав іншому Пацу. Уважають, що наведений вираз був повернутий до життя завдяки діяльності Людвіка Міхала Паца.

серед цього нелукавого народу по-справжньому й відпочиває душею, вибравшись із дипломатичних джунглів, де на кожному кроці читають на тебе **дволикі Януси** та сюрпризи різних хамелеонних перетворень... (О. Гончар). ■ ~ **Janusowe oblicze** [WSJP]. *Idiom., książk., nieprzych.* Dwuznaczny, zmiennych charakter czegoś lub kogoś; dwa aspekty jakiejś sprawy. ▼ *Tym gwałtowniejszy był jego bunt, kiedy odkrył Janusowe oblicze prawd, które uznał za swoje* (R. Matuszewski).

371. **ДЕ Б'ЮТЬ—УТІКАЙ, ДЕ ЇДЯТЬ—ТАМ ПХАЙСЯ** [ГРНП-1: 65]. *Присл., заст., жарт.-ірон., реком.* Вираження стратегії самозбереження в певних комунікативних ситуаціях. ■ ~ ◇ **Gdzie biją, to uciekać; gdzie dają, to brać** [Adalb.: Bić 16]. *Przysł., przest., żart.-iron., reком.* Powinniśmy unikać miejsc i ludzi, którzy mogą nas skrzywdzić, a nie omijać miejsc, gdzie może nas spotkać coś dobrego.

372. **ДЕ БАГАТО ПТАШОК, ТАМ НЕМА КОМАШОК** [УФ: 157]. *Присл., спостер.* Спостереження про те, що птахи знищують шкідників. ■ ~ ◇ **Gdy wiele ptaków, nie ma robaków** [УФ: 157]. *Przysł., spostrz.* Ptaki zabijają szkodniki.

373. **ДЕ ДВОЄ Б'ЮТЬСЯ, ТАМ ТРЕТІЙ КОРИСТАЄ** [ЕР]. *Присл., заст., ств.* Коли двоє не можуть порозумітися, третій знайде для себе певну вигоду. ■ **Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta** [WSJP]. *Przysł., przest., tw.* Kłótnia lub rywalizacja dwóch osób lub grup pozwala odnieść korzyść trzeciej.

374. **ДЕ ДВОЄ, ТАМ РАДА, А ДЕ ТРЕТІЙ, ТАМ ЗРАДА** [УФ: 153]. *Присл., заст., застереж.* 1. Якщо немає спільної думки між двома, то третій провокує когось із двох примкнути до нього. 2. Двоє — сім'я, третій — розлучник. ■ **Gdzie dwóch, tam rada, gdzie trzech, tam zdrada** [УФ: 153]. *Przysł., przest., ostrz.* 1. Gdy nie ma wspólnej myśli, to trzeci kogoś z dwóch przekona na swoją stronę. 2. Dwoje — rodzina, trzeci — zdrajca.

375. **ДЕ ЗЛІДНІ ЗА СТОЛОМ, ТАМ ЗГОДА БІЛЯ ПОРÓГА** [УФ: 116]. *Присл., заст., ств.* Бідний не перебирає пропозиціями заробітку, погоджується швидко, не роздумуючи. ■ ~ ◇ **Kogo bieda dusi, ten wszystko musi** [УФ: 116]. *Przysł., przest., tw.* Biedny nie przebiera.

376. **ДЕ ЛЮБÓВ У ХАТІ, ТАМ ЛЮДИ БАГАТІ** [УФ: 143]. *Присл., заст., ств.* Родина багата любов'ю і згодою. ■ ~ ◇ **Tam gdzie jest miłość, jest też sukces i dostatek** [УФ: 143]. *Przysł., przest., tw.* Rodzina, w której panuje miłość i zgoda, jest bogata.

377. **ДЕ НЕЗГÓДА, ТАМ ЧА́СТО ШКО́ДА** [УФ: 90]. *Присл., заст., ств.* Незгода провокує сварку або бійку. ■ **Gdzie niezgoda, tam pewna szkoda** [УФ: 90]. *Przysł., przest., tw.* Niezgoda prowokuje kłótnie i walki.

378. **ДЕ ПОПА́ЛО (ПРИПА́ЛО)** [СлЕС-11: 73]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* У будь-якому місці, абиде. Δ *Доти молода — вона... віється де попало*, з ким *попало* (Панас Мирний). ■ **Gdzie popadło (byle gdzie)** [СлЕС-11: 73]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* W jakimkolwiek miejscu, gdziekolwiek. ▼ *Samochód zawsze stał przed domem, ostatnio zaś Alicja, jeżdżąc nim, zostawiała go, gdzie popadło, najchętniej w miejscach odludnych i słabo oświetlonych* (Joanna Chmielewska).

379. **ДЕ ПРИЙДЁ́ТЬСЯ** [СлЕС-11: 73]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* У випадковому місці; там, де змусить ситуація. Δ *Вони йшли кілька днів, зупиняючись для перепочинку, де прийдеться* (з усн. мовл.). ■ **Gdzie przyjdzie (wypadło)** [СлЕС-11: 73]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* W przypadkowym miejscu, w którym będzie możliwość. ▼ *Działali zaś tam, gdzie wypadło im mieszkać i pracować zawodowo* (z jęz. mów.).

380. **ДЕ РОЗУ́МНОМУ ГО́РЕ, ТАМ ДУРНÓМУ СМІХ** [УФ: 121]. *Присл., заст., ств.* Дурний часто не може оцінити ситуацію і поводитись невідповідно до неї. ■ **Gdzie mądryemu bieda, to głupiemu śmiech** [УФ: 121]. *Przysł., przest., tw.* Głupi często nie może ocenić sytuacji i dlatego zachowuje się nie odpowiednio.

381. **[ОСЬ] ДЕ (В ЧÓМУ, ТУТ і т. ін.) СОБА́КА ЗАРІ́ТИЙ**⁷⁰ [СУМ-11(9): 430]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт., оптим.* Так говорять, коли бажають наголосити, що нарешті знайдена розгадка таємниці. Δ *Чіткої системи поглядів у тебе ще нема. Ось в чому собака за-*

⁷⁰ Ця фраза, вочевидь, не пов'язана з жодним собакою, вона запозичена із жаргону шукачів скарбів. Уважалося, що на скарби накладаються закляття, що загрожують викрадачеві всілякими бідами, оскільки останні охороняє нечиста сила. Щоб обдурити нечисть, шукачі обговорювали свої справи алегорично, зокрема скарб називали "собакою". Тому "ось де собака зарита" й означає: "ось де заритий скарб" [Див.: <http://tips-ua.com/169787-yak-zrozumiti-viraz-de-sobaka-zarita.html>]. / Wyrażenie nie jest związane z żadnym psem, a zapożyczone z żargonu poszukiwaczy skarbów. Uważano, że na skarby, które chroni diabeł, są nałożone zaklęcia, przeszkadzające poszukiwaczom różnego rodzaju dolegliwościami. Aby oszukać złe duchy, poszukiwacze omawiali swoje plany alegorycznie, szczególnie skarby nazywali „psem”. Dlatego wyrażenie „tu jest sobaka zakopana” oznacza „tu jest skarb zakopany”.

pumiŭ (А. Головка). ■ **Tu jest pies pogrzebany** [PWN]. *Idiom., pot., iron.-żart., optym.* Tu tkwi sedno sprawy, w tym tkwi problem. ▼ *Bo to I Rzeczpospolita jest naszym wianem do UE, nie tyle jako doświadczenie wieloetnicznej i wielowyznaniowej unii dwóch czy nawet trzech narodów, lecz jako katolicka droga do nowoczesności. I tu jest pies pogrzebany* („Polityka”, nr 03.06, 2004).

382. **ДЕ ТОНКО, ТАМ І РВЁТЬСЯ** [УФ: 116]. *Присл., ств., песим.* Життєва закономірність: де сутужно, там і біда. ■ **Gdzie cienko (krótko), tam się rwie** [USJP]. *Przysł., tw., pesym.* O przedsięwzięciu, które nie udaje się z powodu braku środków.

383. **ДЕ ХАЗЯЇН ХОДИТЬ, ТАМ І ЖІТО РОДИТЬ** [УФ: 107]. *Присл., заст., ств.* Коли господар гарно доглядає, то й гарний урожай. ■ ~ □ ◇ **Nie będziesz dbał, nie będziesz miał** [USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Tylko ktoś, kto troszczy się o swoje sprawy, może liczyć na powodzenie swoich przedsięwzięć.

384. **ДЕ ХЛІБ І ВОДА, ТАМ НЕМА́ ГОЛОДА** [УТ]. *Присл., заст., ств.* Уважається, що це найбільш важливі харчові ресурси людини. ■ ~ □ ◇ **Chleb i woda, nie ma głoda** [УФ: 125]. *Przysł., przest., tw.* Tam, gdzie jest zwykły chleb i pitna woda, nie zaznasz głodu.

385. **ДЕ ЧАРКА, ТАМ І СВАРКА** [УФ: 126]. *Присл., заст., застереж.* Надмірне вживання алкоголю часто доводить людину до втрати самоконтролю, до сварки. ■ ~ □ ◇ **Miecz i czarka zgodna parka** [УФ: 126]. *Przysł., przest., iron.-żart., tw.* Alkohol jest częstą przyczyną konfliktu.

386. **ДЕРЖА́ТИ (ТРИМА́ТИ) В РУКА́Х (ШО́РАХ, ПОВОДА́Х)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* 1. *кого.* Утримувати когонебудь у залежності, покорі, позбавляти волі, свободи дій; підкоряти. Δ *Старий Бородавкін держав у руках село і сім'ю, неначе в залізних кігтях з гострими пазурами* (І. Нечуй-Левицький). 2. *що.* Контролювати що-небудь, керувати чимсь. Δ *Він (Снігур) ходить, бувало, літо й зиму в старому кожушку, годується юшкою та кашею і держить в своїх жиливих руках величезне заводське діло* (М. Рильський). ■ **Trzymać (mieć) w rękach (garści)** [NSJP: 1054; WSJP]. *Idiom., pot., tw.* 1. Opanować, uzależnić kogoś, coś całkowicie. ▼ *Budzi w nas respekt i podziw. Polubiłam go nieprzytomnie! Zaczarował nas i teraz ma wszystkich w garści* (K. Janda). 2. Rządzić czymś. ▼ *Wyroki, jakie ferował w imieniu Rzeczypospolitej, której ostoją miała*

*być sprawiedliwość, a on traktował to poważnie i dlatego wciąż spierał się z Bogiem, prawami i własnym sumieniem, bo wiedział, że **trzyma w rękach** losy ludzkie* (A. Szczypiorski).

387. **ДЕРТИ (ДРАТИ) ГОРЛО** [СУМ-11(2): 253]. *Idiom., розм., несхв.* Багато, крикливо говорити, співати і т. ін.; кричати, надриватися. Δ [Шкорупський:] *Так музика ревла і півчі горло дерли за обідом, що й досі в вухах лунає* (М. Кропивницький). ■ **Drzeć gardło (gębę itp.)** [NSJP: 158]. *Idiom., pot., nieprzych.* Głośno mówić, krzyczeć, wrzeszczać itp. ▼ — *Znaczy, zamiast zamknąć oczy i spać, zaczęłaś **drzeć gębę**?* — *powiedziała z rezygnacją.* — *Pomyliłaś czynności?* (Joanna Chmielewska).

388. **ДЕРТИ [ОСТА́ННЮ] ШКУ́РУ (ШКІ́РУ; ПО ТРИ ШКУРИ; ПО СІМ ШКУ́Р)** [ФСУМ]. *Idiom., груб.-прост., несхв.* 1. Бити, карати кого-небудь. Δ *А якби й загубив (ножа), то що? — лукаво задирався хлопець. — Я би з тебе тоді **шкуру** пасами на гамани дер би!..* (О. Гончар). 2. Оббирати, жорстоко експлуатувати кого-небудь. Δ *Чого ж він, Дарино, **шкуру дере** з людей? Де це видано, за карбованець брати карбованець проценту?* (М. Стельмах). ■ ~ **Obdzierać ze skóry** [NSJP: 547]. *Idiom., arog.-posp., nieprzych.* 1. Zabierać ostatnie pieniądze, liczyć za coś bardzo drogo. ▼ *Nie chcę państwa **obdzierać ze skóry** i gotów jestem spuścić cenę* (z jęz. mów.). 2. Grozić komuś, aby go skłonić do czegoś. ▼ *Jeśli skrzywdzisz moją żonę, **obedrę cię ze skóry*** (z jęz. mów.).

389. **ДЕСЯ́ТА (СЬО́МА) ВОДÁ НА КИСЕЛІ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.* Дуже далеко рідня. Δ *Він їй, кажуть, доводиться родичем — **десята вода на киселі*** (О. Донченко). ■ < $\diamond$ **Dziewiąta (dziesiąta) woda po kisielu** [NSJP: 322]. *Idiom., pot., iron.* Bardzo dalekie pokrewieństwo kogoś z kimś; luźny związek z czymś. ▼ *Może mała ma babkę Niemkę, cokolwiek, **dziesiątą wodę po kisielu**...* (A. Szypulski, Z. Safjan).

390. **ДЕШЕ́ВА РІ́БКА — ПОГÁНА (СОЛÉНА) Ю́ШКА** [УФ: 107]. *Присл., заст., застереж.* Які засоби обереш, такий наслідок і отримаєш. ■ ~ $\diamond$ **Za tanie pieniądze psy mięso jedzą** [УФ: 107]. *Przysł., przest., ostrz.* Które zasoby wykorzystasz, taki będziesz miał wynik.

391. **ДЕШЕ́ВИЙ ЯК БОРЩ** [ЕР]. *Idiom., порівн., розм., ірон.-жарт.* Дуже простий, недорогий. Δ *Його вироби були **дешеві як борщ*** (з усн. мовл.). ■ $\diamond$ **Tani jak barszcz** [NSJP: 39]. *Idiom., porówn.,*

pot., iron.-zart. Bardzo tani. ▼ Janusz miał dwa złote zęby, a to jeszcze wtedy z tych czasów, jak był na wycieczce pracowniczej w Związku Radzieckim, a tam złoto było **tanio jak barszcz** (S. Shuty).

392. **ДÉШЕВО Ї СЕРДІТО** [СУМ-11(2): 260]. *Idiom., розм., жарт., ств.* Про щось недороге за засобами або вартістю, але таке, що відповідає своєму призначенню. Δ *Спробуйте ви на моєму місці (...). І так, щоб швидко, і дешево ї сердито* (І. Цюпа). ◼ ~ ◻ ◊ **Nie zawsze co tanie to złe** [PP]. *Idiom., pot., tw.* O czymś nie drogim, ale takim, co spełnia swoje zadanie. ▼ *Wiesz Tosiu, nie zawsze co tanie to złe. Jak widać, w tym przypadku się nie sprawdza. Nie strasz mnie, bo kompost też tanio kupuję* (z jęz. mów.).

393. **ДИВІСЬ НА МА́ТИР, А ЖЕ́НІСЬ НА ДО́ЧЦІ** [УФ: 98]. *Присл., заст., реком.* Уважають, що в майбутньому донька стане такою, як її мати. ◼ ~ ◻ **Nie widziałeś matki, nie żeń się z córką** [УФ: 98]. *Przysł., przest., ostrz.* Uważa się, że w przyszłości córka stanie się taka, jak matka.

394. **ДИВІ́ТИСЯ (ГЛЯ́НУТИ) ВÓВКОМ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., недоброт.* Виявляти неприязне, вороже ставлення до кого-небудь. Δ *Никін не грима, не лас, а проте все вовком дивиться* (Л. Яновська). ■ **Patrzeć wilkiem** [SF]. *Idiom., pot., nieżyczl.* Odnosić się do kogoś nieufnie, wrogo. ▼ *Bonhart westchnął. — Nie patrz wilkiem, Skellen — powtórzył. — Chciałem zwyczajnie zarobić* (A. Sapkowski).

395. **ДИВІ́ТИСЯ КРІ́ЗЬ РОЖЕ́ВІ ОКУЛЯ́РИ (СКЕ́ЛЬЦЯ, ПРИ́ЗМУ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., оптим.* Не помічати вад, недоліків у чому-, кому-небудь; ідеалізувати щось, когось. Δ *Не можна на життя дивитися крізь рожеві окуляри* (з уст. мовл). ■ **Patrzeć (widzieć) przez różowe okulary** [SZF]. *Idiom., pot., optym.* Być optymistą; być otwartym na świat i ludzi. ▼ *Adaś to urodzony optymista — patrzy na świat przez różowe okulary* (z jęz. mów.).

396. **ДИВІ́ТИСЯ КРІ́ЗЬ ПА́ЛЬЦІ** [СУМ-11(6): 25]. *Idiom., розм., ств.* Не звертати уваги на що-небудь недовольне; ставитися до кого-, чого-небудь легковажно, несерйозно. Δ — *Але ж ти Марка знаєш. Він на кадри дивиться крізь пальці* (Ю. Збанацький). ■ **Patrzeć przez palce** [NSJP: 627]. *Idiom., pot., tw.* Być pobłażliwym, tolerować coś lub udawać, że się czegoś nie widzi, nie zauważa. ▼ *Kapo, przekupiony przez nas parą butów, które przemycił mecenas, patrzył przez palce na ubywający stale pokost* (Jan Brzechwa).

397. **ДИВІТИСЯ (ВІРЯЧИТИСЯ і т. ін.) МОВ (ЯК) БАРАН НА НОВІ ВОРОТА** [СУМ-11(9): 153]. *Idiom., порівн., розм., зневаж.* Дивитися на кого-, що-небудь, виявляючи повне нерозуміння, здивування. Δ *Петро мовчав, тільки втелюючись в Хлипала мов баран на нові ворота* (Ю. Збанацький). $\blacksquare \diamond$ **Gapić się jak cielę (wół) na malowane wrota** [WSJP]. *Idiom., porówn., pot., lekcew.* Przypatrywać się komuś lub czemuś intensywnie i bezmyślnie. $\blacktriangledown$ *Ona była bardzo piękna i zamiast słuchać jego, gapiłem się na nią jak wół na malowane wrota* (N. Terentiew).

398. **ДИВІТИСЯ (ЗАЗИРАТИ, ЗАГЛЯДАТИ, ГЛІЯНУТИ і т. ін.) СМЕРТІ (НЕБЕЗПЕЦІ) В ОЧІ (У ВІЧІ)** [СУМ-11(5): 665]. *Idiom., розм., песим.* Бути близьким до смерті; перебувати в стані смертельної небезпеки. Δ *Я вже смерті дивився в очі, слухав кроків її гризну мідь... Але серце спинитись не хоче, все у грудях моїх стукотить* (В. Сосюра). $\blacksquare$ **Zajrzeć (spojrzeć) śmierci w oczy** [WSJP]. *Idiom., pot., pesym.* Zetknąć się bezpośrednio z niebezpieczeństwem, być w sytuacji grożącej śmiercią. $\blacktriangledown$ *Napadać w przewadze, ograbiąc słabych, zabijając bezbronnych, owszem. Spojrzeć śmierci w oczy, o, to już trudniej. Tego już nie potraficie* (A. Sapkowski).

399. **ДІМУ БЕЗ ВОГНІЇ НЕ БУВАЄ (НЕМАЄ)** [СУМ-11(1): 715]. *Присл., ств.* На все є своя причина. $\blacksquare$ **Nie ma dymu bez ognia** [NSJP: 165]. *Przysł., tw.* Nie ma skutku bez przyczyny.

400. **ДІХАТИ НЕНАВІСТЮ (ВОГНЕМ, ПОЛУМ'ЯМ, НЕНАВІСТЮ, ЧОРТОМ і т. ін.)** [СУМ-11(2): 291]. *Idiom., розм., ств.* Мати злість на кого-небудь, виявляти вороже ставлення до когось, не терпіти когось. Δ — *В мене свекруха люта змія: ходить по хаті, полум'ям на мене душе* (І. Нечуй-Левицький). $\blacksquare$ **Dyszeć nienawiścią (gniewem, zemstą itp.)** [NSJP: 168]. *Idiom., pot., tw.* Być ogarniętym gniewem, nienawiścią. $\blacktriangledown$ *Lasy zamieszkiwane przez Irokezów pełne były ludzi dyszących nienawiścią. Jedno plemię nie ufało drugiemu* (Z. Teplicki).

401. **ДІВКА ЯК ВЕРБА: ДЕ ПОСАДИШ, ТАМ І ПРИЙМЕТЬСЯ** [УФ: 98]. *Присл., заст., ств.* Про заміжжя: невістка завжди пристосовується до своїх нових умов життя. $\blacksquare \sim$ **Dziewczyna jak i wierzba — gdzie posadzisz, tam się przyjmie** [УФ: 98]. *Przysł., tw.* O małżeństwie: synowa przystosowuje się do nowych warunków życia.

402. **ДІВКОЮ — КАЛІНА, ЖІНКОЮ — ЯЛІНА** [УФ: 98]. *Присл., заст., ірон., песим.* Шлюб змінює: до заміжжя дівчина весела, красива й лагідна, бо безтурботна; після заміжжя — заклопотана, утомлена, колюча. ■ ~ ◇ **Przed ślubem aniolek, po ślubie diabelek** [УФ: 98]. *Przysł., przest., iron., pesym.* Przed ślubem dziewczyna jest miła, a po ślubie może się zmienić.

403. **ДІВОЧИЙ ВІК — ЯК МАКІВ ЦВІТ** [УФ: 131]. *Присл., заст., песим.* Дівочий вік короткий, швидко проминає. ■ ~ ◇ **Panieńska uroda jak bystra woda** [УФ: 131]. *Przysł., przest., pesym.* Młodość i uroda szybko mija.

404. **ДІВОЧІ СЛЬОЗИ — ЯК ВЕСНЯНИЙ ДОЩ** [УФ: 131]. *Присл., заст., оптим.* Дівчина плаче через дрібниці, але й швидко заспокоюється. ■ ~ ◇ **Deszcz ranny i płacz panny — oba krótkotrwale** [USJP]. *Przysł., przest., optym.* Nie należy przywiązywać nadmiernej wagi do gwałtownych reakcji młodych dziewcząt.

405. **ДІЗНАЄШСЯ (УЗНАЄШ), ЧИМ КРОПИВА ПАХНЕ** [УФ: 152]. *Присл., заст., жарт., погр.* Жартівлива погроза адресатові дати відчутти скрутну ситуацію особисто. ■ ~ ◇ **Nauczę cię po kościele gwizdać** [УФ: 152]. *Przysł., przest., żart., groź.* Przestroga przed niewłaściwym zachowaniem.

406. **ДЛІЙТИ ШКУРУ НЕВБІТОГО ВЕДМЕДЯ** [СУМ-11(2): 303]. *Присл., жарт.-ірон.* Сперечатися про прибутки, яких ще немає. ■ ~ ◇ **Dzielić skórę na niedźwiedziu** [USJP]. *Przysł., żart.-iron.* Robić przedwczesne plany, przewidując najbardziej korzystną wersję rozwoju wypadków.

407. **ДІЛО МАЙСТРА ВЕЛИЧАЄ** [УФ: 107]. *Присл., заст., ств.* Про людину судять по її досягненнях. ■ ◇ **Fach mistrza lubi** [УФ: 107]. *Przysł., przest., tw.* Osoba, która zna się na swoim fachu, osiąga w nim sukces.

408. **ДІСТАТИ ПО ЗУБАХ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., груб.* Бути побитим. Δ Хулігани добряче **дістали по зубах** від перехожого, що став свідком нападу (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Dostać baty** [SZF]. *Idiom., przest., arog.* Zostać zbitym. ▼ *Dolo ty, moja, dolo! Wio-o-o... Chcesz dostać batem?... (Jan Brzechwa).*

409. **ДІЯТИ НА НЕРВИ** [СУМ-11(5): 374]. *Ідіом., розм., ств.* Нервувати, дратувати. Δ — *Ці єгиптяни вже починають діяти мені*

на нерви (І. Тихоненко). ■ **Działać na nerwy** [NSJP: 170]. *Idiom., pot., tw.* Denerwować, drażnić, złościć. ▼ *Zaczynał mi działać na nerwy, ale właściwie należało przyznać mu rację: gdybym miał tyle do ukrycia co on, też dzieliłbym włos na czworo* (M. Bielecki).

410. **ДЛЯ ВІДУ** [СлЕС-11: 74]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Намагаючись скласти певне враження, створюючи видимість. Δ [Федір Іванович]: — *По кишені ляпнув себе: „Осьде вони. Хіба що силою візьмете”. І не тенькнуло ж у голові, що йому цього тільки й треба. Не дуже й одбивавсь. Для виду* (А. Головка). ■ **Dla pozoru (zachować pozory)** [СлЕС-11: 74; NSJP: 738]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Starać się o to, aby się wydawało, że wszystko jest w porządku. ▼ *Żądania polityczne postavili tylko dla pozorów* — stwierdził w rozmowie z „Rz” Janabi („Rzeczpospolita”, 22.11.2004). ≠ **Pod pozorem** [SJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot.* Podając zmyślony powód. ▼ — *On jest passé. Nikt już nie chce chodzić na te jego kolacje. Nie dalej jak tydzień temu wymówiliśmy się pod pozorem bólu głowy* (M. Piątkowska, L. Talko).

411. **ДЛЯ ГОДІТЬСЯ** [СлЕС-11: 74]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Для порядку, заради пристойності. Δ *Ніна Малишева сміху не стримує, Надія і Віра обурюються, але тільки для годиться* (В. Лейс). ■ **Dla zasady** [NSSF: 778]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Tak, żeby pozostać w zgodzie z przekonaniem, przykazaniem, przepisami, porządkiem rzeczy, hierarchią. ▼ *Utrzymanie naszej starej willi właściwie przekracza możliwości finansowe i moje, i ojca, a Zosia nam nie pomaga, dla zasady. W jakiejś rozmowie zasugerowała, aby sprzedać dom, póki jeszcze stoi, i kupić za to przyzwoite mieszkanie. Obruszyliśmy się oboje. To nasze gniazdo!* (M. Nurowska).

412. **ДЛЯ ДОБРОГО ДРУГА Й ВОЛА́ З ПЛУ́ГА** [УФ: 90]. *Присл., заст., ств.* Для близького друга не шкода нічого, навіть найціннішого. ◼ ~ ◇ **Dla dobrego przyjaciela każda rzecz bagatela** [УФ: 90]. *Przysł., przest., tw.* Dla przyjaciela niczego nie szkoda.

413. **ДМЁТЬСЯ ЯК ЖА́БА В БОЛО́ТІ** [УФ: 131]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Порівняння гордовитої, пихатої людини з жабою в болоті має збити з неї таку спесивість. ◼ ~ ◇ **Jak kogut na swoim podwórku** [УФ: 131]. *Przysł., przest., żart.-iron.* O aroganckim zachowaniu.

414. **ДМУ́ХАТИ В КА́ШУ** [Грінч. (1): 393]. *Ідіом., евфем., розм., несхв.* Утручатися в чужі справи. Δ *Не дам у кашу собі дмухати*

(з уст. мовл.). ■ **Dmuchać w kaszę** [SF]. *Idiom., eufem., pot., nie-przych.* Wtrącać się w brutalny sposób do czyichś spraw, traktować kogoś grubiańsko, w sposób obraźliwy. ▼ *...jak się pan sam przekonałeś, nie tak łatwo nam **dmuchać w kaszę**, gdy jesteśmy w komplecie* (A. Szklarski).

415. **ДО БО́ЛЮ** [СлЕС: 75]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже сильно, надзвичайно, безмежно. Δ *Підклав [Микола] під голову руку й очима пестив вікна, старі дубові сволоки, довжезний стіл, ослони — усе **до болю** рідне й таке жадане в мандрах* (В. Шевчук). ■ **Do bólu** [СлЕС: 75]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Bardzo mocno. ▼ *Zaczynam się denerwować nie tylko samą sytuacją, ale i tym, że aż **do bólu** intensywnie przygotowałem się do tej rozmowy i teraz jest jakby mój egzamin* (S. Grochowiak).

416. **ДО ВІ́КУ** [СлЕС: 76]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Усе життя, до кінця життя. Δ *Невже мені отак **до віку** каратись* (Панас Мирний). ■ ~ **Do końca życia** [СлЕС: 76]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Całe życie. ▼ *Nie tam ochoty **do końca życia** pracować w tym zakładzie* (z jęz. mów.).

417. **ДО ВПА́ДУ (УПА́ДУ)** [СУМ-11(10): 453]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* До знемоги, знесилення. Δ *Ніколи вона [Маруся] так швидко рум'янцем не спалахне, як от Катря наша не заплаче; **до впаду** не затанцюється* (Марко Вовчок). ■ **Do upadłego** [NSJP: 1084]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Do kresu sił, do wyczerpania wszystkich środków. ▼ *Codziennie rano stawali na dziedzińcu w dwóch szeregach. Wyprężeni jak rekruci, wystrzyżeni na zero, wodzili przekrwionymi oczami za przedwojennym wachmistrzem śnieżańskich ułanów, a jeśli było to konieczne, w milczeniu skakali żabką **do upadłego*** (M. Tulli).

418. **ДО ВПОДО́БИ** [СлЕС: 76]. *Idiom., есл. (в ролі присудка), розм., ств., схв.* Подобатися; почуття приємності, задоволення, симпатії, викликане ким-, чим-небудь. Δ *Буса, бачу, тобі мої подобаються, — лукаво провів Сіробаба рукою по своїх пухнастих. — **До вподоби**, еге ж?* (О. Гончар). ■ **Do smaku** [NSJP: 932]. *Idiom., есл., pot., tw., aprob.* Coś się podoba. ▼ *Nie wspomina się ani słowem o woli innych społeczności lokalnych, którym ta siedemnastka akurat nie przypada **do smaku**, choćby śląskiej, która chce do Pomorza, czy toruńskiej, która nie życzy sobie wspólnego województwa z Bydgoszczą („Polityka”, nr 27, 1998).*

419. **ДО ГРОБОВОЇ (СЌДНОЇ) ДОШКИ** [ФСУМ]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* До кінця життя. Δ Мати ще й до нині плаче, а в мене й **до гробової дошки** не перестане боліти (І. Франко).

■ **Do grobowej deski** [SF]. *Idiom., есл. (анал. przysl.), pot., tw.* Do końca życia. ▼ *U was tak zawsze, jak miłość, to do grobowej deski, i to samo z chorobą* (B. Czeszko).

420. **ДО ГРЌБУ** [СлЕС: 76] = **ДО [САМОЇ] МОГЇЛИ**. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* До кінця життя, до смерті. Δ [Сергій:] *Tu ж колись говорив, що коли покохаєш, то любитимеш до гробу* (З. Мороз).

■ **Do [samego] grobu (poza grobem; zza grobu)** [NSJP: 244]. *Idiom., есл. (анал. przysl.), pot., tw.* Do śmierci, na zawsze. ▼ *Trzebaż nieszczęścia, że dawno temu, przed laty, pewna wróżka przepowiedziała mi, iż zasadniczym mężczyzną mego życia, takim na wieki i do grobu, będzie blondyn* (Joanna Chmielewska). ≠ **Za grobem** [NSJP: 244]. *Idiom., есл. (анал. przysl.), pot.* Po śmierci, z tamtego świata. ▼ *Przeciwko wszystkim tobie podobnym szarlatanom i kanaliom! Moje będzie za grobem* zwycięstwo! (Jan Brzechwa).

421. **ДО ДЇЛА (ДО РЕЧЇ)** [СлЕС: 76]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Відповідає певній ситуації, доречно; так, як треба. Δ *Все оце дуже чуло сказано, але не до речі, а от саме перше слово було до діла* (Леся Українка). ■ < □ **À propos**⁷¹ [Wikisł.]. *Idiom., есл. (анал. przyim.), książk., tw.* Wprowadzający temat wypowiedzi. ▼ *Ale à propos. Kartę wstępu do Biblioteki, którą wypisałem, zechce mi pan łaskawie zwrócić. Dla porządku* (T. Breza).

422. **ДО ЗАРЇЗУ** [СлЕС: 76]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже, надзвичайно. Δ *А через тиждень у Петербурзі, міркуючи про свою невдачу й не знаючи, як роздобути до зарізу потрібні партії гроші, несподівано одержав аж десять тисяч карбованців: херсонську скарбницю було пограбовано* (О. Соколовський). ■ **Na gwałt** [WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysl.), pot., tw.* Koniecznie lub natychmiast. ▼ *Na gwałt* odnawiano letni pałac w parku dla czarnych królów (J. Korczak).

423. **ДО ЗНОСУ** [СлЕС: 76]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Працювати з останніх сил, дуже багато. Δ *А сирота її в селі, її єдина дитина! Мов одірвалось од гіллі, ненагодоване і босе, сорочечку до зносу носить* (Т. Шевченко). ■ ~ **Do granic możliwości** [NSSF:

⁷¹ З фр. — до речі.

224]. *Idiom., esl. (anal. przysl.), pot., tw.* Do kresu, maksymalnie. ▼ *Widzę, jak zjawiskowo ubrana w czarny opięty golf, minispódniczkę, w wysokich ponad kolana skórzanych butach, chuda do granic możliwości wodzi za mną wzrokiem w czasie sylwestra w jakimś nowomodnym klubie bilardowym* (A. Horubała).

424. [УСÉ] ДО ЇОТИ [СУМ-11(4): 62]. *Idiom., esl. (анал. присл.), бібл., книжн., ств.* Цілком, абсолютно все. Δ [*Євгеній:*] *Завтра... я й сам розповім вам усе до йоти, і то по всій щирій правді* (І. Франко). ■ *Co do joty* [NSJP: 295]. *Idiom., esl. (anal. przysl.), bibl., książk., tw.* Szczegółowo, bardzo dokładnie, całkowicie. ▼ *Wszystko zgadzało się co do joty. I daty, i sumy* (J. Płoński, M. Rybiński).

425. ДО КРА́Ю [СлЕС: 78]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже сильно, вищою мірою, до останньої межі, повністю. Δ *А вони, обидва, хоч змучені до краю виснажливим борюканням з вітром і снігом, все-таки живі* (П. Загребельний). ■ *Do skraju* [SJP]. *Idiom., esl. (anal. przysl.), pot., tw.* Bardzo mocno, do końca. ▼ *Postać lempsar, szczególnie sceny rozterki, doprowadzone do skraju obłędu — należą do najciekawszych w dramacie staropolskim* (J. Ziomek).

426. ДО КУ́ПИ [СлЕС: 78]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., ств.* В одне місце, усі разом. Δ *Почали стягати до купу й переформовувати розбиті чи розкладені частини, зводили їхні рештки в окрему ударну групу* (І. Багрянний). ■ > *Do kupy* [WSJP]. *Idiom., esl. (anal. przysl.), pot., tw.* W jednym miejscu. ▼ *Lecz to moje przeświadczenie bynajmniej mnie nie uwalnia od świadomości, że wszystkie te pojęcia, i każde z osobna i razem do kupy wzięte, nie ważą więcej, niż garść pierza* (Cz. Miłosz).

427. ДО ЛАДУ́ [СлЕС: 78]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., схв.* Як слід, як належить; злагоджено. Δ *Семен не розумів того, що стояло в книжці, а Романко чи не тямив сам, чи не хотів розповісти до ладу...* (М. Коцюбинський). ■ ~ *W zgodzie z* [NSSF: 791]. *Idiom., esl. (anal. przysl.), pot., aprob.* Odpowiednio do zasad, norm, przepisów. ▼ *Każdy pilot, każda załoga rozpoznawcza, realizuje powierzone im zadania w zgodzie z poziomem bojowego przygotowania, ich lotniczego doświadczenia, charakteru a nawet temperamentu i doskonale winna zdawać sobie sprawę jak daleko może ryzykować* (J. Gotowała).

428. ДО ЛИЦЯ́ [СлЕС: 78]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., схв.* Гармонує із зовнішністю, личить. Δ *Ліда в своїй чудесній сукен-*

ці, що так їй **до лиця**, щоранку буде виганяти корову, а вечорами доїти... (М. Коцюбинський). ■ **Do twarzy** [NSSF: 696]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., aprob.* Dobrze wygląda w jakimś ubraniu. ▼ *Przeznaczeniem Polski jest zwycięstwo, ale losem — męczeństwo. Polska wie, niestety, jak kobieta dręcząca się w gorsecie, że jej z tym do twarzy* (S. Dydat).

429. **ДО [САМОЇ] МОГІЛИ**. Див. **ДО ГРОБУ**.

430. **ДО НЕСТЯМІ** [СлЕС: 79]. *Ідіом., esl. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже сильно, нестямно. Δ Він **до нестями** захоплювався полюванням на дичину, збирав опудала усіляких птахів (С. Чорнобривець). ■ **Do szaleństwa** [СлЕС: 79; NSJP: 982]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* O człowieku, którego odwaga lub uczucia odznaczają się niezwykłą mocą. ▼ *Następne pół godziny trwało moje pakowanie się i porzucenie hotelu. Głodna do nieprzytomności i zdenerwowana do szaleństwa ruszyłam w kierunku na Berlin* (Joanna Chmielewska).

431. **[УСІ] ДО ОДНОГО** [СУМ-11(5): 626]. *Ідіом., esl. (анал. присл.), розм., ств.* Усі без винятку. Δ *I всі* козаки **до одного** піднесли й випили вино за славу (О. Довженко). ■ ~ **Wszyscy (wszystkie) co do jednego** [NSJP: 289]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Wszyscy (wszystkie) bez wyjątku. ▼ — *Panowie, który z was poczęstuje mnie cukierkiem? Po kolei odwracali głowy, jakby ich kto filmował, a oni mieli zagrać scenę wyrażającą niemą odmowę, no i odegrali wszyscy, co do jednego* (J. Krzysztoń).

432. **ДО ОДУРУ** [СлЕС: 79]. *Ідіом., esl. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже сильно, вищою мірою, нестямно. Δ У школі вона була давньою Танею, але вдома щораз більше боялась залишатися сама, бо тепер ще настурливіше вертались до неї гнітючі думки, а вночі мучило безсоння, з'являлись дивні гарячкові приви́ди і мучили **до одуру** (В. Гжицький). ■ **Do zwariowania (ogłupienia)** [СлЕС: 79]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Bardzo mocno. ▼ *Kontrolował swoich pracowników aż do zwariowania* (z jęz. mów.).

433. **ДО ОСТАНКУ** [СлЕС: 79]. *Ідіом., esl. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Повністю, до кінця. Δ Знов завозилися з дошками і склали **до останку**, як слід (В. Барка). 2. До кінця життя, до смерті. Δ Таких було багато, що, опинившись перед ось таким біднім вибором, вибирали боротьбу **до останку**, і лише тяжко поранені дострілювали самі себе (І. Багрянний). ■ **Do ostatka** [NSSF: 432]. *Idiom., esl. (anal.*

*przysł.), pot., tw. 1. Do końca, do ostatniej chwili, ile można. ▼ Wszystko, co kiedykolwiek zamierzyła ta drobna, ruchliwa dama, musiało się spełnić za wszelką cenę. Potrafiła o to walczyć i zabiegać aż **do ostatka**, potrafiła całe swe otoczenie natchnąć, a w razie konieczności i zmusić do czynu (Z. Żurakowska). 2. Do śmierci. ▼ Lekarze walczą **do ostatka** o życie chorego (z jęz. mów.).*

434. **ДО ОСТАННЬОГО** [ФСУМ]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств. 1. зі сл. б́їтися, одбива́тися, боро́тися, захища́ти і т. ін. Скільки стане зусиль, витримки і т. ін.; до кінця. Δ Бі́йці по-тиснули один одному руки. Це була мовчазна взаємоприсяга, взаємонадія на те, що вони битимуться **до останнього** (О. Гончар). 2. зі сл. обби́рати, забра́ти, ви́тратити і т. ін. Нічого не лишаючи; повністю, цілком. Δ Ві́йна завжди одних збагачує і робить щасливими, а других оббирає **до останнього** (П. Кочура). ■ ~ > **Do kresu wytrzymałości** [СлЕС: 75]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw. Do wyczerpania wszystkich sił. ▼ Wciągnięty w niepojęty koszmar, doprowadzony przez swego prześladowcę **do kresu wytrzymałości** (a raczej daleko poza ten kres), w absolutnej desperacji popełnił zbrodnię („Polityka”, nr 06.05, 2004).**

435. **ДО ПОРІ́** [СлЕС: 80] = **ДО ЧА́СУ** [СУМ-11(11): 274]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств. До певного моменту, випадку, слушного часу; не вічно. Δ **До пори** збан воду носить (М. Номис). ■ **Do czasu** [NSSF: 124]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw. Do określonej chwili; przez jakiś czas, aż do odpowiedniej chwili; tak, że kiedyś (się) skończy, i to zazwyczaj niekorzystnie. ▼ Poczekaj z tym **do czasu**, aż ukończy szkołę (z jęz. mów.).**

436. **ДО ПУТТ́Я** [СлЕС: 80]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств., схв. Як слід, розумно, доречно. Δ [Артем:] Та заспокойся, Опрію. Розкажи **все до пунтя** (А. Головка). ■ ~ **Jak należy (jak (po) trzeba)** [СлЕС: 80; WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw., апроб. Zgodnie z przyjętymi normami lub oczekiwaniami. ▼ Nosi Pani teraz też, kochana Pani Mermet, ciepłe **jak należy** podkolanówki na Pani kochanych, delikatnych stopach? (J. Rudnicki).**

437. **ДО САМ́ИХ КІСТО́К** [СУМ-11(4): 169]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., схв. Цілком, усім еством (бути кимось або якимсь). Δ Афіноген Максимович педагог, як кажуть, **до самих кісток** (Ю. Мельничук). ■ **Do [szpiku] kości** [NSJP: 364]. *Idiom., есл. (анал.**

przysł.), *pot.*, *aprob.* Zupełnie, do głębi, na wskroś, całkowicie. ▼ *Wracajmy. Ten wiatr przenika do szpiku kości. Spójrz, jak bałwani się morze* (A. Sapkowski).

438. **ДО СЛІЗ** [СлЕС: 81]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже сильно, надзвичайно. Δ *Схвильований, до сліз зворушений, Непран поклав на груди кобзу, обвів очима товариство, осяяне низьким вечірнім сонцем, і доторкнувся струн* (В. Шевчук). ■ **Do łez** [СлЕС: 81]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Bardzo mocno, nadzwyczajnie. ▼ — *Ach, Gabi, do łez mnie rozczulasz. Czemuż nie byłem pod twoim wpływem od kolebki, z jakim zaufaniem ssalbym mleko z butelki!* (Z. Żukowska).

439. **ДО СЛОВА — КРІПІСЬ, А ДАВШИ СЛОВО — ДЕРЖІСЬ** [УФ: 148]. *Присл., заст., застер.* Не обіцяй того, чого не будеш робити, але пообіцявши, обов'язково зроби. ■ ~ □ **Słowo raz dane ma być dotrzymane** [УФ: 148]. *Przysł., ostrz.* Jeżeli coś obiecasz, to musisz to zrobić.

440. **ДО СМАКУ** [СлЕС: 98]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Так, щоб було смачно. Δ *Вона почала куштувати кашу. — І трохи не солоня! — Я ж мов до смаку солила, — несміло одказала* (Панас Мирний). 2. З великим апетитом. Δ *От узяла та й полетіла [Гава], щоб недалечко у ярку, на самоті поснідати до смаку* (Л. Глібов). 3. Гарно, вишукано. Δ *На ній була сукня хоч і не нова, але пошита до смаку* (П. Панч). 4. Досхочу, до повного задоволення. Δ *Мені дуже спішно треба тільки перейти [колію]. Візьміть штраф, вилайте до смаку, але я мушу* (Іван Ле). 5. Подобається, імponує, до вподоби (у ролі присудка). Δ *Не міг великий князь Київської Русі завжди знати, що робиться на околицях Руської землі. А це було до смаку боярам* (А. Хижняк). ■ > **Do smaku** [СлЕС: 81; WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Так, aby uzyskać požądane walory smakowe. ▼ *Przyprawy ziołowe można zestawić dowolnie do smaku* (S. Olko).

441. **ДО СМЕРТІ** [СлЕС: 81]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ірон., ств.* Дуже сильно, у край, надміру. Δ *Який там бог послав талан? — Такий талан, — Гордій йому мовляє, — що декого до смерті налякає* (Л. Глібов). ■ ~ **Na śmierć** [NSJP: 1006]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., iron., tw.* Wyrażenie używane dla podkreślenia intensywności, ogromu czegoś; bardzo załkownie, kompletnie.

▼ — *Tak mi nudno, gdy się zbudzę, Chyba się na śmierć zanudzę!* (Jan Brzechwa).

442. ДО СМІШНОГО [СлЕС: 82]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Найвищою мірою, надзвичайно. Δ *Ольга була до того заскочена несподіваним поворотом справи, що до смішного роззубилась* (Ірина Вільде). ■ ~ **Аз до śmieszności** [СлЕС: 82]. *Idiom., есл. (anal. przysl.), pot., tw.* Do przesady. ▼ *Lecz podobnie groteskę rozumieli Pirandello, Witkacy i cała Europa lat dwudziestych XX wieku: jako łączenie przeciwieństw aż do śmieszności, łączenie powagi i karykatury aż do rozpacy, łączenie prawdy i fikcji aż do zgonu, łączenie rzeczywistości i wyobrażeń aż do dziwactwa* (J. Adamski).

443. ДО СНАГІЙ [СлЕС: 82]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), заст., розм., ств.* Цілком, повністю. Δ *Ніхто не скаже нам так, як би ти хотів, що доля завтра зробить з нами! Чи доведеться ще подушине заплатити, чи до снаги вже розплатився?* (П. Гулак-Артемівський). ■ **Do сна** [SJP]. *Idiom., есл. (anal. przysl.), przest., pot., tw.* Całkowicie, zupełnie, doszczętnie. ▼ *Tu zaś — chce jasno powiedzieć — limit miejsc jest niewielki i wyczerpany do сна* (A. Libera).

444. ДО С҃ДНОГО ДНЯ [СУМ-11(9): 821]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), бібл., заст., книжн., ств.* Усе життя, завжди, навіки, назавжди. Δ — *А щоб ти сміявся і не переставав до самого с҃дного дня!* (М. Стельмах). ■ **Do sądnego dnia** [NSJP: 900]. *Idiom., есл. (anal. przysl.), bibl., przest., książk., tw.* Bardzo długo, w nieskończoność. ▼ — *Nie można do tego dopuścić. Trzeba wpuścić wszystkich i niech siedzą tam do sądnego dnia...* (M. Pinkwart).

445. ДО Ц҃РКИ (Ц҃УРИ, Ц҃УРОЧКИ) [БІТИ, НІЩИТИ] [ФСУМ]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), заст., розм., ств.* 1. На дрібні, невеликі частини. Δ *Я перескочив через межу і ринувся просто на них (фашистів), вскочив у саму їхню гуцу. Одного метнув через себе багнетом. На другому розбив до цурки приклад* (Ю. Яновський). 2. Повністю, все, без залишку, остаточно, до кінця, дощенту. Δ *Вранці дізнаються, кого обідрано „до цурки”* (М. Хвильовий). ■ > □ **Do reszty (szczętu)** [SJP]. *Idiom., есл. (anal. przysl.), posp., tw.* Doszczętnie, całkowicie, zupełnie; do czysta. ▼ *Bez względu na to jaki układ personalno-frakcyjny ukształtuje się i dojdzie do władzy po Gierku, rządy komunistyczne w Polsce zużyły się do reszty* („Kultura”, nr 11, 1976).

446. ДО ЧАСУ. Див. ДО ПОРІЙ.

447. ДÓБРА ЖІНКА — ЩАСТЯ, А ЛИХА — ТРЯСЦЯ [УФ: 99]. *Присл., заст., застереж.* Лиха дружина не дає чоловікові сімейного спокою. ■ ~ **Dobra żona to wielkie błogosławieństwo, zła żona to wielkie przekleństwo** [УФ: 99]. *Przysł., przest., ostrz.* Nie dobra żona nie zapewnia mężowi spokoju.

448. ДÓБРА ЛÓЖКА ДО ОБІДУ [А ПООБІДАВШИ, ТО Й ПІД ЛАВУ; А ПІСЛЯ ОБІДУ НЕ ТРÉБА] [ЕР]. *Присл., ірон.-жарт., реком.* Про вчасність певних заходів щодо конкретної ситуації. ■ ~ **Do obiadu łyżka droższa** [NKPP: łyżka 5]. *Przysł., iron.-żart., rekom.* O aktualności podjętych działań w nawiązaniu do konkretnej sytuacji.

449. ДÓБРЕ ДІЛО ДАЛÉКО РОЗХÓДИТЬСЯ, А ЛИХÉ ЩЕ Й ДАЛІ [УФ: 143]. *Присл., заст., застер.* За законами комунікації, погані вісті розповсюджуються швидше, ніж гарні. ■ ~ □ ◇ **Kłamstwo zdąży obieć pół świata, zanim prawda włoży buty** [УФ: 143]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Złe wiadomości szerzą się szybciej od dobrych.

450. ДÓБРЕ ТАМ ЖИВÉТЬСЯ, ДЕ ГУРТÓМ СІЄТЬСЯ Й ОРÉТЬСЯ [УФ: 90]. *Присл., заст., ств.* Гуртом жодна робота не страшна. ■ ~ ◇ **Gdzie zgoda, tam siła** [УФ: 90]. *Przysł., przest., tw.* Razem każda rzecz jest łatwiejsza.

451. ДÓБРИЙ СУСІД — НАЙКРАЩИЙ РÓДИЧ [УФ: 90]. *Присл., заст., ств.* Сусіди бувають ближчими за родичів — вони завжди поряд. ■ ~ ◇ **Sąsiad dobry za brata stoi** [УФ: 90]. *Przysł., przest., tw.* Dobry sąsiad zawsze pomoże w codziennych czynnościach, pogada i jest zawsze pod ręką, gdy potrzebna jest nagła pomoc, zapewniając poczucie bezpieczeństwa.

452. ДÓБРИЙ ЯК ПÉРЕЦЬ (ПОЛІН, ХРІН (З ХРІНОМ БОРЩ), СОБА́КА, ДІДЬКО) [СПЛ: 274–275]. *Ідіом., порівн., розм., ірон.-жарт., запереч.* Хтось зовсім не добрий, а дуже злий. Δ *Такий добрий як з хріном борщ* (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Miły (dobry) jak sól w oku (pieprz na języku; włos w potrawie; chrzan z wódką; chrzan z czosnkiem)** [NKPP (1, 2): 454, 488; Adalb.: Dobry 33]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart., zaprzecz.* Ktoś jest niedobry, niemiły. ▼ *Obiad w nowej restauracji był tak dobry jak chrzan z czosnkiem* (z jęz. mów.).

453. **ДОБРИЙ ЯК ХЛІБ М'ЯКИЙ (БЇЛКА З МЕДОМ (МАСЛОМ); З МАСЛОМ ХЛІБ; ПИРІГ ІЗ СІРОМ; ГУСТА СМЕТАНА; САЛО)** [СПЛ: 274]. *Idiom., porівн., розм., схв.* Про щирю, скромну людину. Δ *Люблю тебе як булку з маслом!* (з усн. мовл.). ■ **Dobry jak chleb (maslo)** [СПЛ: 274]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Bardzo dobry. ▼ *Panie **dobry jak chleb**, bądź uwielbiony od swego Kościoła, bo Tyś do końca nas umiłował, do końca nas umiłował* (з пісні еucharystycznej).

454. **ДОВГА ЯК СОБАЧА ПІСНЯ** [ПазЛП: 95]. *Idiom., porівн., розм., несхв.* Тривалий, нудний. Δ *Один з найкращих фільмів, коли-небудь знятих ІМХО. Хоч і довгий як собача пісня, але подивитися варто, однозначно* (з усн. мовл.). ■ ◇ **Długa jak loretańska litania** [NKPP(1): 440]. *Idiom., porówn., pot., nieprzych.* Długa, nudna. ▼ *Ostatnie posiedzenie Komisji Senatu było **długie jak loterańska litania*** (з jęz. mów.).

455. **ДОВГИЙ ЯЗІК** [СУМ-11(2): 330]. *Idiom., розм., несхв.* Про балакливу людину, що говорить зайве, або про її вдачу. Δ — *Хай собі довгі язики що хочуть говорять: ротів людям не позамазуєш і слухати — не переслухаєш* (Панас Мирний). ■ **Długi język (jęzor)** [WSJP]. *Idiom., pot., nieprzych.* O kimś, kto nie umie dochować tajemnicy, zwykle z powodu gadulstwa. ▼ *Grisza — machnął kciukiem w stronę śmigłowca — to fajny gość, ale z **długim jęzorem*** (A. Baniewicz).

456. **ДОВГИЙ ЯК ВІЧНІСТЬ** [СПЛ: 279]. *Idiom., porівн., розм., ств.* Довготривалий. Δ *Секунда, друга, третя, а кожда довга як вічність, а страшна як пекло* (І. Франко). ■ **Długi jak wieczność (wiek)** [СПЛ: 280]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Długo. ▼ *Na moment **długi jak wieczność**. Nieuchronna katastrofa nastąpi, ale jeszcze nie teraz. Wszystko może się wydarzyć. Nawet Drugie Przyjście* (K. Ruhkovsky).

457. **ДОВГИЙ ЯК ГОЛОДНЕ ЛІТО** [СПЛ: 283]. *Idiom., porівн., розм., несхв.* Про якесь лихо, якого не можна позбутися. Δ *Волочить-ся як голодне літо* (з усн. мовл.). ■ ◇ **Długi jak dzień bez chleba (jak post)** [NKPP(1): 440; СПЛ: 283]. *Idiom., porówn., pot., nieprzych.* O kłopotach, których nie można się pozbyć. ▼ *Bardziej by się chyba nadawał na łaskę marszałkowską, bo **długi jak dzień bez chleba*** (з jęz. mów.).

458. **ДОГОРІ ДРІГОМ (ДНОМ)** [СУМ-11(2): 341]. *Idiom., розм., несхв.* Протилежно до звичайного, різко порушуючи звичайний порядок. Δ *Коли б дати волю, дівчина зараз все в кімнаті перевернула*

б догори ногами (В. Собко). ■ ~ **Przewrócić do góry nogami** [NSJP: 792]. *Idiom., pot., nieprzych.* Rujnować, burzyć istniejący porządek; robić zamieszanie, bałagan. ▼ *Zależność od zmiennych warunków klimatycznych, organizacyjnych i wielu innych może przewrócić do góry nogami najlepszy plan* (W. Rutkiewicz).

459. **ДОЛЯ (ФОРТУНА) УСМІХАЄТЬСЯ** [СУМ-11(10): 629]. *Idiom., розм., оптим.* Кому-небудь таланить, щастить у житті. Δ *А оце був поїхав на заробітки в Одесу, і там йому посміхнулася доля* (М. Стельмах). ■ **Los się uśmiecha** [SZF]. *Idiom., pot., optym.* Ktoś ma szczęście. ▼ *O co chodzi? O to, że jak los się uśmiecha, można zjeżdżać setki metrów ze skał na sznurówce. I wszystko OK* (A. Urbańczyk).

460. **ДОПКАТИ (ДОШКУЛЯТИ, ДІЙМАТИ і т. ін.) ДО ЖИВОГО (ДО ЖИВІХ ПЕЧІНОК, ДО (ЖИВОГО) СЕРЦЯ і т. ін.)** [Ном.]. *Idiom., розм., несхв.* Дуже зачіпати, боляче вражати кого-небудь, торкаючись чогось найболючішого. Δ *От тільки покійна свекруха було не раз донече до живого, та й то: я було змовчу* (Леся Українка). ■ **Dopiec do żywego** [NSJP: 146]. *Idiom., pot., nieprzych.* Mocno komuś dokuczyć, sprawić dużą przykrość. ▼ *Doktorant, któremu taka sytuacja dopiekła do żywego, wziął urlop bezpłatny i podjął pracę w głównej łódzkiej zajezdni tramwajowej* (M. Pinkwart).

461. **ДОРОГО (ДОРОГОЮ ЦІНОЮ) ЗАПЛАТИТИ** [СУМ-11(3): 262]. *Idiom., розм., песим.* 1. Багато втратити, досягнувши чого-небудь. Δ — *Дорого заплатив я за волю, гірку ціну дав...* (М. Коцюбинський). 2. Зазнати розплати за заподіяне кому-небудь лиха, зло. Δ — *Ти бачив сьогодні людську неправду? — викрикнув Чіпка... — Ой!.. дорогою ціною вони заплатять за неї!* (Панас Мирний). ■ ~ **Zapłacić wysoką cenę** [NSJP: 79]. *Idiom., pot., pesym.* 1. Zdobyć coś dużym kosztem. ▼ *Są różne wartości: większe i mniejsze. Za większe jesteśmy gotowi zapłacić wyższą cenę, za mniejsze — niższą* (M. Heller). 2. ponieść wysoką karę. ▼ — *Ale pragnęliśmy, żeby o naszej okropnej sytuacji i miłości do kraju usłyszał naród tybetański — mówi Ngalang. Do kilku pieśni same ułożyły muzykę i słowa. Za ich wykonywanie wszystkie zapłaciły wysoką cenę. Każdej podwyższono wyrok o kilka lat* („Ozon”, nr 3, 2005).

462. **ДОРОГО ЯК ЗА РІДНУ МАМУ** [ГРНП-2: 59]. *Idiom., порівн., розм., ірон.* Звичайна відповідь покупця на ціну, оголошену

продавцем, особливо під час торгу худобою (тлумачення І. Франка). Δ *Скільки коштує ця кроличка? — Та 1000 карованців. — Хочете так дорого як за рідну матір* (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Drogie jak cynamon** [Adalb.: Drogie 3]. *Idiom., porówn., pot., iron.* Bardzo drogie (bo sprowadzony z dalekich krajów). ▼ — *Widziałeś nowy samochód prezesa? Jest drogi jak cynamon* (z jęz. mów.).

463. **ДОТИ ВЕДЁТЬСЯ, ДОКИ НЕ ПЕРЕВЕДЁТЬСЯ** [ГРНП-1: 221]. *Присл., заст., жарт., застер.* Доти чоловікові щастить-ся, доки він не змарнує свого добра (тлумачення І. Франка). ■ ~ **Wiedzie się, wiedzie, aż cię nareszcie zwiedzie** [Adalb.: Wiedzieć się 7]. *Przysł., przest., żart., ostrz.* Sukces, powodzenie nie powinny nas usypiać, rozleniwiać, bo w każdej chwili może przyjść niepowodzenie.

464. **ДОХОДИТИ (ДІЙТИ) [ДО] ЛАДУ** [СУМ-11(4): 432]. *Idiom., розм., схв.* 1. Розбиратися, орієнтуватися в чомусь. Δ — *Якось воно так порізано, що я й ладу не дійду...* (Леся Українка). 2. Набувати стрункості, послідовності (про думки). Δ *Тепер думки в його голові поступово доходили ладу. Він починав розуміти: машина, певно, підірвалася на міні* (Ю. Бедзик). ■ **Dojść do ładu** [NSJP: 137; EDUp]. *Idiom., pot., aprob.* 1. Dogadać się, dojść do porozumienia z kimś. ▼ *Gra o fortunę. Khaterpalia i jego teść dobrzy kupcy, nie będą się targowali. Istvan patrzył na ich twarze rozjaśniające się uśmiechem pełnym skupienia — doszli do ładu, rozumieją się* (W. Żukrowski). 2. Dać sobie radę z czymś, uporać się, opanować coś. ▼ *W odliczaniu mylili się kilkakrotnie, aż wreszcie doszli do ładu* (H. Rudnicka).

465. **ДРҰЖБА ДРҰЖБОЮ, А СЛҰЖБА СЛҰЖБОЮ** [УФ: 108]. *Присл., заст., застер.* Не змішуючи дружбу і роботу, можна зберегти дружні стосунки й не зашкодити службовим. ■ **Družba družbą, a służba służbą** [УФ: 108]. *Przysł., przest., ostrz.* Nie należy mieszać przyjaźni i obowiązków.

466. **ДРҰЗИ ПІЗНАЮТЬСЯ В БІДІ** [ЕР]. *Присл., ств.* Твердження, що стосується ситуації, яка дає змогу виявити справжні якості людини — позитивні чи негативні. ■ ~ **Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie** [WSJP]. *Przysł., tw.* W nieszczęściu, niepowodzeniu okazuje się, kto jest prawdziwym przyjacielem lub jakie są cechy człowieka — pozytywne lub negatywne.

467. **ДҰРЕНЬ ДҰМКОЮ БАГАТІЄ [А ЗЛІДНЕМ ЖИВЁ]** [УФ: 121]. *Присл., ірон.-жарт.* Складаючи нереальні плани, фантазую-

чи, людина нічого не робить щодо їхнього здійснення, тому живе в злиднях. ■ **Dureń myślą się bogaci [a niedolą żyje]** [УФ: 121]. *Przysł., iron.-żart.* Mając nierealistyczne plany i marzenia, człowiek nie robi nic w celu ich realizacji, dlatego żyje w ubóstwie.

468. **ДУРЕНЬ І В МАКІТРИ МАКОГОНА**⁷² **ЗЛОМІТЬ** [УФ: 108]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Відсутність уміння призводить до матеріальних утрат. ■ ◇ **Za głupotę trzeba słono płacić** [УФ: 108]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Za swoją głupotę trzeba ponieść konsekwencje.

469. **ДУРНІЙ, АЖ СВІТИТЬСЯ. ДИВ. НІ (АНИ) ДО САКА НІ (АНИ) ДО БОВТА.**

470. **ДУРНІЙ, АЛЄ ДУЖИЙ** [ГРНП-2: 90]. *Присл., ірон., ств.* Про міцного, але невихованого і нерозумного чоловіка. ■ **Głupi ale zdrow** [Adalb.: Głupi 17]. *Przysł., iron., tw.* O zdrowej, ale nie bardzo inteligentnej osobie.

471. **ДУРНІЙ І В АПТЕЦІ (І В КІЄВІ) НЕ КУПІТЬ РОЗУМУ** [ГРНП-2: 90]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Розум не продається, його купити неможливо. ■ **Głupi i w aptece rozumu nie kupi** [Adalb.: Głupi 53]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Jak ktoś jest głupi, to tym głupim zostanie, bo rozumu nie można kupić ani zyskać.

472. **ДУРНІЙ І ХАТУ СПАЛИТЬ, ТАК ВОГНЄВІ РАД** [УФ: 121]. *Присл., ірон., застереж.* Заради миттєвого задоволення людина інколи здатна знищити справді цінне; розумною таку людину не назвеш. ■ **Durny i chatę spali, tak ogniewi rad** [УФ: 121]. *Przysł., iron., ostrz.* Dla natychmiastowej przyjemności ludzie mogą zniszczyć coś cennego.

473. **ДУРНІЙ РОЗУМНОГО НЕ ЛЮБИТЬ, А П'ЯНИЙ — ТВЕРЕЗОГО** [УФ: 91]. *Присл., ств.* Дурний не любить розумного через те, що розумний більше знає, а п'яний тверезого — через те, що той не підтримує його настроїв. ■ **Głupi mądrego, a pijany trzeźwego nie zrozumie** [УФ: 91]. *Przysł., tw.* Pijany nigdy nie zrozumie trzeźwego, jak i głupi — mądrego, ponieważ myślał inaczej.

⁷² **Макогін** — спеціальне дерев'яне начиння у вигляді невеличкої булави для перетирання різноманітних продуктів харчування, зокрема й маку. Створене для виконання робіт у системі з макітрою (великим горщиком) [<https://uk.wikipedia.org/wiki/Макогін>] / „**Макогін**” — specjalne drewniane naczynie w postaci małej buławy służące do mielenia różnego rodzaju żywności i maku.

474. **ДУРНІЙ ЯК БОВТ**⁷³ [ГРНП-2: 91]. *Ідіом., порівн., заст., розм., зневажл.* Говорять про нерозважливу людину, асоціюючи її поведінку з приладдям — куди бовт пхають, туди він і йде (тлумачення І. Франка). Δ *Цей Василь дурний як бовт* (з усн. мовл.). ■ □ ◇ **Głupi jak but [z lewej nogi]** [Adalb.: Głupi 57]. *Idiom., porówn., pot., lekcew.* Bardzo głupi, tępy, nierozgarnięty, niedouczony. ▼ *Dwie dziewczynki, ostrzyżona i płowa z warkoczykami, przyglądały mu [Franciszkowi] się z rogu boiska.* — **Głupi jak but** — zdecydowała płowa sepłeniącym szczerbą w zębach mezzosopranikiem (M. Borowa).

475. **ДУРНІЙ ЯК ГУЦУЛ** [ГРНП-2: 91]. *Присл., прост., зневаж.* Насміх покутян над гуцулами⁷⁴ (тлумачення І. Франка). ■ ◇ **Głupi jak chachol malorosyjski**⁷⁵ [Adalb.: Głupi 60]. *Przyst., pot., lekcew.* Kpina z Ukrainca jako przedstawiciela innej grupy etnicznej.

476. **[АЖ] ДУХ (ПÓДИХ) ЗАБІЛО** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Хто-небудь дуже вражений; у когось перехоплює дихання (від збудження, хвилювання і т. ін.). Δ *Денисові знову забило дух, але вже не зі страху, а з думки, що то зараз буде, що то він довідається?* (Б. Грінченко). ■ ~ **Zapiera dech w piersiach** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Coś robi (na kimś) ogromne wrażenie, porusza do głębi. ▼ *Kiedy staniesz na środku Kościołu Mariackiego w Krakowie i spojrzysz w górę, to aż ci zapiera dech w piersiach* (z jęz. mów.).

477. **ДУХ ЧАСУ** [СУМ-11(11): 274]. *Ідіом., книжн., ств., уроч.* Погляди, потреби, смаки і т. ін. суспільства певної епохи. Δ *Ви боїтесь, що я не піду разом з духом часу, а зостануся позаду, — не думаю я сього* (Леся Українка). ■ **Duch czasu** [NSJP: 106]. *Idiom., książk., tw., urocz.* Zespół cech charakterystycznych dla atmosfery jakiejś epoki. ▼ *Stawiane wcześniej zarzuty, że Szekspir nie dba o jego prawdę, zaniedbując historyczne realia, uważał za nieistotne; autor Makbeta trafnie ujmował bowiem „istotny kostium, mianowicie ducha czasów i narodów”, a tę prawdę ma głosić sztuka* (A. Kowalczykowa).

⁷³ **Бовт** — тичина, жердина з порожнистим потовщенням на кінці, рибальське знаряддя, яким заганяють рибу в сітку [СУМ-11(1): 206]. / „**Бовт**” — дługi kij, żerdź z wydrążonym zgrubieniem na końcu — narzędzie rybackie, którym napędza się rybę do sieci.

⁷⁴ **Гуцули, покутяни** — мешканці етнічних регіонів України. / **Pokucianie, hutsuly** — mieszkańcy etnicznych regionów Ukrainy.

⁷⁵ **Chachol malorosyjski** — żartobliwie-pogardliwa nazwa Ukraińców, którego powstanie jest związane z tradycyjną fryzurą kozaków (nazywaną „sledź”). / **Хохол малоросійський** — жартівливо-зневажлива назва українців, виникнення якої пов’язане з традиційною зачіскою запорожців (так званий „оселедець”).

478. **ДУША В П'ЯТИ (П'ЯТКИ) ТІКАЄ (УТЕКЛА, ОПУСКАЄТЬСЯ, ХОВАЄТЬСЯ і т. ін.)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* Хто-небудь раптово відчуває сильний переляк; комусь стає страшно. Δ На кожній вибоїні, коли віз було перехиляється... *вся душа тікає в п'яти* і він часом аж спитніє зі страху (В. Гжицький). ■ **Dusza uciekła w pięty** [Sfr]. *Idiom., pot., żart.-iron.* Ктос stracił odwagę, przestraszył się. $\blacktriangledown$ *Na widok ogromnego niedźwiedzia, dusza uciekła mi w pięty* (z jęz. mów.).

479. **ДУШЕЮ І ТІЛОМ** [СУМ-11(4): 499]. *Idiom., розм., ств.* Повністю, цілком. Δ *Душею і тілом* був [Глухенький] відданий армії (О. Гончар). ■ **Duszą i ciałem** [NSJP: 176]. *Idiom., pot., tw.* Całkowicie, bez zastrzeżeń. $\blacktriangledown$ *Oddaję się duszą i ciałem na usługi nowej, chociażbym miał sam cierpieć. Zrywam ze wszystkim, w co dotychczas wierzyłem, kajam się* (Cz. Miłosz).

480. **ДЯКУВАТИ БОГОВІ (БОГУ, ГОСПОДОВІ, ГОСПОДЕВІ)** [ВсСУМ]. *Idiom., розм., увічл., етик.* Уживається для вираження заспокоєння, морального полегшення у зв'язку з чим-небудь. Δ [Пріська:] *Ось годі, дочко, себе неволити, та давай трохи спочиньмо. Що це ми — найнялися..? У нас, дякувати Богові, пригінчих немає* (С. Васильченко). ■ **Dzięki Bogu** [NSJP: 174]. *Idiom., pot., uprzej., etyk.* Zwrot, którym mówiący wyraża ulgę lub zadowolenie z zaistniałej sytuacji. $\blacktriangledown$ *Bednarczyk wie coś o tym. Ale, dzięki Bogu, wojskowy tryb życia wypędził z jego organizmu wszelkie bakcyle* (Z. Uniłowski).

Є

481. **ЄГІПЕТСЬКА ТЬМА** [СУМ-11(2): 495]. *Idiom., бібл., книжн., ств.* Непроглядна тьма, темрява. Δ *Такий туманний час тепер для Ялти не вигідний, ...світла на вулицях нема, а як скінчаться місячні ночі, то вже буде зовсім тьма єгипетська* (Леся Українка). ■ ~ **Egipskie ciemności** [NSJP: 179]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Całkowite, nieprzeniknione ciemności. $\blacktriangledown$ *Przeszli do sypialni, prowadząc się jak para ślepców, pośród egipskich ciemności, objijając się o framugi, grzęznąc w zakrętach korytarza...* (М. Піатковська).

482. **Є КВАС, ТА НЕ ДЛЯ ВАС. Див. НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНИЦЯ.**

483. **Є МОЛОКО, БУДЕ І ГОРНЯТКО.** Див. **АБІ ЛЮДИ, А ПП БУДЕ.**

484. Є САЛО, ТА НЕ ДЛЯ КОТА. Див. НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНИЦЯ.

Ж

485. ЖВА́ВИЙ ЯК РАК НА ГРЕ́БЛІ [СПЛ: 153]. *Присл., ірон.-жарт., запереч.* Про незграбну людину. ■ ◇ **Zgrabny jak w jadalni kundel** [Adalb.: Zgrabny 7]. *Przysł., iron.-żart., zaprzecz.* Niezgrabny.

486. ЖДА́ТИ (ЧЕКА́ТИ, ВИГЛЯ́ДАТИ, СПОДИВА́ТИСЯ) [З МОРЯ] ПОГО́ДИ [СУМ-11(2): 516]. *Ідіом., розм., песим.* Даремно надіятися на кого-що-небудь, чекати чогось. Δ *Чого ж ти сердишся? — звернувся він обережно. — Ти почекай. Я буду інженером. Ми ще не так заживемо. — Жди з моря погоди, — відрізала вона коротко* (Г. Коцюба). ■ ~ ◇ **Czekać na Godota**⁷⁶ [Sfr]. *Idiom., pot., pesym.* Czekać nadaremnie na coś, co się nie zdarzy lub na kogoś, kto nie nadejdzie. ▼ *Pan Jurek już ponad dwadzieścia lat mieszka na kartonowych pudełkach. Spakował się do nich tak, jakby miał się już jutro wyprowadzić. Czekanie na Godota przybrało tragicznie prawdziwą wymowę* („Wprost”, 11.07.1999).

487. ЖИВІ́Й ДЛЯ ЛЮДЕ́Й, ПОЖИВУ́ТЬ І ЛЮ́ДИ ДЛЯ ТЕ́БЕ [УФ: 91]. *Присл., ств., спонук., реком.* Працюй для громади, громада підтримає тебе, як прийде час. ■ ~ □ **Kto żyje z ludźmi, to i ludzie z nim** [KLP]. *Przysł., tw., zachęc.* Jeżeli dobrze traktuje się ludzi, to jest się szanowanym.

488. ЖИВІ́Й ПРО́СТО — ПРОЖИВЕ́Ш РО́КІВ ЗО СТО [УФ: 132]. *Присл., спонук., реком.* Уважають, що простий і спокійний спосіб життя гарантує довголіття. ■ **Żyj prosto — przeżyjesz lat**

⁷⁶ W sztuce Samuela Becketta *Czekając na Godota* (druk 1952, prapremiera 1953) dwaj włóczędzy — Estragon i Vladimir — czekają na przyjscie tytułowego, tajemniczego człowieka o niezwykłej mocy, mającego wybawić ich od beznadziejnej wegetacji i nadać sens ich życiu. Czekają jednak nadaremnie — Godot nie przychodzi. Codziennie dociera za to jego posłaniec, chłopczyk, oznajmiający włóczędgom, że Godot „przyjdzie jutro”. Niewykluczone jednak, że tytułowa postać sztuki Becketta to jedynie abstrakcja, symbol bezsensu życia, paradoksu ludzkiej egzystencji [SZF]. / У творі Самюеля Беккета *Чекаючи на Годо* (надрукований у 1952, прем'єра відбулася 1953) двоє волоцюг — Естрагон і Владімір — чекають на прихід таємничого з надзвичайною силою чоловіка, який має їх урятувати від безнадійної вегетації і надасть сенс їхньому життю. Чекають даремно — Годо не приходить. Щодня з'являється хлопчик, його посланець, повідомляючи волоцюгам, що Годо „прийде завтра”. Цілком можливо, що постать із заголовку Беккета є лише абстракцією, символом безглуздості життя, парадоксу людського існування.

sto [УФ: 132]. *Przysł., zachęc., rekom.* Prosty sposób na życie zapewnia długowieczność.

489. **ЖИВУТЬ МІЖ СОБОЮ ЯК РІБА З ВОДОЮ** [УФ: 99]. *Присл., жарт., схв.* Живуть дружно. ■ ~ ◇ **Być za pan brat** [USJP]. *Przysł., tw., aprob.* Bardzo dobrze coś znać, specjalizować się w czymś.

490. **ЖІТИ (СИДІТИ) НА ВІРУ** [СУМ-11(1): 679]. *Idiom., розм., ств.* Бути одруженим без офіційного оформлення шлюбу. Δ *Зі своєю ж дружиною Матвій живе на віру, твердо вирішивши, що так йому буде спідручніше: невінчана жінка таки побоїться з кимось скочитися через плім* (М. Стельмах). ■ **Żyć na wiarę** [NSJP: 1120]. *Idiom., pot., tw.* Żyć z kimś bez ślubu. ▼ *Jest to Anglik, rudy Anglik, który żyje na wiarę z takąż rudą miejscową dziewczyną, która nosi zadziwiające imię Eros* (J. Iwaszkiewicz).

491. **ЖІТИ (ПОСТАВИТИ і т. ін.) НА ШИРОКУ НОГУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* 1. Розкішно, багато, без будь-яких обмежень. Δ *Батько живе справді на широку ногу. Найсучасніші меблі, бронза, севрська і саксонська порцеляна* (М. Слабошпицький). 2. Поставити на найвищий рівень. Δ *Вияляється, діло було поставлено на широку ногу* (з газети). ■ > ◇ **Żyć na wysokiej stopie** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Prowadzić luksusowe życie, wydawać dużo pieniędzy. ▼ **Żył na wysokiej stopie, miał w Krakowie kamienicę, trzymał w niej uzbrojoną służbę** („Dziennik Polski”, 18.01.2003).

492. **ЖІТИ НАДІЙСЯ, А ВМИРАТИ ГОТУЙСЯ** [УФ: 132]. *Присл., застереж.* Кожен має усвідомлювати невідворотність смерті, а тому готуватися до неї морально і матеріально ніколи не завадить. ■ ~ **Pamiętaj o śmierci** [KLP; Wikisl.]. *Przysł., ostrz.* Przypomnienie, że nie da się uniknąć śmierci.

493. **ЖІТИ ОДНІМ (СЬОГОДНІШНІМ) ДНЕМ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Задовольняти тільки свої найближчі інтереси, не думати про майбутнє, не мати перспектив. Δ — *Є люди,— сказав нарешті (Тригузний), — що мало чим цікавляться, я їх дрібнодухами чи й зовсім пустодухами назвав би... Одним днем живе, як та качка: ряски нахапавсь, воло набив і чого йому ще...* (О. Гончар). ■ **Żyć dniem dzisiejszym** [NSJP: 175]. *Idiom., pot., nieprzych.* Żyć terazniejszością, bez planów na przyszłość. ▼ *Taka młodzież na przykład, nic jej żadne moralności nie obchodzą, chędoży się tak, jakby oddychała, o przyszłości nie myśli, żyje dniem dzisiejszym...* (I. Iredyński).

494. **ЖІНКА ЛЕДАЩО — У ХАТІ НЕ НАЩО** [УФ: 99]. *Присл., несхв.* У лінивої господині в хаті немає нічого, а саме від жінки залежить добробут родини. ■ ~ ◇ **Gdzie zła żona — tam piekło w domu** [УФ: 99]. *Przysł., nieprzych.* Od kobiet zależy dobrobyt i harmonia w rodzinie.

495. **ЖІНКА НЕ ЧОБІТ: З НОГІ НЕ СКІНЕШ** [УФ: 99] = **І В ЛИХУ ГОДІНУ НЕ КІДАЙ ДРУЖІНИ** [УФ: 100]. *Присл., заст., жарт.-ірон., застереж.* Дружину обирають на все життя. ■ ~ ◇ **Żona nie gęśle, pograwszy, nie powiesz na ścianie** [УФ: 99]. *Przysł., przest., żart.-iron., ostrz.* Mąż i żona powinni być razem w radości i w smutku.

496. **ЖІНКА ЧОЛОВІКОВІ — ПОДРУГА, А НЕ ПРИСЛУГА** [УФ: 99]. *Присл., заст., ств.* Традиційні стосунки чоловіка й жінки в українській сім'ї; про їхнє рівноправ'я. ■ ~ □ ◇ **Dobra żona — mężowi korona** [USJP]. *Przysł., przest., tw., aprob.* Dobra żona pomaga mężowi we wszystkim, jej wsparcie sprawia, że odnosi on sukcesy i jest szczęśliwy.

3

497. **З БАБОЮ Й БІДІ КІНЦЯ НЕ УРВАТИ** [ГРНП-1: 40]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* „Біда” в значенні „чорт”. З бабою й чорту не дійти до ладу (тлумачення І. Франка). ■ ◇ **Z babą czart nie poradzi** [Adalb.: Baba 37]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* O dwóch osobach powtarzających uparcie swoje zdanie, niemogących dojść do porozumienia.

498. **З БОГОМ** [СУМ-11(1): 207]. *Idiom., розм., етик., побаж.* Уживається як побажання успіху; хай щастить; формула прощання. Δ — **З богом, Парасю, коли люди трапляються!** — обізвався *Баблабуха* (І. Нечуй-Левицький). ■ **Z bogiem** [NSJP: 62]. *Idiom., pot., etyk., życz.* Formuła porzegnania, wyrażająca życzenie powodzenia. ▼ — *Ależ z przyjemnością... Proszę zapewnić panią profesor, że kościół i cmentarz... a nawet moja prywatna biblioteka... We czwartek. Dobrze. Nie ma za co. Z Bogiem* (M. Pankowski).

499. **З ВЕЛІКОЇ ХМАРИ МАЛІЙ ДОЩ БУВАЄ** [УФ: 148]. *Присл., заст., застереж.* З великих погроз і обіцянок мало що справджується. ■ **Z dużej (wielkiej) chmury mały deszcz** [USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Efekt bywa niewspółmiernie mały w stosunku do zapowiedzi lub pokładanych nadziei.

500. **З ВЕРХОМ.** Див. **ПО [САМІ] ВІНЦЯ.**

501. **З ВИСОТІ ПТАШИНОГО ЛЁТУ (ПОЛЬОТУ)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Згори, звисока. Δ *Оглядаючи поле української новелістики навіть так схематично, немовби з висоти пташиного лету, все ж цілком певно переконаєшся, що в науковому освоєнні цього дорогоцінного культурного надбання досі зроблено ще далеко не все* (з журналу). ■ ~ **Z lotu ptaka** [NSJP: 413]. *Idiom., pot., tw.* Z góry, tak, jak się widzi z dużej wysokości. ▼ *Latał swoją motolotnię nad miastem, fotografując budynki z lotu ptaka, a następnie oferował ich zdjęcia właścicielom posesji* (J. Rębachz).

502. **З (ВІД) ГОЛОВІ ДО П'ЯТ (ДО НІГ)** [СУМ-11(2): 109]. *Ідіом., розм., ств.* Повністю, цілком. Δ *Становий здивованим поглядом змірив Семена від голови до п'ят, наче не сподівався такої упертості* (М. Коцюбинський). ■ ~ **Od stóp do głów** [SPR]. *Idiom., pot., tw.* Od dołu do góry. ▼ *Zobaczyłem ją wtedy po raz pierwszy jak ją Pan Bóg stworzył od stóp do głów* (z jęz. mów.).

503. **З ГЛУХІМ ДО РАДИ** [ГРНП-1: 492; СУМ-11(2): 88]. *Присл., заст., ірон.* 1. Глухим називають того, хто не прислухається до чийої думки, який нечуйно ставиться до людей; нечуйний, байдужий. 2. Характеризують усяке недоріке, безцільне починання (тлумачення І. Франка). ■ ~ > **Trudno głuchemu radzić** [Adalb.: Głuchy 14]. *Przysł., przest., iron.* Jeśli ktoś nie chce słuchać, nie narzucajmy mu się ze swoimi radami.

504. **З ГОДИНИ НА ГОДИНУ** [ФСУМ]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Незабаром, найближчим часом. Δ *Вона чекала гостей з години на годину* (з усн. мовл.). ■ **Z godziny na godzinę** [PWN; WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Nagle, stopniowo. ▼ **Z godziny na godzinę** zdecydowano się na pełne, ofensywne działania wojskowe przeciwko miastu (J. Rolicki).

505. **З ГОЛОГО ЯК ЗІ СВЯТОГО, НЕ ВІЗЬМЕШ НІЧОГО.** Див. **ГОЛІЙ РОЗБІЮ НЕ БОЇТСЯ [МОКРИЙ ДОЩУ НЕ ЛЯКАЄТСЯ].**

506. **З ДАВНІХ-ДАВЕН** [СлС; УТС; СлЕС: 103]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), заст., розм., ств.* З давнього часу, здавна. Δ *Чорна баба — нічка темна: із давніх-давен покриває все на світі, як погасне день* (Л. Глібов). ■ **Z [od] dawien dawna** [NSJP: 120]. *Idiom., есл. (анал.*

прзysl.), przest., pot., tw. Od bardzo długiego czasu. ▼ *Nie wiedział jednak, że Rachela wkradła się do domu rodzicielskiego i przywłaszczyła sobie posążki bóstw domowych, które od dawien dawna miały pieczę nad Terachidami* (Z. Kosidowski).

507. **З ДІДА-ПРАДІДА. ДИВ. ЗВІКУ-ПРАВІКУ.**

508. **З ДОБРОЇ (ПО ДОБРІЙ) ВОЛІ** [СУМ-11(1): 735]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Без примусу, добровільно. Δ *Ніхто з доброї волі землі не дасть* (М. Коцюбинський). ■ ~ **Zrobić z dobrej woli** [NSJP: 136]. *Idiom., есл. (анал. przysl.), pot., tw.* Zrobić coś z własnej chęci, bez przymusu, dobrowolnie. ▼ *Mama dodaje również, że Tomek nie był niczym związany, przystępując do przetargu, TZK, ani inni nie musieli wpłacać pieniędzy, ale sami to zrobili, z dobrej woli* („Tygodnik Podhalański”, nr 27, 1999).

509. **З ДОЩУ ТА ПІД РІНВУ**⁷⁷ [ФСУМ]. *Idiom., заст., розм., не-сим.* Від однієї небезпеки, біди до ще гіршої. Δ *З наймів довелося повернутися до сварливої мачухи, не краще, як з дощу та під ринву* (з усн. мовл.). ■ ~ **Trafić (wpadać) z deszczu pod rynnę** [SZF]. *Idiom., przest., pot., pesym.* Popaść z jednych tarapatów w drugie, jeszcze większe. ▼ *Ursusie trwają zamieszki i robotnicy przyspawali jakiś wagon do torów kolejowych, więc przejazd był niemożliwy. Zawrócili ich i puścili przez Czachówek, na Radom — Kielce. Tu trafili z deszczu pod rynnę. W Radomiu wyszli na ulicę robotnicy z „Łuczника” i kilku innych fabryk, dworzec też był zamknięty* (M. Pinkwart).

510. **З ЖІРУ** [СлЕС: 95]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., несхв.* Від забезпеченого, пересиченого життя; з розкошів. Δ *[Трихон:] Я таку жінку коли б перегнув через коліно та всипав їй два-цять п'ять нарипників, не бійсь... Пам'ятала б і дітям своїм заказала б таке виробляти. Казиться з жиру* (У. Самчук). ■ **Z dostatku (dobrobytu) = Od nadmiaru (przepychu, luksusu)** [СлЕС: 95]. *Idiom., есл. (анал. przysl.), pot., nieprzych.* Z powodu posiadania zbyt wielu dóbr materialnych. ▼ *To oni, dostrzegając w sobie wielkie możliwości, próbują często za wszelką cenę, uszczknąć coś dla siebie z dobrobytu, jakiego wizja rozpościera się przed nimi w dobie kapitalizmu* („Metropol”, nr 02.26, 2001).

⁷⁷ *Рінва* — труба або жолоб для стікання води. *Ринва* була віддалена від муру майже на два сажні! (І. Фр. (II)) [СУМ-11(7): 535]. / *Rynna* — urządzenie do odprowadzania wody z dachu.

511. **З (ІЗ) ЗАПАЛОМ (НАТХНЕННЯМ)** [СлЕС: 95]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Палко, пристрасно. Δ Хочу доложити всіх сил, щоб довести сей народ хоч троха до освідомлення, привчити його користуватися його правами, боротися з його кривдниками, — **з запалом** мовив Євгеній (І. Франко). ■ **Z zapalem (natchnieniem, entuzjazmem, pasją)** [СлЕС: 95; NSJP: 1235]. *Ідіом., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Wykonywać coś, działać entuzjastycznie, żarliwie, z przejęciem. ▼ W swojej twórczości boję się jak ognia manieri, postanowiłem rzeźbić bez modelu, z wyobraźni, **z natchnienia**. Każdą następną rzeźbę robić tak, jakbym robił pierwszą rzeźbę w życiu („Tygodnik Podhalański”, nr 9, 1999).

512. **З (ІЗ) ЗАПЕКЛІСТЮ** [СлЕС: 95]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Люто, уперто, з запалом. Δ Він [вовк] кілька раз сердито, **з запеклістю** клацнув на Остапа зубами, крутнувся і щез у комишах (М. Коцюбинський). ■ **Z zaciętością (zawziętością)** [СлЕС: 95]. *Ідіом., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Uparcie, z zapalem, cierpliwie. ▼ Obrońcy miasta ścigali ich **z zawziętością** i sprawili im taką rzeź, że tylko niewielu zdołało uciec z życiem (Z. Kosidowski).

513. **З ІНТЕРЕСОМ** [СлЕС: 95]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Виявляючи цікавість, інтерес до чогось. Δ Якщо додати до цього, що він ще й директор школи, якого ми побоюємося з першого класу, то можна собі уявити його уроки. А тим часом на них усі учні йдуть **з інтересом** і задоволенням (Г. Усач). ■ **Z zainteresowaniem** [СлЕС: 95; NSSF: 774]. *Ідіом., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Ciekawie, chętnie, z ciekawością. ▼ Andrzej wrócił do gabinetu, usiadł przy biurku i zapalił lampę. To były jego listy pisane do Ireny, listy z różnych okresów. Czytał je **z zainteresowaniem** (Jan Brzechwa).

514. **З ІНШОГО ТІСТА** [СУМ-11(10): 149]. *Ідіом., розм., ств.* Про того, хто відрізняється від когось поглядами, удачею, становищем і т. ін. Δ Слухай, Мартохо, мені й справді подеколи здається, що жінки зовсім **з іншого тіста**, ніж чоловіки (Є. Гуцало). ■ ~ **Z innej gliny** [Sfr]. *Ідіом., пот., tw.* Być innym niż wszyscy, wyróżniać się czymś. ▼ Przecież ojciec tego chłopca był ulepiony **z innej gliny** niż ona, był mieszcuchem, mołem ksiązkowym (M. Nurowska).

515. **З КОЛІСКИ (ПЕЛЮШОК, ПУП'ЯНКА)** [СлЕС: 95]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* З дитячих років, з ранніх літ.

Δ *Прощай, дівчинонька вірненька, з колушки подруга моя* (І. Манжура). ■ **Od kolebki (niemowlęstwa, dziecka, małego)** [СлЕС: 95; NSSF: 178]. *Idiom., esł. (anal. przysł.), pot., tw.* Od najmłodszych lat, od kiedy ktoś był dzickiem. ▼ — *Ach, Gabi, do łez mnie rozczulasz. Czemuż nie byłem pod twoim wpływem od kolebki, z jakim zaufaniem ssalbym mleko z butelki!* (Z. Żurakowska).

516. **З [БОЖОЇ] ЛАСКИ** [СУМ-11(4): 449–450]. *Idiom., esł. (анал. присл.), заст., розм., увічл.* 1. Користуючись чиею-небудь милістю, з доброти. Δ *Я згадала, що я сиротую, що вбога я, та не при батькові-матері зросла, живу у чужій сім'ї з ласки* (Марко Вовчок). 2. Роблячи милість кому-небудь, роблячи добро. Δ *Зоня-таки не забуває ніколи, що вона „велика”, і тільки „з ласки” товаришує з „малою” Юзею* (Леся Українка). 3. З ласки кого, чиеї — завдяки кому-небудь, за допомогою когось. Δ *Пані Лександрі скортіло побачити Тодоську. З ласки знайомих здобула собі пропуск у тюрму і пішла („Дніпрова Чайка”)*. ■ > **Z bożej łaski** [SZF]. *Idiom., esł. (anal. przysł.), przest., pot., tw., uprzej.* 1. Najczęściej o artyście uzdolnionym. ▼ *To skrzypek z bożej łaski, w całym kraju lepszego nie znajdziecie* (z jęz. mów.). 2. O człowieku, który trudni się zajęciem, do którego nie ma fachowego przygotowania. ▼ *Andrzej to taki majsterkowicz z bożej łaski, jak trzeba, to i żelazko naprawi, i do pralki zajrzy* (z jęz. mów.).

517. **З ЛИХВОЮ (З ЛІШКОМ)** [СлЕС: 99]. *Idiom., esł. (анал. присл.), розм., ств.* Перебільшуючи потреби, витрати; з надлишком. Δ *Ці витрачені на купання двадцять хвилин з лихвою окупляться вночі, коли доведеться йти одноманітною, вкритою курявою, дорогою* (В. Собко). ■ **Z nawiązką (hakiem)** [СлЕС: 99; NSJP: 251]. *Idiom., esł. (anal. przysł.), pot., tw.* Z dodatkiem, okładem. ▼ *Metr osiemdziesiąt z hakiem, filar drużyny siatkarzy, średnia ocen w okolicach piątki... Był doskonałym materiałem na szkolną miłość* (A. Baniewicz).

518. **З ЛІТАМИ** [СлЕС: 99]. *Idiom., esł. (анал. присл.), розм., ств.* З часом; коли мине кілька років. Δ *Воля, воля і воля! Се чарівне слово, споетизоване столітнім дідом, розпалювало кров у хлопця, а дедалі, з літами, під впливом витворених паничиною умов, прибирало більш конкретну форму, глибше значення* (М. Коцюбинський). ■ **Z wiekiem** [СлЕС: 99; NSSF: 738]. *Idiom., esł. (anal. przysł.), pot., tw.* W miarę przybywania lat, w miarę dorastania, starzenia się. ▼ *Z wiekiem na ogół autoportret ulega stabilizacji. Człowiek uczy się obiektywniej patrzeć na siebie* (A. Kępiński).

519. **З МА́ХУ** [СлЕС: 99]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Відразу, дуже швидко. Δ *Хрін з квасом, редьку, буряки; рябка, тертю, саламаху — як не було: поїли з маху* (І. Котляревський). $\blacksquare \sim$ **Od ręki = od razu** [СлЕС: 99; NSJP: 843]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Natychmiast. $\blacktriangledown$ *Po drodze wstąpiłam zapytać się na wszelki wypadek o niemiecką wizę tranzytową i dostałam ją od ręki po kwadransie oczekiwania* (Joanna Chmielewska).

520. **З МУ́ХИ СЛОНА́ РОБІТИ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Дуже перебільшувати що-небудь, надавати дрібниці великого значення. Δ *[Граф] Я не дивуюся нічому, бо вспів переконатись, що люди часто з мухи слона роблять* (І. Карпенко-Карий). $\blacksquare \sim \diamond$ **Robić z igły widły** [SPS]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Czynić nieistotną sprawę bardzo znaczącą; przywiązywać zbyt wielką wagę do mało znaczących szczegółów. $\blacktriangledown$ *Wiadomo, że wszędzie można napotkać malkontentów, którym się wiecznie coś nie podoba i którzy robią z igły widły. Nie należy im zbyt wierzyc („Polityka”, nr 25, 1980).*

521. **З НАЛЬО́ТУ** [СлЕС: 100]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Не зупиняючи руху. Δ *Сашико з нальоту підхопив свій ящик з щітками та гуталіном — і хащі тамариску при вході до парку поглинули його цуплу постать* (Ю. Смолич). 2. Без попередньої підготовки, відразу, без ускладнень. Δ *Щоб пізнати село, треба довше пожити в селянській гуці, а так, з нальоту, нічого не вийде* (В. Гжицький). $\blacksquare \sim$ 1. **Z rozpędu (w rozpędzie)** [СлЕС: 100]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Nie zatrzymując ruchu. $\blacktriangledown$ *W drzwiach zderzył się z rozpędu z małym asystentem w białym chałacie* (В. Jasiński). 2. **Z miejsca** [СлЕС: 100]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Bez wcześniejszego przygotowania, natychmiast. $\blacktriangledown$ *Zdolności pozwalały mu z miejsca zapamiętywać wszystko (z jęz. mów).*

522. **З НАСКО́КУ** [СлЕС: 100]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Набравши великої швидкості. Δ *З наскоку тріснув [Турн] булавою по в'язях, великая упав, об землю вдаривсь головою* (І. Котляревський). 2. Необдуманно, без роздумів, без підготовки. Δ *[Стичаковський:] Ви, товариші [репортери], звикли все з наскоку, наспіх. Мушу вам сказати, що нема нічого більш шкідливого, ніж халпівість* (І. Кочерга). $\blacksquare \sim$ **W pędzie (biegu) = Z całym pędem** [СлЕС: 100; NSSF: 52]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* W pośpiechu, szybko, śpiesząc się. $\blacktriangledown$ *Przyspieszenie tempa życia zmusza nas do uczenia się*

в новы спосіб, учымы ся в trakcie całego krótkiego życia, в **biegu** i musimy być elastyczni в dostosowywaniu się do nowych warunków (A. Rozalska).

523. **З (ВІД) НЕХОЧУ** [СлЕС: 103]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Неохоче. Δ *Баба з нехочу ціле порося з їла* (нар. тв.). ■ ~ **Bez chęci (z niechęcią)** [СлЕС: 103]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., тв.* Niechętnie. ▼ *W piętnastym roku życia można ostatecznie kochać się w dziewczynie bez chęci mówienia o tym. Ale książki nie znoszą milczenia* (J. Broszkiewicz).

524. **З НУЛЯ** [ФСУМ]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* З нічого, без попередньої основи; від самого початку. Δ *Подружнє життя починали з нуля, якщо не рахувати кількох золотих монет* (П. Гуріненко). ■ ~ **Od zera** [WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., тв.* Od samego początku. ▼ *Coraz pilniej zgłębiałem sekrety drewna i metalu. Coraz częściej udawałem się do Majstra po wskazówki, gdyż zacząłem moją naukę od zera i z początku nawet nie umiałem odróżnić jesionu od dębu* (Z. Raszewski).

525. **З ОГЛЯДКОЮ (ОГЛЯДОМ)** [СлЕС: 100, 102]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Повільно, оглядаючись. Δ *Ну і все. Розходьмося, хлопці. Та з оглядкою* (А. Головка). 2. Виявляючи обережність, обачність. Δ *[Марина:] Як бачиш, не зуміла покохати з оглядом, не знаю, у кого така вдалась* (І. Кропивницький). ■ > **Z rozważą (rozsądkiem)** [СлЕС: 100]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., тв.* Rozsądnie. ▼ *Wybiera kwiaty starannie, przymierza z rozważą do wieńca* (T. Konwicki).

526. **З ОДНОГО ТІСТА** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Однаковий, подібний, схожий. Δ *(Катерина:) Всі ви (хлопці) з одного тіста. Мабуть, помру і не побачу справжнього кохання* (О. Корнійчук). ■ ~ **(Być ulepionym) Z tej samej gliny** [SZF]. *Idiom., пот., ірон.-жарт.* Odczuwać z kimś powinowactwo duchowe, mieć podobne charaktery. ▼ *Ty i ja musimy trzymać się razem — jesteśmy podobni do siebie, jesteśmy ulepieni z tej samej gliny* (z жєз. мов.).

527. **З ОСТРАХОМ** [СлЕС: 102]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Виявляючи боязливість; обережно; відчуваючи тривогу. Δ *А Ланка все стоїть навколішках і водить очима по лицях, що з острахом зазирають до неї через спинку лави* (В. Винниченко). ■ **Z obawą** [СлЕС: 102]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., тв.* Bojaźliwie,

niepewnie. ▼ — *Mahoń...* — *szeptęłam już bardzo niepewnie i nieśmiało, patrząc na Jana z obawą* (H. Górka).

528. **З ОСУДОМ** [СлЕС: 102]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Несхвально, з неприхованою недобророзумністю. Δ *Облич він не бачив — бачив тільки очі, які дивилися на нього суворо, з осудом* (М. Руденко). ■ **Z wyrzutem** [СлЕС: 102; NSSF: 763]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Wyrażając żal, pretensję. ▼ *Nie bez wpływu na przemianę był sen, albo i „halucynacja wzrokowa i słuchowa”, bo oto pojawiła się Klemunia i patrzyła z wyrzutem, trzymając w ręku książki, te same, które czytała jej wieczorami: Życie wielkich Polaków Niemcewicz, Jana z Czarnolasu pani Tańskiej* (K. Kolińska).

529. **З [ВЕЛІКОЮ] ОХОТОЮ** [СлЕС: 102]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Відчуваючи бажання, задоволення. Δ *Микола вчився читати з великою охотою, прочитав од дошки до дошки ввесь часловець і псалтир* (І. Нечуй-Левицький). ■ **Z [miłą, największą] chęcią (przyjemnością)** [СлЕС: 102; NSJP: 83]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Bardzo chętnie, z ochotą. ▼ *Z chęcią podarowałbym ci i przypiął szmaragdy. Bardziej drogocenne i intensywniej zielone, o ileż więc bardziej pasujące do twojej urody i koloru oczu* (A. Sapkowski).

530. **З (ІЗ) ПАНОМ ВОДІСЬ І НА ВСІ БОКІ ДИВІСЬ** [УФ: 116]. *Присл., заст., застер.* Підтримка і прихильність заможних і владних людей непостійна, залежить від їхніх капризів. ■ > ◇ **Pańska łaska na pstrym koniu jeździ** [USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Względny, przychylny, poparcie, pomoc ludzi zamożnych, na wysokich stanowiskach są niestałe, zależne od ich kaprysów.

531. **З (ІЗ) ПАНОМ ДРУЖІ, А ЗА ПАЗУХОЮ КАМІНЬ ДЕРЖІ.** Див. **[ТРИМАТИ] КАМІНЬ ЗА ПАЗУХОЮ.**

532. **З (ІЗ) ПАНСЬКИМ СВОГО ЯЗИКА НЕ РІВНЯЙ, БО ЯК ДОВГИЙ, ТО ПРИТНУТЬ, А ЯК КОРОТКИЙ — ВІТЯГНУТЬ** [УФ: 116]. *Присл., заст., застер.* Знай своє місце в соціальній ієрархії. ■ ◇ **Nie wychodź przed szereg** [УФ: 116; WSJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Ktoś zrobił coś wcześniej niż należało, bez uzgodnienia z innymi osobami, wraz z którymi tworzy pewną grupę lub organizację.

533. **З (ІЗ) ПЕРВОВІКУ.** Див. **ЗВІКУ-ПРАВІКУ.**

534. **З ПЕРЕДІХОМ (ПЕРЕДІШКОЮ)** [СлЕС: 103]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* З перервою, тимчасовою зупинкою, призупинкою дії. Δ Михайло підніс її [чарку] до уст і важко, з **передихом**, але випив до дна (С. Скляренко). ■ ~ < **Nabrać tchu (oddechu; łapiąc oddech)** [Dorosz.]. *Idiom., pot., tw.* 1. Wciągnąć w płuca powietrza, (głęboko) odetchnąć. ▼ *Przed drzwiami na drugim piętrze Żaboklicki przystanął, **nabrał oddechu** w płuca Jerzy nie mógł wiedzieć, jaką treść ma ten trzydziestoletni mężczyzna, autor wydanego własnym nakładem tomiku wierszy* (R. Bartny). 2. Odpocząć. ▼ *Zamilkł. Myślałem, że dla **nabrania tchu*** (B. Tadeusz).

535. **З (ВІД, ОД) ПЕРЕЛЯКУ = З (ВІД, ОД) ПЕРЕСТРАХУ** [СлЕС: 46, 103]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Злякавшись, відчувши переляк. Δ Кровопивці-сльозівці стали п'яками в ріці, а Макака-забіяка з'їв себе **із переляку** (В. Симоненко). ■ **Ze strachu (przerażenia)** [СлЕС: 46]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Z powodu odczuwania strachu. ▼ *Z odległości kilometra obserwuje te wybory, nawet mysz wychodzi z nory, nawet tchórz **ze strachu** chory na wybory śpieszy żwawo, bo mu wolno. Bo ma prawo* (Jan Brzechwa).

536. **З (ВІД, ОД) ПЕРЕПОЮ** [СлЕС: 103]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Від надмірно випитих алкогольних напоїв, сильного сп'яніння. Δ Уляну на смерть забила глина, за котрою вона ходила перед Великоднем, а Харитон розпився й з **перепоею** вмер в рік по Уляні (М. Коцюбинський). ■ **Z przepicia (po przepiciu)** [СлЕС: 103]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Od nadmiaru spożycia alkoholu. ▼ *Szczuka musiał odszukać dozorcę. Rozkudłany i mrugający czerwonymi z **przepicia** oczami drab poinformował go, że profesor Szreter mieszka na drugim piętrze ostatniej oficyny* (J. Andrzejewski).

537. **З (ВІД, ОД) ПЕРЕСТРАХУ.** Див. **З (ВІД, ОД) ПЕРЕЛЯКУ.**

538. **З ПОГЛЯДУ = З ТОЧКИ ЗОРУ = ПІД КУТОМ ЗОРУ = У СВІТЛІ** [СлЕС: 105]. *Idiom., есл. (анал. присл.), книжн., ств.* Ураховуючи щось. Δ Пролог мені дуже сподобався в першому уступі., навіть нічого не можу сказати з **погляду** стилю (Леся Українка). ■ **Ze względu = Z punktu widzenia = Pod kątem widzenia = W świetle** [СлЕС: 105; WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), książk., tw.* Sposób oceniania i wyjaśniania jakichś zagadnień lub faktów. ▼ *Nie najszcześniejsze to było rozwiązanie z **punktu widzenia** spektaklu* (A. Kowalczykowa).

539. **З ПОРÓГА** [СлЕС: 105]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Щойно зайшовши до хати. Δ Увійшла його жінка, маючи зілля на руках, і загомонила з **порога**: — От і прийшов! От і добре, а я вже сон стратила: все жду — прислухаюся (В. Барка).

■ **Od progu = Z miejsca** [СлЕС: 105]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Od razu, natychmiast. ▼ Musiało ich to widocznie mocno dręczyć, bo następnego dnia Róża, zdobywając się na odwagę, nieoczekiwanie wpadła do nas, już **od progu** sztucznie rozweselona i jakby nigdy nie zaczęła wręcz matkę błagać, żeby jeszcze raz podała przepis na ten sernik, co im kiedyś już podała, tylko że gdzieś im się zawieruszył (W. Myśliwski).

540. **З ПОТРЕ́БИ** [СлЕС: 105]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* З необхідності, вимушено. Δ Зробив сюди крок, готувавшись надзвичайно, а успіху нема, бо негайно зверхники пересунули справу в інший напрямок, і видно, що тільки з **потреби** ставили перепону (В. Барка). ■ **Z konieczności (obowiązku)** [СлЕС: 105; NSSF: 277]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Pod przymusem, dlatego że jest taka potrzeba. ▼ **Z konieczności** odżywiając się najróżniejszego kalibru gąbkami amerykańskimi, japońską watą i próchnem niewiadomego pochodzenia, z najwyższą satysfakcją zatopiłem wszystkie moje trzydzieści jeden zębów w czarną, twardą, a jednak soczystą bryłę szczęścia (A. Urbańczyk).

541. **З ПРÉДКА**. Див. **ЗВІ́КУ-ПРА́ВІКУ**.

542. **З РОЗКРІ́ТИМИ ОБІ́ЙМАМИ** [СУМ-11(5): 505]. *Idiom., розм., прияз.* Тепло, приязно зустрічати кого-небудь. Δ Ти вернулась, приїшла, наче з дальніх країв, мов я холодного царства Валгали. І назустріч тобі я **обійми розкрив**, — в серці тихо і сонячно стало (В. Сосюра). ■ **Z otwartymi ramionami** [SJP]. *Idiom., пот., przyjaź.* Gościnnie, serdecznie, z radością. ▼ **Stoją naprzeciw siebie z otwartymi ramionami**, jak żywy symbol dwoistej jedności (H. Waniek).

543. **З РО́КУ В РІ́К** [СУМ-11(8): 754]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Постійно, протягом тривалого часу. Δ Максим помахом шапки вітає птахів, що з **року в рік** зимують у цьому закутку (М. Стельмах). □ ~ **Z roku na rok** [SJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Systematycznie, każdego roku bez przerwy. ▼ Ulepszana z **roku na rok** artyleria odegrała poważniejszą rolę dopiero w końcowym etapie wojen anglo-francuskich, a mianowicie w walkach o wyzwolenie Normandii w latach 1450–1453 (T. Manteuffel).

544. **З СЕРЦЕМ** [СлЕС: 110]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., неприяз.* Виявляючи гнів, роздратування; гнівно, роздратовано. Δ *А як тато не прийме мене? — То нехай собі робить з тобою, що хоче!* **З серцем** промовила Василиха (І. Франко). $\blacksquare \sim$ **Ze złością (irytacją)** [СлЕС: 110]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., nieprzyj.* W zdenerwowaniu, pod wpływem złości. $\blacktriangledown$ *Właściwie myślała chyba tylko o tym, ze złością, a czasami i nienawiścią, nasłuchując mojego wrzasku, dobiegającego z wiklinowego łóżeczka* (A. Zaniewski).

545. **З СЕРЦЯ** [СлЕС: 110]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), заст., розм., неприяз.* Розгнівавшись; спересердя. Δ *Наш Латин тут розгнівався, на гінця свого озлився, що губи з серця покусав* (І. Котляревський). $\blacksquare \sim$ **W gniewie (uniesieniu, złości)** [СлЕС: 110; NSSF: 217]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., nieprzyj.* W przyływie złości, wściekłości, w stanie irytacji, wzburzenia, zdenerwowania. $\blacktriangledown$ *Gdy wpadała w gniew, bezpieczniejszym było wyjść na ulicę...* (Jan Brzechwa).

546. **З СОЛÓМИЗОЛОТІНІТКІПРЯСТИ**⁷⁸ [Ел.]. *Присл., заст., оптим.* Завзята, творча праця здатна робити чудеса. $\blacksquare \sim \diamond$ **Praca z ochotą przerabia słomę w złoto** [Wikisl.]. *Przysł., przest., optym.* Praca wykonywana z ochotą może dokonać cudów.

547. **З ТÓЧКИ ЗÓРУ**. Див. **З ПОГЛЯДУ**.

548. **З ТРУДОМ** [СлЕС: 113]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Докладаючи зусиль, переборюючи труднощі. Δ *Певна річ, що не бігом, не галопом, поволеньки, з трудом* оступаючись, не легко дихаючи, та проте все вгору, вгору, вгору (Остап Вишня). $\blacksquare$ **Z trudem (wysiłkiem)** [СлЕС: 113; NSSF: 695]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., tw.* W ostateczności, z braku czegoś lepszego. $\blacktriangledown$ *Chwilami Tomek z trudem utrzymywał równowagę, lecz to właśnie sprawiało mu największą uciechę* (A. Szklarski).

549. **З УСÍХ СИЛ (З УСÍЄЇ СÍЛИ)** [СУМ-11(9): 136]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* З максимальним напруженням, інтенсивно. Δ *Остап опираєсь бистрині з усієї сили, але його кіл мало що помагав* (М. Коцюбинський). $\blacksquare$ **Ze wszystkich sił** [WSJP]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., tw.* Z największym wysiłkiem. $\blacktriangledown$ *Potem się budziła, a na moim łóżku siedziała mama i trzymała mnie ze wszystkich sił, bo wyrывала się przez sen i chciała uciekać* (M. Soból).

⁷⁸ Вислів походить з німецької казки Братів Грімм *Topoxmii*. / Wyrażenie pochodzi od niemieckiej baśni braci Grimm *Gadula*.

550. **З ХОЛОДКОМ** [СлЕС: 113]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., несхв.* Виконувати роботу формально, без особливого інтересу, лінуючись, не поспішаючи, байдуже. Δ *На сторінках газети він ділиться своїм досвідом з молодими працівниками і гостро критикує тих, хто працює з **холодком** (з газет).* $\blacksquare \sim \blacklozenge$ **Od niechcenia = Bez entuzjazmu** [СлЕС: 113; NSSF: 185]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., nieprzych.* Niechętnie. $\blacktriangledown$ *Zoja przywitała go **bez entuzjazmu**, a nawet z pewnym zakłopotaniem (Z. Żurakowska).*

551. **З ЧАСОМ** [СлЕС: 113]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Поступово, через певний часовий проміжок. Δ *Мудрість приходить з **часом**, але не з віком, ні. Людство. Ми дивна раса... Щасливі, сумні, смішні... (І. Білінська).* $\blacksquare$ **Z czasem = Z biegiem lat** [СлЕС: 113; NSSF: 130]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Po jakimś czasie, później. $\blacktriangledown$ **Z czasem** *wszyscy walczyli ze wszystkimi i już nie tylko postronni cudzoziemcy, nie tylko Afgańczycy, ale sami wojownicy tracili rozeznanie, z kim, o co i przeciwko komu toczą wojnę (W. Jagielski).*

552. **ЗА БЕЗЦІНЬ (БЕЗЦІН)** [СУМ-11(1): 153]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже дешево, майже дарма. Δ *Порадившись, загнали [Василь і Василиха] в місті швейну машину **за безцін** (П. Козланюк).* $\blacksquare$ **Za bezcen** [NSJP: 45]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Bardzo tanio, za pół darmo. $\blacktriangledown$ *Przez następny rok artysta malował dla sultana dzieła o tematyce lubieżnej. Było ich podobno sporo, ale następcą Mehmeda, jego pobożny syn Bajezid II, kazał wszystkie sprzedać **za bezcen** na stambulskim bazarze (M. Komar).*

553. **ЗА ДУРНЮЮ ГОЛОВОЮ І НОГАМ НЕМА СПОКОЮ** [Шум.]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Від власної нерозважливості доводиться багато і часом безцільно ходити. $\blacksquare \sim$ **Jak głowa głupia, to i nogom źle** [NKPP: Głowa 74]. *Przysł., ірон.-żart., ostrz.* Bez obmyślnego planu trzeba wykonywać niepotrzebne czynności.

554. **ЗА МОЄ ЖІТО, ТА МЕНЕ Ї ПОБІТО** [УФ: 108]. *Присл., ірон.-жарт.* За добро віддячили злом. $\blacksquare$ **Za moje żyto jeszcze mnie obito** [УФ: 108]. *Przysł., ірон.-żart.* Za dobry uczynek wynagrodzili złem.

555. **ЗА ОБІДВІ ЩОКІ УМИНАТИ (УПЛІТАТИ і т. ін.). ДИВ. АЖ ЗА (ПОЗА) ВУХАМИ (УШАМИ) ЛЯЩІТЬ.**

556. **ЗА ОДНОГО БІТОГО ДВОХ НЕБІТИХ ДАЮТЬ [ТА Ї ТО НЕ БЕРУТЬ]** [ЕР]. *Присл., ірон.-жарт.* Досвідчена люди-

на цінується більше, ніж та, яка не має досвіду. ■ **Za jednego bitego dwóch niebitych dają** [Adalb.: Bity 6]. *Przysł., iron.-żart.* Osoba wykwalifikowana jest bardziej ceniona niż ta, która nie posiada doświadczenia.

557. **ЗА ОДНОГО ВІННОГО СТО НЕВІННИХ ГІНЕ** [ГРНП-1: 252]. *Присл., несхв., песим.* Вислів стосується переважно марних людських утрат під час війни (тлумачення І. Франка). ■ ~ ◇ **Przy winnym i niewinnemu się dostanie** [Adalb.: Winny 9]. *Przysł., nie-przych., pesym.* Jeśli zadajesz się z winnym, to na ciebie też pada cień podejrzenia.

558. **ЗА ПАНИБРАТА** [Грінч.-3: 92]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., доброз.* Як рівний з рівним, як рівня. Δ *Пишов Лошаков угору. Панюга панюгою, з губернатором за панибрата* (Панас Мирний). ■ ~ **Być za pan brat** [PWN]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., życzl.* Być z kimś w poufanych stosunkach. ▼ *Pamiętam ten spektakl jak dziś. Czy Zygmunt brał w nim udział i wystąpił w jakiejś malej rólce — nie mogę sobie przypomnieć. W każdym razie kręcił się wokół zespołu i był za pan brat ze wszystkimi, którzy powołali do życia to zjawisko zrodzone ze źródeł awangardowych* (Т. Kwiatkowski).

559. **ЗА СОНЦЯ** [СлЕС: 91]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Протягом денного часу, поки видно; завидна. Δ *Гуляння тривало ще й при світлі смолоскипів, бо не годилося відправляти людей за сонця* (П. Загребельний). ■ ~ ◇ **W dzień (za dnia)** [СлЕС: 91]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* W ciągu dnia. ▼ *Daję jednak słowa, że gdyby leżała tam za dnia, to byśmy ją widzieli* (Zbigniew Nienacki).

560. **ЗА СПАСІБІ** [СлЕС: 91]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), евфем., розм., ств.* Без оплати. Δ *Як буде час, покаже їй, допоможе намалювати, але за так, за спасибі* (М. Чабанівський). ■ ~ ◇ **[Jedynie] Za Bóg zapłać** [СлЕС: 91; NSJP: 1238]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), евфем., пот., tw.* Za darmo. ▼ *Stwierdził, że więcej nie będzie tutaj pracować za Bóg zapłać* (z jęz. mów.).

561. **ЗА СПІНОЮ** [СлЕС: 91]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. За плечима. Δ *У кожного за спиною теліпався лантух, аж назад тягнув* (Гр. Тютюнник). 2. На якійсь відстані за ким-небудь. Δ *Різав [Оленчук]... скибку, коли за спиною раптом затупотіло — галопом пролітала кудись... Килигєєва кіннота* (О. Гончар). 3. Так, щоб хтось не міг бачити, знати, чути. Δ *Мати не знала, що за спи-*

ною діти не завжди чинили так, як вони поводитися в неї на очах (з уст. мовл.). ■ > **Za plecami** [СлЕС: 91, NSSF: 466]. *Idiom., esl. (anal. przysl.), pot., tw.* 1. Pod czyjąś nieobecność, bez czyjejś wiedzy. ▼ *Są ludzie, co szarpią tak zwaną dobrą sławę kobietę, za plecami obmawiają. Na szczęście są i inni* (K. Kolińska). 2. Z tyłu, za kimś. ▼ *Cichy śmiech zadowolenia nie zagłuszył głosu za plecami, w otwartych teraz szeroko drzwiach kuchni* (M. Borowa).

562. **ЗА ЦАРЯ ГОРО́ХА (ПАНЬКА́, ТИМКА́, ХМЕ́ЛЯ)** [СУМ-11(2): 137]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., жарт.* Дуже давно, у дуже давні часи. Δ *Хтось, колись, очевидно, ще за царя Гороха, вирішив, що підручник неодмінно має бути нудним* (з газети). ■ ◇ **Za (czasów) króla Ćwieczka** [Sfr]. *Idiom., esl. (anal. przysl.), pot., żart.* Nienowocześnie, prymitywnie; jak za bardzo dawnych czasów. ▼ *Miejscowości są oddalone od siebie o wiele kilometrów, żyje się tam jak za króla Ćwieczka* (z jęz. mów.).

563. **ЗАБЛУ́КАНА (ЗАБЛУ́ДЛА) ВІВЦЯ́** [СУМ-11(9): 449]. *Idiom., бібл., розм., ств.* Про людину, яка порвала стосунки з тим колом осіб, до якого раніше належала, або яка збилася з правильного життєвого шляху. Δ *Розставивши довгі ноги і нагнувши волячу шию до вікна, ніп вовчими очима проводжав свою заблукану вівцю* (П. Колесник). ■ ~ **Zbłąkana owieczka** [NSJP: 621]. *Idiom., bibl., pot., tw.* Ktoś, kto popełnił błąd, zrobił coś nagannego, złego; grzesznik, odstępcą. ▼ „*Rajskim piekłem być może ziemia*”... *Gorzka to myśl... On nawet nie wie, że zapoczątkował swoją parabolę o zbłąkanej owieczce* (M. Pankowski).

564. **ЗАВАРИ́ТИ КА́ШУ (ПІ́ВО, ХАЛЕ́ПУ⁷⁹)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Затіяти щось дуже складне, клопітне, що загрожує неприємними наслідками. Δ *Прокіп заварив таку кашу, з якої, мабуть, не вийти цілим ні йому, ні... дочці його* (Л. Дмитерко). ■ □ ◇ **Narobić bigosu**⁸⁰ [SZF]. *Idiom., posp., nieprzych.* Sprowadzić na (swoją, czyjąś) głowę kłopoty, nieszczęście. ▼ *Cale szczęście! Mogłem narobić bigosu. Moja indiańska metoda niewarta jest funta klaków nawet na wyprzedaży tego niktzemnego artykułu* (K. Makuszyński).

⁷⁹ *Халепка* — яка-небудь несподівана, прикра подія; біда, нещастя, неприємність. Тій бідній матері така халепка прийшла, що не зна, куди і метнутись (Г. Квітка-Оснóв'яненко) [СУМ-11(11): 13]. / „*Халепка*” — jakakolwiek niespodzianka, nieszczęśliwe wydarzenie; bieda, nieszczęście, kłopoty.

⁸⁰ *Bigos* — potrawa przyrządzana z kapusty kwaszonej; też: porcja tej potrawy [PWN]. / *Bigos* — страва, przygotowana z kwaszonej kapusty; порція цієї страви.

565. **ЗАВДАВАТИ ПЕРЦЮ** [СУМ-11(6): 318]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* Добре виляяти; висміювати або карати кого-небудь. *Δ А побратим же твій де? — спитав Петро. — Побратимові, — каже, — моєму тепер доволі діла. Хочемо задати перцю городовій старшині, так шатається тепер по всіх усядах* (П. Куліш). ■ **Dać pieprzu (bobu)** [SZF]. *Idiom., posp., żart.-iron.* Wyrażnie kogoś pokonać; dokuczyć komuś; być bardzo surowym, bezwzględny, dać się komuś we znaki. ▼ *Alem jej dał bobu! Dobrze jej tak, bo na stacji zadzierła nosa* (A. Bahdaj).

566. **ЗАВ'ЯЗ ЯК СОБАКА У ТІНУ. ДИВ. УПАСТИ (УСКОЧИТИ) [В БІДУ] ЯК КЎРКА В БОРЩ.**

567. **ЗАГІНУВ ЯК ШВЕД ПІД ПОЛТАВОЮ**⁸¹ [УФ: 108]. *Присл., ірон.-жарт., песим.* Говорять у ситуації, коли хтось потерпає поразку у щоденних справах чи тоді, коли хтось перестає активно діяти, зникає з поля зору з невідомих причин. ■ ~ □ ◇ **Sluch o nim przepadł (zaginął)** [УФ: 108; USJP]. *Przysł., pesym.* Słuch zaginął, nie wiadomo, co się z kimś stało, gdzie ktoś przebywa; brak wszelkich wiadomości o kimś.

568. **ЗАГНАТИ (ЗАГАНЯТИ) В (ТІСНІЙ, ГЛУХІЙ) КУТ = ПРИПЕРТИ (ПРИТИСКАТИ) ДО СТИНІ (СТІНКИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств. 1.* Поставити кого-небудь у скрутне, безвихідне становище. *Δ Скалічили, розпотрошили. І всіх (челядників) в тісний загнали кут* (І. Котляревський); = тільки недок. вид. Ставати перед ким-небудь складні, нерозв'язані проблеми. *Δ Загадки літопису (Величка) продовжують вабити, дратувати і заганяти в тісний кут дослідників* („Наука і культура”). **2.** Переважити кого-небудь у чомусь, вигідно вирізнитися (за силою впливу, талантом і т. ін.). *Δ (Тиміш:) Нівроку собі, добрий з тебе теоретик. — Який там не є, а такого, як ти, в кут зажену, — відрізав Сашко* (Д. Бездик). ■ > ◇ **Przyciskać (przyppierać) do muru** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Nie pozostawić wyboru; stawiać w sytuacji bez wyjścia; zmuszać kogoś do podjęcia działań przez niego nie akceptowanych. ▼ *Kiedy zebrało*

⁸¹ 27 червня (8 липня) 1709 р. відбулася *Полтавська битва* (поблизу міста Полтава), що увійшла в історію як визначна баталія під час Великої Північної війни між арміями Карла XII та Петра I, у якій шведська армія була повністю розбита [https://uk.wikipedia.org/wiki/Полтавська_битва]. / 27 czerwca (8 lipca) w 1709 roku odbyła się bitwa pod Poltawą (w pobliżu Poltawy), która weszła do historii jako wybitne starcie zbrojne podczas wielkiej wojny północnej pomiędzy wojskami Karola XII a Piotra I. W wyniku bitwy armia szwedzka została rozbita.

się w chacie jego teścia wielu ludzi, powtarzał w kółko to samo i obrażał się, jeżeli **przyciskali do muru** i ostrożnie napomykali, że może mu się przywidziało (Cz. Miłosz).

569. **ЗАГОЇТЬСЯ (ЗАЖИВÉ, ПРИСО́ХНЕ) ЯК (МОВ, НА́ЧЕ І Т. ІН.) НА СОБА́ЦІ** [СУМ-11(8, 9): 18, 430]. *Idiom., порівн., розм., груб., ірон.-жарт., оптим.* 1. Загоїться (про рану, виразку). Δ — *Не треба, Христинко, [бинтувати] — втішав він її. — На мені все загоїться мов на собаці* (М. Стельмах). 2. Безслідно зникне (про хворобу). Δ — *А що, Варко, полегшало тобі? — Та присохне як на собаці* (Панас Мирний). ■ > **Goi się jak na psie** [PWN]. *Idiom., porówn., pot., arog., iron.-żart., optym.* Czyjeś rany, zadrapania goją się szybko, łatwo. ▼ *Zerknęła jeszcze raz w moją stronę i dodała łagodniej: — do not worry... zagoi się jak na psie* (B. Ejrich).

570. **ЗАДИРА́ТИ (ЗАДРА́ТИ) НО́СА (НІС, КІ́РПУ, ГО́ЛОВУ)** [СУМ-11(3): 109] = **ГНУ́ТИ (ДÉРТИ, ЗАДИРА́ТИ) КІ́РПУ** [УФ: 70]. *Idiom., розм., зневажл.* Ставати чванливим, горористим; зазнаватися. Δ *Черкни нам, Ванюшко. Не задирай носа, не гни кирпу* (В. Логвиненко). ■ **Zadzierać nosa** [SZF]. *Idiom., pot., lekcew.* Być zarozumiałym, pysznym, przesadnie dumnym; okazywać brak skromności i pokory. ▼ *Nigdy tu u nas nie była, bo zadziera nosa* (K. Makuszyński).

571. **ЗАКОН — ДІ́ШЛО: КУДІ́ ПОВÉРНЕШ, ТУДІ́ Й ВІ́ЙШЛО** [АФ]. *Присл., ірон.-жарт., зневаж., песим.* Про недосконалість законодавства, яке можна використовувати відповідно до ситуації, що склалася. ■ ~ □ ◇ **Na to jest prawo, żeby było lewo** [Adalb.: Prawo 10]. *Przysł., iron.-żart., tw.* O sytuacji, która pozwala złamać prawo, moralne i etyczne zasady.

572. **ЗАКОН Є ЗАКОН** [АФ]. *Присл., книжн., ств.* Давньоримський вислів “*Dura lex, sed lex*”, що означає: “закон суворий, але це закон”, якого треба дотримуватися й не порушувати. ■ ~ **Twarde prawo, ale prawo** [Wikisł.]. *Przysł., książk., tw.* Rzymska zasada prawnicza wyrażająca absolutną nadrzędność norm prawa, zgodnie z którą należy bezwzględnie stosować się do przepisów ustawy niezależnie od ich uciążliwości oraz konsekwencji dla zobowiązanego.

573. **[ДУ́РНЯМ] ЗАКОН НЕ ПІ́САНИЙ** [СУМ-11(6): 358]. *Присл., ств.* Не слід вимагати від усіх дотримання загальноприйнятих норм поведінки. ■ ~ ◇ **Na glupotę nie ma lekarstwa (rady)** [Sfr].

Przysł., tw. Nie ma nieraz sposobu, aby kogoś odwieść od nierozumnego działania, myślenia.

574. **ЗАКОН ЯК ПАВУТИНА: ДЖМІЛЬ ПРОСКÓЧИТЬ, А МУХА ЗАПЛІУТАЄТЬСЯ** [УФ: 91]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Джміль — заможний, муха — бідний; заможний може уникнути відповідальності завдяки хабарям, а бідний буде відповідати за законом. ■ ~ ◇ **Prawa są równe jako pajęczyna: wróbel się przebiję, a na muchę wina** [УФ: 91]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Bogaty może uniknąć odpowiedzialności, a biedny będzie odpowiadać zgodnie z prawem.

575. **ЗАКРИВАТИ (ЗАКРІТИ) РÓТА (РОТ)** [СУМ-11(3): 164]. *Ідіом., розм., груб., ств.* Примушувати замовкнути, не давати можливості висловитися. Δ [Оксана:] Скажу, ще не так скажу. На шахті мені ніхто **рота не закриє** (О. Корнійчук). ■ □ **Zamknąć (zatkać) usta (gębę, buzię)** [NSJP: 1093]. *Idiom., pot., tw.* Zmusić do milczenia, uciszyć kogoś. ▼ — *Zastanówcie się państwo. Czy byłoby rozsądnym, gdybym zabraniał urzędnikom wypowiedzania się do mediów? Czy chcecie, żebym zamykał ludziom usta?* („Gazeta Krakowska”, 09.10.2003).

576. **ЗАКРÚЧУВАТИ (ПІДКРÚЧУВАТИ і под.) ГÁЙКУ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., зневаж.* Посилювати вимоги, підтягувати в роботі когось, удаючись до суворих заходів; напружуючи сили, підтягуватися в роботі. Δ *Не турбуйтеся! Ось намагаємо слабкі місця, підкрупимо з вашою допомогою гайки і візьмемо темпи* (Г. Коцюба). ■ **Przykręcać śrubę (śruby)** [Sfr]. *Idiom., pot., lekcew.* Wzmóc gdzieś dyscyplinę, podwyższyć wymagania, żądania. ▼ — *Jeden profesor — rzekł poufnie pan Jankowiak — mówił mi tu kiedyś, że w pierwszych klasach specjalnie przykręcają śrubę i stawiają dzieciakom tróje, żeby im się w głowach nie przewracało* (M. Musierowicz).

577. **ЗАЛИВАТИ ЗА КОМІР** [ФСУМ]. *Ідіом., евфем., розм., несхв.* Випивати, зловживати алкогольними напоями. Δ *Всі були сердиті на нього: розвалив роботу, заливав за комір* (С. Журахович). ■ ~ ◇ **Nie wylewać za kołnierz** [Sfr]. *Idiom., eufem., pot., nieprzych.* Chętnie pić trunki, lubić wypić. ▼ *A nie wylewających za kołnierz nie brakowało. Potem często przenosiliśmy się do nocnych lokali, stale podnieceni wydarzeniami toczącego się wartko życia politycznego i literackiego* (Т. Kwiatkowski).

578. ЗАЛИВА́ТИСЯ (ОБЛИВА́ТИСЯ, ОБСИПА́ТИСЯ, ЗАЛІ́ТИСЯ, ОБЛІ́ТИСЯ, ОБСІ́ПАТИСЯ) ГІРКІ́МИ (ГАРЯ́ЧИМИ, БУ́ЙНИМИ) СЛІ́ЗЬМИ́ (СЛЮ́ЗОЗАМИ) [ФСУМ]. *Idiom., розм., песим.* Гірко, невтішно плакати. Δ *Веде Олександра діток, обливаючись слюзолами, та все тільки благословляє їх* (Марко Вовчок). ■ ~ **Tonać we łzach** [NSJP: 1036]. *Idiom., pot., iron., pesym.* Плакать разpacзлиwie, szlochać. ▼ *Gdy żegnała się z babką, która ją tu przywiozła, tonęła we łzach. Teraz po miesiącu czuje się prawie szczęśliwa* (K. Kolińska).

579. ЗАЛІ́ТИ СА́ЛА ЗА (ПÓЗА) ШКУ́РУ [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.-ірон., несхв.* Завдати горя, страждань, дуже дошкулити ко-мусь. Δ *Та всі вони, всі йому за шкуру сала залили!.. Всі ці мужлаї кляті!* (Б. Гринченко). ■ **Zalać sadła za skórę** [NSJP: 1226]. *Idiom., pot., żart.-ірон., nieprzych.* Dotkliwie dokuczyć. ▼ *Piszę o tym, aby przy okazji zalać za skórę trochę sadła* wszystkim gromowładnym kaznodziejom... (T. Miarecki).

580. ЗАЛІ́ШИТИ (ЗОСТА́ВИТИ) В ДУ́РНЯХ (ДУ́РНЕМ) [СУМ-11(2): 437]. *Idiom., розм., груб., ств.* Одурити, поставити в смішне становище. Δ *Парубки заду реготали. — Молодець Ти-мошко! отак зостав панів у дурнях!* (Панас Мирний). ■ ~ **Zrobić durnia (idiotę)** [NSJP: 160; WSJP]. *Idiom., pot., arog., tw.* Ośmie-zyć, skompromitować kogoś. ▼ *Zbigniew Herbert napisał o Witoldzie Gombrowiczu wprost: „Jego urok polegał na tym, że z każdego potrafił zrobić durnia”* („Dziennik Zachodni”, 28.05.2004).

581. ЗАМІ́ЛЮВАТИ О́ЧИ [СУМ-11(3): 208]. *Idiom., розм., ств.* Навмисно приховувати хиби, недоліки, створювати враження, що становище набагато краще, ніж насправді. Δ *Ти мені, старій, очі не замилюй, — підвищила раптом голос мадам, аж усі притих-ли* (О. Гончар). ■ **Mydlić oczy** [SF]. *Idiom., pot., iron., tw.* Stwarzać mylące pozory, wprowadzać celowo w błąd, oszukiwać, zwodzić kogoś, wmawiać coś komuś. ▼ *Prawodawstwo UE da im je przejąć a politycy niemieccy wypowiadają się w tej materii mętnie, mydląc oczy* (W. Łysiak).

582. ЗА́МІЖ І́ТІ НЕ НА РІ́К, А НА ЦІ́ЛИЙ ВІ́К [УФ: 100]. *Присл., заст., застер.* Про старовинні шлюбні традиції. ■ **Za mąż idziesz nie na rok, ale na cały wiek (życie)** [УФ: 100]. *Przysł., przest., ostrz.* Małżeństwo trwa całe życie.

583. **ЗАНЕПАДА́ТИ (ЗАНЕПА́СТИ, ПА́ДАТИ, УПА́СТИ і т. ін.) ДУ́ХОМ** [СУМ-11(2): 442]. *Idiom., розм., песим.* Утрачати бадьорість, надію на щось, зневірятися в можливості чого-небудь. Δ *З якогось часу похнюпив [батько] голову, примовк, занепав ду-хом* (Ю. Збанацький). $\blacksquare \sim$ **Upadać (upaść) na ducha** [NSJP: 159; SF]. *Idiom., pot., pesym.* Tracić nadzieję, że coś się polepszy, stracić wiarę we własne siły, w sens działania, załamać się psychicznie. $\blacktriangledown$ *Poczucie bycia nie na swoim miejscu było tak dojmujące, że najdzielniejsi wojownicy upadali na duchu* (Feliks W. Kres).

584. **ЗАОРА́ТИ (ЗАРІ́ТИ) НО́СОМ** [ФСУМ]. *Idiom., прост., ірон.-жарт.* Упасти обличчям куди-небудь, у щось; перекинутися. Δ *Шарко прудко подався вперед, а Василькові крамарчук підставив ніжку, і він заорав носом у землю* (П. Панч). $\blacksquare$ **Zaryć nosem** [SF]. *Idiom., posp., iron.-żart.* Wpakować się w coś, utkwić w czymś. $\blacktriangledown$ *Autobus zatoczył się, stracił równowagę i zsuwając się po pokrytym kamiennym miałem asfalcie, wjechał powoli w zakręt. Dopiero tutaj, gdzie droga była płaska, zarył nosem w pobocze* (W. Jagielski).

585. **ЗАРÓБЛЕНА КОПІ́ЙКА КРА́ЩЕ КРА́ДЕНОГО КАРБÓ-ВАНЦЯ** [УФ: 108]. *Присл., заст., застереж.* Хоч заробіток і малий, але чесним шляхом; шахрайство народ засуджує. $\blacksquare \sim \diamond$ **Lepszy grosz zarobiony niż dwa darowane** [УФ: 108]. *Przysł., przest., ostrz.* Lepiej zarobić mniej, ale uczciwym sposobem.

586. **ЗАСНУ́ТИ НАВІ́КИ (ДОВІ́КУ, ВІ́ЧНИМ СНОМ)** [СУМ-11(5): 210]. *Idiom., бібл., евфем., книжн., ств.* Умерти. Δ *Він здригнувся, легенько зітхнув, усміхнувся і навіки заснув* (П. Грабовський). $\blacksquare$ **Zasnąć na wieki** [NSJP: 1245]. *Idiom., bibl., eufem., książk., tw.* Umrzeć. $\blacktriangledown$ *Błagała lekarkę, żeby mocny, żeby mogła zasnąć na wieki, na wieczne odpoczywanie* (K. Berwińska).

587. **ЗАСТА́В ДУ́РНЯ БО́ГУ МОЛІ́ТИСЯ, ТО ВІН І ЛО́БА РОЗІ́Б'Є** [ПП]. *Присл., ірон.-жарт., зневаж.* Кепкування з того, хто виявляє надмірні зусилля в розв'язанні простих справ. $\blacksquare \diamond$ **Co głupiemu po rozumie, kiedy go użyć nie umie** [Wikicyt.]. *Przysł., iron.-żart., lekcew.* Żartuje się z tego, kto wykazuje nadmierny wysiłek do rozwiązania prostych problemów.

588. **ЗАЧАРÓВАНЕ КО́ЛО** [ФСУМ]. *Idiom., евфем., розм., ств.* Скрутне, безвихідне становище. Δ *Працювати вона хоче за фахом, а щоб одержати фах, професію, треба раніш здобувати вищу*

освіту. *Зачароване коло!* (Л. Дмитерко). ■ ◇ **Блędне коло** [WSJP]. *Idiom., eufem., pot., tw.* Nieprzerwany ciąg niekorzystnych zjawisk lub sytuacji, które wzajemnie się wywołują i w związku z tym okresowo powtarzają, co uniemożliwia zmianę. ▼ — *Платę податки за które очекую од Паństwa рзетелней обслуги, co oznacza также посыланіе таких бизнесменів там гдзе их місце. Але ніestety тacy бизнесмени псују Паństwo і блędне коло wiruje dalej* (H. Sekuła).

589. **ЗАЧИНЯТИ (ЗАЧИНІТИ) ДВЕРІ** [СУМ-11(3): 404]. *Idiom., розм., ств.* Робити неприступним, позбавляти можливості користуватися, займатися чим-небудь. Δ *Неприступний, гордий університет вдруге зачинив перед Сергієм свої високі двері* (О. Гурев). ■ **Zamknąć drzwi** [NSJP: 159]. *Idiom., pot., tw.* Zabronić wstęp, zerwać z kimś stosunki. ▼ — *Jeżeli zamknijemy drzwi przed Turcją, zapłacimy za to bardzo wysoką cenę — powiedział Fischer tureckiemu dziennikowi. — Dla nas, dla Europy Turcja jest bowiem strategicznym partnerem* („Rzeczpospolita”, nr 01.22, 2004).

590. **ЗБИВАТИСЯ (СХОДИТИ) НА МАНІВЦІ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Утрачати правильний напрямок у поведінці, діяльності; збочувати. Δ *Хто придивлявся до життя, той не раз бачив, як сягають вершин сильні і як збиваються на манівці слабодухи* (з журналу). ■ **Schodzić na manowce (na marne, na psy, na złą, śliską drogę)** [NSJP: 1264]. *Idiom., pot., nieprzych.* Stawać się nieuczciwym, demoralizować się, wykoleić się. ▼ *Trudno się jednak oprzeć wrażeniu, że i historia alternatywna schodzi na manowce, przypisując zbyt dużą rolę przedwczesnemu zgonowi wybitnych postaci* (J. Tazbir).

591. **ЗБИРАТИСЯ В КУЛАК [СУМ-11(4): 389] = БРАТИ (ВЗЯТИ, УЗЯТИ) СЕБЕ В РУКІ** [СУМ-11(9): 97]. *Idiom., розм., схв.* Збирати всі сили, волю; опановувати себе; добиватися самовладнання. Δ *Краще нехай сам вистойть, сам збере в один кулак свої сили, переконається у своїй правоті* (H. Рибак). ■ **Brać się (wziąć się) w garść (w kluby, w kupę)** [SF; NSJP: 63]. *Idiom., pot., aprob.* Опанować się, przewyciężyć, zebrać siły; otrząsnąć się z przygnębienia, apatii itp. ▼ *Kilka dni temu postanowiłam wziąć się w garść i dopisać pracę magisterską* (z jęz. mów.).

592. **ЗБИТИ З ПАНТЕЛІКУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Дезорієнтувати, заплутувати кого-небудь; викликати розгубленість, збентеження, подив, спонукаючи до зміни поведінки. Δ *Зайчиха як почала петляти по лісі туди-сюди, — і зовсім збила їх з пан-*

мелику. Цього разу мисливці нікого не вбили (О. Іваненко). ■ **Zbić z pantaląku (tropu)** [NSJP: 1257; WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Ktoś spowodował lub coś spowodowało, że ktoś się bardzo zmieszał i przez chwilę nie wiedział, jak zareagować, pozbawiony pewności siebie. ▼ *Napisałem tekst, który wydał mi się scenariuszem filmowym. Potem, korzystając z wielu rad, przerabiałem go bez końca, ogłupiały i zbiły z pantaląku, aż wreszcie ruszyła kamera. Lepiej chyba nie wymieniać tego tytułu, lepiej zapomnieć (T. Konwicki).*

593. **ЗБІТИ НА КВАСНЄ ЯБЛУКО = СІКТІ (РУБАТИ і т. ін.) НА КАПУСТУ (ЛОКШИНУ, СІЧКУ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., зневаж.* Сильно набити когось чи погрожувати побиттям. Δ *Микола погрожував брату збити його на квасне яблуко (з уст. мовл.).* ■ **Zbić (sprąć, stłuc) na kwaśne jabłko** [SF]. *Idiom., pot., lekcew.* Zbić kogoś mocno lub grozić mu biciem. ▼ — *Wynoś mi się zaraz do matki pod pierzynę, bo cię zbiję na kwaśne jabłko (M. Dąbrowska).*

594. **ЗБІТИ ПІХУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Позбавляти когонебудь зарозумілості, чванливості, погордливісті і т. ін. Δ *Ще моя дочка не багато хліба переїла, сидючи дома, — одказав Лоза старостам. Це трохи збило пиху Грицькові (Панас Мирний).* ■ **~ Zrzucić pychę z serca** [NSJP: 1294]. *Idiom., pot., tw.* Upokorzyć się, pokonać swoją ambicję. ▼ *Żeby przejść przez taką bramę, trzeba zrzucić pychę z serca, trzeba poczuć się małym, zależnym od Boga (J. Twardowski).*

595. **ЗВІКУ-ЗРОДУ. Див. ЗВІКУ-ПРÁВІКУ.**

596. **ЗВІКУ-ПРÁВІКУ = ЗВІКУ-ЗРОДУ = З ДІДА-ПРÁДІДА = З (ІЗ) ПЕРВОВІКУ = З ПРÉДКА** [СлС; УТС; СлЕС: 103]. *Idiom., есл. (анал. присл.), заст., розм., ств.* Здавна. Δ *Пасовисько наше звіку-правіку, пощо єго [його] розмірювати? (І. Франко).* ■ **Od wieków = Od prawników = Z dziada pradziada** [СлЕС: 103; NSJP: 1125]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), przest., pot., tw.* Od bardzo dawna. ▼ *W okolicy Wrzosowa nie było folwarków, czyli nie było kogo parcelować. Tu od wieków żyli wolni ludzie, biednie, ale w swobodzie (T. Zubiński).*

597. **ЗВОРОТНИЙ БІК МЕДАЛІ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Протилежний вияв чого-небудь; протилежність. Δ *Кожен бере на себе те, що йому під силу, з щоденних клопотів має і копійку, і вітиху. Але тут є й зворотний бік медалі: матеріальне може потіснити духовне (з газети).* ■ **Odwrotna (druga) strona medalu** [NSJP: 445]. *Idiom., pot., tw.* Jakaś inna właściwość czegoś, zazwyczaj przeciwna,

ujemna. ▼ *Przypominając ładną historyjkę o ośle kuszonym dwoma pokarmami, można w podobnej co moja reakcji znaleźć odwrotną stronę medalu* (Cz. Miłosz).

598. ЗЃЯЯНОГО ЧА́СУ Й КОНЕ́М НЕ ДОЖЕНЕ́Ш [СУМ-11(3): 510]. *Присл., заст., застер.* Час спливає швидко і повернути його неможливо. ■ ~ ◇ **Czas utracony nigdy się nie wróci** [УФ: 153]. *Przysł., przest., ostrz.* Straconego czasu nie da się odzyskać.

599. ЗГÓДА БУДУ́Є, А НЕЗГÓДА РУЙНУ́Є [СУМ-11(5): 314]. *Присл., заст., застер.* Відсутність взаєморозуміння, мирних стосунків, злагоди між ким-небудь; чвари, розлад. ■ **Zgoda buduje, niezgoda rujnuje** [Wikisl.]. *Przysł., przest., ostrz.* Współpraca i dobre stosunki są warunkiem koniecznym do osiągnięcia wspólnego celu.

600. ЗЕМЛІ́Я ГОРІ́ТЬ ПІ́Д НОГА́МИ⁸² [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств. 1.* Для кого-небудь становище стає критичним, безвихідним. Δ *Вся земля горить під ногами від безсилля* (з усн. мовл.). **2.** Хто-небудь спритний, вправний, здатний переважно на погані вчинки. Δ *У мене два дружки працюють на заводі. Такі хлопці — земля під ногами горить. Я їх підморгичу. Вони підуть у ліс, зустрінуть правдошукача і дадуть йому такої духопелки, той про все на світі забуде* (В. Сологуб). ■ > **Grunt pali się pod nogami (stopami)** [WSJP; NSJP: 245]. *Idiom., pot., tw.* Ktoś znajduje się w trudnej, niekorzystnej i niebezpiecznej dla niego sytuacji. ▼ *Ona musi wyjechać ze mną natychmiast. Grunt pali mi się pod nogami. Wiem, że łażę za mną jakieś typki* (M. Kabat).

601. ЗЕМЛІ́Я ОБІТОВА́НА [ВсСУМ]. *Ідіом., бібл., книжн., схв.* Благодатний край, де панує повний достаток; місце заповітної мрії, пристанище; сподівана мета. Δ *Невже приходить край його мандрам? Боже праведний, доведи його на обітовану землю* (Ю. Яновський). ■ **Ziemia obiecana** [WSJP; SZF]. *Idiom., bibl., książk., aprob.* Miejsce najbardziej pożądane, szczęśliwe, bez troskie; raj na ziemi; cel, do którego się wytrwale podąża. ▼ *Myśl o ziemi obiecanej wypchnęła*

⁸² Поряд з водою, землею і повітрям **вогонь** вважають однією із чотирьох стихій (першоелементів), і у зв'язку із цим він має особливе значення в античній філософії, зокрема вогонь — священна стихія і втілення божественної справедливості [https://uk.wikipedia.org/wiki/Вогонь]. / Obok wody, powietrza i ziemi **ogień** jest uważany za jeden z czterech elementów pierwotnych, w związku z tym pełnił ważną rolę zwłaszcza w filozofii starożytnej, ogień jest świętym elementem i uosobeniem boskiej sprawiedliwości.

mi z głowy wszystkie inne i dopiero na placu Republiki, gdzie znalazłam się z zamiarem zatrzymania się w małym, znanym mi hoteliku przy ulicy de la Douane, uprzytomniłam sobie, jaki idiotyzm usiłowałam popełnić (Joanna Chmielewska).

602. **ЗÉРЕНЦЕ ДО ЗÉРЕНЦЯ (ЗЕРНÓ ДО ЗÉРНОЧКА), ТА БУДЕ МÍРНИЦЯ (МÍРОЧКА)**⁸³ [ГРНП (2): 242]. *Присл., заст., спонук.* Певного надбання досягають поступовим накопиченням. ■ **Ziarko do ziarka (ziarnko do ziarnka) i będzie miarka** [ГРНП (2): 242; USJP]. *Przysł., przest., zachęc.* Dzięki cierpliwemu oszczędzaniu można dużo uskładać.

603. **ЗИМА́ БЕЗ СНÍГУ — ЛÍТО БЕЗ ХЛÍБА** [УФ: 157]. *Присл., заст., спостереж.* Народна прикмета: земля, добре живлена водою, дає багатий врожай. ■ **Zima bez śniegu — lato bez zboża** [УФ: 157]. *Przysł., przest., spostrz.* Ziemia dobrze nawodniona daje obfite plony.

604. **ЗИМА́ СПИТА́Є, ДЕ ЛÍТО БУЛÓ** [УФ: 157]. *Присл., заст., ств.* Узимку споживають те, що було зрошене влітку. ■ ~ ◇ **Jesień tego nie zrodzi, czego wiosna nie zasiała** [УФ: 157]. *Przysł., przest., tw.* Zrobione wiosną okaże się jesienią.

605. **ЗИМÓВЕ СÓНЦЕ — ЯК УДÓВИНЕ СÉРЦЕ** [УФ: 157]. *Присл., заст., спостереж.* Зимове сонце не гріє, удовине серце не кохає. ■ **Zimowe słońce — jak serce wdowie** [УФ: 157]. *Przysł., przest., spostrz.* Zimowe słońce nie grzeje, serce wdowy nie kocha.

606. **ЗИМÓЮ СÓНЦЕ СВÍТИТЬ, ТА НЕ ГРÍЄ** [УФ: 157]. *Присл., заст., спостереж.* Народна прикмета. ■ **Zimą słońce świeci, lecz nie grzeje** [УФ: 157]. *Przysł., przest., spostrz.* Ludowe spostrzeżenia.

607. **ЗІ (З, ЗО) ЗЛА (ЗЛÓСТІ)** [СлЕС: 97]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм. несхв.* Відчуваючи ненависть, гнів. Δ *Непран зі злості плюнуv, махнув рукою козакам, — вони сиділи тісно по всій просторій палубі, — i також вихопив шаблю* (В. Шевчук). ■ **Ze (w) złości = W porywie gniewu** [СлЕС: 98; NSSF: 795]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., nieprzych.* Bardzo zły, wściekły, zagniewany. ▼ *Lecz gdy zamknął za żoną drzwi gabinetu, omal nie zgrzytał zębami ze złości: dlaczego nie skinęła palcem?!* (М. Choromański).

608. **ЗІ (ІЗ) СМАКÓМ** [СлЕС: 97]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм.,*

⁸³ *Мірочка* — старовинна одиниця міри сипучої речовини. / „*Мірочка*” — староżyтна jednostka miary substancji sypkich.

схв. Виявляючи тонкий смак, художнє чуття; відчуваючи задоволення, удоволення. Δ *Справді, зі смаком працює людина, не даремно по селу ходить балачка, що Данило й з клейонки може витяжжюк пошити* (М. Чабанівський). ■ **Ze smakiem (z wyczuciem) = Z rozkoszą (zadowoleniem, radością)** [СлЕС: 97; NSSF: 566, 567]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., aprob.* Starając się wykorzystać intuicję, odczucia, przewidywanie, wyobrażenia; odczuwając dużą przyjemność. ▼ — *Pycha!* — *Jola przymrzyła oczy i z rozkoszą pałaszowała następne ciastko* (A. Bahdaj).

609. **ЗІ (ЗО) СНУ** [СлЕС: 97]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., ств.* Щойно прокинувшись чи не зовсім прокинувшись. Δ [*Сіриченко:*] — *Спасибі тобі за пісню. Оту, що ти співав торік у Кілії. Я мов прокинувся тоді зі сну, мов народився вдруге* (В. Шевчук). ■ ~ **Na wpół obudzony (rozbudzony, wybudzony, przebudzony)** [СлЕС: 98]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Prawie obudzony. ▼ *Zaszczekał na wpół wybudzony ze snu pies sąsiadów* (z jęz. mów.).

610. **ЗІ СПОКІЙНИМ (З ЧІСТИМ, З ЯСНИМ) СУМЛІННЯМ** [СУМ-11(2): 219]. *Idiom., розм., ств.* Будучи переконаним у своїй правоті; спокійно. Δ *Кого такі пани люблять, того я зі спокійним сумлінням можу не любити* (І. Франко). ■ ◇ **Z czystym (ze spokojnym) sumieniem** [WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Bez wahania, spokojnie, ponieważ nie ma wątpliwości, że to, o czym mowa, jest słuszne. ▼ — *Wiem o pani wystarczająco dużo, aby z czystym sumieniem zaproponować pani współpracę* — *powiedział* (M. Nurowska).

611. **ЗІ (З) СТОРОНІ** [СлЕС: 98]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., ств.* 1. З точки зору непричетного до чогось, незацікавленого. Δ *Та як сам не спромігся, прийшло це [узагальнення] зі сторони, під час одної гуртової розмови* (А. Головка). 2. Не із зазначеного місця. Δ [*Іван:*] — *Я не можу тут бути інженером зі сторони, якому досить здати свій проект. Мені хочеться поринути в це будівництво цілком* (О. Гурейв). ■ ~ > **Z boku = Z zewnątrz** [СлЕС: 98; NSSF: 61]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* W pewnym oddaleniu; od strony bocznej. ▼ *Aktor powinien wiedzieć, jak wygląda z boku* (z jęz. mów.).

612. **ЗІГНУТИ (СКРУТИТИ) У БАРАНЯЧИЙ РІГ** [СУМ-11(1): 104; ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Примусити бути сумирним, слухняним, покірним. Δ *Дама з таким характером в одну мить скрутить вас у баранячий ріг* (В. Собко). ■ > ◇ **Zapędzić w kozi**

róg [NSJP: 1237]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Postawić kogoś w trudnym położeniu, wykazać swoją bezwzględną przewagę nad kimś. ▼ *Тым пытаннем хціае́с мніе запэ́дзіць у ко́зі ро́г, але ці сія не уда́ло* (з жэз. мов.).

613. **ЗІЙТІ́ З РІВНОЇ́ ДОРО́ГИ** [СУМ-11(2): 378]. *Idiom., розм., несах.* Почати вести ненормальне життя; збочити. Δ *Він уболюва́в те́пер за свої́х, ковалі́вських, щоб не да́ти їм зно́ву зійти́ з рі́вної доро́ги* (В. Кучер). ■ ~ ◇ **Zejść na śliską (złą) drogę** [NSJP: 156]. *Idiom., pot., nieprzych.* Zacząć postępować, prowadzić się niemoralnie. ▼ *Joanna powinna sama pamiętać, że ma być w domu przed zmrokiem, bo inaczej przedzej czy później zjeździe na złą drogę* (H. Samson).

614. **ЗІЙТІ́ (ПЕРЕВЕ́СТІСЯ) НА ПСИ** [ФСУМ] = **ПУСКА́ТИСЯ (ПУСТІ́ТИСЯ) БÉРЕГА** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несах.*
1. Поступово втратити свою силу, значення. Δ *Те́пер на́ш Бори́слав зо́всім на пси́ зійшо́в!* (І. Франко). 2. Утратити свої риси, характерні якості; занепасти. Δ — *Хіба то дівка? То ж таки ледащо, Усе б співала. Бо́же успа́си! Ми вже й без неї з'ї́хали ніна́що. А з нею геть вже зійде́мо на пси́* (Л. Костенко). ■ **Zejść (schodzić) na psy** [Wikisl.]. *Idiom., pot., arog., wulg.* 1. Psuć się, zmieniać się na gorsze. ▼ *...Odys zaczął mu bając zmyślony życiorys, z którego wynikało, że kiedyś był bogatym i poważanym człowiekiem, ale zszedł na psy i teraz jest nędzarzem w podeszłym wieku* (R. Przybylski). 2. Podupadać moralnie. ▼ — *Jednego — ciągnął, wskazując — tylko widzę między wami mężczyznę, o, tam stojącego Bożywoja de Lossow. Zaiste nie pojmuje, co taki czyni między gromadą wam podobnych popaprańców, porwistów i łupikotów. Pewnie sam zszedł na psy, tfu, wstyd i srom* (A. Sapkowski).

615. **ЗЛА́ ЖОНА́ ЗВЕДÉ ЧОЛОВІ́КА З УМА́** [УФ: 100]. *Присл., заст., застереж.* Краще жити одному, ніж з лихою жінкою. ■ ~ ◇ **Zła żona — cierniowa korona** [УФ: 100; USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Zła żona w niczym nie pomaga mężowi, brak jej wsparcia sprawia, że nie odnosi on sukcesów i jest nieszczęśliwy.

616. **ЗЛА КОМПА́НІЯ — ЩО ВУГІ́ЛЛЯ: ЯК НЕ ВПЕЧÉ, ТАК ЗАМА́ЖЕ** [УФ: 91]. *Присл., заст., застереж.* Причетність до лихої компанії псує авторитет. ■ ~ ◇ **Złe towarzystwo, na złe wychodzi** [УФ: 91]. *Przysł., przest., ostrz.* Osoba, która nawiązuje znajomość z niewłaściwym towarzystwem, ulega czyimś złym wpływom.

617. **ЗЛИЙ ЯК КРОПИВА́** [ГРНП-2: 254]. *Idiom., порівн., розм.,*

зневаж. Говорять про злу, захланну людину. Δ *Після цієї розмови сусідка була зла як кропива* (з уст. мовл.). ■ ◇ **Zły jak giez** (pot. *osa, chrzan, lichy, posp. cholera*) [USJP]. *Idiom., porówn., pot., lekcew.* Bardzo zły, wściekły. ▼ *Maszerowała z wyraźnym trudem, była spocona, blada i zła jak osa, nie odpowiadała nawet na szczerbiotanie dziewczuszki z warkoczykami, wzięonej na siodle karosza* (A. Sapkowski).

618. **ЗЛИЙ (ЛИХІЙ і т. ін.) ЯК (МОВ, НЕМÓВ і т. ін.) СОБАКА** [СУМ-11(9): 430]. *Idiom., порівн., розм., несхв.* Дуже злий. Δ — *Де ж мені, панотче, дітись? — каже жінка. — Він мене б'є. Хоч дурний, та такий злий як собака* (П. Куліш). ■ **Zły jak pies** [SF]. *Idiom., porówn., pot., nieprzych.* Bardzo zły. ▼ *Adam był zły jak pies, ponieważ nie dostał wymarzonego awansu* (z jęz. mów.).

619. **ЗЛОДІЄВИ ПОТУРАТИ — ВСЕ ОДНОЩО КРАСТИ** [УФ: 146]. *Присл., заст., застереж.* Приховати злочинський учинок або промовчати про нього — означає приєднатись до злодія. ■ **Poblażać złodziejowi — to samo, co kraść** [УФ: 146]. *Przysł., przest., ostrz.* Ukrywanie złodzieja lub milczenie o jego uczynku jest jednoznaczne z przyłączeniem się do niego.

620. **ЗМІТАТИ (ЗМЕСТІ, СТИРАТИ, СТЕРТИ) З ЛИЦЯ ЗЕМЛІ** [СУМ-11(4): 499]. *Idiom., бібл., розм., ств.* Нищити. Δ — *Вони б мали й один одного в ложці води втопити, з лиця землі змести!..* (Панас Мирний). ■ **Znieść (zetrzeć) z oblicza ziemi (z powierzchni)** [NSJP: 176]. *Idiom., bibl., pot., tw.* Zburzyć, zniszczyć całkowicie; rozbić. ▼ *Mamy i bez tego tyle na sumieniu, że musimy zwyciężyć. Inaczej nasz naród z nami na czele, ze wszystkim, co nam drogie, zostanie starty z powierzchni ziemi* („Polityka”, nr 21, 2000).

621. **ЗМІШАТИ ЙОГО [РІВНО] З БОЛОТОМ** [ГРНП(1): 159]. *Idiom., розм., зневаж.* Зганьбити, вилаяти когось, оприлюднити чийсь погані вчинки. Δ *Пилип змішав з болотом свого сусіда* (з уст. мовл.). ■ **Zmieszać (mieszać) z błotem** [USJP]. *Idiom., pot, lekcew.* Naubliżać komuś; zniesławić; oczerniać kogoś. ▼ *...grałem źle, sypałem się za każdym razem. Mejscowy krytyk zmieszał mnie z błotem* (Jan Brzechwa).

622. **ЗМÓКНУТИ (ПРОМÓКНУТИ) ДО НІТКИ** [СУМ-11(5): 415]. *Idiom., розм., ств.* Промокнути наскрізь. Δ *Вода стікала з гілок йому за комір, він уже промок до нитки* (О. Гончар). ■ ~ **Zmoknąć (przemoknąć) do suchej nitki** [EDUp]. *Idiom., pot., tw.*

Bardzo zmoknąć, całkowicie przemoczyć ubranie. ▼ *Stale rosnąca fala przemoczyła mnie już do suchej nitki* (A. Urbańczyk).

623. **ЗНАЄШ — КАЖІ, НЕ ЗНАЄШ — МОВЧІЙ** [УФ: 153]. *Присл., реком.* Будь чесним у спілкуванні. ■ ~ **Jeśli nie masz co powiedzieć, to lepiej nie mów nic** [УФ: 153]. *Przysł., реком.* Milczenie ma przewagę nad mówieniem.

624. **ЗНАЙ ЧОБОТЯР СВОЄ ПРА́ВИЛО, А В ЗАКРІЙНИКИ НЕ ЛІЗЬ** [УФ: 108]. *Присл., заст., застереж.* Роби ту справу, якою добре володієш. ■ ~ ♦ **Niech każdy swego kopyta pilnuje** [УФ: 108]. *Przysł., przest., реком.* Należy robić to, na czym się zna.

625. **ЗНАЙСЯ КІНЬ З КОНЕ́М, А ВІЛ З ВОЛО́М** [УФ: 91]. *Присл., заст., реком.* Знайся рівня з рівнею. ■ **Koń niech z koniem ciągnie, a wół z wołem** [УФ: 91]. *Przysł., przest., реком.* Ludzi powinni spędzać czas z podobnymi do siebie.

626. **ЗНА́ТИ (ПОКА́ЗА́ТИ), ДЕ РА́КИ ЗИМУ́ЮТЬ** [ФСУМ]. *Присл., жарт.-ірон.* Маючи неабиякий досвід, уміти добре розбиратися в ситуації; бути хитрим, спритним. ■ **Pokazać, gdzie raki zimują** [SF]. *Przest., żart.-ірон.* Dać nauczkę, dokuczyć, zemścić się na kimś, odplacić się czymś za coś.

627. **ЗНА́ТИ ЯК СВОЇ (СВОЇХ) П'Я́ТЬ ПА́ЛЬЦІВ** [СУМ-11(3): 642]. *Ідіом., порівн., розм., жарт., схв.* Добре розумітися в чому-небудь, виявляти уміння, розбиратися в чомусь. Δ [*Крим:*] **Я Чорне і Середземне моря знаю як свої п'ять пальців** (О. Корнійчук). ■ ~ □ ♦ **Mieć w małym palcu** [NSJP: 627]. *Idiom., pot., żart., aprob.* Umieć, znać coś doskonale. ▼ *Interesy ich nudziły, więc gdy ktoś próbował je prowadzić, to bankrutował, bywało, zwalając winę na Żydów, którzy handel mieli w małym palcu* (E. Bebrerysz).

628. **ЗНАХО́ДИТИ (ЗНАЙ́ТИ) СПІ́ЛЬНУ МО́ВУ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств., оптим.* Досягати взаємного розуміння, згоди і т. ін. Δ *Яка вона була щаслива, коли між двома сварками, хоч на хвилину, їй вдавалось знайти спільну з Антоном мову!* (М. Коцюбинський). ■ **Znajdować (znaleźć) wspólny język** [SZF]. *Idiom., pot., tw., optym.* Doskonale się z kimś rozumieć; mieć podobne lub wspólne poglądy na jakiś temat. ▼ *...jestem jego najlepszym przyjacielem i że na pewno znajdę z jego żoną wspólny język jako magister humanistyki, gdyż żona lubi książki, historię i sztukę* (I. Iredyński).

629. **ЗНАЮТЬ СУСІДИ, ЩО ЇСТЬ БАГАЧ НА ОБІДИ** [ГРНП-2: 271]. *Присл., заст., ірон.-жарт., ств.* Перед сусідами не сховаєшся з найінтимнішими справами. ■ ~ ◇ **Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi** [Adalb.: Sąsiad 27; USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart., tw.* Wiadomo, co się dzieje u sąsiadów.

630. **ЗНИКАТИ З ОЧЕЙ** [СУМ-11(5): 665]. *Ідіом., розм., ств.* Зникати з поля зору кого-небудь. Δ *Бульдозер (...) зникає з очей в куряві (...) розритої траси* (О. Гончар). ■ **Zginać (zniknąć) z oczu** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Ukrywać się przed ludźmi; przebywać nie wiadomo gdzie; przestać być widzianym. ▼ *Zapowiedział również uroczyście, żeby mi znikli z oczu i nie pokazywali się w obrębie jego posterunku* (A. Bahdaj).

631. **ЗОЛОТА́ (ЩІРА) ДУША́** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., схв.* Чесна, відверта, щедра, доброзичлива людина. Δ *Прохор Осауленко був козак не з величних, щира душа, себе на посміх не подасть* (П. Куліш). ■ ◇ **Złoty człowiek** [NKJP]. *Idiom., pot., aprob.* O człowieku odznaczającym się pozytywnymi cechami charakteru, serdecznością, uczynnością. ▼ *To był złoty człowiek, powiernik, mąż zaufania, samarytanin, ovladnięty wręcz nadludzką miłością do ludzi, której urzeczywistnieniem była stworzona przez niego Szkoła Przemysłowa dla dziewcząt przeciw niezamożnych, samotnych, a dzięki niemu zdobywających fach* („Dziennik Polski”, 23.09.2001).

632. **ЗОЛОТА́ МОЛОДЬ** [СУМ-11(3): 680]. *Ідіом., розм., презирл.* Назва байдикуючої молоді, чие життя і майбутнє, в основному, влаштовують їхні заможні батьки. Δ *Мені не містилося в голові, щоб той Солонина, якого я досі звик бачити в товаристві провінційної „золотої молоді”, пишиного своєю бездоганно модною одежею, коректністю та аристократичними звичками, цей урядовець з блискучою прищільстю та впливовими родинними зв'язками — і опинивсь раптом на селі в ролі сільського крамаря!..* (М. Коцюбинський). ■ **Złota młodzież** [NSJP: 1279; WSJP]. *Idiom., pot., pogard.* Rozpieszczona młodzież mająca bogatych rodziców, prowadząca dostatni, bez troski i zwykle próżniaczy tryb życia. ▼ *Upływa rok: oto Lucjan jako znakomity dziennikarz, jedno z pierwszych piór w Paryżu, kochanek pięknych aktorek, lekkomyślny poeta, błyszczący w gronie złotej młodzieży* (Cz. Miłosz).

633. **ЗОЛОТА́ ОСІНЬ** [СУМ-11(3): 680]. *Ідіом., розм., ств.* Осіння пора, коли листя жовтіє, набуваючи особливо яскравого забарвлен-

ня. Δ **Золота осінь**. В ясному чутливому небі білосніжними айстрами пропливають хмари (М. Стельмах). ■ **Złota [polska] jesień** [NSJP: 1279]. *Idiom., pot., tw.* Okres słonecznej, ciepłej pogody jesiennej w Polsce (zwykle we wrześniu). ▼ *W blaskach niezrównanej, złotej jesieni polskiej lśni i migoce warstwa śniegu* (K. Mórawski).

634. **ЗОЛОТА́ РУКА́** [СУМ-11(3): 680]. *Ідіом., розм., схв.* Хтось має велику здібність, майстерність, умілість; кмітливий у ремеслах. Δ — *У ремісника — золота рука*, — *говорили в селі про Діброву* (П. Козланюк). ■ ~ **Złota rączka** [WSJP]. *Idiom., pot., aprob.* Osoba uzdolniona technicznie, która potrafi naprawić wiele rzeczy. ▼ *Nie mogłem protestować. Jako złota rączka, pan Feliks przystąpił do remontu tapczana po zmarłej pani Kwiatkowskiej, zdemolowanego ostatecznie przez Wiesię i pana Bazylego* (J. Stawiński).

635. **ЗОЛОТА́ СЕРЕДІ́НА** [СУМ-11(3): 680]. *Ідіом., розм., схв.* Найвигідніший спосіб дії, поведінки, коли уникають ризикування, не впадають у крайність. Δ *Завжди має бути компроміс і золота середина* (з усн. мовл.). ■ **Złoty środek** [NSJP: 1279; WSJP]. *Idiom., pot., aprob.* Kompromisowe rozwiązanie jakiejś kwestii, polegające na znalezieniu stopnia pośredniego między dwiema skrajnościami. ▼ *Trudno jej dokonać radykalnej zmiany, obawia się opinii otoczenia. Błądzi szukając złotego środka, wspólnego mianownika, lecz nie potrafi go znaleźć* (K. Ostrowska).

636. **ЗОЛОТÉ ВЕСІ́ЛЯ** [СУМ-11(3): 680]. *Ідіом., розм., уроч.* День п'ятдесятиріччя подружнього життя. Δ *Великим сімейним торжеством стали останнім часом срібні та золоті весілля*, *якими відзначають двадцятиліття чи п'ятдесятиліття подружнього життя* („Народна творчість та етнографія”, № 3, 1962). ■ **Złote wesele (gody)** [NSJP: 1279]. *Idiom., pot., urocz.* Pięćdziesiąta rocznica szlubu. ▼ *Oboje pragną bezpieczeństwa osobistego i materialnego. To wszystko sprawia, że mogą w zadowoleniu i dostatku doczekać złotego wesela* („Dziennik Polski”, 14.06.2003).

637. **ЗОЛОТÉ РУ́НО** [СУМ-11(8): 910]. *Ідіом., книжн.* 1. У старогрецькій міфології — золота бараняча шкура. Δ *Фантастичні оповідання про населення Причорномор'я збереглися в деяких грецьких легендах про золоте руно* (з усн. мовл.). 2. *схв.* Те, що має найвищу якість, є найціннішим. Δ *Отари [овечок] — золоте руно степовиків — блукають по всьому примор'ю* (О. Гончар). ■ **Złote**

runo [NSJP: 883; WSJP]. *Idiom., książk.* **1.** W mitologii greckiej — cudowna skura barania ze złotą wełną. ▼ *Kiedy Jazon wyprawił się z Argonautami po złote runo do Kolchidy (na terytorium dzisiejszej Gruzji), poznał tamtejsze obyczaje: keipi — uroczystą ucztę, instytucję tamady, mistrza ceremonii, zwyczaj wygłaszania długich toastów („Wprost”, nr 02.20(8), 2000).* **2.** *aprob.* Coś bardzo cennego jako źródło potencjalnego lub rzeczywistego bogactwa. ▼ *Iran grozi Rosji wojną, jeśli ta będzie chciała naruszyć porozumienia: rosyjsko-perskie z 26 lutego 1921 r. oraz radziecko-irańskie z 25 maja 1940 r. o strefie podziału Morza Kaspijskiego. Dla Rosji tymczasem odcięcie jej od złotego runa jest nie do przyjęcia („Polityka”, 12.10.2002).*

638. **ЗОЛОТЄ СЕРЦЕ** [СУМ-11(3): 630]. *Ідіом., розм., схв.* Про людину з добрим, лагідним характером. Δ [*Кіндрат Антонович:*] *Треба буде з Олесею мнягше [м'якше]... Серце у неї золоте, правдиве...* (М. Кропивницький). ■ ~ **Mieć złote serce** [NSJP: 1279]. *Idiom., pot., aprob.* Być łagodnym, czułym, serdecznym. ▼ *W dzieciństwie podbija wszystkich, bo ma złote serce i wystarczy, żeby go ktoś o coś poprosił, a natychmiast gotów jest oddać co jego, zdjęć nawet palto i kurtkę* (Cz. Miłosz).

639. **ЗОЛОТІЙ (СРІБНИЙ) МОЛОТОК І ЗАЛІЗНІ ДВЕРІ ПРОБИВАЄ** [УФ: 117]. *Присл., заст., ств.* Гроші мають силу вирішувати найскладніші проблеми. ■ ~ ◇ **Złoty klucz wszystkie drzwi otwiera** [УФ: 117]. *Przysł., przest., tw.* Pieniądze mają moc do rozwiązywania najbardziej złożonych problemów.

640. **З-ПІД ЗЕМЛІ (ПІД ЗЕМЛІЄЮ) ВИДИРАТИ (ВИРИВАТИ, ДОБУВАТИ і т. ін.)** [СУМ-11(3): 557]. *Ідіом., розм., груб., оптим.* Настирливо, заповзятливо діставати, роздобувати що-небудь, незважаючи на труднощі. Δ [*Кирило:*] *Хіба такий [як Храпко] не одкопає [діла]? — ого! З-під землі видере, — бідовий* (Панас Мирний). ■ □ **Zdobyć (wytrzasnąć, wydostać) spod ziemi** [NSJP: 1273]. *Idiom., pot., optym.* Zdobyć coś szybko, sprawnie, choć w niesprzyjających okolicznościach. ▼ — *Skąd wiem, to wiem. Moja rzecz... Może jeszcze dzisiaj, a może dopiero jutro znajdzie się twoje pióro. Zapewniam cię, że je wydostanę spod ziemi...* (K. Makuszyński).

641. **З-ПІД ЛОБА ДИВІТИСЯ (ПОГЛЯДАТИ)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., несхв.* Непривітно, недружелюбно, недовірливо, сердито і т. ін. Δ *Чого ти мовчиш та тільки поглядаєш з-під лоба на*

мене? — спитав Єремія (І. Нечуй-Левицький). ■ **Patrzeć spode łba** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Patrzeć nieufnie, złowrogo, ponuro. ▼ *Wyjmuje fajkę, patrzy spode łba i czeka...* (M. Sieniewicz).

642. **З-ПІД ПА́ЛИЦІ (ПА́ЛКИ)** [СлЕС: 103]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., несхв.* З примусу, не зі своєї волі. Δ *Запорізькі козаки наганяли такий жах на турецьких моряків, що на галери, котрі вирушали проти козаків, вони йшли буквально з-під палиці* (з журналу). ■ **Pod batem** [WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., nieprzych.* W zniewoleniu. ▼ *Wiedział, że to tylko urojenie, że chłopiec został wywieziony gdzieś do portów azjatyckich czy afrykańskich, że może pod pokładem jakiegoś statku przykuty łańcuchem porusza wiosła lub bawi pospólstwo walką na arenie czy też pod batem decuriona wylewa pot na polach pszenicznych* (H. Rudnicka).

643. **ЗРІВНЯТИ (ЗМІША́ТИ) ІЗ ЗЕМЛЄЮ** [СУМ-11(3): 557]. *Ідіом., розм., ств.* Знищити. Δ — *Город! Город! — мимо волі Всі половці гомонять. — ...Що в нім, все позабираєм, а на решті силу маєм із землею все зрівнять!* (І. Франко). ■ **Zrównać z ziemią** [NSJP: 1273]. *Idiom., pot., tw.* Zburzyć całkowicie. ▼ — *Przyjechał do Polski — ciągnął — bo chciał pomóc Polakom w odbudowaniu stolicy, którą Niemcy zrównali z ziemią* (M. Nurowska).

644. **ЗРОБИ́ТИ ДЛЯ ГОДІ́ТЬСЯ** [Грінч.-1: 298]. *Ідіом., розм., несхв.* Зробити щось недобросовісно, формально. Δ *Він робить це для годиться* (з усн. мовл.). ◻ ~ [Zrobić] **Dla formy (pro forma)** [NSJP: 209]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., nieprzych.* Zrobić coś dla zachowania pozorów. ▼ *Ciągniemy go na piwo, pocieszamy, nie tylko dla formy, bo naprawdę trochę go żal, ale ciężko nam idzie, Helmf zawzięty, wargi przygryza, łyży mu kapią bez przerwy* (H. Sekulski).

645. **ЗРОБИ́ТИ ЛА́СКУ** [Грінч. (2): 184]. *Ідіом., розм., етик., увіч.* Чемне прохання зробити щось. Δ *Зробіте ласку, дядечку, велику, не жалуйте дерев старих, візьміть та вирубайте їх* (Л. Глібов). ◻ < ◻ **Robić łaskę** [NSSF: 323]. *Idiom., przest., pot.* 1. *uprzej.* Wyświadcza komuś przysługę. ▼ *Chcę ci zrobić łaskę i zabrać cię na ten festiwal* (z jęz. mów.). 2. *iron.* Niechętnie pomaga komuś, robi coś niechętnie, okazując przy tym niezadowolenie. ▼ — *Zachowywała się niepoważnie, robiła głupie miny, robiła łaskę, że wyszła na rozgrzewkę — tłumaczy trener Wojciech Spisacki („Gazeta Wrocławska”, 15.03.2002).*

646. **ЗРОБИТИ ЛЮДИНУ з когось** [ФСУМ]. *Idiom., розм., схв.* Допомогти кому-небудь обійняти певне становище в суспільстві, навчити чомусь, виховати когось. Δ *Йону-бессарабця Хасцький взяв до себе в їздові, пообіцявши „зробити з нього людину”* (О. Гончар). ■ **Zrobić człowieka z kogoś** [NSJP: 1292]. *Idiom., pot., aprob.* Вychовати когось на порядного чоловіка. ▼ — *Ja z ciebie jeszcze zrobię człowieka — mówiła zapalczywie pani Burbowa, potrząsając dość brutalnie głową Kajakiego* (T. Konwicki).

647. **ЗУБИ З'ЇСТИ (ПРОЇСТИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.-ірон., схв.* Мати великий досвід у чомусь; ґрунтовно вивчити що-небудь. Δ — *Я, хлопче, на цьому ділі, сказати б, зуби з'їв* (М. Олійник). ■ **Zjeść zęby** [УФ: 120; USJP]. *Idiom., pot., iron.-żart., aprob.* Знає ся на чымсь добре, здобути дуже доświadczenie в якійсь dziedzinie. ▼ *Jeżeli zdecyduje się na reformę zespołu, pomagać mu będzie nowy dyrektor naczelny Sławomir Pietras, który zjadł zęby na organizowaniu widowisk operowych* (A. Więcka).

I

648. **І В ЛИХУ ГОДИНУ НЕ КІДАЙ ДРУЖИНИ.** Див. **ЖІНКА НЕ ЧОБІТ: З НОГІ НЕ СКІНЕШ.**

649. **І В РУКАХ БУЛО, ТА КРІЗЬ ПАЛЬЦІ ПІШЛО** [УФ: 133]. *Присл., ств., несхв.* Судження про недбайливу, марнотратну людину, що не може себе контролювати. ■ ~ **Wszystko mu przez palce przecieka** [USJP]. *Przysł., tw., nieprzych.* Ктось коś marnuje, traci, trwoni, nie umie czegoś właściwie wykorzystać, należycie zużytkować.

650. **І ВДЕНЬ І ВНОЧІ** [ФСУМ]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Завжди, постійно. Δ *І вдень і вночі перед очима чорнявії хлопчєнята, потомлені, поблідлі, привиджуються* (Марко Вовчок). ■ **Dniem i nocą** [PWN]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Jednym ciągiem, bez przerw, bezustannie. ▼ *Prace wykonywano w czynie społecznym, nie bacząc w zapale i pośpiechu na porę doby, istotnie więc o każdej niemal godzinie dnia i nocy rynek był gęsto zaludniony* (Joanna Chmielewska).

651. **І ВІД ВІВТАРЯ ВІДСТУПІВ** [ГРНП-1: 280]. *Присл., заст., несхв.* Про ситуацію, коли людина полишає справу у відповідальний момент. ■ **I od ołtarza się rozchodzą** [Adalb.: Ołtarz 2]. *Przysł.,*

przest., nieprzych. W sytuacji, gdy osoba pozostawia sprawę w kluczowym momencie.

652. **І ВОВКІ СІТИ І ВІВЦІ ЦІЛІ** [EP] = **І КОЗИ СІТИ, І СІНО ЦІЛЕ** [УФ: 121]. *Присл., ірон.-жарт.* Кожна зі сторін задоволена. ■ **I wilk syty i owca cała** [Sfr]. *Przysł., iron.-żart.* Każda ze stron jest zadowolona, usatysfakcjonowana.

653. **І ЗА ДОБРОЇ ГОДИНИ ЧЕКАЙ ЛИХОЇ ДНІНИ** [УФ: 157]. *Присл., заст., застереж.* Будь готовим до різних несподіванок у житті. ■ ~ **Czasu szczęścia, bój się nieszczęścia** [УФ: 157]. *Przysł., przest., ostrz.* Bądź przygotowany do różnych niespodzianek w życiu.

654. **І ЗЛÓДІЙ БОГУ МОЛІТЬСЯ, А ЧОРТ ЙОГО МОЛІТВУ ХАПАЄ**. Див. **АНГЕЛЬСЬКИЙ (ЯНГОЛЬСЬКИЙ) ГОЛОСОК, А (ТА) ЧОРТОВА ДУМКА**.

655. **І КОЗИ СІТИ, І СІНО ЦІЛЕ**. Див. **І ВОВКІ СІТИ І ВІВЦІ ЦІЛІ**.

656. **І МУХИ НЕ ЗОБІДИТЬ (НЕ СКРІВДИТЬ)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Хто-небудь дуже добрий, сумирний, лагідний. Δ *Тато був добряк-добряк (мухи не скривдить, ніколи голосу не підвищував, тільки на скрипці грав)* (В. Нестайко). ■ ~ **Muchy by nie skrzywdził** [SZF]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Ktoś ma bardzo dobre serce; o kimś, kto jest dobrotliwy, łagodny. ▼ *Niski, krępy, łysawy, zazwyczaj dobrotliwie uśmiechnięty, robił w zasadzie wrażenie człowieka, który nie skrzywdziłby nawet muchy* (R. Matyszewski).

657. **І ПАЛЬЦЕМ НЕ ТОРКАТИ (ЗАЧПАТИ, ЗАЧЕПІТИ, ЗАЙМАТИ, ЗАЙНЯТИ і т. ін.)** [СУМ-11(6): 25]. *Ідіом., розм., застереж.* Не завдавати нікому найменшої шкоди. Δ *Тухін на лаві сидів і не зводив із неї очей. І розповів усе він їй. Винувся їй клявсь, що падали, коли хоч пальцем торкне її — руку собі одрубав* (А. Головка). ■ **Nie tknąć (trącić) palcem** [NSJP: 627]. *Idiom., pot., ostrz.* Nie uderzyć, nie zrobić komuś najmniejszej krzywdy. ▼ — *Nie trzeba. Nie potrzebujesz ochrony, nikt cię z pewnością nie tknie palcem* (Т. Коłodziejczak).

658. **І ШВЕЦЬ, І ЖНЕЦЬ, І НА ДУДІ (В ДУДУ) ГРЕЦЬ** [ФСУМ]. *Присл., заст., жарт., схв.* Той, хто вміє все робити, управний, тямущий у будь-якій справі. ■ ♦ **I do tańca, i do rózańca** [PWN]. *Przysł.,*

przest., żart., aprob. O kimś, z kim można się zarówno bawić, jak i zajmować rzeczami poważnymi.

659. **ІЄРИХОНЬСЬКА**⁸⁴ **ТРУБА** [ФСУМ]. *Ідіом., бібл., заст., жарт.* Потужний, оглушливий звук, сильний трубний голос; про людину з таким голосом. *Δ Взяли були в мене оце недавно квартирку отам за тією стіною два студенти! Та я почали співать вночі та ревити, неначе дві єрихонські труби, то я зараз-таки їх і попроганяла з двора...* (І. Нечуй-Левицький). ■ **Trąby jerychońskie** [NSJP: 1045]. *Idiom., bibl., przest., żart.* Silny, głośny, donośny dźwięk. ▼ *Rozmawialiśmy cicho i działaliśmy niemal bezszmerowo, toteż to, co rozległo się nagle od strony Alicji, zabrzmiało jak trąby jerychońskie* (Joanna Chmielewska). ■ ≠ **Trąba jerychońska** [NSJP: 1045]. *Idiom., bibl., żart., tw., nieprzych.* O kymś bezmyślnym, niezaradnym. ▼ — *Nie jestem trąbą jerychońską. Dawaj to nieszczęsne narzędzie i bądź zdrów* (K. Makuszyński).

660. **ІЄРИХОНЬСЬКІ М҃УРИ (СТІНИ)** [ФСУМ]. *Ідіом., бібл., заст., несхв.* Те, що повинно впасти, бути знищеним. *Δ Усе кричить, нуртується, гуде, звалити хочуть стіни єрихонські. Нічого. Вал міцненький. Не впаде* (Л. Костенко). ■ ~ **Mury Jerycha** [Wikisł.]. *Idiom., bibl., książk., nieprzych.* Przeszkody dające się łatwo obalić, rozsypujące się w proch. ▼ *Aż się mury Jerycha porozwalają jak kłody, Serca zmdlałe ocucą, pleśń z oczu zgarną narodu...* (C. K. Norwid).

661. **ІЗ КУТКА В КУТО́К ХОДІТИ (ТИНЯ́ТИСЯ і т. ін.)** [СУМ-11(4): 418]. *Ідіом., розм., ств.* Ходити в різних напрямках у приміщенні (від хвилювання, з нудьги, неробства, або розмірковуючи над чим-небудь). *Δ У хаті в сутінках ходив [Давид] із кутка в куток, палив цигарку за цигаркою* (А. Головка). ■ □ **Łazić (tłuc się, wałęsać się itp.) z kąta w kąt** [NSJP: 317]. *Idiom., pot., tw., lekcew.* Chodzić bez celu w zamkniętej przestrzeni; próżnować, nic nie robić. ▼ *A oto wiosna aż kipi, a on drepcze osowiały po swoim podwórzu z kąta w kąt* (A. Mularczyk).

662. **ІЗ СУСІДОМ ДРУЖІ́, А ТИН ГОРОДІ́** [УФ: 92]. *Присл., заст., реком.* Добросусідські стосунки можуть псуватися, тому вар-

⁸⁴ За біблійним міфом євреї, які йшли з єгипетського полону, хотіли підкорити місто Іерихон, міцні стіни якого вони не могли розрушити, однак раптом стіни впали самі по собі від звуків священних труб. / Według biblijnej legendy Żydzi, wracając z egipskiej niewoli, chcieli podbić miasto Jerycho. Mocnych ścian miasta nie mogli sforsować, ale zostały one zburzone dźwiękiem świętych trąb.

то витримувати належну відстань. ■ ~ ◇ **Z sąsiadem dobrze żyć na odległość** [УФ: 92]. *Przysł., przest., rekom.* О ситуації, киди сáсиад jest гóльним powodem naszych zmartwień.

663. **ІЗ ЧУЖОГО ВОЗА ХОЧ СÉРЕД КАЛІОЖІ ВСТАВАЙ** [УФ: 109]. *Присл., заст., ирон.-жарт., застереж.* Якщо користуєшся чужим майном, залежиш від волі господаря. ■ ◇ **Z cudzego konia i wśród błota zsiadaj** [УФ: 109]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Jeśli będziesz korzystał z cudzej własności, to będziesz uzależniony od woli właściciela.

664. **ІРОНІЯ ДÓЛІ** [СУМ-11(4): 47]. *Idiom., книжн., песим.* Про безглуздий випадок. Δ *Хіба ж не іронія долі: у той час, коли маєш досвід, знання, жадання діяльності, у той час, коли дух твій ще поривається до життя повносилоого, повнокровного... опинитися раптом тут, в тихій заводі...!* (О. Гончар). ■ **Ironia losu** [NSJP: 280]. *Idiom., książk., pesym.* Niepomyślny obrót wypadków. ▼ — *Może. A może nie. Dowodów nigdy nie będziecie mieli. Przypadkiem wiem, że kamera wypadła przez okno. Swoją drogą to ironia losu* (A. Baniewicz).

665. **ІСТИННА (СВЯТА, СЎЩА, ЧІСТА, ЧИСТІСІНЬКА, ЩІРА) ПРÁВДА** [СУМ-11(7): 497]. *Idiom., розм., ств.* Істина, що не підлягає жодним сумнівам. Δ *Одначе син таки каже істинну правду, що ніщо йому так не пахне, як цей степ* (О. Гончар). ■ ◇ **Święta prawda** [NSJP: 745]. *Idiom., pot., tw.* Słowa niewątpliwie prawdziwe, tak rzeczywiście było. ▼ — *Powiedziałem, że czasami policjant i bandyta to jedno. — Święta prawda — rzucił Domagalla znad gazety* (M. Krajewski).

666. **ІТІ́ (СТУПА́ТИ, ПРОХО́ДИТИ і т. ін.) [НОГÁ] В НО́ГУ** [СУМ-11(5): 437]. *Idiom., розм., ств.* Ступати у такт з іншими, рівно; погоджувати з ким-, чим-небудь свої дії, погляди і т. ін.; рівнятися на кого-, що-небудь, не відставати від когось, чогось. Δ *Коли вже став (Іван) до роботи в цеху, то так і йтимує з усіма в ногу, не зіб'ється* (В. Кучер). ■ ~ **Dotrzymać kroku** [NSJP: 372]. *Idiom., pot., tw.* Iść z kimś równo; nadążać za kimś; nie dać się wyprzedzić. ▼ *Kokieteria u pisarzy chcących dotrzymać kroku i nie stracić znaczenia staje się niekiedy naczelnym prawidłem ich pracy* (Cz. Miłosz).

667. **ІТІ́ (ПІТІ́, ВЕСТІ́, ПОВЕСТІ́, СТАВА́ТИ, СТА́ТИ і т. ін.) ДО ШЛЮ́БУ.** Див. **БРА́ТИ (УЗЯ́ТИ, ПРИЙМА́ТИ, ПРИЙНЯ́ТИ і т. ін.) ШЛЮ́Б.**

668. **ІТІ́ (ПІТІ́, ПУСТІ́ТИ, ХОДІ́ТИ і т. ін.) З ТОРБА́МИ (З ТО́РБОЮ) [ПО СВІ́ТУ]** [СУМ-11(10): 200]. *Idiom., евфем., розм., песим.* Займатися жебранням; старцювати. Δ *Ще змалку з матір'ю старою ходив з торбами цей козак, отак і виріс сиротою, у наймах* (Т. Шевченко). ■ **Pójsć (póścić) z torbami** [NSJP: 1038]. *Idiom., евфем., пот., песим.* Zacząć żebrać, zubożeć; doprowadzić kogoś do nędzy. ▼ *Wśród tutejszych kupców od kilkunastu dni wrze. Dowiedzieli się bowiem, że na wolnym placu w dzielnicy Słupiec, jakaś zagraniczna firma chce postawić hipermarket. Dla nich oznacza to pójście z torbami* (B. Bieńkowski).

669. **ІТІ́ НА БАГНÉТИ** [СУМ-11(1): 84]. *Idiom., книжн., ств.* Іти в атаку з багнетами. Δ *Добрий муляре, щастя ключі ти здобув, ідучи на багнети* (В. Сосюра). ■ **Iść (ruszyć, uderzyć itp.) na bagnety** [NSJP: 33]. *Idiom., książk., tw.* Atakować z bagnetami w rękach, iść do ataku na bagnety. ▼ *Żołnierze idą na bagnety Pełni zapалу i podniety, Zadają wrogom straszne ciosy, Godzą w komary, w muchy, w osy, Widać poległych całe stopy* (Jan Brzechwa).

670. **ІТІ́ (ПІТІ́) НА ДНО** [СУМ-11(2): 330]. *Idiom., розм., ств.* Тонути. Δ *Човни й баркаси йшли на дно, навіть не відпливши з того берега* (В. Кучер). ■ **Iść (pójsć) na dno** [NSJP: 134]. *Idiom., пот., tw.* Tonąć. ▼ *Czarna toń zamknęła się nad jego głową, a on szedł na dno, do gardła i płuc wdzierала mu się lodowata woda* (A. Sapkowski).

671. **ІТІ́ (ПІТІ́) НА РҰ́КУ** [СУМ-11(8): 889] = **ІТІ́ (ПІТІ́) НАЗҰ́СТРІЧ** [СУМ-11(5): 94]. *Idiom., розм., ств.* Сприяти, ставати в пригоді кому-небудь. Δ *Рвався мій середущий у трактористи? Що ж, колгосп і тут мені пішов на руку* (П. Козланюк). ■ **Iść (pójsć) na rękę** [NSJP: 281]. *Idiom., пот., tw.* Pomagać, oddawać usługę, ułatwiać komuś coś. ▼ *W akcji tej szli na rękę właścicielom ziemskim, powierzając im kierunek administracji, wzywając ludność miejską do zachowania porządku, chłopów zaś do posłuszeństwa wobec panów* (S. Kieniewicz).

672. **ІТІ́ (ПІТІ́) НАЗҰ́СТРІЧ.** Див. **ІТІ́ (ПІТІ́) НА РҰ́КУ.**

673. **ІТІ́ (ПІТІ́) НАПРОЛÓМ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Переборюючи всі перешкоди, діяти рішуче, усупереч кому-, чому-небудь. Δ *Коли Катерина щось вирішувала — ніщо вже не могло її зупинити. Вона не визнавала ніяких перешкод, йшла напролом і добивалася свого* (Л. Первوماйський). ■ **Iść przebojem** [OJPL]. *Idiom.,*

pot., tw. Przebijanie się siłą, zdobywanie, osiągnięcie czegoś z trudem.
▼ *Od niego nauczyłam się iść przebojem, bez kompleksów* (z jęz. mów.).

674. ІТІ́Й (ПІ́ТІЙ, ПОДА́ТИ і т. ін.) У ВІДСТА́ВКУ [СУМ-11(1): 640]. *Idiom., розм., ств.* Звільнятися від служби. Δ *Президент Гамбії Ях'я Джамме, який програв перші в країні демократичні вибори, все ж погодився ними у відставку* („Слово і Діло”, 01/2017).
■ < □ **Pójsć w odstawkę** [PWN]. *Idiom., pot., tw., nieprzych., pesym.* Przestać być ważnym, potrzebnym, zostać zepchniętym na dalszy plan.
▼ *W naszych czasach ćwiczenie ustnych wypowiedzi poszło w odstawkę. I Polacy pozapominali języka w gębie* („Wysokie obcasy”, 08.04.2000).

І

675. Ї́Ж ПИРІ́Г З ГРИБА́МИ, ДЕРЖІ́Й ЯЗЫ́К ЗА ЗУБА́МИ [УФ: 149]. *Присл., заст., ірон.-жарт., реком.* Роби свою справу та помовчуй. ■ ~ □ ◇ **Jest to cnota nad cnotami trzymać język za zębami** [Wikisł.]. *Przysł., przest., iron.-żart., tw.* Umiejętność milczenia jest wielką cnotą.

676. Ї́СТЬ ЯК ІРЖА́ ЗАЛІ́ЗО [УФ: 133]. *Idiom., porівн., розм., несхв.* Так говорять про нахабну, уїдливу людину, що не дає спокою іншим. Δ *Отой Микола такий надоїдливий, як учіпиться в когось — їсть як іржа залізо* (з усн. мовл.). ■ □ **Zżera jak rdza żelazo** [УФ: 133]. *Idiom., porówn., pot., arog., nieprzych.* O bezczelnym człowieku, który nie daje spokoju innym. ▼ *Tak jak rdza żżera żelazo, tak zawistnik jest żżerany przez swoją namiętność* (Antystenes z Aten).

677. Ї́ХАТИ ЗА́ЙЦЕМ⁸⁵ [СУМ-11(3): 120]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Безквитковий пасажир або глядач у театрі, кіно і т. ін. Δ *Люся потайки зітхає: — Хоч два рази перевір, — не їде тут „заець” — безбілетний пасажир!* (Н. Забіла). ■ ~ ◇ **Jechać na gapę** [SPS]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Korzystać ze środków komunikacji (zwłaszcza

⁸⁵ *Їхати зайцем* — це вислів, що народився у Франції. Колись французькі поштові кучери називали кроликами товари і пасажирів, яких перевозили таємно від господарів. Коли вони казали „покласти кролика”, це означало прийняти безквиткового пасажира або перевезти незаконний товар. Звідси й походить фразеологізм „їхати зайцем”, що означає їхати без квитка і боятися бути піїманим, викритим [http://suchasniyuchen.com.ua/publ/gotuemos_do_urokiv/frazeologizmi/jikhati_zajcem/51-1-0-944]. / *Jechać zającem* — fraza ta urodziła się we Francji. Kiedyś francuscy woźnice pocztowi nazywali królikami towary i pasażerów przewożonych w tajemnicy przed właścicielami. Kiedy mówili oni „położyć królika”, to oznaczało wziąć pasażera bez biletu albo przewieźć nielegalny towar. Stąd pochodzi frazeologizm „jechać zającem”, który znaczy jechać bez biletu i bać się być złapanym, wykrytym.

miejskiej) nie płacąc za przejazd. ▼ *Zdarza się jednak, że sprawdzający nas kontroler jest oszustem lub naciągaczem, który usiłuje nam wmówić, że jedziemy na gapę* („Życie Warszawy, nr 12.02, 2002).

K

678. **КАЗÁВ ПАН КОЖУ́Х ДАМ, ТА ТЭ́ПЛЕ ЙОГÓ СЛÓВО** [УФ: 149; Грінч.: 263]. *Присл., заст., ірон., зневажл.* Обіцяв хазяїн допомогти, та не виконав. ■ **Obiecał pan kożuch, ciepłe słowa jego** [УФ: 149]. *Przysł., przest., iron., lekcew.* O kimś, kto nie dotrzymał słowa.

679. **КА́ЗКА ПРО БІ́ЛОГО (СОЛО́М'ЯНОГО, РЯБО́ГО) БИЧКА́** [ФСУМ]. *Idiom., евфем., розм., ств.* Що-небудь вигадане, надумане, нереальне. Δ *Скільки можна отак зустріти ерудитів, красномовців, дотепників, тонких натур, вільнодумців! Але з переважної більшості добра того стає лише на один раз. Це мовби вивіска, за якою нічого нема.* *Казка про солом'яного бичка* (П. Загребельний). ■ ~ ◇ **Bajka o żelaznym wilku** [PWN]. *Idiom., eufem., pot., tw.* Opowiadanie o czymś, co wydaje się nieprawdopodobne, nierealne, w co trudno uwierzyć. ▼ *Bezrobocie w peerelu oficjalnie nie istniało, więc i zasiłki dla bezrobotnych wydawały się bajką o żelaznym wilku* („Metropol”, nr 06.04, 2001).

680. **КА́ІНОВА⁸⁶ ПЕЧА́ТЬ (КЛЕЙМО́, ТАВРО́)** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., книжн., несхв.* Клеймо злочину; відбиток, слід, зовнішні ознаки злочинності. Δ *Якось Джордж Оруелл зауважив, що про тоталітарні режими найглибше можуть написати письменники Східної Європи. Таке вже Каїнове тавро* нашої історії (О. Гаврильченко, А. Коваленко). ■ **Kainowe piętno (znamię)** [SF]. *Idiom., bibl., książk., nieprzych.* Znamię, piętno zabójcy brata lub rodaka. ▼ *W dzisiejszym świecie mamy dużo osób z piętnem kainowym* (z jęz. mów.).

681. **КАЛАМУ́ТИТИ ВО́ДУ [В КРИНІ́ЦІ]** [СУМ-11(1): 716]. *Idiom., розм., несхв.* Вносити неспокій, розлад; створювати безладдя. Δ *Аби до нас прийшла [Пилипиха],... та й почне слова закидати, воду, як то кажуть, каламутити* (Марко Вовчок). ■ **Mącić**

⁸⁶ За біблійним сказанням про старшого сина Адама і Єви, який убив свого брата і якого Бог прокляв і поставив знак, щоб ніхто з людей не вбив його. / Według biblijnej legendy najstarszy syn Adama i Ewy, który zabił swego brata, a którego Bóg przeklął znakiem, który zabraniał zabicia go.

wodę [NSJP: 1140]. *Idiom., pot., nieprzych.* Przeszkadzać, robić intrygi. ▼ *Nie podoba mi się takie ustawienie figur; ale zaczynam rozumieć, że „piękną Elenę” można było pokochać do zatracenia. Zwodzi, mąci wodę, snuje bzdury o cudach, złotych florenach i starej żmii* (J. Broszkiewicz).

682. **КА́МЕНЯ НА КА́МЕНІ НЕ ЛИША́ТИ (НЕ ЛИШІ́ТИ, НЕ ЗАЛИШІ́ТИ, НЕ ЗОСТА́ВИТИ і т. ін.)** [СУМ-11(4): 83]. *Idiom., бібл., розм., недоброр.* 1. Розбити щось ущент, перетворити в руїни; знищити. Δ *Оті орди буквально не залишили від міста [Варшави] каменя на камені* (з журналу). 2. Гостро, нещадно критикувати щонебудь. Δ — *Звичайно, — Микола Ілліч хитро посміхнувся, — в цьому дискусійному клубі ми каменя на камені не лишаємо від програм [інших партій]* (Ю. Смолич). ■ > **Kamienia na kamieniu nie zostawić** [NSJP: 302]. *Idiom., bibl., pot., niezyczl.* Zniszczyć doszczętnie, zaprzepaścić wszystko; nic nie zostawić; szczególnie w odniesieniu do budynków, miast. ▼ *Rozniosę tę pieprzoną Pesarę w puch, kamień na kamieniu nie zostanie* (I. Surmik).

683. **КА́МІНЬ З (ІЗ) СÉРЦЯ СКОТІ́ВСЯ** [СУМ-11(9): 141]. *Idiom., розм., схв.* Комуś стало морально легше, спокійніше. Δ *Наша Оксана одужала, пише, що вже має добрий настрій. То вже комуś один камінь з серця скотився* (Леся Українка). ■ **Kamień (ciężar) spadł z serca** [NSJP: 906–907]. *Idiom., pot., aprob.* Ktoś odczuł ulgę, kiedy pozbył się problemu, zmartwienia. ▼ *Poczułam, jak kamień spada mi z serca. Wiedziałam już wtedy, że wszystko będzie dobrze* (Sz. Bogacz).

684. **[ТРИМА́ТИ] КА́МІНЬ ЗА ПА́ЗУХОЮ**⁸⁷ [ФСУМ; KB]. *Idiom., евфем., розм., ств.* = **З (ІЗ) ПА́НОМ ДРУЖІ́, А ЗА ПА́ЗУХОЮ КА́МІНЬ ДЕРЖІ́** [УФ: 116]. *Присл.* Приховувати недобрі наміри. Δ — *Були друзі щирі і нерозлучні, вірні до гроба, але були й недрузи, у яких тільки камінь за пазухою* (В. Москалець). ■ ~ □ ◇ **Chować (mieć, trzymać) [węża] w zanadrzu** [УФ: 116; Sfr]. *Idiom., przest., eu-*

⁸⁷ Вираз походить з п'єси староримського письменника Плавта (близько 254–184 до н. е.) *Комедія про глечик* (дія 2, сцена 2). Головний персонаж комедії, скупий Евкліон, який знайшов глечик із золотом, не довіряє своєму сусідові Мегадору, що сватає його дочку: ...*Пацу розкрив на золото! Показує хліб у одній руці, а камінь тримає у другій* [KB]. / Wyrażenie pochodzi ze spektaklu starorzymskiego pisarza Plautusa (ok. 254–184 p. n. e.) *Komedia o dzban* (akt 2, scena 2). Główny bohater komedii, skąpy Ewklion, który znalazł dzbanek złota, nie ufa swemu sąsiadowi Mehadoru, który chce poślubić jego córkę: *Buzie otwarł na złoto! Pokazuje chleb w jednej ręce, a kamień trzyma w drugiej*.

fem., pot., tw. Posiadać atut, który można wykorzystać w odpowiednim momencie. ▼ *Ze strachu, co dalej, jakie jeszcze wiadomości ma w zanadrzu ta Cassandra, ze zgrozy, że ktoś odważył się to, co było wyłącznie moje, wyłącznie nasze, dotykać brudnymi łapami, a może jeszcze gorzej* (R. Antoszewski).

685. **КВАСНÉ ЯК ДЗЕР**⁸⁸ [ГРНП-2: 332]. *Присл., заст., діал., неслхв.* Про вередливу, розпечену людину. ◼ < ◻ ◊ **Kwaśny jak barszcz (cerwatka)** [Adalb.: Kwaśny 2, 3]. *Przyst., przest., nieprzych.* 1. Niezadowolony, zniesmaczony, zde gustowany człowiek. 2. Bardzo kwaśny (potrawa).

686. **[ВІДДАТИ] КЕСАРЕВО КЕСАРЮ, А БО́ЖЕ БО́ГОВІ** [КВБП: 207]. *Ідіом., бібл., книжн., застереж.* Кожний повинен отримувати за свої заслуги, рангом, становищем. Δ *Сумлінно віддає кесареві, що кесареве, а Богові, що Боже. Але немає такої сили на землі, ні в кесаря, ні в Бога, що порушила б його віру в господарське право власності, що захитала б його власність...* (С. Тудор). ◼ ~ **Oddać cesarzowi, co cesarskie, a Bogu, co boskie** [SF]. *Idiom., bibl., książk., ostrz.* Dać każdemu to, co mu się należy, co jest mu przypisane. ▼ *Bogu co boskie, cesarzowi co cesarskie. A co ludziom?* (z jęz. mów.).

687. **КІДАТИ БОЛО́ТОМ** [СУМ-11(1): 215]. *Ідіом., розм., недобр.* Бруднити, ганьбити чісь ім'я. Δ [*Жирондист:*] *А Цезарям своїм хай б'є чолом, бо ти дозволять всім, хто хоче, на голову, посвячену тріумфом, болотом кидать* (Леся Українка). ■ **Obrzucać błotem** [WSJP]. *Idiom., pot., nieżyczl.* Wypowiadać się o kimś bardzo nieprzychylnie, szkalować, zniesławiać go. ▼ *Ja wkładam serce w to, co robię i jest mi przykro jak ktoś obrzuca mnie błotem* („Trybuna Śląska”, 31.05.2002).

688. **КІДАТИ (КІНУТИ) КА́МІНЬ (КА́МЕНЯ, КА́МЕНЕМ)** [СУМ-11(4): 83]. *Ідіом., бібл., розм., недобр.* Засуджувати, ганити кого-небудь. Δ — *Чи осмілишся кинути каменем на мене за те, що я покинула тебе?* (І. Франко). ■ **Rzucać kamieniem** [NSJP: 891]. *Idiom., bibl., pot., nieżyczl.* Oskarżać, potępiać kogoś, coś. ▼ *Nie zamierzam w nikogo rzucać kamieniem, gdyż sam nie jestem bez winy; trudno, aby w okresie najwspanialszego rozkwitu socrealizmu w literaturze czy malarstwie film miał być od niego wolny* (T. Domaniewski).

⁸⁸ *Дзер* — квасний останок борщу, закваска [ГРНП-2: 332]. / „*Дзер*” — kwaśna końcówka barszczu, zakwas.

689. **КІДАТИ (КІНУТИ) РУКАВІЧКУ (РУКАВІЦЮ)** [СУМ-11(8): 905]. *Ідіом., книжн., ірон., ств.* Вступати в боротьбу з ким-, чим-небудь; викликати когось на поєдинок. Δ *Коли журбі не піддалась душа, ні серце в грудях не закаменіло, ні впав ти п'яний у безпутне діло, ні думка не понизилась твоя; ні світові не кинує рукавиці, щоб стати в бій з ним.., а тільки духом линеш до зірниць по силу й світло.., тоді еси великий справді ти* (У. Кравченко). ■ **Rzucić rękawicę** [NSJP: 844]. *Idiom., książk., iron., tw.* Stanąć do walki, do rywalizacji, polemiki z kimś; wyzwać (kogoś) na pojedynek. ▼ *Powiniennem właściwie urządzić turniej, rzucić rękawicę wszystkim trzem i zmyć plamę kopyą na oczach Aleksandry Jadwigi z Narutowiczów Browne, albo też u jej stóp lec w kałuży krwi* (A. Czer-niawski).

690. **КІНЬ ВОЛОВА (ВОЛҮ) НЕ ТОВАРИШ.** Див. **ГУСАК СВИНІ НЕ ТОВАРИШ.**

691. **КІСТКІ (КІСТОЧКІ) ПЕРЕМІВАТИ (ПЕРЕТИРАТИ)** [СУМ-11(4): 169; ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон., зневажл.* Займатися пересудами, обмовляти кого-небудь. Δ *Вже вони встигли перемити кісточки коханці якогось дивізійного начальника* (О. Гончар). ■ ~ ◇ **Nie pozostawiać (zostawiać) suchej nitki** [SF]. *Idiom., pot., iron., lekcew.* Ostro skrytykować; oszkalować, oczernić, obmówić kogoś, nie dostrzegając ani jednej dodatniej cechy. ▼ *Wziąłem udział w jednym ze spotkań Koła Młodych i byłem świadkiem, jak Kijowski nie zostawił suchej nitki na pewnym początkującym autorze, który odczytał swój utwór; oskarżając go o prymitywny psychologizm, o hołdowanie idealizmowi i przedwojenną manierę rodem z „Wiadomości Literackich”* (T. Kwiatkowski).

692. **КІСТКОЮ СТАТИ (ЗАСТРЯТИ) У ГОРЛІ = ПОПЕРЕК ГОРЛА СТАТИ** [СУМ-11(2): 132]. *Ідіом., розм., груб., ств.* Стати на перешкоді кому-, чому-небудь; перешкодити. Δ [Бурлака:] *Ти думаєш, що так собі пройде? Ні, я тобі кісткою в горлі стану, подавишся!* (І. Карпенко-Карий). ■ **Stanać kością (ością) w gardle** [NSJP: 219]. *Idiom., pot., arog., tw.* Uprzykrzać się, mocno komuś dokuczać, zatruić komuś życie. ▼ *...rozumiałem, iż Santana nie miał w ogóle zamiaru podporządkować się żądaniom Nazgula, że od początku niewiele sobie robił ze swej banicji. — To nie pierwszy raz kością w gardle mu staje — wyjaśnił mi przy jakiejś okazji* (J. Dukaj).

693. **КЛÁСТИ (ПОКЛÁСТИ, ПРИБИРА́ТИ, ПРИБРА́ТИ) ДО СВОЇ́Й КИШÉНІ (СОБІ́ В КИШÉНІЮ)** [СУМ-11(4): 156]. *Idiom., розм., несхв.* Привласнювати (про чужі гроші). Δ *Понад 100 тисяч гривень на одних тільки тапочках мали покласти собі у кишеню спритні підприємці однієї із приватних фірм (з усн. мовл.).* ■ ~ **Brać (zabierać, chować, inkasować) pieniądze do (własnej) kieszeni** [WSJP]. *Idiom., pot., nieprzych.* Przywłaszczać sobie cudze pieniądze. ▼ *Po sprawdzeniu okazało się jednak, że firmy mają pokwitowania za zapłatę, potwierdzone przez akwizytora, który — jak ustalono — inkasował pieniądze do własnej kieszeni („Dziennik Polski”, 25.05.1999).*

694. **КЛЮВА́ТИ НО́СОМ** [СУМ-11(4): 192]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Дрімати, засинати сидячи, час від часу опускаючи на мить голову. Δ *В кабіні біля шофера сидів якийсь неголений, худий інтендант і клював носом від довгого недосипання (В. Кучер).* ■ ~ ♦ **Głowa się kiwa** [PWN]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Ktoś jest śpiący, senny, zaczyna zasypiać. ▼ *Słońce już wysoko na niebie, ale ja nadal śpię, bratu też głowa się kiwa (z jęz. mów.).*

695. **КОБІ́ БОЛО́ТО, А ЧОРТІ́ БУ́ДУТЬ.** Див.: **АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ПП́ БУ́ДЕ.**

696. **КОВА́НИЙ НА ВСІ́ ЧОТІ́РИ (ОБІ́ДВІ) НОГІ́ (КОПІ́ТА)** [ФСУМ]. *Idiom., заст., розм., жарт.-ірон., схв.* Дуже досвідчений, бувалий. Δ — *Мені поперед усього треба людей розумних, енергійних, смілих, кованих на всі чотири ноги (І. Франко).* ■ ~ **Kuty na cztery nogi** [PWN]. *Idiom., przest., pot., żart.-iron., aprob.* O kimś bardzo sprytnym, przebiegłym, umiejącym zadbać o swoje interesy. ▼ *Choć nieco starszy od Jurka i kuty na cztery nogi, nie wywyższał się, był dobrym kompanem (J. Krzysztoń).*

697. **КОВТА́ТИ СЛЬО́ЗИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несим.* Стримувати, тамувати плач. Δ *Будьмо здорові, мамо, — тихо прощався він, ковтаючи сльози (Д. Бедзик).* ■ **Łykać łzy** [SJP]. *Idiom., pot., pesym.* Powstrzymywać głośnie łkanie, ukrywać płacz. ▼ *Wypełniona do ostatniego krzesła sala na przemian zamierała jak zahipnotyzowana, śmiała się głośno lub biła brawo, by w kulminacyjnych scenach ukradkiem połykać łzy (A. Żebrowska).*

698. **КОГО́ БІ́ДА ВЧЕ́ПИТЬСЯ ЗРА́НКУ, ТОГО́ ДЕРЖИ́ТЬСЯ АЖ ДО ОСТА́НКУ** [ГРНП-1: 83]. *Присл., заст., ірон.-жарт., за-*

стерезж. Кому не щастить змолоду, той і до смерті не зазнає добра. ■ **Komu bieda z ranku, to i do ustanku** [Adalb.: Bieda 110]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Jeśli ktoś urodził się w biedzie, to i w biedzie umrze. Będzie mu towarzyszyć przez całe życie.

699. **КОГО БІДА ВЧЕПІТЬСЯ, ТОГО ТРИМАЄТЬСЯ Й РУКАМИ, Й НОГАМИ** [ГРНП-1: 83]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Хто раз потрапить у нещастя, тому вже тяжко позбутися його наслідків. ■ ~ ◇ **Jak się bieda uczepli, to jej kijem nie odpędzisz** [Adalb.: Bieda 42]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Jak ktoś popadnie w biedę, to już tak łatwo z tej biedy nie wyjdzie — nie ucieknie od niej.

700. **КОЖЕН СОБАКА ГАВКАЄ, АЛЕ НЕ КОЖЕН КУСАЄТЬСЯ** [УФ: 149]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Той, хто багато погрожує, насправді не має намірів виконати погрози. ■ ~ ◇ **Nie każdy kąsa, co wąsami trzęsa** [УФ: 149]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Każdy, kto często się wygraża, w rzeczywistości nie wypełnia swoich słów.

701. **КОЖНА ГОЛОВА ПО-СВОЄМУ КИВА** [УФ: 122]. *Присл., жарт.-ірон.* На тлі загальної згоди кожен має свою власну думку з приводу предмета погодження. ■ ~ ◇ **Co głowa, to rozum** [УФ: 122; WSJP]. *Przysł., żart.-iron.* Ile osób, tyle różnych punktów widzenia.

702. **КОЖНА ЖАБА СВОЄ БОЛÓТО ХВАЛИТЬ** [УФ: 143]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Кожному подобається своє, люди схильні до самохвальства. ■ ◇ **Każda pliszka swój ogonek chwali** [USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Ludzie mają skłonności do samochwalstwa, przypisywania sobie zasług, nie zawsze słusznie.

703. **КОЖНА ПТІЦЯ ЗНАЙДЕ СВОГО ГРІЦЯ** [УФ: 100]. *Присл., заст., жарт., схв.* Кожен знаходить собі пару для подружнього життя. ■ ◇ **Każda Kasia (Rózia) trafi na swojego Jasia (Józia)** [УФ: 100]. *Przysł., przest., żart., aprob.* Każdy znajdzie partnera do małżeństwa.

704. **КОЖНИЙ (КОЖЕН) КУПЕЦЬ СВІЙ ТОВАР ХВАЛИТЬ** [Народозн.]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Кожен вихваляє те, що йому найближче. ■ **Każdy kupiec swój towar chwali** [USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Każdy wychwala swoją ofertę.

705. **КОЖНИЙ (КОЖЕН) НА ТИМ СВІТІ БУДЕ МАТИ СВОЮ КАРУ** [ГРНП-2: 322]. *Присл., заст., застереж.* Кожному відпла-

тять за всі його гріхи. ■ ~ ◇ **Kara złego nie minie** [Adalb.: Kara 10]. *Przysł., przest., ostrz.* Każdy poniesie konsekwencje swoich działań.

706. **КО́ЖНИЙ (КО́ЖЕН) ПРО СВОЮ БІДУ́, А МІРО́ШНИК — ПРО ВО́ДУ** [ЕР]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* У кожного свої проблеми. ■ ~ ◇ **Tak to bywa na tym biednym świecie, że każdy o swojej biedzie plecie** [Adalb.: Bieda 82]. *Przysł., przest., iron.-žart.* Każdy ma swoje własne problemy.

707. **КО́ЖНОМУ СВОЯ́ БІДА́ В ГОЛОВІ́** [ГРНП-1: 83]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Кожний опікується своїм лихом. ■ **Każdemu своя bieda w głowie** [Adalb.: Bieda 109]. *Przysł., przest., iron.-žart.* Każdy ma swoje problemy. Każdy myśli o swoim nieszczęściu.

708. **КОЗА́ З ВО́ВКОМ ТЯГÁЛАСЬ, ТА ТІ́ЛЬКИ ШКУ́РА ЗОСТА́ЛАСЬ** [УФ: 92]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* З'ясування стосунків з більш сильним може мати негативні наслідки. ■ ~ ◇ **Jak kozie pomagali, to jej ogon urwali** [УФ: 92]. *Przysł., przest., iron.-žart., ostrz.* Wyjaśnienie sytuacji z silniejszym może mieć negatywne konsekwencje.

709. **КОЗÉЛ ВІДПУ́ЩЕННЯ (ОФІ́РНІЙ)** [ФСУМ]. *Ідіом., бібл., розм., ірон.* Про людину, на яку перекладають чужі провини, яка несе відповідальність за інших. Δ — *То що ж, Корнію Кириловичу, я, виходить, за козла відпущення?* (Ю. Збанацький). ■ **Koziół ofiarny** [NSJP: 365]. *Idiom., bibl., pot., iron.* Człowiek, na którego inni rzucają całą odpowiedzialność za coś. ▼ *Nawet Roman, pomagając mi, nie kierował się współczuciem, jak w stosunku do starego Jawory, lecz podświadomą obawą, by koziół ofiarny nie popełnił zbyt rażących głupstw, w następstwie których mógłby otrzymać wypowiedzenie pracy* (Henryk Worcell).

710. **КОЗЛА́ БІЙСЯ СПÉРЕДУ, КОНЯ́ — ЗЗÁДУ, А ЛИХУ́ ЛЮДІ́НУ — З ОБО́Х БОКІ́В** [УФ: 92]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* У спілкуванні варто бути пильним щодо можливих комунікативних небезпек. ■ **Kozła strzeż się z przodu, konia z tyłu, a złego człowieka z każdej strony** [УФ: 92]. *Przysł., przest., iron.-žart., ostrz.* Rozmawiając, należy ubezpieczyć się przed możliwymi niebezpieczeństwami ze strony odbiorcy.

711. **КО́ЛЕСО ЩА́СТЯ (ФОРТУ́НИ)** [СУМ-11(10): 567]. *Ідіом., розм., ств.* Про мінливість (зрадливість) долі. Δ *Киселевський не*

діждався вже тієї хвилини, коли **колесо щастя** мало обернутись корисно для нього (І. Франко). ■ ~ **Fortuna kolem się toczy** [NSJP: 210]. *Idiom., pot., tw.* Los człowieka jest zmienny. ▼ *Mając dwadzieścia parę lat, szczęśliwy człowiek nie myśli o tym, że fortuna kolem się toczy...* (Maria Rostworowska).

712. **КОЛІ БІДА, НЕ ЙДИ ДО ЖИДА, А ЙДИ ДО СУСІДА** [ГРНП-1: 84]. *Присл., заст., застереж., реком.* Сусід — найперший, хто може допомогти в біді. ■ ~ □ **Kiedy bieda, do sąsiada** [Adalb.: Bieda 55]. *Przysł., przest., rekom.* Kiedy jesteśmy w biedzie, kiedy potrzebujemy pomocy to idziemy do sąsiada po pomoc.

713. **КОЛІ БОГ РОЗУМУ НЕ ДАВ, ТАК РУКАМИ НЕ РОЗМІРКОВУЙ** [УФ: 134]. *Присл., заст., ірон., застереж., реком.* Про нерозумну людину, яка прагне розв'язати конфлікт силовими засобами. ■ ~ > ◇ **Bozia rozumu nie dał** [УФ: 134]. *Przysł., przest., iron., tw.* O głupim.

714. **КОЛІ ГРОШІ ГОВОРЯТЬ, ТО ДІ ПРАВДА МОВЧИТЬ** [УФ: 117]. *Присл., заст., ірон., застереж.* Гроші змушують людей замовчувати правду. ■ **Gdy pieniądz mówi (przemawia), to prawda milczy** [УФ: 117]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* Pieniądze zmuszają ludzi do ukrycia prawdy.

715. **КОЛІ КВІТЕНЬ ЗВОДІОЮ, ТО ТРАВЕНЬ З ТРАВІОЮ** [УФ: 157]. *Присл., заст., спостереж.* Народна прикмета: волога земля швидко вкривається травою. ■ ~ ◇ **Kwiecień, gdy deszczem plecie, maj wystroi w kwiecie** [УФ: 157]. *Przysł., przest., spostrz.* Ludowe spostrzeżenie: wilgotna gleba szybko porośnie trawą.

716. **КОЛІ НЕМА ГАРНОГО КОЗАКА, ТАК ПІДЕШ І ЗА ПЕНЬКА** [УФ: 100]. *Присл., заст., ірон.-жарт., ств.* Якщо вік дівчини не дозволяє чекати, а достойної пари немає, то вона погоджується вийти заміж за будь-кого, аби створити сім'ю. ■ ~ ◇ **Gdy nie mamy co kochamy, trzeba kochać, to co mamy** [УФ: 100]. *Przysł., przest., iron.-żart., tw.* Jeżeli nie ma przyzwoitego partnera, a wiek już nie pozwala czekać, wtedy zgadzasz się poślubić kogokolwiek, żeby założyć rodzinę.

717. **КОЛІ ПРІЙДЕТЬСЯ** [СлЕС: 120]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Коли виявиться можливість. Δ *Часу було мало, тому тренувалися коли прийдеться, вночі і вдень* (з усн. мовл.). ■ **Gdy**

(**кiedy**) **wypadnie** = **Кiedy się da** [СлЕС: 120]. *Idiom., esl. (anal. przysl.), posp., tw.* Kiedy jest możliwość. ▼ *Czasu było niewiele, więc trenowaliśmy, **кiedy się dało*** (z jęz. mów.).

718. **КОЛІ ТЕРПЛИЙ І МОКРИЙ МАЙ, ТО РОСТЕ ЖІТО, НАЧЕ ГАЙ** [Кург.: 201]. *Присл., заст., спостер.* Про вплив погоди на урожай. ■ ~ ◇ **Jak burze w maju częste, to snopki w żniwach gęste** [УФ: 157]. *Прysl., przest., spostrz.* О влиянии погоды на плоны.

719. **КОЛІ КРІВДА, ЙДИ ДО ПАНА БОГА НА СКАРГУ** [ГРНП-2: 413]. *Присл., заст., ирон., зневаж.* За бідного нікому заступитися, окрім Бога, тому й поскаржитися бідний може лише йому. ■ ~ < □ ◇ **Komu krzywda, ustap** [Adalb.: Krzywda 6]. *Прysl., przest., rekon.* Устап temu, który się pomylił.

720. **КОЛОС НА ГЛІНЯНИХ НОГАХ** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., книжн., несхв.* Про щось величне з вигляду, однак, по суті, слабе. Δ *Проект, що мав стати гордістю міста, сьогодні — **коłos na glinianych nogach*** (з усн. мовл.). ■ **Kolos na glinianych nogach** [WSJP]. *Idiom., bibl., książk., nieprzych.* Coś pozornie mocnego, potężnego, wielkiego, a w rzeczywistości małego, słabego, nieznacznego. ▼ *Po trzech latach rządów Putina Rosja w niczym nie przypomina jelsynowskiego **kolosa na glinianych nogach**, niezdarnie usiłującego odzyskać swoją mocarstwową rolę* („Dziennik Polski”, 12.07.2002).

721. **КОМАР НОСА НЕ ПІДТОЧИТЬ** [СУМ-11(4): 240]. *Idiom., розм., жарт., схв.* Так, що й ні до чого причепитися. Δ *Ви не турбуйтеся, все буде оформлено так, що **комар носа не підточить**...* (М. Руденко). ■ ◇ [**Taki uczony, że**] **Mucha nie siada** [WSJP; USJP]. *Idiom., pot., żart., aprob.* To, o czym mowa, jest doskonale (bez zarzutu, wad, udany, wyjątkowy). ▼ — *Towarzysz Korbas z towarzyszem Zagajewiczem potrafią tak tę skomplikowaną sprawę załatwić, **że mucha nie siada**, zapewniam was o tym, towarzyszu dyrektorze* (R. Antoszewski).

722. **КОМУ ЯК БОЛОТО, А МЕНІ ЯК ЗОЛОТО. ДИВ. ЛЮБОВ ЗЛА — ПОЛЮБИШ І КОЗЛА.**

723. **КОМУ — ЯК МАРА, ЙОМУ — ЯК ЗОРЯ. ДИВ. ЛЮБОВ ЗЛА — ПОЛЮБИШ І КОЗЛА.**

724. **КОНЯ КУЮТЬ, А ЖАБА НОГУ ПІДСТАВЛЯЄ** [УТ]. *Присл., ирон.-жарт., зневаж.* Кажуть тому, хто береться не за свою

справу або втручається в те, що йому знати не потрібно. ■ **Konia kuja, (a) żaba nogę podstawia** [WSJP]. *Przysł., iron.-żart., lekcew.* Ktoś stwarza pozory uczestniczenia w wykonywaniu ważnego zadania, które w istocie nie on wykonuje.

725. **КОНЯ́ЧА ДО́ЗА** [СУМ-11(4): 277]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* Велика порція (переважно про ліки). Δ *В ті часи [у XVI ст.] аж до XVIII ст. ліки прописувались справді в конячих дозах* — у 20–60 разів більших, ніж тепер (з журналу). ■ **Końska dawka** [NSJP: 120]. *Idiom., pot., żart.-iron.* Silna, uderzająca dawka leku. ▼ *Były obawy, czy po tych końskich dawkach z założenia obalających, szatańskich w składzie farmakologicznych mieszanek w ogóle będzie można mnie dobudzić, a ja nawet i w nocy nie śpię, tłukąc się i kołacząc ledwo żywa jak zatracony duch* (M. Nawrocka).

726. **КОПА́ТИ ЯМУ (МОГІ́ЛУ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Підступно, таємно готувати кому-небудь неприємність, шкодити. Δ *Поки Рогуля домагався високої посади, під старого директора яму копав, то скрізь доводив, що в ливарному цеху негайна реконструкція до зарізу потрібна* (І. Муратов). ■ ♦ **Kopać [pod kimś] dolki** [SF]. *Idiom., pot., nieprzych.* Szkodzić komuś potajemnie, intrygować, utrudniać życie. ▼ *Ktoś kopie dolki pod Juszczenką* (z jęz. mów.).

727. **КОПІ́ЙКА КАРБОВА́НЕЦЬ БЕРЕЖЕ́** [УФ: 117]. *Присл., ств.* Копійка — дрібна монета, але карбованець без неї не повний. ■ ♦ **Oszczędza się na małym** [УФ: 117]. *Przysł., tw.* Ludzie mogą oszczędzać na drobiazgach.

728. **КОПІ́ЙКИ [ЗЛА́МАНОЇ, МІДНОЇ, ЩЕРБА́ТОЇ] (ШЕ́ЛЯГА) НЕМА́ (НЕМА́Є, НЕ БУЛО́) ЗА ДУШЕ́Ю** [ФСУМ]. *Idiom., розм., песим.* Про того, хто зовсім не має грошей, дуже бідний. Δ *Куди я піду, коли в мене копійки нема за душею*, — сказала Василина (І. Нечуй-Левицький). ■ ~ ♦ **Być bez grosza (nie mieć grosza) przy duszy** [SZF]. *Idiom., pot., pesym.* W ogóle nie mieć pieniędzy. ▼ *Adam nigdy nie ma grosza przy duszy, muszą pokrywać wszystkie jego wydatki* („Naj”, nr 41, 2003).

729. **КО́РИНЬ НА́УКИ ГІРКІ́Й, А ПЛІД СМАЧНИ́Й** [НПП]. *Присл., ств., спонук.* Учатися, пізнавати нове важко, потрібно багато працювати, але результат того вартий. ■ **Korzeń nauki gorzki, lecz owoc słodki** [EP]. *Przysł., tw., zachęc.* Uczyć się ciężko, ale jak się nauczysz, to już jest łatwo.

730. **КОРОВА У ДВОРІ, ТО Й ХАРЧ НА СТОЛІ** [УФ: 109]. *Присл., заст., жарт., схв.* Коли є засіб для виживання, то голодним не будеш. ■ ~ ◇ **Dobra krowa chłopu dzień chowa** [УФ: 109]. *Przysł., przest., żart., aprob.* Jeżeli jest sposób, aby przetrwać, nigdy głodny nie będziesz.

731. **КОРÓТКА (КЎРЯЧА) ПÁМ'ЯТЬ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., несхв.* Хто-небудь швидко щось забуває. Δ **Пам'ять коротка** у ворогів, грають з вогнем... Та не вдається їм обдурити народ, познати його на нову війну (І. Цюпа). ■ **Krótką (kurza, dziurawa) pamięć** [PWN]. *Idiom., pot., nieprzych.* Pamięć słaba, zła. ▼ *Ma niestety krótką pamięć, zapomina z kim był, gdzie i w ogóle dlaczego* (Z. Ogrodnik).

732. **КО́ТРУ ВІВЦІО ВОВК НАЗНА́ЧИВ, ТУ МЎСИТЬ ІЗ'ІСТИ** [ГРНП-1: 282]. *Присл., заст., ірон., песим.* Що кому призначено, те його не мине. ■ ~ ◇ **Owca ozioniona za wilkiem do lasa bieży** [Adalb.: Owca 10]. *Przysł., przest., iron., pesym.* Przyznaczenie cię nie ominie.

733. **КРА́ДЕНИМ ДОБРО́М БАГА́ТИЙ НЕ БУ́ДЕШ** [УФ: 146]. *Присл., заст., застереж.* Здобуте нечесним шляхом добра не принесе. ■ ◇ **Cudzym kosztem się nie wzbogacisz** [УФ: 146]. *Przysł., przest., ostrz.* Zarobione niesprawiedliwe nie przyniesie nic dobrego.

734. **КРА́ЄМ (КРАЄ́ЧКОМ) ВЎ́ХА** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.*
1. Трохи, не повністю чути. Δ *Збігалися (люди) до того місця, де маячили вершини, щоб хоч краєм вуха почути слова, що провіщали волю козацькому роду* (С. Добровольський). **2.** Мимохідь або випадково чути. Δ *Він якось навіть чув слова (краєчком вуха — це бува), що він Тамарі пара* (П. Дорошко). **3.** Неуважно, незосереджено слухати. Δ *Русевич слухав лише краєм вуха* (Ю. Шовкопляс). ■ ~> **Sluchać jednym uchem** [Sfr]. *Idiom., pot., tw.* Nieuważnie słuchać. ▼ *I zaczął mi opowiadać o prognozach naszego działu analiz i strategii. Słuchałem jednym uchem, tak jak zawsze słucha się opracowań tego działu...* (D. Bieńkowski).

735. **КРА́ПЛЯ В МО́РІ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.* Мізерна, незначна частина чогось великого, цілого. Δ *Усе те (культурна робота в народі) крапля в морі, та все ж, може, і ся крапля камінь точить* (Леся Українка). ■ **Kropla w morzu** [SJP]. *Idiom., pot., iron.* Mała, znikoma ilość czegoś, coś zupełnie nie

wystarczającego. ▼ *Współcześnie Irokezi stanowią kroplę w morzu nieindiańskich mieszkańców odwiecznych ziem czerwonoskórych* (Z. Teplicki).

736. **КРА́ПЛЯ КА́МІНЬ ТО́ЧИТЬ**⁸⁹ [КВ]. *Ідіом., книжн., оптим.* Малими, але регулярними зусиллями можна досягнути великих результатів. Δ *Усе те (культурна робота в народі) крапля в морі, та все ж, може, і ся крапля камінь точить* (Лєся Українка). ■ **Kropla drąży kamień (skały)** [NSJP: 373]. *Idiom., książk., optym.* Nawet niewielkie działania, regularnie powtarzane, przynoszą spektakularne efekty. ▼ *Taka konstrukcja może pracować całymi latami. Jej delikatny nacisk niczym kropla drążąca skałę zmodyfikuje prędkość asteroidy ledwie o kilka centymetrów na sekundę — ale tyle wystarczy, by kosmiczny okruch spóźnił się na spotkanie z Ziemią o owe krytyczne 7,5 min.* („Ozon”, nr 10, 2005).

737. **КРА́СНА ПА́ВА ПЕРО́М, А ЛЮДІ́НА ЗНА́ННЯ́М** [УФ: 122]. *Присл., заст., ств.* Птаха прикрашає окрас, а людину — знання. ■ ~ ◇ **Pawia zdobi ogon, człowieka dobre imię (wiedza)** [УФ: 122]. *Przysł., przest., tw.* Ptaka zdobi pióro, a człowieka — wiedza.

738. **КРА́СТИ НЕ ПРЯ́СТИ: СПІ́НА НЕ БОЛІ́ТЬ** [УФ: 146]. *Присл., заст., ірон., ств.* Крадіжками, як правило, займаються ті, хто не любить працювати. ■ **Kraść — to nie prażyć: grzbiet od tego nie boli** [УФ: 146]. *Przysł., przest., iron., tw.* Kradną zazwyczaj ci, którzy nie lubią pracować.

739. **КРА́ЩЕ ВМÉРТИ СТО́ЯЧИ, НІ́Ж ЖІ́ТИ НА КОЛІ́НАХ** [УФ: 99]. *Ідіом., книжн., ств., уроч.* Краще бути гордим і незалежним, ніж від усього залежати, принижувати себе. ■ **Lepiej umrzeć na stojąco, niż żyć na kolanach** [УФ: 101]. *Idiom., książk.,*

⁸⁹ Вислів, ужитий староримським поетом Овідієм (43 до н. е. – 18 н. е.) у *Листах з Понту*: *Крапля точить камінь не силою, а частим падінням*. Цей вираз цитується Джордано Бруно в його творі *Свічник: Крапля точить камінь не силою, а частим падінням; так і людина стає мудрою не за допомогою сили, а завдяки частому читанню*. Є свідчення про те, що подібний вираз зустрічався ще в грецького поета V ст. до н. е. Херілоса Самоського [<http://slovopedia.org.ua/33/53402/32992.html>]. / Powiedzenia po raz pierwszy używa starorzymski poeta Owidiusz (43 p. n. e. – 18 n. e.) w *Listach z Pontu*: *Kropla drąży kanień nie siłą, lecz częstym spadaniem*. Powiedzenie jest cytowane przez Giordano Bruno w jego książce *Świecznik: Kropla drąży kanień nie siłą, lecz częstym spadaniem, tak i człowiek stanie się mądry nie za pomocą siły, ale poprzez częste czytanie*. Istnieją dowody, że to wyrażenie spotykamy również u greckiego poety V p. n. e. Herilosa Samosy.

tw., urocz. Lepiej umrzeć będąc dumnym i niezależnym, niż żyć będąc zależnym od kogoś.

740. **КРА́ЩЕ ГО́РЕ ПЕРЕНЕСІ́, А В БОРГ НЕ ПРОСІ́** [УФ: 117]. *Присл., заст., застереж.* Борги ставлять людину в залежність від іншої. ■ ~ **Lepiej być biednym, niż żyć w długach** [УФ: 117]. *Przysł., przest., ostrz.* Długi sprawiają, że człowiek jest zależny od innych.

741. **КРА́ЩЕ З РОЗУ́МНИМ ЗАГУБИ́ТЬ, ЧИМ З ДУ́РНЕМ ЗНАЙТИ́** [УФ: 122]. *Присл., заст., ірон., застереж.* З розумним проблему вирішити набагато простіше, ніж з дурнем. ■ **Lepiej z mądrym zgubić, niż z głupim znaleźć** [УФ: 122; WSJP]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* Bez względu na sytuację i okoliczności, zawsze lepiej mieć do czynienia z ludźmi mądrymi.

742. **КРА́ЩЕ НА ВО́ЛІ НА ГІ́ЛЦІ, НІ́Ж У НЕВО́ЛІ В ЗОЛОТІ́Й КЛІ́ТЦІ** [УФ: 143]. *Присл., заст., ірон., застереж.* Воля дорожча за будь-яке багатство. ■ ~ ◇ **Złota niewola gorsza od zwykłej swobody** [УФ: 143]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* Zła wolność jest lepsza o każdej niewoli.

743. **КРА́ЩЕ ПІ́ЗНО, НІ́Ж НІ́КО́ЛИ**⁹⁰ [ЕР]. *Присл., спонук., оптим.* Заохочення, похвала того, хто щось таки зробив, хоча й із запізненням. ■ **Lepiej późno niż nigdy (niż wcale)** [NSJP: 743]. *Przysł., zachęc., optym.* Sytuacja, w której robi się coś po właściwym czasie, z opóźnieniem, jest lepsza niż niezrobienie tej czynności wcale.

744. **КРА́ЩЕ СОЛО́М'ЯНА ЗГО́ДА, Я́К ЗОЛОТ́А ЗВА́ДА** [УФ: 92]. *Присл., заст., реком.* Поганий мир зажди краще за гарну сварку. ■ **Lepsza słomiana zgoda niż złoty proces** [УФ: 92]. *Przysł., przest., rekom.* Zły pokój jest zawsze lepszy niż dobra kłótnia.

745. **КРІ́ЗЬ ВІ́КІ**⁹¹. *Ідіом., есл. (анал. присл.), книж., ств.* Довго, сотні літ. Δ *Ці українські обереги пройшли крі́зь ві́ки і нині симво-*

⁹⁰ Крилатий вислів запозичений з латини — *Potius sew, quam nunquam*. Уперше згадується в четвертій книзі *Історії римського народу* Тита Лівія (59 до н. е. – 17 н. е.). Пізніше розповсюдився у багатьох мовах [Энциклопедический словарь крылатых слов и выражений, укл. В. Серов, Москва 2003]. / Skrzydlate powiedzenie jest zapożyczone z łaciny — *Potius sew, quam nunquam*. Po raz pierwszy wspomina się przez Tytusa Liwiusza (50 p. n. e. – 17 n. e.) w czwartej książce *Historii ludu rzymskiego*. Później powiedzenie zostało rozpowszechnione w wielu językach.

⁹¹ У словниках українських ідіом цей еквівалент слова не розглядають, однак він активно вживається в сучасному мовленні українців. / W ukraińskich słownikach nie przedstawiono, jednak często używa się we współczesnym języku ukraińskim.

лізують чистоту почуттів, глибину безмежної любові до своїх дітей, до всіх, хто не черствіє душею (з Інтернету). ■ **Przez wieki** [NSSF: 737]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), książk., tw.* Długo, setki lat. ▼ ...*pojawił się pogląd zasadniczo odmienny: widziano w góralach potomków dawnych Piastów, którzy w niecce Podhala, odciętej przez wieki od obcych wpływów, przechowali pieczołowicie niemal wszystkie elementy kultury królewskiej, piastowskiej Polski* (M. Pinkwart).

746. **КРОВ З МОЛОКОМ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., схв.* Здоровий, рожевовидий, рум'яний (про людину та її обличчя). Δ *Натомість Гриць, мамин пестий, був хлопець незвичайної вроди, кров з молоком, з золото-жовтим волоссям, що блискучими кучерями вилось по його голові і спадало аж на плечі* (І. Франко). ■ **Krew z mlekiem** [WSJP]. *Idiom., pot., aprob.* Zdrowa, rumiana cera; osoba o cerze zdrowej i rumianej. ▼ *Na węzeł się w tobie krew z mlekiem zwija i kwitnie, i rośnie, jak białe leluje* (T. Nowak).

747. **КРОВ [ЛЮДСЬКА] НЕ ВОДА (НЕ ВОДИЦЯ) [ПРОЛІВАТИ НЕ ГОДИТЬСЯ]** [Жайв.]. *Присл., заст., запереч.-ств.*
1. Про важливість кровної спорідненості та родинну спадковість.
2. *несхв.* Засудження кровопролиття як найтяжчого людського гріха. ■ ~> **Krew nie woda** [NKJP]. *Idiom., pot., zaprzecz.-tw.* Уżywane w sytuacji, gdy czyjeś zachowanie świadczy o jego żywiołowym temperamencie lub o odziedziczonych po przodkach cechach. ▼ *Za to 3 razy doszło do bójk i pobicia — wiadomo krew nie woda, szczególnie u górali* („Gazeta Krakowska”, 04.03.2004).

748. **КРОВ ПСУВАТИ (КРÓВІ ПОПСУВАТИ)** [СУМ-11(4): 358]. *Idiom., розм., несхв.* Псувати настрої, дратувати когось або себе; нервувати. Δ *Характером своїм свавільна Орина немало попсувала крові батькам* (М. Стельмах). ■ **Psuć krew** [NSJP: 811]. *Idiom., pot., nieprzych.* Przyprawić o zły humor; denerwować, irytować, złościć. ▼ *Ludwik myślał z niechęcią o tym, że będą siedzieli przy stoliku. Ostatecznie po co mamy sobie psuć krew? Nie lubimy się* (T. Różewicz).

749. **КРОК ЗА КРÓКОМ** [ФСУМ]. *Idiom., esl. (anal. присл.), розм., ств.* Дуже повільно, помалу. Δ *Гарячковим поглядом стежить він за „противником”, що крок за кроком підпозває до лінії оборони* (І. Багмут). ■ **Krok za krokiem (krok po kroku)** [PWN]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Bardzo wolno, pomalu, stopniowo. ▼ *Akordy*

*неczęсте, Nieliczne, nie nazbyt nawet wymyślne, rzucone w bezkres ciszy, swobodnie w niej wybrzmiewające, nieskrępowanie narastające, powoli, nieśpiesznie rozwijane, snujące się **krok za krokiem**, jak karawana w beżmarze pustyni (J. Bilica).*

750. **КРУТИ́ТИ ГО́ЛОВУ** [СУМ-11(4): 374]. *Idiom., розм., несхв.* Дурити когось, набридати, фліртувати. Δ *Їй одне задоволення — **крутити голову** хлопцям* (О. Гончар). ■ < **Zawracać głowę** [NSJP: 230]. *Idiom., pot., nieprzych.* Niepotrzebnie zajmować kogoś swoimi sprawami lub problemami, przeszkadzać, być natrętnym lub nie dawać spokoju. ▼ *Boże spraw żeby mnie zasłaniał sobą Ciebie nie **zawracał Ci głowy** kiedy ustawiasz pasjanse gwiazd* (J. Twardowski).

751. **КРУТИ́ТИ НО́СОМ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., зневаж.* Виразити незадоволення, відмовлятися від когось, чогось; вередувати. Δ *Так от, сину... Ліпшої дівки, як у Тупала, тобі не знайти. За-втра їдьте, і не думай **крутити носом*** (Є. Кравченко). ■ **Kręcić nosem** [NSJP: 370]. *Idiom., pot., lekcew.* Okazywać niezadowolenie, grymasić, nie pochwalać czegoś, mieć zastrzeżenia. ▼ *Gdy ten przybiegał doń z donosem, wybrzydzał długo, **kręcił nosem**, wreszcie powiedział: To zbyt miałkie!* (J. Szpotkański).

752. **КУДИ́ ГО́ЛКА, ТУДИ́ Й НІ́ТКА** [КУДИ́ ЧОЛОВІ́К, ТУДИ́ Й ЖІ́НКА] [ПП]. *Присл., ств.* Ствердження необхідності підтримки однієї людини іншою в поглядах чи діях. ■ ~ □ ◇ **I jaja bez niego nie zje** [Adalb.: Jaje 2]. *Przysł., iron.-żart., tw.* Oświadczenie o wsparciu jednej osoby przez drugą w poglądach lub działaniach.

753. **КУДИ́ ОРЛІ́ ЛІТА́ЮТЬ, ТУДИ́ СОРО́КИ НЕ ПУСКА́ЮТЬ** [Дем.]. Див. **ГУСА́К СВИ́НІ НЕ ТОВА́РИШ**.

754. **КУДИ́ ПОПА́ЛО** [СлЕС: 124]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Усе одно куди, байдуже куди. Δ *Мемет колов **куди попало**, з нестямю смертельно ображеного і байдужістю різника* (М. Коцюбинський). ■ **Gdzie (jak, co itp.) popadnie** [NSJP: 713]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Wszystko jedno gdzie, jak, co itp. ▼ *Żona stolarza nazywała mnie śmierzącym podrzutkiem i biła **gdzie popadło***. *Stolarz jej się bał* (Jan Brzechwa).

755. **КУДИ́ ПРИЙДЕ́ТЬСЯ** [СлЕС: 124]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* У будь-яке місце, залежно від обставин. Δ *Куди ви поїдете на відпочинок? **Куди прийдеться*** (з усн. мовл.). ■ **Gdzie (dokąd)**

вypadnie = Як wyjdzie [СлЕС: 124]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Gdzie się da, gdzie to będzie możliwe. ▼ *Dokąd państwo jadą na urlop?* — zobaczmy, **jak wyjdzie** (z jęz. mów.).

756. **КУДІЇ СЛІД** [СлЕС: 124]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., схв.* Туди, куди потрібно. Δ *Вона була така старовинна, що її курок мисливець носив завжди в кишені і надівав його куди слід вже перед самим пострілом* (О. Довженко). ■ **Gdzie należy** [СлЕС: 124]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., aprob.* Там, gdzie jest potrzeba. ▼ *Wreszcie spojrziała, gdzie należy, i zobaczyła mnie w oknie za kratą!* (J. Krzysztoń).

757. **КУЙ ЗАЛІЗО, ПОКИ (КОЛІ) [ВОНО] ГАРЯЧЕ** [СУМ-11(4): 382]. *Присл., заст., реком.* Не марнуй даремно часу, дій, поспішай скористатися зі сприятливих обставин. ■ **Kuj żelazo, póki gorące** [NSJP: 235]. *Przysł., przest., rekom.* Korzystać z pomyślnego zbiegu okoliczności.

758. **[ТАКЕ, ЩО Й] КЎПИ НЕ ДЕРЖИТЬСЯ** [СУМ-11(2): 250]. *Idiom., прост., ірон., зневаж.* Нісенітниця. Δ *Та що це ти, бабо, вигадуєш щось таке, що й купи не держиться?* (М. Кропивницький). ■ **Kupy się nie trzyma** [PWN]. *Idiom., posp., ірон., lekcew.* Coś się nie wiąże w jednolitą, sensowną, logiczną całość. ▼ *Cale to opowiadanie po prostu nie trzyma się kupy* („Kultura Paryż”, 11/1956).

759. **КУПІВ ЙОМУ ДІРКУ З ОБАРІНКА**⁹² [ГРНП-2: 617]. *Присл., заст., діал., евфем., розм., жарт.-ірон.* Не купив нічого. ■ ~ □ **Dziurka z obwarzanka** [Adalb.: Obietnica 19]. *Przysł., przest., eufem., pot., żart.-ірон., nieprzych.* Nic.

760. **КУПУВАТИ КОТА В МІШКУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Діставати у власність невідомо що, не бачачи й не знаючи його суті, властивостей. Δ (*Шрадек:*) *Кожний, хто чує її гру..., каже: панно Шрадек, ви своєю скрипкою королів покорите... Ходив я до імпресаріїв, але ця наволоч тільки посміхається... Ми не дурні kota в мішку купувати, — відповіли мені* (Я. Галан). ■ **Kupować kota w worku** [NSJP: 287]. *Idiom., pot., żart.-ірон.* Nabyć, przyjąć coś, nieprzyjrawszy się temu. ▼ — *W 2000 roku dostałem przez Internet propozycję zakupu wraku samochodu ze stanu Illinois. Zobaczyłem jeszcze zdjęcie i kupilem kota w worku* (Z. Surowaniec).

⁹² **Обарінок** (*діал.*) — бублик, кальки з рос. „баранка”. / „**Обарінок**” (*діал.*) — obwarzanek, od ros. kalka językowa „баранка”.

761. **КУ́РЯМ (КУ́РЦІ, ЛЮ́ДЯМ) НА СМІХ** [ФСУМ; СУМ-11(4): 407]. *Ідіом., розм., жарт.-ірон., зневажл.* Про що-небудь явно безглузде. Δ Як клином, ця звістка роздвоїла страйкарів... почали, мовляв, так кінчаймо, доводьмо до ладу, **а не курям на сміх** (А. Головка). $\blacksquare \sim \diamond$ **Koń by się uśmieiał** [LPw]. *Idiom., pot., żart.-iron., lekcew.* О czymś śmiesznym, nieudanym (często używane dla ośmieszenia, wyszydzenia czegoś). $\blacktriangledown$ *Pękałem ze śmiechu. Jej życie i szala historii!* **Koń by się uśmieiał!** — *piał doktor Czosnaczek już dobrze podchmielony. — Oczywiście akcja nielegalna, poufne sprawy wywlekać na forum sprzątaczek i tym podobnych* (R. Antoszewski).

762. **КУ́ХАР З ГО́ЛОДУ НЕ ВМРЕ** [УФ: 110]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Готуючи, кухар має можливість куштувати страви, тому голодним не буває; так говорять про вигоду, що її має працівник, окрім заробітку. $\blacksquare$ **Kucharz z głodu nie umrze** [УФ: 110]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Tak mówi się o korzyściach, które ma pracownik oprócz wynagrodzenia.

Л

763. **ЛА́ДИТИ ЯК СОБА́КА З КІШКОЮ** [УФ: 134]. *Присл., ірон.-жарт., несхв.* Означає — не ладять зовсім, бо кішка з собакою рідко товаришують. $\blacksquare$ **Żyć jak pies z kotem** [УФ: 134; Wikisł.]. *Przysł., iron.-żart., nieprzych.* Żyć w ciągłej niezgodzie, nienawiści, kłótni.

764. **ЛА́МАНОГО ГРОШÁ (ВІ́ЙДЕНОГО ЯЙЦЯ) НЕ ВÁРТИЙ** [СУМ-11(2): 171]. *Ідіом., розм., ірон., несхв.* Хто-небудь або що-небудь нічого не варті, нічого не значать, нікуди не годяться. Δ *Таке життя ламаного гроша не варте* (з усн. мовл.). $\blacksquare$ **Nie wart złamanego grosza** [Wilisł.]. *Idiom., pot., iron., nieprzych.* Oceniany negatywnie, niezaspokojący na zaufanie, bezwartościowy, lichy, nienadający się do niczego. $\blacktriangledown$ *Nie wiem, co ty w nim widzisz. Dla mnie on nie jest wart złamanego grosza* (z jęz. mów.).

765. **ЛАМА́ТИ [СОБІ́] ГО́ЛОВУ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Напружено, довго й інтенсивно думати над чимось, намагаючись зрозуміти, розібратися; працювати над розв'язанням складного питання. Δ *Сам собі ламав голову над тим — що ж таки трапилось?* (А. Головка). $\blacksquare$ **Łamać sobie głowę** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Długo i intensywnie nad czymś myśleć. $\blacktriangledown$ *Niech sobie łamie głowę, kto mnie odwiózł. Niech myśli, że porzuciłam jego towarzystwo dla kogoś bardziej interesującego* (E. Nowacka).

766. **ЛАМА́ТИ СПИСІ́Й** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Гаряче сперечатися про що-небудь, відстоювати щось, боротися за щось. *Δ Сагайдак пішов подивитись на колоди. Може, вони й не варті того, щоб за них ламати списи* (С. Добровольський). ■ **Kruszyć kopie** [LPw]. *Idiom., pot., tw.* Walczyć o coś lub w czyjejś obronie, zbytnio się angażując. ▼ *Chyba nikt tak zawzięcie jak on nie kruszył kopii w obronie racjonalnego krytycyzmu i chyba nikt inny tak skutecznie jak on nie dowodził tezy, że racjonalny krytycyzm nie wyczerpuje się w metodzie empirycznej* (M. Heller).

767. **ЛАМА́ТИ [СОБІ́] ЯЗЫ́К (ЯЗЫКА́)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.* З труднощами вимовляти незрозумілі або нерозбірливо написані слова, фрази, зокрема й іноземною мовою. *Δ Тяплю, як я не раз цілими вечорами ламав собі язык, виучуючи ті фрази* (І. Франко). ■ **Łamać sobie język** [SPS; NSJP: 418]. *Idiom., pot., iron.* Z trudem wymawiać trudne albo obce wyrazy. ▼ *Ażeby nie łamać sobie języka na imieniu wodza Tehowaghwengaraghkwın, nie do wymówienia dla białych, nazwali go w swoim czasie z angielska Nicklaus Brant* (Z. Teplicki).

768. **ЛАСИ́Й ШМАТО́К (ШМАТО́ЧОК, КУСО́К, КУСО́ЧОК)** [СУМ-11(4): 449]. *Ідіом., розм., ств.* Про щось спокусливе, принадне. *Δ Підступні сусіди наші, користуючись послабленням сили Руської держави,... з усіх боків сунули, щоб і собі урвати ласий шматок* (І. Цюпа). ■ **Łakomy kęs** [LPw]. *Idiom., pot., tw.* O czymś atrakcyjnym, będącym obiektem pożądania. ▼ *I to było już wszystko, jeśli nie liczyć kilkunastu puszek po konserwach, walających się po kątach, i czterech dziur na ścianie, zapewne pozostałości po śrubach, przytrzymujących płytę nagrobka. Takie płyty są łakomym kąskiem dla różnego rodzaju złodziejasków* (Zbigniew Nienacki).

769. **ЛАСКА́ВЕ ТЕЛЯ́ТКО ДВІ МА́ТКИ ССЕ** [УФ: 101]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Чемність і добре ставлення до інших винагороджується певною користю для того, хто так спілкується. ■ **Pokorne ciele dwie matki ssie** [УФ: 101; WSJP]. *Przysł., przest., żart.-iron.* W życiu bardziej popłaca pokora i uległość niż śmiałość i niezależne wypowiedzanie własnych sądów.

770. **ЛАСТІ́ВКА ДЕНЬ ПОЧИНА́Є, А СОЛОВЕ́Й ЙОГО́ КІНЧА́Є** [УФ: 158]. *Присл., заст., спостереж.* Народна прикмета, зумовлена спостереженням за природою. ■ **Jaskółka dzień**

zwiastuje, a słowik wieczерzę szykuje [УФ: 158]. *Przysł., przest., spostrz.* Ludowe spostrzerzenie o naturze.

771. ЛАСТІВКИНІЗЬКОЛІТАЮТЬ—ДОЩОБЦІАЮТЬ [УФ: 158]. *Присл., спостереж.* Народна прикмета. ■ ~ Kiedy się jaskółka zniża, deszcz się do nas zbliża [УФ: 158]. *Przysł., spostrz.* Ludowe spostrzerzenie o naturze.

772. ЛЕБЕДИНА ПІСНЯ⁹³ (ЛЕБЕДИНИЙ СПІВ) [ФСУМ]. *Ідіом., книжн., ств.* Останній (перев. найзначніший) твір, вияв таланту або здібностей кого-небудь. Δ Я всю душу вклав у цей проект!.. Він мені навіть уві сні ввижається: чи тому, що старість, чи, може, це вже моя лебедина пісня?.. (Я. Баш). ■ *Łabędzi śpiew* [Sfr]. *Idiom., książk., tw.* Ostatnie dzieło autora lub dzieło kończące jakiś okres historyczny, literacki, przed śmiercią. ▼ *Kluczę, uciekam od gorzkiej prawdy, ale trzeba to wreszcie powiedzieć, nasze lata to łabędzi śpiew* ludowej twórczości (A. Jackowski).

773. ЛЕВОВА ЧАСТКА (ПАЙКА) [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Дуже багато, велика частина, часто більша, ніж у інших. Δ Ага, інтелегент. Левову частку премії згріб. Разом з вами (А. Крижанівський). ■ *Lwia część* [LPw]. *Idiom., pot., tw.* Część znacznie większa od pozostałych; główna część, czasem prawie całość. ▼ *Stacje radiowe poświęciły zresztą warszawskim eksplozjom zaskakująco niewiele miejsca, a jego lwia część stanowiły prośby o datki dla rodzin ofiar i harce opozycyjnych polityków, usiłujących pogodzić apele o solidarność narodową z ukradkowym wbijaniem możliwie grubych szpil nieudolnemu rządowi* (A. Baniewicz).

774. ЛЕДВЕ ДІХАТИ [СУМ-11(2): 291]. *Ідіом., розм., песим.* Перебувати у важкому стані; бути на грані припинення існування. Δ — І справді, чудна та Польща, — промовив п. Мойсей, —

⁹³ *Лебедина пісня* — вислів ґрунтується на повір'ї, начебто лебеді співають перед смертю. Виник цей вираз ще в давнину і зустрічається в одній з байок Езопа (VI ст. до н. е.). Брем у *Житті тварин* свідчить, що лебідь перед смертю зігхає дуже мелодійно („голос його нагадує приємний звук срібного дзвону”), і що це могло послужити основою для появи цитованого виразу [<http://slovopedia.org.ua/33/53403/33001.html>]. / *Łabędzia pieśń* — вираження jest oparte na wierzeniu, że łabędzie śpiewają przed śmiercią. Powstało jeszcze w starożytności, znajduje się w jednej z bajek Ezopa (VI wiek p.n.e.). Bram w *Życiu zwierząt*, które przedstawia, że przed śmiercią łabędź wzdycha bardzo melodyjne („jego głos przypomina przyjemny dźwięk srebrnego dzwonu”) co mogło być podstawą do powstania cytowanego wyrażenia.

сама лежить зв'язана, скручена, **ледве дише**, а ще таки простягає руки, щоб щось наше загарбати собі (І. Нечуй-Левицький).

■ **Ledwie (ledwo) dyszeć** [NSJP: 168]. *Idiom., pot., pesym.* Być bardzo słabym, bliskim omdlenia, śmierci; być w bardzo niekorzystnej sytuacji.

▼ *Komuna dusić zaczęła prywatną inicjatywę i nic nie wyszło z ambitnych, rozwojowych zamierzeń. Masarnia ledwo dyszała i zamknąć ją musieli. Przeszli na państwówkę* (M. Nowakowski).

775. **ЛЕ́ДВЕ (ЛЕДЬ, НАСІ́ЛУ) ТЯГТИ́ (ВОЛО́ЧИТИ) НО́ГИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Дуже повільно ходити, рухатися (через утому, хворобу, старість). Δ *Натомлені, голодні й побиті, ледве ноги тягнучи, повернулися ми до табору* (В. Козаченко). ■ **Ledwo powłóczyć nogami** [NSJP: 734]. *Idiom., pot., tw.* Iść z trudem, z wysiłkiem; być schorowanym. ▼ *Dawid wracał z pracy ledwo powłócząc nogami* (z jęz. mów.).

776. **ЛЕЖА́ТИ НА СЕ́РЦІ (НА ДУШІ́)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Бути предметом постійних роздумів, переживань, страждань і т. ін.; турбувати, гнітити когось чи викликати прихильність, подобатися комусь і т. ін.; схвалювати щось. Δ *Грабунок, як такий, ніколи не лежав йому (Довбушу) на серці, і тепер та обставина, що він виступав лише яко (як) месник,... се окрилювало* (Г. Хоткевич). ■ **Leży na sercu** [Sfr]. *Idiom., pot., tw.* Coś kogoś obchodzi, ktoś bardzo coś przeżywa, bardzo o coś się martwi. ▼ — *A więc to tak — zaatakował w końcu, wymusiwszy z siebie gęsty jad ironii. — Patriotka, której leży na sercu tylko dobro kraju? Jedyne prawy w tłumie niesprawiedliwych?* (J. Dukaj).

777. **ЛЕ́ПТА⁹⁴ ВДОВІ́ЦІ (УДОВІ́ЦІ) = ВНЕ́СТІ (ВКЛА́ДАТИ, ДА́ТИ) СВОЮ́ ЛЕ́ПТУ** [КВБП: 242]. *Idiom., бібл., книжн., схв.* Кількісно малий, але великий за своєю моральною цінністю внесок у певну справу. Δ *...Народові треба і просвіти, і своєї рідної школи. Я теж даю туди свою лепту* (Ірина Вільде). ■ ♦ **Wdowi grosz** [NSJP: 243]. *Idiom., bibl., książk., aprob.* О ofiarze danej ze szczerego serca przez osobę ubogą. ▼ *Niebywała nowina spotkała się z gorącym oddźwiękiem na całej kuli ziemskiej; każde państwo śpieszyło ofiarować zaludniającemu się Lionowi swój wdowi grosz w naturze* (Bruno Jasieński).

778. **ЛІ́ПНУТИ ЯК МУ́ХИ (БДЖО́ЛИ) ДО МЕ́ДУ** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., розм., ірон.-жарт.* Виявляти свою приязнь або ве-

⁹⁴ *Lénma* — найменша мідна монета в Греції. / *Lepta* — drobna moneta miedziana w Grecji.

ликий інтерес до кого-, чого-небудь; намагатися бути біля об'єкта своєї уваги. Δ *Дівчата липли до його (нього) як бджоли до меду* (І. Нечуй-Левицький). ■ **Lgnąć jak mucha do miodu** [Sfr]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Odczuwać nieprzeparty pociąg do kogoś, czegoś, ulegać wabiącemu działaniu kogoś, czegoś. ▼ — *To był handlowy niewypał, bo mało który mężczyzna uwierzył, że jeśli się tym spryska, to kobiety będą lgnęły do niego jak muchy do miodu — mówi jeden ze sprzedawców* („Express Ilustrowany”, 14.05.2002).

779. **ЛІТИ ВÓДУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Говорити або писати неконкретно, беззмістовно, нецікаво і т. ін.; вести розмови замість того, щоб щось робити. Δ *Сподіваюся, що в новому році письменники будуть менше „лити воду”, а більше писати* (з газети). ■ **Lać wodę** [LPw]. *Idiom., pot., nieprzych.* Pisać, wypowiadać się w sposób mało treściwy, bez rzeczowości, unikając konkretów; mówić, pisać o niczym. ▼ *Przy takim teście dostajesz też możliwość samodzielnego wypowiedzenia się. Nauczyciele będą przy tym patrzyli, czy lejesz wodę, czy też jasno wyrażasz swoje myśli* („Gazeta Wyborcza”, 19.01.1999).

780. **ЛІТИ (ГНÁТИ) ВÓДУ НА [ЧИЙСЬ] МЛИН** [Ужч.: 18; ФСУМ]. *Idiom., розм., iron., зневаж.* Діяти на чию-небудь користь, догоджати комусь, інколи несвідомо. Δ — *Бачимо, на чий ти млин воду ллєш!* (А. Головка). ■ ~ **Woda na [czyjś] młyn** [WSJP; NSJP: 467]. *Idiom., pot., iron., lekcew.* Coś mimowolnie sprzyja czyimś planom, zamiarom, coś komuś dogadza. ▼ *...skutecznie włożono mu do głowy, że wszelkie protesty przeciwko władzy ludowej są wodą na młyn zachodnich podżegaczy wojennych* (J. Rolicki).

781. **ЛИХА́ ГОДИ́НА НЕСЕ́ (ПРИНЕСЛА́, ПРИВОЛОКЛА́)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., зневаж., лайл.* Уживається для вираження незадоволення з приводу прибуття когось небажаного куди-небудь або небажаного пересування кого-небудь кудись. Δ *Завалували собаки у дворі. — Когось несе лиха година!* — промовив він і знову прийнявся (приймався) за чай (Панас Мирний). ■ ~ ♦ **Licho przyniosło (nadało) = Diabli nadali** [LPw]. *Idiom., pot., lekcew., bluż.* Złe się stało, bo przybył ktoś niepożądany. ▼ *A może ich w ogóle nie było w tych stronach? Może to tylko legenda, wieść nie sprawdzona, którą jakieś licho przyniosło nad Ubagan?* (J. Krzysztoń).

782. **ЛИХІ́М (ЗЛИМ) О́КОМ [ПОГЛЯДА́ТИ, ДИВІ́ТИСЯ і т. ін.]** [ФСУМ]. *Idiom., розм., неприяз.* Сердито, з неприязню, зі зліс-

тю і т. ін. Δ *А тим часом Роман, орючи свою нивку, скося по-
глядає на брата лухим оком* (М. Коцюбинський). ◼ ~ ◇ **Patrzeć
krzywym (złym) okiem** [SZF]. *Idiom., pot., nieprzyj.* Traktować
z niechęcią; patrzeć bez sympatii; być na kogoś (na coś) złym. ▼ *Starsi
sądząc, że przyzwyczajeni do spokoju patrzą krzywym okiem na rozba-
wionych żaków* („Gazeta Krakowska”, 18.05.2007).

783. **ЛИХІЙ (НЕЧІСТИЙ, ДІДЬКО) ПОПУТАВ** [ФСУМ].
Idiom., розм., лайл. Хто-небудь допустив помилку, зробив щось по-
гане; піддався спокусі. Δ *Гуменя того монастиря, де я була, казала:
зробила ти гріх тяжкий... То тебе, каже, лухий понутав* (Панас
Мирний). ◼ ~ □ ◇ **Diabeł podkusił** [Sfr]. *Idiom., posp., bluź.* Ktoś zrobił
coś, czego teraz żałuje. ▼ *...wszystkie pieniądze wyłożył za bratanka.
Rwał włosy z głowy, że taki wstyd, bo jeszcze w rodzie Silbersteinów
złodzieja nie było. Co za diabeł go podkusił?* (W. Żukrowski).

784. **ЛИЦЕ (ЛИЦЕМ) В ЛИЦЕ** [СУМ-11(4): 499]. *Idiom., есл.
(анал. присл.), бібл., книжн., ств.* У безпосередній близькості або
віч-на-віч. Δ *Я.. йду просто на нього [сонце], лице в лице* (М. Ко-
цюбинський). ■ **Twarz (twarzą) w twarz** [NSJP: 1059; WSJP]. *Idiom.,
eśl. (anal. przysł.), bibl., książk., tw.* W bezpośredniej bliskości drugiej
osoby. ▼ *...niechlujne kawiarniane parasole jak dzikie latawce polecą
do samego nieba, by spotkać się twarzą w twarz ze stwórcą, w którego
Luśka nie wierzyła, któremu jednak składała, jak nakazuje obyczaj, na-
leżną część i daninę* (Sławomir Shuty).

785. **ЛІНІВИЙ ДВІЧІ РОБИТЬ, А СКУПІЙ ДВА РАЗІ ПЛА-
ТИТЬ** [УФ: 134]. *Присл., ірон., несхв.* Лінивий робить так-сяк, че-
рез що потім треба перероблювати, а скупий купує дешевше
і гірше, через що потім треба купувати нове. ◼ ~ > (**Chytry**) **Skąpy
dwa razy traci** [УФ: 134; USJP]. *Przysł., ірон., nieprzych.* Chytrість,
skąpstwo nie popłaca, prowadzi do strat materialnych.

786. **ЛІНІВОМУ ЗАВЖДІ СВЯТО** [УФ: 134]. *Присл., ірон.-
жарт., несхв.* Лінивому зайвий раз не хочеться працювати.
■ **Leniwemu zawsze święto** [УФ: 134]. *Przysł., ірон.-żart., nieprzych.*
Leniwy nie chce pracować.

787. **ЛІПШЕ (КРАЩЕ) ВЕСЬ ВІК ДІВУВАТИ, ЯК З НЕЛЮБОМ
ПРОЖИВАТИ** [УФ: 101]. *Присл., заст., застереж., песим.* Краще
бути самому, ніж з нелюбом. ◼ ◇ **Lepiej być samemu, niż z byle
kim** [УФ: 101]. *Przysł., przest., ostrz., pesym.* Samotność jest lepsza od
złego wyboru.

788. ЛІПШЕ СВОЄ ЛАТАНЕ, НІЖ ЧУЖЕ ХВАТАНЕ. Див. ЛІПШЕ СВОЄ МАЛЄ, НІЖ ЧУЖЕ ВЕЛІКЕ.

789. ЛІПШЕ СВОЄ МАЛЄ, НІЖ ЧУЖЕ ВЕЛІКЕ = ЛІПШЕ СВОЄ ЛАТАНЕ, НІЖ ЧУЖЕ ХВАТАНЕ = ЛУЧШЕ СВОЇ ВОШІ БІТИ, НІЖ ЧУЖІ ГРОШІ ЧІСЛИТИ [АФ]. *Присл., застереж.* Своє завжди краще, ніж чуже. ■ ♦ *Lepiej ze swoimi płakać, niż z obcymi skakać* [УФ: 145]. *Przesł., ostrz.* Swoje zawsze jest lepsze od obcego.

790. ЛІТО ЗБИРАЄ, А ЗИМА З'ЇДАЄ [УФ: 158]. *Присл., заст., ств.* Улітку роблять заготовівлі продуктів на зиму. ■ ~ **Za lata zbieraj na zimę** [УФ: 158]. *Przysł., przest., tw.* Latem robi się zapasy na zimę.

791. ЛІТОМ НОГОЮ, А В ЗИМІ РУКОЮ [УФ: 158]. *Присл., заст., ірон.-жарт., спонук.* Улітку всього вдосталь, усе „під ногами”, тому й не заощаджуємо, а взимку про все дбаємо, зберігаємо. ■ ~ **Co latem nogą kopniesz, to zimą ręką chopniesz** [УФ: 158]. *Przysł., przest., iron.-żart., zachęc.* Latem wszystkiego jest dużo, dlatego nie oszczędzamy, a zimą przeciwnie.

792. ЛОВІТИ (ВПІЙМАТИ) НА ГАРЯЧОМУ [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Викрити кого-небудь, підстерігши на місці злочину або на чомусь осудливому, протизаконному і т. ін. Δ *Малювати доводилося потай, бо мусульманський закон забороняє зображувати тварин і людей, і фанатики-бухарці, впіймавши його на гарячому, могли б і штрикнути його кинджалом або придушити* (З. Тулуб). ■ ~ **Złapać (schwytać) na gorącym uczynku** [NSJP: 235]. *Idiom., pot., tw.* Złapać, zastać kogoś w chwili popełniania jakiegoś czynu, najczęściej przestępczego. ▼ *Zastanawiałem się, na co jeszcze czeka. Jeżeli chciał ich schwytać na gorącym uczynku, to przecież tracił najcenniejsze chwile* (J. Stawiński).

793. ЛОВІТИ (ПІЙМАТИ) НА СЛОВІ [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Виявляти суперечності в чиїх-небудь висловлюваннях; скориставшись ненароком сказаним ким-небудь (намірами, обіцянками і т. ін.), домагатися його здійснення. Δ *Ти ж сам говорив сьогодні про ходячі шлунки...* — **Не лови мене на слові** (О. Гончар). ■ ~ **Łapać za słowa (słówka)** [NSJP: 419]. *Idiom., pot., tw.* Traktować dosłownie i pedantycznie czyjąś wypowiedź, po to, żeby zaszkodzić mówiącemu; złośliwie, niezyczliwie komentować czyjąś wypowiedź. ▼ *Proszę mnie nie łapać za słowa: nie chcę wcale powiedzieć, że jeśli ktoś zachowuje*

się w życiu przyzwyczaję, ma automatycznie zagwarantowany tytuł dobrego pisarza (S. Barańczak).

794. **ЛОВІТИСЯ (ПОПАДАТИ, ПОТРАПЛЯТИ, УПІЙМАТИСЯ, ПІЙМАТИСЯ і т. д.) НА ГАЧОК** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Давати, дозволяти себе ошукати, обдурити (перев. довірливо ставлячись до кого-, чого-небудь). *Δ Сташка наче ненароком натякала на облюбований нею „жертві”, що вона „щось знає” про нього. При цьому Стаха робила таку таємничу міну, що навіть серйозний хлопець ловився на цей гачок* (Ірина Вільде). **■ ~ ◇ Pójsć na lep** [SZF]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Dać się przekonać ludziom o nieuczciwym zamiarach; być podatnym na manipulację i podjąć w jej wyniku jakieś działania; dać się oszukać, zwieść, nabrać. **▼ Nie wszyscy pisarze poszli na lep honorariów i wielonakładowych edycji. Najlepiej udawało się ominąć niektóre mielizny kolegom z Warszawy** (T. Kwiatkowski).

795. **ЛО́ЖКА ДЬО́ГТЮ [В БО́ЧЦІ МЁ́ДУ]** [ФСУМ]. *Idiom., розм., неслх.* Те невелике, що псує якусь справу, вигляд чого-небудь і т. ін. *Δ Отой огріх дійсно виявився ложкою дьогтю, бо прокинулась вона наступного дня з думкою про латку з бур'янів і докір Ніку* (з газети). **■ Łyżka (kropla) dziegciu [w beczce miodu]** [WSJP]. *Idiom., pot., nieprzych.* Coś nieprzyjemnego w sytuacji poza tym korzystnej. **▼ W tym sukcesie jest jednak łyżeczka dziegciu. W następnym spotkaniu Okocimskiego z Hutnikiem Kraków, za kartki pauzować będą Tomasz Metz i Robert Stanula** („Gazeta Krakowska”, 24.04.2007).

796. **ЛОМІ́ТИСЯ (ВЛОМІ́ТИСЯ) У ВІДЧІ́НЕНІ (ВІДКРІ́ТІ) ДВÉРІ** [СУМ-11(2): 217]. *Idiom., розм., ств.* Твердити, доводити те, що вже всім відоме, чого ніхто не заперечує. *Δ — Ти, Нерчин, просто ломиишся у відкриті двері* (Н. Рибак). **■ Wyważać otwarte drzwi** [NSJP: 159]. *Idiom., pot., tw.* Dowodzić czegoś oczywistego lub już poprzednio dowiedzonego; robić niepotrzebnie to co, już zostało zrobione. **▼ Nie obejdzie się także bez zakupów licencyjnych, bo to, co my dopiero wymyślimy, inni już wdrożyli, więc po co wyważać otwarte drzwi?** (M. Bojko).

797. **ЛУ́ЧШЕ СВОЇ ВО́ШІ БІ́ТИ, НІ́Ж ЧУ́ЖІ ГРО́ШІ ЧÍСЛИТИ.** Див. ЛІ́ПШЕ СВОЄ́ МАЛÉ, НІ́Ж ЧУ́ЖÉ ВЕЛÍКЕ.

798. **ЛЮБÓВ ЗЛА — ПОЛЮ́БИШ І КОЗЛÁ** [УТ] = **КОМУ́ ЯК БОЛÓТО, А МЕНÍ ЯК ЗÓЛОТО** [УТ] = **КОМУ́ — ЯК МАРА́,**

ЙОМУ — ЯК ЗОРЯ [Цим.: 31] = **ЛЮДЯМ ТАКЕ, ЯК ПОСТІЛ, А МЕНІ ТАКЕ, ЯК СОКІЛ** [УТ] = **ЛЮДЯМ ЯК ПОВІТКА, МЕНІ ЯК КВІТКА** [Ном.]. *Присл., розм., груб., ірон., ств.* Закохана людина не може об'єктивно сприймати свого обранця (обраницю), наділяючи їх надзвичайними якостями. ■ ~ ◇ **Zakochanemu i koza Diana**⁹⁵ [KK]. *Przysł., pot., arog., iron., tw.* Zakochany człowiek nie może obiektywnie spostrzegać swego wybranka (wybranki), ponieważ nadaje mu nadzwyczajne cechy.

799. **ЛЮДИ ДОБРОЇ ВОЛІ** [СУМ-11(2): 321]. *Ідіом., бібл., книжн., схв.* Чесні люди, які прагнуть миру й дружби між народами. Δ *Сила миру не в зброї, а в людях доброї волі* (з усн. мовл.). ■ **Ludzie dobrej woli** [SF]. *Idiom., bibl., książk., aprob.* Osoby mające uczciwe chęci, życzliwe, przychylne nastawienie. ▼ *Owoce jest tajemnicze Życie. Nie tylko Jego własne życie, ale co najbardziej charakterystyczne, życie wszystkich ludzi dobrej woli* (J. Tischner).

800. **ЛЮДИНА НЕ НАВЧЕНА, ЩО СОКІРА НЕ ТОЧЕНА** [УФ: 122]. *Присл., заст., ірон., застереж.* Важко працювати з людиною, яка не має певних навичок у справі. ■ ~ □ ◇ **Ciemny jak tabaka (w rogu)** [УФ: 122; USJP]. *Przysł., przest., iron., tw., nieprzych.* O kimś niemającym o niczym pojęcia, nic niewiedzącym, nic nieumiejącym.

801. **ЛЮДЯМ ТАКЕ, ЯК ПОСТІЛ, А МЕНІ ТАКЕ, ЯК СОКІЛ.** Див. **ЛЮБОВ ЗЛА — ПОЛЮБИШ І КОЗЛА.**

802. **ЛЮДЯМ ЯК ПОВІТКА, МЕНІ ЯК КВІТКА.** Див. **ЛЮБОВ ЗЛА — ПОЛЮБИШ І КОЗЛА.**

М

803. **МАЄ БОГА НА ЯЗИЦІ, А ДІДЬКА НА ЗУБАХ.** Див. **АНГЕЛЬСЬКИЙ (ЯНГОЛЬСЬКИЙ) ГОЛОСОК, А (ТА) ЧОРТОВА ДУМКА.**

804. **МАЄ КИШКІ В ГОЛОВІ, А В СР... — РОЗУМ!** [ГРНП-2: 336]. *Присл., заст., груб., вульг., несхв.* Говорять про дурного, не-

⁹⁵ Bardzo stare (prawdopodobnie średniowieczne) polskie przysłowie (odpowiednik łacińskiego *Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam* czyli w dosłownym tłumaczeniu „Kto kocha żabę, żabę uważa za Dianę”) [<http://zaczytani.blox.pl/2013/02/Katarzyna-Klosinska-Slownik-Przyslow-Przyslownik.html>]. / Дуже старе (скоріш усього середньовічне) польське прислів'я (відповідником до латинського *Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam*, що в дослівному перекладі означає „Хто жабу кохає, той жабу вважає Діаною”).

розважливого чоловіка. ■ ~ □ ◇ **Мієć кielbie we lbie** [LPw]. *Przysł., iron.-żart., nieprzych.* Być nieodpowiedzialnym, lekkomyślnym, mimo swego wieku niepoważnym; mieć pstro w głowie.

805. **МАЛЁНЬКА ПРА́ЦЯ КРА́ЩА ЗА ВЕЛІ́КЕ БЕЗДІ́ЛЛЯ** [УФ: 110]. *Присл., схв.* Працьовитість завжди цінується, а безділля засуджується. ■ ~ ◇ **Lepszy jeden czyn niż tysiąc planów** [УФ: 110]. *Przysł., aprob.* Lepiej zrobić coś konkretnego, niż tylko planować.

806. **МАЛІ́ ДІ́ТИ — МАЛІ́Й КЛО́ПІТ, А ПІ́ДРОСТУ́ТЬ — БУ́ДЕ ВЕЛІ́КИЙ** [СУМ-11(4): 187]. *Присл., застер.* Життєва закономірність — із дорослими дітьми і проблемами дорослі. ■ ~ **Małe dzieci — mały kłopot, duże dzieci — duży kłopot** [WSJP]. *Przysł., ostrz.* Im dzieci starsze, tym więcej z nimi problemów i kłopotów.

807. **МА́ННА НЕБЕ́СНА (З НЕ́БА)** [СУМ-11(4): 623]. *Idiom., бібл., розм., ств.* Про те, що дається легко, без зусиль. Δ *А поки що, дорогі брати й сестри, не сидіть склавши руки, не очікуйте манни з неба* (Д. Бедзик). ■ **Manna niebieska (z nieba)** [WSJP]. *Idiom., bibl., pot., tw.* Coś dobrego, co przychodzi nagle, niespodziewanie lub łatwo (bez wysiłku). ▼ *Biedota haitańska oczekuje czegoś na kształt cudu, manny z nieba, taniej żywności i natychmiastowego stworzenia setek tysięcy miejsc pracy* („Gazeta Wyborcza”, 14.10.1994).

808. **МА́РТ НЕВІ́РЕН: ТО СМІЕ́ТЬСЯ, ТО ПЛА́ЧЕ** [Ел.]. *Присл., спостер.* Про мінливу березневу погоду. ■ ~ ◇ **W marcu jak w garncu** [USJP]. *Przysł., spostrz.* O zmiennej marcowej pogodzie.

809. **МА́ТИ ГЛА́ДИТЬ ПО ШЕ́РСТІ, А МА́ЧУХА ПРÓТИ ШЕ́РСТІ** [УФ: 101]. *Присл., заст., ств.* Материн дотик завжди лагідніший, ніж мачушин. ■ ~ > **U swojej matki każdy gładki** [УФ: 101] *Przysł., przest., tw.* Najlepiej, kiedy własna matka opiekuje się dzieckiem.

810. **МА́ТИ ГО́ЛОВУ НА КА́РКУ (НА ПЛЕЧА́Х)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., схв.* Розважливо, розсудливо міркувати і діяти; бути розумним, кмітливим. Δ *Маю кланоть батьківської землі, маю освіту, маю голову на плечах, і яюсь проживемо з Марусею на світі*, — сказав Ломицький (І. Нечуй-Левицький). ■ **Mieć głowę na karku** [LPw]. *Idiom., pot., aprob.* Umieć sobie radzić, być pomysłowym, energicznym. ▼ — *To, co mówię. Domy stoją puste. A jakie meble, obrazy! Jak poszukać, pokopać, to i złoto się znajdzie. Trzeba mieć głowę na karku. I panu Surmie bym radził, bo tu różnie się może zdarzyć* (T. Bojarska).

811. **МАТИ МУХИ В НОСІ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., жарт., несхв.* Бути неврівноваженим, вередливим і т. ін. Δ *Мама її трохи дженджурилася: емігрант, мовляв, бабій... Її мама взагалі мала мухи в носі* (В. Бабляк). ■ **Mieć muchy w nosie** [PWN]. *Idiom., pot., żart., nieprzych.* Ktoś grymasi, kaprysi, złości się i dąsa bez powodu. ▼ *Na przykład komendantka będzie miała muchy w nosie* (J. Krzysztoń).

812. **МАТИ НЮХ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., жарт.-ірон., схв.* Добре орієнтуватися в будь-якій ситуації за різних обставин. Δ *О-о! та він нюх має: зна, що кому треба; догодить всякому зможе* (Панас Мирний). ■ ♦ **Mieć [dobrego] nosa** [Fraz]. *Idiom., pot., żart.-ірон., aprob.* Umieć trafnie coś przewidzieć, ocenić. ▼ — *Wygląda na przebiegłą — szepnęła z tajemniczą nutką w głosie. — Mówię ci, ja tam dobrego nosa* (A. Bahdaj).

813. **МАТИ ОЛІЮ (ЛІЙ, СМАЛЕЦЬ і т. ін.) В ГОЛОВІ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., жарт.-ірон., схв.* Бути розумним, кмітливим, розсудливим і т. ін. Δ *От як може чоловік жити, коли має олію в голові!* (М. Стельмах). ■ **Mieć olej w głowie** [SPS]. *Idiom., pot., żart.-ірон., aprob.* Być sprytnym, mądrym, lub inteligentnym. ▼ *Mam olej w głowie, i teraz jestem stąd! Biznesmen. Mam firmę, prawdziwy pałac, dużą kasę i wciąż będę miał więcej* (H. Sekuła).

814. **[НЕ] МАТИ ПОНЯТТЯ (УЯВЛЕННЯ)** [СУМ-11(4): 468]. *Ідіом., розм., ств.-запереч.* Уявляти (не уявляти) собі щось. Δ *Ви не маєте поняття, яка тут страшенна спекота* (Леся Українка). ■ ~ □ **Nie mieć zielonego pojęcia** [SF]. *Idiom., pot., zaprzecz.* Nie znać się na czymś, nie orientować się w czymś, nie wiedzieć o czymś. ▼ *Ale z jednej strony nie miałam zielonego pojęcia, dokąd który statek płynie, lądowanie gdziekolwiek indziej w Brazylii byłoby dla mnie klęską, a na to, żeby wymóc na kapitanie zmianę kursu, nie posiadałam środków* (Joanna Chmielewska).

815. **МАХНУТИ (МАХАТИ) РУКОЮ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* 1. Перестати займатися чим-небудь, турбуватися про когось або щось, збайдужіти. Δ *Скільки часу ведуться пошуки — все марно. Інший би махнув рукою, та не така людина Борис* (з усн. мовл.). 2. Перестати говорити про щось, обірвати розмову. Δ — *Не гнівіть, кумо, Бога, — почала було говорити сусідка, та потім махнула рукою, — досить їй було й свого* (Леся Українка). 3. Залишити, покинути когось або щось. Δ *Махнути б на неї рукою, та що потім*

робуми? (з узн. мовл.). ■ > **Machnąć ręką** [PWN]. *Idiom., pot., tw.* 1. Zrezygnować z kogoś, czegoś, uznać coś za stracone. ▼ ...może lepiej bym zrobił, gdybym **machnął** na wszystko **ręką** i zniknął ludziom z oczu, pojechał gdziekolwiek byle daleko... (J. Andrzejewski). 2. Zlekceważyć kogoś, coś, przestać zwracać na kogoś, coś uwagę. ▼ *Kazik przeważnie zachowywał się jak obrażona primabalerina. Machnąłem jednak na to ręką, bo nie chciałem wywoływać kolejnego konfliktu* (M. Bielecki).

816. **МЄЛЕ ЯЗИКОМ ЯК ПЕС ХВОСТОМ** [УФ: 135]. *Присл., заст., ірон.-жарт., несхв.* Говорять про людину, яка багато і без толку говорить. ■ ~ ◇ **Pleść trzy po trzy** [USJP]. *Przyst., przest., żart.-iron., nieprzych.* Мовити без sensu, pleść глупства.

817. **МЄРТВА БЎКВА** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., книжн., ств.* Про зовнішній, формальний бік справи; про справи, що виконуються формально. Δ *Мертва буква не може пояснити того, що я відчуваю* (з узн. мовл.). ■ > **Martwa litera (prawa)** [NSJP: 410]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Coś, czego nie respektuje, zarządzanie, którego się nie wykonuje. ▼ *Królestwo Koviru nie jest niczym wasalem. Pretensje i roszczenia Tretogoru są bezzasadne i opierają się na martwej literze prawa, które nigdy nie miało mocy* (A. Sapkowski).

818. **МЄРТВА ТІША** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Абсолютно тихо, ніде ні звука. Δ *Сидить Хо і не помічає, що все живе в лісі під впливом страху затаїло дух, перестало жити, що навкруги нього запанувала мертва, прикра тиша* (М. Коцюбинський). ■ ~ □ ◇ **Cicho (cisza) jak makiem zasiał (siał)** [LPw]. *Idiom., porówn., przest., żart., tw.* Bardzo cicho, zupełnie cicho; całkowita cisza. ▼ *Jeszcze jest dość wcześnie, a w stepie cicho jak makiem zasiał* (A. Szklarski).

819. **МЄРТВА ТОЧКА** [СУМ-11(4): 679]. *Idiom., книж., ств.* Положення механізму, при якому всі діючі частини приходять у стан короткочасної рівноваги, нерухомість. Δ (*Харчук*) — ...менер у них... новий голова колгоспу — тисячник, і я думаю, діло з будівництвом повинно рушити з *мертвої точки* (В. Кучер). ■ **Martwy punkt** [LPw]. *Idiom., książk., tw.* Trudna, kłopotliwa sytuacja, gdy brak możliwości rozwiązania problemu; zastój, impas. ▼ *Klasa jednak nie dowiedziała się o przygodzie Jerzego, Bronka i Krysi. Nie umawiając się, wszyscy troje przemilczeli to zdarzenie. Sprawa utknęła w martwym punkcie* (Z. Żurawska).

820. **МЕРТВІЙ СЕЗОН** [СУМ-11(4): 679]. *Idiom., розм., несхв.* Застій, послаблення розвитку в чому-небудь (торгівлі, промисловості і т. ін.). Δ *Мертвий сезон в країні означає нестачу товарів, застій у техніці, обмеження розвитку продуктивних сил суспільства* (з газети). ◼ ◻ ◇ **Ogórkowy sezon** [LPw]. *Idiom., pot., iron., nieprzych.* Okres, w którym nie dzieje się nic ciekawego w jakiejś dziedzinie (np. w kulturze, polityce), zwykle w czasie wakacji; okres zastoju. ▼ *Sezon ogórkowy w pełni. Lipiec, nic się nie dzieje, zamknięte teatry, urzędy pracują na pół gwizdka. Znajomy profesor na pytanie, co słysząc latem w Krakowie, odpowiedział: — Nic, kompletnie nic, mizeria!* („Dziennik Polski”, 12.07.1999).

821. **МЕТАТИ (РОЗКИДАТИ, РОЗСИПАТИ і т. ін.) БІСЕР (ПЕРЛИ) СВІНЯМ (ПЕРЕД СВІНЯМИ)** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., розм., ірон., груб., зневаж.* Марно говорити, доводити щось тому, хто не може збагнути, не здатний або не хоче зрозуміти того, що йому кажуть. Δ *Я не раз свиням бісер метав, та нічого життя не навчило* (С. Пушик). ◼ ~ **Rzucac perły przed wieprze** [PWN]. *Idiom., bibl., pot., iron., arog., lekcew.* Dawać komuś coś, czego ten ktoś nie potrafi docenić. ▼ (...) *uprzytomnił sobie, że z nikim do tej pory nie był tak szczerzy. „Rzucam perły przed wieprze” — pomyślał* (J. Iwaszkiewicz).

822. **МЕТАТИ ГРОМІ І (ТА) БЛІСКАВКИ** [ФСУМ]. *Idiom., бібл., книжн., ств.* 1. Гнівno, роздратовано говорити, писати про кого-, що-небудь; критикувати, ляяти когось. Δ *І Панас Максимович знову почав метати громи й блискавки на непокірного сина* (В. Минко). 2. Поглядом виражати гнів, обурення, незадоволення; сердито дивитися. Δ *Закидаймо войовниче поблискував хворобливіми оченятами, метав громи й блискавки* (Ю. Збанацький). ◼ ~ > **Rzucac (ciskać) gromy** [NSJP: 242]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Ostro kogoś potępiać, gwałtownie oskarżać, głośno dawać wyraz swemu oburzeniu. ▼ *Przed nami najprawdopodobniej kolejne tygodnie partyjnych konsultacji, mozolnego szukania większości, rzucania gromów przez opozycję na obecny Sejm i rządzącą lewicę oraz przestróg prezydenta, aby nie przyczyniać się do politycznego chaosu* („Rzeczpospolita”, nr 05.04, 2004).

823. **МИ РОДІЧІ: ВАШІ СОБАКИ ЇЛИ, А НАШІ НА ВАШИХ ЧЕРЕЗ ТИН ГАВКАЛИ** [УФ: 101]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Про взаємостосунки, що не є родинними або близькими. ◼ ~ ◇ **Taka**

z nas rodzina, jak siódma woda po kieselu [УФ: 101]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Bardzo daleki krewny.

824. **МІЛЬНА БУЛЬБАШКА** [СУМ-11(1): 254]. *Ідіом., розм., несхв.* Про щось нетривке, нецінне. Δ — *А що ж діяти?* — *розпалився Калиновський.* — *Невже всі наші постанови — фікція, мильна бульбашка?* (З. Тулуб). ■ **Bańka mydlana** [NSJP: 37]. *Idiom., pot., nie-przych.* Coś nietrwałego, złudnego i nierealnego do osiągnięcia. ▼ *Wprawdzie gospodarka amerykańska rozwija się szybciej od europejskiej, ale dzieje się tak za sprawą obniżenia podatków i niskiego poziomu stóp procentowych. Zachęca to do konsumpcji, ale może się okazać jedynie bańką mydlaną* („Gazeta Ubezpieczeniowa”, 25.01.2005).

825. **МИНУВ СПАС — ДЕРЖІ КОЖУХА ПРО ЗАПАС** [УФ: 158]. *Присл., заст., реком.* Народна традиція: після Спасу (19 серпня) починаються заготівки на зиму. ■ ~ ◇ **Na Spasa boćki do ciepła, a baki do lasa** [УФ: 158]. *Przysł., przest., reком.* Po Spasie zaczynają się przygotowania do zimy.

826. **МІША НЕ ПРОЛІЗЕ (НЕ ПРОСКОЧИТЬ, НЕ ПРОБІЖИТЬ)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Ніхто не пройде; надійно (оберігається щось). Δ *Одначе за Арабатську Стрілку ми теж спокійні...* — *Там і миша не пролізе,* — *прохрунів полковник Уоли* (О. Гончар). ■ **Mysz się nie prześliznie (nie przecisnie, nie przemknie)** [LPw]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Nikt nie zdoła się gdzieś przedostać, wymknąć się skądś. ▼ — *Mysz się nie prześlizgnie* — *tłumaczył Pietrowski.* — *Wokół ruin Banku, Hipoteki i dawnego domu Pod Królami Listków rozstawił swoich ludzi* (M. Wolski).

827. **МІЖ ЯКІЙ НАРІД ПОПАДІШ, ТОГО Й ШІПКУ НАДІВАЙ** [УФ: 92]. *Присл., заст., ірон.-жарт., реком.* Варто підтримувати атмосферу, у якій опинився, з метою прихильного ставлення до себе. ■ ~ ◇ **Kiedy wejdiesz między wrony, musisz krakać tak jak one** [USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart., reком.* Znalazłszy się w jakimś środowisku, otoczeniu, człowiek powinien przystosować się i zachowywać się tak jak pozostali członkowie grupy i jak nakazują obyczaje tej grupy.

828. **МІНЯТИ ЯК (МОВ і т. ін.) РУКАВІЧКИ** [СУМ-11(8): 905]. *Ідіом., порівн., розм., ірон.* Міняти часто, легковажно, нерозсудливо кого-, що-небудь. Δ [Лицар:] *А, ти, зрадлива!.. Женихів міняєш мов рукавички!* (Леся Українка). ■ **Zmieniac jak rękawiczki** [NSJP:

844]. *Idiom., porówn., pot., iron.* Zmieniać bardzo często. ▼ *Bo prawda jest taka, że Chirac poglądy zmienia jak rękawiczki. Wiele pięknych idei wygłaszanych przez niego w kwiecistych przemówieniach pozostaje tam na zawsze („Ozon”, nr 5, 2005).*

829. **МІСЬКЕ ТЕЛЯТКО МУДРІШЕ, НІЖ СІЛЬСЬКЕ ДИТЯТКО** [ГРНП-2: 536]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Говорять селяни про розум міщан. ■ ◇ **Mądrzejsza w mieście świnia, jak na wsi gospodynia** [Adalb.: Miasto 4]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Obrażliwie o ludziach ze wsi.

830. **МІЦНІЙ ЯК ДУБ** [АФ]. *Idiom., порівн., розм., схв.* Про сильного, добре складеного чоловіка або парубка. Δ *Міцний як дуб кремезний, слов'янин покійно руки склав в кайданах паперових...* (Леся Українка). ■ **Silny (chłop) jak dąb** [PWN]. *Idiom., prówn., pot., aprob.* Bardzo silny; dobrze zbudowany, wysoki, silny, przystojny mężczyzna. ▼ *Wyglądasz lepiej od niejednego hrabiego. Chłop jak dąb...* (J. Iwaszkiewicz).

831. **МОВ (ЯК) БАРА́Н НА НОВІ ВОРО́ТА ДИВІ́ТИСЯ (ВІРЯЧИ́ТИСЯ і т. ін.)** [СУМ-11(1): 103]. *Idiom., порівн., розм., ірон.-жарт., зневаж.* Дивитися на кого-, що-небудь, виявляючи повне нерозуміння, здивування. Δ *Петро мовчав, тільки втелюючись в Хлипала, мов баран на нові ворота* (Ю. Збанацький). ■ ◇ **Gapić się (patrzeć) jak cielę (wół) na malowane wrota** [NSJP: 94]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart., lekcew.* Patrzyć bezmyślnie nic nie rozumiejąc. ▼ *...więc jedziemy sobie taksówką, ona z tyłu, ja koło kierowcy, żeby nie było nieporozumień, i ja ją widziałem w lusterku, bo tak se usiadła,... prosto z lusterka patrzyła na mnie jak wół na malowane wrota* (Ch. Skrzyposzek).

832. **МОВ ЛІЗЕНЬ ЗЛИЗА́В = ЯК (МОВ) МІ́ЛЬНА БА́НЬКА ЗНІ́КНУТИ (ЩЕ́ЗНУТИ і т. ін.)** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., розм., жарт.* Хтось (щось) безслідно зник (зникло), пропав (пропало) і т. ін. Δ *Все ж інше враз мов лизень злизав. Злизав навіть речі дозволені перед тим цензурою, як „Причепна” Левицького або „Хіба ревуть воли, як ясла повні?” Панаса Мирного та Білика...* (С. Єфремов). ■ ◇ **Przepaść (ulotnić się, zniknąć) jak kamfora** [EDUp]. *Idiom., porówn., pot., żart.* Znikać niepostrzeżenie i bez śladu. ▼ — *Nikt inny zabrać nie mógł. Wczoraj na ostatniej lekcji pióro leżało między nami... I znikło jak kamfora...* (K. Makuszyński).

833. **МОВ (ЯК, НАЧЕ) СОННА МУХА** [СУМ-11(9): 457]. *Idiom., порівн., розм., ірон.-жарт.* Робити щось повільно, мляво. Δ *Ходжу, як сонна муха. Навіть читати не хочеться* (М. Коцюбинський). $\blacksquare \sim \diamond$ **[Ruchawy] Jak mucha w smole** [Wikisł]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Robić coś bardzo wolno, leniwie, ospale. $\blacktriangledown$ *Rozejrzyj się tylko, jacy są interesujący, inteligentni, przystojni. A ty lecisz jak mucha w smołę. Ta smoła poskleja ci skrzydelka. Zmarniejesz...* (M. Nurowska).

834. **МОВА БУЛА РАНІШЕ (ВЖЕ)** [СУМ-11(4): 768]. *Idiom., розм., ств.* Говорилося раніше про кого-, що-небудь. Δ *Була вже мова про те, що дід Григорій був не балакучий, але хочеться ще раз нагадати, що він справді-таки був мовчазний* (О. Довженко). $\blacksquare \sim$ **Była mowa** [NSJP: 476]. *Idiom., pot., tw.* Mówiło się o czymś; coś było przedmiotem rozmowy, rozprawy, dzieła itp. $\blacktriangledown$ *Instytucje, o których była mowa dotychczas, uczelnie, szkoły, drukarnie nie mogłyby się rozwijać, gdyby nie opieka możnych i bogatych ofiarodawców* (J. Ziomek).

835. **МОВА ЙДЕ (ЙШЛА, МОВИТЬСЯ, МОВИЛАСЬ і т. ін.)** [СУМ 11(4): 768]. *Idiom., розм., ств.* Говориться (говорилось) про кого-, що-небудь. Δ *Данило робить над собою зусилля і не знає: чи він божеволіє, чи це насправді йде мова про нього* (М. Стельмах). $\blacksquare \sim$ **Jest mowa** [NSJP: 476]. *Idiom., pot., tw.* Mówi się o czymś; coś jest przedmiotem rozmowy, rozprawy, dzieła itp. $\blacktriangledown$ *Otóż w prezentowanym zarysie duchowych dziejów Polski i hagiografii katolickiej drogi do nowoczesności jest mowa o początkach kapitalizmu we Włoszech, ale nie ma mowy o roli reformacji w polskim procesie modernizacyjnym („Polityka”, nr 03.06, 2004).*

836. **МОВИВШИ СЛОВО, ТРÉБА БУТИ ПÁНОМ ЙОГÓ** [УФ: 149]. *Присл., заст., ств.* За свої слова треба вміти й відповісти. $\blacksquare \sim \square$ **Bądź panem swego słowa** [УФ: 149]. *Przysł., tw.* Trzeba brać odpowiedzialność za swoje słowa.

837. **МОВЧАТИ ЯК РІБА** [СУМ-11(8): 526]. *Idiom., порівн., розм., ірон.-жарт.* Не говорити й слова. Δ *(Журавель:) Та що ж тепер казати? Я мовчу як риба* (І. Микитенко). $\blacksquare \sim \diamond$ **Milczeć jak głaz (kamień, grób, zaklęty)** [LPw]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Nie wyjawiać czyjegoś sekretu, tajemnicy; dochować tajemnicy. $\blacktriangledown$ *Geralt milczał jak głaz, ani razu nie obejrzał się, nie spojrzął na Nilfgaardczyka, który jechał z tyłu i pomagał poecie* (A. Sapkowski).

838. **МО́ЖНА ПІЗНА́ТИ З МО́ВИ, ХТО ЯКО́Ї ГОЛОВІ́** [УФ: 149]. *Присл., заст., ств.* З того, хто і як говорить, можна пізнати, хто якого розуму. ■ ~ **Poznaj po słowie, co kto ma w głowie** [УФ: 149]. *Przysł., przest., tw.* Po rozmowie można poznać, jaki kto ma rozum.

839. **МО́ЛОДІСТЬ — ПТА́ШКОЮ, СТА́РИСТЬ — ЧЕРЕПА́ШКОЮ** [ЕР]. *Присл., заст., песим.* Життєве спостереження: молодість пролітає швидко, старість тягнеться довго. ■ ~ ◇ **Starość nie radość, młodość nie wieczność (śmierć nie wesele)** [USJP]. *Przysł., przest., pesym.* Z wiekiem człowiek zaczyna odczuwać pewne dolegliwości, które uprzykrzają mu życie.

840. **МОЛОКО́ [МА́ТЕРИНЕ] НЕ ОБСО́ХЛО [НА ГУБА́Х]** [СУМ-11(2): 185]. *Ідіом., розм., ірон., зневаж.* Хто-небудь молодий, недосвідчений. Δ *Почала з того, що Залужний, мовляв, молодий, безвусий, а вже бюрократ, що в нього ще **молоко на губах не обсохло**, а він вигадує якусь свою „педагогіку” та „методику”* (Ю. Збанацький). ■ ~ ◇ **Mieć mleko pod nosem** [Wikisł.]. *Idiom., pot., iron., lekcew.* Być kimś zbyt młodym, niedoświadczonym, niedojrzałym. ▼ *To nowe życie było dlań wielce absorbujące, przede wszystkim pochłaniała go praca papierkowa. Ani rusz nie mógł się połapać, o co tu chodzi, a ambicja nie pozwalała mu pytać nadleśniczego, chłopaczyna **miał jeszcze mleko pod nosem*** (M. Nurowska).

841. **МОЛО́ТИ ЯЗЫКО́М** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., зневаж.* Говорити забагато, тарахтотити; багатослівно і порожньо висловлюватися. Δ *А Лушня за те, що добре вміє **язиком молоти**, частує товариство, примовляючи: „Щоб пани здорові були, щоб нам худібки придбали!”* (Панас Мирний). ■ **Mleć (trzepać) językiem (ozorem)** [NSJP: 466]. *Idiom., pot., lekcew.* Mówić dużo, bez zastanowienia; paplać, trajkotać. ▼ — *Dobra z ciebie dziewczyna, wiesz, jak bardzo cię lubimy, ale za często **trzepiesz jęzorem** bez zastanowienia* (I. Matuszkiewicz).

842. **МО́КРА РОБО́ТА (СПРА́ВА)** [СУМ-11(4): 782]. *Ідіом., евфем., розм., несхв.* Злочин, переважно пов'язаний з убивством. Δ [Петерсон:] *Ви не належите до людей, які роблять погоду.* [Бентлі:] *Ви маєте рацію, майоре. Я не майстер **мокрої роботи*** (Я. Галан). ■ **Mokra robota** [NSJP: 846]. *Idiom., eufem., pot., nieprzych.* Rabunek, napad, przy których dochodzi do morderstwa lub zranienia osoby napadniętej. ▼ *Gdyby Korzyńskiej rzeczywiście zależało*

na pozbyciu się Pajkowskiego, mogła wynająć do **mokrej roboty** zaufanego człowieka, choćby Wiesionia (I. Matuszkiewicz).

843. **МО́РЕ ПО КОЛІ́НА (ПО КОЛІ́НО)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон., зневаж.* Хтось нічого не боїться, ніщо його не лякає; усе видається легким, доступним, простим, дозволеним. Δ *Нічого не страшно (Потанові) і по коліна море* (М. Коцюбинський). ▣ ~ **Morze do kolan** [NKJP]. *Idiom., pot., iron., lekcew.* Wszystko wydaje się proste, łatwe i dostępne, nie ma przed niczym strachu. ▼ *Młodemu morze do kolan, jak powiadają Moskale* (z jęz. mów.).

844. **МОРО́З БЕРЕ́** [СУМ-11(1): 228]. *Idiom., розм., ств.* Стає холодно; мороз більшає. Δ *Ой зима, зима, ще й мороз бере* (з пісні). ■ **Bierze mróz (przymrozek itp.)** [NSJP: 63]. *Idiom., pot., tw.* Mróz, przymrozek itp. wzmacnia się. ▼ *I wciąż pada śnieg. I mróz bierze* (z jęz. mów.).

845. **МУ́ДРІЙ ГОЛОВІ́ ДОСИ́ТЬ ДВА-ТРИ СЛО́ВА** [ГРНП-1: 696]. *Присл., заст., схв.* Говорять про людину, якій не треба повторювати кілька разів. ■ **Mądrej głowie dość dwie słowie** [Adalb.: Głowa 119; USJP]. *Przysł., przest., aprob.* Mądrym człowiekowi nie trzeba długo tłumaczyć, żeby zrozumiał, o co chodzi.

846. **МУЖ ТА ЖОНА́ — ОДНА́ САТАНА́** [УФ: 101]. *Присл., ірон.-жарт.* У сім'ї чоловік та жінка — одне ціле. ▣ ▢ **Mąż i żona — kruk i wrona** [УФ: 101]. *Przysł., iron.-żart.* W zgodnej rodzinie mąż i żona stanowią jedność.

847. **МУ́РОМ СТОЯ́ТИ (СТА́ТИ)** [СУМ-11(4): 827]. *Idiom., розм., схв.* Непохитно, незламно стояти, захищаючи когось, щось. Δ — *Взяти сокири і муrom стати біля своєї землі* (М. Стельмах). ■ **Stać (stanać) murem** [NSJP: 480]. *Idiom., pot., aprob.* Stanać zwaartym szeregiem, solidarnie; stanać po czyjejs stronie, bronić kogoś nieustępliwie. ▼ *Córka z synem stanęli murem za matką, z którą pozostali bez środków do życia, gdyż pater familias był człowiekiem bezwzględny i nad wyraz skąpym* (S. Milewski).

848. **[ЯКА́СЬ] МУ́ХА ВКУСІ́ЛА** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.* Що-небудь спричинило комусь поганий настрій, хтось дивно себе поводить, розсердився, нервує і т. ін.; сердитий. Δ *Ну, яка вас муха сьогодні вкусила, що ви такий неможливий?* (А. Іщук). ■ **Mucha (osa) ugryzła** [WSJP]. *Idiom., pot., iron.* Ktoś jest w złym nastroju

i zachowuje się opryskliwie bez widocznego powodu. ▼ *Tomek przybliżył się do Smugi. — Dlaczego kapitan tak niegrzecznie obszedł się z panem? — zapytał. — Co za mucha go ugryzła?* (A. Szklarski).

849. **МУХИ НЕ ЗОБІДИТЬ (НЕ СКРІВДИТЬ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Хто-небудь дуже добрий, сумирний, лагідний. Δ *Тато був добряк-добряк (мухи не скривдить, ніколи голосу не підвищував, тільки на скрипці грав)* (В. Нестайко). ■ **Muchy nie skrzywdzi** [Sfr]. *Idiom., pot., iron.-żart.* O kimś, kto jest dobry, łagodny i nikomu nie mógłby zrobić nic złego. ▼ *...mój stary muchy by nie skrzywdził. To spokojny człowiek, tylko okropny gaduła...* (J. Krakowski).

Н

850. **НА БАРА́НИ ХОДИ́ТИ** [ГРНП-1: 53]. *Присл., евфем., заст., несах.* Ходити напролом, бути впертим і самовільним. ■ ≠ □ **Wziąć (brać, nieść itp.) na barana** [USJP]. *Idiom., przest., pot., tw.* Umieścić, umieszczać kogoś (zwykle dziecko) na plecach, podtrzymując jego nogi rękami, nieść, nosić kogoś w ten sposób. ▼ — *Pali się — mruknął Alunio i założywszy sobie dziewczynkę na barana, zniknął za drzwiami* (J. Iwaszkiewicz).

851. **НА БЕЗРІБ'І І РАК РІБА** [УФ: 125]. *Присл., ірон., ств.* За умови відсутності чогось вагомого, можна задовільнитися і дрібним. ■ **Na bezrybiu i rak ryba** [УФ: 125; USJP]. *Przysł., iron., tw.* W sytuacji braku czegoś pożądanego, można zadowolić się czymkolwiek.

852. **НА БІ́ТІЙ ДОРО́ЗІ ТРАВА́ НЕ РОСТЕ́** [УФ: 153]. *Присл., заст., застереж., песим.* Ідучи протореними шляхами, рідко знайдеш щось нове. ■ **Na bitej drodze trawa nie rośnie** [УФ: 153]. *Przysł., przest., ostrz., pesym.* Ідąc старими ścieżkami rzadko można znaleźć coś nowego.

853. **[ЯК] НА БІДУ́ (НА ГО́РЕ)** [СлЕС: 131]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., співч., песим.* Уживається для вираження засмучення, співчуття. Δ „*Можже, звір*”, — *майнула думка. А в нього, як на біду, не було з собою ніякої зброї* (В. Гжицький). ■ **[Jak] Na nieszczęście** [СлЕС: 131; NSJP: 528]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., współcz., pesym.* Niepomysłnym zbiegiem okoliczności, na domiar złego. ▼ *Sam o tym zapomniałem na nieszczęście, gdyż wieść o przepustce, możliwości uzyskania przepustki, całkiem zawróciła mi w głowie* (J. Krzysztoń).

854. **НА БІК** [СлЕС: 131]. *Ідіом., есл., розм., ств. 1. (анал. присл.).* Не за призначенням; до чужих людей; у чужі місця. Δ *Жарти на бік! Старшому групи перекажіть, що його я власноруч до щурів у клітку запхаю, якщо через годину ви мені того віршомазя не дістане!* (Ю. Андрухович). **2. (анал. прийм.).** Указує на об'єкт, у напрямі до якого розповсюджується підтримка. Δ *Але зате серед польського війська було щось понад п'ять тисяч реєстрових козаків. Рахувати, що всі вони перейдуть на бік Хмельницького, не доводилося* (О. Соколовський). ■ > **Na stronę** [NSJP: 966]. *Idiom., есл. (анал. przyst.), пот., tw.* Na ubocze, z dala od innych ludzi. ▼ — *To kobieta dla konesera, nie dla głupka — powiedziałem od niechcenia, gdy poszliśmy na stronę* (В. Kosmowska).

855. **НА БЛАГО** [СлЕС: 131]. *Ідіом., есл. (анал. прийм.), розм., схв.* Указує на добродійну мету застосування дії. Δ *Із церкви вийшов січовий священик, благословив Тараса і все, що він замислив на благо краю рідного й свого народу* (В. Шевчук). ■ ~ **Dla dobra** [СлЕС: 131; NSSF: 154]. *Idiom., есл. (анал. przyim.), пот., aprob.* W czyimś interesie. ▼ *Bramin robi srogą minę i mówi, że dla dobra swojej karmy nie wolno się targować, że każdy tyle płaci* (М. Cegielski).

856. **НА БОЦІ** [СлЕС: 131]. *Ідіом., есл. (анал. прийм.), розм., ств.* Указує на об'єкт, що під захистом, чи той, на який розповсюджується підтримка. Δ *Я мовчав. Що мав говорити, коли правда була на боці оцього дивного і незрозумілого дядька Лукіяна* (М. Чабанівський). ■ ~ **Po stronie** [СлЕС: 131; NSSF: 643]. *Idiom., есл. (анал. przyim.), пот., tw.* Opowiada się za kimś, popiera kogoś; jest za kimś. ▼ *Prawo było po stronie poszkodowanego* (z jęz. mów.).

857. **НА ВАГУ ЗОЛОТА** [СУМ-11(1): 273]. *Ідіом., розм., ств.* Дуже дорого, високо цінується. Δ — *Це у вас [у Середній Азії] вода на вагу золота, а в нас цього добра вистачає* (Ю. Збанацький). ■ **Na wagę złota** [NSJP: 1279]. *Idiom., пот., tw.* Być bardzo cennym, poszukiwanym. ▼ *Szukałam jakiegoś normalnego noclegu, ale o tej porze roku tam każde łóżko jest na wagę złota, a ja miałam z trudem na chleb i mleko* (М. Soból).

858. **НА ВЕРБІ ГРУШІ [А НА ОСІЦІ КИСЛИЦІ; А НА СОСНІ ЯБЛУКА]** [УФС]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт. 1.* Неправда, брехня. Δ *А може то така правда, як на вербі груші* (Т. Шевченко). **2.** зі сл. **наговорити, набалакати** і т. ін. Нісенітниця, дурниці.

Δ — *Вже ви, мамо, наговорите на вербі груші, а на осиці кислиці* (І. Нечуй-Левицький). 3. зі сл. **обіцяти** і под. Щось нездійсненне, нереальне. Δ *Нема ніде нічого, а вона якогось дуба смаленого прavitь та обіцяє груші на вербі!* (Леся Українка). ■ ~ > **Obiecywać gruszki na wierzbie** [SF]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Obiecywać rzeczy niemożliwe do spełnienia, nierealne. ▼ *Nie pomogą nam charyzmatyczni przywódcy, obiecujący gruszki na wierzbie. Potrzebni są po prostu przyzwoiici ludzie, znający się na swojej robocie i programy załatwiania konkretnych spraw* („Tygodnik Ciechanowski”, 10.02.2005).

859. **НА ВИДАННІ**. Див. **НА ПОРІ**.

860. **НА ВІКИ [ВІЧНІ]** [СУМ-11(1): 671]. *Idiom., бібл., книжн., ств.* Назавжди. Δ *Поминай мене, не удавайся у тугу... прощай на віки вічні!..* (Г. Квітка-Основ'яненко). ■ **Na wieki [wieków]** [NSJP: 1125]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Na długo, na zawsze. ▼ *Inni w trumnach na wieki wieków a on w ścieżkę wdeptany na przekór nawet nie wstał się ze mną przywitać...* (J. Kulmowa).

861. **НА ВІТЕР ГОВОРІТИ (КІДАТИ СЛОВА́ i т. ін.)** [СУМ-11(1): 679]. *Idiom., розм., несхв.* Даремно, марно говорити. Δ [*Марусяк:*] *Бо знай, небого, я на вітер говорить не вмію* (І. Франко). ■ ~ **Rzucąć słowa na wiatr** [NSJP: 1121]. *Idiom., pot., nieprzych.* Мовити щось, чого się potem nie dotrzymuje, nie spełnia. ▼ *Ale ten pomysł Jalcyn, jak to bywa u niego, ogłosił bez należytego przemyślenia. Rzucił słowa na wiatr* („Gazeta Wyborcza”, 29.07.1997).

862. **НА ВОЛОСІНКУ (ВОЛОСІНУ)** [СлЕС: 135]. *Idiom., есл. (анал. присл.), ств.* Трішечки, зовсім мало. Δ *Тепер такий світ, що й на волосинку нема дурниці... Тепер комерція!* (М. Коцюбинський). ■ ~ **O [mały] włos** [NSJP: 1137]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), tw.* Mało brakowało, omal. ▼ *Doron stał jakiś czas w bezruchu, patrząc na swe dzieło. Dał się pochwycić tołpawie jak durny młodzik, bo dawno już nie walczył. Tym razem umknął śmierci o włos* (Т. Коłodziejczak).

863. **НА ВСЕ ГО́РЛО** [СУМ-11(2): 132] = **НА ВСІ ЗАСТА́ВКИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Дуже голосно, скільки є сили. Δ *А Соловей аж горло надриває і на всі заставки співає* (Л. Глібов). ■ **Na całe gardło** [LPw]. *Idiom., pot., tw.* Najgłośniej jak tylko się da; на cały głos (tylko w odniesieniu do głosu człowieka). ▼ *I pognał przez wieś w stronę posterunku, krzycząc na całe gardło „Milicjaaa!!!”* (А. Мularczyk).

864. **НА ВСІ ЗАСТÁВКИ.** Див. **НА ВСЕ ГÓРЛО.**

865. **НА ВСЯ́КУ ХВÓРИСТЬ ЗІЛЛЯ РОСТЕ́** [УФ : 126; ПП]. *Присл., заст., оптим.* Природними засобами можна лікувати будь-яку хворобу. ◼ ~ < ◻ ◻ **Lekarz leczy — natura uzdrowia** [УФ : 126]. *Przysł., książk., tw.* Lekarz jest jedynie pomocnikiem natury, nie może jej ani zastąpić, ani wyręczyć w procesie leczenia.

866. **НА ГНИЛІ́Й (КО́ЖНИЙ) ТОВА́Р Є СЛІ́ПІЙ (СВІ́Й) ПОКУПЕ́ЦЬ.** Див. **НА́ЙДЕТЬСЯ КУПЕ́ЦЬ І НА ДІРЯ́ВИЙ ГОРНЕ́ЦЬ.**

867. **НА ГОРО́ДІ БУЗИ́НА, А В КІ́ЄВІ ДЯ́ДЬКО** [УФ: 135]. *Присл., ірон.-жарт.* Каламбурний вислів про речі, що не стосуються одна одної: бузина в городі не має жодного відношення до київського родича. ◼ ~ ◊ **Co ma piernik do wiatraka** [USJP]. *Przysł., iron.-żart.* O rzeczach, które nie mają ze sobą żadnego związku.

868. **НА ДВА ФРО́НТИ** [СУМ-11(10): 645]. *Ідіом., ірон.-жарт.* Одночасно у двох напрямках (про дії, діяльність кого-небудь). **Δ** *А юний шофер? Цей хай собі запам'ятає: коли гадає вітрогонити на два фронти, то тут йому і кучерявий чуб нічогосінько не допоможе* (Я. Гримайло). ■ **Na dwa fronty** [WSJP]. *Idiom., iron.-żart.* Jednocześnie działający w dwóch lub więcej sferach albo dziedzinach. ▼ *Odpowiadając na apel Francji i Wielkiej Brytanii, Stalin postanowił zagrać na dwa fronty, w myśl zasady — kto da więcej?* (A. Dybowska).

869. **НА ДО́БРІЙ ЗЕМЛІ́ ЩО НЕ ПОСІ́ЄШ, ТЕ Ї́ ВРÓДИТЬ** [УФ: 158]. *Присл., спостереж., схв.* На благодатному ґрунті все швидко розвивається. ◼ ~ ◊ **Na dobrej roli i chude ziarno zejdzie** [УФ: 158]. *Przysł., spostrz., aprob.* Na dobrej glebie wszystko urośnie.

870. **НА (В (У)) ЖАРТ** [СлЕС: 41]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Несерйозно, жартома. **Δ** *Ну, вона [Олена] не така дурна, як ти, і розуміє, де в жарт, а де до діла, — насутився бригадир* (В. Симоненко). ■ **Na żart (żarty)** [СлЕС: 41; NSJP: 1304]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Dla zabawy, dla śmiechu, nie na serio. ▼ *Żalowałem, że poprzedniego dnia pozwoliłem sobie na żart, tytułując go porucznikiem. Zbyt mocno zapisałem się w jego pamięci* (M. Bielecki).

871. **НА ЗА́ЗДРИСТЬ** [СлЕС: 139]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Указує на високий ступінь ознаки; надзвичайно. **Δ** *В Устини дочка виросла людям на заздрість* (С. Чорнобривець). 2. Так, щоб

викликати почуття заздрощів. Δ *Він усівся на передньому сидінні, гордий з того, що має можливість на заздрість сусідам проїхатися в такій машині* (Ю. Збанацький). ■ > **Nad podziw** [СлЕС: 139; NSSF: 473]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Так, że lepiej nie można (było) oczekiwać; niezwykły, wyjątkowy. ▼ *Do pasa była to, jak się już rzekło, panna nad podziw urodziwa, od pasa zasię ryba srebrzystą łuską błyszcząca* (A. Oppman).

872. **НА ЗАКУ́СКУ** [СлЕС: 139]. *Ідіом., есл., розм., ств. 1. (анал. присл.)* Закінчуючи; у заключній частині. Δ [*Подорожні:*] — *Смачно погостювали в братишок? Тепер кота зварити на закуську* (В. Барка). **2. (у ролі встав. сл.)**. На кінець. Δ *Він говорив довго і, на закуську, заспівав* (з усн. мовл.). ■ > **Na deser = Na dodatek = W dodatku** [СлЕС: 139; WSJP]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Так, że ma to być ostatnim, z punktu widzenia mówiącego miłym lub ciekawym, etapem działania, o którym mowa. ▼ *Myślał, że rozmowa jest skończona, ale okazało się, że najgorsze Brunner zachował sobie na deser* (A. Zbych).

873. **НА ЗБІ́ТКИ** [СлЕС: 139]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., несах.* На зло, навмисне. Δ [*Євгеній:*] — *Отже, кажете, що хотів [пан] пасовисько продати жидові. [Селяни:] — Та то нам на збитку* (І. Франко). ■ **Na złość** [СлЕС: 139; NSJP: 1279]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., nieprzych.* На przekór, wywołać celowo gniew, złość. ▼ *Nie pamiętam, jak jej na imię. Jedna jest Jytte, a druga Inger, chyba na złość tak je ochrzcili, żeby się myliło* (Joanna Chmielewska).

874. **НА ЗГА́ДКУ** [СлЕС: 139]. *Ідіом., есл., розм., ств. 1. (анал. присл.)* Щоби пам'ятати, не забувати. Δ *Біжить і роздає людям ті стрічки, мовляв, беріть на згадку, переконайтеся, що вони справжні* (М. Чабанівський). **2. (анал. прийм.)** Уживається при вказівці на те, що є пам'ятною подією. Δ *Візьми на згадку про мене, може, й не побачимось, — сказала Катюша, обхопила мою голову і поцілувала в лоб* (М. Чабанівський). ■ > **Na pamiątkę (dla pamięci)** [СлЕС: 139; WSJP]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Так, aby samemu pamiętać i z przyjemnością lub szacunkiem wspominać kogoś lub coś albo aby być przez kogoś zapamiętanym i wspomnianym. ▼ *Zwała się siostrą Weroniką, aczkolwiek niegdyś marzyła, by przybrać imię Joanna, na pamiątkę innej wiejskiej dziewczyny, która sprawiała średniowieczne szyki francuskiego rycerstwa, a później zginęła na stosie* (A. Szczypiorski).

875. **НА ЗЛОДІЄВІ Й ШАПКА ГОРІТЬ** [УФ: 146]. *Присл., жарт.-ірон., ств.* Злодій перебуває в постійній напрузі, боячись викриття, тому може сам себе розкрити. ■ **Na złodzieju czapka gore** [SJP–2013]. *Przysł., żart.-iron., tw.* Winowajca na każdym kroku czuje się zagrożony możliwością zdemaskowania go.

876. **НА ЗЛОДІІВ ТАКОЖ ПОМОР НАХОДИТЬ** [ГРНП-2: 259]. *Присл., заст., жарт.-ірон., застереж.* Хоч як довго злодій пакостив людям, але колись прийде кінець його злодіянням. ■ ~ < ◇ **Nie każdy złodziej ma szczęście** [Adalb.: Złodziej 13]. *Przysł., przest., żart.-iron., ostrz.* Nie każdemu udaje się ukraść, oszukać. Czasem przestępstwo wychodzi na jaw.

877. **НА КОЖНОМУ КРОЦІ** [СУМ-11(4): 362]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Завжди. Δ *За руки ми взялись, і тихе павутиння обличчя обпліта на кожному кроці* нам (В. Сосюра). 2. Безперервно, щоразу. Δ *Сьогодні всі були якісь особливо вразливі і ображались на кожному кроці* (О. Гончар). ■ **Na każdym kroku** [Sfr]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* 1. Zawsze. ▼ *Dziś na każdym kroku między człowieka a człowieka wciska się Rzecz, przedmiot* (A. Bobkowski). 2. W każdej sytuacji. ▼ *Jak to możliwe, że ten rząd na każdym kroku jest krytykowany; nie daje mu się najmniejszych szans* (z radia).

878. **НА КОПІЙКУ** [СлЕС: 142] = **НІ (ЇНІ) НА КОПІЙКУ** [СлЕС: 142]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Зовсім мало. Δ *На копійку вип'є, а прийде додому — усе переверне* (Панас Мирний). ■ ~ **Za grosz** [СлЕС: 142; NSSF: 226]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Wcale. ▼ *Z jakich pozycji pan to pisał? Nie ma tu za grosz ideowości! Dla pana praca to jest tylko praca?! (J. Stawiński).*

879. **НА КОРЕНІ** [СлЕС: 142]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Про хліб у полі, який ще не зібрали, або про траву, яку ще не косили. Δ *Був тут і... хліб, куплений на корені* (М. Стельмах). 2. На самому початку, не даючи розвинутися. Δ *Погану поведінку учнів учителька вирішила присікати на корені* (з усн. мовл.). ■ ◇ **Na pniu** [Sfr]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* 1. O nieskoszonym zborzu. ▼ *W tym roku rolnicy sprzedali zboże na pniu* (z jęz. mów.). 2. Natychmiast, w chwili ukazania się na rynku, pojawienia się czegoś atrakcyjnego (zwykle o kupowaniu, sprzedawaniu czegoś); na początku. ▼ *Trzeba światu pokazać ten piękny zakątek, górali. Zachodnie telewizje kupią to na pniu* („Tygodnik Podhalański”, nr 37, 1999).

880. **НА КРАСІВУ ЖІНКУ ГАРНО ДИВІТИСЯ, А З РОЗУМНОЮ — ГАРНО ЖІТИ** [УФ: 101]. *Присл., схв.* Обираючи дружину, поціновували не тільки красу дівчини, а її розум, працьовитість, уміння. ■ **Na ładną kobietę miło patrzeć, a z mądrą dobrze żyć** [УФ: 101]. *Przysł., aprob.* Wybierając żonę, zwraca się uwagę nie tylko na urodę, a również na jej rozum, pracowitość, umiejętności.

881. **НА КУЛАЧКАХ** [СлЕС: 143]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* У кулачному бою. Δ *Чи, бува, на кулачках, чи там підлізти під бугая й підняти його на собі, — то було дідові раз плюнуть* (Остап Вишня). ■ ♦ **Na pięści** [СлЕС: 143]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Walka z użyciem pięści. ▼ *Ale Angus, choć walka na pięści była podstawową rozrywką chłopców w szkole, nie spotkał się dotąd z prawdziwym knock-out'em, natomiast wiedział, że nawet prawdziwym bokserom udaje się to rzadko* (Andrzej Anonimus).

882. **НА КШТАЛТ** [СлЕС: 143]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* На зразок, схожий. Δ *Керовані хибними мотивами, ми всі, за винятком хіба одного Шолохова, вилучили з своєї творчої палітри страждання... Ми замінили його чимось на кшталт подолання труднощів...* (О. Довженко). ■ **Na kształt** [SJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* W rodzaju, na podobieństwo czegoś. ▼ *Z hektycznym pośpiechem wyskakiwały z mroku podłużne światelka kontroli balistycznej, potakiwały im upewniająco perłowe lampki zdalnego sterowania, potem ukazały się, na kształt kolorowej choinki, sygnały o kolejnym odrzucaniu wypalonych łusek...* (S. Lem).

883. **[ХОДІТИ, ПІТІ] НА ЛІВО** [СлЕС: 131]. *Ідіом., есл., розм. (анал. присл.), несхв.* Нелегально, неофіційно; порушуючи норми моралі; не туди, куди потрібно. Δ *Микола ходить на ліво: зраджує дружину* (з усн. мовл.). ■ **Na lewo** [СлЕС: 131; NSSF: 307]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., nieprzych.* Nielegalnie, nieoficjalnie. ▼ *Ach, sprawy z urzędu, ach, zajęcie łube, śmiało bierz na lewo, wszak pracujesz z UB!* (J. Szpotkański).

884. **НА ЛОБІ НАПІСАНО** [СУМ-11(4): 535]. *Ідіом., розм., ірон.* Відразу видно, помітно за зовнішнім виглядом. Δ *І тут уже я не міг стерпіти. Адже в Боба й на лобі написано було, що то його батько, то чого ж це він привселюдно називає його „оцим чоловіком”, чому не зізнається, що він син Мусіїв?* (Є. Гуцало). ■ ~ **Mieć wypisane na czole (twarzy)** [SJP]. *Idiom., пот., iron.* Po kimś coś widać,

coś poznać (звичайно щоś уjemnego). ▼ *Gosia pewnie nie odejdzie. Ma wypisane na czole, że tu zostanie. Tylko jeszcze parę razy powie, że już ma dość, że odchodzi. Jak każda z nas* (M. Soból).

885. **НА ЛОЊІ АВРААМОВОМУ** [Wikisl.]. *Idiom., бібл., книжн., схв.* У вічному блаженстві, у раю. Δ *Добре, ще, що я здогадався послати ноти, книги та ще зишток українських пісень. А то мої добрі хutorяни могли б подумати, що я вже на лоні Авраамовому* (Т. Шевченко). ▣ ~ > [**Pójsć (udać się, przenieść się) na] Łono Abrahama (Abrahamowe)**] [NSJP: 423; SZF]. *Idiom., bibl., książk., aprob.* Zasłużony odpoczynek po śmierci człowieka sprawiedliwego, bogobojnego. ▼ — *Na łonie Abrahama nie będzie jej lepiej — odezwiała się Tafet. — Cały dzień znoszą nam owoce, wina, chleby i mięso, czego dusza zapagnie. A jaką wannę mamy!... cała miedziana. A jakie naczynia kuchenne!...* (B. Prus).

886. **НА ЛЮДЯХ** [СлЕС: 143]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Серед людей, у присутності інших, у товаристві. Δ *На людях Богуна всі бачили спокійним і щасливим* (С. Качура). ▣ ~ **Przy ludziach** [NSSF: 137]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Publicznie, w obecności obserwatorów. ▼ *Musiałam tu przyjść, bo nic innego nie przyszło mi do głowy, nie chciałam za nic, żeby mnie odwoził, przyjeżdża po mnie, nie mogę robić scen przy ludziach...!* (Joanna Chmielewska).

887. **НА НОВІЙ РІК ПРИБАВИЛОСЬ ДНЯ НА ЗАЯЧИЙ СКИК** [УФ: 158]. *Присл., заст., жарт., спостер.* На новий рік уже помітно прибавляється день. ▣ ◇ **Na Nowy Rok przybywa dnia na barani skok** [USJP]. *Przysł., przest., żart., spostrz.* Od początku stycznia długość dnia szybko się zwiększa.

888. **НА НОСІ = БІЛЯ ПОРÓГУ** [СлЕС: 156]. *Idiom., есл. (у ролі присудка), розм., жарт., ств.* Скоро, незабаром. Δ *Даю вам відпустку на тиждень. Тим більше, що іспити у вас на носі* (Н. Рибак). ▣ ◇ **Za pasem = Na karku = U progu = Tuż tuż** [СлЕС: 145]. *Idiom., есл. (w roli predykatu), пот., żart., tw.* Niedługo, wkrótce. ▼ *Wiosna i sezon remontów już za pasem, najwyższy więc czas na zastanowienie, czy nie musimy czegoś w mieszkaniu naprawić lub pomalować* („Życie Warszawy”, nr 12.02, 2002).

889. **НА ОКО** [СлЕС: 146]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Приблизно, без точного визначення, підрахунку. Δ *Доки очі не звикнуть до гірських умов, старший лейтенант заборонив і собі, і сво-*

їм підлеглим визначати дистанцію **на око** (О. Гончар). ■ **Na oko** = **Z grubsza** [СлЕС: 146; Wikisł.]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Мniej więcej; przypuszczalnie. ▼ — *I cóż z tego? To tchórz! Na oko kawał chłopca, proszę pana, a w gruncie rzeczy tchórz* (J. Przybora).

890. **НА ОЧАХ** = **У МОМЕНТ** [СлЕС: 146]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Так, що помітно іншим, швидко. Δ *А це просто тобі вже на очах, видно, задумали грабувати* (В. Винниченко). ■ **Na oczach** = **W mgnieniu oka** [СлЕС: 146; NSSF: 420]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* W czyjejś obecności, tak że ktoś może to widzieć, obserwować; szybko, natychmiast, w okamgnieniu. ▼ *Chodź, nie siedźmy tutaj na oczach wszystkich ludzi* (T. Konwicki).

891. **НА (ПО) ПАЛЬЦЯХ [ОДНІЄЇ РУКІ] МОЖНА ПЕРЕЛІЧИТИ (ПОРАХУВАТИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Кого-, чого-небудь дуже мала кількість. Δ *Вони (краці люди)... замінили свій хатній халат на службовий каптан. То, правда, були ще тільки стовпи, одинокі рядчики, що їх по пальцях перелічиш* (Панас Мирний). ■ ~ **Na palcach [jednej ręki] policzyć** [LPw]. *Idiom., пот., iron.-żart.* Kogoś, czegoś jest bardzo mało, ledwie kilka, kilku (kilkoro). ▼ *Miasta, które mogłoby leżeć gdziekolwiek w kraju, w którym rozgrywa się powieść, większość miast w Polsce jest bowiem identyczna w swojej brzydocie. Stały się one, może z wyjątkiem kilku, które da się policzyć na palcach jednej ręki, ofiarą owych wędrówek ludów sprzed półwiecza* (D. Bieńkowski).

892. **НА ПАЛЬЦЯХ ХОДИТИ** [СУМ-11(6): 25]. *Idiom., розм., ств.*
1. Рухатися обережно, навшпиньках, щоб уникнути шуму. Δ *Товариші по роботі приймали мою коротку задуму за хвилини натхнення, ходили тоді на пальцях і притишували голоси* (Ю. Яновський). 2. перед ким. Побоюючись кого-небудь, лестити, запобігати перед кимось впливовим, авторитетним. Δ *Перед Граб'янкою всі на пальцях ходили, а Зоньку годували штурханцями по кутках* (Лєся Українка). ■ > **Chodzić na palcach** [NKJP]. *Idiom., пот., tw.* Chodzić cicho, aby komuś nie przeszkadzać, zachowywać się dyskretnie. ▼ *Ojciec stanął do tego konkursu. Pracował dniem i nocą, strasznie. Nie wolno było wówczas nikomu przychodzić do domu, dla wszystkich drzwi były zamknięte, a one, matka i Gabriela, chodziły na palcach* (Z. Żurakowska).

893. **НА ПАРУ** [СлЕС: 147]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Удвох, разом з кимсь. Δ *Там можна було пити самому в номері, на*

пару, у товариствах, три рази денно, натице і на ніч, або цілу ніч (Т. Прохасько). ■ ~ **We dwoje** [СлЕС: 147]. *Idiom., esł. (anal. przysł.), pot., tw.* Razem, razem z kimś. ▼ *Z pewnością ktoś jeszcze oprócz nas tam był, bo nie wyobrażam sobie szkoły **we dwoje*** (R. Kobierski).

894. **НА ПЕРЕП'ЇТТІ** [СлЕС: 147]. *Idiom., esł. (анал. присл.), розм., ств.* У стані сумнівів, хитань при виборі подальшого шляху. Δ *Не статъ, не ждатель в путі, **на перепутті**, а прокладать, торить шляхи, стежки* (П. Дорошко). ■ **Na rozdrożu (rozstaju)** [СлЕС: 147; NSSF: 566]. *Idiom., esł. (anal. przysł.), pot., tw.* Musi, powinien dokonać wyboru. ▼ *Okazuje się, że roztrząsając problemy ewolucji nikomu nieznanym organizmów sprzed milionów lat, stajemy **na rozdrożu** wymagającym wyboru jednej z wielu dróg wiodących ku poznaniu, wielu epistemologii* (J. Dzik).

895. **НА ПЕРШІЙ ПОГЛЯД** [СлЕС: 147]. *Idiom., esł. (анал. присл.), розм., ств.* Спочатку, по першому враженню. Δ *Ішов справді парубок. **На перший погляд** йому, може, літ до двадцятка добиралося* (Панас Мирний); *в ролі встав. сл.* Δ *Марія, **на перший погляд**, була відмінницею* (з усн. мовл.). ■ ~ **Na pierwszy rzut oka** [СлЕС: 147]. *Idiom., esł. (anal. przysł.), pot., tw.* О вступней, похопней оцenie: pozornie, bez głębszej analizy. ▼ ***Na pierwszy rzut oka** mogłoby się wydawać, że tutaj znajdziemy wątki pokrewne* (B. Dobroczyński); *w roli wyrazu wtrąconego.* ▼ *Była zatem niesprawiedliwie gruba, gdyż — jak wiadomo — istniało tyle osób zdecydowanie gorszych od niej, przepelnionych niepokohatowaną nienawiścią do siebie i bliźnich — a przecież, **na pierwszy rzut oka**, tak pociągających! Wyglądających na tak szczęśliwych!* (B. Swiderski).

896. **НА ПІСКУ БУДУВАТИ (ПОБУДУВАТИ)** [СУМ-11(5): 210]. *Idiom., бібл., розм., несхв.* Грунтуватися на ненадійній, непевній основі. Δ *Коли... тягли [деякі критики] наше образотворче мистецтво до наслідування безживних візантійських зразків, то **будували** вони свою будову **на піску*** (М. Рильський). ■ **Budować na piasku** [NSJP: 652]. *Idiom., bibl., pot., nieprzych.* Mieć plany, zamiary nie mające rzeczowych podstaw; snuć nierealne marzenia. ▼ *Budowanie na przyjemności jest **budowaniem na piasku**, budowanie na miłości jest budowaniem na skale* (М. Zięба).

897. **НА ПОВНІЙ ГОЛОС** [СУМ-11(2): 115]. *Idiom., розм., ств.* З усією повнотою і глибиною. Δ *[Крикун:] Дійсно, вона [фронтowa*

газета] не висвітлює **на повний голос** рядових героїв (О. Корнійчук). ■ **Na cały głos (gardło)** [WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Nie hamując siły swojego głosu. ▼ — *Zagłada przez was, mężczyzn! Zagłada! — tak się drze na cały głos, że uszy najlepiej by zatkać* (D. Bieńkowski).

898. **НА ПОРІ́ = НА ВИДАННІ́** [СлЕС: 148]. *Ідіом., есл. (у ролі присудка), розм., ств.* У розквіті сил, у шлюбному віці. Δ *Верига глянув на неї і сам замилювався — аби трапився козак, дівка вже на порі́, а за гречкосія не личить таку козачку збувати* (П. Панч). ■ **[Panna] Na wydaniu (do żeniaczki)** [СлЕС: 148; NSJP: 1161]. *Idiom., есл. (w roli predykatu), pot., tw.* Dziewczyna (mężczyzna) dojrzała (-y) do małżeństwa. ▼ *W domach posiadających panny na wydaniu odezwała się nawet muzyka* (T. Konwicki).

899. **НА ПОРО́ЗІ** [СлЕС: 148]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), книжн., ств.* Напередодні чогось, перед чимось. Δ *З цим призвищем і увесь такий, як він є — це красномовний показник, символ всього його племені — уже напівміфічного племені удеге, що отак-о доходить краю і стоїть на порозі́ в небуття* (І. Багрянний). ■ **~ U progu** [СлЕС: 148; NSSF: 510]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), книжк., tw.* Na samym początku, kiedy coś się zaczyna; coś niedługo nastąpi, zbliża się. ▼ — *Pański wewnętrzny świat, panie Ireneuszu, stoi u progu apokalipsy!* (W. Kowalewski).

900. **НА ПО́ТІМ** [СлЕС: 150]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* На пізніший час, до іншого разу. Δ *Кирикові захотілося бути добріш, так захотілося, що він не став відкладати добрих діл на потім і простягнув свою ложку Маркерієві* (П. Загребельний). ■ **Na potem** [СлЕС: 150; SJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Na późniejszy okres. ▼ *Żałował, że nie mógł zabrać biesbarmaku, jak się to mówi, na potem, aby uraczyć Zosię i bliskich w ziemiance, którzy dawno nie oglądali mięsa* (J. Krzysztóń).

901. **НА ПОТІ́ХУ** [СлЕС: 150]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Щоб розважити, розсмішити, розвеселити, утішити когонебудь, дати розраду в горі. Δ *Іваниха вже зрання плакати почала, плаче і тепер, дождаючи сина. Кажуть їй сусідки щось, либонь на поті́ху, та вона вже й не слухає* (Лєся Українка). ■ **~ Dla zabawy (rozrywki, pociechy) = Ku uciesze (radości)** [СлЕС: 150; NSSF: 770]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Żeby się bawić, cieszyć; lekkomyślnie, dla kawału, dla draki. ▼ — *Król i Birzinni nie rozumieją,*

bo nie chcą zrozumieć, ale czy również ty sądzisz, że mnie ta wojna potrzebna jest dla zabawy, rozrywki, popisu? (J. Dukaj).

902. **НА ПОША́НУ** [СлЕС: 150]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Виявляючи до кого-небудь повагу, ушановуючи когось. Δ *Все палили тут невірних на пошану Сабаота* (В. Самійленко). $\blacksquare \sim$ **Dla uczczenia [pamięci] = Ku czci** [СлЕС: 150]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот.* Na znak uszanowania (szacunku). $\blacktriangledown$ *Ze wzruszeniem zwiedzał Zamek Wawelski, dawną siedzibę polskich królów, wyniosły kopiec usypany przez rodaków dla uczczenia pamięci Kościuszki, bohatera narodowego, oraz inne zabytki miasta, stanowiącego kolebkę polskiej kultury* (А. Szklarski).

903. **НА РУШНІ́К СТА́ТИ** [СУМ-11(8): 919]. *Ідіом., розм., ств., етик.* Брати шлюб, одружуватися. Δ *Отак воно велося до Покрови, а тоді й до церкви пішла Прися, то, на рушник ставши, взяла з Микитою чесний шлюб* (А. Кашченко). $\blacksquare \sim \square \diamond$ **Stanać (pójść) przed (do) ołtarzem (ołtarza)** [SPR; WSJP]. *Idiom., пот., tw.* Wziąć ślub. $\blacktriangledown$ *Miała piętnaście lat, gdy ją poznałem. Nie obejrzałbym się za nią, gdyby nie jej aparycja. Wyglądała na starszą. Nie od razu poszliśmy do ołtarza. Zabraniał tego regulamin wojskowy. Ożeniłem się, gdy dostałem dwie gwiazdki* („Gazeta Krakowska”, 20.11.2001).

904. **НА (В, У) СМЕРТЬ** [СлЕС: 156]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Так, що настає смерть. Δ *Це-бо було горде створіння. Як той Дикий кінь, що ладен забити на смерть того, хто по-сміє доторкнутись до нього рукою* (І. Багрянний). 2. Дуже, сильно, нещадно. Δ *Рідко сходилися подорожні застоювати чергу: на цілу ніч, безконечну ніч, що змучувала на смерть* (В. Барка). $\blacksquare >$ **Na śmierć** [СлЕС: 156]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Wyrażenie używane dla podkreślenia intensywności, ogromu czegoś: bardzo, całkowicie, kompletnie. $\blacktriangledown$ — *Tak mi nudno, gdy się zbudzę, chyba się na śmierć zanudzę! Wojedowa rzekł z westchnieniem: — Proszę zacząć przedstawienie!* (Jan Brzechwa).

905. **НА СМІХ** [СлЕС: 156]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Заради жарту. Δ *Недолюбляють дулі й люди; на сміх туленик, а суні — хуртовина велика буде — така, що й Боже борони!* (Л. Глібов). 2. Для насмішки, для посміху. Δ [Богун:] — *Ви ж дивіться, — король хоч би на сміх щось пообіцяв: кладіть, мовляв, зброю до ніг і чекайте на мою ласку* (О. Соколовський). $\blacksquare \sim >$ **Dla smiechu**

(**żartu, hecy, jaj, draki, zgrywy**) [СлЕС: 156; SJP]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Kpina, drwina. ▼ *Dwaj mężczyźni siedzący obok zaczęli się głośno sprzeczać. Każdy z nich twierdził, że ten drugi zabrał mu, oczywiście dla żartu, portfel z pieniędzmi* (B. Świdorski).

906. **НА СТАРЦІВ СУ́ДУ НЕМА́** [УФ: 93; ПП]. *Присл., заст., застереж.* Уважають, що жебрака або каліку засуджувати аморально. ■ **Starców sądzić nie należy** [УФ: 93]. *Przysł., przest., ostrz.* Niemożliwym jest sądzić osobę starszą.

907. **НА ТРІСКИ РОЗБИВА́ТИ (ТРОЩІ́ТИ, ЛАМА́ТИ і т. ін.)** [СУМ-11(10): 275]. *Idiom., розм., ств.* Остаточно, зовсім знищувати щось. Δ *Розбиває [поет] гітару на трісцку і кидає її у грубку* (В. Самійленко). ■ **Rozbić (strzaskać) na drzazgi (w drzazgi)** [NSJP: 158]. *Idiom., pot., tw.* Rozbić zupełnie, całkowicie. ▼ *I tam pustkę też naszli. Tam pachnące deski Z ostatnim niuchem w nozdrzach rozbili na drzazgi* (S. Grochowiak).

908. **НА УСТА́Х (ВУСТА́Х)** [СлЕС: 159]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., ств.* Відомий, у пам'яті, мовленні, словах. Δ *Деся у підсвідомості билась думка: мрійник, поет, знане вітрами настрою вітрило, сліпець з прекрасними словами на устах* (М. Чабанівський). ■ **Na ustach [wszystkich]** [Sfr; СлЕС: 159]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Być przedmiotem powszechnego zainteresowania, tematem rozmów, dyskusji. ▼ *Nie dziw więc, że polscy myśliwcy byli na ustach wszystkich i w sercu każdego Brytyjczyka* (A. Fiedler).

909. **НА ХОД́У** [СлЕС: 159]. *Idiom., esl. (анал. присл.), розм., ств.*
1. Під час руху; продовжуючи рухатися. Δ *Деякі годували волів на ходу, з рук* (О. Гончар). 2. Мимохідь, нашвидку. Δ *Гурт розсипався, розбився і, на ходу прощаючись, розійшлася кожна купка своєю дорогою* (Панас Мирний). 3. Легко, без зусиль, затримок. Δ *А може, це не Щербини були, а хтось із тих, які живуть у моєму лісі? Пігловський на ходу ловить панську думку і одразу ж принорвляється до неї* (М. Стельмах). 4. У робочому стані. Δ *Хай вантажна стріла труда буде вірна, як руки робочі, і машини нехай на ходу будуть в буряні й темні ночі* (Я. Забашта). ■ ~ > **Być na chodzie = W biegu = W pośpiechu = Na chybcika = Od ręki = Z mety (miejsca)** [СлЕС: 159]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Podczas ruchu (jazdy); natychmiast, na poczekaniu. ▼ *Czy Pan wie, że nawet nie zadałem sobie trudu, by wymyślić dla mojej bohaterki inne*

ім'я, а всіх інших позostalých перехрцил бйе як, **на чыбчыка**, на засадзе Michalski — Kichalski (S. Grochowiak).

910. [П] НА ХОЛÓДНЕ ДМУ́ХАТИ (ДУ́ТИ) [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон., ств.* Бути занадто обережним. Δ Мій чоловік... такий вже був обережний, що й **на холодне дмухав** (з усн. мовл.). ■ **Dmuchać na zimne** [УФ: 134; USJP]. *Idiom., pot., iron., tw.* Zachowywać ostrożność, często przesadną. ▼ *Komendant dmucha na zimne*, żeby nikt nie mógł nam zarzucić opieszałości ani braku zdecydowania (T. Konatkowski).

911. НА ЧО́РНІЙ ЗЕМЛІ́ БІ́ЛИЙ ХЛІ́Б РО́ДИТЬ [УФ: 158]. *Присл., ств.* Усе досконале проходить певний шлях гартування. ■ **Na czarnej roli biały chleb się rodzi** [ZPP]. *Przysł., tw.* Wszystko, co jest idealne, ma swoją drogę powstawania.

912. НА ЧУЖІ́Й КО́РОВА́Й ОЧЕ́Й НЕ ПОРИВА́Й, А РА́НО ВСТАВА́Й ТА СОБІ́ УЧИНЯ́Й [УФ: 110]. *Присл., заст., жарт.-ірон., застер., реком.* Не поглядай на успіхи іншого із заздрістю, намагайся сам усього досягти. ◻ ~ ◇ **Nie patrz cudzej rzeczy, swoje miej na pieczy** [ZPP]. *Przesł., przest., żart.-iron., ostrz., reком.* Nie patrz na osiągnięcia innych z zazdrością, a pracuj na swoje własne.

913. НА ШКО́ДУ [СлЕС: 161]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., несхв.* Указує на негативні наслідки, шкоду від чогось. Δ Я й не переступлю того, що **на шкоду** іншим (Ю. Мушкетик). ■ **Na szkodę (niekorzyść; ze szkodą dla)** [СлЕС: 161; NSJP: 991]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., nieprzych.* Przynosząc uszczerbek, stratę, wyrządzając zło moralne lub materialne. ▼ *My wiemy, że ci, co nie chcieli porozumienia Kościoła z Państwem, działali nie tylko na szkodę Polski Ludowej, ale i samego Kościoła* („Rzeczpospolita”, nr 124, 1950).

914. НА ЩА́СТЯ [СлЕС: 162]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. етик. Бажаючи щастя, успіху, удачі. Δ Це тобі, сину, **на щастя** (О. Гончар). 2. схв. Для вираження задоволення з приводу чогось; в ролі вст. сл. Δ **На щастя**, з'явився знов горішняк-друзяка, і не було потреби сидати ще раз за остогидлі і важучі весла (В. Шевчук). ◻ > ◻ **Na szczęście = Ku radości (zadowoleniu)** [СлЕС: 162; WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw., aprob.* Мовіауу віе, że jest tak, jak mówi і uważа, że to dobrze, że tak jest. ▼ **Na szczęście nic się jej nie stało, samochód jednak został chyba skasowany** (К. Gałczyńska).

915. НА ЩИ́ТІ [ФСУМ]. *Idiom., книжн., песим.* Переможе-ний. Δ *Переможений або загиблий.* — *Хтось з пішцив градьської*

варту пробував спинити лавину... і опинився **на щиті** (Р. Федорів). ■ ~ **Wracać na tarczy** [SJP]. *Idiom., książk., pesym.* Przegrywać. ▼ *Przez chwilę był znany. Kapral przysięgał: ja cię popamiętam. Wracaj na tarczy — też mu powiedziano* (S. Grochowiak).

916. **НАБИРА́ТИ ВОДИ́ В РОТ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Уперто мовчати; нічого не говорити. Δ *Вже я й мовчу, вже я й набираю води в рот — все одно... він виведе тебе з останнього терпіння* (Ю. Збанацький). ■ ~ **Nabrać wody w usta** [NSJP: 485]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Przestać mówić (pisać) na jakiś temat; zamilknąć. ▼ — *Panie Zygmuncie! Ależ z pana dzieciak! Nabrali wody w usta i udają, że wszystko w porządku!* (M. Sieniewicz).

917. **НАГНА́ТИ (НАГАНЯ́ТИ, НАВО́ДИТИ, НАВЕ́СТІ́ і т. ін.) ХО́ЛОДУ (СТРА́ХУ)** [ФСУМ; СУМ-11(9): 753]. *Idiom., розм., несхв.* Викликати або посилювати в кого-небудь почуття остраху, переляку. Δ *Такого бідному хлоп'яті холоду нагнав, що тільки ще Трохим погляне на нього грізно, так він уже й труситься* (Г. Квітка-Основ'яненко). ■ **Napędzić strachu (stracha)** [SF]. *Idiom., pot., nieprzych.* Przestraszyć, przerazić kogoś. ▼ *Była zbyt opryskliwa, a więc zbyt spontaniczna i uczciwa, aby nakrzyczeć na mnie tylko po to, żeby mi napędzić strachu* (J. Krzyszoń).

918. **НАГОВОРІ́ТИ (НАПЛЕ́СТІ́ і т. ін.) СІМ МІШКІ́В (КІП) ГРЕЧА́НОЇ ВО́ВНИ = ПЛЕ́СТІ́ (ВЕРЗ́ТИ, ГОРОДИ́ТИ і т. ін.) НІ́СЕНІ́ТНИЦЮ (НІ́СЕНІ́ТНИЦІ́)** [СУМ-11(1): 711]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* Наговорити дурниць, нісенітниць. Δ *Мельхиседек сердито глянув на свою жінку; вона догадалась, що вже наговорила сім мішків гречаної вовни, й прикусила язика* (І. Нечуй-Левицький). ■ ~ ◇ **Pleść (bredzić) jak Piekarski na mękach**⁹⁶ [Sfr]. *Idiom., porówn., pot., żart.-iron.* Mówić bez sensu. ▼ *Kiedy go wreszcie dopadłem i zażądałem wyjaśnień, zaczął pleść jak Piekarski na mękach* (z jęz. mów.).

919. **НАД КНІ́ЖКОЮ (КНИЖКА́МИ) СИДІ́ТИ** [СУМ-11(4): 197]. *Idiom., розм., ств.* Тривалий час читати. Δ *У кімнаті день*

⁹⁶ W roku 1620 chory psychicznie szlachcic Michał Piekarski dokonał nieudanego zamachu na życie króla Polski Zygmunta III Wazy. W trakcie śledztwa torturowany Piekarski składał nonsensowne zeznania, co było źródłem powtarzanego później powiedzenia [Wikisł.]. / У 1620 році психічно хворий шляхтич Міхал Пекарський зробив невдалу спробу замаху на життя короля Польщі Зигмунта III Вази. Під час розслідування тортурований Пекарський давав безглузді свідчення, що й було пізніше причиною виникнення виразу.

в день самотою **над книжками сиджу** я (І. Франко). ■ **Siedzieć nad książką** [NSJP: 381]. *Idiom., pot., tw.* Czytać książkę, uczyć się. ▼ *Student siedzi nad książką. Jego nieruchoma sylweta odcina się od mlecznego tła okna* (Z. Uniłowski).

920. **НАД (ПОНАД) СІЛУ** [СлЕС: 138]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Зверх можливостей, з великими зусиллями, занадто; змушуючи себе. Δ *Наші пращури вкоренилися на цій землі й трималися на ній понад силу* (Г. Клочек). ■ **Ponad siły** [СлЕС: 162; NSSF: 603]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Coś przewyższa czyjeś możliwości, umiejętności; w ostateczności, z braku czegoś lepszego; z wysiłkiem. ▼ *Odprężony z szorstką czułością przez woźnicę, postal chwilę w dyszlach, jakby znużony ponad siły, wreszcie, podgoniony ostro, ruszył wolno pod kran i wetknął pysk w kubel* (Т. Borowski).

921. **НАЗИВАТИ (НАЗВАТИ) РЄЧІ СВОЇМИ (ЇХ) ІМЕНАМИ** [СУМ-11(8): 578]. *Ідіом., розм., ств.* Говорити прямо, не прикрашаючи нічого, не добираючи слів і висловів, що пом'якшують що-небудь. Δ *[Назар:] А зобов'язання треба брати не в кабінеті, а з нами, тут... [Скарбун:] Ви відповідаєте за свої слова? [Назар:] Я називаю речі їх іменами* (М. Зарудний). ■ ~ **Nazywać rzeczy po imieniu** [NSJP: 889]. *Idiom., pot., tw.* Mówić o czymś prosto, otwarcie, bez ogródek. ▼ *A przy tym nie szczędził ostrego języka i wiele razy nazywał rzeczy po imieniu — chwala mu za to, bo przejdzie do historii dziennikarstwa jako konsekwentny, nieujarzmiony do końca publicysta* (Т. Kwiatkowski).

922. **НАЙДЕТЬСЯ КУПЕЦЬ І НА ДІР'ЯВИЙ ГОРНЕЦЬ** [ГРНП-2: 434] = **НА ГНИЛІЙ (КОЖНИЙ) ТОВАР Є СЛІПІЙ (СВІЙ) ПОКУПЕЦЬ** [ПП; УФ: 110]. *Присл., заст., розм., ірон.-жарт., оптим.* На кожний товар є свій купець. ■ ~ ♦ **Przyjdzie głupi, co to kupi** [Adalb.: Kupić 19] = **Na zleżały towar ślepy kupiec** [УФ: 110]. *Przysł., przest., iron.-žart., optym.* Na każdy towar znajdzie się kupiec.

923. **НАКИВАТИ (ЗАКИВАТИ, КИВАТИ) П'ЯТАМИ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* 1. Утекти, швидко виїхати, залишивши місце проживання. Δ *Зніметься оце чоловік, майне на вільні степи Катеринославські або Херсонські... Багато тоді накивало п'ятами й одиноких і цілими сім'ями...* (Панас Мирний). 2. Швидко кинутися навтіки. Δ *Нічого старостам робити, мерцій за шапки та... з хати! Закивали п'ятами, скільки видно!* (Г. Квітка-Основ'яненко).

3. Залишити місце роботи, навчання, вийти зі складу чогось. *Δ Непевні депутати накивали п'ятами з опозиції в коаліцію* (з газети). **■ ~ > ◇ Brać (wziąć) nogi za pas** [Sfr]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Szybko uciekać. **▼** *Odwrót skończył się szczęśliwie tylko dzięki czujności psa, który w porę sygnalizował zbliżanie się jakichś ludzi. Zaczął warczeć niespokojnie, więc Kalias wziął nogi za pas* (H. Rudnicka).

924. **НАЇВСЯ ШІЛОМ БОРЩУ** [ГРHP-1: 169]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* 1. Говорить хтось голодний, який нічого не їв. 2. Говорить хтось бідний, покривджений. **■ ~ Szydłem barszczu nie jedzą** [Adalb.: Barszcz 11]. *Przysł., przest., iron.-żart.* 1. Мови́ ktoś głodny, który nic nie jadł. 2. Мови́ biedny i skrzywdzony.

925. **НАПРАВЛЯТИ (НАПРАВІТИ, СПРЯМОВУВАТИ, СПРЯМУВАТИ) [СВОЇ] СТОПИ** [СУМ-11(9): 730]. *Idiom., бібл., книжн., ірон.-жарт.* Іти, прямувати куди-небудь. *Δ Два ловеласи направили свої стопи в будуар молодої акторки* (з усн. мовл.). **■ □ ◇ Skierować kroki** [WSJP]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Pójść do kądś lub do kogoś. **▼** *...skierował kroki nad brzeg jeziora. Miał ochotę wykopać się...* (A. Bahdaj).

926. **НАРІЖНИЙ КАМІНЬ** [СУМ-11(5): 171]. *Idiom., бібл., книжн., ств.* Основа, найважливіша частина чого-небудь. *Δ Наріжним каменем дослідження сільськогосподарської науки є комплексна розробка шляхів підвищення родючості земель* (з журналу). **■ ◇ Kamień węgielny** [NSJP: 302]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Podstawa, przecz najważniejsza, początek czegoś. **▼** *Moje wrażenia osobiste mogłyby się stać obiektem badań psychologicznych, mogłyby stać się tematem poematu albo kamieniem węgielnym jakiejś filozofii* (S. Thémerson).

927. **НАРОДІТИСЯ ПІД ЩАСЛИВОЮ ЗІРКОЮ** [ФСУМ; СУМ-11(3): 576]. *Idiom., розм., оптим.* Мати щастя у житті. *Δ Нездаремно сусіди й родичі завжди заздрили моїй удачі... Tu — казали вони, — народився хоч і без сорочки, але під щасливою зіркою* (О. Черногуз). **■ Urodzić się pod szczęśliwą gwiazdą** [SZF; NSJP: 1090]. *Idiom., pot., optym.* Mieć wyjątkowe szczęście, powodzenie w życiu. **▼** — *Wiesz, ciociu, ja się chyba urodziłam pod szczęśliwą gwiazdą. Wszystko mi się w życiu udaje...* (M. Nurowska).

928. **НАСКÓЧИЛА (НАЙШЛА, НАПАЛА, НАТРАПИЛА і т. ін.) КОСА́ НА КАМІНЬ** [СУМ-11(4): 304]. *Idiom., розм., ірон.* Про

тих, які не хочуть уступити один одному. Δ [Ліхтаренко:] *Ви не сваріться за мною, бо наскочила коса на камінь. Я не з тих, що боятися!* (І. Карпенко-Карий). ■ **Trafiła kosa na kamień** [NSJP: 302; Wikisl.]. *Idiom., pot., iron.* Trafił ktoś mądry, chytry, przebiegły na równego sobie przeciwnika. ▼ *Aż w końcu trafiła kosa na kamień — raz spotkał silniejszego, który tak go sprął, że wylądował na pogotowiu* (z jęz. mów).

929. **НАСТАВЛЯТИ (НАСТАВІТИ) РО́ГИ** [СУМ-11(8): 553]. *Idiom., розм., ірон-жарт., несхв.* 1. Зраджувати чоловіка. Δ *Хто вона? Примхлива донька якогось солідного таточка? А може, з тих, що вискакують заміж за стареньких академіків, а потім наставляють їм роги?* (М. Зарудний). 2. Обдурювати чоловіка, ставши коханцем його дружини. Δ [Харько:] *Невже ви хочете, щоб я радий був до послуги чоловікові, котрий хоче мені роги наставити?* (М. Кропивницький). ■ **Przypiąć (przyprawić) rogi** [NSJP: 878]. *Idiom., pot., iron.-žart., nieprzych.* 1. O kobiecie: zdradzić męża. ▼ *Gdybym tylko chciała, mogłabym mu przyprowadzić rogi co wieczór* (W. Borzestowski). 2. O mężczyźnie: uwieść komuś żonę. ▼ *To trochę tak, jakby on przyprowadził Ci rogi, tym bardziej, że kiedy byliście zaręczeni, on Twojej narzeczonej proponował wyjazd* (Internet).

930. **НА́ЩО Й ГРО́ШІ, КОЛІ́ ЧОЛОВІ́К ХОРО́ШИЙ** [УФ: 102]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Якщо чоловік хороший, то будуть у сім'ї й гроші. ■ ~ □ ◇ **Dobre drzewo rodzi dobre owoce** [Bibl.: Mt 7, 15–18]. *Przysł., przest., tw.* U dobrego człowieka wszystkie działania i pomysły są dobre.

931. **НЕ БА́ЧИТИ ДА́ЛІ СВОГО́ НО́СА** [СУМ-11(2): 209]. *Idiom., розм., ірон.* Бути обмеженим, не помічати за частковим загальною. Δ *Вона, мені здається, далі свого носа не бачить. Аби їй було добре та тепло* (В. Кучер). ■ < **Nie widzieć dalej niż (widzi tylko) czubek swojego [własnego] nosa** [Wikisl.; WSJP]. *Idiom., pot., iron.* 1. Mieć ograniczone horyzonty, zainteresowania. ▼ — *Dziwna to rzecz, jak wśród narodów, które nie widzą świata poza czubkiem swego nosa, rozpowszechniają się fałszywe mniemania o innych* (S. Dydat). 2. Być egoistą, myśleć tylko o własnych korzyściach, zajmować się tylko swoimi sprawami. ▼ *To typowy Anglik, który widzi tylko czubek swojego nosa i pakuje z silniejszym, a słabszych traktuje z całą brutalnością* (M. Jałowiecki).

932. **НЕ БІЙСЯ РОЗУ́МНОГО ВО́РОГА, А БІЙСЯ ДУРНО́ГО ПРИ́ЯТЕЛЯ** [УФ: 122; ПП]. *Присл., ірон., застереж.* Найменше очікуєш удару від близької людини, ніж від явного супротивника. **■ ~ < Nie bój się wrogów, tylko fałszywych przyjaciół** [УФ : 122]. *Przysł., iron., ostrz.* Bliska komuś osoba może zadać bardziej bolesny cios niż największy wróg.

933. **НЕ БОЇТЬСЯ МО́КРИЙ ДОЩУ́, А БІДНИЙ РОЗБІ́Ю.** Див. **ГО́ЛИЙ РОЗБІ́Ю НЕ БОЇТЬСЯ [МО́КРИЙ ДОЩУ́ НЕ ЛЯКА́ЄТСЯ].**

934. **НЕ БУ́ДЕ ХЛІ́БА, НЕ БУ́ДЕ Й ОБІ́ДУ** [УФ: 125]. *Присл., заст., застер.* Хліб уважають найголовнішим на столі. **■ ~ Bez chleba nie obiad** [Adalb: Chleb 5]. *Przysł., przest., ostrz.* Chleb jest najważniejszy na stole.

935. **НЕ В МІ́РУ (БЕЗ МІ́РИ)** [СлЕС: 163]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже; у великій кількості; підкреслює велику кількість ознаки. *Δ Якась не в міру строго вихована читачка може навіть насварити мене, сказати, що я просто кокетую або граю в слова* (М. Чабанівський). **■ ~ Nad (ponad) miarę (bez miary)** [NSJP: 452; СлЕС: 163]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Zbyt wiele, zanadto; bardzo dużo; niezmiernie, ogromnie. **▼ Świat nieznanemu może być źródłem trwogi, ale również świat ponad miarę znajomy, o dobrze wiadomym, bo przez nas samych zaplanowanym biegu** (L. Kołakowski).

936. **НЕ В РА́ДІСТЬ** [СлЕС: 163]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., несхв.* Не дає задоволення, щастя; не приносить радості. *Δ Він був засмученим, і робота була не в радість* (з усн. мовл.). **■ ~ Nie zaznaje radości** [NSSF: 537]. *Idiom., пот., nieprzych.* Nie przyżywa, nie doświadcza szczęścia, przyjemności, satysfaksji. **▼ W swoim długim życiu nie zaznał prawdziwej radości** (z jęz. mów.).

937. **НЕ В СІ́ЛІ** [СлЕС: 164]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., пессим.* Не могли; не мати спроможності, можливості. *Δ То через те Україна не в силі звестися на рівні ноги, скинути тяжке ярмо чужинське!* (В. Шевчук). **■ ~ Ponad (nad) siły** [СлЕС: 163; NSSF: 603]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., pesym.* Coś przewyższa czyjeś możliwości, umiejętności. **▼ Odprężony z szorstką czułością przez woźnicę, został chwilę w dyszlach, jakby znużony ponad siły, wreszcie, podgoniony ostro, ruszył wolno pod kran i wetknął pysk w kubel** (T. Borowski).

938. **НЕ В ТІМ'Я БІТИЙ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., жарт., схв.* Розумний, тямущий, кмітливий і т. ін. Δ До нашої панночки не легко приступитись, та я теж **не в тім'я битий**, либонь, і ми в свій час книжки читали, та ще такі, про які панночкам і не снилось (Леся Українка). ■ **Nie w ciemię bity** [Wikisł.]. *Idiom., pot., żart., aprob.* Niegłupi, zaradny, umiejący zachować się w każdej sytuacji. ▼ *Ale Euzebek nie w ciemię bity i swoje wie, że ot tak, za nic, nie można zwielokrotnić pieniędzy, chociaż może trzeba było z większym refleksem* (D. Bieńkowski).

939. **НЕ ВАРТ ЗА ЗЛОМАНІЙ ФЭЊИК**⁹⁷. Див. **НЕ ВАРТИЙ [ЛАМАНОВОГО] ГРОША (ШАГА, ШЕЛЯГА і т. ін.)**.

940. **НЕ ВАРТА ШКУРКА ВІЧИНКИ** [СУМ-11(1): 294]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт., зневаж.* Що-небудь не коштує затратчених на нього праці, часу і т. ін. Δ Зупинись, чоловіче! — горлав обозний... — **Не варта шкурка вичинки**, — буркнув, не спиняючись, байдужий до всього чумак. — Куплю ладан гамузом! — волав обозний (О. Ільченко). ■ **Niewarta skórka wyprawki (nie opłaci się za wyprawkę)** [SJP]. *Idiom., pot., iron.-żart., lekcew.* Jeśli coś nie jest warte włożonego w to wysiłku. ▼ *Budować sklep samemu! Nie opłaci się skórka za wyprawkę, lepiej zapłacić fachowcom i się nie przejmować* (z jęz. mów.).

941. **НЕ ВАРТИЙ [ЛАМАНОВОГО] ГРОША (ШАГА, ШЕЛЯГА і т. ін.)** [ФСУМ] = **НЕ ВАРТ ЗА ЗЛОМАНІЙ ФЭЊИК** [ГРНП-1: 204]. *Присл., заст., ірон.-жарт., зневаж.* Не має жодної цінності. ■ **Niewart złamanego grosza (szeląga, trzech groszy, funta klaków)** [Adalb.: Wart 19; Wikisł.] = **I złamanej babki nie wart** [Adalb.: Wart 3; PWN: 252]. *Przesł., pot., iron.-żart., lekcew.* Oceniany negatywnie, niezaskładający na zaufanie, bezwartościowy, lichy, nienadający się do niczego.

942. **НЕ ВАРТИЙ (НЕ ВАРТ) [І] НІГТЯ (МІЗІНЦЯ)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон., зневаж.* Нікчемний, набагато гірший порівняно з іншим, недостойний кого-небудь. Δ (Ганна:) Ховатимеш очі від людей та щоразу оглядатимешся, щоб яка-небудь мерзота, котра **не варта твого нігтя**, не осоромила тебе привселюдно! (М. Кропивницький). ■ ~ ♦ **Nie dorastać do pięć** [SF]. *Idiom., pot., iron., lekcew.* Nie dorównywać komuś, być na znacznie niższym poziomie od kogoś. ▼ *Na razie Himmler nie dorastał do pięć Göringowi, który*

⁹⁷ **ФэЊик** (нім. *pfennig*) — маленька монета [ГРНП-1: 204]. / „**ФэЊик**” (нім. *pfennig*) — mała moneta.

po upadku politycznym Strassera był człowiekiem nr 2 w NSDAP, a że chorował na władzę i zaszczyty, niełatwo było podważyć jego stanowisko (F. Ryszka).

943. **НЕ ВИТРИМУВАТИ КРИТИКИ** [СУМ-11(1): 518]. *Idiom., розм., несхв.* Виявлятися незадовільним, неспроможним, непридатним для чого-небудь. Δ — Я вам наперед скажу: все це **не витримує критики**. — На цих словах Рябов випростався й, посміхнувшись, показав рукою на сад. — Це кустарщина, а не сад (О. Довженко). ■ **Nie wytrzymywać krytyki** [NSJP: 378]. *Idiom., pot., nieprzych.* Nie odpowiadać wymaganiom pod jakimś względem. ▼ *Prorządowy Felek starał się wytłumaczyć wojewodę, ale jego argumenty nie wytrzymywały krytyki* (М. Jałowiecki).

944. **НЕ ВІДКЛАДАЙ НА ЗАВТРА ТЕ, ЩО МОЖЕШ ЗРОБИТИ СЬОГОДНІ** [ФСУМ]. *Присл., реком.* Не слід відкладати виконання якоїсь справи до останньої хвилини. ■ **Co masz zrobić jutro, zrób lepiej już dziś** [WSJP]. *Przesł., reком.* Nie należy czekać do ostatniej chwili ze zrobieniem czegoś.

945. **НЕ ВІРИТИ СВОЇМ (ВЛАСНИМ) ОЧАМ** [СУМ-11(1): 680]. *Idiom., розм., ірон.* Дивуватися, побачивши щось. Δ Жандарм зразу сам **своїм очам не вірив** (І. Франко). ■ **Nie wierzyć własnym oczom** [SZF]. *Idiom., pot., iron.* Bardzo się dziwić; nie móc w coś uwierzyć; nie potrafić przyjąć do wiadomości oczywistych faktów. ▼ *Za nim drobił spiesznie Kaźmierz, jakby nie wierząc własnym oczom, że krowa mogła nagle unieść się do nieba* (A. Mularczyk).

946. **НЕ ВСЕ ТЕ (ТО) ЗОЛОТО, ЩО БЛИЩІТЬ** [СУМ-11(1): 200]. *Присл., ірон.* Про хвалькуватих та тих, які опікуються більше зовнішнім, не переймаючись внутрішнім наповненням. ■ < **Nie wszystko złoto, co się świeci** [NSJP: 1279]. *Przysł., iron.* Nie wszystko, co na pozór wydaje się idealne, jest takie w rzeczywistości.

947. **НЕ ВСТІГНУТИ (НЕ ВСПІТИ) [І] ОКОМ МОРГНУТИ (ЗМИГНУТИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Не змогти усвідомити, збагнути що-небудь через надзвичайно швидке, блискавичне здійснення його. Δ **Не встиг Василь і оком моргнути**, як Марусю одірвало від нього й понесло, мов хвилю, убік (Г. Хоткевич). ■ ~ **Nie zdążył nawet mrugnąć** [NKJP]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Coś wydarzyło się bardzo szybko. ▼ *Hrapieszko był tak zmęczony codziennymi obowiązkami, że kiedy doszło do tego nieprzyjemnego*

zajścia, **nie zdążył nawet mrugnąć**, nie mówiąc o chwyceniu za swoje nożyce (E. Lafazanovski).

948. **НЕ ВЧИ ДИТІНУ ШТУРХАНЦЯМИ, А ВЧИ ДОБРИМИ СЛІВЦЯМИ** [УФ: 102]. *Присл., заст., реком.* Про найбільш ефективний метод виховування дитини — виховання добром. ■ **Nie ucz dziecko popchnięciami, ale dobrymi słówkami** [УФ: 102] *Przysł., przest., rekom.* O najbardziej efektywnej metodzie wychowania dzieci — wychowanie za pomocą dobroci.

949. **НЕ ГОВОРІЙ, ЩО ЗНАЄШ, АЛЄ ЗНАЙ, ЩО ГОВОРІШ** [УФ: 149]. *Присл., реком.* Якщо знаєш — не поспішай про це повідомити, якщо говориш — говори по суті. ■ ~ > **Nie mów jak nie wiesz** [УФ: 149]. *Przysł., rekom.* Nie należy wyrażać opinii na tematy, o których nic się nie wie.

950. **НЕ ДАТИ В КАШУ СОБІ ДМУХАТИ** [Грінч.-1: 393]. *Присл., ірон.-жарт.* Не дозволяти комусь утручатися у свої особисті справи, використовувати себе; бути досвідченим і спритним. ■ **Nie dać sobie w kaszę dmuchać** [SPS]. *Przysł., iron.-żart.* Nie pozwolić na to, żeby zostać manipulowanym lub wykorzystywanym; być sprytnym, doświadczonym.

951. **НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНІЦЯ** [ПП] = Є КВАС, ТА НЕ ДЛЯ ВАС = Є САЛО, ТА НЕ ДЛЯ КОТА = НЕ ДЛЯ ПСА КОВБАСА, НЕ ДЛЯ КИЦЬКИ САЛО = ЯК ТВОЄ НЕ МЄЛЕТЬСЯ, ТО НЕ БІГАЙ З КОШИКОМ [ТО Й НЕ ПІДСТАВЛЯЙ] [УРФС]. *Присл., ірон.-жарт.* Вираз уживають у ситуації, коли хочуть наголосити людині, що щось їй не вартує, що вона на щось не заслуговує. ■ **Nie dla prosiąt miód = Nie dla psa kielbasa = Nie dla kota spyрка** [NSJP: 318; EDUp]. *Przysł., iron.-żart.* Zwrot używany w sytuacji, gdy chce się powiedzieć, że coś jest za dobre dla kogoś, że ktoś na to nie zasługuje.

952. **НЕ ДЛЯ ПСА КОВБАСА, НЕ ДЛЯ КИЦЬКИ САЛО. Див. НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНІЦЯ.**

953. **НЕ ДО ДУШІ** [СлЕС: 165]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., запереч., несхв.* Не відповідає чиймсь смакам, бажанням. Δ Його подарунок виявився **не до душі** (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Nie przypaść do gustu** [СлЕС: 165]. *Idiom., pot., zaprzecz., nieprzych.* Nie odpowiadać, nie podobać się. ▼ *Dawne wyobrażenia niebiańskiej szczęśliwości, ogrodu, uczt, śpiewu, kontemplacji, uwielbiania Boga, zdają się nie przypadać do gustu współczesnym* (Z. Kijas).

954. **НЕ ДО ЛАДУ** [СлЕС: 166]. *Ідіом., есл. (у ролі присудка), запереч., несхв.* Не те, що треба; недоречно. Δ *Оце, мамо! що зробите, то все не до ладу!* (Марко Вовчок). $\blacksquare \sim \diamond$ **Groch z kapustą** [NSJP: 242]. *Idiom., pot., nieprzych.* Nieład, nieporządek, bałagan, chaos. $\blacktriangledown$ *W materiałach groch z kapustą. Sprawozdanie KKP, jakieś tezy na różne tematy, biuletyny zjazdowe* (W. Kuczyński).

955. **НЕ ДО МІСЦЯ** [СлЕС: 166]. *Ідіом., есл. (у ролі присудка), розм., запереч., несхв.* 1. Невчасно; не в підходящий момент. Δ *Вас не дивує, що я напросилась у супутниці? — не до місця веселим голосом спитала вона* (Н. Тихий). 2. Не відповідає ситуації. Δ *З твоїх листів я бачу, що ти тепло до мене ставишся. Мені здається, хоч слово тепло — тут не до місця* (Ю. Яновський). $\blacksquare \sim >$ **Nie jest na miejscu** [NSSF: 342; СлЕС: 166]. *Idiom., pot., zaprzecz., nieprzych.* Znajduje się nie tam, gdzie powinien, powinno, gdzie indziej. $\blacktriangledown$ *Pytanie to nie jest na miejscu w odniesieniu do potęgi Jeźdźca z Madary („Ekspress Wieczorny”, nr 70, 1981).*

956. **НЕ ДОЖЕНЕШ І КОНЕМ, ЯКЩО ЗАПІЗНИШСЯ ОДНІМ ДНЕМ** [ГРHP-2: 33]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Говорять про згаяну добру нагоду до якоїсь справи. $\blacksquare \sim < \diamond$ **I w sto koni nie dogoni** [Adalb.: Dogonić 1; USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart.* 1. Ktoś lub coś porusza się tak szybko, że nawet zaprzęg ze stu koni nie jest w stanie go dogonić. 2. *ostrz.* Nie ma szans, możliwości, żeby kogoś dogonić.

957. **НЕ З КОЖНОЇ КВІТОЧКИ ЯГІДКА** [УФ: 159]. *Присл., ірон., застереж.* Як не кожна квіточка на дереві дає плід, так і не всяка людина може зреалізувати свої можливості. $\blacksquare \sim \diamond$ **Nie z każdej mąki chleb będzie** [УФ: 159]. *Przysł., iron., ostrz.* Podjęte działania nie przyniosą skutku, z tego nic nie wyjdzie, to się nie uda.

958. **НЕ ЗВОДИТИ ПОГЛЯДУ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм.* Пильно дивитися на кого-, що-небудь; стежити, спостерігати за кимсь, чимсь. Δ *(Роман) не зводить погляду з картини, де з ніжних відтінків фарб прямо відслоюються (відшаровуються) береза і забутий стіжок сіна, ніби говорять, що вони теж живі* (М. Стельмах). $\blacksquare \sim$ **Nie spuszczać z oka** [SZF]. *Idiom., pot.* Bacznie obserwować kogoś (coś); pilnie się wpatrywać w kogoś (coś). $\blacktriangledown$ *A lew spoglądał na nie z wysoka, czuwał, nikogo nie spuszczał z oka, potrafił groźnie kudłami grzywy i pomrukiwał jak król prawdziwy* (Jan Brzechwa).

959. **НЕ [ВМІТИ (МОГТИ́ і т. ін.)] ЗВ'ЯЗАТИ ДВОХ СЛІВ (ДВА СЛІВА) [ДОКУПИ] [ФСУМ].** *Idiom., розм., несхв.* Бути неспроможним чітко, логічно, зв'язно висловлювати свої думки. Δ *Сахно... довго не могла опанувати свого хвилювання й зв'язати два слова для відповіді* (Ю. Смолич). ■ **Nie umieć powiedzieć (sklecić) trzech słów** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Mieć trudności z wysławianiem się, mieć ograniczone możliwości intelektualne. ▼ *Ten mężczyzna ma zostać rzecznikiem prasowym? Przecież on nie umie powiedzieć trzech słów!* (z jęz. mów.).

960. **НЕ ЗМИКА́ТИ ОЧЕ́Й [ФСУМ].** *Idiom., розм.* Зовсім не спати. Δ *Гафія до других півнів не зімкнула очей* (В. Бабляк). ■ ~ **Nie zmrzyć oka** [SF]. *Idiom., pot.* Nie spać wcale, nie zasnąć ani na chwilę. ▼ *Tej nocy oboje nie zmrzyliśmy oka do rana* (Jan Brzechwa).

961. **НЕ ЗНА́ТИ, КУДІ́ О́ЧИ ДІВА́ТИ [ФСУМ].** *Idiom., розм., ств.* Дуже соромитися, перебувати в незручному становищі у зв'язку з провиною, осудом і т. ін. Δ *Він не знав, куди йому очі діти: заморгав, поблід та швидше меж [між] народ* (Г. Квітка-Основ'яненко). ■ **Nie wiedzieć gdzie oczy schować (podziać)** [NSJP: 902]. *Idiom., pot., tw.* Bardzo się wstydzić z powodu czyjegoś złego zachowania, popełnionego nietaktu itp. ▼ *Kamil nie zdał matury, zdaniem matki, zmienił się w kłębek nerwów, kłęska totalna, obie prace na dwóje, ciotka vice-dyrektorka nie wie, gdzie oczy podziać, taki wstyd* (E. Nowacka).

962. **НЕ КАЖІ́ „ГОП”, ПО́КИ НЕ ПЕРЕСКО́ЧИШ [СУМ-11(5): 777].** *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Не хвались наперед. ■ **Nie mów „hop”, dopóki nie przeskoczysz** [NSJP: 477; WSJP]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Nie należy się cieszyć zbyt wcześnie, zanim nie stanie się to, co jest powodem naszej radości lub zadowolenia.

963. **НЕ КАЖІ́ „ЗЛО́ДІЙ”, ПО́КИ ЗА РУ́КУ НЕ ВХОПІ́В. Див. НЕ ПІЙМА́ВШИ, НЕ КАЖІ́ „ЗЛО́ДІЙ”.**

964. **НЕ КАЖІ́ Є, ЯК РІ́БА В РІ́ЧЦІ, А КА́ЖИ Є, ЯК РІ́БА В РУЦІ́ [УФ: 136].** *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Поки не досягнеш мети, не хвались про здійснення свого наміру, бажання. ■ ~ ♦ **Nie chwał dnia przed zachodem słońca** [USJP]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Nie ciesz się z czegoś, nie oceniaj czegoś pozytywnie zbyt wcześnie, bo możesz się zawieść.

965. НЕ КАЖІ́, ЩО ЗЛО́ДІЙ, БО ЩЕ́ НЕ ПІЙМА́В. Див. НЕ ПІЙМА́ВШИ, НЕ КАЖІ́ „ЗЛО́ДІЙ”.

966. НЕ КА́ЙСЯ РА́НО ВСТАВА́ТИ, А МОЛОДИ́М УЧИ́ТИСЯ [УФ : 123; ПП]. *Присл., спонук.-реком.* Настанова молодим не лінуватися, а спрямовувати свої сили в корисне річище. ■ > **Za młodu się trzeba uczyć, a nie potem głowę suszyć** [УФ: 123]. *Przysł., zachęc.-rekom.* Jeśli nie skorzystasz od razu z okazji potem nie będzie na to możliwości; ucz się póki masz na to czas i możliwość.

967. НЕ ЛІЗЬ НАПЕРЕ́Д БАТЬКА В ПЕ́КЛО [УФ: 153]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Жартівливе повчання молоді не поспішати, а спочатку набратись досвіду. ■ ◇ **Nie ucz ojca dzieci robić** [Wikisł.]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Nie pouczaj kogoś, kto jest w jakiejś dziedzinie specjalistą.

968. НЕ ЛЯКА́Й ЩУ́КУ МО́РЕМ, А ГО́ЛОГО ГО́РЕМ [УФ: 149]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Щука, як відомо, у морі не втоне, а бідний до горя звик. ■ ~ ◇ **Nie ucz ryby pływać** [УФ: 149] *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Nie pouczaj kogoś, kto jest w jakiejś dziedzinie specjalistą.

969. НЕ МА́ЛА БА́БА КЛО́ПОТУ ТА КУПІ́ЛА ПОРОСЯ́ [Ном.]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Коментар до ситуації, коли хтось сам завдав собі додаткових клопотів. ■ **Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię** [WSJP]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Powiedzenie używane jako komentarz do sytuacji, w której ktoś sam przysporzył sobie kłopotów.

970. НЕ МА́ТИ ЖО́ДНОГО (НАЙМЕ́НШОГО) УЯ́ВЛЕННЯ (НЕ МА́ТИ [Й] УЯ́ВЛЕННЯ) [СУМ-11(10): 545]. *Ідіом., розм.* Не знати про кого-, що-небудь навіть приблизно. Δ *Не мав Бородав-ка жодного уявлення про тактику і стратегію* (З. Тулуб). ■ **Nie mieć (najmniejszego) pojęcia** [NSJP: 699]. *Idiom., pot.* Nic o czymś nie wiedzieć, zupełnie sobie czegoś nie wyobrażać. ▼ *Kobieta, widząc, że Jerzy nie ma najmniejszego pojęcia, co robić, poczęła go instruować. Kierując się jej wskazówkami przyjął poród* (Т. Kwietkowski).

971. НЕ МЕД [СлЕС: 170]. *Ідіом., есл. (у ролі присудка), розм., несхв.* Не легко, не солодко. Δ *Хлопець здригнув плечима. — Ліс — трудна річ, не для дівчат. Тут хлопцям не мед, а вам...* (М. Чабанівський). ■ ~ ◇ **Nie ma lekko** [СлЕС: 170; NSSF: 305]. *Idiom., есл.*

(w roli predykatu), *pot.*, *nieprzych.* Trzeba na coś zapracować; trzeba się poświęcić; są trudności, kłopoty, przeciwności. ▼ — *Co, rezygnacja?* — *Woskowicz odłożył długopis.* — *Nie ma lekko.* Z tej branży odchodzi się tam — wskazał sufit. — *Za dużo wiesz* (A. Baniewicz).

972. НЕ МІРЯНО. Див. БЕЗ ЛІКУ (ЧИСЛА́, КІНЦЯ́).

973. НЕ МО́ЖЕ (НЕ МОГЛО́) БУ́ТИ [Й] МО́ВИ [СУМ-11(4): 768]. *Idiom.*, *розм.* Немає (не було) чого й говорити про здійснення чого-небудь. Δ *Про те, щоб взяти перевал в лоб, не могло бути й мови.* Це коштувало б занадто багато жертв (О. Гончар). ■ **Nie może być mowy** [NSJP: 476]. *Idiom.*, *pot.* Coś jest niemożliwe, nie może być brane pod uwagę. ▼ — *A zatem nie może być mowy o pomyłce* — *Fringilla Vigo dumnie uniosła głowę, powiodła oczami po wszystkich.* — *Byłam pod wzgórzem Sodden* (A. Sapkowski).

974. НЕ МОРГНУ́ВШИ О́КОМ (БРОВО́Ю) [ФСУМ]. *Idiom.*, *розм.* 1. Дуже швидко, відразу, не вагаючись, не задумуючись і т. ін. Δ — *Брехні повірила!* — *не моргнувши оком*, заперечив, щоправда не дуже упевнено, Грицько (А. Головка). 2. Не бентежачись, не ніякуючи, не соромлячись; упевнено. Δ *А він [Хома Хаєцький], бровою не моргнувши, поважно обходив шеренгу і, нікроу його, знав, з чого почати* (О. Гончар). ■ ~ **Bez drgnienia (zmrużenia) powieki (powiek)** [NSJP: 733]. *Idiom.*, *pot.* 1. Z bezwzględnością. ▼ *Chrząknęła tylko, jakby chciała przełknąć gorzką pigułkę, i fantazjowała bez zmrużenia powieki:* — *Tak, ale właśnie pani Pilecka przyniosła mamusi grzyby i mamusia chce jutro zrobić je w śmietanie* (A. Bahdaj). 2. Dzielnie, odważnie. ▼ — *Wystarczy* — *powiedział głos. Oczy patrzyły uparcie i bez zmrużenia powiek.* — *Co leżało u podstawy planu, skąd zrodziła się w ogóle myśl napadu na wyspę?* (A. Kuczyński).

975. НЕ НА (В) ЖА́РТ [СУМ-11(2): 511]. *Idiom.*, *есл. (анал. присл.)*, *розм.*, *ств.* Насправді, цілком серйозно, дуже. Δ *Іванівна злякалась не на жарт* (з усн. мовл.). ■ ~ **Nie na żarty** [NSJP: 1304]. *Idiom.*, *есл. (анал. przysł.)*, *pot.*, *tw.* Naprawdę, na serio. ▼ *Dosyć miał Maciuś tych fotografii, zresztą bał się nie na żarty.* *A nuż poznaję, domyślę się* (J. Korczak).

976. [СЛÓВА] НЕ [СМІ́ТИ] ПІ́СНУТИ [СУМ-11(6): 364]. *Idiom.*, *розм.*, *зневаж.-застереж.* Δ Нічого не сказати, не вимовити й слова проти кого-небудь. Δ *Усі ...замовкли.* *Про архієреїв ніхто вже й слова не писнув* (І. Нечуй-Левицький). ■ ~ **Nie pisać ani**

слова (словем, слівка) [Sfr]. *Idiom., pot., lekcew.-ostrz.* Utrzymać coś w sekrecie, nie zdradzić się z czymś. ▼ *Tymczasem gadał, gadał, a to, co istotne, ukrył. O istotnym nawet się nie zająknął, nie pisał ani słowa* (J. Krzysztół).

977. **НЕ ПИЙМА́ВШИ, НЕ КАЖІ „ЗЛО́ДІЙ” = НЕ КАЖІ „ЗЛО́ДІЙ”, ПО́КИ ЗА РУ́КУ НЕ ВХОПІВ = НЕ КАЖІ, ЩО ЗЛО́ДІЙ, БО ЩЕ НЕ ПИЙМА́В** [CCB]. *Присл., запереч.-спонук.* Не можна робити передчасних висновків. ◼ ~ ◊ **Złodzieja nie wieszają, póki go nie mają** [Pr]. *Przysł., zaprzecz.-zachęc.* Nie można robić przedwczesnych wniosków.

978. **НЕ ПЛЮЙ У КРИ́НІЦЮ, ДОВЕДЕ́ТЬСЯ ВОДИ́ЧКИ (ВОДИ́ЦІ) НАПІ́ТЬСЯ** [УФ: 153]. *Присл., заст., застереж.* Не можна руйнувати старі зв'язки, бо доведеться колись ними ще скористатися. ■ **Nie pluj w studnię, bo może ci przyjsć kiedyś czerpać z niej wodę** [PP]. *Przysł., przest., ostrz.* Nie należy niszczyć starych znajomości, ponieważ będzie można z nich jeszcze kiedyś skorzystać.

979. **НЕ ПО КИШЕ́НІ** [СлЕС: 171]. *Idiom., есл. (у ролі присудка), евфем., розм., песим.* Не відповідає матеріальним можливостям. Δ *Хлопцю ресторан був не по кишені* (з усьм. мовл.). ◼ ~ **Nie na moją (jego, naszą itp.) kieszeń** [СлЕС: 171; NSJP: 320]. *Idiom., есл. (w roli predykatu), евфем., pot., pesym.* Coś przekracza czyjeś możliwości finansowe. ▼ *Obecnie kupno domu było nie na jego kieszeń* (z jęz. mów.).

980. **НЕ ПО ЛІТА́Х** [СлЕС: 171]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм.* Не у відповідності до віку. Δ *Де ж князь? — спитала його Марія, п'ятнадцятирічна красуня вдова, сувора не по літах* (П. Загребельний). ◼ ~ **Jak na swój wiek** [СлЕС: 171]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot.* Nie odpowiednio do wieku. ▼ **Jak na swój wiek** *wyglądał poważnie* (z jęz. mów.).

981. **НЕ ПОГУ́ДИВШИ, НЕ КУ́ПИШ; НЕ ПОХВАЛІ́ВШИ — НЕ ПРОДА́СИ** [УФ: 111]. *Присл., заст., жарт-ірон., застереж.* Репрезентовано стратегії купівлі-продажу, якими користуються покупець і продавець. ◼ ~ **Gani ten, co kupuje, chwali ten, co handluje** [УФ: 111]. *Przysł., przest., żart.-iron., ostrz.* O strategiach handlu, z których korzystają kupcy i sprzedawcy.

982. **НЕ РОДІ́СЯ КРАСИ́ВА (ГА́РНА), А РОДІ́СЯ ЩАСЛІ́ВА** [УФ: 143]. *Присл., застер., побаж.* Щастя люди-

ни важить набагато більше, ніж краса. ■ ~ **Do szczęścia nie trzeba piękności** [УФ: 143]. *Przysł., ostrz., życz.* Szczęście dla człowieka ma większe znaczenie jak piękno.

983. **НЕ СВАТІ ГОРШКІ ЛІПЛЯТЬ** [ФСУМ]. *Присл., оптим.* Про те, що всі люди недовершені, то ж не треба перейматися, коли щось не виходить. ■ **Nie święci garnki lepią** [NSJP: 220]. *Przysł., optym.* Nie trzeba być wyjątkową osobą, aby coś zrobić; zachęta albo usprawiedliwienie podjętych już działań.

984. **НЕ СЬОГОДНІ-ЗАВТРА**. Див. **НЕ СЬОГОДНІ, ТАК ЗАВТРА**.

985. **НЕ СЬОГОДНІ, ТАК ЗАВТРА = НЕ СЬОГОДНІ-ЗАВТРА** [СУМ-11(3): 62]. *Ідіом., розм., ств.* Найближчим часом, швидко, невдовзі. Δ [Іван:] *Скрізь поверталися козаки: не сьогодні, так завтра вернуться і наші* (С. Васильченко). ■ **Nie dziś, to jutro** [NSJP: 175]. *Idiom., pot., tw.* W najbliższym czasie. ▼ — *To pewne, że będziemy mieli od monsignora sygnał nie dziś, to jutro* (T. Breza).

986. **НЕ ТАКІЙ СТРАШНІЙ ЧОРТ, ЯК ЙОГО МАЛЮЮТЬ** [УФ: 150]. *Присл., ірон.-жарт., оптим.* Узявшись за нібито важку справу може з'ясуватись, що вона не така вже й важка. ■ **Nie taki diabeł straszny jak go malują** [Wikisł.]. *Przysł., iron.-żart., optym.* Coś okazało się prostsze, niż wyglądało na początku.

987. **НЕ ТЕРШИ, НЕ М'ЯВШИ, КАЛАЧА НЕ ЇСТИ** [УФ: 111]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Не потрудившись, не матимеш бажаного результату. ■ ~ □ ◇ **Bez pracy nie ma kolaczy** [Wikisł.]. *Przysł., przest., ostrz.* Żeby coś osiągnąć, trzeba najpierw na to zapracować.

988. **НЕ ТОЙ ДРУГ, ЩО МЕДОМ МАЖЕ, А ТОЙ, ХТО ПРАВДУ КАЖЕ** [УФ: 93]. *Присл., заст., застереж.* Справжній друг завжди скаже правду, якою б вона не була. ■ ◇ **Nie ten przyjaciel, co cię chwali, a ten, co ci prawdę powie** [УФ: 93]. *Przysł., przest., ostrz.* Prawdziwy przyjaciel zawsze mówi prawdę, jaką by ona nie była.

989. **НЕ ХЛІБОМ ЄДІНИМ ЖИВЕ ЛЮДИНА** [ФСУМ]. *Присл., бібл., книжн., ств., спонук.* Людина не може обмежитися самим лише задоволенням матеріальних потреб; духовні запити не менш важливі для неї. ■ **Nie samym chlebem człowiek żyje** [Wikisł.]. *Przysł., bibl., książk., tw., zachęc.* Człowiek, oprócz podstawowych potrzeb materialnych, ma także wyższe potrzeby — duchowe.

990. НЕДАЛЕКО ВІДКÓТИТЬСЯ ЯБЛУЧКО (ЯБЛУКО) ВІД ЯБЛУНЬКИ (ЯБЛУНІ) [СУМ-11(1): 595]. *Присл., ірон., застереж.* Про того, хто подібний характером, поведінкою до своїх батьків. ■ **Niedaleko pada jabłko od jabłoni** [NSJP: 283]. *Przysł., iron., ostrz.* Dzieci zazwyczaj dziedziczą skłonności i cechy charakteru po rodzicach.

991. НЕЗВА́НИЙ (НЕПРÓХАНИЙ) ГІСТЬ [СУМ-11(2): 106]. *Ідіом., розм., несхв.* Той, хто з'являється несподівано, без запрошення або попередження. Δ — *Ну, ось ми [німці] переступили поріг чужої країни незваними гістьми. Чого нас чорти сюди несуть?* (П. Колесник). ■ **Nieproszony gość** [NSJP: 237]. *Idiom., pot., nieprzych.* Ktoś nie zaproszony, kto przyszedł niespodziewanie, intruz. ▼ *Wystawieni w górach wartownicy z łatwością wypatrzyliby każdego nieproszonego gościa i ostrzegli o każdym nadciągającym niebezpieczeństwie* (W. Jagielski).

992. НЕМА́ БА́ЙКИ БЕЗ ПРА́ВДИ [ГРНП-1: 49]. *Присл., ірон., застереж.* У кожному, навіть неправдоподібним оповіданні приховано зерно правди (тлумачення І. Франка). ■ ~ **W bajce bywa połowa prawdy** [Cyt.]. *Przysł., iron., ostrz.* Oznacza, że w historii, którą ktoś opowiedział, było tylko część prawdy a reszta została zmyślona.

993. НЕМА́ ДУРНІ́Х [СУМ-11(2): 199]. *Ідіом., розм., запереч.* Хто-небудь не такий наївний, некмітливий, непередбачливий, як про нього думають. Δ — *І пускай, бо сам вирвусь! — гукнув Барило. — Нема дурних! Досить з мене й тих буряків, що вночі нечистий поплутав* (В. Кучер). ■ **Nie ma głupich** [NSJP: 231]. *Idiom., pot., zaprzecz.* Nie ma co liczyć na czyjaś głupotę, łatwowierność. ▼ *Już wiem, co mnie czeka. Moje ryzyko, a pański zysk, nie ma głupich, nie zgadzam się* (W. Żukrowski).

994. НЕМА́ (НЕМА́Є, НЕ БУЛО́, НЕ СТА́ЛО і т. ін.) ЖИТТЯ́ [ВсСУМ]. *Ідіом., розм., несхв.* 1. У ситуації, коли хто-небудь дуже докучає, завдає великих неприємностей комусь, заважає нормальному плину життя. Δ *Собаки й вівчарі твої, усі ви — вороги мої, од вас мені життя немає* (Л. Глібов). 2. Про того, хто позбавлений душевного спокою, коли комусь дуже погано. Δ *А тепер я ходжу, світом нуджу, нема мені життя без Насті... Як не буду з нею жити, то буду в сирій землі гнити* (М. Коцюбинський). ■ **Nie ma życia** [Wikisł.; NSSF: 812]. *Idiom., pot., nieprzych.* 1. Ktoś jest gnę-

biony, tęпiony, понізаны, bardzo źle traktowaany. ▼ *Po tym, co zrobił, już **nie będzie mu życia** w tym mieście* (z jęz. mów.). 2. Znajduje się w trudnej sytuacji. ▼ *Mam tu metrykę dziadka Führera. A jak któryś z was, palantów, wygada się, to **nie ma życia**. Lepiej od razu ukręćcie sobie sznur* (R. Praszyński).

995. НЕМА́ КРА́ЩОГО ДРУ́ГА, ЯК ВІ́РНА СУПР҃УГА [УФ: 102]. *Присл., ств.* Дружина — najbliższa людина, що розділить з чоловіком і радість, і горе. ■ **Nie ma lepszego przyjaciela niż wierna żona** [УФ: 102]. *Przysł., tw.* Żona jest najbliższą osobą dla męża.

996. НЕМА́ ЧОГО́ В РОТ ПОКЛІ́АСТИ [СУМ-11(8): 886]. *Ідіом., розм., відчай, песим.* Нічого їсти. Δ *Але чому він боїться сказати про це дружині, адже вона завжди його розуміла, — та як повість, як заявить про свої непохитні засади, коли **нема чого покласти дітям в рот**?* (Р. Іваничук). ■ ~ **Nie ma co do ust (garnka, gęby) włożyć** [NSJP: 225; WSJP]. *Idiom., pot., rozp., pesym.* Nie mieć nic do jedzenia. ▼ *Były ubogie i **nie miały co do ust włożyć**. Synowa, korzystając ze starodawnego przywileju podróżnych i ubogich, postanowiła pozbierać kłosy pozostawione przez żeńców na ściernisku* (Z. Kosidowski).

997. НЕПРÓХАНИЙ ГІСТЬ ГІ́РШЕ ТАТА́РИНА [УФ: 154]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Візит непроханого гостя порівнюють з татарською навалою — господарі мають пригощати гостя, вигрібаючи в господі останнє, що є. ■ **Gość nie w porę gorszy Tatarzyna** [WSJP]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Niezapowiedziane odwiedziny sprawiają gospodarzom duży kłopot.

998. НЕСТІ́ [СВІ́Й] ХРЕ́СТ [СУМ-11(11): 139]. *Ідіом., бібл., книжн., ств.* Терпляче переносити страждання, випробування долі. Δ *Йому навіть приємно було уявляти себе убогим, забутим, стерптим великим процесом. Він мученик і добровільно **несе свій хрест**...* (М. Коцюбинський). ■ **Dźwigać [swój] krzyż** [NSJP: 176]. *Idiom., bibl., książk., tw.* Cierpieć, mieć ciężkie życie. ▼ *Teraz wiem, Kostia, rozumiesz, że w naszej pracy — wszystko jedno czy gramy na scenie, czy piszemy — najważniejsze to nie sława, nie blask, nie to, o czym marzyłam, tylko po prostu wytrzymałość w cierpieniu. Trzeba **dźwigać swój krzyż** i wierzyć* (B. Janicka, K. Janda).

999. НЕЧІ́СТА СІ́ЛА [СУМ-11(5): 404]. *Ідіом., розм.* 1. Те саме, що нечистий, лихий і т. ін. дух. Δ *Зяť називав тесця бо-*

жевільним та казав, що він запродав душу **нечистій силі** (М. Коцюбинський). 2. лайл. Лайливий вираз. Δ *Ось Васирина й непорядок угледіла, кинулась до сіней і там загримів її обурений голос: — Куди це і для чого це, нечиста сило, решето цупиш?* (М. Стельмах). ■ > □ **Nieczysta siła (moc, nieczysty duch)** [NKJP]. *Idiom., pot.* Demon, zły duch, szatan, czart. ▼ *Nie darmo inna nazwa nieczystejsiły jest nad Issą „Niemczyk“ — oznaczająca, że diabeł jest po stronie postępu* (Cz. Miłosz).

1000. **НИЗЬКІЙ УКЛІН (ПОКЛІН)** [СУМ-11(5): 412]. *Idiom., розм., етик.* Уклін, коли людина нагинається до землі. Δ *Халимон уже повернувся додому і тепер разом з жінкою на воротах зустріли тачанку низькими поклонами* (П. Панч). ■ **Niski ukłon (pokłon)** [NSJP: 535]. *Idiom., pot., etyk.* Ukłon ze znacznym skłonem, wyrażający szacunek lub uniżoność. ▼ *Mieńszkow przegrał, poglądził majestatycznie brodę, po czym wstał i złożył wszystkim niski ukłon* (Jan Brzechwa).

1001. **НІТКА АРІАДНИ = ПРОВІДНА НІТКА** [КС: 47]. *Idiom., книжн., схв.* Надійний дороговказ, спосіб, за допомогою якого можна вийти зі складної, заплутаної ситуації. Δ *Я вже трохи стратила провідну нитку серед лабіринту різних „консолідацій” і не знаю, що мені про них думати* (Леся Українка). ■ **Nić Ariadny** [SF]. *Idiom., książk., aprob.* Idea, myśl przewodnia, sposób wybrnięcia ze skomplikowanej sytuacji. ▼ *Mit powrotu rozwija się jak nić Ariadny* (E. Kabac).

1002. **НІ БЕ НІ МЕ [НІ КУКАРІКУ] [НЕ ЗНАЄ]** [СУМ-11(1): 117; Ном.: № 6059]. *Idiom., розм., зневажл.* Нічого не тямити, зовсім не розумітися на чомусь. Δ *Що твої промови, коли ти ні бе ні ме в правилах із мови* (С. Олійник). ■ **Ani be, ani me [ani kukuryku]** [NSJP: 15; Wikisł.]. *Idiom., pot., lekcew.* Ani słowa, nic nie wiedzieć; milczeć, nie mówić. ▼ *Próbowałem dowiedzieć się czegoś od niego, ale on ani be, ani me* (z jęz. mów.).

1003. **НІ БОГУ (БОГОВІ) СВІЧКА, НІ ЧОРТУ (ЧОРТОВІ) КОЧЕРГÁ (КОЦЮБА, КУРІШКА ЛÁДАН, НÁДОВБЕНЬ, УГÁРКА, РОГАЧІЛНО і т. ін.)** [ФСУМ]. *Присл., прост., груб., ірон.-жарт., несхв.* 1. Нічим не примітна, посередня людина. 2. Нема жодної користі, толку, про щось невизначене, непотрібне. ■ > ◇ **Ni pies, ni wydra** [Wikisł.]. *Przysł., posp., arog., iron.-żart., nieprzych.* Coś o czym trudno powiedzieć coś konkretnego, czego nie można określić znanymi pojęciami.

1004. **НІ ВАРÉНЕ НІ ПЕЧÉНЕ** [ГРНП-1: 202]. *Ідіом., розм., несхв.*

1. Говорять про погано приготовану страву або про гливкий⁹⁸ хліб. Δ *Страва не смачна зовсім: **ні варене, ні печене**...* (з усн. мовл.).

2. Вислів може бути оцінкою щодо недобросовісно виконаної роботи, незавершеної справи. Δ *Отак і працюють: **ні варене, ні печене!*** (з усн. мовл.). ■ > **Ani warzony, ani pieczony** [Adalb.: Warzony 1]. *Idiom., pot., nieprzych.* Coś o czym trudno powiedzieć coś konkretnego, czego nie można określić znanymi pojęciami. ▼ *Na tej rzeźbie Pan Wołodejowski wygląda jak **ani warzony, ani pieczony*** (z jęz. mów.).

1005. **НІ (А)НІ ДО САКА НІ (А)НІ ДО БОВТА́ = ДУРНІЙ, АЖ СВІТИТЬСЯ** [ФСУМ]. *Ідіом., прост., ірон.-жарт., несхв.* Нї до чого не здатний, дурний. Δ *Нї до сака нї до бовта не придатний отой Гриць* (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Głupi (tępy) jak noga stołowa (stolowe nogi)** [USJP]. *Idiom., posp., iron.-żart., nieprzych.* Bardzo głupi, tępy, nierozgarnięty, niedouczony. ▼ *Nowy dyrektor był przystojny, ale **głupi jak noga stołowa*** (z jęz. mów.).

1006. **НІ (Й) ДУШІ** [СУМ-11(2): 445]. *Ідіом., розм.* Абсолютно нікого; пусто. Δ *Зв'язковий... підвівся й поглянув навкруги. Ніде **ні душі**, майдан порожній* (Ю. Яновський). ■ ~ **Ani (Nie ma) żywej duszy** [NSJP: 161]. *Idiom., pot.* Nie ma nikogo. ▼ *A za progiem nasz plac i straszna cisza nad nim, że aż w uszach dzwoni. I **ani żywej duszy*** (M. Pankowski).

1007. **НІ З МІСЦЯ** [СлЕС: 177]. *Ідіом., есл. (у ролі присудка), розм.* Стояти нерухомо, не рухатися. Δ *Маріца цмокала, біла її віжками, обертала батіг то одним, то другим кінцем, підбадьорювала горловими звуками. Шкапина **ні з місця*** (М. Коцюбинський). ■ **Ani rusz** [NSJP: 883]. *Idiom., есл. (w roli predykatu), pot.* O zupełnej niemożności działania, rozpoczęcia, kontynuowania czegoś. ▼ *Każdy ma matkę, bez tego **ani rusz**, to jest pewne, bo ojców może być dużo, ale matkę ma każdy tylko jedną* (K. Kofta).

1008. **НІ З ТОГО НІ З СЬОГО** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Без будь-якої причини, жодного приводу; несподівано, раптово, зненацька. Δ *Панна Анеля жвавіше ходить по хаті, розмовляє зо мною і **ні з того ні з сього** аж двічі цілує пана Адама в чоло* (М. Коцюбинський). ■ **Ni z tego, ni z owego** [WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Nagle, niespodziewanie i nie wiadomo dlaczego. ▼ — *Dziękuję. Rozumiem* —

⁹⁸ *Гливкий* — сирий, липкий. / „Гливкий” — surowy, klejący się .

повідає тихо. І то їм роздразнило **ні з tego, ні з owego**. — *Co znówu rozumie?* — *spytała bezosobowo* (Т. Konwicki).

1009. **НІ КРАПЛІНИ (КРАПЛІ, КРАПЛІНОЧКИ)**. Див. **АНІ (НІ) КРІХТИ (КРІХІТКИ, КРІХТОЧКИ, КРІХІТОЧКИ)**.

1010. **НІ НА ЙОТУ** [СУМ-11(4): 62]. *Idiom., bibl., книжн.* Ніскільки, нітрохи. Δ *Він ні на йоту не змінився* (Леся Українка). ■ **[Ani] Na jotę** [NSJP: 295]. *Idiom., bibl., książk.* Ani trochę, ani odrobinę, wcale. ▼ *Doktor rzekł otwarcie: — Patrzę i patrzę na tę szachownicę, aż oczy mnie bolą. Ale ani na jotę nie robię się mądrzejszy* (Zbigniew Nienacki).

1011. **НІ (АНИ) НА КОПІЙКУ** [СлЕС: 178] = **НА КОПІЙКУ** [СлЕС: 142]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм.* Зовсім, немає загалом. Δ *Доречі, москвофільства, Ваша Королівська Суворосте, немає в мені **ані на копійку*** (Ю. Андрухович). ■ ~ ◇ **[Ani (nawet)] Za grosz** [NSSF: 225]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot.* Wcale, w ogóle, zupełnie. ▼ *To, o czym dziewczyna opowiadała, kota nie obchodziło **za grosz*** (А. Sapkowski).

1012. **НІ СЕ НІ ТЕ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* 1. Який нічим не виділяється, посередній (про людину). Δ — *Не знаєш Юрка? Він же в нас **ні се ні те**!.. Не вміє показати себе...* (І. Рябокляч). 2. Щонебудь непевне, невиразне, непримітне. Δ — *Сину! покинь читати оту книжку, — обізвалася стара, — це не божья книжка. Ет!.. **Ні се ні те**!* (І. Нечуй-Левицький). 3. Непевно, невизначено. Δ *Балаш одказував старостам **ні се ні те*** (І. Нечуй-Левицький). ■ > **Ni to, ni sio** [PWN]. *Idiom., pot., nieprzych.* Wyrażenie, za pomocą którego osoba mówiąca wyraża swoją negatywną ocenę kogoś lub czegoś. ▼ *Kiepski program. — Tak, takie **ni to, ni sio**. Dużo pretensji do czegoś nadzwyczajnego, w sumie niewypał* (Е. Nowacka).

1013. **НІ СІЛО НІ ВПАЛО [ДАЙ БАБО САЛО]** [СУМ-11(9): 212; ГРНП-1: 42]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* 1. Невідомо чому, безпричинно. Δ *Заводив [син] бійку вже без найменшої причини, от так собі, **ні сіло ні впало*** (Г. Хоткевич). 2. Раптово, несподівано. Δ *Ти чогось шукаєш, Олю? — Ні, бабуню. Їду. — Куди? Що ти, моя дитино? Отак, **ні сіло ні впало**...* (П. Дорошко). ■ > **Ni siadło, ni padło [daj babo sadło]** [Adalb.: Baba 84]. *Idiom., pot., żart.-iron.* Znienacka, nagle, niespodziewanie. ▼ *Jeszcze **ni siadło, ni padło**, jeszcze wyborów nie było, a już wiemy kto będzie premierem* (z jęz. mów.).

1014. **НІ (АНІ) СЛУ́ХУ НІ (А́НІ) ДУ́ХУ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., песим.* Нічого невідомо про кого-, що-небудь. Δ *Шість років не було в селі про Діброву **ні слуху ні духу*** (П. Козланюк). $\blacksquare \diamond$ **Ani widu, ani slychu** [SJP]. *Idiom., pot., pesym.* Brak jakichś wiadomości o kimś lub o czymś. $\blacktriangledown$ *Sumy ostro białoryb prześladyją. A wiedźmina i Jaskra **ani widu, ani slychu*** (A. Sapkowski).

1015. **НІ ХО́ЛОДНО НІ ЖА́РКО** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Кому-небудь байдуже; хтось не звертає уваги на щось. Δ *Може, чули, мене прозвали Гайяватою. Але мені від того **ні холодно ні жарко*** (Ю. Збанацький). $\blacksquare$ **Ani ziębi, ani grzeje** [NSJP: 246]. *Idiom., pot., tw.* Coś jest zupełnie obojętne. $\blacktriangledown$ *Czułam się winna, winna wobec niego i chociaż ta moja wina nie mogła go **ani ziębić, ani grzać**, czula-bym się o wiele lepiej, gdybym jemu, właśnie jemu, mogła to wszystko powiedzieć* (E. Nowacka).

1016. **НІ́ДЕ (НІ́КУДИ), [Й] ГО́ЛКИ (ГО́ЛКОЮ) ВСТРО́МІТИ (УСТРО́МІТИ, ТКНУ́ТИ)** [ФСУМ] = **[І] Я́БЛУКУ (Я́БЛУКОВІ) НІ́ДЕ ВПА́СТИ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт., застер.* Дуже багато людей; немає вільного місця. Δ *Ото ж людей на улиці і коло хати — **ніде й голки встромити*** (Марко Вовчок). $\blacksquare \diamond$ **Nie ma gdzie szpilki wetknąć (wcisnąć)** [SJP; WSJP]. *Idiom., pot., iron.-žart., ostrz.* Brak wolnego miejsca. $\blacktriangledown$ *Przez tydzień w Szklarskiej Porębie i Karpaczu **nie było gdzie wcisnąć szpilki**, pod wyciągami stały długie kolejki, a w barach trzeba było polować na miejsca* („Polityka”, 15.02.2003).

1017. **НІКО́МУ НЕ ВІР, ТО Й НІХТО́ НЕ ЗРА́ДИТЬ** [УФ: 93]. *Присл., застер., реком.* Відвертістю й довірливістю людей часто користуються недруги. $\blacksquare \sim$ **Nie ufaj nikomu, to nie doczekasz się zdrady** [УФ: 93]. *Przysł., ostrz., rekom.* Ze szczerości i łatwowierności często korzystają inni.

1018. **НІС У НІС (ДО НО́СА)** [ФСУМ]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Упритул; дуже близько один до одного. Δ *Ще раз по вулиці пройшла вона в задумі і зненацька зіткнулася майже **ніс у ніс із хлопцем*** (М. Рильський). $\blacksquare$ **Nos w nos = Twarzą w twarz = Oko w oko** [SJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Bezpośrednio, osobiście. $\blacktriangledown$ *Straszna siła uniosła mnie za włosy i stanęłam **nos w nos ze Stworzycielem*** (E. Białółcka).

1019. **НОСІ́ТЬСЯ ЯК ДУ́РЕНЬ З ПІ́САНОЮ ТО́РБОЮ** [УФ: 137]. *Присл., ірон.-жарт.* Так говорять, коли людина має якийсь

клопіт і змушена весь час опікуватися ним. ■ ~ ◇ **Robić ceregiele** [NSJP: 80]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Być dla kogoś przesadnie grzecznym, cackać się z kimś. ▼ *Naturalnie — konkludował ekonom — w dzisiejszych czasach jeszcze tego brakuje, żeby sobie człowiek z wilkami robił ceregiele* (A. Dygasiński).

1020. **НУЖДА ВЧІТЬ РОЗУМІТИ СВІТ** [Ел]. *Присл., заст., оптим.* Необхідність виживати в скрутних ситуаціях формує багатий життєвий досвід. ■ **Potrzeba rozumu uczy** [УФ: 115]. *Przysł., przest., optym.* Przetrwanie w trudnej sytuacji daje bogate doświadczenie.

1021. **НУЖДА І ДО БРЕХНІ ЗМУСИТЬ** [Нт]. *Присл., заст., несхв.* У скрутній ситуації людина не гребує засобами. ■ > □ **Potrzeba jest matką wynalazków** [УФ: 115; USJP]. *Przysł., przest., tw.* Trudna sytuacja lub brak czegoś zmusza do szukania nowych rozwiązań.

О

1022. **ОББИВАТИ ПОРОГІ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств. 1.* Постійно ходити, багато разів приходити до когось-небудь, кудись; часто бувати у когось, де. Δ *Я вашого сина не силувала мене брати; я до вас з хлібом з сіллю не ходила, пороги ваших не оббивала* (І. Нечуй-Левицький). 2. Настирливо з'являтися де, турбувати когось. Δ *Що це таке повелося: кожен тобі лізе в квартиру. На роботі не відіб'єшся від них, та ще й тут пороги оббивають...* (Іван Ле). ■ ~ > □ ◇ **Chodzić od Annasza do Kajfasza**⁹⁹ [Wikisł.]. *Idiom., bibl., pot., iron.-żart.* Chodzić do wielu miejsc i nic nie załatwić; być stale odsyłanym w inne miejsca. ▼ *W dzisiejszych czasach załatwienie czegoś w urzędzie wojewódzkim to chodzenie od Annasza do Kajfasza* (z jęz. mów.).

1023. **ОБЕРНУТИСЯ НА (В) СЛУХ** [СУМ-11(5): 492]. *Ідіом., розм., ств.* Почати уважно слухати, прислухатися до чого-небудь. Δ *Величезна казарма солдатів вся обернулась на слух, не ворух-*

⁹⁹ Według Biblii Annasz i Kajfasz byli arcykapłanami izraelskimi, uczestniczącymi w przesłuchaniu oraz w procesie Chrystusa. W Ewangelii wg św. Jana czytamy: „... pojмали Jezusa, związali Go i zaprowadzili najpierw do Annasza. Był on bowiem teściem Kajfasza, który owego roku pełnił urząd arcykapłański... Następnie Annasz wysłał Go związanego do arcykapłana Kajfasza” [J 18, 12–13, 24]. / За Біблією Анна і Кайяфі були ізраїльськими первосвящениками, які брали участь у процесі над Христом. У Євангелії від св. Івана читаємо: схопили Ісуса, і зв'язали Його, і повели Його перше до Анни, бо тестем доводивсь Кайяфі, що первосвящеником був того року. І відіслав Його Анна зв'язаним первосвященикові Кайяфі [Ів. 12–13, 24].

нется (О. Довженко). ■ **Zamieniać się w słuch** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Wyrazić chęć słuchania czegoś z uwagą, zaciekawieniem. ▼ *A Siepietyński stanął przy mnie z ironicznym uśmiechem zrobił gest jakby chciał zasygnalizować, że cały zamienia się w słuch* (W. Paślawski).

1024. **ОБІЦЯНКА — ЦЯЦЯНКА** [А ДУРНЕВІ РАДІСТЬ] [Грінч. (3): 11]. *Присл., ірон., ств.* Говорять про обіцянки як про спосіб когось обдурити. ■ **Obiecanki — cacanki** [a **głupiemu radość**] [NSJP: 549; EDUp]. *Przysł., iron., tw.* Ironicznie o obietnicach niepoważnych.

1025. **ОБІЦЯТИ ЗОЛОТІ ГОРИ** [СУМ-11(2): 124]. *Idiom., розм., ірон.* Надто багато обіцяти. Δ *Твою (народу) хотіли душу полонити і князь, і гетьман, а ще й пан, підгінчий, що обіцяли гори золоті* (П. Тичина). ■ **Obiecywać złote góry** [NSJP: 549]. *Idiom., pot., iron.* Obiecywać wielkie korzyści materialne, zwykle bez możliwości lub zamiaru spełnienia tej obietnicy. ▼ *Ówczesne rządy austriackie (koalicje chadeków i socjalistów) obiecywały obywatelom złote góry* („Gazeta Wroclawska”, 28.05.2001).

1026. **ОБЛАМУВАТИ (ОБРІЗАТИ) КРІЛА** [ФСУМ]. *Idiom., розм., нескх.* Позбавити кого-небудь високих прагнень, поривань, мрій, змусивши скоритися; приборкати когось. Δ *Обламали крила, ще й мусив дякувати за науку, — стояв (Корнюша) перед Романомширокий і незграбний* (М. Стельмах). ■ **Podciąć skrzydła** [SF]. *Idiom., pot., nieprzych.* Odebrać komuś zapal, entuzjazm do czegoś, zniechęcić kogoś do czegoś; pozbawić możliwości działania. ▼ *Wydawało się, że ten gol podetnie skrzydła Francuzom, ale ci nie mieli zamiaru rezygnować z awansu do ćwierćfinału* („Gazeta Krakowska”, 28.06.2006).

1027. **ОБОЄ РЯБОЄ** [СУМ-11(5): 548]. *Idiom., прост., ірон., нескх.* Схожі між собою рисами характеру, поведінкою і т. ін.; однакові в чомусь, один другого варті, частіше про негатив. Δ *(Шило:) Та цур йому згадувати: обоє рябоє* (М. Старицький). ■ ~ ◇ **Dobrać się (znaleźć się) jak w korcu maku** [EDUp]. *Idiom., posp., iron., nieprzych.* Świetnie do siebie pasować, tworzyć doskonałą parę lub grupę. ▼ *Oboje mieliśmy po 21 lat, a on zauroczył mnie swoim podejściem do ważnych spraw i planami na przyszłość. Wszyscy moi znajomi uważali, że dobraliśmy się jak w korcu maku* (z gazety).

1028. **ОБХОДИТИ (ОБМИНАТИ) МОВЧАННЯМ** [СУМ-11(4): 771]. *Idiom., розм., ств.* Не згадувати, не говорити, не писати

і т. ін. про кого-, що-небудь. Δ Журнал [„Літературно-науковий вісник”] **обходив мовчанням** російських декадентів і популяризував реалістів кінця XIX – початку XX ст. (з журналу). ■ **Pominać (zbyć) milczeniem** [NSJP: 460]. *Idiom., pot., tw.* Nie zareagować na coś słowami, nie wspominać o kimś, o czymś. ▼ — *Ja ci, Piszczyk, zaproponuję męską umowę. Pominiemy milczeniem całą twoją ciemną przeszłość, jeżeli wskażesz swoje organizacyjne powiązania i wymienisz osoby, które wykorzystywały cię do wrogiej działalności* (J. Stawiński).

1029. **ОДІН ЧОРТ (БІС, ДІДЬКО)** [СУМ-11(11): 362, ФСУМ]. *Ідіом., розм., груб., лайл.* Одне й те саме; все одно погано. Δ **Один біс, що пан, що багатий мужик** (М. Коцюбинський). ■ **Jeden diabeł (czort)** [NSJP: 131, WSJP]. *Idiom., pot., arog., bluź.* Wszystko jedno, i to złe — i to złe. ▼ *Po minucie Wiktor wrócił z zepsutymi przewodami. Gola porównał znalezione pod łóżkiem z przyniesionymi. — Jeden diabeł! Nikt nie pozna! Teraz już rozumiesz? — Ty chcesz zamienić?* (E. Niziurski).

1030. **ОДІН ЯК ПАЛЕЦЬ** [СУМ-11(6): 25]. *Ідіом., порівн., розм., песим.* Одинока, самотня людина. Δ *Закортіло мені подивитися, хто ж у моїй хаті за хазяїна тепер править, бо одинцем я живу, один як палець* (Остап Вишня). ■ **Sam jak palec** [NSJP: 627]. *Idiom., porówn., pot., pesym.* Zupełnie sam. ▼ — *A może już po nim widać, że sam jak palec, że nie ma tu kto ugotować takich pyz na niedzielny obiad?* (M. Musierowicz).

1031. **ОДНА БІДА ЧОЛОВІКОВІ НЕ ДОКУЧИТЬ** [ГРНП-1: 87]. *Присл., заст., ірон., оптим.* Одну біду можна пережити, аби не було більше (тлумачення І. Франка). ■ **Jedna bieda nie dokuczy** [Adalb.: Bieda 45]. *Przysł., przest., iron., optym.* Jedno nieszczęście to jeszcze nie tak źle, jeszcze nas nie złamie. Nie ma się co załamywać.

1032. **ОКО ЗА ОКО [ЗУБ ЗА ЗУБ]** [СФУМ: 465]. *Ідіом., бібл., книжн.* Уживається для вираження прагнення помститися за вчинене зло, несправедливість, образу і т. ін.; відплата тим самим. Δ *Так, — думав він [Тимко] тепер, лежачи під кущем терну. — Що ж? Нехай так і буде. Я їм свого не подарую. Око за око, зуб за зуб* (Гр. Тютюнник). ■ **Oko za oko [ząb za ząb]** [NSJP: 593]. *Idiom., bibl., książk.* Odplata, odwet, wyrównanie krzywd. ▼ *Nikt nie wie, co będzie jutro. Wystarczy jedna śmierć, by natychmiast wybuchła walka oko za oko — ząb za ząb* („Perspektywy”, nr 17, 1980).

1033. **ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОКІЙ** [КС:18]. *Idiom., розм., схв.* Стан абсолютного спокою, незворушності, безпристрасності. Δ *Що правда, мамо, то правда, — олімпійство не лежить в моїй натурі і трудно часом буває витримувати олімпійський спокій, але, по правді скажу, тепер у мене скоріш завзятий, ніж кислий настрій...* (Леся Українка). ■ **Olimpijski spokój** [NSJP: 597]. *Idiom., książk., aprob.* Spokój niewzruszony, niczym nie zachwiany. ▼ *Gdy będą brali na muszkę, może nawet kogoś z dawnych sportowych kolegów, jestem pewien, że uczynią to z olimpijskim spokojem* (A. Urbańczyk).

1034. **ОПІКСЯ НА МОЛОЦІ, ТО Й НА ВОДУ ДМЕ** [УФ: 137]. *Присл., ірон.-жарт.* Той, хто раз зазнав серйозної поразки, наполоханий, буде остерігатися схожих ситуацій. $\blacksquare \sim \diamond$ **Kto się na gorącym sparzył, ten na zimne dmucha** [SJP]. *Przysł., iron.-żart.* Ludzie, którzy mieli negatywne doświadczenia, są przesadnie ostrożni.

1035. **ОПУСКАТИ (ОПУСТИТИ) РҮКИ** [СУМ-11(4): 410]. *Idiom., розм., песим.* Впадати в розпач, апатію; ставати пасивним, бездіяльним. Δ [Степанида:] *Що, свашечко, і ви не заспокоїте вашої доні?.. Ми вже і руки опустили* (М. Кропивницький). ■ **Opuścić ręce** [NSJP: 606]. *Idiom., pot., pesym.* Zrezygnować z działania, złamać się psychicznie. ▼ *...oburzenie odjęło księdzu mowę. Opuścił ręce widząc, że tutaj nic nie wskóra ostrymi argumentami* (J. Iwaszkiewicz).

1036. **ОТ НЕ ВІДІВ, ТА Й ОЧІ ВІТРИЩИВ** [ГРНП-1: 239]. *Присл., заст., діал., груб., ірон., зневажл.* Говорять про селянина, що, прибувши вперше до міста, дивується всьому. $\blacksquare \sim \square \diamond$ **Kto czego nie widział, dziwuje się** [Adalb.: Widzieć 9]. *Przysł., przest., iron., lekcew.* Jeśli ktoś czegoś nie zna, dziwi się temu.

1037. **ОХОПІТИ (ОБХОПІТИ, ОСЯГНҮТИ і т. ін.) ОКОМ (ПОГЛЯДОМ і т. ін.)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Оглянути, побачити перед собою що-небудь повністю, на всю широчінь. Δ *Берег щодалі більше можна охопити оком. Чим далі вони в море, тим ширше відкривається їм надбережжя* (О. Гончар). $\blacksquare \sim$ **Jak okiem sięgnąć** [SF]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Tak daleko, jak tylko można zobaczyć; wszędzie, dookoła. ▼ *A potem wracałem do baraku, ale już po ścierniskach. I jak okiem sięgnąć na łąkach znać było każdy mój ruch kosą* (W. Dymny).

1038. **ОЧЕЙ НЕ ЗВОДИТИ (НЕ СПУСКАТИ, НЕ ЗНИМАТИ і т. ін.)** [СУМ-11(5): 665]. *Idiom., розм., ств.* Постійно спостеріга-

ти, наглядати за ким-, чим-небудь; пильно дивитися на кого-, що-небудь. Δ *Оприся прибирала зі столу, а мати не зводила з неї очей* (Гр. Тютюнник). ■ ~ **Zawiesić na oko** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Spojrzeć, zatrzymać spojrzenie na kimś (czymś), utkwić w kimś, w czymś wzrok. ▼ *Znajomy opowiadał mi, że kiedy na plaży na chwilę zawiesił oko na jakiejś interesującej dziewczynie, jego żona zaraz mówiła, że zamieni go na lepszego model* („Trybuna Śląska”, 29.08.2002).

1039. **ОЧИ СВІТЯТЬСЯ** [СУМ-11(9): 90]. *Idiom., розм., ств.* Блищати, сяяти (про очі); освітлюватися щастям, радістю (про обличчя). Δ *Веселі сині, як небо, очі світилися привітно й ласкаво* (І. Нечуй-Левицький). ■ > □ **Oczy świecą się** [NSJP: 1012]. *Idiom., pot., tw.* Ktoś, coś bardzo się podoba jakiejś osobie. ▼ *Krystynie oczy świecą się z radości, gdy patrzy na tańce, które poprzedzają biesiadę* (A. Urbańczyk). ≠ **Świecić oczyma (oczami)** [NSJP: 1012]. *Idiom., pot.* Wstydić się za kogoś, coś. ▼ *Za mnie nikt nie świecił oczami. Radziłem sobie w różnych czasach, dochrapałem się czegoś* (T. Bojarska).

1040. **ОЧИ СТРАХАЮТЬСЯ, А РУКИ РОБЛЯТЬ** [УФ: 111]. *Присл., заст., ірон.-жарт., оптим.* Кожну складну справу варто розпочати робити. ■ **Oczy się boją, a ręce robią = Oczom strach, a ręce robią** [УФ: 111]. *Przysł., przest., iron.-żart., optym.* Jak trudna nie jest czynność należy zacząć ją wykonywać.

II

1041. **ПАДАТИ З НЕБА** [СУМ-11(6): 11]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Діставатися кому-небудь дуже легко, без зусиль, труднощів і т. ін. Δ *Нове не падає з неба в готовому вигляді. Воно завойовує свої права поступово* (Л. Дмитерко). ■ **Spaść [jak] z nieba** [WSJP]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Pojawić się niespodziewanie komuś będącemu w potrzebie; nieoczekiwanie przyjść komuś z pomocą; zjawić się w samą porę. ▼ *Albert spadł z nieba. Tymi właśnie słowami myślałem o nim przez dalsze lata dzieciństwa, odkąd tak nagle i niezwykle objawił się w naszym życiu: spadł z nieba* (M. Wilhelm).

1042. **ПАДАТИ (ВАЛІТИСЯ) З НІГ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., відчай.* Утрачати здатність триматися на ногах через хворобу, утому, сміх і т. ін. Δ *Вони [вантажники] падали з ніг під тягарем ковчигів* (О. Гончар). ■ **Lecieć (padać, walić się) z nóg** [PWN]. *Idiom., pot., rozp.* Być bardzo zmęczonym, wyczerpanym, nie mieć siły, słaniać się ze zmęczenia. ▼ *Dzień był tak pełen wrażeń, że padam z nóg* (z jęz. mów.).

1043. **ПА́ЛЕЦЬ ОБ ПА́ЛЕЦЬ НЕ ВДА́РИТИ** [СУМ-11(6): 25]. *Ідіом., розм., несхв.* Зовсім нічого не робити або не зробити. Δ На душі у Марусі тяжко, вона не знаходить собі місця... “Ах, я ще **палець об палець не вдарила**, щоб організувати друкарню!” — шугає думка (Ф. Бурлака). $\blacksquare \sim \diamond$ **Z założomyni rękami** [WSJP]. *Idiom., pot., nieprzych.* Nic nie robiąc (w sytuacji, gdy jest wymagane lub oczekiwane jakieś działanie). $\blacktriangledown$ — Nie będę w takim domu służyła, gdzie człowiek przez cztery tygodnie nie ma do kogo ust otworzyć i siedzi z **założonymi rękami** jak ten głupi (Z. Żurakowska).

1044. **ПА́ЛИЦЯ (ПА́ЛКА) З ДВОМА́ КІНЦЯ́МИ (НА ДВА КІНЦІ́)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., сумн.* Те, що може мати одночасно як позитивні, так і негативні наслідки. Δ Я тільки показав, що ваша достославна „вербовка” — ...**це на два кінці** (І. Багрянний). $\blacksquare \sim$ **Kij ma dwa końce** [WSJP]. *Idiom., pot., wątpl.* Każda sytuacja ma swoje złe i dobre strony. $\blacktriangledown$ — Gra w pytania to nie dysputa o etyce. Ale odpowiem: nieraz tak, owszem. Sumienie jest jednak jak ciało: da się hartować. A każdy **kij ma dwa końce**. Zadowolonyś z odpowiedzi? (A. Sapkowski).

1045. **(І(НА́ВІТЬ))ПА́ЛЬЦЕМ НЕ КИВНУ́ТИ (НЕ ВОРУХНУ́ТИ, НЕ ПОВОРУШИ́ТИ і т. ін.)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., несхв.* Зовсім нічого не зробити для здійснення чого-небудь. Δ Робіть, що знаєте, — вона прискорила ходу. — А я — **пальцем не кивну** (П. Дорошко). $\blacksquare$ **Nie kiwnąć (nie ruszyć) palcem (w bucie)** [SF]. *Idiom., pot., nieprzych.* Nic nie zrobić w jakiejś sprawie, nie zdobyć się nawet na najmniejszy wysiłek. $\blacktriangledown$ *Mama ręce urabia przy porządkach w mieszkaniu, a Lech palcem nie kiwnie, by jej pomóc w sprzątanu* (T. Fangrat).

1046. **ПА́ЛЬЦЯ ПРОСУ́НУТИ НІКУДИ (НІ́ДЕ, заст. НІ́ГДЕ)** [СУМ-11(6): 25]. *Ідіом., розм., жарт.* Дуже тісно де-небудь. Δ У церкву навалило стільки — **пальця просунути нігде** — і все тобі сірома сіра, кріпацтво голодрабе (Панас Мирний). $\blacksquare$ **Nie ma gdzie palca wetknąć** [NSJP: 627]. *Idiom., pot., żart.* Jest bardzo ciasno. $\blacktriangledown$ *Koło południa w niedzielę było tam szaro od tłumy, ale kierownik biura wezwań mówi, że pod wieczór i w nocy robi się tutaj czarno. W poczekalni nie ma gdzie wetknąć palca* („Dziennik Łódzki”, 28.04.2003).

1047. **ПА́ЛЬЧИКИ (ПА́ЛЬЦІ) ОБЛІ́ЖЕШ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., жарт., схв.* Захоплення чимось гарним, смачним, удалим, цікавим. Δ Там як що зготує (кухар), то тільки **пальчики оближеш**, — горив він, уплітаючи печену курку після поросятини (І. Нечуй-

Левицький). ■ **Palce lizać** [NSJP: 411]. *Idiom., pot., żart., aprob.* Zwrot wyrażający zachwyt nad czymś dobrym, smacznym, udanym. ▼ *A biurowiec — **palce lizać**. Same najlepsze firmy. Bardzo proszę... Największa firma paliwowa... tuż obok gigant od proszku do prania i margaryny...* (D. Bieńkowski).

1048. **ПАСТІ ЗАДНІХ** [СУМ-11(6): 90]. *Idiom., розм., ірон.-жарт., несхв.* Бути позаду, відставати, поступатися в чомусь. Δ Юнацтво, захоплене почином старших, виявляло варті зачудовання намагання не тільки **не пастити задніх**, а й переганяти своїх батьків (О. Досвітній). ■ ~ □ **Pozostawać w tyle** [NSJP: 1062]. *Idiom., pot., nieprzych.* Nie dorównywać komuś lub czemuś, być gorszym od kogoś, czegoś. ▼ *Nauka amerykańska coraz bardziej **pozostaje w tyle** za osiągnięciami Japończyków i Anglików* („Kultura”, nr 400-401, 1981).

1049. **ПЕКТІ РАКИ** [СУМ-11(8): 443]. *Idiom., евфем., розм., ств.* Червоніти від сорому, ніяковості і т. ін. Δ *I директор, і вчителі запитально дивились на Курила. А він **нік раків** посеред кімнати* (Ю. Збанацький). ■ ~ □ **Spiec raka** [SF]. *Idiom., евфем., pot., tw.* Dostać silnych rumieńców, zaczerwienić się nagle, gwałtownie; zawstydzić się. ▼ — *O, głupia, głupia, śmieje się z papugi! Głupia, głupia! Przy klatce zebrał się tłum gapiów, a papuga wciąż naigrywała się z ciotki. Ta **spiekła raka** i uciekla...* (T. Mirkowicz).

1050. **ПЕРЕГІНАТИ (ПРЕГНУТИ) ПАЛІЦЮ (ПАЛКУ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Допускати в надмірну крайність у вчинках, діях, поведінці і т. ін. Δ *Це глибока думка, — обережно сказав Іван Павлович... Ніколи не треба **перегинати палицю**, узагальнювати. Що дуже добре в одному випадку, принесе шкоду в іншому* (В. Собко). ■ ~ ◇ **Przeciągnąć strunę** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Postępować zbyt śmiało w danej sytuacji, pozwalać sobie na zbyt wiele, ryzykować. ▼ — *Jestem szczery, panie admirale! — zawołał porucznik. Czuł jednak, że od **przeciągnięcia struny** dzieli go tylko krok* (A. Sapkowski).

1051. **ПЕРЕДАВАТИ КУТІ МЕДУ** [СУМ-11(4): 419]. *Idiom., розм., ірон., несхв.* Перевищувати норму, міру в чому-небудь, перебільшувати що-небудь. Δ *Узяв (Микита Павлович) у руки шматки пружини і почав розглядати блискучу на зламах сталь. Гартом не догодили, **передали куті меду**. Пружина має бути трохи м'якшою* (П. Інгульський). ■ ~ ◇ **Dwa grzyby w barszczu** [Sfr]. *Idiom., pot.,*

iron., nieprzych. Nadmiar jednakowych elementów, za dużo czegoś, непотребне повторення. ▼ *Haubitz nie ukrył tam wszystkich swoich skarbów. Byłby ostatnim głupcem, gdyby kładł dwa grzyby w barszcz* (Zbigniew Nienacki).

1052. ПЕРЕЛИВАТИ З ПУСТОГО [ТА] В ПОРОЖНЄ [СУМ-11(6): 213]. *Ідіом., розм., ірон., несхв.* 1. Повторюватись, вести непотрібні або малозмістовні розмови. Δ *Фрази лились, зчіплювались, і він переливав з пустого та в порожнє, говорячи те ж саме тільки іншими словами* (І. Нечуй-Левицький). 2. Займатися непотрібною, марною справою, звичайно багато говорячи. Δ *Одна й друга дискусія були зовсім безплідні, бо переливали з пустого в порожнє* (І. Франко). ■ *Przelewać z pustego w próżne* [NSJP: 775]. *Idiom., pot., iron., nieprzych.* 1. Мовити без treści, мовити для самого мовлення. ▼ *Nigdy nie był bezczynny. Podczas kiedy myśmy popijali wino, paliли papierosy, gadali przelewając z pustego w próżne, on zawsze zbijał z desek estradę, ganiał z kubłem pełnym wapna i bielił ściany Piwnicy albo malował zaproszenia czy plakaty* (E. Baniewicz). 2. Займować się czymś bezcelowym, bezsensownym. ▼ *Oby twórczość owa była naprawdę twórczością, oby nie była nędznym naśladownictwem, drugorzędnym podpisywaniem, marnym przelewaniem z pustego w próżne, śmieszną namiastką twórczości, ale istotną pracą ducha, który szuka swojego wyrazu* (M. Iwaszkiewicz).

1053. ПЕРЕХИЛЯТИ (ПЕРЕХИЛІТИ) [АЖ] ДО ДНА [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Випивати все повністю. Δ *Український чоловік ніколи не квапиться випити. Він перед тим, як це зробити, любить сказати щось таке жартівливе, приємне, а вже потім перехилить аж до дна, не залишить ні краплі* (І. Шаповал). ■ *Wypić (wychylić) do dna* [WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Jednym haustem wypić wszystko. ▼ *Stukając się szkłem, wypiliśmy do dna. I jeszcze raz wypiliśmy* (T. Nowak).

1054. ПЕРШИЙ ДЕНЬ ГІСТЬ — ЗОЛОТО, ДРУГИЙ — МІД (МЕД), А НА ТРЕТІЙ ДОДОМУ ІДЬ. Див. РІБА І ГОСТІ ПСУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ ТРИ ДНІ.

1055. ПИЛЬНУЙ СВОГО НОСА, А НЕ ЧУЖОГО ПРОСА [УФ: 138]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застер.* Зауваження тому, хто втручається не у свої справи. ◼ ~ ◻ ◊ *Nie wtrącaj nosa w nie swoje sprawy* [УФ: 138]. *Przysł., żart.-iron., ostrzeż.* Ostrzeżenie dla tego, kto непотребно втручає się в чужі, в якієś sprawy.

1056. **ПІТИ (СМОКТАТИ, ССАТИ і т. ін.) КРОВ** [СУМ-11(4): 358]. *Ідіом., розм., груб., несхв.* Тяжко визискувати когось, експлуатувати. Δ *Мучилася (Горпина), а далі й схаменулася: „Чи я їм справді на глум далася? Один кат кров мою п’є, а та глуха поторопа — горілку”* (Л. Яновська). ◼ ~ ◻ **Wypijać (wysysać) krew, nie robiąc dziurki** [NSSF: 291]. *Ідіом., пот., аrog., iron.-żart., nieprzych.* Wyrządzać komuś szkodę, krzywdę w sposób pozornie niewinny; niezauważalnie. ▼ *Niby słodka dziewczyna, ale potrafi wypić krew, nie robiąc dziurki* (z jęz. mów.).

1057. **ПИШІЙ [ВСЕ] ПРОПАЛО** [СУМ-11(6): 361]. *Ідіом., розм., ірон.* Що-небудь зовсім, безповоротно втрачено, не вдалося і т. ін. Δ *Он уже в скількох забрано коні... І не знати хто, — хоч би відав чоловік, де шукати. А то як украли, то вже й пиши — пропало* (Б. Грінченко). ◼ ~ < ◇ **Postawić krzyżyk** [SZF]. *Ідіом., пот., iron.* Uznać kogoś za przegranego, całkowicie pokonanego; uznać coś za rzecz bezwartościową, nie wartą jakichkolwiek zabiegów, starań; zrezygnować z czegoś (kogoś) w sposób ostateczny, definitywny. ▼ *Po dociekliwym i długotrwałym dopytywaniu zdradza ostateczną przyczynę, dla jakiej Zachód postawił na Słowacji krzyżyk. — Jako jedyni w tym regionie bronimy strategicznych gałęzi naszej gospodarki — mówi triumfalnie* („Gazeta Wyborcza“, 09.05.1997).

1058. **ПІШНО НЕ ПІШНО, АБІ ЗАТІШНО** [УФ: 118]. *Присл., заст., схв.* Проста людина може утворити затишок і за малий достаток. ◼ ~ ◇ **Chociaż w ciasnocie, ale w zgodzie** [УФ: 118]. *Przysł., przest., aprob.* Choć ciasno żyje się w gromadzie, to jednak można żyć w harmonii i wygodzie.

1059. **ПИЩІТЬ СНИГУР — СКОРО ЗИМА БУДЕ** [УФ: 159]. *Присл., заст., спостер.* Народна прикмета: снігур — зимовий птах — віщує холоди. ◼ ~ ◇ **Ptaki odlatują, zimę zwiastują** [УФ: 159]. *Przysł., przest., spostrz.* Odlot ptaków zwiastuje nadchodzącą zimę.

1060. **ПІД БОКОМ** [СУМ-11(1): 215]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Дуже близько, поруч. Δ *Ставок недалеко, під боком у комуни* (О. Донченко). ■ **Pod bokiem** [WSJP]. *Ідіом., есл. (anal. przyim.), пот., tw.* Blisko, w bliskim otoczeniu. ▼ *Nasza partia nie była przyzwyczajona do tolerowania pod bokiem jakiegokolwiek opozycji...* (J. Rolicki).

1061. **ПІД ГОЛИМ НЕБОМ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Не в приміщенні, надворі, без усякої покрівлі. Δ *Посеред табору в од-*

ній хвилі виставлено шатри для старшин, — *решта війська мала ночувати під голим небом* (І. Франко). ■ **Pod gołym (otwartym) niebem** [WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Na otwartej przestrzeni, nie w budynku. ▼ *Koczowali pod gołym niebem, a z nieba od trzech dni i nocy siąpił deszcz* (J. Krzyszoń).

1062. ПІД КУТО́М ЗО́РУ. Див. З ПО́ГЛЯДУ.

1063. ПІД ЛЕЖА́ЧИЙ КА́МІНЬ ВОДА́ НЕ ТЕЧЕ́ [УФ: 111]. *Присл., застереж.* Якщо нічого не робити, то нічого й не буде. ■ ~ ◇ **Na jednym miejscu i kamień mchem obrasta** [УФ: 111]. *Przysł., tw.* Jeżeli nic się nie robić to niczego nie będzie.

1064. ПІД НО́СОМ [СлЕС: 190]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ірон.-жарт.* Поруч, дуже близько. Δ *І не позволю! Не можу ж я задля Мотевого скислого пива дозволити, щоб мені під носом бунтували повіт* (І. Франко). ■ **Pod nosem** [СлЕС: 190]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., iron.-żart.* Blisko. ▼ *Chwyciła z komody owalne zwierciadło w srebrnej ramie i podsunęła mi je pod nos* (Jan Brzechwa).

1065. ПІД НО́СОМ ЗІЙШЛО́, А В ГОЛОВІ́ Й НЕ СІЯЛО́СЬ [УФ: 138]. *Присл., ірон.-жарт.* Вуса вирости, а розуму не побільшало — говорять про дорослого парубка, що вчиняє, як мала дитина. ■ ~ ◇ **Wąs pod nosem, a w głowie zielono** [УФ: 138]. *Przysł., iron.-żart.* O dorosłym chłopaku, który zachowuje się jak dziecko.

1066. ПІД РУКО́Ю (РУКА́МИ) [СлЕС: 191]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Близько; поруч; там, де в будь-яку хвилину можна взяти. Δ *Багато читаю, бо під руками велика бібліотека та багато газет та часописів на всяких мовах* (М. Коцюбинський). ■ **Pod ręką** [СлЕС: 191; NSSF: 552]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* W pobliżu. ▼ *Jak byłam jeszcze w szkole, kładłam koło łóżka zeszyt i długopis, żeby je mieć pod ręką, kiedy się obudzę* (M. Soból).

1067. [МІ́СЦЕ] ПІД СО́НЦЕМ [СлЕС: 191]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., схв.* У світі, на землі, на волі. Δ *Добрим людям завжди знайдеться місце під сонцем* (з усн. мовл.). ■ **Pod słońcem** [СлЕС: 191]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., aprob.* W świetle, na całej ziemi, na całym świecie. ▼ *Po prostu! Białozielona (dziś była szaro-biała — harcerska spódnica i trykot bez rękawów) jest najdziwniejszą dziewczyną pod słońcem. Ciekawe, co o niej myśli* (M. Borowa).

1068. **ПІД СТИЛ ПІШКИ ХОДІТИ** [СУМ-11(6): 553]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Бути дуже малим, дитиною. Δ *Ти що, нас лякаєш? — завівся друкар. — Ти ще під стил пішки ходив...* (В. Дрозд). $\blacksquare \sim \diamond$ **Nosić koszulę w zębach** [SF]. *Idiom., pot., żart.-iron.* Być małym dzieckiem. $\blacktriangledown$ *Ostatecznie Oleksy jest człowiekiem dorosłym, z niejednego pieca chleb jadł i kiedy Rokita jeszcze **koszulę w zębach nosił**, to Oleksy już robił politykę, nie da się ukryć, że dość obrzydliwą* („Gazeta Wyborcza”, 09.12.1995).

1069. **ПІДІЙМАТИ (БРАТИ) НА КПІНИ (КПИН, КПИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Кепкувати, глузувати, насміхатися з когось. Δ *Ся насмішка дуже розсердила Їжака, бо ... колихто його ноги беренакпини, то він того не може дарувати* (І. Франко). $\blacksquare \sim \diamond$ **Stroić kpiny (żarty, drwinki, figle)** [LPw]. *Idiom., pot., tw.* Wyśmiewać się, żartować, figlować. $\blacktriangledown$ *Ale arbuz jest uparty, dalej sobie **stroї żarty** i tak rzecz do moreli: — Jeszcześmy się nie widzieli, Pani skąd jest? — Jestem Serbka... — Chociaż Serbka, ale cierpka!* (Jan Brzechwa).

1070. **ПІДЛИВАТИ (ПІДЛІТИ) МАСЛА У ВОГОНЬ (В ОГОНЬ)** [СУМ-11(6): 449]. *Idiom., розм., несхв.* Підсилювати, розпалювати які-небудь почуття, переживання і т. ін., збуджувати чимось. Δ *Невідомо точно, з чого почалась у них перша сутичка з полуботківцями. А тут, певно, вже і місцеві **підлили масла в огонь**: розповіли про все* (А. Головка). $\blacksquare \sim$ **Dolać (dolewać) oliwy do ognia** [NSJP: 142]. *Idiom., pot., nieprzych.* Podsycić gniew, powiekrzyć wzbурzenie; podniecić, rozjątrzyć. $\blacktriangledown$ *Oliwy do ognia dolała jeszcze matka Marconiego, deklarując, że w pewnym sensie jest to bomba, gdyż przewróci świat do góry nogami...* (J. Antkiewicz).

1071. **ПІДНОСИТИ (ПІДНЕСТІ) ГÓЛОС** [СУМ-11(6): 470]. *Idiom., розм., ств.* **1.** *заст.* Починати говорити. Δ — *А що, коли б узятися за затоплену Коропатівську рудню? — тихо, несміливо **підніс голос** худий високий дідок* (Олесь Досвітній). **2.** Говорити голосно, голосніше; підвищувати тон, сердячись. Δ — *Заспокойтесь, — кінчаю я, — я не хочу **підносити** свого голосу, я сваритись не буду* (Ю. Яновський). $\blacksquare \square$ **Podnieść (podnosić) głos** [NSJP: 689; NSSF: 205]. *Idiom., pot., tw.* **1.** Zacząć mówić głośniejsze, z oznakami zdenerwowania. $\blacktriangledown$ *Spór winien być prowadzony suaviter in modo, fortiter in re (delikatnie co do formy, a mocno co do treści), nigdy zaś odwrotnie. Kto nadmiernie **podnosi głos**, bynajmniej nie podnosi przez to siły swych*

argumentów (Z. Ziemiński). 2. przest. Zaczynać mówić, zabierać głos.
▼ *Po tych wystęпах głos podniósł pierwszy prelegent (z jęz. mów.).*

1072. ПІДНОСИТИ (ПІДНІМАТИ) ДУХ [СУМ-11(2): 442]. *Idiom., книжн., ств.* Надихати, запалювати, підбадьорювати кого-небудь. Δ *Тепер уже не жевріла в душі [Чіпки] надія, не піднімала вгору його духу* (Панас Мирний). ■ ~ **Podnieść (pokrzepić, podtrzymać) na duchu** [NSJP: 159]. *Idiom., książk., tw.* Pocieszyć, pokrzepić, wesprzeć kogoś. ▼ *Zauważyłem uśmiech, jaki posłał równocześnie trzymającej się jego boku Agnieszce, i nawiedziła mnie wątpliwość co do szczerości jego intencji. Mógł po prostu podnosić ją na duchu* (A. Baniewicz).

1073. ПІДНОСИТИ (ПІДНЕСТІ) ОЧІ (ПОГЛЯД, ЗІР і т. ін.) [СУМ-11(6): 470]. *Idiom., розм., ств.* Починати дивитися на кого-небудь, спрямовувати погляд на щось. Δ *Підносила [Дозя] свої блискучі очі й остановляла [зупиняла] їх на його молодецьким, уродливим лиці* (І. Франко). ■ **Podnieść (podnosić) oczy (wzrok)** [NSJP: 689]. *Idiom., pot., tw.* Spojrzeć w górę na kogoś lub na coś. ▼ *Co za głupia rzecz te łzy. Raptem ni stąd, ni zowąd płyną, a tu ojciec może podnieść oczy i zobaczyć!* (Z. Żurawska).

1074. ПІДНЯТИ (ПРИЙНЯТИ) РУКАВИЧКУ [СУМ-11(8): 905]. *Idiom., евфем., книжн.* Прийняти виклик на дуель, поєдинок. Δ *Сергій Соболев прийняв рукавичку і, вийшовши до мікрофона, виклопотав Андрєєва, чому за вісім місяців на адресу Тимошенко не було сформульовано скільки-вражаючого звинувачення (з газети).* ■ **Podnieść (podjąć) rzuconą rękawicę** [NSJP: 844]. *Idiom., eufem., książk.* Przyjąć wyzwanie na pojedynek; odpowiedzieć, zareagować na czyjąś krytykę lub zaczepkę, zdecydować się walczyć, rywalizować z kimś. ▼ *Francis Collins — szef Programu Poznania Ludzkiego Genomu — nie mógł nie podjąć rzuconej rękawicy* („Polityka”, nr 25, 2000).

1075. ПІДНЯТИСЯ (ПІДНЕСТІСЯ і т. ін.) НА ГОЛОВУ (НА БАГАТО ГОЛІВ) [ВІЩЕ] [ФСУМ]. *Idiom., розм., схв.* Ставати набагато кращим від кого-небудь, значно перевершувати кого-небудь у чомусь. Δ *Талант молодой вчительки на голову вище підіймався від усіх просвітян волості* (С. Васильченко). ■ **Bić na głowę** [SF]. *Idiom., pot., aprob.* Być lepszym od innych, pokonać kogoś. ▼ *Polskie rękodzieło bije na głowę produkty sprowadzane z Chin czy Tajlandii. W czym tkwi sekret? W niskiej cenie i dobrej jakości* („Fakt”, nr 02.02(27), 2004).

1076. **ПІЙМАТИ НА СЛОВО** [СУМ-11(6): 531]. *Ідіом., розм., ств.* Скориставшись обмовкою, приписувати кому-небудь якусь думку, якийсь погляд; змусити виконати те, що сказане, обіцяне. Δ *Денис і сюди і туди, і вибріхуватись би то, так справник на усякому слові так його і пійма* (Г. Квітка-Основ'яненко). ■ ~ **Злапає за слово** [PWN]. *Idiom., pot., tw.* Zwrócić uwagę na niektóre słowa wypowiedziane przez kogoś i wykorzystać je przeciw niemu. ▼ *Tadeusz Luraniec złapał za słowa burmistrza Dudę. Wykazał mu, że złamał powyborcze obietnice, bo zatrudnił Korczaka, a więc rodzinę już pracującej osoby* („Gazeta Krakowska”, 23.12.2003).

1077. **ПІСЛЯ ВІЙНИ ЗАВЖДІ МИР БУВАЄ** [УФ: 111]. *Присл., ств., оптим.* Нічого не триває безконечно, події змінюють одна одну. ■ ~ ◇ **Po burzy pogoda** [УФ: 111]. *Przysł., tw., optym.* Po burzy następuje dobra pogoda, po wojnie przychodzi spokój, wszystko się zmienia.

1078. **ПІСЛЯ НАС ХОЧ ПОТОП** [УФ: 138]. *Присл., бібл., несхв.* Про байдужість людини до подій, що не пов'язані безпосередньо з нею. ■ **Po nas choćby potop** [USJP]. *Przysł., bibl., nieprzych.* Nie obchodzi nas, co będzie się działo po naszym odejściu, po zakończeniu przez nas jakiejś działalności.

1079. **ПІШЛА КОРОВА — НЕХАЙ ІДЕ Ї ТЕЛЯ**¹⁰⁰. Див. **УЗЯВ (ВЗЯВ) БІС КОНЯ, НЕХАЙ БЕРЕ Ї УЗДІЧКУ**.

1080. **ПЛАТИТИ (ВІДПЛАТИТИ) ТАКОЮ (ТІЄЮ, рідко ТОЮ) САМОЮ МОНЕТОЮ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Відповідати кому-небудь на щось подібним учинком, ставленням і т. ін. Δ *Йойна зависливим оком дивився на Нуту, щодня бажав, щоб його ями по-завалювалися... Здається, що й Нута платив Йойні такою самою монетою* (І. Франко). ■ **Odplacić tą samą monetą** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Zachować się wobec kogoś tak, jak ten ktoś zachował się wobec nas. ▼ *Odplacałam mu tą samą monetą, bowiem zawsze będę pamiętać, że jako jedyny stanął w obronie ojca po tamtym okrutnym wystąpieniu Ważyka* (К. Gałczyńska).

¹⁰⁰ Прислів'я не зафіксоване в паремійних збірках, натомість функціонує в усному мовленні, зокрема й сучасному, порівн.: Включіть у список і цей, як то кажуть “раз пішла корова, нехай іде ї теля” (форум “Толока” / Режим доступу: <http://toloka.to/t70432> (29.10.2016) та ін. / Przysłowie nie występuje w akademickich zbiorach paremii, a funkcjonuje w języku mówionym, zwłaszcza we współczesnym.

1081. ПЛЄСТИ МАНДРО́НИ. Див. РОЗВÓДИТИ АНДРО́НИ.

1082. ПЛЄСТІ́ (ВЕРЗТІ́, ГОРОДІ́ТИ і т. ін.) НІСЕНІ́ТНИЦЮ (НІСЕНІ́ТНИЦІ). Див. НАГОВОРІ́ТИ (НАПЛЄСТІ́ і т. ін.) СІМ МІШКІ́В (КІП) ГРЕЧА́НОЇ ВО́ВНИ.

1083. ПЛИВ-ПЛИВ, ТА ПРИ БÉРЕЗІ Ї УТОПІ́ВСЯ [УФ: 147]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Так говорять про того, хто витримав довге випробування, але не розрахував свої сили до кінця. ■ **Płynął, płynął i przy brzegu się utopił** [УФ: 147]. *Przysł., pot., żart.-iron.* O kimś, kto przetrwał długie wyzwania, ale nie określił dobrze swoich sił.

1084. ПЛЮ́ТАТИ [ВСП] КА́РТИ [ФСУМ]. *Ідіом., розм., несхв.* Розладнувати чий-небудь плани, наміри, розрахунки, сподівання. Δ *Дроздовський полк тим часом мацав місцевість, до них ходила різна тамошня наволоч, з усіх кутків збиралися відомості, і наші люди ходили до них виказувати їм плутати карти* (Ю. Яновський). ■ ~ ◇ **Mieszać (krzyżować, plątać, psuć) szyki** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Utrudniać komuś realizację planów. ▼ *Miała wielką ochotę wypróbować na nim swoją sztukę, zmaterializować te lęki, lecz powstrzymała się. Nie powinna psuć szyków marszałkowi. Najwyraźniej miał jakiś plan, skoro powstrzymał się od ujawnienia matactw Udolfa* (I. Surmik).

1085. [ЗАКОХА́ТИСЯ] ПО [САМІ́] ВУ́ХА [СУМ-11(1): 789]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Дуже сильно. Δ *3 перших же днів і закохався в неї, як сам признався собі — „по самі вуха”.* Навіть вірши склав (А. Головка). 2. Цілком, зовсім. Δ *Поринути по вуха в працю* (з усн. мовл.). 3. Дуже багато. Δ *А роботи по самі вуха: треба обід готувати та видавати, посуду мити, хуста прати, хліб пекти...* (М. Коцюбинський). ■ > [**Zakochać się**] **Po [same] uszy** [WSJP; LPw]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* 1. W maksymalnym stopniu. ▼ *Zresztą, po co miałby jechać do restauracji, wtrząchnąłby kebaba w budce albo coś u wietnamca i byłby najedzony po uszy* (Т. Konatkowski). 2. Bardzo. ▼ *Jak zobaczy Zuzię, to już po nim, zakocha się po uszy. W niej się nie można nie zakochać* (М. Nurowska).

1086. ПО [СА́МІ] ВІ́НЦЯ [СУМ-11(1): 678] = З ВЕРХО́М [СлЕС: 92]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), заст., розм., ств.* До самого краю, повністю. Δ *Теплий туман слався по полю і налив балку по самі ві́нця* (М. Коцюбинський). ■ ~ □ [**Wypelniony**] **Po brzegi** [SJP]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw.* Do skraj, pełny. ▼ *Stylowym domu przy Cichej Wody 8 malarka ma swoją galerię, wypelnioną po brzegi obrazami* („Tygodnik Podchalański”, nr 8, 1999).

1087. **ПО ЗАЯЧОМУ СЛІДУ ІНОДІ ЗНАХОДЯТЬ ВЕДМЕДЯ** [УФ: 154]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* У пошуках істини варто зважати на найменші дрібниці. ■ ~ ◇ **Dojść po nitce do kłębka** [USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Dojść do czegoś, wykryć, wyjaśnić coś przez cierpliwe śledzenie szczegółów jakiejś sprawy.

1088. **ПО П'ЯТАХ ГНАТИСЯ (ІТІ́ І Т. ІН.)** [СУМ-11(8): 419]. *Ідіом., розм., жарт.* Невідступно переслідувати кого-небудь, іти за кимсь. Δ Йому здавалося, що сама смерть **женеться** за ними **по п'ятах** (З. Тулуб). ■ ~ **Deptać po piętach** [SPS] = **Iść (chodzić itp.) krok w krok** [NSJP: 372]. *Idiom., pot., żart.* Ustawicznie chodzić za kimś; śledzić, ścigać, lub gonić. ▼ — *Wy macie **deptać po piętach** von Orloffowi i spróbować odpowiedzieć na pytanie, czy guru nie stara się osobiście przyspieszać końca świata, odtwarzając dawne zbrodnie* (M. Krajewski).

1089. **ПО СЛУ́ЖБІ НЕМА́Є ДРҰЖБИ** [УФ: 111]. *Присл., заст., застереж.* Службові взаємостосунки бувають сильніші за товариські. ■ **Służba nie дружба** [NSJP: 931]. *Przysł., przest., ostrz.* Obowiązki służbowe są nadrzędne nad sprawami prywatnymi.

1090. **ПО ТРҰПАХ (ЧЕ́РЕЗ ТРҰПИ) КІ́ДАТИСЯ (ІТІ́, РІ́НУТИ, ЛІ́ЗТИ І Т. ІН.)** [СУМ-11(10): 299]. *Ідіом., розм., несхв.* Не шкодуючи життя багатьох, просуватися до якоїсь мети. Δ *Ворог не шкодував нічого. Він **кидався** в атаки буквально **по** власних **trupach** і докотився до артилерії* (О. Довженко). ■ ~ **Iść po trupach** [NSJP: 1050]. *Idiom., pot., nieprzych.* O bezwzględny postępowaniu w dążeniu do osiągnięcia zaplanowanego celu. ▼ *Ten „geniusz genetyki“, o którym zawistnicy i nieroby mówili, że **idzie** przez życie **po trupach**, przebojem i bezwzględnie, naprawdę tych właśnie cech przypisywanych mu przez zawistnych nie posiadał...* (M. Tomaszewska).

1091. **ПОБИВА́ТИ (БІ́ТИ) [ПОПЕРЕ́ДНІ (СТАРІ́ І Т. ІН.)] РЕКО́РДИ** [СУМ-11(6): 611]. *Ідіом., розм., оптим.* Установлювати нові рекорди. Δ *Спокою не надовго вистачає, Явтух Каленикович знову мчить, **побиваючи** свої **nonпередні рекорди*** (Ю. Яновський). ■ **Bić [wszelkie] rekordy (rekord)** [NSJP: 50; WSJP]. *Idiom., pot., optym.* Osiągać najwyższy z dotychczasowych poziom w jakiejś dziedzinie. ▼ *Ta zadziwiająca książka **bije wszelkie rekordy** zaufania do siebie i uwielbienia dla swoich zapatrywań* (M. Jarosz).

1092. **ПОБІ́ЛИ, ЩЕ Ї ПЛА́КАТИ НЕ ВЕЛІ́ЛИ** [ГРНП-1: 66]. *Присл., заст., ірон.-жарт., несим.* Модель поведінки покарано-

го в авторитарних умовах спілкування. ■ ~ **Ubiwszy nie dadzą się napłakać** [Adalb.: Bić 40]. *Przysł., przest., iron.-żart., tw., pesym.* Nie dość, że zrobią coś złego, skrzywdzą nas to jeszcze nie pozwolą przeżyć nam smutku, żałoby.

1093. **ПОБІЛІТИ (БІЛИЙ) ЯК КРЭЙДА (ПОЛОТНО, СНИГ, СТИНА і т. ін.)** [СУМ-11(6): 610]. *Idiom., порівн., розм., ств.* Стати дуже блідим; дуже збліднути. Δ Катерина **побіліла як стіна** (Гнат Хоткевич). ■ **Zblednąć (blaby) jak ściana** [NSJP: 1001]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo zblednąć; bardzo blady. ▼ **Wiesia już jest blada jak ściana i uciekłyby może do domu, gdyby nie to, że dookoła huczy bezmiar wody, a właściwie deszczu, przed którym w naszej drewni tak przytulnie można się schować, w kwaśnym zapachu mokrych desek i smoły** (J. Kulmowa).

1094. **ПОГАНА КОМПА́НІЯ І ДОБРОГО ЧОЛОВІКА ЗПІСУЄ** [УФ: 93]. *Присл., заст., застереж.* Якщо людина в компанії, вона змушена приймати її правила поведінки. ■ ~ **Zła kompania prowadzi do zabawy, a potem do niesławy** [УФ: 93]. *Przysł., przest., ostrz.* Trafiając do złego towarzystwa, można uzyskać złą sławę.

1095. **ПОГАНА ЯК СМЕРТНИЙ ГРІХ** [СУМ-11(2): 171]. *Idiom., порівн., заст., розм., несхв.* Про дуже некрасиву людину. Δ — Скажіть, як вам здається тая Girod? правда ж, вона **погана як смертний гріх?** (Леся Українка). ■ ~ **Brzydki jak grzech śmiertelny** [NSJP: 247]. *Idiom., porówn., przest., pot., nieprzych.* O wyjątkowo brzydkiej osobie. ▼ **Mężczyzna był niezwykle szlachetny i dobry, ale niestety brzydki jak grzech śmiertelny** (z jęz. mów.).

1096. **ПОГАНОМУ ТАНЦЮРІСТОВІ Й ЧОБОТИ ЗАВАЖАЮТЬ** [УФ: 111]. *Присл., ірон.-жарт.* Якщо не вмієш щось зробити, не звинувачуй у цьому обставини. ■ ~ ◇ **Złej tanecznicy zawadza i rąbek u spódnicy** [USJP]. *Przest., iron.-żart.* Osoba nieudolna, niekompetentna doszukuje się przyczyn swoich niepowodzeń w drobnych, nieistotnych sprawach.

1097. **ПОДІЛЕНА РАДІСТЬ ПОДВІЙНА, А ПОДІЛЕНЕ ГОРЕ ВДВІЧІ МЕНШЕ** [УФ: 94]. *Присл., ств.* Підтримка й співчуття в радості або горі позитивно впливає на емоційний стан людини. ■ ~ **Troska mniej boli, gdy ją przyjaciel podzieli** [УФ: 94]. *Przysł., tw.* Wsparcie i współczucie pozytywnie wpływają na ludzi.

1098. ПОЖАЛІВ ВОВК КОБІЛУ — ЗОСТАВИВ ХВІСТ І ГРІВУ [УФ: 112]. *Присл., ірон.-жарт., ств.* Говорять про підступного не-друга, що досягнув своєї мети. ■ ~ **Użałował się wilk kobyły** [УФ: 112]. *Przysł., iron.-żart., tw.* Мови ся о подstępным przyjacielu.

1099. ПОЖИВІВСЬЯК СІРКО ПАСТКИ [УФ: 147]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Не отримав нічого, крім неприємностей. ■ ~ ◇ **Wyszedł jak Zabłocki**¹⁰¹ **na mydle** [УФ: 147; Wikisl.]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Быć на czymś stratnym, nie mieć żadnych korzyści.

1100. ПОКАЗУВАТИ (ПОКАЗАТИ) [НА] ДВЕРІ [СУМ-11(2): 217]. *Ідіом., розм., зневаж.* Наказувати вийти, залишити приміщення; проганяти. Δ Друга б на її місці давно йому [чоловікові] **на двері показала, раз він такий...** (В. Кучер). ■ **Pokazać (wskazać) drzwi** [NSJP: 159]. *Idiom., pot., lekcew.* Kazać komuś wyjść, wyprowadzić kogoś. ▼ *Któregoś dnia wybuchła, w odpowiedzi na co teściowa **poka-zała jej drzwi*** (Е. Hajnicz).

1101. ПОКАЗУВАТИ (ПОКАЗАТИ) РОГИ [СУМ-11(8): 60]. *Ідіом., розм., погроз.* Чинити кому-небудь опір, виявляючи незадоволення чимось, або бути готовим до захисту. Δ *Tenep уже настала для них гірка година. Батько до нестями марнувався, мати їла себе, свого чоловіка й дітей. Тоді й батько **показав роги*** (А. Крушельницький). ■ **Pokazywać (pokazać) rogi** [NSJP: 878, SZF]. *Idiom., pot., groź.* Niespodziewanie sprzeciwić się komuś; pokazać swój trudny charakter; sprawić nieprzewidziane kłopoty, trudności. ▼ *Ale teraz zbuntowana rozpaczą dusza stanęła w nim dęba, **pokazała rogi** i zaczęła ziać jadem słusznego, długo tłumionego oburzenia* (А. Otrębski).

1102. ПО́КИ БАГА́Т, ТО ВСІМ СВАТ І БРАТ [А ЯК НІЧО́ГО НЕ СТА́ЛО — МОВ ЛІ́ЗНЕМ ЇХ ЗЛИ́ЗА́ЛО] [УФ: 118]. *Присл., заст., застереж.* Коли людина в достатку, то має багато друзів і родичів, а як тільки стає бідною, всі вони віддаляються або зникають.

¹⁰¹ Etymologia przysłowia: pochodzi od nazwiska XVIII-wiecznego szlachcica Cypriana Zabłockiego, który chcąc uniknąć opłaty celnej za przywiezione mydło ciągnął je za barką w wodoszczelnych skrzyniach zanurzonych w Wiśle. Po dotarciu na miejsce okazało się, że skrzynie nie były całkowicie wodoszczelne, a całe mydło rozpuściło się w Wiśle [Wikisl.]. / Етимологія прислів'я сягає прізвища шляхтича XVIII ст. Ципріяна Заблоцького, який, щоб уникнути митної сплати за перевезення мила, тягнув його за баржею у водонепроникних скринях, занурених у річці Вісла. Після прибуття на місце виявилось, що скрині не були повністю щільними, і все мило розчинилося у Віслі.

■ **Допóки богатý — то дла wszystkich brat i swat** [УФ: 118]. *Przysł., przest., ostrz.* Dopóki człowiek jest bogaty, to ma wielu przyjaciół i krewnych, a jak stanie się biedny, to wszyscy znikają.

1103. **ПÓКИ ДУРНІЙ НАГОВÓРИТЬСЯ, РОЗУ́МНИЙ НАРÓБИТЬСЯ** [УФ: 123]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Дурний багато говорить і нічого не робить, а розумний — навпаки. ■ ~ **Głupi narzeka, mądry działa** [УФ: 123]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Głupi tylko mówi i nic nie robi, a mądry na odwrót.

1104. **ПОКЛÁСТИ НА [ОБÍДВÍ] ЛОПÁТКИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Перемогти в дискусії, полеміці, суперечці кого-небудь. Δ *Після натяку Башкуєва він просто не знав, що говорити, почувавоючи, що його поклали на обидві лопатки* (С. Добровольський). ■ **Kłaść (położyć) na (obie) łopatki** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Pokonać kogoś całkowicie i bezdyskusyjnie; zdecydowanie nad kimś górować; nie dać komuś żadnych szans; doprowadzić coś do bardzo złego stanu, zepsuć coś. ▼ *Brak podstawowych umiejętności zarządzania firmą sprawiał, że Michalski potrafił położyć na obie łopatki każde, najlepiej nawet prosperujące przedsiębiorstwo. Nie zrażało to jednak jego protektorów, którzy co rusz znajdowali mu jakąś ciepłą posadkę* (Е. Hajnicz).

1105. **ПОКОРЯ́ТИ (ПОКОРÍТИ) СÉРЦЕ** [СУМ-11(7): 38]. *Idiom., розм., ств.* Викликати любов у кого-небудь до себе. Δ *Ви, пані, — ангел. Ви покорили моє серце* (І. Франко). ■ **Podbijać (podbić) serce** [NSJP: 907]. *Idiom., pot., tw.* Zdobyć czyjąś sympatię, miłość; spodobać się komuś. ▼ *Smagła dziewczynka, o urodzie odziedziczonej po matce, szybko podbiła serca dziadków* („Detektyw”, nr 4(152), 1999).

1106. **ПОКРÓВА ЗÉМЛЮ ЛИСТÓМ ПОКРИВА́**¹⁰² [УФ: 159]. *Присл., заст., спостер.* Народна прикмета: на Покрову (14 жовтня) може випасти перший сніг. ■ ~ ♦ **Od Świętej Urszuli oczekuj**

¹⁰² **14 жовтня** православний світ відзначає одне з великих і значних церковних свят року. Покров Пресвятої Богородиці — символ захисту, заступництва і розради. Козацтво України споконвіку вважало Пресвяту Богородицю своєю покровителькою. В Україні 14 жовтня відзначають державне свято — День українського козацтва. У народі говорять: „Покрова накриває траву листям, землю — снігом, воду — льодом, а дівчат — шлюбним вінцем”. / 14 października prawosławni obchodzą jedno z największych i najważniejszych świąt w roku. Pokrów Najświętszej Bogurodzicy uważa się za symbol obrony, ochrony i pociechy. Kozacy Ukraińscy od wieków uważali Najświętszą Bogurodzicę za swoją szczególną patronkę. Na Ukrainie 14 października obchodzą święto narodowe — Dzień ukraińskich Kozaków.

koszuli¹⁰³ [УФ: 159]. *Przysł., przest., spostrz.* Od Świętej Urszuli można oczekiwać patronatu.

1107. **ПОЛАТА́ТИ БО́КИ** [ФСУМ]. *Idiom., евфем., ірон.-жарт.* Сильно побити кого-небудь, покарати. Δ Як побачу тебе ще раз коло Васи́лини, то так **пола́таю** тобі **ребра** оцими кулаками, що ти й додому не дійдеш (І. Нечуй-Левицький). ■ **Wysmarować boki** [Adalb.: Bok 4]. *Idiom., eufem., iron.-żart.* Ktoś pobił kogoś. ▼ *Widzisz jak wygląda Marek? Wczoraj, jak wracał do domu w nocy, to dwóch zbirów wysmarowało mu boki* (z jęz. mów.).

1108. **ПОЛЧІ́ТИ (ПОРАХУВА́ТИ, ПОЛОСКОТА́ТИ, ПОТОВКТІ́ і т. ін.) РЕ́БРА** [ФСУМ]. *Idiom., евфем., розм., ірон.-жарт.* Дуже сильно побити кого-небудь; розгромити, перемогти в бою кого-небудь. Δ Ми йому, сучому синові, зараз **полчі́мо ребра**, — підвелося вгору кілька важких кулаків (М. Стельмах). ■ **Porachować (policzyć) kości** [SZF]. *Idiom., eufem., pot., iron.-żart.* Zbić kogoś; dotkliwie kogoś pobić. ▼ *Zagrozili Łyseму i Paluchowi, grubasom-zmarzłakom, że jak zamknie który w nocy okno — porachują kości. Dobiorą się przez siodło i zmiażdżą. Zrozumiano?* (M. Borowa).

1109. **ПОЛУ́ДА З ОЧЕ́Й СПА́ЛА (ОПА́ЛА, СПЛИВЛІ́А і т. ін.)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Хтось правильно зрозумів, усвідомив що-небудь; прозрів. Δ Всім міністрам і слугам царським відразу мов **полу́да з очей спала**. Та ж се Лис! (І. Франко). ■ **Bielmo**

¹⁰³ **Święta Urszula**, zwana *małą niedźwiedzicą* lub *małym koniem wojny* — męczennica chrześcijańska, dziewica i święta Kościoła katolickiego. Według jednej z legend była rzymsko-brytyjską księżniczką, która na prośbę swojego ojca, króla Donauta z Kornwalii, wyruszyła w podróż do swojego przyszłego męża, pogańskiego królewicza Conana Meriadoca z Armorici w Bretanii (według innego źródła — Eteriusza). Towarzyszyło jej rzekomo dziesięć służek-dziewic, które miały własne tysiączne orszaki oraz własne statki. W czasie podróży tajemniczy sztorm zniósł ją do portu galijskiego nad Renem. Urszula ślubowała, że przed poślubieniem Conana wyruszy w pielgrzymkę do Rzymu. Jednak razem z dziesięcioma dziewczynami została zamordowana przez Hunów w Kolonii, gdy odrzuciła zaloty Attyli (władca Hunów) [Wikisl.]. / **Свята Урсула**, яку називали *малою ведмедицею* або *малим конем війни*, — мучениця, діва, свята Католицької церкви. За однією з легенд була римсько-британською принцесою, яка на прохання батька (короля Донольта з Корнуолла) поїхала до свого майбутнього чоловіка — принца-язичника Конана Меріадока з Арморіки, що в Британії (за іншим джерелом — Етеріуша), у супроводі десяти благочестивих дів, які мали тисячі своїх дівиць і власні кораблі. Під час подорожі шторм заніс її в галльський порт на Рейні. Урсула сподівалася, що перед одруженням вирушить у Рим як паломниця. Проте разом з десятьма дівами її вбили гунни в Кельні, коли вона відкинула залицяння Аттіла (вождя гунів).

(klapki, zasłona) spadło (spadły) z oczu [SZF; WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Ktoś odkrył prawdę, zrozumiał rzeczywisty stan rzeczy. ▼ *Chrisowi jak gdyby spada bielmo z oczu. To, czego tylko domyślał się, staje się prawdą. Teraz dopiero zaczyna widzieć jasno, w jakim świecie żyje („Trybuna Ludu”, 1948).*

1110. ПОПАДА́ТИ В ПО́МІ́ЛКИ [СУМ-11(7): 118]. *Idiom., розм., ств.* Помилятися. Δ *Мені тільки здається, що д. Ганкевич де-не-де мимоволі несподівано сам **попадає в ті самі помилки**, які поборює у своїх противників (Лєся Українка).* ■ ◇ **Być w błędzie** [NSJP: 57]. *Idiom., pot., tw.* Mylić się. ▼ *Już pierwszy ryk przekona cię, że **byłeś w błędzie**. Tak ryczeć mogą tylko dinozaury (S. Łotysz).*

1111. ПОПА́СТИ (ПОПА́СТИСЯ, ПОТРА́ПИТИ і т. ін.) В ТЕНЕ́ТА (ПА́СТКУ, ХОМУ́Т, СИЛЬЦЕ́, КАПКА́Н, ПАВУТИ́НУ і т. ін.) [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Опинитися в скрутному становищі, несприятливих умовах. Δ *Не втечеш неминучої долі! Ї я не втекла її: нісні співала, а у **тенета**, як сарна, **попала** (Я. Щоголів).* ■ ◇ **Wpaść w potrzask** [Sfr]. *Idiom., pot., tw.* Znaleźć się w sytuacji bez wyjścia, w pułapce. ▼ *Cóż za szyderstwo losu! Wyzwoliwszy się z udręki w sobie samym, automatycznie **wpadłem w potrzask** (J. Krzysztoń).*

1112. ПОПА́СТИ В ХАЛЕ́ПУ [СУМ-11(11): 13]. *Idiom., розм., ств.* Зазнавати неприємностей, біди. Δ *Він ще не зрозумів достеменно, що наробив, але вже відчував, що **попав у якусь халепу**, з якої, може, не пощастить і вибратись (П. Панч).* ■ ◇ ■ **Wpaść (popaść) w tarapaty** [NSJP: 1020] = **Wpakować się (tkwić) po uszy** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Znaleźć się w bardzo trudnej sytuacji, mieć kłopoty, niemiłe przygody. ▼ — *Mógłbyś mi pożyczyć trochę pieniędzy? Chwilowo **wpadłam w tarapaty** (J. Stawiński).*

1113. ПОПЕРЕ́К ГО́РЛА СТА́ТИ. Див. КІ́СТКОЮ СТА́ТИ (ЗАСТРЯ́ТИ) У ГО́РЛІ.

1114. ПОПЕРЕ́К ДОРО́ГИ СТОЯ́ТИ (СТА́ТИ). Див. СТОЯ́ТИ (СТА́ТИ) НА ДОРО́ЗІ.

1115. ПОРО́ЖНІЙ МЛИ́Н І БЕЗ ВІТРУ МЕ́ЛЕ [УФ: 150]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Так говорять про занадто балакучу людину, про пустослів'я. ■ ~ ◇ **Choć młyn miele, jednak mąki niewiele** [УФ: 150]. *Przysł., przest., iron.-żart.* O człowieku, który dużo mówi, ale nie przekazuje jakiegokolwiek ważnej informacji.

1116. ПОСИЛАТИ БІСИКИ [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.* Грайливо дивитися на когось. Δ Меркурій Юхримович непомітно **посилав і посилав** їй **бісики** і все пив і пив за красунечку, що справді мала гарний вигин брів (М. Стельмах). ■ **Puścić oko (oczko)** [NSJP: 816]. *Idiom., pot., żart.* Mrugnąć do kogoś zalotnie. ▼ *Wszystkich wypytuję, czy im smakuje, i puszczam oko do grillującego taty, który ze szczyrcami w ręku uśmiecha się i pusza oko do mnie* (Ch. Roche).

1117. ПОСІПАТИ ГОЛОВУ ПОПЕЛОМ [ФСУМ]. *Idiom., бібл., книжн., песим.* Вдаватися в тугу, розпач, утрачати мужність, надію; картати себе, журитися, визнавати провину і т. ін. Δ *Надягнувши траур і волосяниці, посипали голову попелом* бідні батьки і голосно кричали (П. Загребельний). ■ > **Posypać głowę popiołem** [WSJP]. *Idiom., bibl., książk., pesym.* Okazać skruchę; przyznać się do winy. ▼ *Gdy usłyszał o tym Mardocheusz, rozszarpał na sobie odzienie, ubrał się w wór pokutny, posypał głowę popiołem i błakał się po ulicach Suzy, obwieszczając głośno swoją rozpacz i zgryzotę* (Z. Kosidowski).

1118. ПОСІЙ У ПОРУ, БУДЕШ МАТИ ЗЕРНА ГОРУ [УФ: 159]. *Присл., заст., реком.* Знання сільськогосподарського календаря сприяє добробуту господаря. ■ ~ **Gdy zasiejesz w porę, będziesz miał ziarna komorę** [УФ: 159]. *Przysł., przest., rekom.* Znajomość kalendarza rolniczego sprzyja dobrobytowi gospodarza.

1119. ПОСПІШИШ — ЛЮДЕЙ НАСМІШИШ. Див. ХТО СПІШИТЬ, ТОЙ ЛЮДЕЙ СМІШИТЬ.

1120. ПОЦІЛУВАТИ ЗАМОК (заст. У ЛОМАКУ) [СУМ-11(7): 461]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Не заставши когось удома, піти ні з чим. Δ — *Приходимо до Христі — аж у неї і хата закручена. Поцілувала Химка у ломаку, та й назад вернулася* (Панас Мирний). ■ **Pocałować klanek** [NSJP: 677]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Nie zastać nikogo w domu; zastać dom sklep itp. zamknięty. ▼ *Schody prowadzące na piętro też nie należały do wygodnych. Z lekkim posapywaniem Dyna wdrapał się na górę, by pocałować klanek zamkniętego mieszkania Wiesioniów* (I. Matuszkiewicz).

1121. ПОЦІЛУНОК [ВІД] ІУДИ [СУМ-11(7): 461]. *Idiom., бібл., розм., презирл.* Зрадницький учинок під виглядом доброзичливості, приязні. Δ *Він їде, каже, що повернеться, цілує, а вона відчуває, що це поцілунок Іуди* (з усн. мовл.). ■ ◇ **Pocałunek Judasza** [SZF]. *Idiom., bibl., pot., pogard.* Gest nieszczerzy, fałszywy, maskujący wrogię zamiary wobec kogoś. ▼ *Boję się pocałunku Judasza* (R. Brudzyński).

1122. **ПОЦІЛУНОК РУКОЮ (ПОВІТРЯНИЙ, ЛЕТИЮЧИЙ)** [СУМ-11(7): 461]. *Ідіом., розм., прияз.* Знак привіту, переданий рукою від губ у напрямку до когось. Δ *Біжить [Любов] на веранду, спиняється, обертається і посилає Орестові скільки поцілунків рукою* (Леся Українка). $\blacksquare \sim$ **Przesłać ręką pocałunek** [NSJP: 677]. *Idiom., pot., przyjaź.* Wykonać ręką ruch symbolizujący przeniesienie pocałunku od ust w kierunku osoby pozdrawianej. $\blacktriangledown$ — *Kto? Kto?.. — powtarzał kilka razy i pytanie to przeciągnął aż do chwili, w której ostatnia figura taneczna pozwoliła mu ręką przesłać jej od ust pocałunek...* (J. Łuszczewska).

1123. **ПОЧАВ ЗА ЗДОРОВ'Я, А КІНЧИВ ЗА УПОКІЙ** [УФ: 151]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* „За здоров'я” — молитва про живих, „За упокій” — про мертвих: вислів використовують тоді, коли мовець розпочав говорити про одне, а завершив зовсім іншим. $\blacksquare \sim \diamond$ **Wesoło zaczął, smutnie skończył** [УФ: 151]. *Przysł., przest., iron.-żart.* O człowieku, który jest nieprzekonujący, niekonsekwentny w swoim przemówieniu, przeskakuje z myśli do myśli, które są sprzeczne.

1124. **ПОЧУВАТИСЯ ЯК УДОМА (ДОМА)** [СУМ-11(7): 475]. *Ідіом., порівн., розм., схв.* Почувати себе вільно, невимушено. Δ *Випили і відчуваємось як дома. Гарно і привітно, жінки вже наші з генералами жартують* (О. Гончар). $\blacksquare$ **Czuć się jak (u siebie) w domu** [WSJP; NSJP: 112]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Zachowywać się swobodnie, swojsko i pewnie. $\blacktriangledown$ *Pani Joanna zadbała również o polskie akcenty, była bowiem polska muzyka i potrawy, a wszystko po to, byśmy mogli czuć się jak w domu* (M. Rybczyńska).

1125. **ПОШІТИ В ДУРНІ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Поставити когось у незручне, комічне становище; обдурити. Δ *Став (Писар) їй пильно прохати, щоб як би того пана Микиту зовсім у дурні пошити* (Г. Квітка-Основ'яненко). $\blacksquare \square \diamond$ **Nabić w butelkę** [SF]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Oszukać kogoś, zwodzić, celowo wprowadzić w błąd. $\blacktriangledown$ *Idą z Zosią i Żukiem do sklepu nowego kolegi. Oni kupują różne gadżety, a Max czuje się jakoś zniesmaczony i nabity w butelkę* (M. Cegielski).

1126. **ПОШЛІЙ, ГОСПОДИ, З НЕБА, ЧОГО КОМУ ТРІБА** [УФ: 151]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Звертання до Бога з проханням про загальне благополуччя. $\blacksquare$ **Ześlij, Boże, z nieba, czego komu trzeba** [УФ: 151]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Zwращание się do Boga z prośbą o dobrobyt.

1127. ПРАВДА ОЧИ КОЛЕ [УФ: 144]. *Присл., заст., ств.* Правду, висловлену в очі, ніхто не любить; неприємно слухати, визнати. ■ ~ **Prawda w oczy kole** [NSJP: 745]. *Przysł., przest., tw.* Inni mają rację, a my nie potrafimy się z tym pogodzić.

1128. ПРАВДА СУДУ НЕ БОЇТЬСЯ [УФ: 144]. *Присл., заст., ств.* Життєва сентенція. ■ ~ ◇ **Prawda zawsze zwycięża** [УФ: 144]. *Przysł., przest., tw.* Maksyma życiowa.

1129. ПРАВДА — ЯК МАСЛО: СКРІЗЬ НАВЕРХ СПЛИВАЄ [УФ: 144]. *Присл., заст., ств.* Правда завжди виявляється, як її не приховуй. ■ **Prawda, jak oliwa, zawsze na wierzch wypływa** [УФ: 144; WSJP]. *Przysł., przest., tw.* Prawda zawsze wychodzi na jaw.

1130. ПРАВДІ ДАВНО ВЖЕ ВІДДЗВОНІЛИ [ГРНП-2: 779]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Правду часто приховують, а вона все виявляється. ■ ◇ **Prawda szyję złamała** [Adalb.: Prawda 59]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Nie zawsze warto mówić prawdę. Czasem lepiej pewne rzeczy przemilczeć.

1131. ПРАВДУ КАЖУЧИ (КАЖУЧИ (СКАЗАВШИ) ПО ПРАВДІ; ПО ПРАВДІ СКАЗАТИ; ПРАВДУ СКАЗАТИ (МОВИТИ, ЗМОВИТИ)) [СУМ-11(7): 497]. *Idiom., розм., ств.* Дотримуючись істини, намагатися бути щирим. Δ **Правду кажучи, йому й самому кортіло довантажити підводи ще бодай сотнею мін** (О. Гончар). ■ **Prawdę mówiąc (powiedziałwszy)** [NSJP: 745]. *Idiom., pot., tw.* Chcąc być zupełnie szczerym, należy przyznać, że...; naprawdę, istotnie. ▼ *Pani Julia jest gorącą wielbicieleką Juszczenki, wiedziałeś o tym? Nie wiedział i prawdę powiedziałwszy, mało go to obchodziło* (M. Nurowska).

1132. ПРАТИ БРУДНУ (ЧУЖУ) БІЛІЗНУ. Див. ВИНОСИТИ СМІТТЯ З ХАТИ.

1133. ПРАХОМ ІТІ (РОЗЛІТАТИСЯ і т. ін.) [СУМ-11(7): 519]. *Idiom., розм., песим.* 1. Зникати, щезати, гинути (про статки, матеріальні цінності). Δ **Нема добра. Прахом пішло. Стоять одні кам'яні черева** (Гр. Тютюнник). 2. Руйнуватися, розвиватися (про надії, мрії, сподівання). Δ **Прахом пішли сподівання Борулі стати дворянином** (Ю. Мартич). ■ ~ > **Obrócić w popiół (gruzy, proch, pierzynę)** [NSJP: 714]. *Idiom., pot., pesym.* Zniszczyć coś całkowicie, zrujnować doszczętnie. ▼ *Spóźniłem się nieodwołalnie. Boże, co za*

życiowy pech, co za ponura klęska. Straszna chwila. Cała moja nadzieja obraca się w proch. Całe moje dążenie spełza na niczym (J. Krzysztoń).

1134. ПРАЦЮВАТИ (РОБІТИ) ЯК [ЧОРНИЙ] ВІЛ [У ЯРМІ] [ФСУМ]. *Idiom., порівн., зневаж.* Дуже важко, надмірно. Δ *Сам робив як віл чорний і Мотрю „запріг”* — аби здужала, без випрагу (А. Головка). ■ *Harować (tyrać) jak wół (osiół, koń)* [NKJP]. *Idiom., porówn., lekcew.* Ktoś pracuje bardzo ciężko. ▼ *A ty wstajesz o siódmej rano, wtedy kiedy ja śpię jeszcze głęboko, lecisz do fabryki, harujesz jak dziki osioł, szukasz klientów, targujesz się ze związkami zawodowymi...* (А. Krzywicki).

1135. ПРЕКЛОНЯТИ (ПРЕКЛОНІТИ) КОЛІНА [СУМ-11(7): 534]. *Idiom., бібл., книжн., уроч.* 1. Ставати, опускатися на коліна. Δ *Віряни повинні тричі преклонити коліна на певній відстані перед ним* (з усн. мовл.). 2. Скорятися, визнаючи чинюсь владу над собою. Δ *Історія свідчить, що й Великий князь мусив підкорятися татаринowi, преклоняти перед ним коліна* (з усн. мовл.). 3. Визнаючи чинюсь велич, оцінюючи кого-, що-небудь по заслuzі, з повагою, шановно ставитися до кого-небудь; схилятися перед кимось. Δ *Перед „Небесною сотнею” вся Україна преклоняє коліна* (з усн. мовл.). ■ ~ *Paść (rzucić się) na kolana* [NSJP: 335; WSJP]. *Idiom., bibl., książk., urocz.* 1. Uklęknąć. ▼ *Kilku żołnierzy już padało na kolana w obłoku śmiertelnego proszku, chwytalo się za gardło, krztusząc się i kaszląc* (T. Kołodziejczak). 2. Uznawać czyjaś wielkość, wyjątkowość. ▼ *Rzuca się na kolana przed wodzem i całuje czubek błyszczącego buta* („Tygodnik Podhalański”, nr 13/14, 1999). 3. Okazywać cześć i podziw wobec kogoś lub czegoś. ▼ *...jesteśmy zdumiewającym narodem — padamy na kolana przed każdym, kto zaszczyca nas uwagą, wybaczymy wszystkie świństwa po to tylko, aby o nas źle nie myślał* („Dziennik Polski”, 25.08.2006).

1136. ПРИ ЗАКРІТИХ ДВЕРЯХ [СУМ-11(3): 166]. *Idiom., розм., ств.* Без сторонніх людей. Δ *Часом гості, які приїдуть, то начальство й може з ними погомоніти при закритих дверях...* (В. Кучер). ■ *Przy drzwiach zamkniętych (za zamkniętymi drzwiami)* [Sfr]. *Idiom., pot., tw.* Bez obecności publiczności, bez udziału osób postronnych. ▼ *Wraz z dziennikarzami wyszliśmy i komisja obradowała za zamkniętymi drzwiami* (D. Passent).

1137. ПРИ КОРЕНІ. Див. У ЗАРОДКУ.

1138. **ПРИЙДЕ КОЗА́ ДО ВО́ЗА [ЯК ЗАХО́ЧЕ СІ́НА]** [УФ: 114; Шк.]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Переконавання в тому, що той, хто відмовлявся від якоїсь допомоги сьогодні, буде змушений просити про неї колись пізніше в іншій (часто скрутній) ситуації. ■ **Przyjdzie koza do woza** [Wikisl.]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Ktoś prosi o przysługę, pomoc, którą wcześniej odrzucał.

1139. **ПРИЙМА́ТИ (ПРИЙНЯ́ТИ) НА ВІ́РУ** [СУМ-11(1): 679]. *Ідіом., розм., ств.* Вірити в що-небудь без доказів. Δ *Приймай на віру, що тобі скажуть...* (з усн. мовл.). ■ **Przyjąć (brać) na wiarę** [NSJP: 800]. *Idiom., pot., tw.* Uwierzyć w coś bez dowodu. ▼ *...pan Płatek chciał sprzedać interes, ale tylko komuś zaufanemu, tak że nawet się nie dopytywał, skąd Maurycy ma pieniądze, i przyjął na wiarę to, co ten wyznał — że kapitał pochodzi ze sprzedanej ojcowizny* (М. Піятковська).

1140. **ПРИЙШО́В ГІСТЬ ТА НА ГО́ЛУ КІСТЬ** [ГРНП-1: 481]. *Присл., заст., ірон.-жарт., несим.* Немає чим пригостити гостя. ■ **~ > □ Dla późnych gości zostają kości** [Adalb.: Gość 4]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Kto się spóźnia na spotkanie, dla tego nic się nie zostaje.

1141. **ПРИКУСІ́ТИ ЯЗЫКА́** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., застереж.* Утриматися від висловлювань; замовкнути. Δ *Вона догадалась, що вже наговорила зайвого й прикусила язика* (І. Нечуй-Левицький). ■ **~ Ugryźć się w język** [LPw]. *Idiom., pot., ostrz.* W porę powstrzymać się przed powiedzeniem czegoś niestosownego, nieodpowiedniego. ▼ *Jednak za moment ugryzie się w język, bo od takiej myśli tylko krok do stwierdzenia, że za komuny było tak samo, albo i lepiej* (D. Бieńkowski).

1142. **ПРИНЕСІ́ ВОДИ́ ТА Й СА́М НАП'Є́ШСЯ** [ГРНП-1: 367]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Говорять лінивому, котрий рад би мати користь, але не хоче для неї потрудитися (тлумачення І. Франка). ■ **Przynieś wody, dam ci pić** [Adalb.: Woda 48]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Mówi się leniwemu, zachęcając go do pracy.

1143. **ПРИПАДА́ТИ (ПРИПА́СТИ) ДО СЕ́РЦЯ** [СУМ-11(9): 141]. *Ідіом., розм., прияз.* Подобатися кому-небудь. Δ [Лукія:] *Певно, вона вже впала Хвилюмонові в око!.. А що він їй до серця принав у то се вже видко...* (М. Кропивницький). ■ **Przypaść do serca (gustu)** [NSJP: 907]. *Idiom., pot., przyjaź.* Spodobać się, zdobyć czyjaś akceptację. ▼ *Lubiła Basię serdecznie; przypadła jej do serca dziewczyna prosta, jasna i czysta jak łza* (К. Макусzyński).

1144. **ПРИСІ́КУВАТИСЯ (ЧІПЛЯ́ТИСЯ) ДО КО́ЖНОГО СЛІ́ВА** [СУМ-11(8): 19]. *Idiom., розм., недоброт.* Використовувати зміст сказаного як привід для докорів, звинувачень і т. ін. Δ — *Ну, чого ти присікуєшся до кожного слова?* (С. Журахович). ■ ~ **Czepiać się słów** [NSJP: 108]. *Idiom., pot., niezyczl.* Злоśliwie, w sposób małostkowy interpretować czyjeś słowa, wykorzystując je jako pretekst do oskarżeń, zarzutów itp. ▼ *Nie czepiaj się słów! Pokój ważniejszy!* (M. Pankowski).

1145. **ПРИТЕ́РТИ РО́ГИ** [СУМ-11(8): 60]. *Idiom., евфем., розм., ств.* Примусити підкоритися, зробити покірним кого-небудь, приборкати когось. Δ *Вже ми їм [хлопам].. притремо роги!* Лиш тихо (І. Франко). ■ **Przytrzeć rogów** [NSJP: 878]. *Idiom., eufem., pot., tw.* Dać komuś nauczkę, zmusić do posłuszeństwa, poskromić kogoś. ▼ — *Ja wam przytrę rogów, Terey, do krwi przytrę — groził — ja jeszcze nie napisałem opinii, starczy, że przypnę protokół z naszego zebrania, co towarzysze mówili, a mają was bardziej na oku, niż sądzicie, jak z procy wylecicie z ministerstwa* (W. Żukrowski).

1146. **ПРИТИСКА́ТИ (ПРИПИРА́ТИ і т. ін.) ДО СТИ́НІ (СТІ́НКИ).** Див. **ЗАГНА́ТИ (ЗАГАНЯ́ТИ) В (ТІСНИ́Й, ГЛУХИ́Й) КУ́Т.**

1147. **ПРО ЗАПА́С** [СлЕС: 201]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Про всяк випадок, завчасно. Δ *Він за два дні міняє три личини, та ще й четверту має про запас* (Л. Костенко). ■ ~ **Na zapas** [СлЕС: 201; NSJP: 1236]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Na później aby korzystać z tego w przyszłości. ▼ *Znów zmarnowałam trochę czasu, ale napiłam się kawy, herbaty i wody mineralnej niejako na zapas* (Joanna Chmielewska).

1148. **ПРО НУЖД́У** [СлЕС: 201]. *Idiom., есл. (анал. присл.), заст., ств.* Про всяк випадок, для потреби в чому-небудь. Δ *Там купали буряки, морква огорожня — а хатньої наші жінки не продають, держать про нужду на нашу голову — цур їй!* (Г. Квітка-Основ'яненко). ■ ~ □ **Na wszelki wypadek** [СлЕС: 201; WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), tw.* Zabezpieczając się przed czymś niespodziewanym, co jest niezgodne z naszymi oczekiwaniami. ▼ *... bacznie śledząc niepokojące zjawiska polityczne na świecie, postanowili zrobić na wszelki wypadek większe zapasy cukru* (L. Pawlik).

1149. **ПРОВІ́ДНА НІ́ТКА.** Див. **НІ́ТКА АРІА́ДНИ.**

1150. **ПРОВОРНИЙ ЯК ВЕДМІДЬ ЗА ГОРОБЦЯМИ** [СПЛ: 153]. *Присл., ірон.-жарт., несхв.* Про незграбну і безпорадну людину. ■ ♦ **Zgrabny jak krowy do podkowy** [Adalb.: Zgrabny 4]. *Przysł., iron.-żart., nieprzych.* Niezgrabny, nieporadny.

1151. **ПРОВОРНИЙ ЯК ЛОПАТА (МІТЛА, ЕЛЕКТРОВІНИК)** [СПЛ: 157–158]. *Idiom., порівн., розм., жарт.-ірон.* Дуже швидкий, верткий; меткий, бідовий. Δ *Петро був проворний як лопата* (з усн. мовл.). ■ ♦ **Szykowny jak motowidło (zgrzebny miech)** [NKPP]. *Idiom., porówn., pot., żart.-iron.* Bardzo szybki, zwinny. ▼ *Widziałeś jak przeskoczył ten płot?! Był szykowny jak zgrzebny miech!* (z jęz. mów.).

1152. **ПРОДАТИ ЗА МІСКУ (ЗЕРНО) СОЧЕВІЦІ (ЗА СОЧЕВІНУ ІОШКУ)** [КВБП: 45]. *Idiom., бібл., розм., несхв.* Поступитися чимось важливим, значним заради нікчемної, незначної та скороминущої вигоди. Δ *За одно маленьке зерно сочевиці я продав, безумний, свою душу!* (Б.-І. Антонич). ■ **Sprzedać (oddać) za miskę soczewicy** [NSJP: 934]. *Idiom., bibl., pot., nieprzych.* Wyrzec się czegoś dla doraźnego zysku, niewspółmiernego z wartością rzeczy utraconej. ▼ — *Sprzedasz mi za miskę soczewicy prawo pierworództwa?* — *Sprzedam!* — *odparł Ezaw bez namysłu* (Z. Kosidowski).

1153. **ПРОПÁВ ЯК КÁМІНЬ У ВÓДУ (У ДИМ [ІЗ КОМІНА], СОБÁКА НА БАЗАРІ)** [СУМ-11(8): 247] = **ЯК (МОВ, НÁЧЕ) У ВÓДУ ВПÁСТИ (КÁНУТИ)** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., розм., ств.* Хтось безслідно зникає (зник) або загублюється (загубився). Δ *Зловлено його... аж на румунській границі, а Замеховський пропав як камінь у воду* (І. Франко). ■ **Wpaść (przepaść, zapaść się, zniknąć) jak kamień w wodę** [NSJP: 1144; SZF]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Zaginąć, przepaść bez śladu. ▼ *Książka spóźnień wpadła jak kamień w wodę. Całodzienne poszukiwania, w których oprócz pani Matyldy brali udział wszyscy pracownicy, nie dały pożądanego efektu, być może dlatego, iż nikt, poza personalną, nie szukał szczególnie gorliwie* (Joanna Chmielewska).

1154. **ПРОПУСКÁТИ ПОВЗ ВУ́ХА (МІМО ВУХ і т. ін.)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Не реагувати на те, що говорять. Δ *Петро пропущав повз вуха медоточиві слова. Йому огидний цей невисокий, з невеличким черевцем, білоголовий чоловік* (Д. Бедзик). ■ ~ **Puszczać mimo uszu** [LPw]. *Idiom., pot., tw.* Nie słuchać czegoś, nie zwracać

уваги на coś lub ignorować to, co ktoś mówi. ▼ *Nigdy nie lubilem wtrącać się w nie swoje sprawy i puszczałem mimo uszu sensacyjki, jakie zdarzały się na Krupniczej* (T. Kwiatkowski).

1155. ПРОСІ́ТИ РУКІ́ [СУМ-11(8): 283]. *Idiom., розм., етик.* Звертатися до дівчини або до її батьків з проханням дати згоду на шлюб. Δ *Нахабний парвєню насмілився просити руки його, губернаторової, дочки!* (Ю. Смолич). ■ ~ Prosić o rękę [NSJP: 756]. *Idiom., pot., etyk.* Oświadczać się. ▼ *Prosi o rękę... Poważnie, z szacunkiem. Czy to możliwe? Czy to nie sen?* (A. Zaniewski).

1156. ПРОСІ́ТИ СЛОВА́ [СУМ-11(8): 283]. *Idiom., книжн., етик.* Зголошуватися на публічний виступ. Δ „*Прошу слова!*”. Дає Кристальова слово дівчині. Встала вона. Її полилася потоками мова, революції мова ясна (В. Сосюра). ■ ~ ◇ Prosić o głos [NSJP: 756]. *Idiom., książk., etyk.* Prosić o prawo wypowiedzenia się, przemówienia. ▼ *Witold unosi rękę, jakby prosił o głos i chciał zaprotestować* (S. Grochowiak).

1157. ПРУДКІ́Й [МЕТКІ́Й] ЯК ЗА́ЄЦЬ (ЗА́ЙЧИК) [СПЛ: 158]. *Idiom., порівн., розм., жарт.* Який швидко бігає; прудкий. Δ *Високого зросту [Максим], станкий, бравий, широкоплечий, як з заліза збитий, а до того ще й меткий як заєць* (Панас Мирний). ■ Chybki (chyży) jak zając [do kapusty] [СПЛ: 158]. *Idiom., porówn., pot., żart.* Prędkie, szybkie, rączy, chyży; zwinny. ▼ *Jankowe ręce do marnowania to dobre, ale do pracy to go bolą: ino grać, tańcować i różne śmieszne rzeczy wywodzić, to do tego chybki jak zając do kapusty* (z jęz. mów.).

1158. ПСУВА́ТИ НЕ́РВИ [СУМ-11(5): 374]. *Idiom., розм., несхв.* Хвилювати, непокоїти, виводити зі спокійного, урівноваженого стану; хвилюватися, роздратовуватися, збуджуватися. Δ *Чи варто псувати собі через нього нерви?* (О. Донченко). ■ Psuć (tragać, szarpać, rozstrajać) nerwy [NSJP: 511; WSJP]. *Idiom., pot., nieprzych.* Wprawiać (się) w stan zdenerwowania; ktoś lub coś doprowadziło wskazaną osobę do stanu wyczerpania nerwowego. ▼ *Wsluchiwałem się bezmyślnie w głos wokalisty i znów zaczęła narastać we mnie wściekłość. Idylliczny utwór szarpał mi nerwy* (M. Sokołowski).

1159. [НЕ ОДІ́Н] ПУД СО́ЛІ З'Ї́СТИ [СУМ-11(3): 581]. *Idiom., розм., ірон.-жарт., прияз.* Тривалий час живучи, спілкуючись з ким-небудь, добре вивчити, пізнати його. Δ *У Ігоря Гаркуші раптом розгулялися нерви.. Майор Єфімов спостеріг відра-*

зу. Він таки з *їв* з цими хлоп'ятами добрий *пуд соли*! (Л. Дмитерко). ■ ◇ **Zjeść beczkę soli** [NSJP: 42]. *Idiom., pot., iron.-żart., przyjaż.* Mieć z kimś dużo wspólnych przeżyć, długo z kimś przebywać. ▼ *Gdy zapytałam Jana Englerta — **beczkę soli** razem **zjedli** — co jest jej cechą wyróżniającą, odpowiedział, że nieprawdopodobna siła* (E. Baniewicz).

1160. **ПУСКÁТИ ШПІ́ЛЬКИ (ШПІ́ЛЬКУ, СТРІ́ЛИ)** [ФСУМ]. *Idiom., евфем., розм., неприяз.* Говорити щось дошкульне, неприємне або робити ущипливе зауваження кому-небудь. Δ *Інколи... його просто гедз нападав — і тоді він ставав нестерпучим, **пускав** Раїсі **шпильки**, глузував з її екзальтації* (М. Коцюбинський). ■ **Wbijać szpilki** [NKJP]. *Idiom., eufem., pot., nieprzyj.* Dokuczać, wbijać szpile, drwić, ironizować, pokazywać swoją przewagę. ▼ *On z natury nie jest typem fizycznego agresora. Może dokuczać, **wbijać szpile**, drwić, ironizować, pokazywać swoją przewagę. Wrzeszczeć, a nawet wyzywać. Ale nigdy nie uderzy* (E. Siarkiewicz).

1161. **ПУСКÁТИСЯ (ПУСТІ́ТИСЯ) БÉРЕГА. Див. ЗІ́ЙТИ (ПЕРЕВЕСТИ́СЯ) НА ПСИ.**

1162. **ПУСТІ́ СВИНІ́Ю ЗА СТІ́Л, А ВОНÁ ЛІ́ЗЕ Ї́ НА СТІ́Л** [УФ: 139]. *Присл., груб., застереж., несхв.* Про нахабну поведінку гостя, що нехтує загальноприйнятим етикетом. ■ < ◇ **Daj kurze grzędę, a ona: wyżej siędę** [PP]. *Przysł., przest., ostrz., nieprzych.* O kimś, kto wiecznie jest niezaspokojony, żąda coraz więcej.

1163. **ПУСТІ́Й (ПОРÓЖНІЙ) ЗВУК** [СУМ-11(3): 500]. *Idiom., розм., несхв.* Те, що позбавлене будь-якого значення, ваги. Δ — *У цій кривавій боротьбі, Папо, з поступом наук ти **пустий** сьогодні звук!*.. (І. Франко). ■ **Pusty dźwięk** [NSJP: 176]. *Idiom., pot., nieprzych.* Wyraz, słowo itp. bez treści, nie mające żadnego znaczenia. ▼ *Wtedy po raz pierwszy dotarło do niej, że wojna nie jest zabawą. Do tej pory był to dla niej **pusty dźwięk**, od jakiegoś czasu chodziły pogłoski, że Niemcy zaatakują Polskę, ale zupełnie się tym nie przejmowała* (M. Nurowska).

1164. **ПУСТІ́ТИ (І́ТИ, ПІ́ТИ) З ДІ́МОМ** [СУМ-11(2): 277]. *Idiom., розм., ств.* Спалити. Δ — *Падлюки [фашисти]! У мене хату **пущили з димом*** (О. Гончар). ■ **Puścić (pójść, iść) z dymem** [NSJP: 165]. *Idiom., pot., tw.* Spalić. ▼ *Przyjdą Niemcy, to w ogóle nie będą z wami gadać. Wezmą, co zechcą, chatę **puszczą z dymem** i tyle* (J. J. Szczepański).

1165. П'ЯНИЙ — ЩО МАЛІЙ: ЩО НА УМІ, ТЕ Й НА ЯЗИЦІ [УФ: 139] = ЩО У ТВЕРЕЗОГО НА ДУМЦІ, ТЕ В П'ЯНОГО НА ЯЗИЦІ [УТ]. *Присл., ств.* Як дитина не може змовчати, так і чоловік напідпитку не втримає таємниці. ■ ~ > **Pijany a dziecię prawdę powie** [УФ: 139]. *Przysł., tw.* Так як dziecko nie może dotrzymać tajemnicy, tak również zachowuje się pijany człowiek.

1166. П'ЯНОМУ МОРЕ ПО КОЛІНА [УФ: 139]. *Присл., ств., застереж.* У п'яної людини зникає відчуття обережності, небезпеки, такту і т. ін., через що вона здатна на ризиковані вчинки. ■ **Pijanemu morze po kolana** [УФ: 139]. *Przysł., tw., ostrz.* U pianego znika uczucie ostrożności, niebezpieczeństwa itp., dlatego jest zdolny do zachowań ryzykownych.

1167. П'ЯТЕ ЧЕРЕЗ ДЕСЯТЕ [СУМ-11(2): 256]. *Ідіом., розм., неслхв.* Без зв'язку, безладно, перескакуючи з одного на інше. Δ *Набрехала Хівря [господині], що сестра занедужала, що треба одвідати. Вже як вона там не брехала: п'яте через десяте! Ну, дарма, одпустили* (Грицько Григоренко). ■ **Piąte przez dziesięte** [NSJP: 173] = **Trzy po trzy** [Adalb.: Mówić 55; USJP]. *Idiom., pot., nieprzych.* Niedokładnie, z grubsza. ▼ *Może też zresztą i lepiej, że jej oszczerstwa rozumiałam zaledwie piąte przez dziesięte. Dowód, że słaba znajomość francuskiego też może na coś się przydać* (M. Nawrocka).

1168. РАДІ ЛЮДИ ЛІТУ, А БДЖОЛИ ЦВІТУ [УФ: 160]. *Присл., заст., ств.* Як бджола радіє весняним квіточкам, так і людина радіє весні й теплу. ■ **Cieszą się ludzie latem, a pszczoły kwiatem** [УФ: 160]. *Przysł., przest., tw.* Jak pszczoła cieszy się wiosennymi kwiatami, tak człowiek cieszy się wiosną i ciepłą pogodą.

1169. РАЗ КОЗІ СМЕРТЬ [ПП]. *Присл., жарт.-ірон., оптим.* Вислів відчайдуха в ризикованій ситуації: будь, що буде. ■ **Raz kozie śmierć** [Sfr]. *Przysł., żart.-iron., optym.* Zwrot używany w sytuacji, gdy podjęcie decyzji wiąże się z ryzykiem.

1170. РА́ННИЙ ДОЩ — УДО́ВИН ПЛАЧ [ГРНП-2: 66]. *Присл., заст., ств.* Означає, що дощ буде недовгий, швидко проясниться, так само, як і вдова швидко втішиться (тлумачення І. Франка). ■ ~ ♦ **Deszcz ranny i płacz panny — oba krótkotrwale** [USJP] = **Ranny deszcz a babski płacz niedługo trwają** [Adalb.: Deszcz 12]. *Przysł., przest., tw.* Nie należy przywiązywać nadmiernej wagi do gwałtownych reakcji dziewcząt.

1171. **РА́НО ЧИ ПІ́ЗНО** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Неодмінно, у будь-якому разі, у ближній чи дальшій перспективі (про те, що має обов'язково відбутися, здійснитися і т. ін.). Δ *Все жде його, все вірить, що **рано чи пізно** повернеться він і визволить її з Гаркушиного полону* (О. Гончар). ■ **Przedziej czy później** [WSJP]. *Idiom., pot., tw.* W bliskiej lub dalekiej przyszłości (o czymś co na pewno się wydarzy, ale nie wiadomo kiedy). ▼ *Moglibyśmy go tak przeschuchiwać jeszcze do wieczora albo do następnego rana i **przedziej czy później** musiałby pęknąć* (M. Bielecki).

1172. **РВА́ТИ ВОЛО́ССЯ (КО́СИ, ПА́ТЛИ, ЧУ́Б) [НА ГОЛОВІ́, НА СОБІ́]** [СУМ-11(8): 460]. *Idiom., бібл., розм., відчай, песим.* Бути в розпачі, упадати у відчай. Δ *Вона **рве на собі коси** і стогне, присягаючись, що ні в чому не винна* (Гр. Тютюнник). ■ **Wyrywać (rwać, drzeć) włosy z głowy** [SF]. *Idiom., bibl., pot., rozp., pesym.* Rozpaczać, lamentować. ▼ *Ewelina to zamówienie przyjęła, chociaż pan Ludwig **rwał włosy z głowy**, że nie mają przecież odpowiedniej formy* (M. Nurowska).

1173. **РЕМЕСЛО́ — НЕ КОРОМІ́СЛО, ПЛЕЧЕ́Й НЕ ВІДТЯ́ГНЕ** [УФ: 112]. *Присл., заст., ств.* Уміння не обтяжують людину, а, навпаки, виручають. ■ ~ ♦ **Rzemiosło za majątek stoi = Fach jeść nie woła, sam karmi** [УФ: 112]. *Przysł., przest., tw.* Profesjonalne umiejętności są ważne dla człowieka.

1174. **РІ́БА І ГО́СТІ ПСУЮ́ЮТЬСЯ ЧЕ́РЕЗ ТРИ ДНІ́ = ГА́РНІ ГО́СТІ ДО ТРЬОХ ДЕНЬ (ДНІ́В) = ПЕ́РШИЙ ДЕНЬ ГІ́СТЬ — ЗО́ЛОТО; ДРУ́ГИЙ — МІ́Д (МЕ́Д); А НА ТРЕ́ТІЙ ДОДО́МУ Ї́ДЬ** [УФ: 90]. *Присл., iron.-жарт., застереж.* Довгі гостини обтяжують господарів. ■ ~ **Gość i ryba trzeciego dnia cuchnie** [УФ: 90]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* Długa gościna staje się uciążliwa dla gospodarza.

1175. **РІ́БА ШУКА́Є, ДЕ ГЛІ́БШЕ, А ЛЮДІ́НА — ДЕ КРА́ЩЕ** [УФ: 154]. *Присл., ств.* Кожний шукає місце, де йому буде краще. ■ **Ryba szuka, gdzie głębiej, a człowiek, gdzie lepiej** [УФ: 154]. *Przysł., tw.* Każdy szuka miejsca, gdzie będzie mu lepiej.

1176. **РІ́ДНА СТОРОНА́ — МА́ТИ, ЧУЖА́ — МА́ЧУХА** [УФ: 143]. *Присл., заст., ств.* Рідний край завжди миліший, ніж чужий. ■ ~ ♦ **Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej** [USJP]. *Przysł., przest., tw.* Najwygodniej, najbardziej przyjemnie i swojsko każdy czuje się we własnym domu.

1177. **РІДНОЇ МАТЕРІ СЛИВЦЕ, ЯК ЛІТНЕ СОНЦЕ: ХОЧ ХМАРНЕНЬКЕ, А ВСЕ-ТАКИ ВІД НЬОГО ТЕПЛЕНЬКО** [УФ: 103]. *Присл., заст., ств.* Слово рідної матері, навіть суворе, завжди сприймають позитивно. ◼ ~ < ◇ **U swojej matki każdy gładki** [УФ: 103]. *Przysł., przest., tw.* Nigdzie nie jest tak dobrze, jak u swojej matki.

1178. **РІЧ У ТОМУ (У ТІМ), ЩО...** [СУМ-11(8): 578]. *Ідіом., книжн., ств.* Основне, суть у тому, що... Δ **Rzecz u nim, що** Митро славився умінням відгадувати погоду (Г. Хоткевич). ■ **[Cała] Rzecz w tym** [WSJP]. *Idiom., książk., tw.* Najważniejszym aspektem danej sprawy jest to, o czym mowa dalej. ▼ *Wszystko to brzmi jak powieść dla kucharek, ale rzecz w tym, że wszystko zdarzyło się naprawdę* („Polityka”, 18.11.2000).

1179. **РОДИЧИВ БАГАТО, ТА НІДЕ ПООБІДАТИ** [УФ: 104]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Кожна сім'я дбає про своє, родичам не дуже раді. ◼ ~ < ◇ **Każdy sobie rzepekę skrobie** [УФ: 104]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Każdy dba tylko o własne interesy.

1180. **РОЗВÓДИТИ АНДРО́НИ = ПЛÉСТИ МАНДРО́НИ = ГАНЯ́ТИ ХИМÉРИ = ТЕРЕВÉНІ ПРА́ВИТИ (РОЗВÓДИТИ, РОЗВЕ́СТІ, РОЗПУСКÁТИ РОЗПУСТІ́ТИ і т. ін.)** [ФСУМ]. *Ідіом., евфем., розм., несхв.* Говорити дурниці, нісенітниці; дури-ти, морочити, туманити кого-небудь. Δ *Ви [nin] приватно із амбо-ни хлопам розводите андрони і всюди клеплете щодня, щоб ки-нули горілку питу* (І. Франко). ◼ ~ ◇ **Pleść androny** [WSF: 289]. *Idiom., eufem., pot., nieprzych.* Mówić bez sensu, bez zastanowienia, mówić brednie, bzdury, niedorzeczności; zmyślać. ▼ *Współczesna telewizja milczenia jednak nie toleruje, czego świadectwem klasyczne już „Rozmowy z wampirem”*. U Jagielskiego można **pleść androny**, byle tylko rozmowa się kleiła i miała swój rytm („Polityka”, nr 5, 2000).

1181. **РОЗЗУ́ТИ О́ЧИ** [СУМ-11(7): 680]. *Ідіом., розм., вульг.* Подивившись уважніше, побачити, помітити що-небудь. Δ *І справді, вар-то було роззутти очі, як відразу ж у верховітті стали помітними десятки доволі огрядних хвостатих приматів із серйозними чор-ними пиками, обрамленими пухнастим білим хутром* (І. Карпа). ◼ > □ ◇ **Otwiera oczy** [NSSF: 421]. *Idiom., pot.* Dostrzega coś ze zdzi-wienie, odkrywa prawdę o czymś. ▼ *Pobyl w firmie dwa dni i dopiero wtedy otworzył oczy na ich swary* (z jęz. mów.).

1182. **РОЗІРВА́ТИ (РОЗРИВА́ТИ) РІ́ЗИ (О́ДЯГ) [НА СОБІ]** [СУМ-11(8): 790]. *Ідіом., бібл., книжн., відчай.* Про стан засмуче-

ності, відчаю, досади, смутку. Δ З риданням металась вона в малій своїй літній хатині, б'ючись грудьми об стіни, **розриваючи на собі одяг** (О. Довженко). ■ **Rozdzierać szaty** [NSJP: 985]. *Idiom., bibl., książk., rozp.* Ubolewać, użalać się nad stanem czegoś, zwykle w przesadny sposób. ▼ ...utworzyła się już klasa mówców i słuchaczy **rozdzierających szaty nad naszym oplakanym charakterem narodowym** (W. Łysiak).

1183. **РОЗКРИВАТИ КАРТИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Переставати приховувати свої (або чийсь) плани, наміри тощо; починати діяти відкрито. Δ За вечерею Семен Федорович розмовляв з дружиною. І тоді Фросина **розкрила** перед ним усі **карти** Макара Підгірного: — *Хоче стати на твоє місце* (М. Зарудний). ■ **Odkryć karty** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Ujawnić wszystko, otwarcie wyjawić plany, zamierzenia. ▼ *Co się jej stało? Była normalnym lekarzem póki nie odkryła kart* (J. Salomon).

1184. **РОЗМІНЮВАТИСЯ НА ДРІБНІЦІ (ДРІБНОТУ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Утрачати свої сили, життя, енергію на щось малозначиме, другорядне, не варте уваги. Δ *Іван лежав і думав. Треба братися за велике, а не розмінюватися на дрібниці* (П. Колесник). ■ **Rozmieniać się na drobne** [Sfr]. *Idiom., pot., nieprzych.* Zajmować się wieloma błahymi sprawami, zamiast skupić się na rzeczach ważnych, adekwatnych do wykształcenia czy zdolności. ▼ *Napisz wreszcie jakąś poważną powieść, a nie rozmieniaj się na drobne* (z jęz. mów.).

1185. **РОЗМÓТУВАТИ КЛУБÓК (КЛУБКА́)** [СУМ-11(4): 190]. *Idiom., розм., ств.* Поступово дізнаватися про щось. Δ *Гандзюк уважав чомусь, що його будуть допитувати першого: старший же він, і з нього, виходить, треба розмотувати клубка!* (Г. Косинка). ◻ ~ ◇ **Dojść (trafić) po nitce do kłębka** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Dotrzeć do ujawnienia czegoś, jakiejś tajemnicy, wyjaśniając kolejne zagadki, fakty. ▼ *W końcu doszli po nitce do kłębka. Okazało się, że przed wielu laty pochowano w tym miejscu młynarza, a zanim minął rok od jego śmierci, wdowa, ze trzydzieści lat od niego młodsza, wyszła za czeladnika* (T. Mirkowicz).

1186. **РОЗТИРАТИ (ЗІТЕРТИ і т. ін.) НА ПОРОХ (У ПОРОХ, НА ПРАХ, У ПОРОШОК)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., груб., ств.* 1. Знищувати, розбивати вщент. Δ *Гнів кипить в очах суворих, — хай не лізе клятий ворог, — розітрем його на порох* (І. Нехода). 2. Нищів-

но викривати, критикувати кого-небудь. ▼ *Але в думці Горецький не мовчав. Він нищив своїх противників, громив їх впень, розтирав на порошок, але вони про це нічого не знали* (М. Тарновський). ■ > **Rozbić (zetrzeć, zdruzgotać, zamienić) na proch (w proch, w pył)** [SJP]. *Idiom., pot., arog., tw.* Zniszczyć, unicestwić, uśmiercić kogoś lub coś. ▼ *Na stronie trzydziestej trzeciej (i na wielu innych) Karolina tęskni za umarłym mężem: zdradzał ją, to prawda, ale przynajmniej żył. Och, jak ona nieraz chciała go zabić, zamordować, zetrzeć na proch!* (W. Tochman).

1187. **РОЗУ́МНИЙ МОВЧИ́ТЬ, КОЛІ ДУ́РЕНЬ БУРЧИ́ТЬ** [УФ: 123]. *Присл., заст., ств.* Розумний буде обдумувати неприємну ситуацію, а дурень буде обурюватися і марнословити. ■ ~ **Mądry nie mówi, aż głupiec gada** [УФ: 123]. *Przysł., przest., tw.* Inteligentny człowiek będzie rozważać pewne problemy, a głupiec będzie oburzać się i mówić nadmiernie.

1188. **РОЗУ́МНИЙ НАУ́ЧИТЬ, ДУ́РЕНЬ НАМУ́ЧИТЬ** [УФ: 123]. *Присл., заст., ств.* Розумний знає, як і чому навчити, дурень лише вдає, що може. ■ **Mądry naucz, a głupi zmęczy** [УФ: 123]. *Przysł., przest., tw.* Mądry wie i umie dobrze nauczać, a głupi tylko udaje, że coś potrafi.

1189. **[Й] РО́ТА НЕ РОЗЗЯВЛЯ́В (РОЗЗЯ́ВИВ, РОЗКРИВА́В, РОЗКРИ́В)** [СУМ-11(8): 886]. *Idiom., розм.* Хто-небудь не промовляв жодного слова. Δ *Після цього баба вже й рота не роззявляла* (Грицько Григоренко). ■ **Nie otworzyć ust** [NSJP: 1093]. *Idiom., pot.* Nie powiedzieć słowa, nie odezwać się. ▼ *Wiemy, że pogodny, otwarty Mondlane rozmawia chętnie, a tajemniczy, zamknięty Chisiza nawet nie otworzy ust* (R. Kapuściński).

1190. **(НІ (І)) РУК (НІ (І)) І НІГ НЕ ЧУ́ТИ (НЕ ВІДЧУВА́ТИ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., песим.* Бути надзвичайно втомленим. Δ *Петрусь співав їй, розповідав цікаві казки, підманював, що ліс близько, а сам теж не чув ні рук ні ніг* (Ю. Яновський). ■ ~ **Nie czuć nóg (rąk)** [NSJP: 112]. *Idiom., pot., pesym.* Być bardzo zmęczonym fizycznie. ▼ *Po powrocie do hotelu Alicja nie czuła nóg. Wyszli z muzeum o pierwszej, kiedy je zamykano, jako jedni z ostatnich* (T. Mirkowicz).

1191. **РУКО́Ю ПОДА́ТИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Зовсім близько, недалеко. Δ *Від Солоних Хуторів уже рукою подати до містечка* (О. Донченко). ■ ~ **W zasięgu ręki** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Być bardzo

blisko, być łatwo dostępnym. ▼ *Platon, tak jak później filozofowie chrześcijańscy, twierdził, że nie da się go osiągnąć w życiu doczesnym, natomiast Arystoteles przeciwnie uważał, że szczęście jest w zasięgu ręki* („Fokus. Poznać i zrozumieć świat”, nr 8, 2003).

1192. РЎХАТИ (РЎШИТИ) ГО́РИ (СКА́ЛИ). Див. ВІ́РА ГОРА́МИ РЎХАЄ.

C

1193. СВІЙ ХЛІ́Б КРА́ЩЕ ЧУЖО́ГО КАЛАЧА́ [УФ: 112]. *Присл., заст., схв.* Своє завжди цінується більше, ніж чуже, навіть якщо воно гірше. ■ ~ ◇ **Lepszy własny chleb niż pożyczona bułka** [УФ: 112]. *Przysł., przest., aprob.* Swoje, nawet jeżeli gorsze, bardziej się docenia, niż cudze, pożyczone.

1194. СВІ́Т ЗА О́ЧИ (ПІ́ТІ) [ЕР]. *Ідіом., розм., песим.* Не вибираючи шляху, куди завгодно. Δ *Друга б покинула все, пішла сві́т за очі, а я гляну ту сторону, де дитина у снопах спить, ...умиюся гіркими сльозами, та й знову за роботу* (Панас Мирний). ■ ~ ◇ **Gdzie oczy (nogi) poniosą** [SZF]. *Idiom., pot., pesym.* Iść gdzieś bez określonego celu; pójść byle gdzie; uciec, byle dalej od miejsca zagrożenia. ▼ *Od rana do czarnej nocy pracował niczym wół, ale jak kto powiedział złe słowo, to rzucał wszystko i siedł, gdzie oczy poniosą* (Т. Konwicki).

1195. СВОГО́ НЕ ЗАБУВА́Й, А ЧУЖЕ́ НЕ ЗАЙМА́Й [УФ: 154]. *Присл., заст., застереж.* Вислів-настанова, що формує одну із чеснот людини. ■ ~ **Cudzego nie ruszaj, a swego pilnie strzeż** [УФ: 154]. *Przysł., przest., ostrz.* Powiedzenie-rekomendacja, która stanowi jedną z cnót człowieka.

1196. СВОГО́ ЧА́СУ. Див. У СВІ́Й ЧАС.

1197. СЕ́РЦЕ (ДУША́) БОЛІ́ТЬ [СУМ-11(1): 214]. *Ідіом., розм., песим.* Про почуття великого жалю, туги, журби. Δ *І серце жде чогось. Болить, болить, і плаче, і не спить, мов негодована дитина* (Т. Шевченко). ■ **Serce boli (się kraje, pęka itp.)** [NSJP: 907]. *Idiom., pot., pesym.* Ktoś doznaje uczucia smutku, żalu itp. ▼ *Niestety, droga pani. Popołudniowym pociągami wyjeżdżam z Sieriożą do Witebska... A tu — taki nastrój... Serce się kraje...* (Jan Brzechwa).

1198. СЕ́РЦЕ НЕ КА́МІНЬ [ЕР]. *Присл., розм., ств.* Сподівання на людяність, гуманність у складній комунікативній ситуа-

ції. ■ ◇ **Члoвiек (серце члoвiецьке) не камiєнь** [Тренy]. *Idiom., pot., tw.* Надiєжа на члoвiецтвo, людзкoсь в злoжoнyх сyтуaцyях кoмyнiкaцyйнyх. ▼ ...*a serce члoвiецьке не jest камiєнне ani жeлaзнe, якiєгo жaднa трoскa i жaдeн жaл не рyсзy...* (J. Kochanowski). ■ □ (**Мiєць**) **Серце з камiєня** [SZF]. *Idiom., pot., tw., nieprzyj.* Бyє нiєлyдзкiм, бeзвзглєднyм, нiє мiєць людзкiх yцyцy, бyє нiєцyцyлyм. ▼ *Niemowlęcą buzię i niewinne oczki miał pełne wzruszenia i trzeba było mieć serce z kamienia, żeby mu odmówić* (Joanna Chmielewska).

1199. **СѢРЦЮ НЕ НАКѦЖЕШ** [ПП]. *Присл., ств. 1.* Нiкoгo нe мoжнa змyсити кoхaти прoти вoлi. **2.** Утрaчaти вiдчyттy рeaльнoстi y стaнi зaкoхaнoстi, нe пoмiчaти вaд aбo нeдoлiкiв свoгo oбрaнцy чи oбрaницi. ■ > ◇ **Serce nie sługa** [SJP]. *Przysł., tw.* Nикoгo нiє мoжнa змyсити, aby кoгoсь кoчaл.

1200. **СИВИЙ ЯК ГОЛУБ (ГОЛУБКА)** [СУМ-11(9): 153]. *Idiom., porivn., rozm., ств.* Зoвсiм, пoвнiстю сивий. Δ *Гриць уже сивий як голуб, був, а все ходив у Крим* (Марко Вовчок). ■ **Siwy jak gołąb** [Wikisl.]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Całkowicie siwy, bardzo siwy. ▼ *Po chwili na ganek wyszedł właściciel domku z głową siwą jak gołąb i pooraną bruzdami twarzą* (M. Nurowska).

1201. **СИДІТИ КАМЕНЕМ (ПЕНЬКОМ, КРЯЧКОЮ і т. ін.)** [ВсСУМ]. *Idiom., rozm., ірон.-жарт. 1.* Пeрeбyвaти в нeрyхoмoмy пoлoжeннi. Δ *Увесь Єрусалим, старе й мале біжить, щоб на видовисько поглянуть, се тільки ти тут каменем сидиши* (Леся Українка). **2.** Напoлeгливo зaймaтиcя чим-нeбyдь, зaглiблювaтиcя y якyсь рoбoтy, зaняттy і т. ін. Δ *Лікарі кажуть покинути таку працю, більше гуляти, спочивати, а я мушу каменем сидіти* (М. Коцюбинський). **3.** Пeрeбyвaти дe-нeбyдь бeзвiдлyчнo, нiкyди нe вихoдячи aбo нe вiд'їжджaючи. Δ *Дід незмінно відказує: — Не хочу каменем сидіти на місці, в поле закортіло. Як там у полі, га?* (Є. Гуцало). ■ > **Siedzieć kamieniem (kółkiem)** [NSJP: 302; WSJP]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Nie ruszać się z jakiegoś pomieszczenia lub miejsca, np. pracując lub czekając na coś. ▼ — *Nigdy cię nie ma! Gdzie byłeś, jak dzwoniłam? Ta praca nie polega na tym, że siedzisz kamieniem za biurkiem* (M. Wroński).

1202. **СИДІТИ НА ШІЇ (НА ПЛЕЧАХ)** [ФСУМ]. *Idiom., rozm., несхв.* Бyти пiд чiєюсь oпiкoю, нa чiємy-нeбyдь yтpимaннi, мaтeрiальнo oбтяжyючи кoгoсь. Δ *Батько хотів спекатися його* (Тим-

ка) чим швидше з дому, вирядити геть з хати, щоб він **не сидів на шиї** (Гр. Тютюнник). ■ **Siedzieć na karku** [SF]. *Idiom., pot., nieprzych.* Być na czyimś utrzymaniu, być dla kogoś ciężarem; nieustannie przesiadywać, gościć u kogoś. ▼ *Jolka jest jeszcze u ciebie? Już dobie siedzi ci na karku?* (D. Chętkowski).

1203. **СИНІЦЯ ПИЩІТЬ — ЗІМУ ВІЩІТЬ** [УФ: 160]. *Присл., заст., спостер.* Народна прикмета. ■ ~ ◇ **Ptaki odlatują, zimę zwiastują** [УФ: 160]. *Przysł., przest., spostrz.* Ludowe spostrzeżenia dotyczące pogody.

1204. **СІТИЙ ГОЛÓДНОГО НЕ РОЗУМІЄ** [ПП]. *Присл., ств., несхв.* Кажуть про тих, хто має все, але не може зрозуміти нестатків і бажань іншого. ■ **Syty głodnego nie zrozumie** [WSJP]. *Przysł., tw., nieprzych.* Ten, kto sam nie znalazł się w takiej samej trudnej sytuacji jak inny człowiek, nigdy go nie zrozumie.

1205. **СІЗІФОВА ПРА́ЦЯ (СІЗІФІВ ТРУ́Д)** [КС: 62]. *Ідіом., книжн., несхв.* Безплідна, важка, нескінченна, а часом і непотрібна праця. Δ *На роботі нам дають лопати, маємо перекидати гори вугілля. Сізіфів труд* (О. Гончар). ■ **Szyfowa praca** [NSJP: 743]. *Idiom., książk., nieprzych.* Praca ciężka, bezcelowa, skazana na niepowodzenie, idąca na marne. ▼ *Jest to bardzo znamienny punkt widzenia, który łączy pracę z etyką czy patriotyzmem; po latach da o sobie znać choćby w Szyfowych pracach* Żeromskiego (J. Pieszczachowicz).

1206. **СІЙ УЧАСНО — УРÓДИТЬ РЯСНО** [УФ: 160]. *Присл., заст., реком.* Щоб мати добрий урожай, треба добре знати сільськогосподарський календар. ■ ~ < □ ◇ **Gdy nie zasiejem za dobrej chwili, to całą zimę będziem pościli** [УФ: 160]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Ludowe spostrzeżenia.

1207. **СІКТІ́ (РУБА́ТИ і т. ін.) НА КАПУ́СТУ (ЛОКШІ́НУ, СІ́ЧКУ)**. Див. **ЗБІ́ТИ НА КВАСНÉ ЯБЛУ́КО**.

1208. **СІЛЬ ЗЕМЛІ́** [СУМ-11(9): 219]. *Ідіом., бібл., книжн., уроч., схв.* Видатні представники якої-небудь суспільної групи; добірна частина певного товариства. Δ *Дев'ятий вал... Чи то ж була вода, що марне так розбилася об кручу? То ж сіль землі, то ж сила молодода йшла на смерть, на згубу неминучу* (Леся Українка). ■ **Sól ziemi** [NSJP: 621]. *Idiom., bibl., książk., uroc., aprob.* Najbardziej wartościowe jednostki albo grupy ludzi. ▼ *W Powstaniu daliśmy zmarnować sól ziemi naszej* (J. Krzyszoń).

1209. СІМ БІД — ОДІН ОДВІТ [УФ: 151]. *Присл., ств., оптим.* Коли доводиться вирішувати багато проблем одночасно, то їхня кількість уже не має значення. ■ ~ □ ◇ **Jak wisieć, to za obie nogi** [USJP]. *Przysł., iron.-żart., tw., optym.* Jeśli już coś robić, to zdecydowanie, nie zważając na konsekwencje.

1210. [У НЕЇ (НЬОГО)] СІМ П'ЯТНИЦЬ НА ТИЖДЕНЬ [УФ: 141]. *Присл., жарт.-ірон.* Говорять про вередливу і примхливу людину, яка не знає, чого вона хоче. ■ ~ ◇ **Ma sto pomysłów na godzinę** [УФ: 141]. *Przysł., pot., żart.-iron.* O człowieku, który nie wie czego chce i często zmienia zdanie.

1211. СІМ РОКІВ МАК НЕ РОДІВ, ТА ГОЛОДУ НЕ НАРОБІВ [УФ: 112]. *Присл., заст., жарт.-ірон., оптим.* Від урожаю маку суттєво не залежить прибуток селян; дрібна справа не впливає на результат великої. ■ ~ ◇ **Choćby siedem lat mak nie dawał plonu, to dobry gospodarz głodu nie poczuje** [УФ: 112]. *Przysł., przest., żart.-iron., optym.* Drobną sprawą nie wpływa na wynik dużej.

1212. СКАЖЕШ — НЕ ВЕРНЕШ; НАПІШЕШ — НЕ ЗІТРЕШ; ВІДРУБАЄШ — НЕ ПРИТОЧИШ [УФ: 151]. *Присл., заст., застереж.* Перш ніж рішуче діяти, варто подумати, які наслідки можуть бути. ■ ~ ◇ **Co wyrzeczysz — nie przywrócisz, co napiszesz — nie wyrzucisz, co odrąbiesz — nie przystawisz** [УФ: 151]. *Przysł., przest., ostrz.* Przed podjęciem zdecydowanych działań należy zastanowić się, jakie mogą być konsekwencje.

1213. СКІЛЬКИ ДУША ЗАБАЖАЄ (ЗАХОЧЕ і т. ін.) [СУМ-11(2): 445]. *Ідіом., розм., оптим.* Доскочу, вволю; без обмеження. Δ [Куче:] Там.. [у холодній] співайте собі.., **скільки душа забажасе** (Леся Українка). ■ **Ile dusza zapragnie** [NSJP: 161]. *Idiom., pot., optym.* Tyle, ile się chce, bez ograniczeń. ▼ *Gdyby, dajmy na to, chciał sobie pojeździć moim motorem, powiedziałbym: bierz, chłopie, motor i pośmigaj, ile dusza zapragnie* (B. Kosmowska).

1214. СКІЛЬКИ НЕ МОТАЙ, КІНЕЦЬ БУДЕ [УФ: 144]. *Присл., заст., оптим.* Нічого не може тривати вічно, рано чи пізно все завершиться. ■ ~ ◇ **Nic nie trwa wiecznie** [УФ: 144]. *Przysł., przest., optym.* Prędzej czy później nastąpi koniec.

1215. СКЛАДАТИ (ЗЛОЖИТИ і т. ін.) ЗБРОЮ [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Припиняти збройні дії, переставати воювати; відмов-

лятися від будь-яких дій, не опиратися, визнаючи перевагу когось, чогось над собою. Δ *Сповнений енергії, рішучості й мужності, Зубін звик ніколи не складати зброї* (П. Загребельний). ■ **Złożyć (zawiesić itp.) broń** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Skapitulować, poddać się, zaprzestać walki. ▼ *Oświadczył, że **złoży broń** i podda swoją stolicę, a zarazem ostatnią redutę, wybranym przez siebie plemiennym wodzom i za cenę życia i wolności dla niego samego, jego ministrów, generałów i żołnierzy* (W. Jagielski).

1216. **СКО́РИЙ ПО́СПИХ — ЛЮ́ДЯМ ПО́СМИХ**. Див. **ХТО СПИ́ШІТЬ, ТОЙ ЛЮДЕ́Й СМІШИТЬ**.

1217. **СКРІ́НЯ (СКРІ́НЬКА) ПА́НДО́РИ** [КС: 24]. *Idiom., книжн., несхв.* Про вчинки, що викликають прикрощі, клопіт, нещастя. Δ *Після Хіросіми і Нагасакі атомна енергія перестала бути власністю науки, **скриня Пандори** відчинилась* (В. Яворівський). ■ **Puszka Pandory** [WSJP]. *Idiom., książk., nieprzych.* Sprawa, której poruszenie niespodziewanie powoduje pojawienie się wielu kłopotów, klęsk lub nieszczęść. ▼ *Jeszcze inni autorzy a takich jest większość traktują RNE jako śmiertelnego wroga chrześcijaństwa, **puszkę Pandory** dla kultury Zachodu...* (B. Dobroczyński).

1218. **СЛÓВО — СРІ́БЛО, МОВЧА́ННЯ — ЗО́ЛОТО** [УФ: 154]. *Присл., ств.* Заклик більше мовчати і бути обережними зі словами. ■ ~ **Mowa jest srebrem, a milczenie złotem** [Wikisl.]. *Przysł., tw.* Chociaż mowa jest dobra, to czasem lepiej milczeć.

1219. **СЛОН (ВЕДМІ́ДЬ) НА ВУ́ХО НАСТУПІ́В** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Говорять про того, у кого відсутній музичний слух. Δ *Терезці стало соромно: адже вона іноді глумилася з Бучка, з його арії, нагадуючи майстрові, що йому **на вухо ведмідь наступив*** (М. Томчаний). ■ **Słoń nadepnął na ucho** [SZF]. *Idiom., pot., iron.-жарт.* O człowieku, który nie ma słuchu, nie potrafi śpiewać, fałszuje. ▼ *Ta dziołszka to w sobie skarb. Marianna z radości trzepnęła dłońmi w kolana, Adela zaczęła szlochać ze szczęścia, a Lucjan zasepił się, bo i Adeli, i jemu **słoń nadepnął na ucho**. Po kim to miała?* (K. Kutz).

1220. **СЛУЖІ́ТИ МАМО́НІ**¹⁰⁴ [КВБП: 191]. *Idiom., бібл., книжн., несхв.* Прагнути збагачення, дбати лише про матеріальні ціннос-

¹⁰⁴ *Мамон, Мамона* — назва сирійського божества багатства; символ багатства і наживи; перен. — живіт, утроба. / *Mammon* — nazwa bōżka pieniędzy; symbol bogactwa i zysku; przen. — brzuch, łono.

ті, чуттєву насолоду. Δ *Недовго я служив мамоні... Прийшло прозріння* (з усн. мовл.). ■ **Służyć mamonie** [SF]. *Idiom., bibl., książk., nieprzych.* Podporządkować swoje życie zarabianiu pieniędzy. ▼ *Nie możecie szczerze czcić Boga i jednocześnie całym sercem służyć mamonie* (z jęz. mów.).

1221. **(ГАРНО) СМІЄТЬСЯ ТОЙ, ХТО СМІЄТЬСЯ ОСТАННІЙ** [СУМ 11(5): 783]. *Присл., ств.* Не слід передчасно радіти, зокрема й через чиюсь поразку, оскільки фортуна може все раптово змінити. ■ **Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni** [УФ: 141; Wikisl.]. *Przysł., tw.* Nie należy przedwcześnie cieszyć się z własnego sukcesu lub z porażki innych, gdyż sukces może się okazać nietrwały.

1222. **СМІХ НЕ ГРІХ** [АФ]. *Idiom., розм., доброз.* Про веселу вдачу, гумористичне ставлення до життя. Δ *Від малого до старого всі ми любим щирий сміх. Із веселого й дурного посміятися не гріх. Добрий сміх не б'є, не мучить, чим і бажаний для всіх шанувальників своїх* (П. Глазовий). ■ **Śmiech to nie grzech** [PP]. *Idiom., pot., życzl.* О wesołym nastawieniu, humorystycznym podejściu do życia. ▼ **Śmiech nie grzech** — *tak każdy powie, Trzeba śmiać się w szkole, w domu. Śmiech to radość, śmiech to zdrowie, Nie zaszkodzi śmiech nikomu* (W. Szwed).

1223. **СОВІСТЬ ГРИЗЕ (МУЧИТЬ І Т. ІН.)** [СУМ-11(9): 435]. *Idiom., розм., ств.* Хтось страждає, гостро відчуваючи свою провину. Δ *Він знав, що тепер справді в Піски йти небезпечно, одначе совість його мучила, що так товариша кинули...* (Панас Мирний). ■ **Sumienie gryzie (dręczy, trapi, męczy itp.)** [USJP]. *Idiom., pot., tw.* Kogoś dręczy niepokój wywołany poczuciem winy, popełnionego występku. ▼ *Więc może gryzie go sumienie i dlatego nie pojawia się w pracy* (z jęz. mów.).

1224. **СОДОМ І ГОМО́РРА** [СУМ-11(9): 437]. *Idiom., бібл., книжн., несхв.* Крайне безладдя; метушня, шум.; крайня аморальність, розпуста, що панують де-небудь. Δ — *Вулиця їхня — содом і гоморра: трамваї, автомобілі, лихачі...* (А. Головка). ■ **Sodoma i Gomora** [NSJP: 934]. *Idiom., bibl., książk., nieprzych.* Wielkie zamieszanie, rozgardiasz, awantura; także niemoralne postępowanie, rozpusta. ▼ *Po makabrycznym zamachu na ciocię zapanowała istna Sodoma i Gomora. Życie w Allerd stało się tak ożywione, urozmaicone i męczące, że wręcz trudno było uwierzyć w możliwość czegoś podobnego w Danii* (Joanna Chmielewska).

1225. СОЛОМОНОВЕ РІШЕННЯ (ВІРІШЕННЯ) [СУМ-11(9): 449]. *Ідіом., бібл., книжн., схв.* Мудре, винахідливе розв'язання спірного або складного питання. Δ *Справа закінчилась соломонівим рішенням: з Демка Петровича зняли податок, а Юхрима забрали працювати в округу..* (М. Стельмах). ■ **Salomonowy wyrok** [NSSF: 763]. *Idiom., bibl., książk., aprob.* Decyzja rozwiązująca problem pozornie nierozwiązalny; mądre, sprawiedliwe rozstrzygnięcie. ▼ *Jury w swoim werdykcie wydało salomonowy wyrok satysfakcjonując przedstawicieli różnych gatunków artystycznego fotografowania* („Arsenał Gorzowski”, nr 6, 1998).

1226. СОН — НАЙКРАЇЩІ ЛІКИ [УФ: 127]. *Присл., ств.* Уважають, що уві сні людина набирається сил, і хвороба відступає. ■ ~ □ **Kto się wyspał, ten jest zdrowy** [PP]. *Przysł., żart., tw.* Sen wzmacnia organizm a osoby wysypiające się chorują rzadziej.

1227. СПАЛІТИ [ЗА СОБОЮ] МОСТІ [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Рішуче порвати з ким-, чим-небудь; зробити неможливим повернення до когось-, чогось. Δ *Уявивши себе між студентів, Денис скривився. Ні, назад не було вороття. Він сам спалив мости і не шкодує* (М. Тарновський). ■ **Palić [za sobą] mosty** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Zerwać z czymś (kimś) ostatecznie, nieodwołalnie, bez możliwości powrotu. ▼ **Nie pal za sobą mostów.** *Przyjeżdż, jest tu twoja pensja, szkoda żeby przepadła, przyda ci się* (W. Żukrowski).

1228. СПОЧИТИ З БОГОМ. Див. ВІДДАТИ [БОГУ, БОГОВІ] ДУШУ (ДУХ, ДУХА).

1229. СПРИТНИЙ ЯК МІШКА [СПЛ: 158]. *Ідіом., порівн., розм., жарт.* Маленький, дуже рухливий. Δ *...мешкала собі з батьками гарна як ангел, і спритна як мишка, панна Францішка, яка була дочкою багатого різника* (Я. Мариновський). ■ □ ◇ **Zwinny jak małpa** [СПЛ: 159]. *Idiom., porówn., pot., iron.* Być bardzo zwinnym. ▼ *Stocki jadł dzwoniąc łyżką i uważał, a Grzybek polazł. Był szczupły, zwinny jak małpa — dlatego on, a nie Stocki, sztandar z drzewcem miał przyczepiony na plecach* (I. Newerly).

1230. СПРÓБУВАТИ ЩАСТЯ (УДАЧІ) [ФСУМ]. *Ідіом., розм., оптим.* Відважитися на щось, сподіваючись на успіх. Δ *Будь-що-будь! Хома вирішив спробувати щастя в сусідів* (О. Гончар). ■ **Spróbować szczęścia** [WSJP]. *Idiom., pot., optym.* Zrobić coś, mając nadzieję na to, że uda się odnieść w tym sukces. ▼ *Miał on bogate*

doświadczenie w zwalczaniu czerwonoskórych. Postanowił więc jeszcze raz **spróbować szczęścia**, sukces bowiem mógł przed nim stworzyć drogę do najwyższych godności w kraju (Z. Teplicki).

1231. СТАВА́ТИ (СТА́ТИ, СТО́ЯТИ і т. ін.) НА ЧОЛІ́ [СУМ-11(8): 19]. *Idiom., розм., ств.* Бути керівником, вожаком кого-, чого-небудь, очолювати когось, щось. Δ *Половчиха тримала хату в залізному кулаці, мати стояла на чолі родини, стояла, мов скеля в штормі* (Ю. Яновський). ■ **Stanąć na czele** [NSJP: 110]. *Idiom., pot., tw.* Być przywódcą, zwierzchnikiem, szefem, objąć przewodnictwo nad kimś, czymś. ▼ *Jego charyzma była tak wielka, że w krótkim czasie stanął na czele tysięcy wiernych* (M. Kęskrawiec).

1232. СТА́ВИТИ (ПОСТА́ВИТИ) КРА́ПКУ (КРАПКІ́) НАД „І” [СУМ-11(4): 7]. *Idiom., бібл., книжн., схв.* Уточнювати сказане, не залишати нічого недомовленим; доводити до логічного завершення. Δ *Поговорити було про що. І то негайно, зараз, щоб поставити всі крапки над „і”* (В. Кучер). ■ **Postawić kropkę nad „i”** [NSJP: 373]. *Idiom., bibl., książk., aprob.* Dopowiedzieć myśl do końca, wyjaśnić coś w sposób nie pozostawiający wątpliwości. ▼ *Jednak dramatyczne przeżycia osobiste mogły niekiedy skłonić chrześcijańskiego duchownego, aby wczuł się w religijne emocje pogan i postawił kropkę nad „i”* (K. Modzelewski).

1233. СТА́ВИТИ (ПОСТА́ВИТИ) НА КАР́ТУ [СУМ-11(4): 109]. *Idiom., розм., ств.* Піддавати небезпеці що-небудь, ризикувати чимось. Δ — *І я не розчарувався, генерале: край вартий того, щоб ради нього ставити на карту наш капітал* (О. Гончар). ■ **Stawiać (postawić, rzucić) [wszystko] na [jedną] kartę** [NSJP: 311; WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Zdecydować się na bardzo ryzykowne działanie. ▼ ... *oprócz bogatych i uprzywilejowanych, arystokratów, wyższych urzędników, polityków i finansistów opuszczali kraj ci, którzy czuli się odrzuceni, wyobcowani, odsunięci, wzgardzeni, a także ci o silnej czy raczej bezwzględnej woli, którzy zdecydowali się postawić wszystko na jedną kartę i z dnia na dzień zerwać z poprzednim życiem...* (A. Zaniewski).

1234. СТА́ВИТИ ПИТА́ННЯ (СПРА́ВУ) РУ́БА (РЕБРО́М) [ФСУМ]. *Idiom., книжн., ств.* Заявляти про щось відверто, прямо, принципово, категорично, з усією рішучістю. Δ *Я ставлю питання руба: хто має право цей авторитет відняти в мене?* (І. Микитенко). ■ □ ◇ **Stawić sprawę na ostrzu noża** [Sfr]. *Idiom., pot.,*

tw. Stanowczo domagać się załatwienia czegoś, zajęcia wyraźnego stanowiska, rozwiązania jakiegoś problemu. ▼ *Же jeżeli не ма ту нікого, а не хоче поjechać до цiotки до Krakowa, заłatвіть jej chatę u moich starych w Gdańsku. Po prostu wcześniej pozna przyszłych teściów. Starzy nie odmówią, jak поставіть справу на ostrzu ножа* (K. Bierwińska).

1235. СТАЛЬНІ (ЗАЛІЗНІ) НЕРВИ [СУМ-11(5): 374]. *Ідіом., розм., схв.* Тверда, сильна воля й твердий, сильний характер. Δ — *Тільки завдяки моїм сталевим нервам я не турнув їх [відвідувачів] в три ший з салону* (А. Головка). ■ *Nerwy stalowe (żelazne, jak postronki)* [NSJP: 511]. *Idiom., pot., aprob.* Опанованіє психичне, dużа wytrzymałość психична. ▼ *Lecz myśliwiec miał stalowe nerwy i mózg jego ani na chwilę nie przestał pracować* (А. Fiedler).

1236. СТАН (СІЛА) РЕЧЕЙ [СУМ-11(8): 578]. *Ідіом., книжн., ств.* Певна ситуація, що склалася на окремому етапі, у певний момент. Δ *Виходячи з фактичного стану речей, вважаю за потрібне довести до вашого відома, що моя робота як вихователя, з огляду на все це, мало продуктивна, хоч інтенсивність моєї праці доведена до максимуму* (І. Микитенко). ■ *Stan (porządek) rzeczy* [NSJP: 889; WSJP]. *Idiom., książk., tw.* Układ faktów tworzących sytuację w danym czasie. ▼ *Natychmiast wyjrzałem na klatkę schodową, by poznać aktualny stan rzeczy* (М. Sokołowski).

1237. СТАРÉ ЯК МАЛÉ [ЩО ПОБА́ЧИТЬ, ТОГÓ Й ПРО́СИТЬ] [УФ: 104]. *Присл., ірон.-жарт., ств.* Стара людина у своїх потребах і бажаннях схожа на дитину, тому потребує особливої уваги й догляду. ■ *~ Ze starymi ludźmi — jak z dziećmi* [УФ: 104]. *Przysł., iron.-žart., tw.* Starzy ludzie w swoich potrzebach i pragnieniach są jak dzieci, które wymagają szczególnej uwagi i opieki.

1238. СТАРІЙ [ВІРНИЙ] ДРУГ КРА́ЩЕ НОВІ́Х ДВО́Х [УФ: 94]. *Присл., ств.* Старий друг ніколи не зрадить. ■ *Stary przyjaciel lepszy niż dwóch nowych* [УФ: 94]. *Przysł., tw.* Stary przyjaciel nigdy nie zdradzi.

1239. СТА́РІСТЬ — НЕ РА́ДІСТЬ [А СМЕРТЬ — НЕ ВЕСÉЛЛЯ] [УФ: 140]. *Присл., застереж., песим.* Кожний етап життя людини має свої особливості: у молодості — радість, у старості — жаль. ■ *~ < Starość nie radość [młodość nie wieczność, śmierć nie wesele]* [NKJP; USJP; WSJP]. *Przysł., ostrz., pesym.* 1. Z wiekiem

чłowiek zaczyna odczuwać pewne dolegliwości, które uprzykrzają mu życie. 2. Powiedzenie używane jako rodzaj skargi na uciążliwości starości.

1240. **СТАТИ ПЕРЕД БОГОМ**. Див. **ВІДДАТИ [БОГУ, БОГОВІ] ДУШУ (ДУХ, ДУХА)**.

1241. **СТЕРЕЖІСЯ ЛЮДІНИ, ЯКА НЕ ГОВОРІТЬ, І СОБАКИ, ЯКА НЕ ГАВКАЄ** [УФ: 151]. *Присл., заст., застер.* Важко зрозуміти, про що думає мовчазна людина, оскільки не можна зрозуміти до кінця її намірів. ■ ~ □ ◇ **Najgorszy to pies, co milczkiem gryzie** [PP]. *Przysł., przest., tw.* O osobie, która milczy i której zachowania nie można przewidzieć.

1242. **СТОЯТИ (СТАТИ) НА ДОРОЗІ = ПОПЕРЕК ДОРОГИ СТОЯТИ (СТАТИ)** [СУМ-11(2): 378]. *Ідіом., розм., ств.* Бути перешкодою комусь у досягненні чого-небудь. Δ [Батура:] *Я випадково став їм на дорозі... Треба зійти...* (О. Корнійчук). ■ **Stawać na drodze = Wchodzić (pot. włożyć) w drogę = Zagradzać drogę** [NSJP: 155]. *Idiom., pot., tw.* Być zawadą, przeszkodą; przeszkadzać komuś. ▼ — *To nie jest nasz obiekt, nie rościmy sobie do niego żadnych praw. Owszem wyraziliśmy kiedyś pewne zainteresowanie nim, jednak marszałek nie będzie stawał na drodze starosty* („Gazeta Wrocławska”, nr 12.06, 1999).

1243. **СТОЯТИ ОДНІЄЮ (ОДНОЮ) НОГОЮ В МОГІЛІ (У ТРУНІ і т. ін.)** [СУМ-11(5): 626]. *Ідіом., розм., песим.* Бути близьким до смерті. Δ *Біла, як морська піна, голова, вкрита невеличкою камилавкою, сиві вуса та лопатою підстрижена довга борода на перший погляд казали, ніби цей дідок стоїть одною ногою в могилі* (Олесь Досвітній). ■ **Być jedną nogą w grobie (na tamtym świecie)** [NSJP: 289]. *Idiom., pot., pesym.* Być bliskim śmierci. ▼ — *Oni mieli złoto gdzieś zamurowane, podobno wywieźli na jezioro w skrzyniach i utopili. — Kto utopił? Baronowa? — No nie, jej ludzie... Ona to już była jedną nogą na tamtym świecie, ale to miało być dla córki* (M. Nurowska).

1244. **СТРАШНИЙ (ОСТАННІЙ, ОСТАТНІЙ) СУД** [СУМ-11(9): 821]. *Ідіом., бібл., книжн.* 1. За релігійними уявленнями — суд, який вершитиме Бог над усіма людьми, коли настане „кінець світу”. Δ *У притворі на стіні висів здоровий образ страшиного суду* (І. Нечуй-Левицький). 2. *несхв.* Про нестерпну обстановку, безлад-

дя, сварку, стрілянину і т. ін. Δ *Страшний суд* творився тоді серед голих, беззахисних таврійських степів. Зривало дахи, замітало колодязі, з корінням видимало в людей із-під ніг посіви (О. Гончар). ■ > □ **Sąd Ostateczny** [NSJP: 900]. *Idiom., bibl., książk.* W wielu religiach: sąd Boga nad ludźmi mający się odbyć przy końcu świata i mający zadecydować o ich zbawieniu lub potępieniu. ▼ *I gdyby w tej chwili rozległy się trąby Sądu Ostatecznego, i wszyscy żywi i umarli powstałi i rzucili swoją pracę, i pobiegli w Dolinę Józefata, i gdyby Pan przeliczył wszystkie owieczki swoje, to okazałoby się, że jednej z nich brak* (W. Dymny).

1245. **СТРІЛА́АМУ́РА (КУПІДОНА; АМУ́РОВА, КУПІДОНОВА СТРІЛА́)** [ФСУМ]. *Idiom., книжн.* Символ кохання (від зображення міфологічного бога Амура з луком і стрілами). Δ *Його серце вразила врода Мирослави. Від стріли Амура він став більш вразливим* (з усн. мовл.). ■ ~ **Strzała Amora (Erosa, Cupidyna)** [WSJP]. *Idiom., książk.* Symboliczne przedstawienie nagłego pojawienia się uczucia miłości do drugiej osoby. ▼ *Powie: „Praca to dobra rzecz” — i wyciągnie z kieszeni fartucha plik kartek. „Coś panu przeczytam” — i wśród chichotów zacznie odczytywać wiersz o młodzianku i pannie nad jeziorem, którzy krwawili, gdyż ugodziła ich strzała Amora* (I. Iredyński).

1246. **СТРІЛЯНИЙ ГОРОБЕ́ЦЬ (СТРІ́ЛЯНА ПТІ́ЦЯ)** [УФ: 120]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Досвідчена, бувала людина, яку важко перехитрити, обдурити. Δ *Сам біс деє не злякає мене, стріляний я вже горобець* (М. Стельмах). ■ ♦ **Stary wróbel (wyga)** [SF]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Ktoś bardzo doświadczony w jakiejś dziedzinie, robiący coś ze znanstwem, profesjonalnie, rutyniarz. ▼ *Zresztą zaczekajcie, zadzwonię do stołecznej prokuratury, ten stary wyga Ambroziak powie nam od razu, co z tego będzie* (J. Płoński, M. Rybiński).

1247. **СТРІЛЯ́ТИ (СТРІ́ГТИ) ОЧІ́МА (О́КОМ, ПО́ГЛЯДОМ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.* 1. Поглядати на кого-, що-небудь, виражаючи певні почуття, емоції. Δ *Стріляючи очима поза вікна, на якусь мить вона затрималася легковажним поглядом на чорновусому козакові* (О. Ільченко). 2. Кокетливо, грайливо позирати на кого-небудь, полонившись кимось. Δ *Арістотель-мудрець по садочку гуля, — Бач, Аглая іде і очима стріля!* (І. Франко). ■ **Strzelać oczami** [NSJP: 967]. *Idiom., pot., żart.* 1. Rzucac szybkie spojrzenia, zerkać. ▼ *Fred stał pod parkanem bródnowskiego cmentarza i strzelał oczyma na boki* (M. Miller). 2. Kokietować wzrokiem. ▼ *Trochę go*

dotknęło, że nie robił na niej takiego wrażenia, jak na innych dziewczynach. Żadnego **strzelania oczami**, zachęcających chichotów, łapania za rękaw, zarzucania zwierzeniami i wypytywania o jego osobiste życie (M. Musierowicz).

1248. СЌДНА ГОДІНА. Див. СЌДНИЙ ДЕНЬ.

1249. СЌДНИЙ ДЕНЬ = СЌДНА ГОДІНА [ФСУМ]. *Idiom., bibł., книжн.* Час страшної кари; кінець світу; безлад. Δ *Хвилинами мені здавалось навіть, що цей вечір буде судним днем* мого неспокійного життя (М. Хвильовий). ■ **Sądny dzień** [УФ: 149; NSJP: 900]. *Idiom., bibł., książk.* Sądny dzień według chrześcijańskich wierzeń religijnych: dzień sądu ostatecznego mający nastąpić przy końcu świata; „zamieszanie, rozgardiasz, awantura”. ▼ *Jeśli powiem, co wiem, nieodpowiedniej osobie i jeśli oni się zorientują, to oczywiście zareagują na to odpowiednio. Coś zmienią, coś zlikwidują i znów ich nie wyłapią. Do sądnego dnia to się będzie tak wlokło. Niech pan coś robi* (Joanna Chmielewska).

1250. СУМНИЙ ГРЌДЕНЬ І У СВЯТО, І В БЌДЕНЬ [УФ: 160]. *Присл., заст., спостер.* У грудні світовий день дуже короткий, вечори довгі, погода мінлива. ◼ ~ < ◇ **Grudzień to miesiąc zawily, czasem srogi, czasem miły** [PP]. *Przysł., przest., spostrz.* Ludowe spostrzeżenia.

1251. СУХІЙ БЁРЕЗЕНЬ, ТЁПЛИЙ КВІТЕНЬ, МОКРИЙ МАЙ — БЌДЕ ХЛІБА УРОЖАЇ [УФ: 160]. *Присл., заст., спостер.* Народна прикмета: від погоди в певний період залежить урожай. ◼ ~ ◇ **Suchy marzec, kwiecień mokry, maj przechłodny — nie będzie rok głodny** [УФ: 160] = **Suchy kwiecień (marzec), mokry maj, będzie żyto (żytko) jako (niby) gaj** [USJP]. *Przysł., przest., spostrz.* Jeśli kwiecień (marzec) był suchy, a w maju pada, będzie urodzaj.

Т

1252. ТАК І ТАНЕ В РОТІ [СУМ-11(10): 34]. *Idiom., розм., жарт., схв.* Про щось дуже смачне, переважно солодке, що швидко розчиняється в роті. Δ *Нарешті подали пиріг... Солодкий, начинка з варення, а в роті так і тоне* (І. Багмут). ◼ ~ **Rozpływać się w ustach** [Sfr]. *Idiom., pot., żart., aprob.* Mieć bardzo wyrafinowany, delikatny smak. ▼ *Zamawiają kurczaka upieczonego w piecu tandori. Jest czerwony od przypraw i rozpływa się w ustach* (M. Cegielski).

1253. **ТАКИЙ СТОРОЖ З ВОВКА ПРИ ВІВЦЯХ, ЯК З КОЗІ ПРИ КАПУСТІ** [СУМ-11(9): 734]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Вовка не можна ставити сторожем при козах, бо він їхній ворог, козу при капусті також, бо вона її з'їсть. Так говорять про людину, яка користує з того, що охороняє. ■ ~ **Wpuscili kozę do ogrodu** [УФ: 140]. *Przysł., żart.-iron., ostrz.* Так mówimy o człowieku, który wykorzystuje swoją pozycję do własnych celów.

1254. **ТАНТАЛОВІ МУКИ (МУКИ ТАНТАЛА)** [КС:48]. *Idiom., книжн., несхв.* Страждання, яких зазнає людина від усвідомлення близькості бажаної мети і неможливості її досягнути. Δ *Замість любові знайшов погорду... замість щастя — муки Тантала!* (І. Франко). ■ **Męki Tantala** [WSJP]. *Idiom., książk., nieprzych.* Cierpienie, polegające na tym, że nie można zaspokoić swoich pragnień i skorzystać z czegoś, co wydaje się osiągalne. ▼ *Dżек, ja wiem, co to lizanie Nowego Jorku przez szybę, ja parę lat lizałem — toż to męki Tantala!* (E. Redliński).

1255. **ТАНЦЮВАТИ ПІД ДУДКУ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Беззаперечно виконувати чиї-небудь бажання, підкорятися комусь у всьому. Δ *А незабаром почав [Юрко] верховодити всіма парубками в селі; всі вони танцювали під його дудку* (П. Куліш). ■ ~ ◇ **Tańczyć [tak], jak ktoś zagra (komuś zagrają)** [SZF]. *Idiom., pot., nieprzych.* Bezmyślnie wykonywać czyjeś polecenia; znajdować się pod czyimś przemożnym wpływem. ▼ *Jakieś dwa, może trzy dni później Pająkowski załatwił w administracji domofony. Oni tam, ci z naszej administracji, tak tańczyli, jak on im zagrał* (I. Matuszkiewicz).

1256. **ТЕРЕВÉНІ ПРÁВИТИ (РОЗВÓДИТИ, РОЗВÉСТИ, РОЗПУСКÁТИ РОЗПУСТІТИ i т. ін.)** = Див. **РОЗВÓДИТИ АНДРО́НІ.**

1257. **ТÉРЕН ГРУШ НЕ РО́ДИТЬ** [УФ: 160]. *Присл., ірон., застереж.* Кожна рослина родить той плід, яким є сама; людина також продукує сама себе. ■ ~ ◇ **Nie zbieraj z ciernia fig** [УФ: 160]. *Przysł., iron., ostrz.* Nie można oczekiwać od kogoś tego, czego on nie może zrobić.

1258. **ТЕРНІ́СТИЙ ШЛЯХ**¹⁰⁵ [КВ]. *Idiom., бібл., книжн.* Життя, повне нещастя, перешкод, тяжких переживань. Δ *В усній творчос-*

¹⁰⁵ Вислів пов'язаний з латинським прислів'ям „*Per aspera ad astra!*” („*Через терни до зірок!*”) і з численними згадками в Євангелії про терни як символ мучеництва, фізичних і духовних страждань. / Wyrażenie to jest związane z łacińskim przysłowiem „*Per aspera ad astra!*” („*Przez ciernie do gwiazd!*”) oraz licznymi wzmiankami w Ewangelii o cierni jako symbolu męczeństwa, cierpienia fizycznego i duchowego.

ті народів світу можна знайти чимало сентенцій, що характеризують процес навчання... як складний і **тернистий шлях**, неодмінно пов'язаний з випробуваннями (з узн. мовл.). ■ **Droga ciernista (cierniowa, krzyżowa)** [Sfr]. *Idiom., bibl., książ.* Życie pełne cierpień, udręczeń, sytuacje niosące wiele bolesnych przeżyć, wymagające wyrzeczeń i cierpliwości. ▼ *Dębicy kombatanci uczcili 65. rocznicę rozstrzelania żołnierzy AK w Lubzinie. W miejscu tym powstał pomnik, który jest jedną z wielu stacji drogi krzyżowej narodu, wielokrotnie skazywanego na unicestwienie* („Gazeta Krakowska”, 13.07.2005).

1259. **ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ (ВІНОК)**¹⁰⁶ [KB]. *Idiom., bibl., книжн.* Символ страждання; тяжкий шлях. Δ *Завжди терновий вінець Буде кращий, ніж царська корона. Завжди величніша путь На Голгофу, ніж хід тріумфальний* (Леся Українка). ■ ♦ **Korona cierniowa (ciernista)** [NSJP: 359]. *Idiom., bibl., książk.* Symbol męki i cierpienia. ▼ *Zrazu wydawał się ofiarą własnej śmierci, pozbawionym prawa głosu nieszczęśliwym świadkiem, a jego znane i wymyślone zasługi koroną cierniową niewinnego* (M. Piątkowska).

1260. **ТЕРПІЙ, КОЗАК, ОТАМАНОМ БУДЕШ** [УФ: 113]. *Присл., жарт., спонук., оптим.* Щоб досягти фахових висот, треба пройти важкий шлях. ■ **Cierp, Kozacz, atamanem będziesz** [УФ: 113]. *Przysł., żart., zachęc., optym.* Żeby osiągnąć sukcesu, trzeba pokonać ciężką drogę.

1261. **ТИ ЙОМУ ПРО ОБРАЗІ, А ВІН ТОБІ ПРО ГАРБУЗІ** [УФ: 140]. *Присл., жарт.-ірон.* Так говорять про вперту, непоступливу людину. ■ ~ ♦ **Na upór nie ma lekarstwa** [WSJP]. *Przysł., żart.-iron.* Jeśli się ktoś na coś uprze, to żadne argumenty nie przekonają go do zmiany zdania.

1262. **ТІХО (ТІША), ХОЧ МАК (МАКОМ) СІЙ** [СУМ-11(4): 601]. *Idiom., розм., ств.* Дуже тихо, безвітряно. Δ *У хаті стало так тихо, хоч мак сій* (Панас Мирний). ■ ~ **Cicho (cisza) jak makiem zasiał** [NSJP: 93, WSJP]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo cicho.

¹⁰⁶ Євангельський вираз. Воїни римського намісника Іудеї Пілата перед тим як розп'яти Христа, „сплівши вінець із тернини, поклали йому на голову, і дали йому в правцю тростину, і, ставши перед ним на коліна, насміхалися з нього...” (Матф., 27, 29–30) [KB]. / Powiedzenie z Ewangelii. Wojownicy rzymskiego namiestnika Judei Pilata przed ukrzyżowaniem Chrystusa, „upłótszy wieniec z ciernia włożyli Mu na głowę, a do prawej ręki dali Mu trzcinę. Potem przyklękali przed Nim i szydzili z Niego...” (Wt, 27, 29).

▼ *Ludzie czekają, co dalej będzie, cisza w kościele jak makiem siał* (H. Auderska).

1263. **ТІЛЬКИ (ЛИШ, САМА) ШКІРА (ШКУРА) ТА КІСТКІ (ОДНІ (САМІ, ТІЛЬКИ) КІСТКІ ТА ШКІРА (ШКУРА))** [СУМ-11(4): 169]. *Idiom., розм., несхв.* Дуже худий. Δ — *Не здужають [нідпанки]! Сухі, як хорти: самі кістки та шкура* (З. Тулуб). ■ ~ **Skura i kości** [NSJP: 364]. *Idiom., pot., nieprzych.* O kimś bardzo chudym. ▼ *Ale pan wychudzony! Skóra i kości* (K. Boglar).

1264. **ТІНІ БОЯТИСЯ СВОЄЇ (ЧИЄЇСЬ)** [СУМ-11(10): 143]. *Idiom., розм., несхв.* Бути дуже боязким, нерішучим. Δ — *Ну, що ти, Свербиносе, тямиш? ...Або ти, Ступо? Жінчиної міні боїться, до ладу не вміє слова вимовить, а теж і собі між люди... в гласні!..* (Панас Мирний). ■ ~ **Bać się własnego cienia** [NSJP: 33]. *Idiom., pot., nieprzych.* Bać się wszystkiego bez powodu, być zastraszonym. ▼ *Pomyśl, oni są już dla ciebie bez znaczenia, niepotrzebni, jesteś wolny, rozumiesz, masz nareszcie tę przewagę, możesz być sobą! Gdy oni boją się mówić, co myślą, boją się własnego cienia...* (W. Żukrowski).

1265. **ТО БАБА З ВУХАМИ** [ГРНП-1: 44]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Первісно було „з вусами”, тобто „баба з чоловічим характером” (тлумачення І. Франка). ■ ~ □ ◇ **Herod baba** [USJP]. *Idiom., pot., lekcew.* Kobieta despotyczna, zła, okrutna¹⁰⁷. ▼ — *Wiesz wtedy ja rzeczywiście ćwiczyłam... — A to byłaś herod baba!* (z jęz. mów.).

1266. **ТО ЩЕ ПІВБІДИ** [ГРНП-1: 89]. *Присл., оптим.* Це ще невелика біда. ■ **Jeszcze to pół biedy** [Adalb.: Bieda 50; USJP]. *Przysł., optym.* Niewielki kłopot, małe zmartwienie.

1267. **ТОГО [ЦЬОГО, ЯК] ЦВІТУ ПО ВСЬОМУ СВІТУ** [СУМ-11(9): 84]. *Присл., ірон.-жарт., оптим.* Говорять про те, що не варто уваги, у ситуації розчарування, розпачу. ■ ◇ **Tego kwiatu jest pół świata** [Wikisł.]. *Przysł., iron.-żart., optym.* Jest wielu ludzi dookoła, znajdziesz jeszcze kogoś dla siebie (mówione zwykle na pocieszenie komuś, kto dostał kosa).

1268. **ТОЧКА (КУТ) ЗОРУ** [СУМ-11(3): 579]. *Idiom., книжн., ств.* Певний погляд на що-небудь, особисте ставлення до чогось. Δ *І клумба ця, і латка асфальту виникли завдяки настійливості Лу-*

¹⁰⁷ **Babochłop** [USJP]. *Pot., pogard.* O kobiecie wyglądającej, zachowującej się jak mężczyzna. / **Бабахлѐн**. *Розм., презирл.* Про жінку, яка виглядає і поводить ся як чоловік.

кії Назарівни і мають з її **точки зору** значення *принципове* (О. Гончар). ■ **Punkt widzenia** [NSJP: 815; WSJP]. *Idiom., książk., tw.* Sposób oceniania i wyjaśniania jakichś zagadnień lub faktów. ▼ **Znała punkt widzenia** staruszki na sprawy męsko-damskie, równie wiekowy jak Bożena i wiedziała, że nie uchroni się od kilku rzuconych niby mimochodem uwag (М. Kaszyński).

1269. **ТРÉБА ЗІ СВÍЧКОЮ СÉРЕД ДНЯ ШУКА́ТИ (ВÍШУКУВАТИ і т. ін.)** [СУМ-11(9): 97]. *Idiom., розм., ств.* Когось, чогось дуже мало, хтось, щось рідко трапляється. Δ *Що будете робити, коли старовина так витрачується, що треба її зі свічкою удень вишукувати?!* (Панас Мирний). ■ ◇ **Takiego drugiego ze świecą szukać** [NSJP: 998]. *Idiom., pot., tw.* O kimś, o czym wyjątkowym, rzadko spotykanym. ▼ — *Ale byłem tymi, którym wydawało się, że kochają. Nie zbliżaj się, proszę. Zaleje nas czerń. — Drugiego takiego pesymisty ze świecą szukać. Nie wierzę w tę twoją czerń. Ludzie nie są całkowicie i co do jednego źli* (J. Dukaj).

1270. **ТРÉБА НАХИЛÍТИСЯ, ЩОБ З КРИНÍЦІ ВОДÍ НАПÍТИСЯ** [УФ: 113]. *Присл., заст., спонук.* Якщо хочеш мати користь, треба діяти. ■ ~ ◇ **Ani kawałek chleba nie spadnie z nieba, pracować trzeba** [УФ: 113]. *Przysł., przest., zachęc.* Nic nie przychodzi łatwo, bez wysiłku.

1271. **ТРИ ЧÍСНИЦІ ДО СМÉРТÍ** [СУМ-11(11): 330]. *Idiom., книжн., песим.* 1. Про кого-небудь дуже старого, безнадійно хворого, хто перебуває при смерті. Δ [Горпина:] *Вам треба богу молитись, а не жениться. Ну і який з вас чоловік буде, коли вам три чисниці до смерті* (М. Кропивницький). 2. Про щось дуже stare, що має незабаром загинути. Δ *Хатчина була справді поганенька. Маленька, з трьома віконцями сліпими, зморщилась вона якось, іскорщилась — три чисниці їй до смерті* (Б. Грінченко). ■ ~ > □ **Trzy ćwierci do śmierci** [NSJP: 1054]. *Idiom., pot., pesym.* O kimś bardzo mizernie wyglądającym, chorym, słabym. ▼ — *Czy... taka dziewczynka, Polka z warkoczami, och, starsza ode mnie w której się wtedy kochałem... jakie są jej losy? — Ech, ty figlarzu, trzy ćwierci do śmierci, a warkocz ci pachnie...* (J. Krzysztóń).

1272. **ТРИМА́ТИ (ДЕРЖА́ТИ) В РУКА́Х (У ШО́РАХ, У ПОВО́ДА́Х)** [СУМ-11(2): 249]. *Idiom., розм., ств.* Тримати кого-небудь в залежності. подавати комусь волі. Δ *Мати.. радила, щоб він таки*

держав Онисю в руках і не попускав віжок (І. Нечуй-Левицький). ■ **Trzymać w ryzach (w karbach, w karności, na wodzy)** [NSJP: 1054]. *Idiom., pot., tw.* Utrzymywać kogoś w karności, w posłuszeństwie, w zależności, zmuszać do posłuszeństwa. ▼ *Mimo drobnych konfliktów plemiennych królestwo swe Powhatan trzymał w ryzach, sprawując autokratyczne rządy. Był to srogi, nawet okrutny, ale obdarzony inteligencją władca* (Z. Teplicki).

1273. **ТРИМА́ТИ (ДЕРЖА́ТИ) ЯЗЫ́К (ЯЗЫКА́) ЗА ЗУБА́МИ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Мовчати, не розголошувати чогонебудь, утримуватись від висловлювання. Δ *Чи певні ви..., що серед двох десятків людей не знайдеться хоч би один, що не вміє тримати язык за зубами? А діло таке, що вимагає найсуворішої таємниці* (А. Головка). ■ **Trzymać język za zębami** [NSJP: 1054]. *Idiom., pot., tw.* Zachowywać tajemnicę, nie rozgłaszać czegoś; nie odzywać się, milczeć. ▼ *Och, tylu nowych, nie znanych dotychczas rzeczy musiała się nauczyć. Przede wszystkim zaś trzymać język za zębami, nie wtrącać własnych trzech groszy, choćby nawet to, co widziała, spędzało sen z powiek* (T. Bojarska).

1274. **ТРИ́СНУТИ ВІД ЗА́ЗДРОЩІВ** [СУМ-11(3): 126]. *Idiom., розм., груб., несхв.* Про ситуацію, коли хтось дуже комусь заздрить. Δ *Петрик трісне із заздрощів, коли побачить мене у цих чоботях* (І. Багмут). ■ **Pękać z zazdrości** [SJP]. *Idiom., pot., arog., nieprzych.* Być bardzo zazdrosnym. ▼ *Oczywiście Max pęka z zazdrości, kiedy opowiada, jakich koleśi poznała* (M. Cegieski).

1275. **ТРИ́ЩАТИ ПО [ВСІХ] ШВАХ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Бути під загрозою краху, розпаду, руйнування і т. ін. Δ *Зі сходу на гітлерівців падав один удар за одним, „тисячолітня імперія” тріщала по всіх швах* (В. Собко). ■ **Trzeszczeć w szwach** [EDUp]. *Idiom., pot., tw.* Być bardzo zatłoczonym. ▼ *Mieszkanie ojca i macochy było małe, dwupokojowe i trochę trzeszczało w szwach kiedy gromadziliśmy się tam z rodzeństwem wszyscy troje* (J. Przybora).

1276. **ТРОЯ́НСЬКИЙ КІНЬ** [КС: 82]. *Idiom., евфем., книжн., несхв.* Про подарунок ворогові на його згубу, хитрі, підступні наміри, зазоби боротьби. Δ *Троянського коня нам пропонують... Не потрібна нам така допомога* (з усн. мовл.). ■ **Koń trojański** [NSJP: 356]. *Idiom., евфем., książk., nieprzych.* О kimś lub o czymś podstępnie wprowadzonym do jakiegoś środowiska, aby działać na jego szkodę i je

zniszczyć. ▼ *Kościół katolicki przypomina obecnie konia trojańskiego, z tą tylko ważną różnicą, iż wielu dzisiejszych Agamemnonów i jego towarzyszy nie zdaje sobie sprawy z roli, jaka im przypada* (Cz. Miłosz).

1277. ТРУСІТИСЯ (БІТИСЯ, ТІПАТИСЯ, ТРЕМТІТИ і т. ін.) ЯК (МОВ, НАЧЕ і т. ін.) У ПРОПАСНИЦІ [СУМ-11(8): 251]. *Ідіом., порівн., розм., несхв.* Перебувати у збудженому, нервовому, хворобливому і т. ін. стані. Δ *Настя тремтіла мов у пропасниці, страшна таємниця відкривалась перед нею, таємниця матеріного і батькового життя* (І. Цюпа). ■ □ ◇ *Trząść się (drzeć) jak galareta* [NSJP: 217]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Trząść się ze strachu, bać się bardzo. ▼ *Gaśnie światło, zapala się niebieska lampka, milkną rozmowy, ciała trzęsą się jak galareta* (S. Dydat).

1278. ТУПЦЮВАТИ (ТУПЦЮВАТИСЯ) НА [ОДНОМУ] МІСЦІ [СУМ-11(4): 751]. *Ідіом., розм., ств.* Не рухатися вперед, не розвиватися. Δ *Що для Поетичного характерно: не тупцювати на місці, не заспокоюватися (вже, мовляв, богова борода в руці), не обмежувати себе лише господарськими справами* (Остап Вишня). ■ *Dreptać w miejscu* [NSJP: 154]. *Idiom., pot., tw.* Tkwić w tym samym miejscu, nie rozwijać się. ▼ *Musi być jakaś dyrektywność, nie to dreptanie w miejscu wieczne, bo tak, to kadra się załamie, co może stać się niebezpieczne* (J. Szpotański).

1279. ТЯГНУТИСЯ (ІТИ, ОПИНЯТИСЯ, ОПИНІТИСЯ, ПЛЕСТИСЯ, ПЛЕНТАТИСЯ і т. ін.) У (В) ХВОСТІ [СУМ-11(11): 43]. *Ідіом., розм., ств.* Бути позаду всіх, відставати в чомусь. Δ „Що ж там у них коїться?” — розмірковував він далі, дивуючись із того, що перша бригада вже закінчила сівбу, а друга плентається в хвості (Гр. Тютюнник). ■ *Ciągnąć się (wlec się) w ogonie* [SF]. *Idiom., pot., tw.* Być zapóźnionym, zostawać w tyle. ▼ *Fakt, że brytyjska służba zdrowia wlecze się w ogonie państw Zachodu, ale loteria nie miała finansować tego, co państwo powinno finansować z pieniędzy podatników* („Polityka”, nr 39, 2000).

1280. ТЯЖКИЙ ХРЕСТ [СУМ-11(10): 143]. *Ідіом., бібл., розм., песим.* 1. Горе, недоля. Δ *Тяжким хрестом* то лежало їй на серці (з усн. мовл.). 2. Важке завдання, випробування. Δ *На плечі вчителів покладений тяжкий хрест* — виховання молоді (з усн. мовл.). ■ > ◇ *Krzyż pański* [WSJP]. *Idiom., bibl., pot., pesym.* Kłopot i udręka. ▼ *Dźwigał swój krzyż pański; póki miał siły, opiekował się nieuleczalnie chorą córką* („Gazeta Wyborcza”, 23.02.1993).

1281. **У БАРА́НЯЧИЙ РІГ ЗІГНУ́ТИ (СКРУТИ́ТИ)** [СУМ-11(1): 104]. *Idiom., розм., ірон.-жарт.* Примусити кого-небудь бути сумирним, покірним, показавши свою перевагу. Δ — *А що може вдіяти Нехльода, коли ми всі згуртуємось. — Доки згуртуємось, то він тебе в баранячий ріг зігне* (А. Шиян). $\blacksquare \diamond$ **Zapędzić w kozi róg** [NSJP: 878]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Wykazać swoją bezwzględną przewagę nad kimś. $\blacktriangledown$ *To stary krętaacz, on jezuitę w kozi róg zapędzi* (M. Kuncewiczowa).

1282. **У (В) БО́ГА ВІР, ТІ́ЛЬКИ БО́ГОВІ НЕ ВІР** [ГРНП-1: 119]. *Присл., заст., ірон.* Вірячи в Бога, не сподівайся на Божу поміч і ласку, а працюй і дбай про себе сам. $\blacksquare \diamond$ **W Pana Boga wierz, ale Panu Bogu nie wierz** [Adalb.: Bóg 387]. *Przysł., przest., iron.* Wierząc w Boga, nie spodziewaj się jego pomocy, a pracuj i zadbaj sam o siebie.

1283. **У (В) БО́ЗІ НАДІ́Я, КОЛІ́ ХЛІ́Б У ТО́РБИ** [ГРНП-1: 119]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Про впевненість і безжурність людини, яка має свій запас і не сподівається на Божу й людську допомогу. $\blacksquare$ **Bóg nadzieja, gdy jest w torbie chleb** [Adalb.: Bóg 49]. *Przysł., przest., iron.-żart.* O pewności osoby, która ma zapas pod ręką i nie potrzebuje żadnej pomocy innego człowieka.

1284. **У (В) БОЛÓТО ЛІ́ЗТИ ЛЕ́ГКО, А НАЗÁД ХОТЬ ВОЛІ́ ВИПРЯ́ГАЙ** [ГРНП-1: 159]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Легко потрапити в неприємну ситуацію, але вибратися з неї важко. $\blacksquare \sim \diamond$ **Włazł w błoto, wyleść nie umie** [Adalb.: Błoto 18]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Wpakował się w jakieś tarapaty, problemy, a teraz nie potrafi z nich wyjść.

1285. **У БОРГÁХ (ДОВГÁХ) Я́К СВИНЬЯ́ В РІП'ЯХÁХ** [ГРНП-2: 27]. *Присл., груб.-прост., несхв.* Говорять про того, у кого багато боргів. $\blacksquare \diamond$ **W długach jak pies w centkach** [Adalb.: Dług 15]. *Przysł., arog.-posp., nieprzych.* Mówi się o człowieku, który ma długi.

1286. **У (В) БОРОДІ́ ГРÉЧКА ЦВІТÉ, А В ГОЛОВІ́ НА ЗЯ́Б ПОО́РАНО** [УФ: 129]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Про чоловіків похилого віку, які намагаються видаватися молодими. $\blacksquare \sim \diamond$ **W starym piecu diabeł pali** [USJP]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Potrzeby seksualne mają również ludzie w starszym wieku, czasem nawet większe niż młodzi.

1287. **У БРЕХНІ КОРО́ТКІ НО́ГИ** [ЕР]. *Присл., ств.* Неправда дуже швидко виявляється. ■ **Kłamstwo ma krótkie nogi** [USJP]. *Przysł., tw.* Kłamstwo szybko wychodzi na jaw.

1288. **У ВЕЛІ́КИМ ПО́СТІ НЕ ХОДІ́ В ГО́СТІ** [УФ: 161]. *Присл., заст., застер.* Правило, регламентоване релігійною традицією. ■ **W wielkim poście nie chodź w gości** [УФ: 161]. *Przysł., przest., ostrz.* Komunikatywna reguła wyznaczona tradycją religijną.

1289. **У ВСЯ́КИМ ПОДВІ́Р'І СВОЄ́ ПОВІ́Р'Я** [УФ: 94]. *Присл., ірон.-жарт., застереж.* Кожна сім'я, кожний народ, край мають свої традиції. ■ ◇ **Każda wieś ma swoją przypowieść** [УФ: 94]. *Przysł., iron.-żart., ostrz.* W każdym miejscu, państwie ludzie mają odrębne obyczaje.

1290. **У ВСЯ́КОГО МИРО́НА СВОЇ́ НО́РОВИ** [УФ: 94]. *Присл., заст., застереж.* Кожна людина має свій характер. ■ ◇ **I cyprysy mają swoje kaprysy** [УФ: 94]. *Przysł., przest., ostrz.* Każdy ma swój charakter.

1291. **У ВСЯ́КОГО МУСІ́Я СВОЯ́ ЗАТІ́Я** [УФ: 94]. *Присл., заст., застереж.* Кожний має власні інтереси. ■ ◇ **Każda Teresa ma swe interesa** [УФ: 94]. *Przysł., przest., ostrz.* Każdy ma swoje własne interesy.

1292. **У ВСЯ́КОЇ ПТА́ШКИ СВОЇ́ ЗАМА́ШКИ** [УФ: 94]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Кожний використовує власні стратегії і тактики спілкування. ■ ◇ **Każde bydle ma swoje figle** [УФ: 94]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Każdy ma swój ukryty temperament.

1293. **У (В) ГЛИ́БИНІ́ ДУШІ́ (СЕРЦЯ)** [СУМ-11(2): 82]. *Ідіом., розм., ств.* Про сильні враження, відчуття, внутрішні переживання людини, які відкладаються в її свідомості. Δ **В глибині душі він чув, що жінка зробила добре** (М. Коцюбинський). ■ ◇ **Na dnie duszy** [NSJP: 160]. *Idiom., pot., tw.* Głęboko w świadomości. ▼ **Powiedz, że to prawda. Ja wiem, że ty w to teraz nie wierzysz, ale na dnie, gdzieś na dnie duszy i ciała, myślisz tak** (S. I. Witkiewicz).

1294. **У (В) ГОСТЯ́Х ДО́БРЕ, А ВДО́МА КРА́ЩЕ** [УФ: 89]. *Присл., ств.* Удома людина відчуває себе найбільш комфортно. ■ ~ **Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej** [USJP]. *Przysł., tw.* Najwygodniej, najbardziej przyjemnie i swojsko każdy czuje się we własnym domu.

1295. **У (В) ГУ́РТИ Й БЕЗЗУ́БИЙ СОБА́КА ГА́ВКАЄ** [УФ: 89]. *Присл., жарт., ств.* За умов загальної підтримки навіть неспівна людина стає впевненою. ■ ◇ **W kompanii i tchórz bywa śmiały** [УФ: 89]. *Przysł., żart., tw.* Pod warunkiem ogólnego wsparcia, nawet nieśmiała osoba staje się pewna siebie.

1296. **У (В) ДО́БРИ РУ́КИ** [СУМ-11(2): 321]. *Idiom., розм., схв.* По-трапити до розумної, дбайливої, надійної людини. Δ *Вони так зраділи, одібравши книжки, ...і я ще більше запевнився, що книжки дістались у добрі руки* (М. Коцюбинський). ■ **W dobre (pewne) ręce** [WSJP]. *Idiom., pot., aprob.* Przekazać osobie wzbudzającej zaufanie. ▼ *Pewnego razu Roosevelt, udając się na urlop, powiedział dziennikarzom, że zostawia rząd w dobrych rękach, ponieważ Taft zostaje w Waszyngtonie* (L. Pastusiak).

1297. **У (В) ДОРО́ЗІ, У (В) ГОСТІ́НІ ПАМ'ЯТА́Й О ХУДО́БІ́НІ** [ГРНП 2: 47]. *Присл., заст., реком.* Правило давніх мандрівників дбати про транспортну худобу (коней, волів). ■ < ◇ **W drodze pilnuj konia, a w domu żony** [Adalb.: Droga 23]. *Przysł., przest., rekom.* W drodze trzeba pilnować zwierząt jucznych, a w domu — żony.

1298. **У ЗА́РОДКУ = ПРИ КО́РЕНІ** [ФСУМ]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* У самому початку розвитку. Δ *Отже, таким підходом можна знищити в зародку навіть найкраще починання* (з усн. мовл.). ■ **W zarodku** [СлЕС: 142; NSJP: 1241]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Na samym początku, zanim się coś zdąży rozwinąć. ▼ *Niejedną buntowniczą myśl musiał tłumić legat w zarodku, niejeden raz dręczyły go pytania, na które nie znajdował odpowiedzi* (H. Rudnicka).

1299. **У КАЛАМУ́ТНИЙ (МУ́ТНИЙ) ВОДІ́ РІ́БУ ЛО́ВЛЯТЬ [ДО́БРЕ РІ́БУ ЛОВІ́ТИ]** [ПП; УФ: 154]. *Присл., застереж.* „Скаламутити воду” — означає внести смуту, під час якої зручно ловити збентежену рибу та користати з розгублених людей. ■ **Łapać ryby w mętnej wodzie** [USJP] = **W mętnej wodzie dobre ryby łowić** [SF]. *Przysł., ostrz.* Czerpać zyski w sposób nieuczciwy, korzystając z niejasnej sytuacji, z zamieszania.

1300. **У КО́ГО Є НЕ́НЬКА, У ТО́ГО Й ГОЛІ́ВОНЬКА ГЛАДÉНЬКА** [УФ: 104]. *Присл., заст., ств.* Мати часто гладить дитинку по голівці, хвалячи й голублячи її; найкраще, коли виховувє рідна мати, вона найкраще дбає про свою дитину. ■ ~ **Gdzie u dzieci**

matka, tam i główka gładka [УФ: 104]. *Przysł., przest., tw.* Matka często głaszczе dziecko po głowie i chwali.

1301. **У КОГО Є СТРАХ, У ТОМУ Є БОГ. У КОМУ Є БОГ, У ТОМУ Є Й СОРОМ** [УФ: 152]. *Присл., заст., ств.* Засади християнської моралі формують кращі якості людини. ■ ~ **Kto z Bogiem, Bóg z nim** [УФ: 152]. *Przysł., przest., tw.* Postulat moralności chrześcijańskiej.

1302. **У КОГО КИШЕННЯ ПОВНІША, У ТОГО СУД ПРАВИШИЙ** [УФ: 94]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Справедливість часто попирається хабарями. ■ ~ **Czyja kieszeń większa, tego sprawa mniejsza** [УФ: 94]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Sprawiedliwość często wspiera się łapówkami.

1303. **У КОГО ЩО БОЛІТЬ, ТОЙ ПРО ТЕ Й ГОВОРІТЬ** [УФ: 127]. *Присл., ств.* Людина схильна обговорювати свої проблеми з іншими: кого що турбує, той про те й розповідає. ■ ~ **Co na sercu to i na języku** [WSJP]. *Przysł., tw.* Co ktoś czuje i myśli, to otwarcie i szczerze mówi.

1304. **У (В) КОСТІОМІ АДАМА (ЄВИ)** [КВБП: 20]. *Ідіом., бібл., евфем., розм., ірон.-жарт.* Про людину без усякого одягу, голу. Δ *Одежу прихопиш на руку і йдеш, як Єва цих білих безлюдних пісків...* Кілометри можеш йти отак впродовж коси **в костюмі Єви**, не ризикуючи нікого, крім птахів, зустріти (О. Гончар). ■ **W stroju Adama (adamowym, Ewy)** [NSJP: 966; SZF]. *Idiom., bibl., eufem., pot., iron.-żart.* Nago. ▼ *Nie możesz mi towarzyszyć, Liziu moja jedyna, jako że według medycznych zaleceń tam te kuracje odbywać w stroju adamowym* — przy tych słowach ściszał głos, wstydliwie spuszczał oczy (K. Kolińska).

1305. **У ЛИХУ ГОДІНУ ПІЗНАЄШ ВІРНУ ЛЮДІНУ** [УФ: 95]. *Присл., заст., ств.* У скрутній ситуації людина виявляє свої справжні якості. ■ ♦ **Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie** [USJP]. *Przysł., przest., tw.* Tylko prawdziwy przyjaciel nie zawiedzie w trudnej sytuacji.

1306. **У (В) ЛИЦЕ** [СУМ-11(4): 499; СлЕС-11: 49]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Прямо, відверто (висловитися, сказати щонебудь). Δ *Зрадник! Хай йому скажуть се у лице! Тоді побачать...* (М. Коцюбинський). 2. Бути знайомим з кимось; знати його на зов-

нішній вигляд. Δ Драган мав їхати, але він ніколи не бачив Гоміда і не знав його **в лице** (В. Малик). ■ ~ > **Prosto w twarz (oczy)** [СлЕС-11: 49; Wikisł.]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., tw.* Отварcie, bez ogródek, wprost. ▼ *Pokłócili się, ale nie powiedzieli sobie prawdy prosto w twarz* (z jęz. mów.).

1307. **У (В) ЛІТАХ** [СлЕС-11: 49]. *Idiom., есл. (у ролі присудка), евфем., розм., ств.* Про немолоду, літню людину. Δ *Господи-ня, невисока на зріст, огрядна жінка, була вже в літах* (В. Леує). ■ ~ **W podeszłym (sędziwym) wieku** [СлЕС-11: 49; WSJP]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), евфем., pot., tw.* Starczy wiek. ▼ *Moją uwagę zwróciły łodzie pełne turystów w podeszłym wieku z Europy, Ameryki i Japonii usadowionych na plastikowych krzeselkach jak widzowie w teatrze* (A. Sobolewska).

1308. **У ЛІСІ ЩОСЬ [ВЕЛИКЕ] ЗДÓХЛО** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* Сталося щось незвичайне. Δ *Треба, щоб у лісі щось дуже велике здохло, щоб ми помирились!* (І. Нечуй-Левицький). ■ ~ < ◇ **Prędej kaktus (włosy) na dłoni mi wyrośnie (wyrosną)** [PWN]. *Idiom., pot., żart.-ірон.* О czymś, co nigdy nie zostanie zrealizowane, nie dojdzie do skutku. ▼ *...rektor Tchorzewski, powiedział, że prędzej tu na dłoni kaktus wyrośnie, niż w Bydgoszczy powstanie uniwersytet...* (J. Banaszak).

1309. **У (В) ЛЮДЯХ** [СлЕС-11: 50]. *Idiom., есл. (анал. присл.), заст., розм., ств.* У наймах, у чужих. Δ *Як занедужала в людях, батько й мати прийшли й забрали мене з дитиною до себе* (Г. Барвінок). ■ ~ **Służyć u ludzi** [СлЕС-11: 50]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), przest., pot., tw.* Pracować dla obcego. ▼ *Przez wiele lat był zmuszony służyć u ludzi* (z jęz. mów.).

1310. **У МОМЕНТ. ДИВ. НА ОЧАХ.**

1311. **У (В) ПОГОДУ І СМУТНИЙ ВЕСЕЛИМ БУВАЄ** [УФ: 156]. *Присл., заст., ств.* Ясна погода викликає гарний настрій. ■ ~ **Gdy pogoda, to i smutnemu weselej** [УФ: 156]. *Przysł., przest., tw.* Dobra pogoda przywraca u ludzi dobry humor.

1312. **У ПОТІ ЧОЛÁ** [СУМ-11(6): 546]. *Idiom., розм., ств.* Докладаючи багато зусиль; напружено; віддаючи всі сили. Δ *Микола з Андрієм трудилися у поті чола, забувши й про вечерю* (Ю. Збанацький). ■ **W pocie czoła** [WSJP]. *Idiom., есл. (anal. przysł.), pot., tw.*

Бardzo intensywnie, z dużym wysiłkiem. ▼ *Ojciec mawiał, że tylko dochodząc do bogactwa własną pracą, konieczne ciężką i w pocie czoła, można coś naprawdę osiągnąć* (A. Pluszka).

1313. [БАЧИТИ, УЯВЛЯТИ] У (В) РОЖЕВОМУ СВІТЛІ [ФСУМ]. *Ідіом., розм., оптим.* Про радісне сприйняття довілля. Δ *Оксана бачила все в рожевому світлі* (з усн. мовл.). ■ ◇ [Widzieć, malować] **W różowych (jasnych, słonecznych) barwach** [NSJP: 39]. *Idiom., pot., optym.* Przedstawiać coś w sposób pogodny. ▼ *To jeden z piękniejszych położonych zakopiańskich lokali, którego przeszłość widzę w różowych barwach* („Tygodnik Podchalański”, nr 30, 1999).

1314. У СВІЙ ЧАС = СВОГО ЧАСУ [СУМ-11(11): 274]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* 1. Колись у минулому, у певний період чийогось минулого життя. Δ *Рідко можна тепер бачити балетні вистави, а ті, що бувають, такі жахливі, без смаку й організації, без живої думки. Те, що ми в свій час починали, бачите, пішло без сліду* (Ю. Яновський). 2. Коли необхідно буде в майбутньому; своєчасно. Δ *Чистий дохід з видання визначаємо на премії за видатніші твори красногo українського письменства по конкурсу, який буде у свій час оголошено* (М. Коцюбинський). ■ **W swoim czasie** [NSJP: 106]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* 1. W momencie, okresie właściwym dla danej sprawy, rzeczy. ▼ *Dyrektor dodaje, że wszystko zostanie zrobione w swoim czasie* („Dziennik Bałtycki”, 17.08.2005). 2. Ongi, niegdyś, kiedyś. ▼ *Kawowy smoking, подарowany w swoim czasie przez carewicza Dymitra, leżał na nim doskonale* (W. Jabłoński).

1315. У СВІТЛІ. Див. З ПОГЛЯДУ.

1316. У СІДОРА ЗВІЧАЙ, У ПЕТРА СВІЙ [УФ: 95]. *Присл., заст., жарт.* У кожного свій спосіб життя. ■ ◇ **Pe ludzi, tyle prawd** [УФ: 95]. *Przysł., przest., żart.* Każdy człowiek inaczej odbiera świat.

1317. У (В) СКЛАДКУ (СКЛАДЧИНУ) [СлЕС-11: 63]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Гуртом, на спільні кошти, харчі і т. п. Δ *Саме сьогодні офіцери батальйону влаштували урочисту вечерю: у складку купили порося* (Я. Гашек). ■ ~ **Na spółkę** [СлЕС-11: 63; PWN]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Wspólnie, razem. ▼ *Bracia budowali dom na spółkę* (z jęz. mów.).

1318. У (В) СКОРБОТІ [СлЕС-11: 63; СУМ-11(9): 297]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), книжн., ств.* Охоплений переживаннями, стражданнями. Δ *У скорботі прощалася держава зі своїми героями*

(з усн. мовл.). ■ **W boleści** [СлЕС-11: 63]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), książk., tw.* Опанований przez wielkie przeżycia, cierpienia. ▼ *Ojczyzna w boleści żegnała swoich bohaterów* (z jęz. mów.).

1319. **У (В) СЛІАВІ** [СлЕС: 74]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств. 1. схв.* Прославлений героїчними подвигами, талантом. Δ *Герой доживав свій вік у славі* (з усн. мовл.). **2. П несхв.** Знеславлений, зганьблений. Δ *У славі він покидав рідне містечко через недобрі чутки* (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ Tylko do (1) **Ciesząc się poważaniem** [СлЕС: 74]. *Idiom., esl. (anal. przyim.), pot., tw., aprob.* Mieć dobrą opinię. ▼ *Dożywał sędziwego wieku, ciesząc się poważaniem* (z jęz. mów.). ■ ~ ◇ Tylko do (2) **W niesławie** [СлЕС: 74]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., nieprzych.* Zła sława, zła opinia. ▼ *Przez plotki opuszczał w niesławie rodzinne miasteczko* (z jęz. mów.).

1320. **У (В) СЛÁВУ** [СлЕС: 74]. *Ідіом., есл. (анал. прийм.), розм., ств.* Уживається за умови вказівки на когось або щось, заради уславлення кого (чого) відбувається дія. Δ *У славу рідної армії лунало на повен голос: "Ура!"* (з усн. мовл.). ■ ~ ◇ **Na (ku) chwale (cześć)** [СлЕС: 74]. *Idiom., esl. (anal. przyim.), pot., tw.* Stосуje się, wskazując na kogoś lub coś, dla pochwały kogoś. ▼ *Na cześć naszych wojsk zabrzmiało donośne: "Hura!"* (z jęz. mów.).

1321. **У (В) СЛЬОЗÁХ** [СлЕС: 75]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., несим.* У гóрі, заплаканий. Δ *У сльозах вона повернулася додому* (з усн. мовл.). ■ **We łzach** [СлЕС: 75]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., tw., pesym.* W smutku, zapłakany. ▼ *Lekki wiatr z przymkniętego okna, obraz rozbitej doniczki zamajaczył jeszcze przez chwilę i już cała jestem w tym świetle, w tym cieple, we łzach. Płaczę cicho, bezgłośnie, szczęśliwie* (K. Berwińska).

1322. **У (В) СМАК** [СлЕС: 75]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., схв.* Щось комусь смакує. Δ *Вона поснідала містечком у смак* (з усн. мовл.). ■ ~ **Ze smakiem** [СлЕС: 63]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot.* Coś komuś smakowało. ▼ **Ze smakiem** *zjadła ciastko na śniadanie* (z jęz. mów.). ■ ≠ **W smak** [СлЕС: 75; NSJP: 932]. *Idiom., esl. (anal. przysł.), pot., aprob.* Coś komuś się podoba. ▼ *W końcu jednak pierwszy podręcznik historii Kirgizji napisał Rosjanin. Są precedensy. Czy tylko byłyby nam one w smak?* („Polityka”, 07.03.2004).

1323. **У СОРО́ЧЦІ РОДІ́ТИСЯ** [ФСУМ; СУМ-11(3): 576]. *Ідіом., розм., жарт., оптим.* Везучий, удачливий, щасливий. Δ *Він наро-*

дився в сороці. Він досяг усього, чого тільки може побажати собі найвищадливіший честолюбець. Так гадають усі (Ю. Шовкопляс). ■ ♦ **W czepku urodzony** [SZF; NSJP: 1090]. *Idiom., pot., żart., optym.* O kimś mającym wiele szczęścia w życiu, o jakimś szczęściarzu. ▼ *Starszy był w czepku urodzony, miał dużą głowę, kiedy na świat przychodził, młodszy okazał się łaskawszy i w złotych kędziorkach (J. Krzysztół).*

1324. **У (В) СПІНУ** [СлЕС: 64]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Ззаду, не в обличчя. Δ *3-за повороту мчала паровиця. Вітер дув Григорієві в спину (І. Багрянний).* ■ ~ **Z (od) tyłu** [СлЕС: 64; WSJP]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* W kierunku przeciwnym względem pierwotnego. ▼ *A Henryk Furman potrafi pisać nie tylko od tyłu, ale też litery odwrócone „do góry nogami” i w lustrzanym odbiciu. Pan Henryk stworzył też własny alfabet („Gazeta Wrocławska”, 30.09.2005).*

1325. **У СТАРОГО ГОЛОВА — РЕШЕТО: БАГАТО БУЛО ТА ВІСІЯЛОСЬ** [УФ: 105]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Iz роками пам’ять погіршується, старі люди багато забувають. ■ **Stara głowa — jak rzeszoto: nic nie utrzyma** [УФ: 105]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Z biegiem lat pamięć pogarsza się, starzy ludzie dużo zapominają.

1326. **У СТАРОГО ЖІНКА МОЛОДА — ЧУЖА КОРІСТЬ** [УФ: 105]. *Присл., заст., застереж.* Молода дружина у старого чоловіка, як правило, не дбає про вірність. ■ ~ **Żona ładna, zawsze zdradna** [УФ: 105]. *Przysł., przest., ostrz.* Jeżeli żona jest piękna, to jest bardziej skłonna do zdrady.

1327. **У ТІХОМУ БОЛОТІ ЧОРТІ ВОДЯТЬСЯ (ПЛОДЯТЬСЯ)** [СУМ-11(10): 130] = **БІЖІ ВІД ТІЄЇ ВОДІ, ЯКА НЕ ДЗЮРЧІТЬ І НЕ БІЖІТЬ** [УФ: 155]. *Присл., застереж.* Про спокійну на вигляд людину, здатну на вчинки (зазвичай негативні), яких від неї важко сподіватися. ■ ~ ♦ **Strzeż się tej wody, co nie szumi i nie płynie** [УФ: 155]. *Przysł., ostrz.* O stosunkach z osobą, po której nie wiesz, czego możesz oczekiwać.

1328. **У (В) ТОН** [СлЕС-11: 67]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Співзвучно, гармонійно, узгоджено. Δ *Дай Бог, хоч я і не вірю в нього, — відказав я в тон (М. Чабанівський).* ■ ~ **W tym samym tonie** [СлЕС-11: 67]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Jednogłośnie, harmonijnie, w zgodzie. ▼ *On mówił głośno, a kobieta odpowiadała mu w tym samym tonie (z jęz. mów.).*

1329. **У (В) ШНУР (ШНУРО́К)** [СлЕС: 69]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Рівно, у (в) рядок. Δ *Проходить околицею села і згадує: тут завжди білили хатки в садах, над ними тополі летіли, в шнурок або парами, наче стережучи ворота і хвіртку, а листя вершинок — аж коло сонця* (В. Барка). $\blacksquare \sim$ **[Jak] pod sznurek** [СлЕС: 69]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), пот., tw.* Рówno, prosto. $\blacktriangledown$ *Na jego twarzy wąsy sterczały pod sznurek* (з јѣз. mów.).

1330. **У ЧУЖІЙ МОНАСТІР НЕ СÚНЬСЯ (НЕ ПХА́ЙСЯ, НЕ ХОДІ́) ЗІ СВОЇМ УСТА́ВОМ** [УФ: 95]. *Присл., застереж.* Громада не поступиться усталеним порядком новим правилам чужинця. $\blacksquare \diamond$ **W cudzym domu nie wprowadzaj swoich zwyczajów** [УФ: 95]. *Przysł., ostrz.* Jeśli jest się u kogoś gościem, to trzeba zachowywać się tak, żeby nie przysparzać kłopotów.

1331. **УБИВА́ТИ ДВОХ ЗАЙЦІ́В (ДВА ЗА́ЙЦІ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* Домагатися одночасного здійснення двох різних справ. Δ *Долгін думав, що вбиває двох зайців — доводить Куцевичу, який він йому відданий, і водночас ставить його в становище якоїсь залежності* (Н. Рибак). $\blacksquare \sim \diamond$ **Upiec dwie pieczenie na (przy) jednym ogniu** [SZF]. *Idiom., пот., жарт.-ірон.* Odnieść podwójną korzyść, zyskać w dwójnasób; załatwić dwie sprawy za jednym zamachem. $\blacktriangledown$ *Anderson piecze dwie pieczenie na jednym ogniu — umieszcza bohatera w pożądaney scenerii i jednocześnie pokazuje, jaki jest on dobry, a wszyscy wokół źli i okrutni* (J. Gałka).

1332. **УДА́Р У СПІ́НУ** [СУМ-11(10): 385]. *Idiom., розм., несхв.* Підступний учинок, зрадницькі дії кого-небудь. Δ *Його удар у спину вибив мене з колії* (з усн. мовл.). $\blacksquare$ **Cios w plecy** [LPw]. *Idiom., пот., nieprzych.* Podstępne, niespodziewane działanie przeciw komuś. $\blacktriangledown$ *Kolejny cios otrzymaliśmy 17 września, kiedy wkroczyły wojska sowieckie, zadając Polsce, jak to natychmiast nazwano, cios w plecy* (A. Zaniewski).

1333. **УДІВЕ́ЦЬ (ВДІВЕ́ЦЬ) — ДІ́ТЯМ НЕ ОТЕ́ЦЬ, БО Ї САМ СИРОТА́** [УФ: 97]. *Присл., заст., несим.* Після смерті дружини чоловік стає безпорадним. $\blacksquare$ **Wdowiec — dzieciom nie ojciec, bo sam sierota** [УФ: 97]. *Przysł., przest., pesym.* Po śmierci żony mężczyzna jest bezradny.

1334. **УДО́МА (ВДО́МА) І (Ї) СТІ́НИ ГРІ́ЮТЬ (ДОПОМА́ГАЮТЬ)** [УФ: 143]. *Присл., ств.* Рідна домівка допоможе зне-

сти негоди. ■ **W domu i ściany pomagają** [УФ: 143]. *Przysł., tw.* We własnym mieszkaniu łatwiej i burze przeżyć.

1335. **УЗЯ́В (ВЗЯВ) БИ, ХОЧ НА НІ́М БИ ГА́ДИНА СИЧА́ЛА** [ГРНП-1: 224]. *Присл., заст., несхв.* Про злодія, якого ніщо не спинить, жодні моральні цінності; прислів'я ґрунтуються на повір'ї про річ, на якій лежить гадюка, що вважається нечистою, зачарованою і тим страшніше її брати. ■ ~ ◇ **Wziąłby z ołtarza** [Adalb.: Wziąć 13]. *Przysł., przest., nieprzych.* O chciwym lub skąpym.

1336. **УЗЯ́В(ВЗЯВ) БІС КОНЯ́, НЕХА́Й БЕРЕ́Й УЗДЕ́ЧКУ** [ГРНП-1: 99] = **ПІШЛА́ КОРОВА́ — НЕХА́Й ІДЕ́ Й ТЕЛЯ́**. *Присл., заст., ірон.-жарт., оптим.* Якщо пропало щось цінне, то немає чого журитися за дрібним — говориться в досаді. ■ **Wziąłeś konia, weźmij i uzdeczkę** [Adalb.: Koń 256] = **Wzięli diabli krowę, niech wezmą i cielę** [USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart., optym.* Jeśli poniosło się dużą stratę, późniejsza mała strata nie jest już tak dotkliwa i łatwo się z nią pogodzić.

1337. **УЗЯ́В [ГРІХ] НА ДУ́ШУ** [ГРНП-2: 108]. *Ідіом., заст., розм., несхв.* Говорять про винуватого в чийсь смерті або в якомусь злочині. ■ ≠ **Wziąć (Brać) na [swoją] duszę** [Adalb.: Dusza 22]. *Idiom., przest., pot., aprob.* Wziąć coś do serca, na swoje sumienie; przejąc się czymś.

1338. **УЗЯ́ВСЯ (ВЗЯ́ВСЯ) ЗА ГУЖ, НЕ КАЖІ́, ЩО НЕ ДУ́Ж** [УФ: 107]. *Присл., заст., застереж.* Якщо взявся за справу, доведи її до кінця. ■ **Kiedyś wziął się za popręgi, nie powiadaj żeś za tęgi** [УФ: 107]. *Przysł., przest., ostrz.* Jeżeli podjąłeś się jakiegoś zadania to doprowadź je do końca.

1339. **УЗЯ́ЛО ЗА СЕ́РЦЕ** [СУМ-11(9): 141]. *Ідіом., розм., ств.* Дуже вразило що-небудь. Δ *I щось за серце нишком узяло...* Заплакав би — не можна, бо дівчата (В. Доброва). ■ **Chwycilo (chwytą) za serce** [NSJP: 906; WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Coś wzruszyło kogoś. ▼ *Mój Boże, nikt tak nie śpiewa dzisiaj jazzu jak Ella. Może tak się już w ogóle nie śpiewa i nie będzie śpiewać? Dla tych jednak, których kiedyś chwyciła za serce prosta dziecinna piosenka A tisket a tasket — wielki debiut Elli Fitzgerald — ten styl pozostanie najprawdziwszy* (T. Toeplitz).

1340. УМИВА́ТИ (УМІ́ТИ) РҮ́КИ¹⁰⁸ [СУМ-11(8): 899]. *Idiom., bibl., розм., несхв.* Ухилятися від участі в якій-небудь справі, знімати з себе відповідальність за щось. Δ *Шугалія сподівався на його підтримку, а коли Перегуда умив руки, то Пилип, видно, плюнув на все й почав топить і його* (В. Кучер). ■ *Umywać ręce*¹⁰⁹ [SF]. *Idiom., bibl., pot., nieprzych.* Odżegnywać, się, odcinać od czegoś, wyprzeć się czegoś; zrzucić z siebie odpowiedzialność. ▼ *Umywam ręce!.., Nie biorę za to odpowiedzialności!* (K. Makuszyński).

1341. УПА́ЛО — ПИШІ́ ПРОПА́ЛО. Див. ЩО З ВО́ЗА ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО.

1342. УПА́СТИ (УСКО́ЧИТИ) [В БІДУ́] ЯК КУ́РКА В БО́РЩ [ФСУМ] = ЗАВ'Я́З ЯК СОБА́КА У ТИНУ́ [Дем.] = УСКО́ЧИВ ЯК ЖА́БА У ЖАР [Дем.]. *Idiom., порівн., розм., ірон.-жарт.* Про несподівану безвихідну ситуацію. Δ *Унав у біду, як курка в борщ, але, напевне, поки що цього не відчуває* (з усн. мовл.). ■ ♦ *Wpaść jak śliwka w kompot* [PWN]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Znaleźć się w kłopotliwej sytuacji, położeniu bez wyjścia. ▼ *Ledwie zipię — powiedziałem... — Wpadłem jak śliwka w kompot. Myślałem, że robię sobie frajdę, odchodząc z huty, tymczasem nie oglądałem świata. Widzę dworce, pociągi i takich frajerów jak ja. Nie tam czasu na życie* (B. Madej).

1343. УПЕ́РТИЙ (ВПЕ́РТИЙ) ЯК ОСЕ́Л (СТО ОСЛІ́В) [СУМ-11(5): 758]. *Idiom., порівн., розм., зневаж.* Про нерозумну або вперту людину. Δ *А ти впертий як осел!* (з усн. мовл.). ■ *Uparty jak osioł (koziół, koza, koziół ofiarny, wół)* [СПЛ: 185, 186]. *Idiom., porówn., pot., lekcew.* Bardzo uparty. ▼ *Jesteś uparty jak osioł!* — *prawie krzychała. Była na niego wściekła. Przed chwilą omal nie rzuciła w niego dzbanem z kwiatami* (z jęz. mów.).

1344. УПШІ́МАТИ (ВПШІ́МАТИ і т. ін.) НА ГАРЯ́ЧОМУ [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Викрити когось, підстерігши його на місці зло-

¹⁰⁸ У Біблії розповідається про староеврейський ритуальний звичай умивати руки на знак непричетності до участі в якійсь дії (злочині): „Хай умиють руки свої... І промовлять, і скажуть: руки наші не пролили цієї крові, і очі наші не бачили” (Второзаконня, 21, 6–7). Широкої популярності цей вислів набув у зв'язку з євангельською легендою, за якою римський намісник Іудеї Понтій Пілат, віддавши на вимогу юрби Христа на розп'яття, „умив руки перед народом і сказав: невинний я в крові праведника цього” (Матв., 27, 24) [KB].

¹⁰⁹ Piłat, widząc, że nic nie osiąga, a wzburzenie raczej narasta, wziął wodę i umył ręce wobec tłumu, mówiąc: „Nie jestem winny krwi tego Sprawiedliwego. To wasza rzecz” (Mt 27, 24) [SF].

чину або на чомусь осудливому, протизаконному і т. ін. Δ *Малювати доводилося потай, бо мусульманський закон забороняє зображувати тварин і людей, і фанатики-бухарці, уніймавши його на гарячому, могли б і штрикнути кинджалом або придушити* (З. Туглуб). ■ ~ **Злапа́ч на го́рячым учынку** [NSJP: 1278]. *Idiom., pot., tw.* Zastać kogoś w chwili popełniania jakiegoś czynu, często przestępczego, nieetycznego. ▼ *Ma ochotę od razu pobiec do komputera, ale boi się, że zostanie przylapana na gorącym uczynku. Od czasu powrotu Karola pozwoliła mu uwierzyć, że zaniechała pisania* (A. Onichimowska).

1345. **УСКО́ЧИВ, ЯК ЖА́БА В ЖАР.** Див. **УПА́СТИ (УСКО́ЧИТИ) [В БІДУ́] ЯК КУ́РКА В БОРЩ.**

1346. **УСКО́ЧИТИ (ВСКО́ЧИТИ, ВСТРЯ́ГТИ і т. ін.) В ХАЛЕ́-ПУ**¹¹⁰ [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Потрапити в неприємну ситуацію, зробивши щось необдумане, допустивши якусь помилку і т. ін.; завдати собі клопоту. Δ *Той резидент ніколи не зичив добра гетьману і коли радить, то тільки на безголів'я. Треба буде остерегти, щоб бува не вскочив у якусь халепу* (М. Лазорський). ■ ◇ **Wpakować się (wplatać się, wpakować kogoś, wplatać kogoś) w kabalę** [SZF]. *Idiom., pot., tw.* Mieć kłopoty; narazić się (когоś) na szwank; wplatać się (когоś) w trudną sytuację. ▼ *W malej łódeczce na środku morza, a w dodatku wokół fale na cztery metry i leje jak z cebra! Aleś nas wpakował w kabalę, kapitanie od siedmiu boleści, przygody ci się zachciało!* (A. Onichimowska).

1347. **УСЯ́КИЙ ДВІР ХАЗЯ́ЙСЬКИМ О́КОМ ДЕРЖИ́ТЬСЯ.** Див. **БЕЗ ХАЗЯ́ЙНА ДВІР ПЛА́ЧЕ, А БЕЗ ХАЗЯ́ЙКИ — ХА́ТА.**

1348. **УСЯ́КИЙ МА́ТЕРІ СВОЇ ДІ́ТИ МІ́ЛИ** [УФ: 105]. *Присл., заст., ств.* Свої діти для матері наймиліші. ■ **Dla każdej matki mile jej dziatki** [Wikisł.]. *Przysł., przest., tw.* Swoje dzieci najmilsze dla każdej matki.

1349. **УТИКА́Й, ГО́ЛИЙ, ОБДЕРУ́ ТЕБЕ́** [ГРНП-1: 418]. *Присл., заст., ірон.-жарт., реком.* Іронізує бідний над небезпекою втрат, мовляв, що з нього здереш? (тлумачення І. Франка). ■ ~ □ ◇ **Ucieka, jak goly przed zbrojnymi** [Adalb.: Uciekać 21]. *Przysł., przest., iron.-żart., tw.* Ironiczne ostrzeżenie o możliwych stratach biednego człowieka.

¹¹⁰ *Халена*, и, жін. Яка-небудь несподівана, прикра подія; біда, нещастя, неприємність. *Тій бідній матері така халена прийшла, що не зна, куди і метнутись* (Г. Квітка-Основ'яненко) [СУМ-11(11): 13]. / „*Халена*” — jakakolwiek niespodzianka, nieszczęśliwe wydarzenie; bieda, nieszczęście, kłopoty.

1350. (ГОТОВИЙ, РАДІЙ і т. ін.) УТОПИТИ В ЛОЖЦІ ВОДИ [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Завдати кому-небудь великих прикростей чи згубити когось з будь-якого приводу, через дрібниці. Δ *Чаплінський знову захихикав, але в цю ж мить його обличчя стало злим: — Схизмати раді б утопити мене в ложці води, але я пильную інтересів пана старости* (П. Панч). ■ **Utopić w łyżce wody** [SF]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Bardzo kogoś nienawidzić, pragnąć, by stało się komuś coś złego. ▼ — *Coś ty dzisiaj taka nieużyta? — Baby z mojej brygady utopiłyby mnie w łyżce wody. — Przejmujesz się? — Jeszcze nie nauczyłam się odczuwać przyjemności z tego powodu, że mnie obgadują* (J. Krszysztół).

1351. УТРАЧАТИ (УТРАТИТИ) [ОСТАННІЮ] НАДІЮ [СУМ-11(5): 70]. *Ідіом., розм., песим.* Переставати вірити в здійснення чого-небудь. Δ *Лукина перечула через людей, що Улас уже заручився, і втратила останню надію на своє щастя* (І. Нечуй-Левицький). ■ **Tracić nadzieję** [NSSF: 371]. *Idiom., pot., pesym.* Tracić wiarę w pomyslną przyszłość. ▼ *Esmeraldy nigdzie nie było. Joanna przeszukała biurko i podłogę, weszła pod łóżko, odsunęła komodę i zaczynała już tracić nadzieję, zwłaszcza że Helena kazała jej zgasić światło* (H. Samson).

Ф

1352. ФАКТ [Є, ЛИШАЄТЬСЯ] ФАКТОМ [СУМ-11(10): 552]. *Ідіом., розм., ств.* Незаперечна річ. Δ *Кому-кому, а мені то се навіть непростимо: адже я, очевидно, на „ідеолога” не вдавсь, бо я не публіцист (тут уже нічого не поробиш, факт фактом!)* (Леся Українка). ■ **Fakt faktem** [NSJP: 196]. *Idiom., pot., tw.* Istotnie, rzeczywiście, niezaprzeczalnie. ▼ *Oczywiście wygłupiam się, ale fakt faktem, on jest wyjątkowo nieśmiały, taki do tyłu* (E. Nowacka).

1353. ФАСОН ДЕРЖАТИ (ТРИМАТИ, ГНУТИ і т. ін.) [СУМ-11(10): 567]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Триматися впевнено; не виказувати своїх почуттів (побоювання, сумніву, невпевненості і т. ін.); поводитися гідно, підтримуючи репутацію кого-, чого-небудь; виправдовувати чиясь довір'я; не підводити когось. Δ *Обступивши зніяковілого Віталія, стали давати хлопцеві різні поради. — Ти ж там не осором нас! Держи фасон!* (О. Гончар). ■ **Trzymać (mieć) fason** [NSJP: 199]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Okazywać pewność siebie; robić dobrą minę, udawać, że wszystko jest w porządku. ▼ *W głębi*

*дусзы розтрэсіены, чуў ся jednak змусzony **trzymać fason**. Uspokajać sytuację* (M. Cegielski).

1354. **ФІГОВИЙ ЛИСТОК** [КВБП: 23]. *Idiom., бібл., евфем., книжн.* Лицемерне прикриття чогось непристойного, маскуванню справжніх намірів; символ сором'язливості. *Δ Він [Гораголіні], даруйте, не прикриваючись нашими **фіговими листками**, сказав своїм сучасникам і нащадкам, що жага наживи, жага власності — не гріх, а необхідність* (М. Стельмах). ■ **Liść (listek) figowy** [NSJP: 202]. *Idiom., bibl., eufem., książk.* Symboliczna zasłona, coś co osłania wstydlive sprawy, rzeczy itp.; symbol wstydlivości. ▼ *...lecz głupie serce ocal przykryj **figowym listkiem*** (J. Twardowski).

1355. **ФІГУ З МАКОМ [ДІСТАТИ (ОДЕРЖАТИ, ЗДОБУТИ І Т. ІН.)]** [СУМ-11(10) : 583]. *Idiom., розм.-прост., жарт.-ірон.* Абсолютно нічого. Уживають у ситуації, коли повідомляють, що чогось не зроблять, не дадуть і т. д. *Δ Це було тоді, коли раки ще вміли свистати, люди коромислом стріляти, а верби родили **фігу з маком*** (нар. творч.). ■ **Figa z makiem** [PWN]. *Idiom., pot.-posp., żart.-iron.* Wyrażenie, którego używa się, aby dać komuś do zrozumienia, że się czegoś nie robi, nie da, że się coś nie stanie. ▼ *Jak byłem pod panem, panie ładny, to pan mnie traktowałeś, pan wyrażałeś się do mnie, a teraz koza do woza? **Figa z makiem**, o!* (T. Dołęga-Mostowicz).

1356. **ФОРТУНА УСМІХАЄТЬСЯ** [СУМ-11(10): 629]. *Idiom., розм., оптим.* Кому-небудь щастить. *Δ Фортуна таки раз **усміхнулася** йому* (І. Франко). ■ **Fortuna (los, szczęście) się uśmiecha** [NSJP: 1096]. *Idiom., pot., optym.* Komuś się powodzi, szczęści. ▼ *O co chodzi? O to, że jak **los się uśmiecha**, można zjeżdżać setki metrów ze skał na sznurówce. I wszystko OK* (A. Urbańczyk).

1357. **ХАПАТИСЯ ЗА СОЛОМІНУ (СОЛОМІНКУ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., оптим.* Намагатися використати будь-яку найменшу, навіть безнадійну можливість вийти із скрутного становища. *Δ Коли людині загрожує смерть і нема ніякого порятунку, вона **хапається за соломину*** (І. Цюпа). ■ **Tonący brzytwy się chwytą** [WSJP]. *Idiom., pot., optym.* W obliczu niebezpieczeństwa człowiek ucieka się do wszelkich sposobów, by się ratować. ▼ *Wszyscyście się od nas odwrócili, aby nie widzieć naszej śmierci w nierównej bitwie. Co mieliśmy robić? **Tonący brzytwy się chwytą**. Braliśmy pomoc od każdego, kto się odważył i był gotów ją nieść* (W. Jagielski).

1358. ХАТА ГОСПОДАРЕМ СТОЇТЬ. Див. БЕЗ ХАЗЯЇНА ДВІР ПЛАЧЕ, А БЕЗ ХАЗЯЙКИ — ХАТА.

1359. ХВИЛЮВАТИ (БЕНТЕЖИТИ, РОЗПАЛЮВАТИ, БУНТУВАТИ і т. ін.) КРОВ [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Викликати неспокій, тривогу, розбурхувати почуття, думки. Δ *Попереду було незнайоме життя, невідомі зустрічі, пригоди, які так солодко хвилювали юнацьку кров* (з усн. мовл.). ◼ ~ ◇ **Mrozić (ścinać) krew w żyłach** [SF]. *Idiom., pot., tw.* Coś wywołuje przerażenie, strach, grozę. ▼ *Dopuszczali się wtedy okrucieństw, jakie nawet na Dalekim Wschodzie, tak otraskanym w tej materii budziły osłupienie i mroziły ludziom krew w żyłach* (A. Fiedler).

1360. ХВÓРОМУ ХВÓРИСТЬ, А ЛІКАРЮ ГРÓШІ [УФ: 127]. *Присл., заст., ірон.-жарт., ств.* Щоб вилікуватися, хворий має витратитися на ліки і на послуги лікаря. ◼ ~ **Gdy ludzi się choroby mają, lekarze z tego wielki pożytek mają** [KPrz.]. *Przysł., przest., iron.-żart., tw.* Przysłowie wyśmiewa lekarzy pobierających opłaty za swoje obowiązki.

1361. ХІТРА ЛЮДІНА В'ЄТЬСЯ ЯК ХМЕЛІНА [УФ: 141]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Хитрість змушує людину бути гнучкою в різних ситуаціях, на зразок хмелю — рослини, що в'ється. ◼ ~ < □ ◇ **Wić się (wykręcać się, wywijać się) jak piskorz** [Sfr]. *Idiom., porówn., iron.-żart., przest., ostrz.* 1. Kręcić się, wić się bardzo zwinnie. ▼ *Pamiętam: w przedszkolu, gdy jakiś chłopiec próbował mi przycisnąć główkę do pościeli, wilem się jak piskorz* (S. Esden-Tempski). 2. Sprytnie, zręcznie wykręcać się od odpowiedzi, nie odpowiadać wprost na pytania. ▼ *Nie gniewaj się, Paweł. Wiję się jak piskorz w tych moich zeznaniach* (P. Krawczyk).

1362. ХЛІБ НАСУЩНИЙ (НАСУШНИЙ) [СУМ-11(5): 210]. *Idiom., бібл., книжн.* Необхідне для прожитку, існування. Δ *Напрудився, видно, за день чоловік, дошукуючись хліба насущного, ломом довбаючи мерзлу землю по хуторах у багатів* (О. Гончар). ◼ < **Chleb powszedni (codzienny)** [NSJP: 84; WSJP]. *Idiom., bibl., książk.* Codzienne, proste pożywienie, to, co zaspokaja podstawowe potrzeby człowieka; zwykła, powszechna sprawa. ▼ *Raz zostałem zaatakowany nożem i zraniony w rękę, dwukrotnie odniosłem obrażenia podczas szkoleń. Ryzyko było naszym chlebem codziennym* (D. Abramowicz).

1363. **ХОВА́ТИ ГО́ЛОВУ В ПІСО́К** [ФСУМ]. *Idiom., розм., зневаж.* Уникати небезпеки або удавати, ніби її немає. Δ *Ти, Леоніде,.. од небезпеки ховаєш голову в пісок* (А. Головка). ■ **Chować głowę (kryć) w piasek** [NSJP: 652]. *Idiom., pot., lekcew.* Nie chcieć dostrzegać problemów wymagających rozwiązania. ▼ *Odezwali się i ci, którzy go niszczyli, i ci, co chowali głowę w piasek, kiedy trzeba było wystąpić i stawić czoła* (Z. Kruszyński).

1364. **ХОДІ́ТИ КРУГО́М ТА НАВКО́ЛО** [СУМ-11(5): 36]. *Idiom., розм., несхв.* Не доходить до суті справи, одне й те саме. Δ — *I давайте не ухилятися вбік, а то все ходимо кругом та навколо* (А. Головка). ■ $\sim > \mathbf{W\ koło = W\ kołko\ Macieju}$ [PWN]. *Idiom., pot., nieprzych.* Ciągłe to samo, znowu od początku. ▼ *Co z tego, że się zbieramy na narady, debatujemy, wysuwamy wnioski? Na następnej naradzie to samo. I tak w koło Macieju* (z жєз. мów.).

1365. **ХОДЯ́ЧА ЕНЦИКЛОПЕ́ДІЯ** [ФСУМ]. *Idiom., розм., схв.* Про людину, яка має різнобічні знання і може дати довідку з багатьох питань. Δ *Михайло Францович Блюменфельд — це ходяча енциклопедія. Він знав всі європейські мови, математику, фізику* („Думки про театр”, 1955). ■ **Chodząca encyklopedia** [PWN]. *Idiom., pot., aprob.* O człowieku wszechstronnie wykształconym, znającym się na czymś lepiej niż inni, erudyta. ▼ *Był chodzącą encyklopedią Beskidu Sądeckiego* („Almanach Muzyczny”, 1998).

1366. **ХОЛО́ДНОЮ ВОДО́Ю ОБЛІ́ТИ (ОБДА́ТИ)** [СУМ-11(1): 716]. *Idiom., розм., ств.* Угамувати чийсь запал. Δ *Та суворе батькове слово мов водою холодною обіллє і прожсене сон...* (М. Коцюбинський). ■ **Oblać zimną wodą = Wylać na głowę kubel zimnej wody** [NSJP: 1140]. *Idiom., pot., tw.* Ostudzić czyjś zapal, rozwiać czyjeś złudzenia. ▼ *Kiedyś dopiero jej najbliższa przyjaciółka Bożena wylała na mnie kubel zimnej wody: — Ty sobie tylko nie rób żadnych planów, stary, względem Agi. Ona tak robi z każdym, a potem mówi mu, że nie jest podobny do jej ideału, do jej wymarzonego księcia z bajki* (M. Pin-kwart).

1367. **ХОМА́ НЕВІ́РНИЙ¹¹¹ (НЕВІ́РЯЧИЙ)** [СУМ-11(5): 266]. *Idiom., бібл., розм., несхв.* Про людину, яка сумнівається, не вірить

¹¹¹ За євангельською легендою про апостола Хому, який не повірив повідомленню про воскресіння Христа [СУМ-11(5): 266]. / Od biblijnej postaci Tomasza Apostoła, który uwierzył w zmartwychwstanie Chrystusa dopiero, gdy dotknął jego ran [Ewangelia wg. św. Jana, r. 20 w. 24–29].

у що-небудь. Δ *А ти, дурню, й повірив? — перебила його Параска. — Казала ж тобі: не вір і не йди... А таки поліз, Хома невірний!* (Панас Мирний). ■ ◇ **Niewierny Tomasz** [PWN]. *Idiom., bibl., pot., nieprzych.* O kimś nieufnym, sceptycznym, niedowierzającym nikomu ani niczemu dopóki sam się nie przekona i nie sprawdzi osobiście; niedowiarek. ▼ — *Ty zawsze coś podejrzewasz — oburzyła się Gabi. Strasznie jesteś niewierny Tomasz. Trzeba koniecznie trochę więcej ludziom ufać* (Z. Żurakowska).

1368. **ХОЧ ДО РАНИ ПРИКЛАДАЙ** [СУМ-11(7): 636]. *Idiom., розм., жарт.-ірон.* Про добру людину з лагідною вдачею або про людину, яка удає з себе добру, лагідну. Δ *Став Панкратій Семенович таким запобігливо-солоденьким, таким м'якеньким, що хоч до рани прикладай* (В. Козаченко). ■ [Choć, tylko] **Do rany przyłóż** [PWN]. *Idiom., pot., żart.-ірон.* O kimś wyjątkowo dobrym, łagodnym itp., odnoszącym się do wszystkich z sympatią. ▼ *Dobrzy ludzie, lepszych nie ma na świecie, do rany przyłóż — przytaknął minister* (H. Rozpędowski).

1369. **ХОЧ І ГРІШУ, АЛЄ ЗНАЮ З КИМ** [ГРНП-1: 649]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Говорять про того, з ким не шкода й грішити. ■ ~ **Choć się zgrzeszyło, ale czemu było** [Adalb.: Grzeszyć 1]. *Przysł., przest., ірон.-żарт.* Mimo że popełniło się grzech, ale było warto, opłacało się.

1370. **ХОЧ КРÉВНИЙ¹¹², А НЕПÉВНИЙ** [ГРНП-2: 412]. *Присл., діал., заст., застер.* Говорять про того, на кого не можна сподіватися, у кому сумніваються. ■ ~ □ ▢ **Co krewny, to pewny** [Adalb.: Krewny 2]. *Przysł., przest., tw.* Krewnym, rodzinie można zaufać.

1371. **ХОЧ МАЛІЙ ТОРЖÓК, А НЕ ПОРÓЖНІЙ ГОРЩÓК** [УФ: 113]. *Присл., заст., ірон.-жарт., оптим.* Торгівля завжди дає хоч малий, але прибуток. ■ ~ ◇ **Mały utarg, ale pełna miska** [УФ: 113]. *Przysł., przest., ірон.-żарт., оптим.* Handel zawsze zapewnia zysk.

1372. **[ТÉМНО] ХОЧ ÓКО (ÓЧІ) ВÍКОЛИ (ВÍЙМИ, ВÍБИЙ і т. ін.)** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., жарт., ств.* Зовсім нічого не видно; дуже темно Δ *У хаті зовсім стало темно, що хоч око виколи...* (Г. Квітка-Оснóв'яненко). ■ **Ciemno choć oko wykol** [NSJP: 94]. *Idiom., pot., żart., tw.* Bardzo ciemno. ▼ *Może wieczór. Deszcz siąpi drobny, uparty. Ciemno choć oko wykol* (B. Obertyńska).

¹¹² **Крéвний** (діал.) — рідний по крові / **Krewny** — чоловік spokrewniony z kimś, pozostający w związkach pokrewieństwa [NSJP: 370].

1373. **ХОЧ ТРАВÁ НЕ РОСТІ́** [ФСУМ]. *Idiom., розм., песим.* Абсолютно байдуже, ставитися до чогось надто легковажно. Δ *А після мене хоч трава не росте!* (з усн. мовл.). $\blacksquare \sim \square \diamond$ **Mieć w nosie** [NSJP: 536]. *Idiom., posp., arog.* Lekceważyć. *On ma w nosie taką muszlę, jaką wolno nosić tylko, jeżeli ktoś jest z królewskiej rodziny* (J. Korczak).

1374. **ХО́ЧЕШ БАГА́ТО МА́ТИ, ТРЕ́БА МА́ЛО СПА́ТИ** [УФ: 108]. *Присл., заст., застереж.* Якщо витратити багато часу на сон та відпочинок, буде малий заробіток. $\blacksquare \sim \diamond$ **Kto długo leży, tego chleb odbieży** [УФ: 108]. *Przysł., przest., ostrz.* О leniwей osobie; jeżeli poświęca się dużo czasu na sen i wypoczynek, wtedy nie będzie się wiele zarabiać.

1375. **ХО́ЧЕШ ВО́РОГА НАЖІ́ТИ — ПОЗІ́Ч ЙОМУ́ ГРОШЕ́Й** [УФ: 119]. *Присл., заст., застереж.* Позичання грошей, як правило, пов'язане з порушенням самосвідомості людей — той, хто бере, принижується, той, хто дає, підноситься. Не завжди вдається подолати ці відчуття, тому позичальник може затаїти негативні емоції через те, що йому прийшлося принизитися. $\blacksquare$ **Chcesz mieć wroga (stracić przyjaciela) — pożycz mu pieniądze** [Złm]. *Przysł., przest., ostrz.* Pożyczanie nie wychodzi na dobre.

1376. **ХО́ЧЕШ Ї́СТИ КАЛА́ЧІ**¹¹³ — **НЕ СИДІ́ НА ПЕЧІ́** [Жайв.: 267]. *Присл., заст., жарт., спонук.* Нічого не можна досягнути без праці. $\blacksquare \sim \diamond$ **Pieczone gołąbki nie lecą same do gąbki** [WSJP]. *Przysł., przest., żart., zachęć.* Trzeba pracować, żeby coś osiągnąć, mieć jakieś korzyści. Niczego się nie osiągnie bez trudu i pracy.

1377. **ХО́ЧЕШ СОБІ ДОБРА́ — НЕ РОБІ́ НІКО́МУ ЗЛА** [УФ: 155]. *Присл., заст., реком.* До тебе ставитимуться так само, як і ти до людей, тому варто робити добро. $\blacksquare \sim$ **Nie czyń drugiemu, co Tobie niemiłe** [USJP]. *Przysł., przest., rekom.* Należy się liczyć z uczuciami lub potrzebami innych ludzi.

1378. **ХТО БАГА́ТО БРЕ́ШЕ, ТОЙ БАГА́ТО БОЖІ́ТЬСЯ** [УФ: 141]. *Присл., заст., застереж.* Людина божиться для того, щоб їй вірили, однак не завжди при цьому говорить правду. $\blacksquare$ **Kto często kłamie, ten często przysięga** [УФ: 141]. *Przysł., przest., ostrz.* Człowiek przysięga, aby mu uwierzono.

¹¹³ *Калáч* — білий хліб особливой форми, випечений з крученого й переплетеного тіста; ознака достатку, небуденності [В. В. Жайворонек, *Знаки української етнокультури...* с. 267–268]. / *Kolacz* — biały chleb odpowiedniego kształtu, wypieczony z okrągłego i przeplecionego ciasta; oznaka dobrobytu i niecodziennosci.

1379. **ХТО БАГАТО ОБІЦЯЄ, ТОЙ МА́ЛО ДАЄ** [УФ: 152]. *Присл., ств., застереж.* Щедрі обіцянки насправді не виконуються тими, хто їх дає. ■ **Kto wiele obiecuje, mało daje** [УФ: 152]. *Przysł., tw., ostrz.* Szczodre obietnice zazwyczaj nie są dotrzymane.

1380. **ХТО В ЛІ́ТІ ГАЙНУ́Є, ТОЙ В ЗИ́МІ ГОЛОДУ́Є** [УФ: 161]. *Присл., заст., застереж.* Хто влітку не працює, тому взимку їсти нічого. ■ **Kto latem nie pracuje, zimą głód poczuje** [УФ: 161]. *Przysł., przest., ostrz.* Kto latem nie będzie pracował, tem zimą nie będzie miał co jeść.

1381. **ХТО ВІ́ТРОВІ СЛУ́ЖИТЬ, ТОМУ́ ДІ́МОМ ПЛА́ТЯТЬ** [УФ: 113]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* За відповідну послугу — відповідна платня. ■ ~ □ ◇ **Wiatr gonili, wiatrem żyli** [УФ: 113]. *Przysł., przest., iron.-żart., tw.* Za odpowiednią usługę odpowiednia opłata.

1382. **ХТО ВЛІ́ТКУ ДАРМУ́Є, ТОЙ ТЯ́ЖКО ЗИМУ́Є** [Кург.: 202]. *Присл., заст., застереж.* Упердження лінивим про наслідки їхнього способу життя. ■ ◇ **Kto w lecie nie zbiera, zimą głodem przymiera** [УФ: 130]. *Przysł., przest., ostrz.* O człowieku, który przez leniwość i miłość do zabaw nie dba o swoją przyszłość.

1383. **ХТО З І́НШИХ КЕПКУ́Є, ТОЙ ПЕ́РШИЙ ЗАПЛА́ЧЕ** [УФ: 141]. *Присл., заст., застереж.* Попередження насмішкуватому, що образливо кепкує з інших. ■ ◇ **Kto pod kim dolki kopie, sam w nie wpada** [USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Jeśli ktoś działa na czyjąś szkodę, może sam sobie zaszkodzić.

1384. **ХТО ЛІ́ЗЕ ДО ВОДИ́, ТОЙ МА́Є МО́КРИ ПО́ЛИ** [ГРНП-1: 369]. *Присл., заст., застереж.* Слід уникати неприємних місць та ситуацій, не наражайся на небезпеку. ■ ~ ◇ **Nie chodź do wody — nie obleją cię, nie chodź do karczmy — nie obmówią cię** [Adalb.: Woda 30, 81]. *Przysł., przest., ostrz.* Unikaj nieprzyjemnych miejsc, sytuacji. Nie narażaj się na nieprzyjemności.

1385. **ХТО ЛЮ́ДЯМ ДОБРА́ БАЖА́Є, ТОЙ І СОБІ́ МА́Є** [УФ: 145]. *Присл., заст., ств.* За добро платять добром. ■ ~ **Dobro dobrem wynagradza** [УФ: 145]. *Przysł., przest., tw.* Za dobry uczynek odplaca się dobrem.

1386. **ХТО НІ́ЧОГО НЕ РО́БИТЬ, ТОЙ НІ́КОЛИ НЕ МА́Є ЧА́СУ** [УФ: 142]. *Присл., заст., застереж.* У безділлі час спливає

швидко. ■ ~ **Kto nic nie robi na nic czasu nie ma** [УФ: 142]. *Przysł., przest., ostrz.* Jak nic się nie robi, to czas ucieka szybko.

1387. **ХТО ПИТАЄ, ТОЙ НЕ БЛУДИТЬ** [УФ: 124]. *Присл., заст., ств.* Розпитуючи, швидко знайдеш вірний шлях. ■ **Kto pyta — nie błądzi** [USJP]. *Przysł., przest., tw.* Przyznając się do niewiedzy i pytając innych, można uniknąć popełnienia błędu.

1388. **ХТО РАНО ВСТАЄ, ТОМУ БОГ ДАЄ [А ХТО ПІЗНО ХОДИТЬ — ТОЙ САМ СОБІ ШКОДИТЬ]** [АФ]. *Присл., заст., ств.* Якщо не лінуватися і не гаяти час, то можна зробити багато корисних справ, і навпаки. ■ ◇ **Kto rano wstaje, temu pan Bóg daje** [NSJP: 825; SJP]. *Przysł., przest., tw.* Ludzie pracowici, wstający rano do pracy, łatwiej osiągają dobrobyt.

1389. **ХТО РОДІВСЯ ВОВКОМ, ТОМУ ЛИСІЦЕЮ НЕ БУТИ** [УФ: 161]. *Присл., заст., ств.* Людська сутність виявляється протягом життя і не витримує маскування. ■ ~ **Kto się wilkiem urodził, lisem być nie może** [УФ: 161]. *Przysł., przest., tw.* Istota ludzka ujawnia się w ciągu życia i nie da się jej ukryć.

1390. **ХТО РОЗУМУ НЕ МАЄ, ТОМУ Й КОВАЛЬ НЕ ВКУЄ** [УФ: 124]. *Присл., заст., застереж.* Якщо людина не може або не хоче усвідомити щось важливе, то ніякі сили не зможуть її це зробити. ■ ~ **Komu Bóg rozumu nie da, temu kowal nie wykuje** [УФ: 124]. *Przysł., przest., ostrz.* Jeżeli osoba nie może lub nie chce zrealizować czegoś ważnego, żadna siła nie zmusi jej do tego.

1391. **ХТО СПІШІТЬ, ТОЙ ЛЮДЕЙ СМІШІТЬ** [УРФС] = **СКОРИЙ ПОСПІХ — ЛЮДЯМ ПОСПІХ** [УРФС] = **ПОСПІШІЙШ — ЛЮДЕЙ НАСМІШІЙШ** [УРФС]. *Присл., ств.* Поспішаючи, можна щось наплутати і тим самим насмішити довілля. ■ ~ ◇ **Jak (kiedy, gdy) się człowiek śpieszy, to się diabeł cieszy** [USJP] = **Zły pośpiech — ludziom na śmiech** [KLP]. *Przysł., tw.* Nadmierny pośpiech może mieć złe skutki.

1392. **ХТО ТОРГУЄ, ТОЙ НЕ ГОРІОЄ** [УФ: 114]. *Присл., заст., жарт., ств.* Торгівля завжди вважалась прибутковою справою. ■ **Kto handluje, biedy nie czuje** [УФ: 114]. *Przysł., przest., żart., tw.* Handel zawsze był uważany za zyskowny interes.

1393. **ХТО ХОЧЕ БІЛЬШЕ ЗНАТИ, ТРІБА МЕНШЕ СПАТИ** [УФ: 124]. *Присл., заст., реком.* Найбільше вільного часу людина має вночі,

коли всі інші відпочивають: цей час зазвичай використовують для навчання. ■ **Kto chce więcej wiedzieć, musi mniej spać** [УФ: 124]. *Przysł., przest., rekom.* Kto chce więcej wiedzieć, musi mniej odpoczywać.

Ц

1394. **ЦІДИТИ (ПРОЦІДИТИ) КРІЗЬ ЗУБИ [СЛОВА] [ФСУМ].** *Idiom., розм., зневажл.* Говорити неохоче або невиразно, ледве розтуляючи рот. Δ *Майор, не обертаючись, люто цідить крізь зуби:* — *Негайно ж, негайно замовкніть!* (Н. Тихий). ■ ~ **Cedzić słowa [przez zęby] [SJP].** *Idiom., pot., lekcew.* Ktoś mówi mało i wolno, często także niechętnie. ▼ *Patrzy nań i powoli cedzi słowa:* — *Teraz dopiero jesteś zdolny rozumieć, jakie uczucia mogą miotać człowiekiem, gdy znajdzie się w zamknięciu...* (К. Kolińska).

Ч

1395. **ЧАС УСЕ ЛІКУЄ** [УФ: 127]. *Присл., ств., оптим.* Твердження стосується швидше моральних травм, яких зазнала людина, що з часом приглушуються або зникають зовсім. ■ **Czas leczy (goi) [wszystkie] rany [USJP].** *Przysł., tw., optym.* Przemijanie łagodzi bolesne przeżycia, pozwala o nich zapomnieć.

1396. **ЧАСТО Й (ТА) ГУСТО (ЧАСТО-ГУСТО)** [СУМ-11(2): 199]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Майже постійно, майже весь час. Δ *Вона сама часто й густо* usługовує синові (Панас Мирний). ■ **Często gęsto [NSJP: 225].** *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Dość często, częstokroć, nierzadko, nieraz. ▼ *Raz po raz prasa biła na alarm, w Sejmie posłowie opozycji często gęsto* stawiali kłopotliwe pytania i podawali gorszące przykłady (S. Milewski).

1397. **ЧЕРСТВЕ СЕРЦЕ (ДУША)** [СУМ-11(11): 313]. *Idiom., розм., несхв.* Хтось нечулий, байдужий. Δ — *Фесенко людина з черством серцем*, людина з матеріальним поглядом на все (І. Нечуй-Левицький). ■ **Twarde serce [NSJP: 1059].** *Idiom., pot., nieprzych.* Osoba nieczuła, niewrażliwa. ▼ *Ze zgrozą przyglądał się uszminkowanym kobietom, wytwornie ubranym młodzieńcom, możnowładcom o twardych sercach*, niebывалему przepychowi domów i pałaców, a z drugiej strony litował się nad pospółstwem żyjącym w najskrajniejszej nędzy i poniewierce (Z. Kosidowski).

1398. **ЧЕШІЙСЯ ВІЛ З ВОЛОМ, КІНЬ З КОНЕМ, А СВИНІА ОБ ТИН, ЯК НЕМА́ З КИМ** [Дем.]. Див. **ГУСАК СВИНІ НЕ ТОВА́РИШ.**

1399. **ЧИМ РОЗУ́МНИЙ СТИДА́ЄТЬСЯ, ТИМ ДУРНІ́Й ВЕЛИЧА́ЄТЬСЯ** [УФ: 124]. *Присл., заст., ств.* Те, що розумний приховує, дурний виставляє назагал. ■ **Czym się mądry wstydzi, tym się głupi szczyci** [УФ: 124]. *Przysł., przest., tw.* Co mądry ukrywa, tym głupi się chwali.

1400. **ЧІ́СТИЙ ЯК СЛЮ́ЗА (СКЛЮ, КРИШТА́ЛЬ і т. ін.)** [СУМ-11(11): 331]. *Idiom., порівн., розм., ств.* Надзвичайно прозорий (про матеріал, речовину, рідину); дуже чесний, відвертий (про людину та її вчинки). Δ *Левко щасливо засміявся: — Не верзу, а чисту, як слю́за, правду кажу* (М. Стельмах). ■ **Czysty jak lza** [SF]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Kryształowy, nieskazitelnie czysty; niewinny, nieskalany, uczciwy. ▼ *Kto uwierzy, że to chłopak czysty jak lza? Że może obić, może w gniewie nie wiem co zrobić, ale złodziejstwo go się nie trzyma, żadnego plugastwa w nim nie ma* (I. Newerly).

1401. **ЧИТА́ТИ НОТА́ЦІЇ (НОТА́ЦІЮ, МОРА́ЛЬ)** [ФСУМ]. *Idiom., розм.* Дорікаючи або лаючи когось, давати настанови, поради. Δ *Покликавши прикажчика, Густав Августович взяв його за лікоть і, відвівши в бік від Софії, став читати йому нота́цію* (О. Гончар). ■ **Prawić morały (kazania)** [NKJP]. *Idiom., pot.* Wygłaszać, robić uwagi umoralniające; strofować, napominać. ▼ *Nie gani się ich ani nie prawi moralów, kiedy już zachorują, tylko wysyła do lekarza* (A. Dodziuk, W. Kamecki).

1402. **ЧИТА́ТИ МІ́Ж (ПО́МІЖ) РЯДКА́МИ (РЯДКІ́В)** [ФСУМ]. *Idiom., розм., ств.* Здогадуватися про прихований зміст написаного, сказаного і т. ін.; розуміти підтекст висловлювання. Δ *Помі́ж рядка́ми ненароком духовним він читає оком рядки незримі* (М. Рильський). ■ **Czytać między wierszami** [NSJP: 115]. *Idiom., pot., tw.* Czytając tekst domyslać się tego, co nie zostało napisane. ▼ *Nauczył się czytać między wierszami i dostrzegać słowa i zdania, które mogły mieć z nim związek* (M. Jarosz).

1403. **ЧОГО́ НЕ ВІ́ДІВ, ТОГО́ НЕ СКАЖУ́**¹¹⁴ [ГРНП-1: 240]. *Присл., діал., заст., ств.* Говорить сумлінний свідок (тлумачення І. Франка). ■ ~ □ **Com widział, to powiadam** [Adalb.: Widzieć 3]. *Przysł., przest., tw.* Oznacza że opowiedziane zostało tylko to, co osoba mówiąca widziała. Nic nie zostało zmyślane, cała historia jest prawdą.

¹¹⁴ *Audita narro* (лам.) — не бачив, а оповідаю, очевидно, не ручаючись за вірність того, що мені оповіли інші [ГРНП-1: 240]. / *Audita narro* (lac.) — nie widziałem, ale opowiadał, oczywiście, nie mogę ręczyć za poprawność tego, co mi powiedzieli inni.

1404. **ЧОЛОВІК — УСЬОМУ ГОЛОВА** [УФ: 105]. *Присл., заст., ств.* Чоловік керує сім'єю, забезпечуючи її добробут. ■ **Mąż — głowa rodziny** [УФ: 105]. *Przysł., przest., tw.* Najważniejsza osoba w rodzinie, ciesząca się największym autorytem, podejmująca wszelkie istotne decyzje.

1405. **ЧОЛОВІК ЯК ВОРОНА, А ВСЕ ЖІНЦІ ОБОРОНА** [Баг.: 151]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Чоловік дбає про оборону і добробут своєї сім'ї. ■ **~ Żeby chłop był jak wrona, zawsze żonie obrona** [УФ: 97]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Mężczyzna dba o ochronę i dobrobyt rodziny.

1406. **ЧОРНЕ ЗОЛОТО** [СУМ-11(3): 628]. *Ідіом., книжн.* 1. Нафта. Δ *Нафту справедливо називають чорним золотом* (з усн. мовл.). 2. Кам'яне вугілля. Δ *Візьму своє покинуте кайло і піду... чорне золото рубати* (В. Сосюра). ■ **Czarne złoto** [NSJP: 1279]. *Idiom., książk.* 1. Ropa naftowa. ▼ **Czarne złoto: bogactwo czy przekleństwo? Ropa naftowa w Ameryce Łacińskiej** (z radia). 2. Węgiel kamienny. ▼ *W 1939 r. niedobory węgla kamiennego wynosiły w Rzeszy 8,4 mln ton. Polskie czarne złoto spadło więc nazistom jak z nieba* („Trybuna”, nr 02.25, 2005).

1407. **ЧОРНИЙ ДЕНЬ** [СУМ-11(11): 352]. *Ідіом., розм., несхв.* Скрутний час. Δ *Не сама я ходила, водив мене чорний день... Завдав мені три жури* (нар. творч.). ■ **Czarna godzina** [NSJP: 106]. *Idiom., pot., nieprzych.* Czas wielkich trudności życiowych, najczęściej materialnych. ▼ *Dziadek Alojzy zdejmował ubłocone cholewy, zapalał połówkę sporta, którą wcześniej odłożył sobie na czarną godzinę* (R. Kobierski).

1408. **ЧОРНИЙ РІНОК** [СУМ-11(11): 352]. *Ідіом., розм., несхв.* Нелегальний ринок валют і товарів. Δ *Є кілька десятків фінансових центрів, які впливають на чорний ринок* (з усн. мовл.). ■ **Czarny rynek** [NSJP: 106]. *Idiom., pot., nieprzych.* Nielegalny handel towarami lub usługami. *Obdarowani żołnierze rozbiegli się ze swą zdobyczą; być może handlują już papierosami i czekoladą w korytarzu koło latryny, w obozie bowiem powstał natychmiast czarny rynek* (Andrzej Zbych).

1409. **ЧОРНИМ ПО БІЛОМУ** [СУМ-11(1): 181]. *Ідіом., розм., ств., схв.* Цілком ясно, виразно, зрозуміло. Δ — *Ось же написано чорним по білому — неблагонадійний!* (Ю. Збанацький). ■ **~ Czarno na białym** [NSJP: 105]. *Idiom., pot., tw., aprob.* W sposób oczywisty,

выразніе. ▼ *Тераз, гды мамы чарно на бiałым, же умова dotycząca pawilonu na Błoniach została sfalszowana i w ten sposób czynsz został zaniżony, możemy się domagać jej unieważnienia — uważa prezes Arczyński („Dziennik Polski”, 28.04.2002).*

1410. **ЧУЖА́ БІДА́ НЕ ДАСТЬ РО́ЗУМУ** [УФ: 142]. *Присл., заст., застереж.* На чужих помилках мало хто вчиться: учаться лише на своїх. ■ **Cudza bieda rozuma nie uczy** [УФ: 142]. *Przysł., przest., ostrz.* Na błędach innych prawie nikt się nie uczy, a tylko na swoich.

1411. **ЧУЖА́ ХАТА ТАКА́Я, ЯК СВЕКРУ́ХА ЛИХА́Я** [Жайв.: 525]. *Присл., заст., ств.* Оскільки невістка йшла, як правило, жити до свекрухи, то вона стикалася з певними труднощами; народ наділив свекруху негативною характеристикою. ■ ~ □ ◇ **Gdzie zła matka, tam marna chatka** [УФ: 114]. *Przysł., przest., tw., ostrz.* Bez dobrej matki dom popadnie w nieład.

1412. **ЧУЖІ́МИ РУКА́МИ ЖАР ЗАГРІБА́ТИ (ВОГО́НЬ ЗАГОРТА́ТИ)** [СУМ-11(2): 508]. *Ідіом., розм., несхв.* Непорядно користуватися результатами чужої праці. Δ *Я застаюсь при моїй думці про „Громадський голос”, себто, що дати на нього гроші, то все одно, що кинути їх у піч, сі панове, очевидно, хочуть чужими руками жар загрібати, та ще щоб ті руки їм же платили* (Леся Українка). ■ ~ ◇ **Wyciągać (wyjmować) kasztany z ognia cudzymi rękami (rękoma)** [NSJP: 313]. *Idiom., pot., nieprzych.* Używać kogoś do wykonywania czynności, pracy, której samemu się ma korzystać. ▼ *Stalin na pierwszym posiedzeniu XVIII Zjazdu partii mówił o umacnianiu stosunków gospodarczych ze wszystkimi krajami, zalecał zachowywać ostrożność i nie dopuścić do wciągnięcia ZSRR do konfliktów na drodze prowokacji przez tych, „którzy zwykli wyciągać kasztany z ognia cudzymi rękoma”* (A. Kastory).

1413. **ЧУЖУ́ БІДУ́ РУКА́МИ РОЗВЕДУ́, А ДО СВОЄЇ УМА́ НЕ ПРИЛОЖУ́** [УФ: 124]. *Присл., заст., застереж.* Допомогти чужому, як свідчить народний досвід, завжди легше, ніж вирішити власні проблеми. ■ ~ ◇ **Cudza rana nie boli** [УФ: 124]. *Przysł., przest., ostrz.* Czyjeś nieszczęście nie boli tak bardzo jak swoje.

III

1414. **ШАНУ́Й УЧИ́ТЕЛЯ КРА́ЩЕ РОДИ́ТЕЛЯ** [УФ: 124]. *Присл., заст., реком.* Пошана до батьків за те, що народили й ви-

ховали, до вчителів — що озброїли знаннями, необхідними для життя. ■ ~ ◇ **Szanuj nauczyciela swego jak rodziców i jak siebie samego** [УФ: 124]. *Przysł., przest., rekom.* Należy mieć szacunek do swoich nauczycieli.

1415. **ШВЕЦЬ ЗНАЙ СВОЄ ШЕВСТВО, А В КРАВЕЦТВО НЕ МІШАЙСЯ** [УФ: 108]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Кожен повинен займатися тією справою, яку знає. ■ ~ ◇ **Jeśliś szewc, pilnuj swego kopyta** [УФ: 108]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Zajmuj się tą pracą, na której się znasz.

1416. **ШВИДКИЙ (СКОРИЙ) НА РУКУ** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ств.* Спритний, вправний, проворний у діях. Δ — *Які ж то в пана були наміри? — щиро поцікавилась скоро на руку господина* (О. Ільченко). ■ ~ ◇ **Zwinny jak jaszczurka** [Zoo]. *Idiom., porówn., pot., tw.* О bardzo zwinnej osobie. ▼ *Składali ją: dwaj sąsiedzi jego, zamożni i wielce porządni obywatele, trzeci mężczyzna jakiś nieznany mu, lecz również na wielce porządnego obywatela wyglądający, więc gość zapewne z innego powiatu, na sławne kontrakty pińskie przybyły i — żydek faktor gadatliwy jak sroka, a zwinny jak jaszczurka* (E. Orzeszkowa).

1417. **ШВИДКИЙ ЯК БЛІСКАВКА** [СПЛ: 159]. *Ідіом., порівн., розм., ств.* Дуже швидкий. Δ *На верхній жив великий, сірий павук, на нижній — менший, чорний, швидкий, як блискавка* (Ю. Мушкетик). ■ **Szybki jak błyskawica (piorun)** [СПЛ: 160]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo szybki. ▼ *Jego ruch był szybki jak błyskawica, mimo tego nie zaskoczyłby wiedźmina, gdyby nie jego obolale, komplikujące ruchy kolano* (A. Sapkowski).

1418. **ШВИДКИЙ (СКОРИЙ, ЖВАВИЙ) ЯК ВЕДМІДЬ ЗА ПЕРЕПЕЛІЦЯМИ (МУХАМИ)** [СПЛ: 153]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Дуже повільний, незграбний. ■ ~ ◇ **Szykowny (zgrabny) jak wół do karety (osiel do tańca)** [СПЛ: 153]. *Przysł., przest., żart.-iron.* Bardzo powolny, niezgrabny.

1419. **ШВИДКИЙ ЯК ВІЛ У ПЛЇЗІ** [СПЛ: 153]. *Присл., ірон.-жарт.* Про незграбну людину. ■ ~ ◇ **Zgrabny jak pies do cho-
mąta (do wiązki siana)** [Adalb.: Zgrabny 6]. *Przysł., iron.-żart.* Niezgrabny.

1420. **ШІ́ЛА В МІШКУ́ НЕ СХОВА́ЄШ (НЕ ВТА́Ш) (ШІ́ЛА НЕ СХОВА́Є МІХ).** Див. **ВІ́ЛІЗЛО (ВІ́ТКНУЛО́СЯ) ШІ́ЛО З МІШКА́.**

1421. **ШУКА́ТИ (ЛЮВІ́ТИ і т. ін.) ВІ́ТРА В ПО́ЛІ** [СУМ-11(1): 687]. *Idiom., розм., ірон., песим.* Даремно шукати кого-, що-небудь. Δ Така вона була, панночка тая, що присягала „любитиму”, наче „на добридень” віталася. А по добридень та й шуги! Бувайте здорові, **шукайте вітра в полі!**.. (Марко Вовчок). ■ **Szukać wiatru w polu** [NSJP: 998]. *Idiom., pot., iron., pesym.* O kimś, o czymś zaginionym, niemożliwym do odnalezienia. $\blacktriangledown$ *Okryję się liśćmi, otulę mchem, nikt mnie tam nie wytropi. Szukajcie Puka, który wam umknął, szukajcie wiatru w polu!* (J. Krzysztoń).

1422. **ШУКА́ТИ ГО́ЛКУ В СІ́НІ (СОЛО́МІ)** [СУМ-11(2): 108]. *Idiom., розм., ірон., песим.* Шукати те, що неможливо знайти. Δ Потрібний напрям важко знайти в тайзі, загубивши його. Це однаково, що **шукати голку в сіні** (О. Донченко). ■ ~ **Szukać igły w stogu (kopie) siana** [NSJP: 998]. *Idiom., pot., iron., pesym.* Chcieć znaleźć coś drobnego w masie rzeczy, kogoś zagubionego w tłumie. $\blacktriangledown$ *Nikt nie potrafił go dokładniej opisać, a biorąc pod uwagę niekiedy wzajemnie wykluczające się opisy, nie było możliwości naszkicowania nawet dość ogólnego wyglądu mordercy. Jego poszukiwania przypominały szukanie igły w stogu siana!* („Detektyw”, nr 4(152), 1999).

Щ

1423. **ЩА́СТЯ НА ШВИДКО́МУ КОНЕ́ВІ Ї́ЗДИТЬ** [УФ: 145]. *Присл., заст., песим.* Щастя буває короткотривалим і швидко зникає. ■ **Szczęście na pstrym koniu jeździ** [Wikisl.; УФ: 145]. *Przysł., przest., pesym.* Szczęście jest krótkotrwałe i szybko znika.

1424. **ЩО [З ВО́ЗА] ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО** [УФ: 147] = **ГО́ЛКА У СТИ́ЖОК УПА́ЛА — ПИШІ́ ПРОПА́ЛО** [Дем.] = **УПА́ЛО — ПИШІ́ ПРОПА́ЛО** [Дем.] = **ЩО ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО** [Дем.] = **ЩО З ГОРШКА́ ВИБІ́ЖИТЬ, ТОГО́ НЕ ПОЗБИРА́ЄШ** [Дем.] = **ЩО З МО́СТА [У ВО́ДУ] ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО** [Дем.]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Оптимістичне висловлення в разі якоїсь матеріальної втрати. ■ **Co z wozu spadło, to przepadło** [УФ: 147]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Optymistyczny wyraz w czasie poniesienia straty finansowej.

1425. **ЩО ГОДІНА, ТО ІНША ПРИЧІНА** [ГРНП-1: 527]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Говорять про непостійного, хиткого чоловіка, який часто міняє свої рішення. ■ ◇ **Co godzina, to nowina** [Adalb.: Godzina 1; USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* O szybko zmieniającej się sytuacji.

1426. **ЩО ГРОМАДА ЗАБАЖАЄ, ТО Й ПАН НЕ ПОЛАМАЄ** [УФ: 95]. *Присл., заст., ств.* Сила колективного рішення більша за силу однієї, хоча й впливової особи. ■ ~ ◇ **Przy tym prawo, z kim gromada** [УФ: 95]. *Przysł., przest., tw.* Moc zbiorowej decyzji ma większą siłę, od mocy jednej wpływowej osoby.

1427. **ЩО ДАЛІ В ЛІС, ТО БІЛЬШЕ ДРОВ** [Ном.]. *Присл., ірон.-жарт., ств.* Чим більше заглиблюєшся в будь-яку справу або затію, тим більше подробиць дізнаєшся. ■ **Im dalej w las, tym więcej drzew** [WSJP; NSJP: 118]. *Przysł., iron.-żart., tw.* Im bardziej się w coś angażujemy, tym więcej pojawia nam się problemów związanych z tą sprawą.

1428. **ЩО ДИХНІЄ, ТО БРЕХНІЄ** [ГРНП-1: 184]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Говорять про людину, якій ні в чому не можна вірити. ■ ◇ **Co słowo, to kłamstwo** [Adalb.: Kłamstwo 13]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Oznacza, że wszystko to co mówi dany człowiek, dana historia opowiedziana przez niego jest jednym wielkim kłamstwem.

1429. **ЩО ДО ЧОГО: КАША — ДО БОРЩУ, ХЛІБ — ДО МОЛОКА, А ДІВКА — ДО КОЗАКА** [УФ: 106]. *Присл., заст., жарт., ств.* Усе має свою відповідність, що забезпечує повну гармонію. ■ ~ ◇ **Ryba rybą, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyje = Rybom woda, ludziom zgoda — bez niej nic** [УФ: 106]. *Przysł., przest., żart., tw.* Wszystko ma swoją zgodność, która zapewnia pełną harmonię.

1430. **ЩО З ГОРШКА ВІБІЖИТЬ, ТОГО НЕ ПОЗБИРАЄШ.** Див. **ЩО З ВОЗА ВПАЛО, ТЕ ПРОПАЛО.**

1431. **ЩО З МОСТА [У ВОДУ] ВПАЛО, ТЕ ПРОПАЛО.** Див. **ЩО З ВОЗА ВПАЛО, ТЕ ПРОПАЛО.**

1432. **ЩО І ЯК = ЯК І ЩО = ЩО [ВОНО] Й ДО ЧОГО = ЩО, КУДІ І ДО ЧОГО** [СУМ-11(11): 596]. *Ідіом., розм., ств.* Усе детально, як потрібно. Δ *Вони помирилися і вже тихо, без сварки,*

умовились, **як і що** (М. Коцюбинський). ■ **Co i jak = Jak i co** [NSJP: 98]. *Idiom., pot., tw.* Wszystko, ze wszystkimi szczegółami. ▼ *Gadaj dalej, chłopcze, co i jak* (К. Makuszyński).

1433. **ЩО [ВОНО] Й ДО ЧОГО.** Див. **ЩО І ЯК.**

1434. **ЩО, КУДІ І ДО ЧОГО.** Див. **ЩО І ЯК.**

1435. **ЩО НАЖІВ — ТЕ В ДИМАР ПУСТІВ** [УФ: 142]. *Присл., заст., несхв.* Говорять про недбайливого і марнотратного. ■ ~ ♦ **Co zarobi, to przepuści** [УФ: 142]. *Przysł., przest., nieprzych.* О osobie, która wydaje pieniądze bez umiaru.

1436. **ЩО У ТВЕРÉЗОГО НА ДУМЦІ, ТЕ В П'ЯНОГО НА ЯЗИЦІ.** Див. **П'ЯНИЙ — ЩО МАЛІЙ: ЩО НА УМІ, ТЕ Й НА ЯЗИЦІ.**

1437. **ЩОСЬ НА ЗРАЗÓК** [СУМ-11(11): 608]. *Idiom., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Приблизно таке, як що-небудь, подібне до чого-небудь. Δ *Савка зробив середнім пальцем розчепіреної руки щось на зразок вісімки або великого скрипичного ключа* (О. Довженко). ■ **Coś w rodzaju = Coś na kształt** [NSJP: 100]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Rzecz bliżej nie określona, rzecz przypominająca coś. ▼ *Czasami zresztą nocą, gdy mgła rzedła, a księżyc znajdował się w pełni, było tak samo jasno jak w dzień, gdy tumany mgły zasnuwały słońce czyniąc coś w rodzaju mgiełnego zaćmienia* (A. Urbanczyk).

Я

1438. **ЯБЛУКО РОЗБРА́ТУ (ЧВАР)** [ФСУМ]. *Idiom., книжн., несхв.* Причина ворожнечі, суперечок, незгод між ким-небудь. Δ *Який же ви талісман на щастя, Марто? — посміхнувся Коваль, кинувши в бік обох Комаренків: — Ви справжнє яблуко розбрату, не встигли прийти, а вже викликали цілий бунт* (В. Собко). ■ **Jabłko (kość) niezgody** [PWN]. *Idiom., książk., nieprzych.* Przyczyna, przedmiot sporu, konfliktu. ▼ *Miasto było jabłkiem niezgody między Litwą a Niemcami, w 1939 roku zostało zajęte przez Hitlera...* („Gazeta Wyborcza”, 23.12.1996).

1439. [І] **ЯБЛУКУ (ЯБЛУКОВІ) НІДЕ ВПА́СТИ.** Див. **НІДЕ (НІКУДИ) [Й] ГО́ЛКИ (ГО́ЛКОЮ, ПА́ЛЬЦЯ) ВСТРО́МІТИ (УСТРО́МІТИ, ТКНУ́ТИ).**

1440. **ЯЗІ́К СВЕРБІ́ТЬ [СКАЗА́ТИ, ТА ТРЕ́БА МОВЧА́ТИ]** [СУМ-11(3): 302]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* Хтось відчув сильне бажання розповісти про щось, поговорити. Δ *І тут знову засвербів язык Мотрі — не стерпіла: — Бабо, ви вже хоч себе на таке діло не виставляйте* (М. Понеділок). ■ **Język świerzbi** [NSJP: 1012]. *Idiom., pot., żart.-iron.* Ktoś ma ochotę coś powiedzieć, wygadać się. ▼ *I choć go świerzbił język, nie powiedział gościowi: „Witaj, zięciu!”; poprzestał na konwencjonalnym: — Bardzo mi przyjemnie* (М. Wolski).

1441. **ЯЗІ́К СТАЄ́ КÓЛОМ (РЎ́БА) [У РО́ТІ]** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.* Хто-небудь утрачає здатність говорити, вимовляти слова. Δ (*Передерій:*) *І язык їм руба у роті стане, коли такого батька почнуть ганити!* (*Храпко:*) *Хіба тепер четверту заповідь почитають?* (Панас Мирний). ■ **Język kolkiem staje** [SZF]. *Idiom., pot., iron.* Ktoś nie może wymówić ani słowa, najczęściej pod wpływem jakichś emocji, strachu. ▼ *Amator nie wykazywał więc inicjatywy, panience ze strachu język stawał kolkiem...* (J. Wasilewski).

1442. **ЯК БАТОГО́М ЛЯ́СНУТИ** [ФСУМ]. *Ідіом., порівн., прост., ств.* Дуже швидко. Δ *Отак літа спливли... Прожив як батогом ляснув* (М. Зарудний). ■ **Jak z bata (z bicia) trzasł (strzelił)** [PWN]. *Idiom., porówn., posp., tw.* Bardzo szybko. ▼ *Mam świadomość, że dwa lata minę jak z bata strzelił, ale to nie znaczy, że w tym czasie nic się nie da zrobić* („Dziennik Polski”, 05.09.2008).

1443. **ЯК БА́ЧИТЬ У РУКА́Х ГРО́ШІ, ВЖЕ Ї́ ПРИ́ЯТЕЛЕМ СТА́ТИ ХО́ЧЕ** [УФ: 95]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Про підступних людей, які зав’язують стосунки заради власної користі. ■ **Gdzie pieniędzy wiele, wszyscy przyjaciele** [USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart., nieprzych.* Wokół człowieka bogatego zawsze jest dużo ludzi udających przyjaciół.

1444. **ЯК БДЖІ́ЛКА** [УФ: 106]. *Ідіом., порівн., розм., схв.* Дуже працьовитий. Δ *Оленка як бджілка: працює швидко і якісно* (з усн. мовл.). ■ **Jak pszczołka** [УФ: 106]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Bardzo pracowity. ▼ *Dawid jest jak pszczołka, a jego praca służy innym* (z jęz. mów.).

1445. **[ГАРНА] ЯК БІ́ЛА ЛІЛЕ́Я** [СПЛ: 200]. *Ідіом., порівн., заст., розм., схв.* Дуже вродлива, цнотлива. Δ *Тричі мені являлася любов. Одна несміла, як лілея біла, з зітхання й мрії уткана, із об- снов сріблястих, мов метелик, підлетіла* (І. Франко). ■ **Piękna jak**

lilia [СПЛ: 198, 199, 207]. *Idiom., porówn., przest., pot., aprob.* Bardzo piękna. ▼ *Bądź piękna jak róża, jak lilia niewinna* (z jęz. mów.).

1446. **ЯК ВАРЕНИК У МАСЛІ (СМЕТАНІ)** [ФСУМ]. *Idiom., porівн., розм., жарт., схв.* Дуже добре, безтурботно або заможнo. Δ *Авжеж! Вашій Лукині буде за ним як вареникові у сметані* (І. Нечуй-Левицький). ■ ◇ **[Žyć] Jak pączek w maśle** [USJP]. *Idiom., porówn., pot., żart., aprob.* Czuć się, wyglądać bardzo dobrze, mieć doskonałe warunki materialne. ▼ — *A ty... — czarował Mietek. — Z umiejętnością pilotowania samolotów miałbyś tam jak pączek w maśle. Może miałbyś nawet prywatny samolot?* („Gazeta Lubuska”, nr 06.18, 2005).

1447. **ЯК ГЛІЯНЕ, ТО Й МОЛОКО КІСНЕ** [УФ: 142]. *Присл., заст., ірон.-жарт., несхв.* Говорять про важкий, неприємний, злий погляд. ■ ~ ◇ **Przy nim nawet róża więdnje** [УФ: 142]. *Przysł., przest., iron.-żart., nieprzych.* Мови ся о трудным, неприятным, злым поспрженію.

1448. **[ЖИТИ] ЯК (МОВ, НАЧЕ і т. ін.) [ТІ] ГОЛУБКІ** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., розм., схв.* У повній злагоді, дуже дружно. Δ *А подивись, як Бондаренко панькається тепер з своєю молодогою жінкою. Наче ті голубки живуть* (Л. Яновська). ■ ~ **Kochać się (być) jak dwa gołąbki (para gołąbków)** [NSSF: 219]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Darzyć się silnym uczuciem miłości, bardzo się kochać. ▼ *Sieputowski odszedł od żony, nikt nie wiedział dlaczego, matka nie mogła się nadziwić, byli jak dwa gołąbki, nie kłócili się nawet przy brydzu, stanowili piękną parę* (H. Samson).

1449. **[БІЖИТЬ] ЯК ГОНЧИЙ ПЕС** [ГРНП-1: 71]. *Idiom., порівн., розм., схв.* Цілеспрямовано і швидко рухатись у заданому напрямку, незважаючи ні на що навкруги. Δ *Назар вихопився й побіг як гончий пес* (з усн. мовл.). ■ **Biec (pędzić) jak chart** [USJP]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Biec, pędzić bardzo szybko. ▼ *Zerwał się z trawy na równe nogi. Na dzisiaj dosyć wolności... Pognał jak chart przez miasto* (M. Borowa).

1450. **[ЖИТИ, ПОЖИВАТИ, МАТИСЯ] ЯК ГОРÓХ ПРИ ДОРОЗІ**¹¹⁵ [ХТО НЕ ЙДÉ, ТОЙ І РВÉ] [СУМ-11(2): 137]. *Присл., заст., жарт.-ірон., несим.* Дуже погано; бути стурбованим, дуже бідним. ■ **Czuć się jak groch przy drodze** [kto idzie, ten

¹¹⁵ Сіяний при дорогах горох був поживою зголоднілих мандрівників [NKPP-1, 736]. / Zasiiany przy drodze groch był posiłkiem dla zgłodniałych podróżnych.

skubnie] [USJP; NKPP-1: 126]. *Przysł., przest., żart.-iron., pesym.* Czuć się źle, być stale niepokojonym, nękanym, bardzo biedny.

1451. **ЯК ГРИБІ ПІСЛЯ ДОЩУ** [ФСУМ]. *Ідіом., порівн., розм., жарт.* Швидко й у великій кількості. Δ *Товариства виникали тоді по селах, буквально як гриби після дощу* (В. Минко). ■ ~ [Wyrastać (rosnąć itp.)] **Jak grzyby po deszczu** [PWN]. *Idiom., porówn., pot., żart.* Powstawać szybko, nieoczekiwanie, pojawiać się w dużej liczbie. ▼ *...dziewięćdziesiąty piąty i szósty to były takie czasy, kiedy restauracje powstawały jak grzyby po deszczu... i wiedziałem, że moja przyszłość jest w restauracie...* (D. Bienkowski).

1452. **ЯК (МОВ, НЕМОВ І Т. ІН.) ГРИМ З [ЯСНОГО] НЕБА** [СУМ-11(2): 170]. *Ідіом., порівн., розм., ств.* Несподівано, раптово, зненацька. Δ *Спомин про обіцяну телицю того вечора вдарив, як грим із ясного неба* (Є. Гуцало). ■ **Jak grom z jasnego nieba** [SJP]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Niespodziewanie, szybko, nagle. ▼ *Po długiej dopiero chwili Lesio pojął, co się stało, i wieść poraziła go jak grom z jasnego nieba!* (Joanna Chmielewska).

1453. **ЯК ДВІЧІ ВЗЯТИ ПО ДВА.** Див. **ЯК ДВІЧІ ДВА [— ЧОТІРИ]**.

1454. **ЯК ДВІЧІ ДВА [— ЧОТІРИ] = ЯК ДВІЧІ ВЗЯТИ ПО ДВА** [СУМ 11(2): 219]. *Ідіом., розм., ств.* Дуже просто, цілком зрозуміло. Δ *Ми йдемо, ми дійдемо до мети. Це так, як двічі два — чотири* (В. Сосюра). ■ **Jak dwa a dwa [cztery] = Jak dwa razy dwa [jest cztery]** [NSJP: 111; WSJP]. *Idiom., pot., tw.* Oczywiście, absolutnie pewne. ▼ *Tak czy siak nie chciałbym być w skórce tych, którzy w połowie stulecia będą musieli utrzymywać emerytów. Zaharują się jak dwa razy dwa jest cztery* („Dziennik Polski”, 07.01.2006).

1455. **ЯК (МОВ, НАЧЕ І Т. ІН.) З ВІДРА [ЛІТИ]** [СУМ-11(1): 631]. *Ідіом., порівн., розм., ств.* Про великий дощ. Δ *Дощ як з відра лив* (Панас Мирний). ■ [Deszcz] **Leje jak z cebra** [NSJP: 77]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Pada ulewny deszcz. ▼ *Nad Zatorzem wybuchło szaleństwo burzy — deszcz lał jak z cebra, woda bębniła w rynnach, bulgotała w studzienkach, skwierczała na jezdni* (M. Sieniewicz).

1456. **ЯК (МОВ, НІБИ І Т. ІН.) З ГУСКИ (ГУСАКА) ВОДА** [ФСУМ]. *Ідіом., порівн., розм., iron.-жарт.* Хто-небудь зовсім не реагує на щось; ніщо не впливає, не діє на когось. Δ *Траплялось, що одна (жін-*

ка) вдряпне, друга забере трохи глибише, третя ніби за живе зашморгне, то все те **як з гуски вода** (Марко Вовчок). ■ ~ ◇ **Jak woda po kaczcze** [WSJP]. *Idiom., porówn., pot., żart.-iron.* Coś nie wywiera na kimś żadnego wrażenia, mimo że spodziewaliśmy się, iż ta osoba powinna się tym przejąć. ▼ *Chodziło nam o to, by przy ich wystawianiu kryteria malarskie grały rolę decydującą. Czy wszystko, cośmy wówczas wymalowali, wypisali, wygadali, spłynęło jak woda po kaczcze?* (J. Czapski).

1457. **ЯК (МОВ, НІБИ І Т. ІН.) З ХРЕСТА ЗНЯТИЙ** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., бібл., розм., співч., песим.* Дуже блідий, змучений, з хворобливим виглядом. Δ *Тільки я в хату — суне Карпо до нас, а сам схуд, зчорнів, як з хреста знятий* (М. Коцюбинський). ■ **Jak z krzyża zdjęty** [SF]. *Idiom., porówn., bibl., pot., współcz., pesym.* Być wyczerpanym fizycznie, zmęczonym, przygnębionym, nieszczęśliwym. ▼ *Wystarczy przypomnieć okrucia. Zanim doszedł do siebie, wyglądał jak z krzyża zdjęty* (M. Sieniewicz).

1458. **ЯК (МОВ, НІБИ І Т. ІН.) ЗАЙЦЕВИ БУБОН [ПОТРІБНИЙ]** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., розм., жарт.-iron.* Уживається для повного заперечення змісту зазначеного слова; зовсім не потрібний. Δ *Потрібна мені ваша Окунівка, мов зайцеві бубон!* — презирливо фиркнув Левко (М. Стельмах). ■ ~ ◇ **Potrzebny jak dziura w moście** [SF]. *Idiom., porówn., pot., żart.-iron.* Zupełnie niepotrzebny, zbędny, nieprzydatny. ▼ *Ktoś jeszcze inny stwierdził, że zbliżająca się wizyta prezydenta Francji w Irlandii jest potrzebna jak dziura w moście* („Dziennik Polski”, 19.07.2008).

1459. **[БЕРЕГТІ] ЯК ЗІНІЦЮ ОКА** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., розм., схв.* Дуже пильно. Δ *I беріг Іванко сопілку як зіницю ока* (І. Цюпа). ■ **[Pilnować, strzec] Jak źrenicy oka** [NSJP: 1302]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Pilnować, strzec kogoś, czegoś bardzo troskliwie. ▼ *Ciotka Aniela miała tych rysunków całą tekę i strzegła ich jak źrenicy oka* (M. Żeromska).

1460. **ЯК І ЩО. Див. ЩО І ЯК.**

1461. **ЯК (МОВ, НІБИ І Т. ІН.) КІТ НАПЛАКАВ** [ФСУМ]. *Idiom., порівн., розм., жарт.-iron.* Дуже мало. Δ *Там і цукерок тих, як кіт наплакав* (В. Кучер). ■ ~ **Tyle co kot napłakał** [PWN]. *Idiom., porówn., pot., żart.-iron.* Bardzo mało, odrobinę, prawie nic. ▼ *Człowieku, coś ty z pieca spadł? Czy ty nie wiesz, że w tym rzucie metalu przyszła tylko miedź i trochę srebra, tyle co kot napłakał?* (R. Antoszewski).

1462. **ЯК КОПІЙКА ВЕДЁТЬСЯ, ТО Ї ДОБРЕ ЖИВЁТЬСЯ** [УФ: 119]. *Присл., заст., ств.* Коли маєш гроші, то й життя добре. **■ ~ ◇ Dobrze temu w mieście, kto ma w mieszku dwieście** [ZPP]. *Przysł., przest., tw.* Dobrze jest żyć, kiedy ma się pieniądze.

1463. **ЯК (МОВ, НІБИ І Т. ІН.) КОРОВІ СІДЛО** [ФСУМ]. *Idiom., porівн., груб., ірон.-жарт.* **1.** *запереч.* зі сл. **лічить, пристало** і т. ін. Уживається для вираження повного заперечення змісту зазначених слів; зовсім не (личить, пристало). Δ (*Охрім (до Гордія):*) *Ай пристало (вбрання) тобі як корові сідло!* (М. Кропивницький). **2.** Зовсім не підходить що-небудь. Δ *Для літньої жінки ці маки, пробачте як корові сідло* (І. Муратов). **■ > ◇ Pasuje jak świni siodło (wół do karety; pięść do oka)** [WSJP]. *Idiom., porówn., arog., iron.-żart.* Coś zupełnie do czegoś nie pasuje. $\blacktriangledown$ *Przyniósł mi tu nawet coś mój Wiesiu, ale chłopcy to się na strojach nie znają. Za ciężkie to było, za grube. Do sukni pasowało jak wół do karety* („Dziennik Polski”, 28.08.2008).

1464. **ЯК (МОВ І Т. ІН.) КРА́ПЛЯ (ДВІ КРА́ПЛІ) ВОДІ ПОДІБНИЙ (СХОЖИЙ)** [СУМ-11(1): 716]. *Idiom., porівн., розм., ств.* Дуже подібний (схожий) на когось. Δ [*Березняк:*] *Ти молодим як крапля води на нього схожий був* (Є. Кротевич). **■ Podobni jak dwie krople wody** [NSJP: 1140] = **Kropla w kroplę** [Wikisł.]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo podobni. $\blacktriangledown$ *W pierwszej chwili wszyscy krajowcy wydali się Tomkowi podobni do siebie jak dwie krople wody* (A. Szklarski).

1465. **[БА́ЧУ] ЯК (МОВ, НА́ЧЕ І Т. П.) КРИ́ЗЬ [ГУСТЕ́] СІ́ТО** [ГРНП-1: 237; СУМ-11(9): 208]. *Idiom., porівн., розм., ств.* **1.** у сполуч. зі сл. **сіяти, сіятися** і т. ін. — густо, безперервно (про дощ, мряку); **2.** у сполуч. з сл. **видно, бачити** і т. ін. — невиразно, нечітко, неокреслено. Δ *Дощ не вгавав, а по-вчорашньому сіяв як кризь сито* (Панас Мирний). **■ > ◇ Jak przez mgłę** [Adalb.: Widzieć 20; WSJP]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Bardzo słabo i niewyraźnie. $\blacktriangledown$ *Wszystko, co się działo wczoraj, pamiętam jak przez mgłę* (z jęz. mów.).

1466. **ЯК КУ́РКА ЛА́ПОЮ** [СУМ-11(4): 410]. *Idiom., porівн., розм., несхв.* Про що-небудь виконуване, виконане незграбно, неакуратно. Δ *Оце книжки, а оце я так пишу — дивіться, гарно? Як курка лапою все одно* (Ю. Яновський). **■ Jak kura pazurem** [WSJP]. *Idiom., porówn., pot., nieprzych.* Brzydko, nieczytelnie. $\blacktriangledown$ *Sama bazgrała jak kura pazurem i ojciec strofował ją żartobliwie za brak staranności* (W. Zalewski).

1467. **ЯК (МОВ) ЛЯЛЬКА (ЛЯЛЕЧКА)** [СПЛ: 197–198]. *Idiom., porівн., розм., схв.* Про когось або щось гарненьке, привабливе. Δ Прибрали сад як лялечку (Ю. Яновський). ■ **Ładny (śliczny, urodziwy) jak lalka** [СПЛ: 197–198]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* O czymś pięknym. ▼ *Sąsiadka była ładna jak lalka, nie można było na nią nie zwrócić uwagi* (z jęz. mów.).

1468. **ЯК МАТИ ПРОПАЩА, ТО Й ДІТИ ЗВОДЯТЬСЯ НІ НА ЩО** [УФ: 106]. *Присл., заст., застереж.* Як правило, у поганій матері й діти занедбані. ■ $\sim$ **Jaka matka, takie dzieci** [УФ: 106]. *Przysł., przest., ostrz.* Dzieci dziedziczą skłonności i cechy charakteru po rodzicach. Jaka matka, taka cała rodzina.

1469. **ЯК МИ БОГУ ГОДИМО́, ТАК І БОГ НАМ** [ГРНП-1: 531]. *Присл., заст., застереж.* Говорять звичайно під час якоїсь загальної біди, мовляв, за наші гріхи спадає на нас така кара. ■ $\sim > \diamond$ **Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie** [USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Jeżeli zrobisz komuś coś złego, to on ci odpłaci tym samym.

1470. **ЯК (МОВ) МІЛЬНА БА́НЬКА ЗНІКНУТИ (ЩЕ́ЗНУТИ і т. ін.).** Див. **МОВ ЛІ́ЗЕНЬ ЗЛИ́ЗАВ.**

1471. **ЯК (МОВ, НЕМО́В і т. ін.) НА ДОЛО́НІ [ВІ́ДНО]** [ФСУМ]. *Idiom., porівн., розм., ств.* 1. Дуже добре, чітко, виразно видно. Δ Вони мене не бачать, а мені їх обох видно як на долоні (І. Нечуй-Левицький). 2. Зрозумілий, виразний, чіткий. Δ Життя Маріїне як на долоні стояло перед нею (Христею), гірке та непривітне, зламане панськими вчинками (Панас Мирний). 3. Абсолютно ясно, чітко, зрозуміло. Δ Пам'ятаю все як на долоні (нар. творч.). ■ $>$ **(Jasno) jak na dłoni** [PWN]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Wyraźne, w sposób widoczny, oczywisty. ▼ *Widział jak na dłoni drogę jej rozumowania* (S. Żeromski).

1472. **[РОСТІ́] ЯК (МОВ, НА́ЧЕ і т. ін.) НА ДРІ́ЖДЖАХ** [СУМ-11(2): 417]. *Idiom., розм., ств.* Дуже швидко. Δ Засіє й засадить Паміра своєю рукою город, все сходить та росте як на дріжджах (І. Нечуй-Левицький). ■ **Rosnąć jak na drożdżach** [NSJP: 156]. *Idiom., pot., tw.* Powiększać swoje rozmiary bardzo szybko. ▼ *Oksana rosła jak na drożdżach i była niezwykle pogodnym dzieckiem, stale się uśmiechała* (M. Nurowska).

1473. **ЯК (МОВ) НА ШПІ́ЛЬКАХ СИДІ́ТИ (СТО́ЯТИ і т. ін.)** [СУМ 11(11): 521]. *Idiom., porівн., розм., ірон.* Хвилюватися, ви-

являючи неспокій, нетерпіння. Δ *Таранюк мов на шпильках сидів* (Д. Бедзик). ■ **Siedzieć jak na szpilkach** [PWN]. *Idiom., porówn., pot., iron.* Bardzo się denerwować, niecierpliwić. ▼ *W grudniu odbyłem rozmowę kwalifikacyjną i przez cztery miesiące siedziałem jak na szpilkach, podskakując za każdym razem, gdy słyszałem dzwonek. Wreszcie zadzwonił ten właściwy telefon — rozpierała mnie radość* („СКМ”, nr 5, 2000).

1474. **ЯК НЕ НАВЧИШ ДИТІНИ В ПЕЛЮШКАХ, ТО НЕ НАВЧИШ І В ПОДУШКАХ** [УФ: 106]. *Присл., заст., застер.* Із вихованням і навчанням можна запізнитись. ◼ ~ ◇ **Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał** [Wikisł.]. *Przysł., przest., ostrz.* Tego, czego ktoś nie nauczył się w młodości, tego na starość nie będzie umiał.

1475. **ЯК (МОВ, НІБИ І Т. ІН.) НЕПРИКА́ЯНИЙ** [ФСУМ]. *Ідіом., порівн., заст., розм., ств.* Не знаходячи собі місця, не знаючи, чим зайнятися. Δ *І Гризельда, і усі двірські ходили як неприкаяні. Ні в кого й думки не було сісти за роботу* (І. Нечуй-Левицький). ◼ ~ ◇ **Chodzić (łazić) jak błędna owca (zbląkana owca, owieczka)** [SF]. *Idiom., porówn., przest., pot., tw.* Chodzić w zamyśleniu, bez celu, nie wiedząc, co ze sobą zrobić, zachowywać się jak osoba nieprzytomna; błądzić, бłąкаć się. ▼ *Do kogo tam się zwrócić, żeby mi wydali moją dokumentację? Chodzę jak błędna owca. A bez papierów mogą mi cofnąć rentę* („Diennik Zachodni”, 06.01.2004).

1476. **ЯК ОБ СТІНКУ ГОРÓХОМ** [СУМ-11(2): 137]. *Ідіом., порівн., розм., песим.* Ніщо не діє, не впливає. Δ — *Ем, з тобою говори-ти, то однако горохом о стіну кидати* (І. Франко). ■ **Jak grochem o ścianę** [WSJP]. *Idiom., porówn., pot., pesym.* Na próżno, bez żadnego skutku. ▼ *Gadaj z czubem. Z pijanym i do tego wariatem nie rozmowa. Nic do niego nie trafia. Jak grochem o ścianę...* (J. Newerly).

1477. **[УСІ] ЯК ОДІН (ОДНА́)** [СУМ-11(5): 626]. *Ідіом., бібл., порівн., розм., схв.* Одностайно, дружно; всі без винятку. Δ *Ці [бійці] — як один — в новому обмундируванні, з чистими незасмаленими казанками за плечима* (О. Гончар). ■ **Jak jeden [człowiek (mąż)]** [NSJP: 289]. *Idiom., bibl., porówn., pot., aprob.* Jednakowo, wspólnie, zgodnie; wszyscy na raz. ▼ *Zdrowie szanownych rodziców, zarządził MC i wszyscy jak jeden łykneli* (K. Varga).

1478. **ЯК (МОВ І Т. ІН.) ОСЕЛÉДЦІ В (У) БÓЧЦІ** [СУМ-11(5): 758]. *Ідіом., порівн., розм., ірон.-жарт.* Надто багато, дуже тісно (про велику, надмірну кількість людей у якому-небудь приміщенні).

Δ *Набилося їх там як оселедців у бочці. Ніде статися, нічого не чути* (з газети). ■ **Jak śledzie w beczcze** [Sfr; EDUp]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* W wielkim tłoku, ścisku, ciasno obok siebie. ▼ *Mogliśmy jechać pierwszą klasą i siedzieć sobie wygodnie, a tak spędzimy całą noc na korytarzu, stłoczeni jak śledzie w beczcze* (z jęz. mów.).

1479. **ЯК (МОВ, НІБИ І Т. ІН.) ОСІКА НА ВІТРІ (ТРЕМТІЛА І ПОД.)** [ФСУМ]. *Idiom., porівн., розм., ств.* Дуже сильно тремтіти від холоду чи страху. Δ *Вона боялась подумати, що тоді буде, і лише тремтіла як осика на вітрі* (М. Коцюбинський). ■ ~ **Drżeć (trząść) się jak osika** [PWN]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Drżeć z zimna, strachu. ▼ *Ręce mu się trzęsą jak osika, ma wyraźne trudności z wysiorpaniem miseczki swojej porannej kawy* (М. Nawrocka).

1480. **ЯК ПІДІ НА ВІДВОЛОКИ, ТО З'ІДЯТЬ СОРОКИ** [ГРНП-1: 311]. *Присл., заст., жарт.-ірон., застереж.* Якщо якусь справу довго або надовго відкладати, то вона зведеться на ніщо, стане немов падалина, яку з'їдає хиже птаство. ■ ~ ♦ **Odwłoka często szkodliwa** [Adalb.: Odwłoką 2]. *Przysł., przest., iron.-żart., nieprzych.* Zwlekание ніс не pomoże а wręcz przeciwnie — może zaszkodzić.

1481. **ЯК ПІДМАЖЕШ, ТО Й ПОЇДЕШ** [УФ: 142]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Вислів-натяк: щоб зрушити справу, необхідно „підмазати” (дати хабаря) кому треба. ■ ~ **Kto nie smaruje, ten nie jedzie** [УФ: 142]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Sami mamy wpływ na to, co się dzieje w naszym życiu, na jego jakość.

1482. **ЯК ПО МАСЛУ [ІТІ, ПІТІ]** [ФСУМ]. *Idiom., porівн., розм., схв.* Легко, успішно, чітко, без перешкод і т. ін.; дуже добре. Δ *Якщо знайдеш сюжет, далі все йде як по маслу* (О. Донченко). ■ **Idzie jak po maśle** [NSJP: 440]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Coś dobrze, pomyślnie się układa, z czymś nie ma trudności. ▼ — *Ja wiem — mówił patrząc na Romka badawczo — ty masz takie szusy. Przez parę dni idzie ci jak po maśle — robilesz przecież ze mną, to wiem — aż ci się coś przekopirtnie w głowie i wsiąkł* (H. Worcell).

1483. **ЯК (МОВ, НАЧЕ) ПО НОТАХ** [ФСУМ; СУМ-11(5): 447]. *Idiom., porівн., розм., схв.* Легко, без ускладнень, як слід; ніби за наперед продуманою схемою. Δ *Все добре йшло. Сказати не гріх, як в пісні, як по нотах* (П. Дорошко). ■ ~ **Jak z nut** [NKJP; NSSF: 379]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Bez trudu, z łatwością. ▼ *Jeśli zadany tekst wykuł nawet na pamięć, jeśli potrafił go mówić jak z nut*

власними словами, jeśli bez zająknięcia, w błyskawicznym tempie umiał odmieniać najtrudniejsze nieregularne czasowniki we wszelkich możliwych czasach — jedyne, na co mógł liczyć, to było rzeczowe „bien”, kwitujące odpowiedź i milczący wpis do dziennika pozytywnej oceny (A. Libera). ■ ≠ **Кламати́ як з нут** [SJP]. *Idiom., porówn., pot., nieprzych.* Мовити неправду, wprowadzати когось свідомість у бłą́д. ▼ *W tym ostatnim wypadku dorośli zwykli mawiać, że dziecko nieco fantazjuje. Fantazjuje? Klamie jak z nut* (R. Sługocki).

1484. **ЯК ПОЗИЧА́Є, СЕБЕ́ ЛА́Є, А ЯК ВІДДА́Є, ТО ТОГО́, ХТО ДА́Є** [УФ: 120]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Позичальник, просячи в борг гроші, лає себе або вихваляє господарів, щоб дали, а віддаючи борг, лає їх через те, що змушений нести збиток. ■ ~ ◇ **Dobry zwyczaj nie pożyczaj, jak oddaje — jeszcze laje** [USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Pożyczanie nie wychodzi na dobre.

1485. **ЯК ПОСТЕ́ЛИШ, ТАК І ВІ́СПИШЬСЯ** [УФ: 122]. *Присл., застереж.* Від людини залежить, яке в неї буде життя. ■ **Jak sobie pościelisz, tak się wyśpisz** [USJP]. *Przysł., ostrz.* Od człowieka zależy, jakie sobie stworzy warunki.

1486. **ЯК ПРИЙДЕ́ МА́РТЕЦЬ, ТО ЗАМЕ́РЗНЕ СТА́РЕЦЬ** [УФ: 161]. *Присл., діал., заст., застереж.* Народна прикмета: у березні ще холодно, незважаючи на прихід весни. ■ □ **Gdy przyjdzie marzec, to umrze niejeden starzec** [Wikisł.]. *Przysł., przest., ostrz.* Wielu starszych ludzi umiera wczesną wiosną.

1487. **ЯК (МОВ, НІ́БИ і т. ін.) ПРОВАЛІ́ТИСЯ (ПІ́ТІ) КРІ́ЗЬ ЗЕ́МЛЮ** [СУМ-11(3): 557]. *Ідіом., порівн., розм., ств.* Раптово, безслідно зникнути. Δ — *Люданський тільки що був тут і дець дівся, мов крізь землю провалився* (Є. Кротевич). ■ **Jakby się pod ziemię zapaść** [NSJP: 1236]. *Idiom., porówn., pot., tw.* Przepaść, zniknąć bez śladu. ▼ *Rozejrzał się wkoło — nikogo. Katię wciąęło, jakby zapadła się pod ziemię* (M. Sieniewicz).

1488. **ЯК (КОЛІ́, ДО́КИ, ПО́КИ і т. ін.) РАК СВІ́СНЕ [А РІ́БА ПІ́СКНЕ]** [ФСУМ]. *Ідіом., розм., ірон.-жарт.* 1. Уживається як категоричне заперечення змісту зазначеного виразу; ніколи. Δ *Безбородько тоді оженився з найстаршою з Річинських, коли рак свисне* (Ірина Вільде). 2. Невідомо скільки, невідомо коли; дуже довго. Δ *(Варка (з дверей):) Віддав гроші? (Демко:) Не всі. (Варка:) Тепер і дожидайся..., доки рак свисне, аж тоді Конаш від-*

дасть останні (М. Кропивницький). ◼ ~ > ◇ **Jak rak świśnie [a ryba piśnie]** [PWN]. *Idiom., pot., iron.-żart.* Nigdy. ▼ *Wrócisz do ojczystego domu jak rak świśnie, a ryba piśnie* (z jęz. mów.).

1489. **ЯК (МОВ, НАЧЕ І Т. ІН.) [ТОЙ] РЕП'ЯХ [ДО КОЖУХА (ШТАНІВ), У СОБАЧИЙ ХВІСТ] ПРИСТАВАТИ (ЧПЛЯТИСЯ, ЛІПНУТИ І Т. ІН.)** [ФСУМ]. *Idiom., porівн., прост., iron.-жарт., зневажл.* Настирливо, уїдливо, настійно. Δ *Друга б, здається, бачивши, що я від неї, і собі б від мене, і чудово б було; так ні, липне як той реп'ях* (М. Кропивницький). ■ **Przyczepić się jak rzep psiego ogona** [SZF]. *Idiom., porówn., posp., iron.-żart., lekcew.* Przyczepić się do kogoś; nie dawać spokoju; być natrętnym, nachalnym. ▼ *Jest przecież Nalkowska, Parandowski, no, i skamandryci przecież, do których wyżej wspomniany Kaden przyczepił się jak rzep psiego ogona* (Z. Uniłowski).

1490. **ЯК (МОВ І Т. ІН.) РІБА У (В) ВОДІ БУТИ (ПОЧУВАТИ СЕБЕ І Т. ІН.)** [СУМ-11(8): 526]. *Idiom., porівн., розм., жарт.* Поводитися невимушено, добре, вільно. Δ *Саша відчував себе як риба в воді. Якось просто й легко, без вагань і труднощів, пристроювався він на ходу, наче солдат до роти, до столичного життя* (О. Полторацький). ■ **Czuć się jak ryba w wodzie** [NSJP: 884]. *Idiom., porówn., pot., żart.* Czuć się gdzieś bardzo dobrze, wsobodnie, swojsko. ▼ *Simone czuje się jak ryba w wodzie. Jest pierwszym białym, którego widział w tak bezpośrednim, fizycznym kontakcie z Hindusami* (M. Cegielski).

1491. **ЯК САМ СОБІ ВІДПУСТИШ, ТО БОГ І ЛЮДИ ТОБІ ВІДПУСТЯТЬ** [ГРНП-1: 317]. *Присл., заст., iron.* Про муки совісті, але зазвичай людина пробачає сама собі всяке зле, чого не скажеш про ставлення інших до цього (тлумачення І. Франка). ◼ ~ ◇ **Odpuszczaj łącno drugiemu, nie łącno sobie samemu** [Adalb.: Odpuszczać]. *Przysł., przest., iron.* ґацно в значенні ґацно. Wybaczać drugiemu, ale bądź surowy, wymagający w stosunku do siebie. Nie usprawiedliwaj się.

1492. **ЯК СВИНЯ В ДОЩ** [ФСУМ]. *Idiom., porівн., розм., груб., несхв.* 1. зі сл. **чепурний**. Уживається для вираження повного заперечення змісту слова *чепурний*. Δ *Чепурний як свиня в дощ!* (М. Кропивницький). 2. зі сл. **величатися**. Дуже, великою мірою. Δ *Вона чваниться, величається як свиня в дощ* (з усн. мови). ◼ ~ > **Jak świnia** [NSJP: 1014]. *Idiom., porówn., pot., arog., nieprzych.* O czymś zachowaniu, wyglądzie, postępowaniu itp.; źle, brzydko, nieprzyzwoicie. ▼ — *O to chodzi, że jak ja teraz wyglądam? Jak świnia i bydlę! Obszekałem chłopaka i co tam teraz zrobić?* (Joanna Chmielewska).

1493. **ЯК СІНО КОСЯТЬ, ТО ДОЩІВ НЕ ПРОСЯТЬ** [УФ: 162]. *Присл., заст., спостереж.* 1. Народна прикмета: щоб зібрати й висушити сіно, потрібна суха погода. 2. У слушний час засоби підготовки вже не є ефективними. ■ > **Jak siano koszą, to deszczu nie proszą** [УФ: 162]. *Przysł., przest., spostrz.* Żeby zebrać i wysuszyć siano, potrzebna jest sucha pogoda.

1494. **[ЛЮБІТИ] ЯК СОБАКА ПАЇЛИЦЮ (РÉДЬКУ, ЦИБУЉО)** [ФСУМ]. *Ідіом., порівн., розм., ірон.-жарт.* Уживається для повного заперечення змісту слова *любити*. Δ *Дід польську паницину любив як собака цибулю* (І. Нечуй-Левицький). ■ ~ ◇ **Kochać (lubić) jak psy dziada w ciasnej ulicy** [Sfr; Wikisl.]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Mieć do kogoś taki stosunek, że w bezpośrednim kontakcie się go atakuje, napastuje, napada jak na bezbronного. ▼ *Ja telewizję lubię tak jak psy dziada w ciasnej ulicy.* Czyli nie lubię, ale niektórzy nie mogą się bez niego obejść (z jęz. mów.).

1495. **ЯК СОБАЦІ (СІРКОВІ, СІРКУ) НА ПЕРЕЛАЗІ** [ФСУМ]. *Ідіом., порівн., розм., ірон., песим.* Дуже погана, скрутна ситуація. Δ *Життя, як собаці на перелазі* (М. Номис). ■ ~ □ ◇ **Użyć jak psa w studni** [NSJP: 658]. *Idiom., porówn., pot., nieprzych.* Znaleźć się w tarapatkach, źle spędzić czas. ▼ *Mój tata żył wprawdzie 76 lat i do końca pracował jako konsultant, ale ostatnie 5 lat walczył z racyzkiem. Czyli na emeryturze użył jak pies w studni* (z jęz. mów.).

1496. **ЯК СОКІЛ ГАРНИЙ (ЯСНИЙ)** [СПЛ: 213]. *Ідіом., порівн., заст., розм., схв.* Вправний, статний (про молодого парубка). Δ *Озброєння і вигляд богатиря в найповнішій формі: „Кінь під ним наче лютий звір, сам він на коні — як ясний сокіл. Кріпка зброя на могутніх плечах...”* (М. Грушевський). ■ **Piękny jak sokół** [СПЛ: 213]. *Idiom., porówn., przest., pot., aprob.* Przystojny. ▼ *Ale teraz, gdy po długiej rozłące ujrzała go znowu, stanął przed nią junak piękny i groźny jak sokół, oficer i słynny zagończyk, a do tego syn, wprawdzie obcego, lecz książęcego rodu* (H. Sienkiewicz).

1497. **ЯК ТВОЄ НЕ МЕЛЕТЬСЯ, ТО НЕ БІГАЙ З КОШИКОМ [ТО Й НЕ ПІДСТАВЛЯЙ]**. Див. **НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНИЦЯ**.

1498. **[ЖИВÉ] ЯК (МОВ) У БОГА ЗА ПАЗУХОЮ (ЗА ДВЕРІМА)** [СУМ-11(1): 207]. *Ідіом., розм., жарт., схв.* У найкращих умовах, затишку й достатках. Δ — *Тут, біля села — ліси та яри, звір шкочить; а там [у стєну] як у бога за пазухою!* — одказує Улас (Па-

нас Мирний). ■ ◇ **Jak u Pana Boga za piecem** [NSJP: 62]. *Idiom., pot., żart., aprob.* Dobrze, bezpiecznie. ▼ *Przedtem żyło nam się w miasteczku jak u Pana Boga za piecem* (M. Pankowski).

1499. **ЯК (МОВ, НАЧЕ) У ВОДУ ВПАСТИ (КАНУТИ).** Див. **ПРОПÁВ ЯК КА́МІНЬ У ВОДУ (У ДИМ [ІЗ КОМІНА], СОБА́КА НА БАЗА́РІ).**

1500. **ЯК У ТРАВНІ ДОЩ НАДВО́РІ, ТО ВОСЕНІ́ ХЛІ́Б У КОМО́РІ** [УФ: 162]. *Присл., заст., спостер.* Народна прикмета: у травні рослини активно ростуть і набирають сили, тому їм потрібна волога. ■ ~ ◇ **Chłodny maj — dobry urodzaj** [PP]. *Przysł., przest., spostrz.* Nie będzie rok głodny, będzie zboże jako gaj.

1501. **ЯК [СОБІ́] ХО́ЧЕШ (ХО́ЧЕТЕ і т. ін.)** [СУМ-11(11): 132]. *Idiom., розм., ств.* 1. у знач. вставн. сл. Як тобі (вам і т. ін.) забажається. Δ *Уже, як хочете, хоч лайте, хоч і не лайте й не читайте — про мене...* (Т. Шевченко). 2. *непряз.* Усе одно, незважаючи ні на що. Δ — *Ну, вже як хочеш, Романе, а ми звичаю не зламаємо* (І. Нечуй-Левицький). ■ > □ **Jak sobie chcesz** [NSJP: 82]. *Idiom., pot., tw.* Możesz postawić na swoim, ale ja jestem temu przeciwny. ▼ — *Mogę cię zabrać gdzieś, gdzie bezpieczniej. Straż Graniczna nie jest od wojowania. Chodź ze mną, to przeżyjesz. — Zostanę — mrukneła. — Jak sobie chcesz* (A. Baniewicz).

1502. **ЯК ХО́ЧЕШ ПРОПА́СТИ, ПОЧНІ́Й КРА́СТИ** [УФ: 147]. *Присл., заст., застер.* Крадіжка доводить урешті до в'язниці. ■ **Jak chcesz zginąć — zacznij kraść** [УФ: 147]. *Przysł., przest., ostrz.* Maksyma życiowa.

1503. **[БО́ЯТИСЯ] ЯК (МОВ, НІ́БИ і т. ін.) ЧОРТ (ДІ́ДЬКО) СВЯЧЕ́НОЇ ВОДІ́ (ЛІ́АДАНУ)** [ФСУМ]. *Присл., заст., прост., ірон.-жарт.* Дуже сильно. ■ **[Bać się] Jak diabeł święconej wody** [SZF]. *Przysł., przest., posp., iron.-żart.* Bardzo się bać kogoś, czegoś.

1504. **[ЗБИРА́ТИСЯ] ЯК [ТО́Й] ЧУМА́К¹¹⁶ ПО СІ́ЛЬ.** *Idiom., порівн., розм. ірон.-жарт.* Не швидко, не поспішаючи. Δ *Він, по-*

¹¹⁶ **Чума́к** — екзотизм; в Україні в XV–XIX ст. візник і торговець, який перевозив на волах хліб, сіль, рибу та інші товари для продажу. *Іде чума́к з-за Лиману з чужим добрим, безталанний, чужі воли поганяє, поганяючи, співає: — Доле моя, доле, чом ти не така, як інша чужая?* (Т. Шевченко). / „**Чума́к**” — egzotyzm; w Ukrainie w XV–XIX w. przewoźnik i handlarz, który przewoził na wołach chleb, sól, ryby i inne towary na sprzedaż.

брызкуючи занозами, поволеньки збирався на оранку як той чумак по сіль (Гр. Тютюнник). ■ ~ ◇ **Wybierać się jak sójka za morze** [PWN]. *Idiom., porówn., pot., iron.-żart.* Wciąż zwlekać z wyjazdem, z wyjściem, odkładać ciągle podróże. ▼ *Gniazdujące u nas sójki, wbrew przysłowiu „o wybieraniu się jak sójka za morze”, mającemu oznaczać zaniechanie podróży w ogóle, zimę spędzają na południu Europy* (S. Kłosiewicz).

1505. **ЯК (НЕМÓВ і т. ін.) ШАЛÉНИЙ (ОШПÁРЕНИЙ, УГОРІЛИЙ)** [СУМ-11(11): 397]. *Idiom., porівн., розм., зневаж.* У стані надзвичайного збудження, хвилювання. Δ *На обрії... замаячили постаті. Вони бігли як шалені кіньми* (Ю. Яновський). ■ **Jak szalony (opętany)** [СлЕС: 59]. *Idiom., porówn., pot., nieprzych.* Odczuwając zmartwienie, podniecenie. ▼ *Krew kapala na sukienkę z zaciśniętej dłoni, wszyscy dookoła latali jak szaleni, tata dostał od maty niebotyczną burę, po czym wszystko się uspokoiło* (D. Koral).

1506. **[ГÁРНА] ЯК ЯБЛУЧКО [НА СПÁСА] [СПЛ 213]**. *Idiom., porівн., розм., схв.* Дуже вродливий, вродлива. Δ *То нічого, — думала свекруха, — що молодиця тиха й лагідна, що за неї не чути на селі поговору, — то все нічого... Адже молодиця з неї — як те яблуко на Спаса, а хіба далеко до спокуси, до гріха?* (Г. Косинка). ■ **[Ładna] Jak (tynieckie) jabłko** [СПЛ: 214]. *Idiom., porówn., pot., aprob.* Bardzo piękna. ▼ *Gdybym była owocem, byłabym krągła i ładna jak jabłko* (z jęz. mów.).

1507. **ЯКÁ ГРОМÁДА, ТАКÁ Ї РА́ДА** [УФ: 95]. *Присл., заст., ірон., застереж.* Спосіб вирішення проблем відображає загальний культурний рівень громади. ■ ~ **Gdzie gromada, tam i rada** [УФ: 95]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* Sposób rozwiązywania problemów odzwierciedla ogólny poziom kultury społeczności.

1508. **ЯКÁ ПЛÁТА, ТАКÁ Ї РОБÓТА** [ГРНП-1: 60]. *Присл., заст., ств.* Стосується примусової роботи задарма, яку залежні селяни намагалися виконати без зайвого напруження для себе й своєї худоби (тлумачення І. Франка). ■ **Jaka płaca, taka praca** [Adalb.: Praca 1; USJP]. *Przysł., przest., przest., tw.* Na godziwą zapłatę trzeba uczciwie zapracować.

1509. **ЯКÁ ПШЕНИ́ЦЯ, ТАКÁ Ї ПАЛЯ́НИЦЯ** [УФ: 162]. *Присл., заст., застереж.* Про відповідність засобів й результатів якоїсь справи. ■ ~ ◇ **Jakie ziarno, takie zboże** [УФ: 162]. *Przysł., przest., ostrz.* O zgodności zasobów początkowych i wyników.

1510. **ЯКБІЙ КІЗКА (МІШКА) НЕ СКАКАЛА, ТО Б І НІЖКИ НЕ ЗЛАМАЛА.** Див. **ЯКБІЙ НЕ БУТАВ, ТО Й НОГІ Б НЕ ЗЛАМАВ.**

1511. **ЯКБІЙ НЕ БУВ СВИНУВАТИЙ, ТО НЕ БУВ БИ БАГАТИЙ** [ГРНП-1: 145]. *Присл., заст., груб., ірон.-жарт.* Ви-словлення думки, що багатство звичайно здобувається не надто чесними способами, а власне людською кривдою, скупарством та скнарістю, що характеризуються словом „свиноватий” (тлумачення І. Франка). ■ ~ **Kto się chce zrobić bogatym, musi się na jakiś czas zrobić świnią** [Adalb.: Bogaty 42]. *Przysł., przest., arog., iron.-żart.* Oznacza że człowiek, który chce być bogaty, musi być przysłowiową świnią, tzn. oszukiwać i okradać innych ludzi.

1512. **ЯКБІЙ НЕ БУТАВ¹¹⁷, ТО Й НОГІ Б НЕ ЗЛАМАВ = ЯКБІЙ КІЗКА (МІШКА) НЕ СКАКАЛА, ТО Б І НІЖКИ НЕ ЗЛАМАЛА** [ГРНП-1: 193]. *Присл., заст., діал., ірон.-жарт., застереж.* Коли б не коверзував, то не попав би в нещастя. ■ ~ □ ◇ **Gdyby (żeby) kózka nie skakała, to by nóżki nie złamała** [Adalb.: Koza 45; USJP]. *Przysł., przest., iron.-żart., ostrz.* Gdybyś zachował ostrożność, nie ryzykował, nie postąpił lekkomyślnie, to nie spotkałyby cię przykre konsekwencje.

1513. **ЯКБІЙ НЕ ТІ ТА НЕ Я, ТО НЕ БУЛО БИ ВЕСІЛЛЯ** [ГРНП-1: 219]. *Присл., заст., жарт.-ірон.* Приповідку вживають для характеристики діяльності якоїсь спілки, не підтриманої ширшим загалом. ■ ~ □ ◇ **Wesele potrzebuje wielu** [Adalb.: Wesele 17]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* Lepiej dzielić się swoją radością z innymi, niż przeżywać ją w samotności.

1514. **ЯКЕ ДЕРЕВО, ТАКИЙ КЛИН, ЯКИЙ БАТЬКО, ТАКИЙ СИН** [УФ: 106]. *Присл., заст., застереж.* Діти, як правило, схожі на батьків, віддзеркалюють їхню поведінку і родинний уклад. ■ **Jakie drzewo — taki klin, jaki ojciec — taki syn = Jaki bochen (jablko, chleb), taka skórka, jaka matka, taka córka** [USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* Dzieci przejmują cechy rodziców, zwłaszcza ich wady.

1515. **ЯКЕ ДЕРЕВО, ТАКІ ЙОГО КВІТИ, ЯКІ БАТЬКІ, ТАКІ Й ДІТИ.** Див. **ЯКЕ ДЕРЕВО, ТАКИЙ КЛИН, ЯКИЙ БАТЬКО, ТАКИЙ СИН.**

¹¹⁷ *Бутати* (діал.) — коверзувати. / „*Бутати*” (діал.) — arogancko się zachowywać.

1516. **ЯКІЙ ГІСТЬ, ТАКА ЇМОЎ І ЧЕСТЬ** [АФ]. *Присл., заст., ірон.-жарт.* Шанують гостя відповідно до його значущості для господарів. ■ **Jaki gość, taka jemu cześć** [УФ: 90]. *Przysł., przest., iron.-żart.* Przyjmuje się gościa w zależności od jego znaczenia dla gospodarzy.

1517. **ЯКІЙ ПІП, ТАКА ЇГОЇ Й МОЛІТВА (ПАРАФІЯ)** [УФ: 152]. *Присл., заст., ірон., ств.* Піп виголошує проповіді, формуючи парафію однодумців; прислів'я використовують тоді, коли хочуть наголосити, що людина діє відповідно до своїх особливостей. ■ ◇ **Jaki ksiądz, takie błogosławieństwo** [УФ: 152]. *Przysł., przest., iron., tw.* Maksyma życiowa.

1518. **ЯКІЙ РІД, ТАКІЙ ПЛІД** [Кург.: 158]. *Присл., заст., застереж.* Про схожість між членами однієї родини. ■ **Jaki ród, taki plód** [USJP]. *Przysł., przest., ostrz.* O podobieństwach pomiędzy członkami rodziny.

1519. **ЯКІЙ САВА, ТАКА Ї СЛАВА** [УФ: 155] = **ЯКІЙ САМ, ТАКІЙ І ЇГОЇ КРАМ** [Жайв.]. *Присл., заст., ірон.-жарт., застереж.* Про людину судять по її ділах. ■ □ ◇ **Jaki pan, taki kram** [УФ: 155; WSJP]. *Przysł., przest., iron., ostrz.* Otoczenie człowieka, zwłaszcza jego dom, miejsce pracy, instytucja, którą kieruje, świadczą o tym, jaki jest ten człowiek.

1520. **ЯКІЙ САМ, ТАКІЙ І ЇГОЇ КРАМ.** Див. **ЯКІЙ САВА, ТАКА Ї СЛАВА.**

1521. **ЯКІ ГРОШІ, ТАКІЙ ТОВАР** [УФ: 114]. *Присл., заст., застереж.* Зазвичай, якість відповідає вартості. ■ **Jaki towar, takie pieniądze** [УФ: 114]. *Przysł., przest., ostrz.* Zazwyczaj cena jest odpowiednia do jakości.

1522. **ЯСНА РІЧ = ЯСНЕ ДІЛО** [СУМ-11(11): 655]. *Ідіом., есл. (анал. присл.), розм., ств.* Звичайно, безумовно. Δ *Ні, Смолярчук підійде до клуні крадькома, тихо, мов той кіт...* **Ясна річ**, він хоче застукати злодіїв на гарячому (Г. Косинка). ■ **Rzecz jasna (prosta, wiadoma itp.)** [NSJP:889]. *Idiom., есл. (анал. przysł.), pot., tw.* Oczywiście, naturalnie. ▼ *W wersji Słonimskiego ta historia powrotu humorysty marnotrawnego mogła być, rzecz jasna, sama w sobie kawiarnianym dowcipem* (S. Barańczak).

1523. **ЯСНЕ ДІЛО.** Див. **ЯСНА РІЧ.**

1524. ЯТРИ́ТИ (РОЗВОРУ́ШУВАТИ і т. ін.) [НЕЗАГО́ЙНУ (ДА́ВНІЮ)] РА́НУ [В СЕ́РЦІ (В ДУШІ́)] [ФСУМ]. *Idiom., розм., несхв.* Необережними словами, діями змушувати кого-небудь знову морально страждати або переживати щось неприємне. Δ *Не ятри́ть мою рану, діду. Я й так насилу стримуюсь* (Ю. Яновський). ■ Rozdrapywać (jątrzyć) [stare] rany [SZF; WSJP]. *Idiom., pot., nieprzych.* Mówić o sprawach bolesnych, o których wielu chciałoby zapomnieć; poruszać trudne tematy. ▼ *Miłosz już w przedmowie zapowiada, że książeczka ta, jako że jątrzy rany, wielu czytelników rozgniewa* (A. Werner).

ІНДЕКС СЛОВНИКОВИХ ОДИНИЦЬ

А

1. АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ППІ́ БУ́ДЕ. = Jak będą ludzie, to i ksiądz się znajdzie = Aby błoto było, to czart będzie = Aby chleb, to zęby będą = Byle koryto, to świnię się znajda = Byleby błoto, a diabli się znajda.
2. АБІ́ ВУЗДÉЧКА, А КІ́НЬ ЗНАЙДÉТЬСЯ. Див. АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ППІ́ БУ́ДЕ.
3. АБІ́ КО́РИТО, А СВИ́НІ БУ́ДУТЬ. Див.: АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ППІ́ БУ́ДЕ.
4. АБІ́ ХЛІ́Б, А ЗУ́БИ БУ́ДУТЬ. Див. АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ППІ́ БУ́ДЕ.
5. АБО́ ВІ́ГРАВ, АБО́ ПРОГРА́В. Див.: АБО́ ПА́Н, АБО́ ПРОПА́В.
6. АБО́ ПА́Н, АБО́ ПРОПА́В [ДВІ́ЧИ НЕ ВМИРА́ТИ]. Wóz albo przewóz. = Albo kapucyn, albo starosta = Co będzie, to będzie = Ryzyk fizyk.
7. АВГІ́ЄВІ́ СТА́ЙНІ. Stajnia (stajnie) Augiasza.
8. АДА́МОВЕ РЕБРО́ (РЕБÉРЦЕ). Żebro Adama.
9. АЖ ЗА (ПО́ЗА) ВУ́ХАМИ (УША́МИ) ЛЯЩІ́ТЬ. Aż się uszy trzęsa.
10. А́ЛЬМА МА́ТІР. Alma Mater.
11. А́ЛЬФА І ОМЕ́ГА. Alfa i omega.
12. А́НГЕЛИ́ ВЗЯ́ЛІ. Powiększyć grono aniołków.
13. А́НГЕЛЬСЬКИЙ (Я́НГОЛЬСЬКИЙ) ГОЛОСО́К, А (ТА) ЧО́Р-ТОВА ДУ́МКА. Modli się pod figurą, a diabła ma za skórą.
14. А́НІ В ЗУ́Б. Ani w ząb.
15. А́НІ (НІ) КРІ́ХТИ (КРІ́ХІТКИ, КРІ́ХТОЧКИ, КРІ́ХІТОЧ-КИ). Ani krzty = Ani kropki (kropelki).
16. А́НІ (НІ) НА ВОЛОСІ́НУ (ВОЛОСІ́НКУ). Ani na (jeden) włos (krok).
17. А́НІ (НІ) ПА́РИ З УСТ (ВУ́СТ, РО́ТА). Nie puszczać (puścić) pary z ust (gęby).
18. А́НІ СЛІ́ДУ. Ani śladu.
19. А́НІ (НІ) СЛІ́ВА (СЛОВÉЧКА). Ani słowa (słowem, słówka).
20. АХІ́ЛЛЕСОВА П'Я́ТА. Pięta achillesowa (Achillesa).

Б

21. БА́БА З ВО́ЗА, КО́НЯМ (КОБІ́ЛІ) ЛЕ́ГШЕ. Baba z wozu, koniom lżej.
22. БА́БА НАДВОЄ ВОРОЖІ́ЛА. Na dwoje babka wróżyła.
23. БА́БИНЕ ЛІ́ТО. Babie lato.
24. БАГА́ТИЙ ЯК ЖИД ПА́РХАМИ. Bogaty jak Żyd w parchy.
25. БАГА́ТИЙ ЯК ЗЕМЛЯ́. Bogaty jak ziemia.
26. БАГА́ТИЙ ЯК ПОПІ́ВСЬКА МІ́ША. Bogaty jak Krezus.
27. БАГА́ТИЙ ЯК СОБА́КА (ПЕС) КУДЛА́ТИЙ. Bogaty jak żaba w pierze.
28. БАГА́ТО ВІ́ДИТИ ТА НЕ МА́ТИ ЗА ЩО КУПУВА́ТИ, ТО Ї́ НЕ ТРЕ́БА ХОРУВА́ТИ. Wiedzieć a nie zużyć, to wielka obrada.
29. БАГА́ТО (ЧИМА́ЛО) ВОДИ́ УТЕКЛО́ (УТЕЧÉ). Dużo wody upłynęło.
30. БАГА́ТО ГРО́МУ — МА́ЛО ДОЩУ́. Krowa, która dużo ryczy, mało mleka daje.
31. БАГА́ТО ДІ́МУ — МАЛІ́Й ВОГО́НЬ. Więcej dymu niż płomienia.
32. БАГА́ТОМУ НЕ ПОЗИЧА́Й, БО ЗАБУ́ДЕ. Bogatemu nie pożyczaj i nie dowierzaj.
33. БАЛА́КАЄ ГУ́СТО, А ВИХО́ДИТЬ ПУ́СТО. Kto wiele mówi, ten mało czyni.
34. БАЛАКУ́ЧИЙ (БАЛАКУ́ЧА) ЯК [БАЗА́РНА] БА́БА (ЯК КІ́ЇВСЬКА ПЕРÉКУПКА). Gadatliwy jak baba (przekupka, starzec).
35. БАЛАКУ́ЧИЙ (БАЛАКЛІ́ВИЙ, ГОВІРЛІ́ВИЙ) ЯК СОРО́КА (ГОРО́БЧИК). Gadatliwy (szczebiotliwy, świergotliwy) jak sroka (wróbel, jaskółka, szpak).
36. БАТО́ГА З ПІСКУ́ НЕ СПЛЕТÉШ. Bicza z piasku nie ukręcisz.
37. БА́ЧИЛИ О́ЧІ, ЩО КУПУВА́ЛИ [Ї́ЖТЕ, ХОЧ ПОВИЛА́ЗЬТЕ]. Widziały gały, co brały.
38. БАШ НА БАШ. Dar za dar, darmo nic.
39. БЕЗ БО́ГА НІ ДО ПОРО́ГА. Bez Boga, ani do proga.
40. БЕЗ БО́ЖОЇ ВО́ЛІ І ВО́ЛОС [З ГОЛОВІ́ ЛЮДІ́НИ] НЕ ВПАДÉ. Włos z głowy nie spadnie (nie spadł).
41. БЕЗ ВІ́СТІ ПРОПА́СТИ (ЗНІ́КНУТИ). Przepaść (zaginać itp.) bez wieści (bez śladu).
42. БЕЗ ВІ́ТРУ І ЛІ́СТЯ (ТРАВА́) НЕ ВОРУ́ШИТЬСЯ. W bezwietrzny dzień i liść się nie poruszy.

43. БЕЗ ВОДІ́ МЛИН НЕ МЕ́ЛЕ. Po co młynie, kiej woda nie płynie.
44. БЕЗ ГРОЩА́ (КОПІ́ЙКИ). Bez grosza.
45. БЕЗ КІНЦЯ́. Bez końca.
46. БЕЗ ЛА́ДУ Й СКЛА́ДУ. Bez ładu i składu.
47. БЕЗ ЛІ́КУ (ЧИСЛА́, КІНЦЯ́). Bez liku.
48. БЕЗ МІ́РИ. Bez miary.
49. БЕЗ МУ́КИ НЕМА́Є НАУ́КИ. Praca uczy, męczy i tuczy.
50. БЕЗ ОЛІ́Й В ГОЛОВІ́. Brakuje oleju w głowie.
51. БЕЗ ОХО́ТИ НЕМА́ РОБО́ТИ. Bez ochoty niespore roboty.
52. БЕЗ ПА́М'ЯТІ. Bez pamięci.
53. БЕЗ ПОРІ́Й. Przed czasem.
54. БЕЗ ПРА́ЦІ НЕ Ї́СТИ КАЛАЧІ́. Bez pracy nie ma kołaczy.
55. БЕЗ РО́ЗСУДУ НЕ ТВОРИ́ СУ́ДУ. Najprędzej ten błądzi, kto prędko sądzi.
56. БЕЗ СЕ́РЦЯ. Bez serca.
57. БЕЗ СОКІ́РИ НЕ ТЕСЛЯ́Р, БЕЗ ГО́ЛКИ НЕ КРАВЕ́ЦЬ. Głupi jest majster bez narzędzi.
58. БЕЗ СОЛІ́, БЕЗ ХЛІ́БА НЕ БУ́ДЕ ОБІ́ДУ. Bez soli nie słono, bez chleba nie syto.
59. БЕЗ ХАЗЯ́ЙНА ДВІ́Р ПЛА́ЧЕ, А БЕЗ ХАЗЯ́ЙКИ — ХА́ТА. Bez gospodarza dom (chata) płacze, a przy gospodarzu skacze.
60. БЕРЕГТИ́ ЯК ЗІНІ́ЦЮ О́КА (ЯК О́КО, ЯК О́КА В ГОЛОВІ́). Pilnować (strzeć) jak źrenicy oka (jak oka w głowie).
61. БЕРЕЖЕ́НОГО БОГ БЕРЕЖЕ́ [А КОЗАКА́ ША́БЛЯ СТЕРЕЖЕ́]. Strzeżonego Pan Bóg strzeże.
62. БЕРЕЖІ́ Й ШАНУ́Й ЧЕСТЬ ЗМО́ЛОДУ, А ЗДОРО́В'Я — ПІ́Д СТА́РИСТЬ. Zdrowie i dobre sumienie waż sobie nad dobre mienie.
63. БЕРЕЖІ́ ОДЕ́ЖУ (СУ́КНЮ) ЗНО́ВУ, А ЗДОРО́В'Я ЗМО́ЛОДУ. Szanuj suknię nową, a zdrowie (honor) od młodu.
64. БЕРЕ́ЗОВА КА́ША. Będzie różga w robocie.
65. БЕРЕ́ЗОВОЇ КА́ШІ (ПРИПА́РКИ) ДАВА́ТИ. Див. ДАВА́ТИ (ДА́ТИ) ПРО́ЧУХА́НКИ (ПРО́ЧУХА́НА).
66. БЕРІ́СЬ ДРУ́ЖНО, НЕ БУ́ДЕ СУТУ́ЖНО. Gdzie się z chęcią zejdzie praca, tam się hojnie trud opłaca.
67. БИ́Й ЯК КО́ТА В МИ́ШКУ́. Zbił go jak kota w worze.
68. БИ́СТРИЙ ЯК [ЛЕГКА́] СТРИ́ЛА (ДУ́МКА). Szybki jak strzała (myśl).
69. БИ́ТИ БА́ЙДИКИ. Zbijać bąki.

70. БІТИ В ДОЛОНІ. Bić oklaski (brawo).
71. БІТИ В ОЧІ (У ВІЧИ). Bić w oczy.
72. БІТИ ПО КИШЕНІ. Bić po kieszeni.
73. БІТИ ЧОЛОМ. Bić czołem.
74. БІТИСЯ ГОЛОВОЮ ОБ СТІНИ (В МУР). Bić (tłuć, walić) głową w mur.
75. БІГАС ЯК КІТ ЗАГОРЕНИЙ. Biegać (latać) jak kot z pęcherzem.
76. БІГАТИ (НОСИТИСЯ) ЯК КУРКА З ЯЙЦЕМ. Nosić się jak kura z jajem (jajkiem).
77. БІДА БІДНОМУ БЕЗ НАЙМИТА [ПОСЛАВ БИ ДО МЛИНА, ТА НЕМА КОГО, ПШОВ БИ САМ, ТА НЕМА З ЧИМ]. Bieda biednemu żyć w świecie samemu.
78. БІДА БІДУ ПІДГАНЯЄ. Bieda biedę goni.
79. БІДА БІДУ ПОРОДИЛА, А БІДА (БІДУ) — ЧОРТОВА МАТИ. Bieda biedę porodziła, a biedę czart.
80. БІДА, В (У) КОГО ЖІНКА БІДА, А В КОГО РУМ'ЯНА, ТО КАЖУТЬ КОХАНА. Bieda, u kogo żona blada, a u kogo rumiana — to kochana.
81. БІДА З БІДОЮ, А БЕЗ БІДИ ЩЕ ГІРШЕ. Bieda z biedą, a bieda i bez biedy.
82. БІДА ЗА БІДОЮ ХОДИТЬ. Bieda za biedą się wleczе.
83. БІДА ЙОГО НОСИТЬ. Bieda go wszędy nosiła.
84. БІДА НЕ ДУДА [КУДИ ЙДЕ, ТО РЕВЕ (ЯК СТАНЕ ДУТЬ, ТО АЖ СЛЪОЗИ ЙДУТЬ)]. Bieda nie duda [pięczy u niej i graje].
85. БІДА НЕ ПО ЛІСУ (ПОЛЮ, ТЕРНІНІ, ГОРАХ, СКАЛАХ) ХОДИТЬ, А ПО [БІДНИХ] ЛЮДЯХ. Bieda (nieszczęścia, przypadki, wypadki) po ludziach chodzi [nie po lasach].
86. БІДА НІКОЛИ САМА НЕ ХОДИТЬ. Bieda rzadko sama jedna przychodzi.
87. БІДА УЧИТЬ ХЛІБА. Nauczy bieda pierogów jeść.
88. БІДНИЙ ХІТРИЙ НА ВІДУМКИ, А БАГАЧ — НА ГРОШІ. Biedny to robi widły, a bogaty to łopaty.
89. БІДНИЙ ЯК [ЦЕРКОВНА] МИША. Biedny (bagaty) jak mysz [kościelna].
90. БІДНОМУ ВСЕ ВІТЕР В ОЧІ ВІЄ. Biednemu zawsze wiatr w oczy (wieje).
91. БІДНОМУ ВСЮДИ БІДА. Biednemu wszędzie bieda.
92. БІДНОМУ Й НА ВЕСІЛЛЯ (ЖЕНИТИСЯ) НІЧ КОРОТКА (ЗАКОРОТКА). Biednemu to i weselna noc krótka.

93. БІДНОМУ СА́ВЦІ НЕМА́ ДО́ЛІ НИ НА ПЕЧІ́, НИ НА ЛА́ВЦІ.
Див. БІ́ДА БІДНОМУ БЕЗ НА́ЙМИТА [ПОСЛА́В БИ ДО
МЛИНА́, ТА НЕМА́ КОГО́, ПШО́В БИ САМ, ТА НЕМА́
З ЧИМ].
94. БІ́ЖІ ВІД ТІ́ЄІ ВОДИ́, ЯКА́ НЕ ДЗЮ́РЧИ́ТЬ І НЕ БІ́ЖИ́ТЬ.
Див. У ТІ́ХОМУ БОЛО́ТІ ЧОРТИ́ ВО́ДЯТЬСЯ (ПЛО-
ДЯ́ТЬСЯ).
95. БІ́ЖИ́ТЬ, АЖ ЗЕМЛІ́Я ДРИ́ЖИ́ТЬ. Biegnie aż ziemia drży.
96. БІ́ЙСЯ БЛІ́СКАВКИ ЯСНО́ГО ДНЯ́. Słońce mocno przypieka,
burza niedaleko.
97. БІ́ЙСЯ (ПОБІ́ЙСЯ) БО́ГА. Bój się (bójcie się) Boga.
98. БІ́ЙСЯ БО́ГА ТА Ї́ МЕНЕ́ ТРІ́ШКИ. Bój się Boga, a po Bogu
tylko tego, kto się Boga nie boi.
99. БІ́ЛА ВОРО́НА (БІ́ЛИЙ КРУК). Biały kruk.
100. БІ́ЛА СМЕРТЬ. Biała śmierć.
101. БІ́ЛИЙ ЯК ПОЛОТНО́ (МІ́СЯЦЬ, СТИ́НА, КРЕ́ЙДА). Biały jak
płótno (płachta, kreda).
102. БІ́ЛИЙ (БЛІ́ДИЙ) ЯК СМЕ́РТЬ (МАРА́). Biały jak śmierć
(duch, diabli, upiór, widmo, zmora).
103. БІ́ЛЯ ПОРО́ГУ. Див. НА НО́СІ.
104. БІ́С БІ́ДУ ПЕРЕБУ́ДЕ: ОДНА́ ЗГІ́НЕ, ДЕ́СЯТЬ БУ́ДЕ. Bies
biedę przebędzie, jedna minie, druga będzie.
105. БІ́С І́ ДІ́ДЬКО ОДНÉ Ї́ ТЕ СА́МЕ. Jeden diabeł podobny
do drugiego.
106. БЛА́КИТНА (ГОЛУБА́, ДВО́РЯНСЬКА) КРОВ [ТЕЧÉ В ЖІ́-
ЛАХ]. Błękitna krew.
107. БЛУ́ДИ́ТИ (БЛУКА́ТИ) МА́НИВЦЯ́МИ. Na chybił trafił.
108. БЛУ́ДИ́ТИ ОЧІ́МА (ПО́ГЛЯДОМ). Błądzić oczami (spojrze-
niem).
109. БЛУ́ДИ́ТИ СЛОВА́МИ. Palnąć (wypalić, strzelić) głupstwo.
110. БЛУ́ДНИЙ (МА́РНОТРА́ВНИЙ) СИ́Н. Syn marnotrawny.
111. БО́Г БО́ГОМ, А ЛЮ́ДИ ЛЮ́ДЬМИ́. Bóg Bogiem, a pop popem.
112. БО́Г ВАС ОБМІ́СЛИ́ТЬ. Pan Bóg was opatrzy.
113. БО́Г ДАВ, БО́Г УЗЯ́В. Bóg dał, Bóg wziął.
114. БО́Г ДАВ ПА́ЛЬЦІ́ ЯК ВИДЕ́ЛЦІ́. Pierwej Pan Bóg stworzył
palce, niż widelce.
115. БО́Г [ЙОГО́] ЗНА́Є ЩО́ (КУДИ́, ЯК і т. ін.). Bóg [nie] wie co =
Diabli wiedzą co = Licho wie co.
116. БО́Г ЗНА́Є, ЩО́ РО́БИТЬ. Wie Bóg co czyni.

117. БОГ ЛЮДІЙ НЕ БРАКУЄ. Bóg ludźmi nie brakuje.
118. БОГ МЕНІ СВІДКОМ (СВІДОК). Bóg (mi) świadkiem (świadek).
119. БОГ НЕ ВИДАСТЬ, СВИНІЯ НЕ З'ЇСТЬ. Kogo Pan Bóg stworzy, tego nie umorzy.
120. БОГ НЕ СКОРІЙ, АЛЄ ВЛУЧНИЙ. Pan Bóg nie rychliwy, ale pamiętliwy (sprawiedliwy).
121. БОГ ПАМ'ЯТУЩИЙ. Bóg nie pochapny, ale trafny.
122. БОГ СВЯТЕНЬКИЙ УСЯКОГО ТЕРПИТЬ. Bóg długo cierpliwy.
123. БОГА НЕ ЗДУРИШ (НЕ ОШУКАЄШ). Boga nie oszukasz.
124. БОГА НЕМА ДОМА, ВІЇХАВ ДО КУЛИКОВА. Pan Bóg wyjechał do Brodów.
125. БОГА ХВАЛІЙ, А ЧОРТА НЕ ГНІВІЙ. Bogu służ, a diabła nie gniewaj.
126. БОГУ НЕ СПРОТІВИШСЯ. Bogu się przeciwieć trudno.
127. БОЖИЙ ДІМ, Дом боży (modlitwy).
128. БОКІ ЗЛИПАЮТЬСЯ. Bok boku sięga.
129. БОРГ МУТИТЬ, А ГОЛОД КРУТИТЬ. Dług kręci, głód kradnie.
130. БОРОДА ВІРОСЛА, А РОЗУМУ НЕ ВІНЕСЛА. Broda mądrości nie doda.
131. БОРЩ ТА КАША — ЇЖА НАША. Raz kapusniak, a raz kasza — oto strawa nasza.
132. БОРЩ ТАКИЙ ГУСТІЙ, ЩО ПО НЬОМУ БИ Й БОЙКО НА ХОДАКАХ ПЕРЕЙШОВ. Barszcz taki gęsty, że kot by po nim suchą nogą przeszedł.
133. БОЧКА ДІОГЕНА. Beczka Diogenesa.
134. БОЯЗКИЙ (ПОЛОХЛИВИЙ) ЯК (МОВ) [ТОЙ] ЗАЄЦЬ. Łękliwy (tchórzliwy) jak zając.
135. БОЯТИСЯ ЯК ВОГНІЮ. Bać się jak ognia.
136. БОЯТИСЯ ЯК ТОРІШНЬОГО СНІГУ. Bać się go, jak zeszłorocznej zimy.
137. БРАТ ЛЮБИТЬ СЕСТРУ БАГАТУ, А ЧОЛОВІК ЖІНКУ ЗДОРОВУ. Mąż lubi (kocha) żonę zdrową, a brat siostrę bogatą.
138. БРАТИ АКОРДИ. Brać akord (ton, nutę itp.).
139. БРАТИ (ВЗЯТИ) БИКА ЗА РОГИ. Chwycić (wziąć) byka za rogi.
140. БРАТИ (ВЗЯТИ) В [ЗАЛІЗНІ] ШОРИ. Brać (wziąć) w obroty.
141. БРАТИ [БЛІЗЬКО] ДО СЕРЦЯ. Brać (wziąć) [sobie] do serca.

142. БРА́ТИ (ВЗЯ́ТИ, ВХО́ПІТИ) ЗА БА́РКИ (ПЕТЕ́ЛЬКІ́). Wziąć (wyciągnąć, złapać) za frak.
143. БРА́ТИ ЗА ЗЯ́БРА (ЖА́БРИ). Brać (wziąć, trzymać) za mordę (buzię, pysk).
144. БРА́ТИ (ВЗЯ́ТИ) ЗА ПЕ́ЧІНКІ́. Leży na wątrobie.
145. БРА́ТИ (ВЗЯ́ТИ) ЗА ЧИ́СТУ МО́НЕТУ. Przyjąć za dobrą monetę.
146. БРА́ТИ РОЗЛЮ́КУ. Brać (wziąć) rozwód.
147. БРА́ТИ (ВЗЯ́ТИ, УЗЯ́ТИ) СЕБЕ́ В РУ́КИ. Див. ЗБИРА́ТИСЯ В КУ́ЛАК.
148. БРА́ТИ У́ЧАСТЬ. Brać udział.
149. БРА́ТИ (УЗЯ́ТИ, ПРИЙМА́ТИ, ПРИЙНЯ́ТИ i т. ін.) ШЛЮ́Б. Brać ślub.
150. БРА́ТІ́ — ЩО КО́ТІ: ПОГРИЗУ́ТЬСЯ Ї́ ПОМІ́РЯТЬСЯ. Bracia są jak koty: pogryzą się i pogodzą.
151. БРЕХНЕ́Ю СВИ́Т ПРОЙДЕ́Ш, ТА НАЗА́Д НЕ ПОВЕ́РНЕШСЯ. Kłamstwem świat przejdiesz, ale nazad nie wrócisz.
152. БРЕ́ШЕ Ї́ О́КОМ НЕ МО́РГНЕ́ [АЖ ГА́Й ГУДÉ (ВУ́ХА В'Я́НУТЬ, КУ́РЯВА ВСТА́Є)]. Kłamać w żywe oczy [aż się z uszu dymi (że uszy wędną, aż się kurzy)].
153. БРУДНИ́Й ЯК СВИ́НІА. Brudny (upaprany) jak świnia.
154. БУВА́Й (БУВА́ЙТЕ) ЗДО́РОВ (ЗДО́РОВА, ЗДО́РОВІ). Bywaj (bywajcie) zdrów (zdrowi).
155. БУ́ДЕ БІ́ДІ КІНЕ́ЦЬ. Każdej biedzie koniec przyjdzie.
156. БУ́ДЕ БІ́ДІ КІНЕ́ЦЬ, ЯК НА́С НЕ СТА́НЕ. Wszystko minęło a bieda została.
157. БУДУВА́ТИ ПОВІ́ТРЯНІ ЗА́МКИ. Budować zamki na lodzie (piasku).
158. БУ́ДУТЬ (ВІ́ЙДУТЬ) З ТЕ́БЕ ЛЮ́ДИ. Będą z ciebie ludzie.
159. БУ́ДЬ ЩО́ БУ́ДЕ. Див. АБО́ ПА́Н, АБО́ ПРОПА́В.
160. БУЛО́ Б ПШО́НО, А КА́ША БУ́ДЕ. Див. АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ППІ́ БУ́ДЕ.
161. БУ́РЯ У (В) СКЛЯ́НЦІ (ШКЛЯ́НЦІ) ВОДИ́ (В ЛО́ЖЦІ, В КО́РІТІ). Burza w szklance wody.
162. БУ́ТИ (ВИ́СТУПА́ТИ, Ї́ТИ i т. ін.) В АВА́НГА́РДІ. Iść (kroczycь itp.) w awangardzie.
163. БУ́ТИ КО́ЗІ НА ВО́ЗИ (ТО́РЗИ). Być kozie na wozie.
164. БУ́ТИ НА СЬО́МОМУ НЕ́БІ. Być w siódmym niebie.
165. БУ́ТИ (СТО́ЯТИ) НА ТВЕРДО́МУ ГРУ́НТІ. Stanać na twardym (mocnym) gruncie.
166. БУ́ТИ ПРИ НАДІ́Ї. Być przy nadziei.

В

167. В ОБРІЗ. Ledwo ledwo.
168. В ОХОТУ. W smak.
169. [І] В (У) ПІДМЕТКИ (НА ЛАТКУ) НЕ ГОДИТЬСЯ. Nie dorastać do pięt.
170. ВАВИЛОНСЬКА ВЕЖА. Wieża Babel.
171. ВАЛААМОВА ОСЛІЦЯ. Balaama oślica.
172. ВАЛИТИСЯ (ЛЕТІТИ, ПАДАТИ і т. ін.) З РУК. Leci z rąk.
173. ВАРВАРА НОЧІ УВІРВАЛА, А ДНЯ ПРИТОЧІЛА. Święta Łucja dnia przyrzuca (12/13 grudnia).
174. ВАРИТИСЯ У ВЛАСНОМУ СОКУ. Smażyć się (kisić się) we własnym sosie.
175. ВАРТИЙ (ВАРТИ) ОДІН ОДНОГО. Jeden wart drugiego.
176. ВБИВАТИ (ЗАБИТИ) КЛИН. Wbić klina.
177. ВЕДМЕЖА ПОСЛУГА. Niedźwiedzia przysługa.
178. ВЕДМІДЬ ТАНЦЮЄ, А ЦЫГАН ГРОШІ БЕРЕ. Głupi pracuje, a pan pieniądze liczy.
179. ВЕЛИКА РИБА. Gruba ryba.
180. ВЕЛИКА РИБА МАЛЕНЬКУ ЦІЛОЮ КОВТАЄ. Wielkie ryby małe żrą.
181. ВЕЛИКЕ ЦАБЕ. Див. ВЕЛИКА РИБА.
182. ВЕЛИКИЙ ЯК ВЕРСТВА. Wielki jak delina (drabina, jedla, drąg).
183. ВЕРБА ХОЧ І ТОВСТА, ТА ЗСЕРЕДИНИ ПУСТА. Z ładnej miski się nie naje.
184. ВЕРСТВА КЕЛЕБЕРДЯНСЬКА (ПИРЯТИНСЬКА, ЧУГУЇВСЬКА, МАЛЬОВАНА). Wysoki jak Mariacka wieża (baranowska dzwonnica, babilońska wieża).
185. ВЕРТИТИСЯ (КРУТИТИСЯ) ЯК (МОВ, НІБИ і т. ін.) МУХА В ОКРОПІ. Kręcić się (uwijać się) jak mucha w ukropie (rosole).
186. ВЕСЕЛИЙ ЯК ВЕСНА (ВЕСІННЯ ЗОРЕНЬКА). Див. ВЕСЕЛИЙ ЯК (МОВ) ПТАШКА [СПІВОЧА] (ВЕСНЯНИЙ ЖАЙВОРОНОК, ГОРОБЕЦЬ).
187. ВЕСЕЛИЙ ЯК (МОВ) ПТАШКА [СПІВОЧА] (ВЕСНЯНИЙ ЖАЙВОРОНОК, ГОРОБЕЦЬ). Wesoly jak ptak (ptaszek, skowronek, pliszka; szczygieł (szczygiełek)) = Wesoly jak wiosna (poranek wiosenny).
188. ВЕСНА КРАСНА КВІТКАМИ, А ОСІНЬ—ПЛОДАМИ. Wiosna jest piękna kwiatami, a jesień płodami.

189. ВЕСТІ ЗА РҮКУ. Prowadzić za rękę.
190. ВИБИВА́ТИСЯ ЗІ ЗЛІ́ДНІВ. Odbić się od dna.
191. ВИВО́ДИТИ В ЛЮ́ДИ. Wykierować na ludzi.
192. ВИВО́ДИТИ (ВІ́БИТИ) З РІВНОВА́ГИ. Wyprowadzić (wytrać-
cić) z równowagi.
193. ВИВО́ДИТИ ІЗ СЕ́БЕ. Див. ВИВО́ДИТИ (ВІ́БИТИ) З РІВНО-
ВА́ГИ.
194. ВИГЛЯ́ДАЄ ЯК ЗА́ЄЦЬ У СТҮ́ПІ. Wygląda jak słony zając.
195. ВІ́ДНО, ЗАМА́ЛО ТЕБЕ́ БІ́ЛИ. Znać, że cię nie dobrze bito.
196. ВІ́ЙТИ (ВИБИВА́ТИСЯ) В ЛЮ́ДИ (ЛЮ́ДЕ). Wyjść na ludzi.
197. ВІ́ЙТИ СУХИ́М З БОЛО́ТА. Uchodzić (ujść) na sucho (plazem).
198. ВИКИ́ДАТИ НА ВУ́ЛИЦЮ. Wyrzucić na bruk (zostawić na
bruku).
199. ВІ́КИНУТИ КОЛІ́НЦЕ. Płacić figle (kawały, psikusy).
200. [ЦЕ́ ЩЕ] ВІ́ЛАМИ [ПО ВО́ДІ] ПІ́САНО (ПІ́САНЕ,
ПИСА́НИЙ) [І ГРАБЛЯ́МИ СКОРО́ДЖЕНО]. Palcem (paty-
kiem) na wodzie pisane.
201. ВІ́ЛЕТІТИ (ВІ́ВІТРИ́ТИСЯ) З ГОЛОВІ́. Wylecieć (wypaść,
wyjść) z głowy.
202. ВИЛИВА́ТИ (ВІ́ЛИТИ) (СВО́Ю) ДУ́ШУ. Otworzyć duszę.
203. ВИЛИВА́ТИ ПО́МИЙ НА ГО́ЛОВУ. Wylewać pomyje.
204. ВІ́ЛІЗЛО (ВІ́ТКНУЛО́СЯ) ШІ́ЛО З МІШКА́. Wyszło
(wylazło) szydło z worka (z motowidla).
205. ВІ́ЛІЗТИ БО́КОМ. Wychodzić bokiem.
206. ВИНО́СИТИ СМІ́ТТЯ З ХА́ТИ. Prac (swoje, czyjeś, domowe,
rodzinne itp.) brudy.
207. ВІ́ПАРИТИ БО́КІ. Див. ДАВА́ТИ (ДА́ТИ) ПРО́ЧУХА́НКИ
(ПРО́ЧУХА́НА).
208. ВІ́ПЛАКА́ТИ О́ЧІ. Wyplakać oczy.
209. ВІ́ПУСТИ́ТИ (ВІ́ЙТИ, З'Я́ВІТИСЯ, ПО́ЯВІ́ТИСЯ і т. ін.)
ДРУ́КОМ. Ukazać się drukiem (w druku).
210. ВІ́РВАВ́СЯ ЯК ГО́ЛІЙ (ПИ́ЛІП) З КОНОПЕ́ЛЬ. Wyrwał się
jak Filip z konopi.
211. ВИРИВА́ТИ З ОБІ́ЙМІВ СМЕ́РТІ. Wyrwać śmierci.
212. ВІ́СІ́ТИ ДАМО́КЛОВИ́М МЕЧЕ́М. Wisieć jak miecz Damo-
klesa.
213. ВИ́СІ́ТИ (ЗОСТАВА́ТИСЯ) МІ́Ж НЕ́БОМ І ЗЕМЛЕ́Ю. Pozo-
stawać (być zawieszonym) między niebem a ziemią.
214. ВИСО́КИЙ ЯК ЖЕРДІ́НА (ЖЕ́РДКА; ТЕЛЕЃРАФНИ́Й
СТО́П). Wysoki jak świeca (słup telegraficzny).

215. ВИСÓКИЙ ЯК (МОВ) ТОПÓЛЯ (ДÉРЕВО, ВЕРБÁ, ГРАБ, В'ЯЗ, МОЛОДЬЙ КИПАРИ́С, СМЕРЕ́КА, СОСНА́). Wysoki jak topola (brzoza, chojak, cedr libański, sosna).
216. ВИСÓКИЙ ЯК ТОПО́ЛЯ, А ДУРНЬЙ ЯК КВАСÓЛЯ. Wysoki jak topola (brzoza), a głupi jak fasola (koza).
217. ВЬСОКО ЛІТА́ЄШ, ТА НИЗЬКО СЯДЕ́Ш. Im wyżej wejdiesz, tym niżej spadniesz.
218. ВЬСОКО НЕСТІ́ (ТРИМА́ТИ) ГО́ЛОВУ. Nosić głowę wysoko.
219. ВЬСОХ ЯК СКІ́ПА. Wyschły jak trzaska.
220. ВЬСПИ́ШСЯ ЯК СОРО́КА НА ПЛОТІ́. Wyspał się by mysz na pudle.
221. ВИТА́ТИ (ЛІТА́ТИ) В ХМА́РАХ (НЕБЕСА́Х). Chodzić z głową w chmurach.
222. ВИШКІ́РЯТИ (ШКІ́РИТИ, ЩІ́РИТИ, ВИБІ́ЛЮВАТИ, ПРОДАВА́ТИ) ЗУ́БИ. Szczeryć zęby = Suszyć zęby = Słać uśmiechy.
223. ВЬЩИ́РИВ ЗУ́БИ, ЯК ЦИГА́НСЬКІ ДІ́ТИ ДО МІ́СЯЦЯ. Śmiać się jak głupi do kołacza (jajeczniczy, sera).
224. ВІД А ДО Я (ДО ЗЕТ). Od a do zet.
225. ВІД АДАМА [ПОЧИНА́ТИ]. Od Adama i Ewy [wywodzić, wyjaśniać itp.].
226. ВІД АЗА́ ДО Ї́ЖИЦІ. Див. ВІД А ДО́ Я (ДО ЗЕТ).
227. ВІД А́ЛЬФИ ДО ОМЕ́ГИ. Див. ВІД А ДО́ Я (ДО ЗЕТ).
228. ВІД БУ́КВИ ДО БУ́КВИ. Див. ВІД А ДО́ Я (ДО ЗЕТ).
229. ВІД ГРО́БУ ВЕРНУ́ВСЯ. Zakolał do grobu.
230. ВІД КУ́РКИ — КУРЧА́ТА, ВІД СВИ́НІ — ПОРОСЯ́ТА. Od kury — kurczęta, od świni — prosięta.
231. ВІД МАЛІ́Х ДІТЕ́Й ГОЛОВА́ БОЛІ́ТЬ, ВІД ВЕЛІ́КИХ СЕР́ЦЕ. Małe dzieci — ból głowy, duże dzieci — ból serca.
232. ВІД МО́РЯ ДО МО́РЯ. Od morza do morza.
233. ВІД ПРИВІ́ТНИХ СЛІВ ЯЗЫ́К НЕ ОДСО́ХНЕ. Proszę, przepraszam, dziękuję — pomaga, a nic nie kosztuje.
234. ВІД (ОД) [УСЬО́ГО] СЕР́ЦЯ. Z całego serca.
235. ВІДБИРА́ЛО (ВІДНЯ́ЛІО) МО́ВУ. Odjęło (odebrało) mowę.
236. ВІДВЕЛО́СЯ, АЛЁ́ НЕ ЗАБУ́ЛОСЯ. Co się odwlecze, to nie uciecze.
237. ВІДДА́ВАТИ (ВІДДА́ТИ) ГО́ЛОС. Dać (oddać) głos.
238. ВІДДА́ТИ [БО́ГУ, БО́ГОВІ] ДУ́ШУ (ДУХ, ДУ́ХА). Oddać (Bogu) ducha = Pójść do Boga = Stanąć przed Bogiem = Spocząć w Bogu.

239. ВІДІГРІВАТИ (ВІДІГРІТИ) ЗМІЇО (ГАДІЮКУ) ЗА ПАЗУХОЮ. Hodować (wyhodować) żmiję na własnym łonie.
240. ВІДКРИВАТИ (ВІДКРІТИ) АМЕРИКУ. Odkrywać (odkryć) Amerykę.
241. ВІДКРИВАТИ (ВІДКРІТИ) ОЧІ. Oczy się otwierają.
242. ВІДОКРЕМІТИ ЗЕРНА ВІД ПЛЕВЕЛ. Oddzielić (odróżnić) ziarno od plewy (plew).
243. ВІДПРАВНА (ВИХІДНА) ТОЧКА. Punkt wyjścia (wyjściowy).
244. ВІДРИВАТИ КУСОК ВІД (ОД) РОТА. Odejmuwać sobie od ust.
245. ВІДХОДИТИ (ВІДІЙТИ) НА ДРУГИЙ (ЗАДНІЙ і т. ін.) ПЛАН. Schodzić (zejść) na drugi (dalszy) plan.
246. ВІДЧУВАТИ (ВІДЧУТИ) НА ВЛАСНІЙ ШКУРІ. Poznać (doświadczyć) na własnej skórze.
247. ВІДЧУВАТИ НУТРОМ. Czuć przez skórę.
248. ВІДЧУВАТИ (ВІДЧУТИ, ПОЧУТИ і т. ін.) НІОХОМ. Czuć pismo nosem.
249. ВІК ЖИВІЙ, ВІК УЧІСЬ [І ВІК ТРУДІСЬ]. Człowiek uczy się przez całe życie.
250. ВІЛЬНИЙ ПТАХ (ВІЛЬНА ПТАШКА) (порівн. ВІЛЬНИЙ ЯК ПТАХ). Wolny (swobodny) jak ptak (ptaszek).
251. ВІЛЬНИЙ ЯК ВІТЕР. Wolny jak wiatr.
252. ВІН ТАКИЙ РОДИЧ, ЯК ДЕСЯТА ВОДА НА КИСЕЛІ. On taki krewny, jak siódma woda po kisielu.
253. ВІН ХІБА ПЛОТАМ НЕ ВІНЕН. On tylko figurze nie winien.
254. ВІРА ГОРАМИ РҮХАЄ. Wiara góry przenosi.
255. ВІРНА (ВІРНИЙ) ЯК (НАЧЕ) ЛЕБІДКА (ЛЕБІДЬ). Wierny jak gołąb.
256. ВІРНИЙ ЯК ПЕС (СОБАКА). Wierny jak pies.
257. ВІТЕР У ГОЛОВІ [ГРАС (ВІЄ, СВІЩЕ, ПОСВІСТУЄ і т. ін.)]. Mieć wiatr (sieczkę, siano, wodę) w głowie.
258. ВІШАТИ (ВСІХ) СОБАК. Psy wieszać.
259. ВКЛАДАТИ (ВКЛАСТИ) СЕРЦЕ. Wkładać (włożyć) serce (dużo serca).
260. ВЛІТИ В БОЧКУ МЕДУ (В МЕД) ЛОЖКУ ДЬОГТЮ. Łyżka dziegciu w beczce miodu.
261. ВЛУЧАТИ (БІТИ) В [САМУ] ТОЧКУ (ОКО, ДЕСЯТКУ, ЯБЛУЧКО). Trafić w sedno.
262. ВНЕСТІ СВОЮ ЛЕПТУ. Див. ЛЕПТА ВДОВІЦІ.
263. ВОСК В ОВЕЧІЙ ШКУРІ. Wilk w owczej (jagnięcej) skórze.

264. ВÓВКА НÓГИ ГОДÚЮТЬ. Wilka nogi karmią.
265. ВÓВЧИЙ АПЕТÍТ. Wilczy apetyt.
266. ВОДÁ ВСЕ ЗМÍЄ (СПОЛÓЩЕ) [КРÍМ ЛИХО́ГО СЛÓВА].
Wodał krzywdy nie zmyjesz.
267. ВОДÍТИ ЗА НÍС (КÍРПУ). Wodzić za nos.
268. ВОЛОС (ВОЛÓССЯ) СТАЄ ДÍБОМ (ДÚБОМ, ДÚБА). Włosy się stają dęba (jeża) [na głowie].
269. ВОСЕНИ Й ГОРОБЕЦЬ БАГАТИЙ. Jesienią ptactwo nie głoduje.
270. ВПАДА́ТИ (УПАДА́ТИ, БÍТИ) В О́ЧІ (В О́КО, У ВÍЧІ).
Wpaść w oko (oczy).
271. ВРÍЗАТИСЯ (УРÍЗАТИСЯ, ВБÍТИСЯ) В ПÁМ'ЯТЬ. Zapaść w pamięć.
272. ВСЕ ДÓБРЕ, ЩО ДÓБРЕ ЗАКÍНЧУЄТЬСЯ. Wszystko dobre, co się dobrze kończy.
273. ВСТА́ВИТИ СВОÍ ТРИ (П'ЯТЬ) КОПÍЙКИ (КОПÍЙОК).
Wtrącać (dorzucać) swoje trzy grosze.
274. ВСТА́ТИ (УСТА́ТИ) НА ЛÍВУ (НЕ НА ТУ) НÓГУ. Wstać lewą nogą.
275. ВСТРОМÍТИ (УСТРОМÍТИ) НÍЖ У СПÍНУ. Wbić nóż w plecy.
276. ВСТРОМЛЯ́ТИ (УСТРОМЛЯ́ТИ) НОЖА́ В СÉРЦЕ. Wbijać nóż w serce.
277. ВСТРОМЛЯ́ТИ (УСТРОМЛЯ́ТИ, СÚНУТИ) [СВОГО́] НÓСА (НÍС).
Wsadzać (wścibiać, wtykać) nos [w nie swoje sprawy].
278. ВСТРЯ́ЛА (УСТРЯ́ЛА) ЯК СЕРЕДА́ В ТÍЖДЕНЬ. Trafić jak kulą w płot.
279. ВСЯ́КА (УСЯ́КА) ЛИСÍЦЯ СВÍЙ ХВÍСТ ХВА́ЛИТЬ. Każda liszka (pliszka, sroka, sroczka) swój ogonek (ogon) chwali.
280. ВТÉРТИ (УТÉРТИ) НÓСА. Przytrzeć nosa.
281. ВТРАЧА́ТИ (УТРАЧА́ТИ) ГРУНТ ПÍД НОГÁМИ. Stracić (tracić) grunt pod nogami.

Г

282. ГА́НЯТИ (ПОЛЮВА́ТИ i т. ін.) ЗА ДВОМА́ ЗАЙЦЯ́МИ. Dwie sroki (kilka srok) za ogon chwytać (trzymać).
283. ГА́НЯТИ ХИМÉРИ. ДИВ. РОЗВÓДИТИ АНДРО́НИ.
284. ГА́РНА ЯК БОГÍНЯ (А́НГЕЛ, РУСА́ЛОНЬКА). Piękna jak bogini (anioł, Wenus, bóstwo, cherubin) = Piękna jak gwiazda (zorza jasna).

285. ГАРНА ЯК ЗІРОНЬКА (ЗОРЯ, ЗІРНИЦЯ). Див. ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА).
286. ГАРНА (ГОЖА) ЯК РОЖА (МАКІВКА). Див. ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА).
287. ГАРНА ЯК (НАЧЕ) РОСА. Див. ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА).
288. ГАРНА (КРАСИВА) ЯК (НАЧЕ) [ЧЕРВОНА] ЯГІДКА. Див. ГАРНА ЯК БОГІНЯ (АНГЕЛ, РУСАЛОНЬКА).
289. ГАРНИЙ (КРАСИВИЙ) ЯК АПОЛЛОН [МОЛОДИЙ БОГ]. Piękny jak Apollo (młody Bóg) = Piękny jak księżyc [w pełni].
290. ГАРНИЙ ЯК [МОЛОДИЙ] МІСЯЦЬ (МОЛОДИК). Див. ГАРНИЙ (КРАСИВИЙ) ЯК АПОЛЛОН [МОЛОДИЙ БОГ].
291. ГАРНИЙ ЯК ПЕС БАЗАРНИЙ. Pięknyś jak koczokodan.
292. ГАРНІ ГОСТІ ДО ТРЬОХ ДЕНЬ (ДНІВ). Див. РІБА І ГОСТІ ПСУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ ТРИ ДНІ.
293. ГАРЯЧА ГОЛОВА (КРОВ І Т. ІН.). Gorąca głowa = Gorący umysł.
294. ГІРКА ПРАВДА. Gorzka prawda.
295. ГІРКИЙ ЯК ПОЛІН. Gorzki jak piołun.
296. ГЛІДЬ КОНЯ ВІВСОМ, А НЕ БАТОГОМ. Nie poganiaj konia biczem, tylko owsem.
297. ГЛАС ВОПІЮЩОГО (ВОЛАЮЧОГО) В ПУСТІНІ (ПУСТЕ-ЛІ). Głos wołającego na puszczy (pustyni).
298. ГЛИБОКИЙ ЯК ВІЧНІСТЬ (ТАЄМНИЦЯ). Głęboki jak wieczność (tajemnica).
299. ГЛУХА ТИША. Głucha cisza = Głuche milczenie.
300. ГЛУХИЙ ЯК [ОСІКОВИЙ] ПЕНЬ (СТОВП). Głuchy jak pień (słup) = Głuchy jak cietrzew.
301. ГЛУХИЙ ЯК ТЕТЕРЯ. Див. ГЛУХИЙ ЯК [ОСІКОВИЙ] ПЕНЬ (СТОВП).
302. ГНИ ДЕРЕВО, ПОКИ ГНЕТЬСЯ. Za młodu gałązki naginać trzeba, bo kiedy się zrośnie, tedy się już złamie.
303. ГНИ ДЕРЕВО, ПОКИ МОЛОДЕ, УЧИ ДІТЕЙ, ПОКИ МАЛІ. Gnij drzewo gdy młode, ucz dzieci gdy małe.
304. ГНІВ ЛЮДИНУ СУШИТЬ. Gniew człowieka dławi (piękności szkodzi).
305. ГНУТИ (ДЕРТИ, ЗАДИРАТИ) КІРПУ. Див. ЗАДИРАТИ НОСА.
306. ГНУТИ ШИЮ. Zginać kark.
307. ГНУЧКИЙ ЯК ВУЖ (ГАД, ЗМІЯ, ЧОРНА ЯЩІРКА). Chytry (gibki, przebiegły) jak wąż (pstrąg).

308. ГОВОРІТИ (ШЕПТАТИ і т. ін.) В НІС. Mówić przez nos.
309. ГОВОРІТИ ЗАГАДКАМИ. Owijać w bawełnę.
310. ГОВОРІТИ (РОЗПОВІДАТИ, РОЗКАЗУВАТИ, ЧИТАТИ і т. ін.) МОВ (ЯК і т. ін.) ІЗ КНИЖКИ. Mówić (*pot.* gadać itp.) jak z książki.
311. ГОДУВАТИ ЛЯЩАМИ. Wymierzyć policzek.
312. ГО́ЖА ЯК [ГА́РНАЯ] ЛА́НЯ. Piękna jak łania.
313. ГО́ЛИЙ РОЗБО́Ю НЕ БО́ЙТСЯ [МО́КРИЙ ДОЩУ́ НЕ ЛЯКА́ЄТСЯ]. Goły się rozboju nie boi (lęka).
314. ГО́ЛИЙ ЯК БУ́БОН. ДИВ. ГО́ЛИЙ ЯК ТУРЕ́ЦЬКИЙ СВЯ́ТИЙ.
315. ГО́ЛИЙ ЯК ТУРЕ́ЦЬКИЙ СВЯ́ТИЙ (ЯК БУ́БОН). Goły jak święty turecki.
316. ГО́ЛКА У СТІ́ЖОК УПА́ЛА — ПИ́ШІЙ ПРОПА́ЛО. ДИВ. ЩО З ВО́ЗА ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО.
317. ГО́ЛОВА́ НЕ НА ТЕ́, ЩОБ ТІ́ЛЬКИ ША́ПКУ НОСІ́ТИ. Nie po to głowa, by na niej czapkę nosić.
318. ГО́ЛОВА́ ПУ́ХНЕ (РОЗПУ́ХАЄ, РЕ́ПАЄТЬСЯ, РОЗКО́ЛЮЄТЬСЯ, ТРИ́ЩІТЬ). Głowa puchnie.
319. ГО́ЛОВУ ВТРАЧА́ТИ (УТРА́ТИТИ, ГУБІ́ТИ і т. ін.). Stracić głowę.
320. ГО́ЛОД І (ТА) ХО́ЛОД. O głodzie i chłodzie.
321. ГО́ЛОДНИЙ ТА ДУ́РНИЙ — ТО РІ́ДНІ БРА́ТІ. Głodny szalonemu brat.
322. ГО́ЛОДНИЙ ЯК (МОВ, НА́ЧЕ) ВО́ВК (ЯК СТО ВО́ВКІВ; ЗВІ́Р). Głodny jak wilk (cztery wilki; zwierz, zwierze).
323. ГО́ЛОДНИЙ ЯК КУ́РКА В МЛИ́НІ. Głodny (syty) jak młynarska kura.
324. ГО́ЛОДНИЙ ЯК ПЕС (МЕ́ЛЬНИКОВА СОБА́КА, ЦУ́ЦИК, ЧО́РТ). Głodny jak pies [bezpański] (cholera, diabli).
325. ГО́ЛОДНИЙ КУ́РЦІ (ВСЕ) ПРО́СО НА ДУ́МЦІ. Głodnemu [zawsze, ciągle] chleb na myśli.
326. ГО́ЛОДНОМУ Ї́ ВІ́ВСЯ́НИК ДО́БРИЙ (Ї́ ОПЕ́НЬКИ М'Я́СО). Głodnemu chleb spleśniały stanie za specjały.
327. ГО́ЛОДНОМУ КО́ЖНА СТРА́ВА ДО́БРА. Głodnemu wszystko smaczno (smaczne).
328. ГО́ЛОСНИЙ ТО ДЗВІ́НОК. Głośny dzwonek, zła sława.
329. ГО́ЛОТА НЕ БО́ЙТСЯ НІ ДОЩУ́, НІ БОЛО́ТА. Nie straszny nagiemu rozboj.
330. ГО́РА НАРО́ДИЛА МІ́ШУ. Góra urodziła mysz.

331. ГО́РУ БРА́ТИ (ВЗЯ́ТИ). Wziąć górę.
332. ГО́РДА ЯК ПА́ВА (ПА́ВИЧ). Dumny jak paw.
333. ГО́РДИЙ ЯК (МОВ) ОРЕ́Л (СО́КІЛ). Dumny jak orzeł.
334. [АЖ] ГОРІ́ТЬ (КИПІ́ТЬ) У РУКА́Х (ПІД РУКА́МИ). Robota się pali w rękach.
335. ГО́РЩИК ПІЗНАЮ́ТЬ ЗА ЗВУ́КОМ, А ЛЮДІ́НУ ЗА СЛО́-
ВОМ. Wilka po sierści, a człowieka po mowie poznać.
336. ГО́СТРИЙ (О́СТРИЙ) ЯК (МОВ, НА́ЧЕ) БРІ́ТВА (ЛЕ́ЗО,
БРІ́ТВИ). Ostry jak brzytwa (żyłetka).
337. ГО́СТРИТИ (ТО́ЧИТИ) ЗУ́БИ. Ostrzyć sobie zęby.
338. ГРА́МОТИ ВЧІ́ТЬСЯ — ЗАВЖДИ́ ПРИГО́ДИТЬСЯ. Czytanie
i pisanie za majątek stanie.
339. ГРА́ТИ В ЧОТИ́РИ РУКІ́. Grać na cztery ręce.
340. ГРА́ТИ НА НЕ́РВАХ. Grać na nerwach.
341. ГРА́ТИ ПЕ́РШУ СКРІ́ПКУ. Grać pierwsze skrzypce.
342. ГРА́ТИСЯ В КОТА́ І МІ́ШКУ. Bawić się w kotka i myszkę.
343. ГРА́ТИСЯ З ВОГНЕМ. Igrać z ogniem.
344. ГРИ́М ГРИМІ́ТЬ — ХЛІ́Б БУ́ДЕ РОДІ́ТЬ. Grzmot w maju
sprzyja urodzaju.
345. ГРІ́Х СКАЗА́ТИ. Nie ma co mówić (gadać, opowiadać, narzekać).
346. ГРО́ШІ МА́Й, ТА ПРО ЧО́РНИЙ ДЕНЬ ДБА́Й. Oszczędzać
(odkładać) pieniądze na czarną godzinę.
347. ГУ́БИ ЯК КАПІ́ЦІ ВІДДУ́В. Gęba jak kaleta.
348. ГУБІ́ТИ НІ́ТКУ. Zgubić (stracić) nić (wątek).
349. ГУСА́К СВИ́НІ НЕ ТОВА́РИШ. Baran wilkowi nie towarzysz =
Czapka za kapelusz nie stanie.

Д

350. ДА́В БИ ТОБІ́ КРÓВІ З СЕ́РЦЯ ВТО́ЧИТИ. Dałby i skórę
z siebie.
351. ДА́В БОГ ДИТЯ́ТКО, ЯКБІ́ Ж ПЕРШ ТЕЛЯ́ТКО. Łatwiej
o dzieciaka, niż o cielaka.
352. ДА́ВАТИ БУХА́НÁ (СТУСА́НÁ i т. ін.). Dać baty.
353. ДА́ВАТИ (ПІ́ДНО́СИТИ, ОТРИ́МАТИ) [ПЕЧЕ́НОГО]
ГАРБУ́ЗА. Dostać harbuza = Poczęstować czarną polewką =
Posłania kosza grochowin.
354. ДА́ВАТИ ГО́ЛОВУ (РУ́КУ) [НА ВІ́ДРУБ (ВІ́ДСІК i т. ін.)].
Dawać głowę.

355. ДАВА́ТИ (ДА́ТИ) ЗРОЗУМІ́ТИ. Dać do zrozumienia.
356. ДАВА́ТИ (ДА́ТИ) ПРОЧУХА́НКИ (ПРОЧУХА́НА). Sprawić komuś łaźnię.
357. ДАЙ ВАМ, БО́ЖЕ, ЗДОРО́В'Я, АЛЕ́ В МОЇ́ ГРґ́ДИ. Zdrowie twoje w gębę moją.
358. ДАЛЕ́КО ПІ́ТИ. Zająć daleko.
359. ДАЛЕ́КО, ЯК ВІ́Д НІ́НІ ДО ЗА́ВТРА. Daleko jak od piątku do soboty.
360. ДА́МА СЕ́РЦЯ. Dama (pani, wybranka, królowa) serca.
361. ДАНТОВЕ ПЕ́КЛЮ. Dantejskie piekło (sceny).
362. ДА́РОВАНОМУ КОНЕ́ВИ ЗУБІ́В НЕ ЛІ́ЧАТЬ (В ЗУ́БИ НЕ ДІ́ВЛЯТЬСЯ; НЕ ЗАГЛЯ́ДАЮТЬ). Darowanemu koniowi nie zagląda się w zęby.
363. ДА́РУВА́ТИ СВОБО́ДУ. Darować wolność.
364. ДА́ТИ ДРАПА́КА. Dać drapaka (nogę).
365. ДА́ТИ [СОБІ́] РА́ДУ (РА́ДИ). Dać [sobie] radę.
366. ДВА КО́ТІ В ОДНІ́М МІШКУ́ НЕ ВЛЕ́ЖАТЬСЯ. Dwa koguty w jeden wór źle wsadzać (na jednych śmieciach nie zgodzą się).
367. ДВА ХІ́ТРИХ МУ́ДРОГО НЕ ПЕРЕВА́ЖАТЬ. Dwóch chytrych mądrego nie prześcignie.
368. ДВА ЧО́БОТИ — ПА́РА [НА ОДНУ́ НО́ГУ]. Wart Pac pałaca, a pałac Paca.
369. ДВО́ЇТИСЯ В ОЧА́Х. Dwoi się w oczach.
370. ДВОЛІ́КИЙ Я́НУС. Janusowe oblicze.
371. ДЕ Б'Ю́ТЬ — УТІ́КАЙ, ДЕ Ї́ДЯТЬ — ТАМ ПХА́ЙСЯ. Gdzie biją, to uciekać; gdzie dają, to brać.
372. ДЕ БАГА́ТО ПТАШО́К, ТАМ НЕМА́ КОМАШО́К. Gdy wiele ptaków, nie ma robaków.
373. ДЕ ДВО́Є Б'Ю́ТЬСЯ, ТАМ ТРÉТІ́Й КОРИСТА́Є. Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta.
374. ДЕ ДВО́Є, ТАМ РА́ДА, А ДЕ ТРÉТІ́Й, ТАМ ЗРА́ДА. Gdzie dwóch, tam rada, gdzie trzech, tam zdrada.
375. ДЕ ЗЛІ́ДНІ ЗА СТОЛО́М, ТАМ ЗГО́ДА БІ́ЛЯ ПОРО́ГА. Kogo bieda dusi, ten wszystko musi.
376. ДЕ ЛЮ́БОВ У ХА́ТІ, ТАМ ЛЮ́ДИ БАГА́ТІ. Tam gdzie jest miłość, jest też sukces i dostatek.
377. ДЕ НЕЗГО́ДА, ТАМ ЧА́СТО ШКО́ДА. Gdzie niezgoda, tam pewna szkoda.
378. ДЕ ПОПА́ЛО (ПРИПА́ЛО). Gdzie popadło (byle gdzie).

379. ДЕ ПРИЙДЁТЬСЯ. Gdzie przyjdzie (wypadło).
380. ДЕ РОЗУМНОМУ ГОРЕ, ТАМ ДУРНОМУ СМІХ. Gdzie mądremu bieda, to głupiemu śmiech.
381. [ОСЬ] ДЕ (В ЧОМУ, ТУТ і т. ін.) СОБАКА ЗАРІТИЙ (ЗАРІТА). Tu jest pies pogrzebany.
382. ДЕ ТОНКО, ТАМ І РВЁТЬСЯ. Gdzie cienko (krótко), там się rwie.
383. ДЕ ХАЗЯЇН ХОДИТЬ, ТАМ І ЖІТО РОДИТЬ. Nie będziesz dbał, nie będziesz miał.
384. ДЕ ХЛІБ І ВОДА, ТАМ НЕМА́ ГО́ЛОДА. Chleb i woda, nie ma głoda.
385. ДЕ ЧАРКА, ТАМ І СВАРКА. Miecz i czarka zgodna parka.
386. ДЕРЖАТИ (ТРИМАТИ) В РУКАХ (ШОРАХ, ПОВОДАХ). Trzymać (mieć) w rękach (garści).
387. ДЕРТИ (ДРАТИ) ГОРЛО. Drzeć gardło (gębę itp.).
388. ДЕРТИ [ОСТАННІУ] ШКУРУ (ШКІРУ; ПО ТРИ ШКУРИ; ПО СІМ ШКУР). Obdzierać ze skóry.
389. ДЕСЯТА (СЬОМА) ВОДА́ НА КИСЕЛІ́. Dziewiąta (dziesiąta) woda po kisielu.
390. ДЕШЕВА РІБКА — ПОГА́НА (СОЛÉНА) ІОШКА. Za tanie pieniądze psy mięso jedzą.
391. ДЕШЕВИЙ ЯК БОРЩ. Tani jak barszcz.
392. ДЕШЕВО Ї СЕРДЦІТО. Nie zawsze co tanie to złe.
393. ДИВІ́СЬ НА МА́ТИР, А ЖЕНІ́СЬ НА ДО́ЧЦІ. Nie widziałeś matki, nie żeń się z córką.
394. ДИВІ́ТИСЯ (ГЛЯ́НУТИ) ВО́ВКОМ. Patrzeć wilkiem.
395. ДИВІ́ТИСЯ КРИ́ЗЬ РОЖÉВІ ОКУЛЯ́РИ (СКÉЛЬЦЯ, ПРИ́ЗМУ). Patrzeć (widzieć) przez różowe okulary.
396. ДИВІ́ТИСЯ КРИ́ЗЬ ПА́ЛЬЦІ. Patrzeć przez palce.
397. ДИВІ́ТИСЯ, (ВІ́РЯЧИТИСЯ і т. ін.) МОВ (ЯК) БАРА́Н НА НОВІ́ ВОРО́ТА. Gapić się jak cielę (wół) na malowane wrota.
398. ДИВІ́ТИСЯ (ЗАЗІРА́ТИ, ЗАГЛЯДА́ТИ, ГЛЯ́НУТИ і т. ін.) СМÉРТИ (НЕБЕЗПÉЦІ) В О́ЧИ (У ВІ́ЧИ). Zajrzeć (spojrzeć) śmierci w oczy.
399. ДІ́МУ БЕЗ ВОГНІ́О НЕ БУВА́Є (НЕМА́Є). Nie ma dymu bez ognia.
400. ДІ́ХАТИ НЕНА́ВИСТЮ (ВОГНÉМ, ПО́ЛУМ'ЯМ, ЧО́РТОМ і т. ін.). Dyszeć nienawiścią (gniewem, zemstą itp.).
401. ДІ́ВКА ЯК ВЕРБА́: ДЕ ПОСА́ДИШ, ТАМ І ПРИ́ЙМЕТЬСЯ. Dziewczyna jak i wierzba — gdzie posadzisz, tam się przyjmie.

402. ДІВКОЮ — КАЛІНА, ЖІНКОЮ — ЯЛІНА. Przed ślubem aniołek, po ślubie diabełek.
403. ДІВОЧИЙ ВІК — ЯК МАКІВ ЦВІТ. Panieńska uroda jak bystra woda.
404. ДІВОЧІ СЛЬОЗИ — ЯК ВЕСНЯНИЙ ДОЩ. Deszcz ranny i płacz panny — oba krótkotrwałe.
405. ДІЗНАЄШСЯ (УЗНАЄШ), ЧИМ КРОПИВА ПАХНЕ. Nauczę cię po kościele gwizdać.
406. ДІЛИТИ ШКУРУ НЕВБІТОГО ВЕДМЕДЯ. Dzielić skórę na niedźwiedziu.
407. ДІЛО МАЙСТРА ВЕЛИЧАЄ. Fach mistrza lubi.
408. ДІСТАТИ ПО ЗУБАХ. Dostać baty.
409. ДІЯТИ НА НЕРВИ. Działać na nerwy.
410. ДЛЯ ВІДУ. Dla pozoru (zachować pozory).
411. ДЛЯ ГОДІТЬСЯ. Dla zasady.
412. ДЛЯ ДОБРОГО ДРУГА Й ВОЛА З ПЛЮГА. Dla dobrego przyjaciela każda rzecz bagatela.
413. ДМЕТЬСЯ ЯК ЖАБА В БОЛІТІ. Jak kogut na swoim podwórku.
414. ДМУХАТИ В КАШУ. Dmuchać w kaszę.
415. ДО БОЛЮ. Do bólu.
416. ДО ВІКУ. Do końca życia.
417. ДО ВПАДУ (УПАДУ). Do upadłego.
418. ДО ВПОДОБИ. Do smaku.
419. ДО ГРОБОВОЇ (СЎДНОЇ) ДОШКИ. Do grobowej deski.
420. ДО ГРОБУ. Do [samego] grobu (poza grobem; zza grobu).
421. ДО ДІЛА (ДО РЕЧІ). A propos.
422. ДО ЗАРІЗУ. Na gwałt.
423. ДО ЗНОСУ. Do granic możliwości.
424. [УСЄ] ДО ЙОТИ. Co do joty.
425. ДО КРАЮ. Do skraju.
426. ДО КУПИ. Do kupy.
427. ДО ЛАДУ. W zgodzie z.
428. ДО ЛИЦЯ. Do twarzy.
429. ДО [САМОЇ] МОГІЛИ. Див. ДО ГРОБУ.
430. ДО НЕСТЯМИ. Do szaleństwa.
431. [УСІ] ДО ОДНОГО. Wszyscy (wszystkie) co do jednego.
432. ДО ОДУРУ. Do zwariowania (ogłupienia).
433. ДО ОСТАНКУ. Do ostatka.
434. ДО ОСТАННЬОГО. Do kresu wytrzymałości.

435. ДО ПОРІ́. Do czasu.
436. ДО ПУТТЯ́. Jak należy (jak (po)trzeba).
437. ДО САМИ́Х КІСТО́К. Do [szpiku] kości.
438. ДО СЛІЗ. Do łez.
439. ДО СЛОВА́ — КРІПІ́СЬ, А ДА́ВШИ СЛОВА́ — ДЕРЖІ́СЬ.
Słowo raz dane ma być dotrzymane.
440. ДО СМАКУ́. Do smaku.
441. ДО СМЕ́РТИ. Na śmierć.
442. ДО СМІ́ШНОГО. Aż do śmieszności.
443. ДО СНАГІ́. Do cna.
444. ДО СУ́ДНОГО ДНЯ́. Do sądnego dnia.
445. ДО ЦУ́РКИ (ЦУ́РИ, ЦУ́РОЧКИ) [БІ́ТИ, НІ́ЩИТИ]. Do reszty (szczętu).
446. ДО ЧАСУ́. Див. ДО ПОРІ́.
447. ДО́БРА ЖІ́НКА — ЩА́СТЯ, А ЛИХА́ — ТРЯ́СЦЯ. Dobra żona to wielkie błogosławieństwo, zła żona to wielkie przekleństwo.
448. ДО́БРА ЛО́ЖКА ДО ОБІ́ДУ [А ПООБІ́ДАВШИ, ТО Ї ПІ́Д ЛА́ВУ; А ПІ́СЛЯ ОБІ́ДУ НЕ ТРЕ́БА]. Do obiadu łyżka droższa.
449. ДО́БРЕ ДІ́ЛО ДАЛÉКО РОЗХО́ДИТЬСЯ, А ЛИХÉ ЩЕ Ї ДА́ЛІ. Kłamstwo zdąży obiec pół świata, zanim prawda włoży buty.
450. ДО́БРЕ ТАМ ЖИВЕ́ТЬСЯ, ДЕ ГУРТО́М СІ́СТЬСЯ Ї ОРЕ́ТЬСЯ. Gdzie zgoda, tam siła.
451. ДО́БРИЙ СУСІ́Д — НАЙКРА́ЩИЙ РО́ДИЧ. Sąsiad dobry za brata stoi.
452. ДО́БРИЙ ЯК ПÉРЕЦЬ (ПОЛІ́Н, ХРІ́Н (З ХРІ́НОМ БО́РЩ), СОБА́КА, ДІ́ДЬКО). Miły (dobry) jak sól w oku (pieprz na języku; włos w potrawie; chrzan z wódką; chrzan z czosnkiem).
453. ДО́БРИЙ ЯК ХЛІ́Б М'Я́КИЙ (БУ́ЛКА З МЕ́ДОМ (МА́СЛОМ); З МА́СЛОМ ХЛІ́Б; ПИРІ́Г ІЗ СІ́РОМ; ГУСТА́ СМЕТА́НА; СА́ЛО i т. ін.). Dobry jak chleb (masło).
454. ДО́ВГА ЯК СОБА́ЧА ПІ́СНЯ. Długa jak loretańska litania.
455. ДО́ВГИЙ ЯЗЫ́К. Długi język (jęzor).
456. ДО́ВГИЙ ЯК ВІ́ЧНІСТЬ. Długi jak wieczność (wiek).
457. ДО́ВГИЙ ЯК ГОЛО́ДНЕ ЛІ́ТО. Długi jak dzień bez chleba (jak post).
458. ДОГО́РІ ДРІ́ГОМ (ДНÓМ). Przewrócić do góry nogami.
459. ДО́ЛЯ (ФОРТУ́НА) УСМІ́ХАЄТЬСЯ. Los się uśmiecha.
460. ДОПІ́КАТИ (ДОШКУ́ЛЯТИ, ДІ́ЙМАТИ i т. ін.) ДО ЖИВО́ГО (ДО ЖИВІ́Х ПЕЧІНО́К, ДО (ЖИВО́ГО) СЕ́РЦЯ i т. ін.). Do-piec do żywego.

461. ДОРОГО (ДОРОГОЮ ЦІНОЮ) ЗАПЛАТИТИ. Zapłacić wysoką cenę.
462. ДОРОГО ЯК ЗА РІДНУ МАМУ. Drogie jak cynamon.
463. ДОТИ ВЕДЕТЬСЯ, ДОКИ НЕ ПЕРЕВЕДЕТЬСЯ. Wiedzie się, wiedzie, aż cię nareszcie zwiedzie.
464. ДОХОДИТИ (ДІЙТИ) [ДО] ЛАДУ. Dojść do ładu.
465. ДРУЖБА ДРУЖБОЮ, А СЛУЖБА СЛУЖБОЮ. Družba družbą, a służba służbą.
466. ДРУЗІ ПІЗНАЮТЬСЯ В БІДІ. Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie.
467. ДУРЕНЬ ДУМКОЮ БАГАТІЄ [А ЗЛІДНЕМ ЖИВЄ]. Dureń myślą się bogaci, a niedolą żyje.
468. ДУРЕНЬ І В МАКІТРИ МАКОГОНА ЗЛОМИТЬ. Za głupotę trzeba słono płacić.
469. ДУРНІЙ, АЖ СВІТИТЬСЯ. Див. НІ (АНИ) ДО САКА НІ (АНИ) ДО БОВТА.
470. ДУРНІЙ, АЛЄ ДУЖИЙ. Głupi ale zdrów.
471. ДУРНІЙ І В КИСВІ (В АПТЕЦІ) НЕ КУПИТЬ РОЗУМУ. Głupi i w aptece rozumu nie kupi.
472. ДУРНІЙ І ХАТУ СПАЛИТЬ, ТАК ВОГНЄВІ РАД. Durny i chatę spali, tak ogniowi rad.
473. ДУРНІЙ РОЗУМНОГО НЕ ЛЮБИТЬ, А П'ЯНИЙ — ТВЕРЄЗОГО. Głupi mądrego, a pijany trzeźwego nie zrozumie.
474. ДУРНІЙ ЯК БОВТ. Głupi jak but [z lewej nogi].
475. ДУРНІЙ ЯК ГУЦУЛ. Głupi jak chachoł małorosyjski.
476. [АЖ] ДУХ (ПОДИХ) ЗАБИЛО. Zapiera dech w piersiach.
477. ДУХ ЧАСУ. Duch czasu.
478. ДУША В П'ЯТИ (П'ЯТКИ) ТІКАЄ (УТЕКЛА; ОПУСКАЄТЬСЯ; ХОВАЄТЬСЯ і т. ін.). Dusza uciekła w pięty.
479. ДУШЕЮ І ТІЛОМ. Duszą i ciałem.
480. ДЯКУВАТИ БОГОВІ (БОГУ, ГОСПОДОВІ, ГОСПОДЕВІ). Dziękować Bogu.

Є

481. ЄГІПЕТСЬКА ТЬМА. Egipskie ciemności.
482. Є КВАС, ТА НЕ ДЛЯ ВАС. Див. НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНИЦЯ.
483. Є МОЛОКО, БУДЕ І ГОРНЯТКО. Див. АБІ ЛЮДИ, А ПІП БУДЕ.

484. Є САЛО, ТА НЕ ДЛЯ КОТА. ДИВ. НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНИЦЯ.

Ж

485. ЖВА́ВИЙ ЯК РАК НА ГРЕ́БЛІ. Zgrabny jak w jadalni kundel.
486. ЖДА́ТИ (ЧЕКА́ТИ, ВИГЛЯ́ДАТИ, СПОДИВА́ТИСЯ) З МО́РЯ ПОГО́ДИ. Czekać na Godota.
487. ЖИВИ́ ДЛЯ ЛЮДЕ́Й, ПОЖИВУ́ТЬ І ЛЮ́ДИ ДЛЯ ТЕ́БЕ. Kto żyje z ludźmi, to i ludzie z nim.
488. ЖИВИ́ ПРО́СТО, ПРОЖИВЕ́Ш РО́КІВ ЗО СТО. Żyj prosto — przeżyjesz lat sto.
489. ЖИВУ́ТЬ МІЖ СОБО́Ю, ЯК РІ́БА З ВОДО́Ю. Być za pan brat.
490. ЖИ́ТИ (СИ́ДІТИ) НА ВІ́РУ. Żyć na wiarę.
491. ЖИ́ТИ (ПОСТА́ВИТИ і т. ін.) НА ШИРО́КУ НО́ГУ. Żyć na wysokiej stopie.
492. ЖИ́ТИ НАДІ́ЙСЯ, А ВМИРА́ТИ ГОТУ́ЙСЯ. Pamiętaj o śmierci.
493. ЖИ́ТИ ОДНІ́М (СЬОГО́ДНІШНІМ) ДНЕМ. Żyć dniem dzisiejszym.
494. ЖІ́НКА ЛЕДА́ЩО — У ХА́ТІ НЕ НА́ЩО. Gdzie zła żona — tam piekło w domu.
495. ЖІ́НКА НЕ ЧО́БИТ: З НОГІ́ НЕ СКІ́НЕШ. Żona nie gęśle, pograwszy, nie powiesz na ścianie.
496. ЖІ́НКА ЧОЛОВІ́КОВІ — ПО́ДРУГА, А НЕ ПРИСЛУ́ГА. Dobra żona — mężowi korona.

З

497. З БА́БОЮ Ї БІ́ДІ КІ́НЦЯ НЕ УРВА́ТИ. Z babą czart nie poradzi.
498. З БО́ГОМ. Z bogiem.
499. З ВЕЛІ́КОЇ ХМА́РИ МАЛІ́Й ДОЩ БУВА́Є. Z dużej (wielkiej) chmury mały deszcz.
500. З ВЕРХО́М. ДИВ. ПО [СА́МІ] ВІ́НЦЯ.
501. З ВИСО́ТІ ПТАШІ́НОГО ЛЕ́ТУ (ПОЛЬО́ТУ). Z lotu ptaka.
502. З (ВІ́Д) ГОЛОВІ́ ДО П'Я́Т (ДО НІ́Г). Od stóp do głów.
503. З ГЛУХІ́М ДО РА́ДИ. Trudno głuchemu radzić.
504. З ГОДИ́НИ НА ГОДИ́НУ. Z godziny na godzinę.
505. З ГО́ЛОГО ЯК ЗІ́ СВЯТО́ГО, НЕ ВІ́ЗЬМЕШ НІ́ЧО́ГО. ДИВ. ГО́ЛИЙ РОЗБ́ОЮ НЕ БО́ІТСЯ [МО́КРИЙ ДОЩ́У НЕ ЛЯКА́ЄТСЯ].

506. З ДАВНІХ-ДАВЕН. Z [od] dawien dawna.
507. З ДІДА-ПРАДІДА. Див. ЗВІКУ-ПРÁВІКУ.
508. З ДОБРОЇ (ПО ДОБРІЙ) ВОЛІ. Zrobić z dobrej woli.
509. З ДОЩУ ТА ПІД РІННВУ. Trafić (wpadać) z deszczu pod rynnę.
510. З ЖІРУ. Z dostatku (dobrobytu) = Od nadmiaru (przepychu, luksusu).
511. З (ІЗ) ЗАПÁЛОМ (НАТХНЕННЯМ). Z zapалем (natchnieniem, entuzjazmem, pasją).
512. З (ІЗ) ЗАПЕ́КЛІСТЮ. Z zaciętością (zawziętością).
513. З ІНТЕРЕСОМ. Z zainteresowaniem.
514. З ІНШОГО ТІСТА. Z innej gliny.
515. З КОЛІСКИ (ПЕЛЮШОК, ПУП'ЯНКА). Od kolebki (niemowlęctwa, dziecka, małego).
516. З [БОЖОЇ] ЛАСКИ. Z bożej łaski.
517. З ЛИХВОЮ (З ЛІШКОМ). Z nawiązką (hakiem).
518. З ЛІТАМИ. Z wiekiem.
519. З МА́ХУ. Od ręki = Od razu.
520. З МУ́ХИ СЛОНА РОБИ́ТИ. Robić z igły widły.
521. З НАЛЬО́ТУ. 1. Z rozpędu (w rozpędzie). 2. Z miejsca.
522. З НАСКО́КУ. W педzie (biegu) = Z całym педом.
523. З (ВІД) НЕХО́ЧУ. Bez chęci (z niechęcią).
524. З НУЛІ́А. Od zera.
525. З ОГЛЯ́ДКОЮ (ОГЛЯ́ДОМ). Z rozwaгą (rozsądkiem).
526. З ОДНО́ГО ТІСТА. (Być ulepionym) Z tej samej gliny.
527. З ОСТРАХОМ. Z obawą.
528. З О́СУДОМ. Z wyrzutem.
529. З [ВЕЛІ́КОЮ] ОХО́ТОЮ. Z chęcią (przyjemnością).
530. З (ІЗ) ПА́НОМ ВОДИ́СЬ І НА ВСІ БО́КІ ДИВІ́СЬ. Pańska łaska na pstrym koniu jeździ.
531. З (ІЗ) ПА́НОМ ДРУЖІ́, А ЗА ПА́ЗУХОЮ КА́МІНЬ ДЕРЖІ́. Див. [ТРИМА́ТИ] КА́МІНЬ ЗА ПА́ЗУХОЮ.
532. З (ІЗ) ПА́НСЬКИМ СВОГО́ ЯЗИКА́ НЕ РІВНЯ́Й, БО ЯК ДОВ́ГИЙ, ТО ПРИТНУ́ТЬ, А ЯК КОРО́ТКИЙ — ВІ́ТЯГНУ́ТЬ. Nie wychodź przed szereg.
533. З (ІЗ) ПЕРВО́ВІКУ. Див. ЗВІ́КУ-ПРÁВІКУ.
534. З ПЕРЕДІ́ХОМ (ПЕРЕДІ́ШКОЮ). Nabrać tchu (oddechu; łapiąc oddech).
535. З (ВІД, ОД) ПЕРЕЛІ́АКУ. Ze strachu (przerażenia).
536. З (ВІД, ОД) ПЕРЕПІ́ОЮ. Z przepicia (po przepiciu).

537. З (ВІД, ОД) ПЕРЕСТРАХУ. Див. З (ВІД, ОД) ПЕРЕЛЯКУ.
538. З ПОГЛЯДУ. Ze względu = Z punktu widzenia = Pod kątem widzenia = W świetle.
539. З ПОРОГА. Od progu = Z miejsca.
540. З ПОТРЕБИ. Z konieczności (obowiązku).
541. З ПРЕДКА. Див. ЗВІКУ-ПРАВИКУ.
542. З РОЗКРИТИМИ ОБІЙМАМИ. Z otwartymi ramionami.
543. З РОКУ В РІК. Z roku na rok.
544. З СЕРЦЕМ. Ze złością (irytacją).
545. З СЕРЦЯ. W gniewie (uniesieniu, złości).
546. З СОЛОМИ ЗОЛОТІ НИТКІ ПРЯСТИ. Praca z ochotą przerabia słomę w złoto.
547. З ТОЧКИ ЗОРУ. Див. З ПОГЛЯДУ.
548. З ТРУДОМ. Z trudem (wysiłkiem).
549. З УСІХ СИЛ (З УСІЄЇ СИЛИ). Ze wszystkich sił.
550. З ХОЛОДКОМ. Od niechcenia = Bez entuzjazmu.
551. З ЧАСОМ. Z czasem = Z biegiem lat.
552. ЗА БЕЗЦІНЬ (БЕЗЦІН). Za bezcen.
553. ЗА ДУРНОЮ ГОЛОВОЮ І НОГАМ НЕМА СПОКОЮ. Jak głowa głupia, to i nogom źle.
554. ЗА МОЇ ЖИТО, ТА МЕНЕ Й ПОБІТО. Za moje żyto jeszcze mnie obito.
555. ЗА ОБІДВІ ЩОКІ УМИНАТИ (УПЛИТАТИ і т. ін.). Див. АЖ ЗА (ПОЗА) ВУХАМИ (УШАМИ) ЛЯЦІТЬ.
556. ЗА ОДНОГО БІТОГО ДВОХ НЕБІТИХ ДАЮТЬ [ТА Й ТО НЕ БЕРУТЬ]. Za jednego bitego dwóch niebitych dają.
557. ЗА ОДНОГО ВИННОГО СТО НЕВІННИХ ГИНЕ. Przy winnym i niewinnemu się dostanie.
558. ЗА ПАНИБРАТА. Być za pan brat.
559. ЗА СОНЦЯ. W dzień (za dnia).
560. ЗА СПАСІБІ. [Jedynie] Za Bóg zapłać.
561. ЗА СПІНОЮ. Za plecami.
562. ЗА ЦАРЯ ГОРОХА (ПАНЬКА, ТИМКА, ХМЕЛЯ). Za (czasów) króla Ćwieczka.
563. ЗАБЛУКАНА (ЗАБЛУДЛА) ВІВЦЯ. Zbłąkana owieczka.
564. ЗАВАРИТИ КАШУ (ПІВО, ХАЛІПУ). Narobić bigosu.
565. ЗАВДАВАТИ ПЕРЦЮ. Dać pieprzu (bobu).
566. ЗАВ'ЯЗ ЯК СОБАКА У ТІНУ. Див. УПАСТИ (УСКОЧИТИ) [В БІДУ], ЯК КІРКА В БОРЩ.

567. ЗАГІ́НУВ ЯК ШВЕД ПІД ПОЛТА́ВОЮ. Słuch o nim przepadł (zaginął).
568. ЗАГНАТИ (ЗАГАНЯ́ТИ) В (ТІСНІ́Й, ГЛУХІ́Й) КУТ. Przyciskać (przypierać) do muru.
569. ЗАГОЇ́ТЬСЯ (ЗАЖИВЕ́, ПРИСО́ХНЕ) ЯК (МОВ, НА́ЧЕ і т. ін.) НА СОБА́ЦІ. Goi się jak na psie.
570. ЗАДИРА́ТИ (ЗАДРА́ТИ) НО́СА (НІС, КІ́РПУ, ГО́ЛОВУ). Zadzierać nosa.
571. ЗАКОН — ДІШЛО: КУДІ́ ПОВЕ́РНЕШ, ТУДІ́ Й ВІ́ЙШЛО. Na to jest prawo, żeby było lewo.
572. ЗАКОН Є ЗАКОН. Twarde prawo, ale prawo.
573. [ДУ́РНЯМ] ЗАКОН НЕ ПИСА́НИЙ. Na głupotę nie ma lekarstwa (rady).
574. ЗАКОН ЯК ПАВУ́ТИНА: ДЖМІ́ЛЬ ПРОСКО́ЧИТЬ, А МУ́ХА ЗАПЛУ́ТАЄТЬСЯ. Prawa, są równe jako pajęczyna: wróbel się przebiję, a na muchę wina.
575. ЗАКРИВА́ТИ (ЗАКРИ́ТИ) РО́ТА (РОТ). Zamknąć (zatkać) usta (gębę, buzię).
576. ЗАКРУ́ЧУВАТИ (ПІДКРУ́ЧУВАТИ і под.) ГА́ЙКУ. Przykręcać śrubę (śruby).
577. ЗАЛИВА́ТИ ЗА КО́МІР. Nie wylewać za kołnierz.
578. ЗАЛИВА́ТИСЯ (ОБЛИВА́ТИСЯ, ОБСИПА́ТИСЯ, ЗАЛІ́ТИСЯ, ОБЛІ́ТИСЯ, ОБСІ́ПАТИСЯ) ГІРКІ́МИ (ГАРЯ́ЧИМИ, БУ́ЙНИМИ) СЛІ́ЗМИ (СЛЮ́ЗАМИ). Tonać we łzach.
579. ЗАЛІ́ТИ СА́ЛА ЗА (ПО́ЗА) ШКУ́РУ. Zalać sadła za skórę.
580. ЗАЛІ́ШИТИ (ЗОСТА́ВИТИ) В ДУ́РНЯХ (ДУ́РНЕМ). Zrobić durnia (idiotę).
581. ЗАМІ́ЛЮВАТИ О́ЧІ. Mydlić oczy.
582. ЗА́МІЖ І́ТИ НЕ НА РІ́К, А НА ЦІ́ЛИЙ ВІ́К. Za mąż idziesz nie na rok, ale na cały wiek (życie).
583. ЗАНЕПА́ДАТИ (ЗАНЕПА́СТИ, ПА́ДАТИ, УПА́СТИ і т. ін.) ДУ́ХОМ. Upadać (upaść) na ducha.
584. ЗАОРА́ТИ (ЗАРІ́ТИ) НО́СОМ. Zaryć nosem.
585. ЗАРО́БЛЕНА КОПІ́ЙКА КРА́ЩЕ КРА́ДЕНОГО КАРБОВА́НЦЯ. Lepszy grosz zarobiony niż dwa darowane.
586. ЗАСНУ́ТИ НАВІ́КИ (ДОВІ́КУ, ВІ́ЧНИМ СНОМ). Zasnąć na wieki.
587. ЗАСТА́В ДУ́РНЯ БО́ГУ МОЛІ́ТИСЯ, ТО ВІ́Н І ЛО́БА РОЗІ́Б'Є. Co głupiemu po rozumie, kiedy go użyć nie umie.

588. ЗАЧАРОВАНЕ КО́ЛО. Błędne koło.
589. ЗАЧИНЯ́ТИ (ЗАЧИНІ́ТИ) ДВÉРІ. Zamknąć drzwi.
590. ЗБИВА́ТИСЯ (СХО́ДИТИ) НА МАНИ́ВЦІ́. Schodzić na manowce (na marne, na psy, na złą, śliską drogę).
591. ЗБИРА́ТИСЯ В КУЛА́К. Brać się (wziąć się) w garść.
592. ЗБІ́ТИ З ПА́НТЕЛІ́ЙКУ. Zbić z pantaląku (tropu).
593. ЗБІ́ТИ НА КВАСНЕ́ ЯБЛУ́КО. Zbić (sprać, stłuc) na kwaśne jabłko.
594. ЗБІ́ТИ ПІ́ХУ. Zrzucić pychę z serca.
595. ЗВІ́КУ-ЗРО́ДУ. ДИВ. ЗВІ́КУ-ПРА́ВІКУ.
596. ЗВІ́КУ-ПРА́ВІКУ. Od wieków = Od prawieków = Z dziada pradziada.
597. ЗВОРО́ТНИЙ БІ́К МЕДА́ЛІ. Odwrotna (druga) strona medalu.
598. ЗЃАЯНО́ГО ЧА́СУ Й КОНЕ́М НЕ ДОЖЕНЕ́Ш. Czas utracony nigdy się nie wróci.
599. ЗГО́ДА БУДУ́Є, А НЕЗГО́ДА РУЙНУ́Є. Zgoda buduje, niezgoda rujnuje.
600. ЗЕМЛ́Я ГОРІ́ТЬ ПІ́Д НОЃАМИ. Grunt pali się pod nogami (stopami).
601. ЗЕМЛ́Я ОБИ́ТОВА́НА. Ziemia obiecana.
602. ЗÉ́РЕНЦЕ́ ДО ЗÉ́РЕНЦ́Я (ЗЕРНÓ́ ДО ЗÉ́РНОЧКА́), ТА БУ́ДЕ МІ́РНИЦ́Я (МІ́РОЧКА́). Ziarko do ziarka (ziarnko do ziarnka) i będzie miarka.
603. ЗИМА́ БЕЗ СНІ́ГУ — ЛІ́ТО БЕЗ ХЛІ́БА. Zima bez śniegu — lato bez zboża.
604. ЗИМА́ СПИ́ТАЄ́, ДЕ ЛІ́ТО БУЛÓ́. Jesień tego nie zrodzi, czego wiosna nie zasiała.
605. ЗИМÓВЕ СО́НЦЕ — Я́К УДО́ВИНЕ СÉ́РЦЕ. Zimowe słońce — jak serce wdowie.
606. ЗИМО́Ю СО́НЦЕ СВІ́ТИТЬ, ТА НЕ ГРІ́Є. Zimą słońce świeci, lecz nie grzeje.
607. ЗІ́ (З, ЗО́) ЗЛА́ (ЗЛО́СТІ). Ze (w) złości = W porywie gniewu.
608. ЗІ́ (ІЗ) СМАКО́М. Ze smakiem (z wyczuciem) = Z rozkoszą (zadowoleniem, radością).
609. ЗІ́ (ЗО́) СНУ́. Na wół obudzony (rozbudzony, wybudzony, przebudzony).
610. ЗІ́ СПОКІ́ЙНИМ (З ЧІ́СТИМ, З Я́СНИМ) СУМЛІ́ННЯМ. Z czystym (ze spokojnym) sumieniem.
611. ЗІ́ (З) СТОРО́НІ́. Z boku = Z zewnątrz.

612. ЗІГНУТИ (СКРУТИТИ) У БАРАНЯЧИЙ РІГ. Zapędzić w kozi róg.
613. ЗІЙТИ З РІВНОЇ ДОРОГИ. Zejść na śliską (złą) drogę.
614. ЗІЙТИ (ПЕРЕВЕСТИСЯ) НА ПСИ. Zejść (schodzić) na psy.
615. ЗЛА ЖОНА ЗВЕДЕ ЧОЛОВІКА З УМА. Zła żona — cierniowa korona.
616. ЗЛА КОМПА́НІЯ — ЩО ВУГІ́ЛЯ: ЯК НЕ ВПЕЧЕ́, ТАК ЗАМА́ЖЕ. Złe towarzystwo, na złe wychodzi.
617. ЗЛИЙ ЯК КРОПИВА́. Zły jak giez (*pot.* osa, chrzan, lichy, *posp.* cholera).
618. ЗЛИЙ (ЛИХИ́Й i т. ін.) ЯК (МОВ, НЕМО́В i т. ін.) СОБА́КА. Zły jak pies.
619. ЗЛО́ДІЄВИ ПОТУРА́ТИ — ВСЕ ОДНО́ ЩО КРА́СТИ. Pobłażać złodziejowi — to samo, co kraść.
620. ЗМИ́ТАТИ (ЗМЕСТИ́, СТИРА́ТИ, СТÉРТИ) З ЛИЦЬЯ́ ЗЕМЛІ́. Znieść (zetrzeć) z oblicza ziemi (z powierzchni).
621. ЗМИ́ШАТИ ЙОГО́ [РІВНО́] З БОЛО́ТОМ. Zmieszać (mieszać) z błotem.
622. ЗМО́КНУТИ (ПРОМО́КНУТИ) ДО НІ́ТКИ. Zmoknąć (przemoknąć) do suchej nitki.
623. ЗНА́ЄШ — КАЖИ́, НЕ ЗНА́ЄШ — МОВЧІ́. Jeśli nie masz co powiedzieć, to lepiej nie mów nic.
624. ЗНА́Й ЧОБО́ТЯР СВОЕ́ ПРА́ВИЛО, А В ЗАКРІ́ЙНИКИ НЕ ЛІЗЬ. Niech każdy swego kopyta pilnuje.
625. ЗНА́ЙСЯ КІНЬ З КОНЕ́М, А ВІЛ З ВОЛО́М. Koń niech z koniem ciągnie, a wół z wołem.
626. ЗНА́ТИ (ПОКАЗА́ТИ), ДЕ РА́КИ ЗИМУ́ЮТЬ. Pokazać, gdzie raki zimują.
627. ЗНА́ТИ ЯК СВО́І (СВОІ́Х) П'Я́ТЬ ПА́ЛЬЦІВ. Mieć coś w małym palcu.
628. ЗНАХО́ДИТИ (ЗНАЙТИ́) СПІ́ЛЬНУ МО́ВУ. Znajdować (znaleźć) wspólny język.
629. ЗНА́ЮТЬ СУСІ́ДИ, ЩО Ї́СТЬ БАГА́Ч НА ОБІ́ДИ. Wiedzą sąsiedzi, jak kto siedzi.
630. ЗНИКА́ТИ З ОЧЕ́Й. Zginać (zniknąć) z oczu.
631. ЗОЛОТА́ (ЩІ́РА) ДУША́ (СЕР́ЦЕ). Złoty człowiek.
632. ЗОЛОТА́ МОЛОДЬ. Złota młodzież.
633. ЗОЛОТА́ ОСІ́НЬ. Złota [polska] jesień.
634. ЗОЛОТА́ РУКА́. Złota rączka.

635. ЗОЛОТА́ СЕРЕДИ́НА. Złoty środek.
 636. ЗОЛОТЕ́ ВЕСІ́ЛЛЯ. Złote wesele (gody).
 637. ЗОЛОТЕ́ РУ́НО. Złote runo.
 638. ЗОЛОТЕ́ СЕР́ЦЕ. Mieć złote serce.
 639. ЗОЛОТИ́Й (СРІ́БНИЙ) МОЛОТО́К І ЗАЛІ́ЗНИ ДВЕРІ
 ПРОБИ́ВАЄ. Złoty klucz wszystkie drzwi otwiera.
 640. З-ПІ́Д ЗЕМЛІ́ (ПІ́Д ЗЕМЛЕ́Ю) ВИДИРА́ТИ (ВИРИВА́ТИ,
 ДОБУВА́ТИ і т. ін.). Zdobyć (wytrzasnąć, wydostać) spod ziemi.
 641. З-ПІ́Д ЛО́БА ДИВИ́ТИСЯ (ПОГЛЯ́ДАТИ). Patrzyć spode łba.
 642. З-ПІ́Д ПА́ЛИЦІ (ПА́ЛКИ). Pod batem.
 643. ЗРІ́ВНЯТИ (ЗМІ́ШАТИ) ІЗ ЗЕМЛЕ́Ю. Zrównać z ziemią.
 644. ЗРО́БИТИ ДЛЯ́ ГОДИ́ТЬСЯ. [Zrobić] Dla formy (pro forma).
 645. ЗРО́БИТИ ЛА́СКУ. Robić łaskę.
 646. ЗРО́БИТИ ЛЮДИ́НУ. Zrobić człowieka.
 647. ЗУ́БИ З'Ї́СТИ (ПРО́ЇСТИ). Zjeść zęby.

I

648. І В ЛИХУ́ ГОДИ́НУ НЕ КІ́ДАЙ ДРУЖИ́НУ. ДИВ. ЖІ́НКА НЕ
 ЧОБІ́Т: З НОГІ́ НЕ СКІ́НЕШ.
 649. І В РУКА́Х БУЛО́, ТА КРИ́ЗЬ ПА́ЛЬЦІ ПШЛО́. Wszystko mu
 przez palce przecieka.
 650. І ВДЕНЬ І ВНОЧІ́. Dniem i nocą.
 651. І ВІ́Д ВІ́ТАРЯ́ ВІ́ДСТУПІ́В. I od ołtarza się rozchodzą.
 652. І ВОВКІ́ СІ́ТИ І ВІ́ВЦІ ЦІ́ЛІ. I wilk syty i owca cała.
 653. І ЗА ДО́БРОЇ́ ГОДИ́НИ ЧЕКА́Й ЛИХО́Ї ДНІ́НИ. Czasu
 szczęścia, bój się nieszczęścia.
 654. І ЗЛО́ДИЙ БО́ГУ МО́ЛИТЬСЯ, А ЧОРТ ЙО́ГО МОЛІ́ТВУ
 ХАПА́Є. ДИВ. А́НГЕЛЬСЬКИЙ (Я́НГОЛЬСЬКИЙ) ГОЛОСО́К,
 А (ТА) ЧО́РТОВА ДУ́МКА.
 655. І КО́ЗИ СІ́ТИ, І СІ́НО ЦІ́ЛЕ. ДИВ. І ВОВКІ́ СІ́ТИ І ВІ́ВЦІ
 ЦІ́ЛІ.
 656. І МУ́ХИ НЕ ЗОБІ́ДИТЬ (НЕ СКРІ́ВДИТЬ). Muchy by nie
 skrzywdził.
 657. І ПА́ЛЬЦЕМ НЕ ТОРКА́ТИ (ЗАЧПІ́АТИ, ЗАЧЕПІ́ТИ,
 ЗАЙМА́ТИ, ЗАЙНЯ́ТИ і т. ін.). Nie tknąć (trącić) palcem.
 658. І ШВЕ́ЦЬ, І ЖНЕ́ЦЬ, І НА ДУ́ДІ (В ДУДУ́) ГРЕ́ЦЬ. I do tańca,
 i do rózańca.
 659. ІСРИХО́НСЬКА ТРУБА́. Trąby jerychońskie ≠ Trąba jerychońska.

660. ІЄРИХОНСЬКІ М҃УРИ (СТІНИ). Mury Jerycha.
661. ІЗ КУТКА́ В КУТО́К ХОДИ́ТИ (ТИНЯ́ТИСЯ і т. ін.). Łazić (thuc się, wałęsać się itp.) z kąta w kąt.
662. ІЗ СУСІДОМ ДРУЖИ, А ТИН ГОРОДИ́. Z sąsiadem dobrze żyć na odległość.
663. ІЗ ЧУЖО́ГО ВО́ЗА ХОЧ СЕ́РЕД КАЛЮ́ЖИ ВСТАВА́Й. Z cudzego konia i wśród błota zsiadaj.
664. ІРО́НІЯ ДО́ЛІ. Ironia losu.
665. І́СТИННА (СВЯТА́, СУ́ЩА, ЧІ́СТА, ЧИСТІ́СІНЬКА, ЩІ́РА) ПРА́ВДА. Święta prawda.
666. І́ТІ (СТУПА́ТИ, ПРОХО́ДИТИ і т. ін.) [НО́ГА] В НО́ГУ. Dotrzymać kroku.
667. І́ТІ (ПІ́ТІ, ВЕСТІ́, ПОВЕСТІ́, СТАВА́ТИ, СТА́ТИ і т. ін.) ДО ШЛЮ́БУ. Див. БРА́ТИ (УЗЯ́ТИ, ПРИЙМА́ТИ, ПРИЙНЯ́ТИ і т. ін.) ШЛЮ́Б.
668. І́ТІ (ПІ́ТІ, ПУСТІ́ТИ, ХОДИ́ТИ і т. ін.) З ТОРБА́МИ (З ТО́РБОЮ) [ПО СВІ́ТУ]. Pójść (póścić) z torbami.
669. І́ТІ НА БАГНЕ́ТИ. Iść (ruszyć, uderzyć itp.) na bagnety.
670. І́ТІ (ПІ́ТІ) НА ДНО́. Iść (pójść) na dno.
671. І́ТІ (ПІ́ТІ) НА РУ́КУ. Iść (pójść) na rękę.
672. І́ТІ (ПІ́ТІ) НАЗУ́СТРІЧ. Див. І́ТІ (ПІ́ТІ) НА РУ́КУ.
673. І́ТІ (ПІ́ТІ) НАПРО́ЛОМ. Iść przebojem.
674. І́ТІ (ПІ́ТІ, ПОДА́ТИ і т. ін.) У ВІ́ДСТА́ВКУ. Pójść w odstawkę.

І

675. Ї́Ж ПИРІ́Г З ГРИБА́МИ, ДЕРЖІ́ ЯЗЫ́К ЗА ЗУБА́МИ. Jest to cnota nad cnotami trzymać język za zębami.
676. Ї́СТЬ ЯК ІРЖА́ ЗАЛІ́ЗО. Zżera jak rdza żelazo.
677. Ї́ХАТИ ЗА́ЙЦЕМ. Jechać na gapę.

К

678. КА́ЗАВ ПА́Н КОЖУ́Х ДАМ, ТА ТЕ́ПЛЕ ЙО́ГО СЛÓВО. Obiecał pan kozuch, ciepłe słowa jego.
679. КА́ЗКА ПРО БІ́ЛОГО (СОЛО́М'ЯНОГО, РЯБÓГО) БИЧКА́. Bajka o żelaznym wilku.
680. КА́ІНОВА ПЕЧА́ТЬ (КЛЕЙМО́, ТАВРО́). Kainowe piętno (znamię).

681. КАЛАМУ́ТИТИ ВО́ДУ [В КРИНІ́ЦІ]. Mącić wodę.
682. КА́МЕНЯ НА КА́МЕНІ НЕ ЛИША́ТИ (НЕ ЛИШІ́ТИ, НЕ ЗАЛИШІ́ТИ, НЕ ЗОСТА́ВИТИ i т. ін.). Kamienia na kamieniu nie zostawić.
683. КА́МІНЬ З (ІЗ) СЕ́РЦЯ СКОТІ́ВСЯ. Kamień (ciężar) spadł z serca.
684. [ТРИМА́ТИ] КА́МІНЬ ЗА ПА́ЗУХОЮ. Chować (mieć, trzymać) [węża] w zanadru.
685. КВАСНЕ́ ЯК ДЗЕР. Kwaśny jak barszcz (cerwatka).
686. [ВИ́ДАТИ] КЕ́САРЕВО КЕ́САРЮ, А БО́ЖЕ БО́ГОВІ. Oddać cesarzowi, co cesarskie, a Bogu, co boskie.
687. КИ́ДАТИ БОЛО́ТОМ. Obrzucać błotem.
688. КИ́ДАТИ (КИ́НУТИ) КА́МІНЬ (КА́МЕНЯ, КА́МЕНЕМ). Rzucac kamieniem.
689. КИ́ДАТИ (КИ́НУТИ) РУКАВІ́ЧКУ (РУКАВІ́ЦЮ). Rzucić rękawicę.
690. КІ́НЬ ВОЛО́ВИ (ВОЛУ́) НЕ ТОВА́РИШ. Див. ГУСА́К СВИНІ́ НЕ ТОВА́РИШ.
691. КІ́СТКІ (КІ́СТОЧКІ) ПЕРЕМИВА́ТИ (ПЕРЕТИРА́ТИ). Nie pozostawiać (zostawiać) suchej nitki.
692. КІ́СТКОЮ СТА́ТИ (ЗАСТРЯ́ТИ) У ГО́РЛІ. Stanąć kością (ością) w gardle.
693. КЛА́СТИ (ПОКЛА́СТИ, ПРИБИРА́ТИ, ПРИБРА́ТИ) ДО СВОЄ́Ї КИШЕ́НІ (СОБІ́ В КИШЕ́НІЮ). Brać (zabierać, chować, inkasować) pieniądze do (własnej) kieszeni.
694. КЛЮВА́ТИ НО́СОМ. Głowa się kiwa.
695. КОБІ́ БОЛО́ТО, А ЧОРТІ́ БУ́ДУТЬ. Див.: АБІ́ ЛЮ́ДИ, А ПІП БУ́ДЕ.
696. КО́ВАНІЙ НА ВСІ́ ЧОТИ́РИ (ОБІ́ДВІ) НОГІ́ (КОПІ́ТА). Kuty na cztery nogi.
697. КОВТА́ТИ СЛЮ́ЗИ. Łykać łzy.
698. КОГО́ БІ́ДА ВЧЕ́ПИТЬСЯ ЗРА́НКУ, ТОГО́ ДЕ́РЖИТЬСЯ АЖ ДО ОСТА́НКУ. Komu bieda z ranku, to i do ustanku.
699. КОГО́ БІ́ДА ВЧЕ́ПИТЬСЯ, ТОГО́ ТРИМА́ЄТЬСЯ Ї́ РУКА́МИ, Ї́ НОГА́МИ. Jak się bieda uczepi, to jej kijem nie odpędzisz.
700. КО́ЖЕН СОБА́КА ГА́ВКАЄ, АЛЕ НЕ КО́ЖЕН КУСА́ЄТЬСЯ. Nie każdy ąsa, co wąsami trząsa.
701. КО́ЖНА ГОЛОВА́ ПО-СВОЄ́МУ КИВА́. Co głowa, to rozum.
702. КО́ЖНА ЖА́БА СВОЄ́ БОЛО́ТО ХВА́ЛИТЬ. Każda pliszka swój ogonek chwali.

703. КО́ЖНА ПТІ́ЦЯ ЗНА́ЙДЕ СВОГО́ ГРІ́ЦЯ. Każda Kasia (Rózia) trafi na swojego Jasia (Józia).
704. КО́ЖНИЙ (КО́ЖЕН) КУПЕ́ЦЬ СВІ́Й ТОВА́Р ХВА́ЛИТЬ. Każdy kupiec swój towar chwali.
705. КО́ЖНИЙ (КО́ЖЕН) НА ТИ́М СВІ́ТІ БУ́ДЕ МА́ТИ СВОЮ́ КА́РУ. Kara złego nie minie.
706. КО́ЖНИЙ (КО́ЖЕН) ПРО СВОЮ́ БІД́У, А МІРО́ШНИК — ПРО ВО́ДУ. Tak to bywa na tym biednym świecie, że każdy o swojej biedzie plecie.
707. КО́ЖНОМУ СВО́Я БІДА́ В ГОЛОВІ́. Każdemu своя бєда w głowie.
708. КО́ЗА З ВО́ВКОМ ТЯ́ГАЛАСЬ, ТА ТІ́ЛЬКИ ШКУ́РА ЗОСТА́ЛАСЬ. Jak kozie pomagali, to jej ogon urwali.
709. КО́ЗЕЛ ВІДП́УЩЕННЯ (ОФІ́РНІЙ). Kozioł ofiarny.
710. КО́ЗЛА́ БІ́ЙСЯ СПЕ́РЕДУ, КО́НЯ — ЗЗА́ДУ, А ЛИХУ́ ЛЮДИ́НУ — З ОБО́Х БОКІ́В. Kozła strzeż się z przodu, konia z tyłu, a złego człowieka z każdej strony.
711. КО́ЛЕСО ЩА́СТЯ (ФОРТУ́НІ). Fortuna kołem się toczy.
712. КО́ЛІ БІДА́, НЕ ЙДИ́ ДО ЖИДА́, А ЙДИ́ ДО СУСІ́ДА. Kiedy бєда, do sąsiada.
713. КО́ЛІ БОГ РО́ЗУМУ НЕ ДАВ, ТАК РУКА́МИ НЕ РОЗМІ́РКОВУ́Й. Bozia rozumu nie dał.
714. КО́ЛІ ГРО́ШІ ГОВО́РЯТЬ, ТОДІ́ ПРА́ВДА МО́ВЧИТЬ. Gdy pieniądz mówi (przemawia), to prawda milczy.
715. КО́ЛІ КВІ́ТЕНЬ З ВОДО́Ю, ТО ТРА́ВЕНЬ З ТРАВО́Ю. Kwiecień, gdy deszczem plecie, maj, wystroi w kwiecie.
716. КО́ЛІ НЕМА́ ГА́РНОГО КО́ЗАКА́, ТАК ПІ́ДЕШ І ЗА ПЕНЬКА́. Gdy nie mamy co kochamy, trzeba kochać, to co mamy.
717. КО́ЛІ ПРИ́ЙДЕТЬСЯ. Gdy (kiedy) wypadnie = Kiedy się da.
718. КО́ЛІ ТЕ́ПЛИЙ І МО́КРИЙ МА́Й, ТО РОСТЕ́ ЖІ́ТО, НА́ЧЕ ГА́Й. Jak burze w maju częste, to snopki w żniwach gęste.
719. КО́ЛІ ТИ КРИ́ВДА, ЙДИ́ ДО ПА́НА БО́ГА НА СКА́РГУ. Komu krzywda, ustąp.
720. КО́ЛОС НА ГЛІ́ННЯНИХ НО́ГАХ. Kolos na glinianych nogach.
721. КО́МАР НО́СА НЕ ПІ́ДТО́ЧИТЬ. [Taki uczony, że] Mucha nie siada.
722. КО́МУ́ ЯК БОЛО́ТО, А МЕНІ́ ЯК ЗО́ЛОТО. Див. ЛЮБÓВ ЗЛА — ПОЛЮ́БИШ І КО́ЗЛА́.
723. КО́МУ́ — ЯК МАРА́, ЙОМУ́ — ЯК ЗОРЯ́. Див. ЛЮБÓВ ЗЛА — ПОЛЮ́БИШ І КО́ЗЛА́.

724. КОНЯ КУЮТЬ, А ЖАБА НОГУ ПІДСТАВЛЯЄ. Konia kuja,
(a) żaba nogę podstawia.
725. КОНЯЧА ДОЗА. Końska dawka.
726. КОПАТИ ЯМУ (МОГІЛУ). Kopać [pod kimś] dołki.
727. КОПІЙКА КАРБОВАНЕЦЬ БЕРЕЖЕ. Oszczędza się na małym.
728. КОПІЙКИ [ЗЛАМАНОЇ, МІДНОЇ, ЩЕРБАТОЇ] (ШЕЛЯГА)
НЕМА (НЕМАЄ, НЕ БУЛО) ЗА ДУШЕЮ. Być bez grosza (nie
mieć grosza) przy duszy.
729. КОРІНЬ НАУКИ ГІРКИЙ, А ПЛІД СМАЧНИЙ. Korzeń nauki
gorzki, lecz owoc słodki.
730. КОРОВА У ДВОРІ, ТО Ї ХАРЧ НА СТОЛІ. Dobra krowa
chłopa dzień chowa.
731. КОРОТКА (КУРЯЧА) ПАМ'ЯТЬ. Krótka (kurza, dziurawa)
pamięć.
732. КОТРУ ВІВЦІО ВОВК НАЗНАЧИВ, ТУ МУСИТЬ І З'ІСТИ.
Owca ozioniona za wilkiem do łasa bieży.
733. КРАДЕНИМ ДОБРОМ БАГАТИЙ НЕ БУДЕШ. Cudzym
kosztem się nie wzbogacisz.
734. КРАЄМ (КРАЄЧКОМ) ВУХА. Słuchać jednym uchem.
735. КРАПЛЯ В МОРІ. Kropla w morzu.
736. КРАПЛЯ КАМІНЬ ТОЧИТЬ. Kropla draży kamień (skały).
737. КРАСНА ПАВА ПЕРОМ, А ЛЮДИНА ЗНАННЯМ. Pawia
zdobi ogon, człowieka dobre imię (wiedza).
738. КРАСТИ НЕ ПРЯСТИ: СПІНА НЕ БОЛІТЬ. Kraść — to nie
prząść: grzbiet od tego nie boli.
739. КРАЩЕ ВМЕРТИ СТОЯЧИ, НІЖ ЖІТИ НА КОЛІНАХ.
Lepiej umrzeć na stojąco, niż żyć na kolanach.
740. КРАЩЕ ГОРЕ ПЕРЕНЕСІ, А В БОРГ НЕ ПРОСІ. Lepiej być
biednym, niż żyć w długach.
741. КРАЩЕ З РОЗУМНИМ ЗАГУБИТЬ, ЧИМ З ДУРНЕМ
ЗНАЙТИ. Lepiej z mądrym zgubić, niż z głupim znaleźć.
742. КРАЩЕ НА ВОЛІ НА ГІЛЦІ, НІЖ У НЕВОЛІ В ЗОЛОТІЙ
КЛІТЦІ. Złota niewola gorsza od zwykłej swobody.
743. КРАЩЕ ПІЗНО, НІЖ НІКОЛИ. Lepiej późno niż nigdy (niż
wcale).
744. КРАЩЕ СОЛОМ'ЯНА ЗГОДА, ЯК ЗОЛОТА ЗВАДА. Lepsza
słomiana zgoda niż złoty proces.
745. КРІЗЬ ВІКІ. Przez wieki.
746. КРОВ З МОЛОКОМ. Krew z mlekiem.

747. КРОВ [ЛЮДСЬКА́] НЕ ВОДА́ (НЕ ВОДИ́ЦЯ) [ПРОЛИВА́ТИ НЕ ГОДИ́ТЬСЯ]. Krew nie woda.
748. КРОВ ПСУВА́ТИ (КРО́ВІ ПОПСУВА́ТИ). Psuć krew.
749. КРОК ЗА КРО́КОМ. Krok za krokiem (krok po kroku).
750. КРУТИ́ТИ ГО́ЛОВУ. Stracić głowę.
751. КРУТИ́ТИ НО́СОМ. Kręcić nosem.
752. КУДИ́ ГО́ЛКА, ТУДИ́ Й НИ́ТКА [КУДИ́ ЧОЛОВІ́К, ТУДИ́ Й ЖІ́НКА]. I jaja bez niego nie zje.
753. КУДИ́ ОРЛІ́ ЛІТА́ЮТЬ, ТУДИ́ СОРО́КИ НЕ ПУСКА́ЮТЬ [Дем.]. Див. ГУСА́К СВИ́НІ НЕ ТОВА́РИШ.
754. КУДИ́ ПОПА́ЛО. Gdzie (jak, co itp.) popadnie.
755. КУДИ́ ПРИЙДЕ́ТЬСЯ. Gdzie (dokąd) wypadnie = Jak wyjdzie.
756. КУДИ́ СЛІ́Д. Gdzie należy.
757. КУЙ ЗАЛІ́ЗО, ПО́КИ (КОЛІ́) [ВОНО́] ГАРЯ́ЧЕ. Kuj żelazo, póki gorące.
758. [ТАКЕ́, ЩО́ Й] КУ́ПИ НЕ ДЕРЖИ́ТЬСЯ. Kupy się nie trzyma.
759. КУПІ́В ЙОМУ́ ДІ́РКУ З ОБА́РІ́НКА. Dziurka z obwarzanka.
760. КУПУВА́ТИ КОТА́ В МІШКУ́. Kupować kota w worku.
761. КУ́РЯМ (КУ́РЦІ, ЛЮ́ДЯМ) НА СМІ́Х. Koń by się uśmiał.
762. КУ́ХАР З ГО́ЛОДУ НЕ ВМРЕ́. Kucharz z głodu nie umrze.

Л

763. ЛА́ДЯТЬ ЯК СОБА́КА З КІ́ШКОЮ. Żyć jak pies z kotem.
764. ЛА́МАНОГО ГРОША́ (ВІ́ЙДЕНОГО ЯЙЦЯ́) НЕ ВА́РТИЙ. Nie wart złamanego grosza.
765. ЛАМА́ТИ [СОБІ́] ГО́ЛОВУ. Łamać sobie głowę.
766. ЛАМА́ТИ СПИСІ́Й. Kruszyć kopie.
767. ЛАМА́ТИ [СОБІ́] ЯЗЫ́К (ЯЗЫ́КА). Łamać sobie język.
768. ЛАСІ́Й ШМАТО́К (ШМАТО́ЧОК, КУСО́К, КУСО́ЧОК). Łakomy kasek.
769. ЛАСКА́ВЕ ТЕЛЯ́ТКО ДВІ́ МА́ТКИ ССЕ́. Pokorne cielę dwie matki ssie.
770. ЛА́СТИВКА ДЕНЬ ПОЧИНА́Є, А СОЛОВЕ́Й ЙОГО́ КИНЧА́Є. Jaskółka dzień zwiastuje, a słowik wieczerzę szykuje.
771. ЛА́СТИВКИ НІ́ЗЬКО ЛІТА́ЮТЬ — ДОЩ О́БИЦЯ́ЮТЬ. Kiedy się jaskółka zniża, deszcz się do nas zbliża.
772. ЛЕБЕДИ́НА ПІ́СНЯ. Łabędzi śpiew.
773. ЛЕ́ВОВА ЧА́СТКА (ПА́ЙКА). Lwia część.

774. ЛЕ́ДВЕ ДИ́ХАТИ. Ledwie (ledwo) dyszeć.
775. ЛЕ́ДВЕ (ЛЕДЬ, НАСИ́ЛУ) ТЯГТИ (ВОЛОЧИ́ТИ) НО́ГИ. Ledwo powlóczyć nogami.
776. ЛЕЖА́ТИ НА СЕ́РЦИ (НА ДУШІ́). Leży na sercu.
777. ЛЕ́ПТА ВДОВИ́ЦИ = ВНЕ́СТИ СВОЮ́ ЛЕ́ПТУ. Wdowi grosz.
778. ЛІ́ПНУТИ ЯК МУ́ХИ (БДЖО́ЛИ) ДО МЕ́ДУ. Lgnąć jak mucha do miodu.
779. ЛІ́ТИ ВО́ДУ. Lać wodę.
780. ЛІ́ТИ (ГНА́ТИ) ВО́ДУ НА [ЧІ́ЙСЬ] МЛИ́Н. Woda na [czyjś] młyn.
781. ЛИ́ХА ГОДИ́НА НЕ́СЕ (ПРИ́НЕСЛА́, ПРИ́ВОЛОКЛА́). Licho przyniosło (nadało) = Diabli nadali.
782. ЛИ́ХИМ (ЗЛИ́М) О́КОМ [ПОГЛЯ́ДАТИ, ДИ́ВИТИ́СЯ i т. ін.]. Patrzeć krzywym (złym) okiem.
783. ЛИ́ХИЙ (НЕ́ЧИ́СТИЙ, ДІ́ДЬКО) ПОПУ́ТАВ. Diabeł podkusił.
784. ЛИ́ЦЕ (ЛИ́ЦЕМ) В ЛИ́ЦЕ. Twarz (twarzą) w twarz.
785. ЛІ́НИВИЙ ДВІ́ЧИ РО́БИТЬ, А СКУ́ПІЙ ДВА́ РАЗІ́ ПЛА́ТИТЬ. (Chytry) Skąpy dwa razy traci.
786. ЛІ́НИВОМУ ЗАВЖДИ́ СВЯ́ТО. Leniwemu zawsze święto.
787. ЛІ́ПШЕ (КРА́ЩЕ) ВЕСЬ ВІ́К ДІ́ВУВА́ТИ, ЯК З НЕ́ЛЮБО́М ПРОЖИ́ВА́ТИ. Lepiej być samemu, niż z byle kim.
788. ЛІ́ПШЕ СВОЄ́ ЛА́ТАНЕ, НІ́Ж ЧУ́ЖЕ ХВА́ТАНЕ. Див. ЛІ́ПШЕ СВОЄ́ МАЛÉ, НІ́Ж ЧУ́ЖЕ ВЕЛІ́КЕ.
789. ЛІ́ПШЕ СВОЄ́ МАЛÉ, НІ́Ж ЧУ́ЖЕ ВЕЛІ́КЕ. Lepiej ze swoimi płakać, niż z obcymi skakać.
790. ЛІ́ТО ЗБИРА́Є, А ЗИ́МА З'І́ДАЄ. Za lata zbieraj na zimę.
791. ЛІ́ТОМ НО́ГОЮ, А В ЗИ́МІ РУКО́Ю. Co latem nogą kopniesz, to zimą ręką chopniesz.
792. ЛОВИ́ТИ (ВПИ́МА́ТИ) НА ГА́РЯЧОМУ. Złapać (schwytać) na gorącym uczynku.
793. ЛОВИ́ТИ (ПИ́МА́ТИ) НА СЛÓВІ. Łapać za słowa (słówka).
794. ЛОВИ́ТИСЯ (ПОПА́ДАТИ, ПОТРА́ПЛЯ́ТИ, УПИ́МА́ТИСЯ, ПИ́МА́ТИСЯ i т. д.) НА ГА́ЧОК. Rójsć na lep.
795. ЛО́ЖКА ДЬО́ГТЮ [В БО́ЧЦІ МЕ́ДУ]. Łyżka (kropla) dziegciu [w beczce miodu].
796. ЛО́МИ́ТИСЯ (ВЛО́МИ́ТИСЯ) У ВІ́ДЧІ́НЕНІ (ВІ́ДКРІ́ТИ) ДВÉРІ. Wyważać otwarte drzwi.
797. ЛУ́ЧШЕ СВОІ́ ВО́ШІ БІ́ТИ, НІ́Ж ЧУ́ЖІ ГРО́ШІ ЧІ́СЛИТИ. Див. ЛІ́ПШЕ СВОЄ́ МАЛÉ, НІ́Ж ЧУ́ЖЕ ВЕЛІ́КЕ.

798. ЛЮБÓВ ЗЛА — ПОЛЮ́БИШ І КОЗЛА́. Zakochanemu i koza Diana.
799. ЛЮ́ДИ ДО́БРОЇ ВО́ЛІ. Ludzie dobrej woli.
800. ЛЮ́ДИНА НЕ НА́ВЧЕНА, ЩО СОКІ́РА НЕ ТО́ЧЕНА. Ciemny jak tabaka (w rogu).
801. ЛЮ́ДЯМ ТАКЕ́, ЯК ПОСТІ́Л, А МЕНІ́ ТАКЕ́, ЯК СО́КІЛ. Див. ЛЮБÓВ ЗЛА — ПОЛЮ́БИШ І КОЗЛА́.
802. ЛЮ́ДЯМ ЯК ПОВІ́ТКА, МЕНІ́ ЯК КВІ́ТКА. Див. ЛЮБÓВ ЗЛА — ПОЛЮ́БИШ І КОЗЛА́.

М

803. МА́Є БО́ГА НА ЯЗИ́ЦІ, А ДІ́ДЬКА НА ЗУБА́Х. Див. А́НГЕЛЬСЬКИЙ (Я́НГОЛЬСЬКИЙ) ГОЛОСО́К, А (ТА) ЧО́РТОВА ДУ́МКА.
804. МА́Є КИШКІ В ГОЛОВІ́, А В СР... — РО́ЗУМ! Mieć kielbie we łbie.
805. МАЛÉНЬКА ПРА́ЦЯ КРА́ЩА ЗА ВЕЛІ́КЕ БЕЗДІ́ЛЛЯ. Lepszy jeden czyn niż tysiąc planów.
806. МАЛІ́ ДІ́ТИ — МАЛІ́Й КЛО́ПІТ, А ПІ́ДРОСТУ́ТЬ — БУ́ДЕ ВЕЛІ́КИЙ. Małe dzieci — mały kłopot, duże dzieci — duży kłopot.
807. МА́ННА НЕБÉСНА (З НЕ́БА). Manna niebieska (z nieba).
808. МА́РТ НЕВІ́РЕН: ТО СМІ́ЄТЬСЯ, ТО ПЛÁЧЕ. W marcu jak w garncu.
809. МА́ТИ ГЛА́ДИТЬ ПО ШÉРСТІ, А МА́ЧУХА ПРÓТИ ШÉРСТІ. U swojej matki każdy gładki.
810. МА́ТИ ГОЛОВУ́ НА ПЛЕЧА́Х (НА КА́РКУ). Mieć głowę na karku.
811. МА́ТИ МУ́ХИ В НО́СІ. Mieć muchy w nosie.
812. МА́ТИ НЮ́Х. Mieć [dobrego] nosa.
813. МА́ТИ ОЛІ́Ю (ЛІ́Й, СМА́ЛЕЦЬ і т. ін.) В ГОЛОВІ́. Mieć olej w głowie.
814. [НЕ] МА́ТИ ПОНЯ́ТТЯ (УЯ́ВЛЕННЯ). Nie mieć zielonego pojęcia.
815. МАХНУ́ТИ (МАХА́ТИ) РУКО́Ю. Machnąć ręką.
816. МЁ́ЛЕ ЯЗЫКО́М ЯК ПЕС ХВОСТО́М. Pleść trzy po trzy.
817. МЁ́РТВА БУ́КВА. Martwa litera (prawa).
818. МЁ́РТВА ТІ́ША. Cicho (cisza) jak makiem zasiał (siał).

819. МЕРТВА ТОЧКА. Martwy punkt.
820. МЕРТВІЙ СЕЗОН. Ogórkowy sezon.
821. МЕТАТИ (РОЗКИДАТИ, РОЗСИПАТИ і т. ін.) БІСЕР (ПЕРЛИ) СВІНЯМ (ПЕРЕД СВІНЯМИ). Rzucac perły przed wieprze.
822. МЕТАТИ ГРОМИ І (ТА) БЛІСКАВКИ. Rzucac (ciskać) gromy.
823. МИ РОДИЧИ: ВАШІ СОБАКИ ЇЛИ, А НАШІ НА ВАШИХ ЧЕРЕЗ ТИН ГАВКАЛИ. Taka z nas rodzina, jak siódma woda po kisielu.
824. МІЛЬНА БУЛЬБАШКА. Bańka mydlana.
825. МИНУВ СПАС — ДЕРЖИ КОЖУХА ПРО ЗАПАС. Na Spasa boćki do cieplic, a baki do lasa.
826. МІША НЕ ПРОЛІЗЕ (НЕ ПРОСКОЧИТЬ, НЕ ПРОБІЖІТЬ). Mysz się nie prześliznie (nie przecisnie, nie przemknie).
827. МІЖ ЯКИЙ НАРІД ПОПАДЕШ, ТОГО Й ШАПКУ НАДИВАЙ. Kiedy wejdiesz między wrony, musisz krakać tak jak one.
828. МІНЯТИ ЯК (МОВ і т. ін.) РУКАВИЧКИ. Zmieniać jak rękawiczki.
829. МІСЬКЕ ТЕЛЯТКО МУДРІШЕ, НІЖ СІЛЬСЬКЕ ДИТЯТКО. Mądrzejsza w mieście świnią, jak na wsi gospodynia.
830. МІЦНИЙ ЯК ДУБ. Silny (chłop) jak dąb.
831. МОВ (ЯК) БАРАН НА НОВІ ВОРОТА ДИВІТИСЯ (ВІРЯЧИТИСЯ і т. ін.). Gapić się (patrzeć) jak cielę (wół) na malowane wrota.
832. МОВ ЛІЗЕНЬ ЗЛИЗАВ. Przepaść (ulotnić się, zniknąć) jak kamfora.
833. МОВ (ЯК, НАЧЕ) СОННА МУХА. [Ruchawy] Jak mucha w smole.
834. МОВА БУЛА РАНІШЕ (ВЖЕ). Była mowa.
835. МОВА ЙДЕ (ЙШЛА, МОВИТЬСЯ, МОВИЛАСЬ і т. ін.). Jest mowa.
836. МОВИВШИ СЛОВО, ТРІБА БУТИ ПАНОМ ЙОГО. Bądź panem swego słowa.
837. МОВЧАТИ ЯК РІБА. Milczeć jak głaz (kamień, grób, zaklęty).
838. МОЖНА ПІЗНАТИ З МОВИ, ХТО ЯКОЇ ГОЛОВИ. Poznaj po słowie, co kto ma w głowie.
839. МОЛОДІСТЬ — ПТАШКОЮ, СТАРІСТЬ — ЧЕРЕПАШКОЮ. Starość nie radość, młodość nie wieczność (śmierć nie wesele).
840. МОЛОКО [МАТЕРИНЕ] НЕ ОБСОХЛО [НА ГУБАХ]. Mieć mleko pod nosem.

841. МОЛО́ТИ ЯЗЫКО́М. Mleć (trzepać) językiem (ozorem).
 842. МО́КРА РОБО́ТА (СПРА́ВА). Mokra robota.
 843. МО́РЕ ПО КОЛІ́НА (ПО КОЛІ́НО). Morze do kolan.
 844. МОРО́З БЕРЕ́. Bierze mróz (przymrozek itp.).
 845. МУ́ДРІЙ ГОЛОВІ́ ДОСИТЬ ДВА-ТРИ СЛОВА́. Mądrej głowie dość dwie słowie.
 846. МУЖ ТА ЖОНА́ — ОДНА́ САТАНА́. Mąż i żona — kruk i wrona.
 847. МУ́РОМ СТОЯ́ТИ (СТА́ТИ). Stać (stanać) murem.
 848. [ЯКА́СЬ] МУ́ХА ВКУСИ́ЛА. Mucha (osa) ugryzła.
 849. МУ́ХИ НЕ ЗОБИ́ДИТЬ (НЕ СКРИ́ВДИТЬ). Muchy nie skrzywdzi.

Н

850. НА БАРА́НИ ХОДИ́ТИ. Wziąć (brać, nieść itp.) na barana.
 851. НА БЕЗРІ́Б'І́ І РАК РІ́БА. Na bezrybiu i rak ryba.
 852. НА БІ́ТІЙ ДОРО́ЗІ ТРАВА́ НЕ РОСТЕ́. Na bitej drodze trawa nie rośnie.
 853. [ЯК] НА БІДУ́ (НА ГО́РЕ). [Jak] Na nieszczęście.
 854. НА БІК. Na stronę.
 855. НА БЛА́ГО. Dla dobra.
 856. НА БО́ЦІ. Po stronie.
 857. НА ВАГУ́ ЗО́ЛОТА. Na wagę złota.
 858. НА ВЕРБІ́ ГРУ́ШІ [А НА ОСІ́ЦІ КИСЛИ́ЦІ; А НА СОСНІ́ ЯБЛУКА́]. Obiecywać gruszki na wierzbie.
 859. НА ВИДА́ННІ. Див. НА ПОРІ́.
 860. НА ВІ́КИ [ВІ́ЧНІ]. Na wieki [wieków].
 861. НА ВІ́ТЕР ГОВОРІ́ТИ (КИ́ДАТИ СЛОВА́ і т. ін.). Rzucąć słowa na wiatr.
 862. НА ВОЛОСІ́НКУ (ВОЛОСІ́НУ). O [mały] włos.
 863. НА ВСЕ́ ГО́РЛО. Na całe gardło.
 864. НА ВСІ́ ЗАСТА́ВКИ. Див. НА ВСЕ́ ГО́РЛО.
 865. НА ВСЯ́КУ ХВО́РИСТЬ ЗІ́ЛЛЯ РОСТЕ́. Lekarz leczy — natura uzdrawia.
 866. НА ГНИ́ЛІЙ (КО́ЖНИЙ) ТОВА́Р Є СЛІ́ПІЙ (СВІ́Й) ПОКУПЕ́ЦЬ. Див. НАЙДЕ́ТЬСЯ КУПЕ́ЦЬ І НА ДІ́РЯВИЙ ГОРНЕ́ЦЬ.
 867. НА ГОРО́ДІ БУЗИ́НА, А В КІ́ЄВІ ДЯ́ДЬКО. Co ma piernik do wiatraka.

868. НА ДВА ФРО́НТИ. Na dwa fronty.
869. НА ДО́БРІЙ ЗЕМЛІ́ ЩО НЕ ПОСІ́ЄШ, ТЕ Ї́ ВРО́ДИТЬ.
Na dobrej roli i chude ziarno zejdzie.
870. НА (В (У)) ЖА́РТ. Na żarty (żart).
871. НА ЗА́ЗДРИТЬ. Nad podziw.
872. НА ЗАКУ́СКУ. Na deser = Na dodatek = W dodatku.
873. НА ЗБІ́ТКИ. Na złość.
874. НА ЗГА́ДКУ. Na pamiątkę (dla pamięci).
875. НА ЗЛО́ДІЄВІ́ Ї́ ЩА́ПКА ГОРІ́ТЬ. Na złodzieju czapka gore.
876. НА ЗЛО́ДІІВ ТАКО́Ж ПОМО́Р НАХО́ДИТЬ. Nie każdy złodziej ma szczęście.
877. НА КО́ЖНОМУ КРО́ЦІ. Na każdym kroku.
878. НА КОПІ́ЙКУ = НІ́ (А́НІ) НА КОПІ́ЙКУ. Za grosz.
879. НА КО́РЕНІ. Na pnju.
880. НА КРАСИ́ВУ ЖІ́НКУ ГА́РНО ДИВІ́ТИСЯ, А З РОЗУ́МНОЮ
— ГА́РНО ЖІ́ТИ. Na ładną kobietę miło patrzeć, a z mądrą dobrze żyć.
881. НА КУ́ЛАЧКА́Х. Na pięści.
882. НА КШТА́ЛТ. Na kształt.
883. [ХО́ДИТИ, ПІ́ТІ] НА ЛІ́ВО. Na lewo.
884. НА ЛО́БИ НАПІ́САНО. Mieć wypisane na czole (twarzy).
885. НА ЛО́НІ АВРА́АМОВОМУ. [Pójść (udać się, przenieść się) na] Łono Abrahama (Abrahamowe).
886. НА ЛЮ́ДЯХ. Przy ludziach.
887. НА НОВІ́Й РІ́К ПРИБА́ВИЛО́СЬ ДНЯ́ НА ЗА́ЯЧИЙ СКИ́К.
Na Nowy Rok przybywa dnia na barani skok.
888. НА НО́СІ. Za pasem = Na karku = U progu = Tuż tuż.
889. НА О́КО. Na oko = Z grubsza.
890. НА ОЧА́Х. Na oczach = W mgnieniu oka.
891. НА (ПО) ПА́ЛЬЦЯХ [ОДНІ́ЄЇ РУКІ́] МО́ЖНА ПРЕЛІ́ЧИТИ
(ПОРАХУВА́ТИ). Na palcach [jednej ręki] policzyć.
892. НА ПА́ЛЬЦЯХ ХО́ДИТИ. Chodzić na palcach.
893. НА ПА́РУ. We dwoje.
894. НА ПЕРЕПУ́ТТІ. Na rozdrożu (rozstaju).
895. НА ПЕР́ШИЙ ПО́ГЛЯД. Na pierwszy rzut oka.
896. НА ПІ́СКУ́ БУДУВА́ТИ (ПОБУДУВА́ТИ). Budować na piasku.
897. НА ПО́ВНИЙ ГО́ЛОС. Na cały głos (gardło).
898. НА ПОРІ́. [Panna] Na wydaniu (do żeniaczki).
899. НА ПОРО́ЗІ. U progu.

900. НА ПО́ТИМ. Na potem.
901. НА ПОТІ́ХУ. Dla zabawy (rozrywki, pociechy) = Ku uciechu (radości).
902. НА ПОША́НУ. Dla uczczenia [pamięci] = Ku czci.
903. НА РУШНІ́К СТА́ТИ. Stanąć (pójść) przed (do) ołtarzem (ołtarza).
904. НА (В, У) СМЕРТЬ. Na śmierć.
905. НА СМІ́Х. Dla żartu (śmiechu, hecy, jaj, draki, zgrywy).
906. НА СТА́РЦІВ СУ́ДУ НЕМА́. Starców sądzić nie należy.
907. НА ТРІ́СКИ РОЗБИВА́ТИ (ТРО́ЩИТИ, ЛАМА́ТИ i т. ін.). Rozbić (strzaskać) na drzazgi (w drzazgi).
908. НА УСТА́Х (ВУСТА́Х). Na ustach [wszystkich].
909. НА ХОД́У. Być na chodzie = W biegu = W pośpiechu = Na chybcika = Od ręki = Z mety (miejsca).
910. [І] НА ХОЛÓДНЕ ДМУ́ХАТИ (ДУ́ТИ). Dmuchać na zimne.
911. НА ЧО́РНИЙ ЗЕМЛІ́ БІ́ЛИЙ ХЛІ́Б РОДИ́ТЬ. Na czarnej roli biały chleb się rodzi.
912. НА ЧУЖІ́Й КО́РОВА́Й ОЧЕ́Й НЕ ПОРИВА́Й, А РА́НО ВСТАВА́Й ТА СОБІ́ УЧИНЯ́Й. Nie patrz cudzej rzeczy, swoje miej na pieczy.
913. НА ШКО́ДУ. Na szkodę (niekorzyść; ze szkodą dla).
914. НА ЩА́СТЯ. Na szczęście = Ku radości (zadowoleniu).
915. НА ЩИ́ТІ. Wracać na tarczy.
916. НАБИРА́ТИ ВОДІ́ В РО́Т. Nabrać wody w usta.
917. НАГНА́ТИ (НАГА́НЯТИ, НАВО́ДИТИ, НАВЕ́СТІ i т. ін.) ХО́ЛОДУ (СТРА́ХУ). Napędzić strachu (stracha).
918. НАГОВОРІ́ТИ (НАПЛЕ́СТІ i т. ін.) СІ́М МІШКІ́В (КІ́П) ГРЕЧА́НОЇ ВО́ВНИ. Pleść (bredzić) jak Piekarski na mękach.
919. НАД КНИ́ЖКОЮ (КНИ́ЖКАМИ) СИ́ДИТИ. Siedzieć nad książką.
920. НАД (ПО́НАД) СІ́ЛУ. Ponad siły.
921. НАЗИВА́ТИ (НАЗВА́ТИ) РЕ́ЧІ СВОЇ́МИ (Ї́Х) ІМЕНА́МИ. Nazywać rzeczy po imieniu.
922. НАЙДЕ́ТЬСЯ КУПЕ́ЦЬ І НА ДІ́РЯВИЙ ГОРНЕ́ЦЬ. Przyjdzie głupi, co to kupi = Na zleżały towar ślepy kupiec.
923. НАЇ́ВСЯ ШІ́ЛОМ БО́РЩУ. Szydłem barszczu nie jedzą.
924. НАКИВА́ТИ (ЗАКИВА́ТИ, КИВА́ТИ) П'Я́ТАМИ. Brać (wziąć) nogi za pas.
925. НАПРАВЛЯ́ТИ (НАПРА́ВИТИ, СПРЯМО́ВУВАТИ, СПРЯМУВА́ТИ) [СВОЇ́] СТО́ПИ. Skierować kroki.

926. НАРІЖНИЙ КА́МІНЬ. Kamień węgielny.
927. НАРОДІТИСЯ ПІД ЩАСЛИВОЮ ЗІРКОЮ. Urodzić się pod szczęśliwą gwiazdą.
928. НАСКОЧИЛА (НАЙШЛА́, НАПА́ЛА, ТРА́ПИЛА i т. ін.) КОСА́ НА КА́МІНЬ. Trafiła kosa na kamień.
929. НАСТАВЛЯТИ (НАСТА́ВИТИ) РО́ГИ. Przypiąć (przyprawić) rogi.
930. НАЩО Й ГРО́ШІ, КОЛІ́ ЧОЛОВІ́К ХОРО́ШИЙ. Dobre drzewo rodzi dobre owoce.
931. НЕ БА́ЧИТИ ДА́ЛІ СВОГО́ НО́СА. Nie widzieć dalej niż (widzi tylko) czubek swojego [własnego] nosa.
932. НЕ БІ́ЙСЯ РОЗУ́МНОГО ВО́РОГА, А БІ́ЙСЯ ДУРНО́ГО ПРІ́ЯТЕЛЯ. Nie bój się wrogów, tylko fałszywych przyjaciół.
933. НЕ БО́ІТЬСЯ МО́КРИЙ ДОЩУ́, А БІ́ДНИЙ РОЗБО́Ю. ДИВ. ГО́ЛИЙ РОЗБО́Ю НЕ БО́ІТЬСЯ [МО́КРИЙ ДОЩУ́ НЕ ЛЯКА́ЄТЬСЯ].
934. НЕ БУ́ДЕ ХЛІ́БА, НЕ БУ́ДЕ Й ОБІ́ДУ. Bez chleba nie obiad.
935. НЕ В МІ́РУ (БЕЗ МІ́РИ). Nad (ponad) miarę (bez miary).
936. НЕ В РА́ДІСТЬ. Nie zaznaje radości.
937. НЕ В СИ́ЛІ. Ponad (nad) siły.
938. НЕ В ТІ́М'Я БІ́ТИЙ. Nie w ciemie bity.
939. НЕ ВА́РТ ЗА ЗЛО́МАНИЙ ФЕ́НИК. ДИВ. НЕ ВА́РТИЙ [ЛІ́АМАНОВО] ГРОША́ (ША́ГА, ШЕ́ЛЯГА i т. ін.) (ША́ГА, ШЕ́ЛЯГА i т. ін.).
940. НЕ ВА́РТА ШКУ́РКА ВІ́ЧИНКИ. Niewarta skórka wyprawki (nie opłaci się za wyprawkę).
941. НЕ ВА́РТИЙ (ЛІ́АМАНОВО) ГРОША́ (ША́ГА, ШЕ́ЛЯГА i т. ін.). Niewart złamanego grosza (szeląga, trzech groszy, funta kłaków) = I złamanej babki nie wart.
942. НЕ ВА́РТИЙ (НЕ ВА́РТ) [І] НІ́ГТЯ (МІ́ЗІНЦЯ). Nie dorastać do pięt.
943. НЕ ВИ́ТРИ́МУВАТИ КРИ́ТИКИ. Nie wytrzymywać krytyki.
944. НЕ ВІ́ДКЛАДА́Й НА ЗА́ВТРА ТЕ, ЩО МО́ЖЕШ ЗРО́БИТИ СЬОГО́ДНІ. Co masz zrobić jutro, zrób lepiej już dziś.
945. НЕ ВІ́РИТИ СВО́ІМ (ВЛАСНИ́М) ОЧА́М. Nie wierzyć własnym oczom.
946. НЕ ВСЕ́ ТЕ (ТО) ЗО́ЛОТО, ЩО БЛИЩІ́ТЬ. Nie wszystko złoto, co się świeci.
947. НЕ ВСТІ́ГНУТИ (НЕ ВСПІ́ТИ) [І] О́КОМ МО́РГНУ́ТИ (ЗМИГНУ́ТИ). Nie zdążył nawet mrugnąć.

948. НЕ ВЧИ ДИТІНУ ШТУРХАНЦЯМИ, А ВЧИ ДОБРИМИ СЛІВЦЯМИ. Nie ucz dziecko popchnięciami, ale dobrymi słówkami.
949. НЕ ГОВОРІ, ЩО ЗНАЄШ, АЛЄ ЗНАЙ, ЩО ГОВÓРИШ. Nie mów jak nie wiesz.
950. НЕ ДАТИ В КАШУ СОБІ ДМУ́ХАТИ. Nie dać sobie w kaszę dmuchać.
951. НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНІЦЯ. Nie dla prosiąt miód = Nie dla psa kielbasa = Nie dla kota spyrka.
952. НЕ ДЛЯ ПСА КОВБАСА́, НЕ ДЛЯ КІЦЬКИ СА́ЛО. Див. НЕ ДЛЯ ГРІЦЯ ПАЛЯНІЦЯ.
953. НЕ ДО ДУШІ́. Nie przypaść do gustu.
954. НЕ ДО ЛАДУ́. Groch z kapustą.
955. НЕ ДО МІСЦЯ́. Nie jest na miejscu.
956. НЕ ДОЖЕНЕ́Ш І КОНЕ́М, ЯКЩО ЗАПІ́ЗНИШСЯ ОДНІ́М ДНЕМ. I w sto koni nie dogoni.
957. НЕ З КО́ЖНОЇ КВІ́ТОЧКИ ЯГІ́ДКА. Nie z każdej mąki chleb będzie.
958. НЕ ЗВО́ДИТИ ПО́ГЛЯДУ. Nie spuszczać z oka.
959. НЕ [ВМІ́ТИ (МОГТІ́ і т. ін.)] ЗВ'Я́ЗАТИ ДВОХ СЛІВ (ДВА СЛÓВА) [ДОКУ́ПИ]. Nie umieć powiedzieć (sklecić) trzech słów.
960. НЕ ЗМИКА́ТИ ОЧЕ́Й. Nie zmrzyć oka.
961. НЕ ЗНА́ТИ, КУДІ́Й О́ЧИ ДІВА́ТИ. Nie wiedzieć gdzie oczy scho-
wać (podziać).
962. НЕ КАЖІ́ „ГОП”, ПО́КИ НЕ ПЕРЕСКО́ЧИШ. Nie mów „hop”,
dopóki nie przeskoczysz.
963. НЕ КАЖІ́ „ЗЛО́ДІЙ”, ПО́КИ ЗА РУ́КУ НЕ ВХОПІ́В. Див. НЕ ПІ́ЙМА́ВШИ, НЕ КАЖІ́ „ЗЛО́ДІЙ”.
964. НЕ КАЖІ́ Є, ЯК РІ́БА В РІ́ЧЦІ, А КАЖІ́ Є, ЯК РІ́БА В РУ́ЦІ. Nie chwał dnia przed zachodem słońca.
965. НЕ КАЖІ́, ЩО ЗЛО́ДІЙ, БО ЩЕ́ НЕ ПІ́ЙМА́В. Див. НЕ ПІ́ЙМА́ВШИ, НЕ КАЖІ́ „ЗЛО́ДІЙ”.
966. НЕ КА́ЙСЯ РА́НО ВСТАВА́ТИ, А МОЛОДІ́М УЧІ́ТИСЯ. Za młodu się trzeba uczyć, a nie potem głowę suszyć.
967. НЕ ЛІ́ЗЬ НАПЕРЕ́Д БАТЬКА́ В ПЕ́КЛО. Nie ucz ojca dzieci robić.
968. НЕ ЛЯКА́Й ЩУ́КУ МО́РЕМ, А ГО́ЛОГО ГО́РЕМ. Nie ucz ryby pływać.

969. НЕ МА́ЛА БА́БА КЛО́ПОТУ ТА КУПІ́ЛА ПОРОСЯ́. Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię.
970. НЕ МА́ТИ ЖО́ДНОГО (НАЙМЕНШОГО) УЯ́ВЛЕННЯ (НЕ МА́ТИ [Й] УЯ́ВЛЕННЯ). Nie mieć (najmniejszego) pojęcia.
971. НЕ МЕД. Nie ma lekko.
972. НЕ МІ́РЯНО. Див. БЕЗ ЛІ́КУ (ЧИСЛА́, КІ́НЦЯ́).
973. НЕ МО́ЖЕ (НЕ МОГЛО́) БУ́ТИ [Й] МО́ВИ. Nie może być mowy.
974. НЕ МО́РГНУ́ВШИ О́КОМ (БРО́ВОЮ). Bez drgnienia (zmrużenia) powieki (powiek).
975. НЕ НА (В) ЖА́РТ. Nie na żarty.
976. [СЛО́ВА] НЕ [СМІ́ТИ] ПІ́СНУТИ. Nie pisać ani słowa (słowem, słówka).
977. НЕ ПІ́ЙМА́ВШИ, НЕ КАЖІ́ „ЗЛО́ДІЙ”. Złodzieja nie wieszają, póki go nie mają.
978. НЕ ПЛЮ́Й У КРИ́НІЦЮ, ДОВЕДЕ́ТЬСЯ ВОДИ́ЧКИ (ВОДИ́ЦІ) НАПІ́ТЬСЯ. Nie pluj w studnię, bo może ci przyjsć kiedyś czerpać z niej wodę.
979. НЕ ПО КИШЕ́НІ. Nie na moją (jego, naszą itp.) kieszeń.
980. НЕ ПО ЛІ́ТАХ. Jak na swój wiek.
981. НЕ ПОГУ́ДИВШИ, НЕ КУ́ПИШ; НЕ ПОХВА́ЛІВШИ — НЕ ПРОДА́СИ. Gani ten, co kupuje, chwali ten, co handluje.
982. НЕ РОДИ́СЯ КРАСИ́ВА (ГА́РНА), А РОДИ́СЯ ЩАСЛИ́ВА. Do szczęścia nie trzeba piękności.
983. НЕ СВЯ́ТІ ГО́РШКІ ЛІ́ПЛЯТЬ. Nie święci garnki lepią.
984. НЕ СЬОГО́ДНІ-ЗА́ВТРА. Див. НЕ СЬОГО́ДНІ, ТАК ЗА́ВТРА.
985. НЕ СЬОГО́ДНІ, ТАК ЗА́ВТРА. Nie dziś, to jutro.
986. НЕ ТА́КИЙ СТРАШ́НІЙ ЧО́РТ, Я́К ЙО́ГО МАЛІ́ЮЮТЬ. Nie taki diabeł straszny jak go malują.
987. НЕ ТЕР́ШИ, НЕ М'Я́ВШИ, КАЛАЧА́ НЕ Ї́СТИ. Bez pracy nie ma kołaczy.
988. НЕ ТО́Й ДРУ́Г, ЩО МЕ́ДОМ МА́ЖЕ, А ТО́Й, ХТО ПРА́ВДУ КА́ЖЕ. Nie ten przyjaciel, co cię chwali, a ten, co ci prawdę powie.
989. НЕ ХЛІ́БОМ Є́ДИНИМ ЖИВЕ́ ЛЮДИ́НА. Nie samym chlebem człowiek żyje.
990. НЕДА́ЛЕКО ВІ́ДКО́ТИТЬСЯ Я́БЛУЧКО (Я́БЛУКО) ВІ́Д Я́БЛУНЬКИ (Я́БЛУНІ). Niedaleko pada jabłko od jabłoni.
991. НЕЗВА́НИЙ (НЕПРО́ХАНИЙ) ГІ́СТЬ. Nieproszony gość.
992. НЕМА́ БА́ЙКИ БЕЗ ПРА́ВДИ. W bajce bywa połowa prawdy.
993. НЕМА́ ДУ́РНІХ. Nie ma głupich.

994. НЕМА́ (НЕМА́Є, НЕ БУЛО́, НЕ СТА́ЛО i т. ін.) ЖИТТЯ́. Nie ma życia.
995. НЕМА́ КРА́ЩОГО ДРУ́ГА, ЯК ВІ́РНА СУПРґ́ГА. Nie ma lepszego przyjaciela niż wierna żona.
996. НЕМА́ ЧОГО́ В РОТ ПОКЛА́СТИ. Nie ma co do ust (garnka, gęby) włożyć.
997. НЕПРО́ХАНИЙ ГІСТЬ ГІ́РШЕ ТАТА́РИНА. Gość nie w porę gorszy Tatarzyna.
998. НЕСТІ́ [СВІ́Й] ХРЕ́СТ. Dźwigać [swój] krzyż.
999. НЕЧЫ́СТА СІ́ЛА. Nieczysta siła (moc, nieczysty duch).
1000. НИЗЬКІ́Й УКЛІ́Н (ПОКЛІ́Н). Niski ukłon (pokłon).
1001. НІ́ТКА АРІА́ДНИ = ПРОВІ́ДНА́ НІ́ТКА. Nić Ariadny.
1002. НИ БÉ НИ МÉ [НИ КУКАРІ́КУ] [НЕ ЗНА́Є]. Ani be, ani me [ani kukuryku].
1003. НИ БО́ГУ (БО́ГОВІ) СВІ́ЧКА, НИ ЧО́РТУ (ЧО́РТОВІ) КОЧЕРЃА (КОЦЮ́БА, КУРІ́ШКА ЛА́ДАН, НА́ДОВБЕНЬ, УЃАРКА, РОГАЧЫ́ЛНО i т. ін.). Ni pies, ni wydra.
1004. НИ ВАРЕ́НЕ НИ ПЕЧÉНЕ. Ani warzony, ani pieczony.
1005. НИ (А́НІ) ДО СА́КА НИ (А́НІ) ДО БО́ВТА. Głupi (tępy) jak noga stołowa (stołowe nogi).
1006. НИ (Й) ДУШІ́. Ani żywej duszy = Nie ma żywej duszy.
1007. НИ З МІ́СЦЯ. Ani rusz.
1008. НИ З ТО́ГО НИ З СЬО́ГО. Ni z tego, ni z owego.
1009. НИ КРАПЛІ́НИ (КРА́ПЛІ, КРАПЛІ́НОЧКИ). Див. А́НІ (НІ) КРІ́ХТИ (КРІ́ХІТКИ, КРІ́ХТОЧКИ, КРІ́ХІТОЧКИ).
1010. НИ НА ЙО́ТУ. [Ani] Na jotę.
1011. НИ (А́НІ) НА КОПІ́ЙКУ. [Ani (nawet)] za grosz.
1012. НИ СÉ НИ ТÉ. Ni to, ni sio.
1013. НИ СІ́ЛО НИ ВПА́ЛО [ДАЙ БА́БО СА́ЛО]. Ni siadło, ni padło [daj babo sadło].
1014. НИ (А́НІ) СЛУ́ХУ НИ (А́НІ) ДУ́ХУ. Ani widu, ani slychu.
1015. НИ ХО́ЛОДНО НИ ЖА́РКО. Ani ziębi, ani grzeje.
1016. НІ́ДЕ (НІ́КУДИ) [Й] ГО́ЛКИ (ГО́ЛКОЮ, ПА́ЛЬЦЯ) ВСТРО́МІТИ (УСТРО́МІТИ, ТКНУ́ТИ). Nie ma gdzie szpilki (palca) wetknąć (wcisnąć).
1017. НИКО́МУ НЕ ВІ́Р, ТО Й НИ́ХТО НЕ ЗРА́ДИТЬ. Nie ufaj nikomu, to nie doczekasz się zdrady.
1018. НИ́С У НИ́С (ДО НО́СА). Nos w nos = Twarzą w twarz = Oko w oko.

1019. НОСИТЬСЯ ЯК ДУРЕНЬ З ПИСАНОЮ ТОРБОЮ. Robić ce-regiele.
1020. НУЖДА ВЧИТЬ РОЗУМІТИ СВІТ. Potrzeba rozumu uczy.
1021. НУЖДА І ДО БРЕХНІ ЗМУСИТЬ. Potrzeba jest matką wynalazków.

О

1022. ОББИВАТИ ПОРОГИ. Chodzić od Annasza do Kajfasza.
1023. ОБЕРНУТИСЯ НА (В) СЛУХ. Zamieniać się w słuch.
1024. ОБЩАНКА — ЦЯЦЯНКА [А ДУРНЕВИ РАДІСТЬ]. Obiecanki — cacanki [a głupiemu radość].
1025. ОБЩАТИ ЗОЛОТІ ГОРИ. Obiecywać złote góry.
1026. ОБЛАМУВАТИ (ОБРІЗАТИ) КРИЛА. Podciąć skrzydła.
1027. ОБОС РЯБОС. Dobrać się (znaleźć się) jak w korcu maku.
1028. ОБХОДИТИ (ОБМИНАТИ) МОВЧАННЯМ. Pominąć (zbyć) milczeniem.
1029. ОДИН ЧОРТ (БІС, ДІДЬКО). Jeden diabeł (czort).
1030. ОДИН ЯК ПАЛЕЦЬ. Sam jak palec.
1031. ОДНА БІДА ЧОЛОВІКОВІ НЕ ДОКУЧИТЬ. Jedna bieda nie dokuczy.
1032. ОКО ЗА ОКО [ЗУБ ЗА ЗУБ]. Oko za oko [ząb za ząb].
1033. ОЛІМПІЙСЬКИЙ СПОКІЙ. Olimpijski spokój.
1034. ОПІКСЯ НА МОЛОЦІ, ТО Й НА ВОДУ ДМЕ. Kto się na gorącym sparzył, ten na zimne dmucha.
1035. ОПУСКАТИ (ОПУСТИТИ) РУКИ. Opuścić ręce.
1036. ОТ НЕ ВІДІВ, ТА Й ОЧІ ВІТРИЩИВ. Kto czego nie widział, dziwuje się.
1037. ОХОПІТИ (ОБХОПІТИ, ОСЯГНУТИ і т. ін.) ОКОМ (ПОГЛЯДОМ і т. ін.). Jak okiem sięgnąć.
1038. ОЧЕЙ НЕ ЗВОДИТИ (НЕ СПУСКАТИ, НЕ ЗНИМАТИ і т. ін.). Zawiesić na oko.
1039. ОЧІ СВІТЯТЬСЯ. Oczy świecą się (na widok kogoś, czegoś) ≠ Świecić oczyma (oczami).
1040. ОЧІ СТРАХАЮТЬСЯ, А РУКИ РОБЛЯТЬ. Oczy się boją, a ręce robią = Oczom strach, a ręce robią.

II

1041. ПА́ДАТИ З НЕ́БА. Spaść [jak] z nieba.
1042. ПА́ДАТИ (ВАЛІ́ТИСЯ) З НІГ. Lecieć (padać, walić się) z nóg.
1043. ПА́ЛЕЦЬ ОБ ПА́ЛЕЦЬ НЕ ВДÁРИТИ. Z założomyni rękami.
1044. ПА́ЛИЦЯ (ПА́ЛКА) З ДВОМА́ КІНЦЯ́МИ (НА ДВА́ КІНЦІ́).
Kij ma dwa końce.
1045. (І (НА́ВІТЬ)) ПА́ЛЬЦЕМ НЕ КИВНУ́ТИ (НЕ ВОРУХНУ́ТИ,
НЕ ПОВОРУ́ШИТИ і т. ін. Nie kiwnąć (nie ruszyć) palcem
[w bucie].
1046. ПА́ЛЬЦЯ ПРОСУ́НУТИ НІ́КУДИ (НІ́ДЕ, *заст.* НІ́ГДЕ). Nie
ma gdzie palca wetknąć.
1047. ПА́ЛЬЧИКИ (ПА́ЛЬЦІ) ОБЛІ́ЖЕШ. Palce lizać.
1048. ПАСТІ́ ЗА́ДНІХ. Pozostawać w tyle.
1049. ПЕКТИ́ РА́КИ. Spiec raka.
1050. ПЕРЕГІНА́ТИ (ПРЕГНУ́ТИ) ПА́ЛИЦЮ (ПА́ЛКУ). Przecią-
gnąć strunę.
1051. ПЕРЕДАВА́ТИ КУТІ́ МЕ́ДУ. Dwa grzyby w barszczu.
1052. ПЕРЕЛИВА́ТИ З ПУСТО́ГО [ТА] В ПОРО́ЖНЄ. Przelewać
z pustego w próżne.
1053. ПЕРЕХИ́ЛЯТИ (ПЕРЕХИЛІ́ТИ) [АЖ] ДО ДНА. Wypić
(wychylić) do dna.
1054. ПЕРШІ́Й ДЕНЬ ГІСТЬ — ЗО́ЛОТО, ДРУ́ГИЙ — МІД
(МЕД), А НА ТРЕ́ТІЙ ДОДО́МУ Ї́ДЬ. Див. РІ́БА І ГО́СТІ
ПСУЮ́ТЬСЯ ЧЕ́РЕЗ ТРИ ДНІ.
1055. ПИЛЬНУ́Й СВОГО́ НО́СА, А НЕ ЧУЖО́ГО ПРО́СА. Nie
wtrącaj nosa w nie swoje sprawy.
1056. ПІ́ТИ (СМОКТА́ТИ, ССАТИ і т. ін.) КРОВ. Wypijać (wysysać)
krew, nie robiąc dziurki.
1057. ПІ́ШІЙ [ВСЕ] ПРОПА́ЛО. Postawić krzyżyk.
1058. ПІ́ШНО НЕ ПІ́ШНО, АБІ́ ЗАТІ́ШНО. Chociaż w ciasnocie,
ale w zgodzie.
1059. ПИЩІ́ТЬ СНІГУ́Р — СКО́РО ЗИМА́ БУ́ДЕ. Ptaki odlatują,
zimę zwiastują.
1060. ПІ́Д БО́КОМ. Pod bokiem.
1061. ПІ́Д ГО́ЛИМ НЕ́БОМ. Pod gołym (otwartym) niebem.
1062. ПІ́Д КУТО́М ЗОРУ. Див. З ПОГЛЯ́ДУ.
1063. ПІ́Д ЛЕЖА́ЧИЙ КА́МІНЬ ВОДА́ НЕ ТЕЧЕ́. Na jednym miejscu
i kamień mchem obrasta.

1064. ПІД НОСОМ. Pod nosem.
1065. ПІД НОСОМ ЗІЙШЛО́, А В ГОЛОВІ Й НЕ СІЯЛОСЬ. Was pod nosem, a w głowie zielono.
1066. ПІД РУКО́Ю (РУКА́МИ). Pod ręką.
1067. [МІ́СЦЕ] ПІД СО́НЦЕМ. Pod słońcem.
1068. ПІД СТИ́Л ПІШКИ ХОДИ́ТИ. Nościć koszulę w zębach.
1069. ПІДІЙМА́ТИ (БРА́ТИ) НА КПІ́НИ (КПИН, КПИ). Stroić kpiny (żarty, drwinki, figle).
1070. ПІДЛИ́ВАТИ (ПІДЛИ́ТИ) МА́СЛА У ВОГО́НЬ (В ОГО́НЬ). Dolać (dolewać) oliwy do ognia.
1071. ПІДНО́СИТИ (ПІДНЕСТИ́) ГО́ЛОС. Podnieść (podnosić) głos.
1072. ПІДНО́СИТИ (ПІДНІМА́ТИ) ДУХ. Podnieść (pokrzepić, podtrzymać) na duchu.
1073. ПІДНО́СИТИ (ПІДНЕСТИ́) О́ЧИ (ПО́ГЛЯД, ЗІР і т. ін.). Podnieść (podnosić) oczy (wzrok).
1074. ПІДНЯ́ТИ (ПРИЙНЯ́ТИ) РУКАВІ́ЧКУ. Podnieść (podjąć) rzuconą rękawicę.
1075. ПІДНЯ́ТИСЯ (ПІДНЕСТИ́СЯ і т. ін.) НА ГО́ЛОВУ (НА БАГА́ТО ГОЛІ́В) [ВІ́ЩЕ]. Bić na głowę.
1076. ПІЙМА́ТИ НА СЛО́ВІ. Złapać za słowo.
1077. ПІ́СЛЯ ВІ́ЙНИ ЗАВЖДИ́ МИР БУВА́Є. Po burzy pogoda.
1078. ПІ́СЛЯ НАС ХО́Ч ПОТО́П. Po nas choćby potop.
1079. ПІШЛА́ КОРО́ВА — НЕХА́Й ІДЕ́ Й ТЕЛЯ́. Див. УЗЯ́В (ВЗЯ́В) БІС КОНЯ́, НЕХА́Й БЕРЕ́ Й УЗДЕ́ЧКУ.
1080. ПЛАТИ́ТИ (ВІДПЛАТИ́ТИ) ТАКО́Ю (ТІ́ЄЮ, рідко ТО́Ю) СА́МОЮ МОНЕ́ТОЮ. Odpłacić tą samą monetą.
1081. ПЛЕ́СТИ МАНДРО́НИ. Див. РОЗВО́ДИТИ АНДРО́НИ.
1082. ПЛЕ́СТИ (ВЕРЗТИ́, ГОРОДИ́ТИ і т. ін.) НІ́СЕНІ́ТНИЦЮ (НІ́СЕНІ́ТНИЦІ). Див. НАГОВОРІ́ТИ (НАПЛЕ́СТИ і т. ін.) СІ́М МІШКІ́В (КІ́П) ГРЕЧА́НОЇ ВО́ВНИ.
1083. ПЛИ́В-ПЛІ́В, ТА ПРИ БЕ́РЕЗІ Й УТОПІ́ВСЯ. Płynął, płynął i przy brzegu się utopił.
1084. ПЛУ́ТАТИ [ВСІ] КА́РТИ. Mieszać (krzyżować, płatać, psuć) szyki.
1085. [ЗАКОХА́ТИСЯ] ПО [САМІ́] ВУ́ХА. [Zakochać się] Po [same] uszy.
1086. ПО [СА́МІ] ВІ́НЦЯ. Wypełniony po brzegi.
1087. ПО ЗА́ЯЧОМУ СЛІ́ДУ І́НОДІ́ ЗНАХО́ДЯТЬ ВЕДМЕ́ДЯ. Dojść po nitce do kłębka.

1088. ПО П'ЯТАХ ГНА́ТИСЯ (ІТІ́ і т. ін.). Deptać po piętach = Iść (chodzić itp.) krok w krok.
1089. ПО СЛУ́ЖБИ НЕМА́Є ДРУ́ЖБИ. Służba nie drużba.
1090. ПО ТРУ́ПАХ (ЧЕ́РЕЗ ТРУ́ПИ) КИ́ДАТИСЯ (ІТІ́, РІ́НУТИ, ЛІ́ЗТИ і т. ін.). Iść po trupach.
1091. ПОБИВА́ТИ (БІ́ТИ) [ПОПЕРЕ́ДНІ (СТАРІ́ і т. ін.)] РЕКО́РДИ. Bić [wszelkie] rekordy (rekord).
1092. ПОБІ́ЛИ, ЩЕ́ Й ПЛА́КАТИ НЕ ВЕЛІ́ЛИ. Ubiwszy nie dadzą się napłakać.
1093. ПОБІ́ЛІТИ (БІ́ЛИЙ) ЯК КРЕ́ЙДА (ПОЛОТНО́, СНИ́Г, СТИ́НА і т. ін.). Zblednąć (blaby) jak ściana.
1094. ПОГА́НА КОМПА́НІЯ І ДО́БРОГО ЧОЛОВІ́КА ЗПІ́СУЄ. Zła kompania prowadzi do zabawy, a potem do niesławy.
1095. ПОГА́НА ЯК СМЕ́РТНИЙ ГРІ́Х. Brzydki jak grzech śmiertelny.
1096. ПОГА́НОМУ ТА́НЦЮРІ́СТОВІ́ Й ЧО́БОТИ ЗАВАЖА́ЮТЬ. Zły tanecznicy zawadza i rąbek u spódnicy.
1097. ПОДІ́ЛЕНА РА́ДІСТЬ ПОДВІ́ЙНА, А ПОДІ́ЛЕНЕ ГО́РЕ ВДВІ́ЧИ МЕН́ШЕ. Troska mniej boli, gdy ją przyjaciel podzieli.
1098. ПОЖАЛІ́В ВО́ВК КО́БИЛУ — ЗОСТА́ВИВ ХВІ́СТ І ГРІ́ВУ. Użałował się wilk kobyły.
1099. ПОЖИ́ВІВСЬ ЯК СІ́РКО ПА́СТКИ. Wyszedł jak Zabłocki na mydle.
1100. ПОКА́ЗУВАТИ (ПОКА́ЗАТИ) [НА] ДВЕ́РІ. Pokazać (wskazać) drzwi.
1101. ПОКА́ЗУВАТИ (ПОКА́ЗАТИ) РО́ГІ. Pokazywać (pokazać) rogi.
1102. ПО́КИ БАГА́Т, ТО ВСІ́М СВАТ І БРАТ [А ЯК НІ́ЧОГО НЕ СТА́ЛО — МОВ ЛІ́ЗНЕМ Ї́Х ЗЛИ́ЗАЛО]. Dopóki bogaty — to dla wszystkich brat i swat.
1103. ПО́КИ ДУ́РНИЙ НАГОВО́РИТЬСЯ, РОЗУ́МНИЙ НАРО́БИТЬСЯ. Głupi narzeka, mądry działa.
1104. ПОКЛА́СТИ НА [ОБІ́ДВІ] ЛОПА́ТКИ. Kłaść (położyć) na (obie) łopatki.
1105. ПОКО́РЯТИ (ПОКО́РІТИ) СЕ́РЦЕ. Podbijać (podbić) serce.
1106. ПОКРО́ВА ЗЕМЛЮ́ ЛИСТО́М ПОКРИ́ВА. Od Świętej Urszuli oczekuj koszuli.
1107. ПОЛАТА́ТИ БО́КИ. Wysmarować boki.
1108. ПОЛЧІ́ЙТИ (ПОРАХУ́ВАТИ, ПОЛОСКОТА́ТИ, ПОТОВКТІ́ і т. ін.) РЕ́БРА. Porachować (policzyć) kości.

1109. ПОЛУДА З ОЧЕЙ СПАЛА (ОПАЛА, СПЛИВЛА́ і т. ін.). Bielmo (kłapki, zasłona) spadło (spadły) z oczu.
1110. ПОПАДАТИ В ПОМІЛКИ. Być w błędzie.
1111. ПОПАСТИ (ПОПАСТИСЯ, ПОТРАПИТИ і т. ін.) В ТЕНЕТА (ПАСТКУ, ХОМУТ, СИЛЬЦЕ, КАПКАН, ПАВУТИНУ і т. ін.). Wpaść w potrzask.
1112. ПОПАСТИ В ХАЛЕПУ. Wpaść (popaść) w tarapaty = Wpakować się (tkwić) po uszy.
1113. ПОПЕРЕК ГОРЛА СТАТИ. Див. КІСТКОЮ СТАТИ (ЗАСТРЯТИ) У ГОРЛІ.
1114. ПОПЕРЕК ДОРОГИ СТОЯТИ (СТАТИ). Див. СТОЯТИ (СТАТИ) НА ДОРОЗІ.
1115. ПОРОЖНІЙ МЛИН І БЕЗ ВІТРУ МЕЛЕ. Choć młyn miele, jednak mąki niewiele.
1116. ПОСИЛАТИ БІСИКИ. Puścić oko (oczko).
1117. ПОСІПАТИ ГОЛОВУ ПОПЕЛОМ. Posypać głowę popiołem.
1118. ПОСІЙ У ПОРУ, БУДЕШ МАТИ ЗЕРНА ГОРУ. Gdy zasiejesz w porę, będziesz miał ziarna komorę.
1119. ПОСПІШИЙШ — ЛЮДЕЙ НАСМІШИЙШ. Див. ХТО СПІШИТЬ, ТОЙ ЛЮДЕЙ СМІШИТЬ.
1120. ПОЦЛУВАТИ ЗАМОК (*заст.* У ЛОМА́КУ). Pocałować klanek.
1121. ПОЦЛУНОК [ВІД] ІУДИ. Pocałunek Judasza.
1122. ПОЦЛУНОК РУКОЮ (ПОВІТРЯНИЙ, ЛЕТІЮЧИЙ). Przesłać ręką pocałunek.
1123. ПОЧАВ ЗА ЗДОРОВ'Я, А КІНЧИВ ЗА УПОКІЙ. Wesolo zaczął, smutnie skończył.
1124. ПОЧУВАТИСЯ ЯК УДО́МА (ДО́МА). Czuć się jak (u siebie) w domu.
1125. ПОШИТИ В ДУ́РНІ. Nabić w butelkę.
1126. ПОШЛІЙ, ГОСПОДИ, З НЕБА, ЧОГО́ КОМУ́ ТРЕ́БА. Ześlij Boże z nieba, czego komu trzeba.
1127. ПРА́ВДА О́ЧИ КО́ЛЕ. Prawda w oczy kole.
1128. ПРА́ВДА СУ́ДУ НЕ БО́ІТЬСЯ. Prawda zawsze zwycięża.
1129. ПРА́ВДА — ЯК МА́СЛО: СКРІЗЬ НАВЕРХ СПЛИВА́Є. Prawda, jak oliwa, zawsze na wierzch wypływa.
1130. ПРА́ВДІ ДАВНО́ ВЖЕ ВІДДЗВОНІ́ЛИ. Prawda szyję zламаła.
1131. ПРА́ВДУ КА́ЖУЧИ (КА́ЖУЧИ (СКАЗА́ВИШИ) ПО ПРА́ВДІ; ПО ПРА́ВДІ СКА́ЗАТИ; ПРА́ВДУ СКА́ЗАТИ (МО́ВИТИ, ЗМО́ВИТИ). Prawdę mówiac (Prawdę powiedziawszy).

1132. ПРА́ТИ БРУДНУ́ (ЧУЖУ́) БЛІ́ЗНУ. Див. ВИНО́СИТИ СМІ́ТТЯ З ХА́ТИ.
1133. ПРА́ХОМ І́ТИ (РОЗЛІ́ТА́ТИСЯ і т. ін.). Obrócić w popiół (gruzy, proch, pierzynę).
1134. ПРАЦІ́ЮВА́ТИ (РОБІ́ТИ) Я́К [ЧО́РНИЙ] ВІ́Л [У Я́РМІ]. Harować (tyrać) jak wół (osioł, koń).
1135. ПРЕКЛОНЯ́ТИ (ПРЕКЛОНІ́ТИ) КОЛІ́НА. Paść (rzucić się) na kolana.
1136. ПРИ ЗАКРІ́ТИХ ДВÉРЯХ. Przy drzwiach zamkniętych (za zamkniętymi drzwiami).
1137. ПРИ КО́РЕНІ. Див. У ЗА́РОДКУ.
1138. ПРИ́ЙДЕ КО́ЗА ДО ВО́ЗА [Я́К ЗАХО́ЧЕ СІ́НА]. Przyjdzie koza do woza.
1139. ПРИЙМА́ТИ (ПРИЙНЯ́ТИ) НА ВІ́РУ. Przyjąć (brać) na wiarę.
1140. ПРИЙШО́В ГІ́СТЬ ТА НА ГО́ЛУ КІ́СТЬ. Dla późnych gości zostają kości.
1141. ПРИКУ́СИТИ Я́ЗИКА́. Ugryźć się w język.
1142. ПРИНЕСІ́ ВОДІ́ ТА Ї СА́М НАП'Є́ШСЯ. Przynieś wody, dam ci pić.
1143. ПРИПА́ДАТИ (ПРИПА́СТИ) ДО СÉРЦЯ. Przypaść do serca (gustu).
1144. ПРИСІ́КУВА́ТИСЯ (ЧІ́ПЛЯ́ТИСЯ) ДО КО́ЖНОГО СЛÓВА. Czepiać się słów.
1145. ПРИТÉРТИ РО́ГИ. Przytrzeć rogów.
1146. ПРИТИСКА́ТИ (ПРИПИРА́ТИ і т. ін.) ДО СТІ́НІ (СТІ́НКИ). Див. ЗАГНА́ТИ (ЗАГАНЯ́ТИ) В (ТІ́СНИЙ, ГЛУХІ́Й) КУ́Т.
1147. ПРО ЗАПАС. Na zapas.
1148. ПРО НУ́ЖДУ́. Na wszelki wypadek.
1149. ПРОВІ́ДНА НІ́ТКА. Див. НІ́ТКА АРІА́ДНИ.
1150. ПРОВО́РНИЙ Я́К ВЕДМІ́ДЬ ЗА ГОРО́БЦЯМИ. Zgrabny jak krowy do podkowy.
1151. ПРОВО́РНИЙ Я́К ЛОПА́ТА (МИ́ТЛЯ́, ЕЛЕКТРОВІ́НИК). Szykowny jak motowidło (zgrzebny miech).
1152. ПРОДА́ТИ ЗА МІ́СКУ (ЗЕРНО́) СОЧЕВІ́ЦІ (ЗА СОЧЕВИ́НУ ІО́ШКУ). Sprzedać (oddać) za miskę soczewicy.
1153. ПРОПАВ Я́К КАМІ́НЬ У ВО́ДУ (У ДИ́М [ІЗ КОМИ́НА], СО́БАКА НА БА́ЗАРІ). Wpaść (przepaść, zapaść się, zniknąć) jak kamień w wodę.
1154. ПРОПУСКА́ТИ ПОВЗ ВУ́ХА (МІ́МО ВУ́Х і т. ін.). Puszcząć mimo uszy.

1155. ПРОСИ́ТИ РУКІ́. Prosić o rękę.
 1156. ПРОСИ́ТИ СЛОВА́. Prosić o głos.
 1157. ПРУДКИЙ ЯК ЗАЄЦЬ (ЗАЙЧИ́К). Chybki (chyży) jak zając [do kapusty].
 1158. ПСУВА́ТИ НЕ́РВИ. Psuć (tragać, szarpać, rozstrajać) nerwy.
 1159. [НЕ ОДИ́Н] ПУД СО́ЛІ З'Ї́СТИ. Zjeść beczkę soli.
 1160. ПУСКА́ТИ ШПІ́ЛЬКИ (ШПІ́ЛЬКУ, СТРІ́ЛИ). Wbijać szpilki.
 1161. ПУСКА́ТИСЯ (ПУСТІ́ТИСЯ) БЕ́РЕГА. Див. ЗІ́ЙТИ (ПЕРЕВЕ́СТИСЯ) НА ПСИ.
 1162. ПУСТІ́Й СВИ́НЮ ЗА СТІ́Л, А ВОНА́ ЛІ́ЗЕ Ї́ НА СТІ́Л. Daj kurze grzędę, a ona: wyżej siędę.
 1163. ПУСТІ́Й (ПОРО́ЖНІЙ) ЗВУ́К. Pusty dźwięk.
 1164. ПУСТІ́ТИ (І́ТИ, ПІ́ТИ) З ДИ́МОМ. Puścić (pojść, iść) z dymem.
 1165. П'Я́НИЙ — ЩО МА́ЛИЙ: ЩО НА УМІ́, ТЕ́ Ї́ НА Я́ЗИЦІ́. Pijany a dziecię prawdę powie.
 1166. П'Я́НОМУ МО́РЕ ПО КОЛІ́НА. Pijanemu morze po kolana.
 1167. П'Я́ТЕ ЧЕ́РЕЗ ДЕСЯ́ТЕ. Piąte przez dziesiąte = Trzy po trzy.

Р

1168. РА́ДІ ЛЮ́ДИ ЛІ́ТУ, А БДЖО́ЛИ ЦВІ́ТУ. Cieszą się ludzie latem, a pszczoły kwiatem.
 1169. РА́З КО́ЗІ СМЕ́РТЬ. Raz kozie śmierć.
 1170. РА́ННІЙ ДОЩ — УДО́ВИН ПЛА́Ч. Deszcz ranny i płacz panny — oba krótkotrwałe = Ranny deszcz a babski płacz niedługo trwają.
 1171. РА́НО ЧИ ПІ́ЗНО. Prędszej czy później.
 1172. РВА́ТИ ВОЛО́ССЯ (КО́СИ, ПА́ТЛИ, ЧУ́Б) [НА ГОЛОВІ́, НА СОБІ́]. Wyrywać (rwać, drzeć) włosy z głowy.
 1173. РЕ́МЕСЛО́ — НЕ КОРО́МИСЛО, ПЛЕЧЕ́Й НЕ ВІ́ДТЯ́ГНЕ. Rzemiosło za majątek stoi = Fach jeść nie woła, sam karmi.
 1174. РІ́БА І ГО́СТІ ПСУЮ́ТЬСЯ ЧЕ́РЕЗ ТРИ ДНІ́. Gość i ryba trzeciego dnia cuchnie.
 1175. РІ́БА ШУКА́Є, ДЕ ГЛІ́БШЕ, А ЛЮДІ́НА — ДЕ КРА́ЩЕ. Ryba szuka, gdzie głębiej, a człowiek, gdzie lepiej.
 1176. РІ́ДНА СТО́РОНА — МА́ТИ, ЧУ́ЖА — МА́ЧУХА. Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej.
 1177. РІ́ДНОЇ́ МА́ТЕРІ СЛІ́ВЦЕ́, ЯК ЛІ́ТНЕ СО́НЦЕ: ХО́Ч ХМА́РНЕ́НЬКЕ, А ВСЕ́-ТА́КИ ВІ́Д НЬО́ГО ТЕПЛЕ́НЬКО. U swojej matki każdy gładki.

1178. РІЧ У ТОМУ (У ТИМ), ЩО... [Cała] Rzecz w tym...
1179. РОДИЧИВ БАГАТО, ТА НІДЕ ПООБІДАТИ. Każdy sobie rzepekę skrobie.
1180. РОЗВОДИТИ АНДРОНИ. Pleść androny.
1181. РОЗЗУТИ ОЧІ. Otwierać oczy.
1182. РОЗІРВАТИ (РОЗРИВАТИ) РІЗИ (ОДЯГ) [НА СОБІ]. Rozdzierać szaty.
1183. РОЗКРИВАТИ КАРТИ. Odkryć karty.
1184. РОЗМІНІЮВАТИСЯ НА ДРІБНІЦІ (ДРІБНОТУ). Rozmieniać się na drobne.
1185. РОЗМОТУВАТИ КЛУБОК (КЛУБКÁ). Dojść (trafić) po nitce do kłębka.
1186. РОЗТИРАТИ (ЗІТЕРТИ і т. ін.) НА ПОРОХ (У ПОРОХ, НА ПРАХ, У ПОРОШОК). Rozbić (zetrzeć, zdruzgotać, zamienić) na proch (w proch, w pył).
1187. РОЗУМНИЙ МОВЧИТЬ, КОЛІ ДУРЕНЬ БУРЧИТЬ. Mądry nie mówi, aż głupiec gada.
1188. РОЗУМНИЙ НАУЧИТЬ, ДУРЕНЬ НАМУЧИТЬ. Mądry nauczy, a głupi zmęczy.
1189. [Й] РОТА НЕ РОЗЗЯВЛЯВ (РОЗЗЯВИВ, РОЗКРИВАВ, РОЗКРІВ). Nie otworzyć ust.
1190. (НІ (І)) РУК (НІ (І)) І НІГ НЕ ЧУТИ (НЕ ВІДЧУВАТИ). Nie czuć nóg (rąk).
1191. РУКОЮ ПОДАТИ. Być (znajdować się) w zasięgu ręki.
1192. РҰХАТИ (РҰШИТИ) ГОРИ (СКÁЛИ). Див. ВІРА ГОРАМИ РҰХАЄ.

С

1193. СВІЙ ХЛІБ КРАЩЕ ЧУЖОГО КАЛАЧА. Lepszy własny chleb niż pożyczona bułka.
1194. СВІТ ЗА ОЧІ (ПІТІ). Gdzie oczy (nogi) poniosą.
1195. СВОГО НЕ ЗАБУВАЙ, А ЧУЖЕ НЕ ЗАЙМАЙ. Cudzego nie ruszaj, a swego pilnie strzeż.
1196. СВОГО ЧАСУ. Див. У СВІЙ ЧАС.
1197. СЕРЦЕ (ДУША) БОЛІТЬ. Serce boli (się kraje, pęka itp.).
1198. СЕРЦЕ НЕ КАМІНЬ. (Mieć) Serce z kamienia.
1199. СЕРЦЮ НЕ НАКАЖЕШ. Serce nie słuگا.
1200. СІВИЙ ЯК ГОЛУБ (ГОЛУБКА). Siwy jak gołąb.

1201. СИДІТИ КА́МЕНЕМ (ПЕНЬКО́М, КРЯ́ЧКОЮ і т. ін.). Siedzieć kamieniem (kołkiem).
1202. СИДІТИ НА ШИ́Й (НА ПЛЕЧА́Х). Siedzieć na karku.
1203. СИНИ́ЦЯ ПИЩІ́ТЬ — ЗИ́МУ ВІЩІ́ТЬ. Ptaki odlatują, zimę zwiastują.
1204. СИ́ТИЙ ГОЛО́ДНОГО НЕ РОЗУМІ́Є. Syty głodnego nie zrozumie.
1205. СИ́ЗІФОВА ПРА́ЦЯ (СИ́ЗІФІВ ТРУ́Д). Syzyfowa praca.
1206. СИ́Й УЧА́СНО — УРО́ДИТЬ РЯ́СНО. Gdy nie zasiejem, za dobrej chwili, to całą zimę będziemy pościli.
1207. СИ́КТИ (РУБАТИ і т. ін.) НА КАПУ́СТУ (ЛОКШІ́НУ, СІ́ЧКУ). Див. ЗБИ́ТИ НА КВАСНЄ́ ЯБЛУ́КО.
1208. СИ́ЛЬ ЗЕМЛІ́. Sól ziemi.
1209. СИ́М БІ́Д — ОДИ́Н ОДВІ́Т. Jak wisieć, to za obie nogi.
1210. [У НЕ́Ї (НЬО́ГО)] СИ́М П'Я́ТНИЦЬ НА ТИ́ЖДЕНЬ. Ma sto pomysłów na godzinę.
1211. СИ́М РО́КІВ МА́К НЕ РОДІ́В, ТА ГО́ЛОДУ НЕ НАРОБІ́В. Choćby siedem lat mak nie dawał plonu, to dobry gospodarz głodu nie poczuje.
1212. СКА́ЖЕШ — НЕ ВЕ́РНЕШ; НАПІ́ШЕШ — НЕ ЗІТРЕ́Ш; ВІДРУБА́ЄШ — НЕ ПРИТО́ЧИШ. Co wyrzeczysz — nie przywrócisz, co napiszesz — nie wyrzucisz, co odrąbiesz — nie przystawisz.
1213. СКІ́ЛЬКИ ДУША́ ЗАБАЖА́Є (ЗАХО́ЧЕ і т. ін.). Ile dusza zapragnie.
1214. СКІ́ЛЬКИ НЕ МОТА́Й, КІНЕ́ЦЬ БУ́ДЕ. Nic nie trwa wiecznie.
1215. СКЛА́ДАТИ (ЗЛОЖІ́ТИ і т. ін.) ЗБРО́Ю. Złożyć (zawiesić itp.) broń.
1216. СКО́РИЙ ПО́СПІХ — ЛЮ́ДЯМ ПО́СМІХ. Див. ХТО СПІ́ШІТЬ, ТО́Й ЛЮДЕ́Й СМІ́ШІТЬ.
1217. СКРІ́НЯ (СКРІ́НЬКА) ПА́НДО́РИ. Puszka Pandory.
1218. СЛО́ВО — СРІ́БЛО, МОВЧА́ННЯ — ЗО́ЛОТО. Mowa jest srebrem, a milczenie złotem.
1219. СЛО́Н (ВЕДМІ́ДЬ) НА ВУ́ХО НАСТУПІ́В. Słoń nadepnął na ucho.
1220. СЛУЖІ́ТИ МАМО́НІ. Służyć mamonie.
1221. (ГА́РНО) СМІЄ́ТЬСЯ ТО́Й, ХТО СМІЄ́ТЬСЯ ОСТА́ННІЙ. Ten się śmieje, kto się śmieje ostatni.
1222. СМІ́Х НЕ ГРІ́Х. Śmiech to nie grzech.

1223. СО́ВІСТЬ МУ́ЧИТЬ (ГРИЗÉ і т. ін.). Sumienie gryzie (dręczy, trapi, męczy itp.);
1224. СОДО́М І ГОМО́РРА. Sodoma i Gomora.
1225. СОЛОМО́НОВЕ РІШЕННЯ (ВІ́РШЕННЯ). Salomonowy wyrok.
1226. СО́Н — НАЙКРА́ЩІ ЛІ́КИ. Kto się wyspał, ten jest zdrowy.
1227. СПАЛІ́ТИ [ЗА СОБО́Ю] МОСТІ́. Palić [za sobą] mosty.
1228. СПО́ЧИТИ З БО́ГОМ. Див. ВІ́ДДАТИ [БО́ГУ, БО́ГОВІ] ДУ́ШУ (ДУ́Х, ДУ́ХА).
1229. СПРИ́ТНИЙ ЯК МІ́ШКА. Zwinny jak małpa.
1230. СПРО́БУВАТИ ЩА́СТЯ (УДА́ЧІ). Spróbować szczęścia.
1231. СТАВА́ТИ (СТА́ТИ, СТО́ЯТИ і т. ін.) НА ЧОЛІ́. Stanać na czele.
1232. СТА́ВИТИ (ПОСТА́ВИТИ) КРА́ПКУ (КРАПКІ́) НАД „І”. Postawić kropkę nad „i”.
1233. СТА́ВИТИ (ПОСТА́ВИТИ) НА КА́РТУ. Stawiać (postawić, rzucić) [wszystko] na [jedną] kartę.
1234. СТА́ВИТИ ПИТА́ННЯ (СПРА́ВУ) РУ́БА (РЕБРО́М). Stawić sprawę na ostrzu noża.
1235. СТА́ЛЬНІ́ (ЗАЛІ́ЗНІ) НЕ́РВИ. Nerwy stalowe (żelazne, jak postronki).
1236. СТА́Н (СИ́ЛА) РЕЧЕ́Й. Stan (porządek) rzeczy.
1237. СТАРÉ ЯК МАЛÉ [ЩО ПОБА́ЧИТЬ, ТОГО́ Ї ПРО́СИТЬ]. Ze starymi ludźmi — jak z dziećmi.
1238. СТА́РІЙ [ВІ́РНІЙ] ДРУГ КРА́ЩЕ НОВІ́Х ДВО́Х. Stary przyjaciel lepszy niż dwóch nowych.
1239. СТА́РІСТЬ — НЕ РА́ДІСТЬ [А СМЕ́РТЬ — НЕ ВЕСІ́ЛЯ]. Starość nie radość [młodość nie wieczność, śmierć nie wesele].
1240. СТА́ТИ ПÉРЕД БО́ГОМ. Див. ВІ́ДДАТИ [БО́ГУ, БО́ГОВІ] ДУ́ШУ (ДУ́Х, ДУ́ХА).
1241. СТЕРЕЖИ́СЯ ЛЮ́ДИНИ, ЯКА́ НЕ ГОВО́РИТЬ, І СОБА́КИ, ЯКА́ НЕ ГА́ВКАЄ. Najgorszy to pies, co milczkiem gryzie.
1242. СТО́ЯТИ (СТА́ТИ) НА ДОРО́ЗІ. Stawać na drodze = Wchodzić (pot. włazić) w drogę = Zagradzać drogę.
1243. СТО́ЯТИ ОДНІ́ЄЮ (ОДНО́Ю) НОГО́Ю В МОГІ́ЛІ (У ТРУНІ́ і т. ін.). Być jedną nogą w grobie (na tamtym świecie).
1244. СТРА́ШНИЙ (ОСТА́ННІЙ, ОСТА́ТНІЙ) СУ́Д. Sąd Ostateczny.
1245. СТРІ́ЛА АМУ́РА (КУПІ́ДОНА; АМУ́РОВА, КУПІ́ДОНОВА СТРІ́ЛА). Strzała Amora (Erosa, Kupidyna).
1246. СТРІ́ЛЯНИЙ ГОРОБЕ́ЦЬ (СТРІ́ЛЯНА ПТІ́ЦЯ). Stary wróbel (wyga).

1247. СТРІЛЯТИ (СТРІГТИ) ОЧІМА (ОКОМ, ПОГЛЯДОМ).
Strzelać oczami.
1248. СЎДНА ГОДИНА. ДИВ. СЎДНИЙ ДЕНЬ.
1249. СЎДНИЙ ДЕНЬ. Sądny dzień.
1250. СУМНИЙ ГР҃УДЕНЬ І У СВЯТО, І В Б҃УДЕНЬ. Grudzień to miesiąc zawily, czasem srogi, czasem miły.
1251. СУХИЙ БЕРЕЗЕНЬ, Т҃ПЛИЙ КВІТЕНЬ, МОКРИЙ МАЙ — Б҃УДЕ ХЛІБА УРОЖАЙ. Suchy marzec, kwiecień mokry, maj przechłodny — nie będzie rok głodny = Suchy kwiecień (marzec), mokry maj, będzie żyto (żytko) jako (niby) gaj.

Т

1252. ТАК І ТАНЕ В РОТІ. Rozpływać się w ustach.
1253. ТАКИЙ СТОРОЖ З ВО́ВКА ПРИ ВІВЦЯХ, ЯК З КОЗІ́ ПРИ КАП҃УСТІ. Wpuszcili kozę do ogrodu.
1254. ТАНТА́ЛОВІ М҃УКИ (М҃УКИ ТАНТА́ЛА). Męki Tantala.
1255. ТА́НЦЮВА́ТИ ПІ́Д Д҃УДКУ. Tańczyć [tak], jak ktoś zagra (ko-muś zagrają).
1256. ТЕРЕВЕНІ́, ПРА́ВИТИ (РОЗВО́ДИТИ, РОЗВЕ́СТІ́, РОЗПУСКА́ТИ, РОЗПУСТІ́ТИ і т. ін.). ДИВ. РОЗВО́ДИТИ А́НДРО́НІ.
1257. Т҃ЕРЕН ГРУШ НЕ РО́ДИТЬ. Nie zbieraj z ciernia fig.
1258. ТЕРНІ́СТИЙ ШЛЯ́Х. Droga ciernista (cierniowa, krzyżowa).
1259. ТЕРНО́ВИЙ ВІНЕ́ЦЬ (ВІНО́К). Korona cierniowa (ciernista).
1260. ТЕРПІ́Й, КОЗА́К, ОТАМА́НОМ Б҃УДЕШ. Cierp, Kozaczec, atamanem będziesz.
1261. ТИ ЙОМУ́ ПРО ОБРАЗІ́Й, А ВІН ТОБІ́ ПРО ГАРБУЗІ́Й. Na upor nie ma lekarstwa.
1262. ТІ́ХО (ТІ́ША), ХО́Ч МА́К (МА́КОМ) СІ́Й. Cicho (cisza) jak makiem zasiał.
1263. ТІ́ЛЬКИ (ЛИ́Ш, САМА́) ШКІ́РА (ШК҃УРА) ТА КІ́СТКІ́ (ОДНІ́ (СА́МІ, ТІ́ЛЬКИ) КІ́СТКІ́ ТА ШКІ́РА (ШК҃УРА)). Skura i kości.
1264. ТІ́НІ БО́ЯТИСЯ СВОЄ́Ї (ЧИЄ́ЇСЬ). Bać się własnego cienia.
1265. ТО БА́БА З В҃УХАМИ. Herod baba.
1266. ТО ЩЕ́ ПІ́ВБІ́ДИ. Jeszcze to pół biedy.
1267. ТОГО́ [ЦЬО́ГО, Я́К] ЦВІ́ТУ ПО ВСЬО́МУ СВІ́ТУ. Tego kwiatu jest pół światu.
1268. ТО́ЧКА (КУ́Т) ЗО́РУ. Punkt widzenia.

1269. ТРÉБА ЗІ СВÍЧКОЮ СÉРЕД ДНЯ ШУКА́ТИ (ВÍШУКУВАТИ і т. ін.). Takiego drugiego ze świecą szukać.
1270. ТРÉБА НАХИЛИ́ТИСЯ, ЩОБ З КРИНÍЦІ ВОДÍ НАПÍТИСЯ. Ani kawałek chleba nie spadnie z nieba, pracować trzeba.
1271. ТРИ ЧÍСНИЦІ ДО СМÉРТІ. Trzy ćwierci do śmierci.
1272. ТРИМА́ТИ (ДЕРЖА́ТИ) В РУКА́Х (У ШО́РАХ, У ПОВОДА́Х) Trzymać w ryzach (w karbach, w karności, na wodzy).
1273. ТРИМА́ТИ (ДЕРЖА́ТИ) ЯЗЫ́К (ЯЗЫКА́) ЗА ЗУБА́МИ. Trzymać język za zębami.
1274. ТРÍСНУТИ ВÍД ЗАЗДРО́ЩІВ. Pękać z zazdrości.
1275. ТРИЩА́ТИ ПО [ВСÍХ] ШВА́Х. Trzeszczeć w szwach.
1276. ТРОЯН́СЬКИЙ КИ́НЬ. Koń trojański.
1277. ТРУСИ́ТИСЯ (БÍТИСЯ, ТÍПАТИСЯ, ТРЕМТÍТИ і т. ін.) ЯК (МОВ, НА́ЧЕ і т. ін.) У ПРОПА́СНИЦІ. Trząść się (drzeć) jak galareta.
1278. ТУПЦЮВА́ТИ (ТУПЦЮВА́ТИСЯ) НА [ОДНО́МУ] МÍСЦІ. Dreptać w miejscu.
1279. ТЯГНУ́ТИСЯ (ТÍТИ, ОПИНЯ́ТИСЯ, ОПИНÍТИСЯ, ПЛЕСТÍСЯ, ПЛÉНТАТИСЯ і т. ін.) У (В) ХВОСТÍ. Ciągnąć się (wlec się) w ogonie.
1280. ТЯЖКÍЙ ХРЕСТ. Krzyż pański.

У

1281. У БАРА́НЯЧИЙ РÍГ ЗÍГНУ́ТИ (СКРУТÍТИ). Zapędzić w kozi róg.
1282. У (В) БО́ГА ВÍР, ТÍЛЬКИ БО́ГОВÍ НЕ ВÍР. W Pana Boga wierz, ale Panu Bogu nie wierz.
1283. У (В) БО́ЗІ НАДÍЯ, КОЛÍ ХЛÍБ У ТО́РБІ. Bóg nadzieja, gdy jest w torbie chleb.
1284. У (В) БОЛÓТО ЛÍЗТИ ЛÉГКО, А НАЗА́Д ХОТЬ ВОЛÍ ВИПРЯГÁЙ. Włazł w błoto, wyleść nie umie.
1285. У БОРГÁХ (ДОВГÁХ) ЯК СВИН́Я В РÍП'ЯХÁХ. W długach jak pies w centkach.
1286. У (В) БОРОДÍ ГРÉЧКА ЦВÍТÉ, А В ГОЛОВÍ НА ЗЯБ ПОО́РАНО. W starym piecu diabeł pali.
1287. У БРЕХНÍ КОРО́ТКІ НО́ГИ. Kłamstwo ma krótkie nogi.
1288. У ВЕЛÍКÍМ ПО́СТІ НЕ ХОДÍ В ГО́СТІ. W wielkim poście nie chodź w gości.

1289. У ВСЯКИМ ПОДВІР'І СВОЄ ПОВІР'Я. Każda wieś ma swoją przypowieść.
1290. У ВСЯКОГО МИРОНА СВОЇ НОРОВИ. I cyprysy mają swoje kaprysy.
1291. У ВСЯКОГО МУСІЯ СВОЯ ЗАТІЯ. Każda Teresa ma swe interesa.
1292. У ВСЯКОЇ ПАШКИ СВОЇ ЗАМАШКИ. Każde bydle ma swoje figle.
1293. У (В) ГЛИБИНІ ДУШІ (СЕРЦЯ). Na dnie duszy.
1294. У (В) ГОСТЯХ ДОБРЕ, А ВДОМА КРАЩЕ. Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej.
1295. У (В) ГУРТИ Й БЕЗЗУБИЙ СОБАКА ГАВКАЄ. W kompanii i tchórz bywa śmiały.
1296. У (В) ДОБРІ РУКИ. W dobre (pewne) ręce).
1297. У (В) ДОРОЗІ, У (В) ГОСТИНІ ПАМ'ЯТАЙ О ХУДОБІНІ. W drodze pilnuj konia, a w domu żony.
1298. У ЗАРОДКУ. W zarodku.
1299. У КАЛАМУТНІЙ (МУТНІЙ) ВОДІ РІБУ ЛОВЛЯТЬ [ДОБРЕ РІБУ ЛОВІТИ]. Łapać ryby w mętnej wodzie. = W mętnej wodzie dobre ryby łowić.
1300. У КОГО Є НЕНЬКА, У ТОГО Й ГОЛІВОНЬКА ГЛАДЕНЬКА. Gdzie u dzieci matka, tam i główka gładka.
1301. У КОГО Є СТРАХ, У ТОМУ Є БОГ. У КОМУ Є БОГ, У ТОМУ Є Й СОРОМ. Kto z Bogiem, Bóg z nim.
1302. У КОГО КИШЕННЯ ПОВНІША, У ТОГО СУД ПРАВИШИЙ. Czyja kieszeń większa, tego sprawa mniejsza.
1303. У КОГО ЩО БОЛІТЬ, ТОЙ ПРО ТЕ Й ГОВОРИТЬ. Co na sercu to i na języku.
1304. У (В) КОСТЮМІ АДÁМА (ЄВИ). W stroju Adama (adamowym, Ewy).
1305. У ЛИХУ ГОДІНУ ПІЗНАЄШ ВІРНУ ЛЮДІНУ. Prawdziwych przyjaciół poznaje się w biedzie.
1306. У (В) ЛИЦЕ. Prosto w twarz (oczy).
1307. У (В) ЛІТАХ. W podeszłym (sędziwym) wieku.
1308. У ЛІСІ ЩОСЬ [ВЕЛІКЕ] ЗДОХЛО. Prędzej kaktus (włosy) na dłoni mi vyrośnie (wyrosną).
1309. У (В) ЛЮДЯХ. Służyć u ludzi.
1310. У МОМЕНТ. ДИВ. НА ОЧАХ.
1311. У (В) ПОГОДУ І СМУТНИЙ ВЕСЕЛИМ БУВАЄ. Gdy pogoda, to i smutnemu weselej.

1312. У ПО́ТІ ЧОЛА́. W pocie czoła.
1313. [БАЧИТИ, УЯВЛЯТИ] У (В) РОЖЕ́ВОМУ СВІ́ТЛІ. [Widzieć, malować] W różowych (jasnych, słonecznych) barwach.
1314. У СВІ́Й ЧАС. W swoim czasie.
1315. У СВІ́ТЛІ. Див. З ПО́ГЛЯДУ.
1316. У СІ́ДОРА ЗВІ́ЧАЙ, У ПЕТРА́ СВІ́Й. Ile ludzi, tyle prawd.
1317. У (В) СКЛА́ДКУ (СКЛА́ДЧИНУ). Na spółkę.
1318. У (В) СКОРБО́ТІ. W boleści.
1319. У (В) СЛА́ВІ. tylko do (1). Ciesząc się poważaniem. tylko do (2). W niesławie.
1320. У (В) СЛА́ВУ. Na (ku) chwale (cześć).
1321. У (В) СЛЮ́ЗАХ. We łzach.
1322. У (В) СМАК. Ze smakiem ≠ W smak.
1323. У СОРО́ЧЦІ РОДИ́ТИСЯ. W czepku urodzony.
1324. У (В) СПІ́НУ. Z (od) tyłu.
1325. У СТАРО́ГО ГОЛОВА́ — РЕШЕ́ТО: БАГА́ТО БУЛО́ ТА ВІ́СІЯЛО́СЬ. Stara głowa — jak rzeszoto: nic nie utrzyma.
1326. У СТАРО́ГО ЖІ́НКА МОЛОДА́ — ЧУЖА́ КО́РИСТЬ. Żona ładna, zawsze zdrajna.
1327. У ТІ́ХОМУ БОЛО́ТІ ЧОРТІ́ ВО́ДЯТЬСЯ (ПЛО́ДЯТЬСЯ). Strzeż się tej wody, co nie szumi i nie płynie.
1328. У (В) ТО́Н. W tym samym tonie.
1329. У (В) ШНУ́Р (ШНУ́РОК). [Jak] pod sznurek.
1330. У ЧУЖІ́Й МОНАСТІ́Р НЕ СУ́НЬСЯ (НЕ ПХА́ЙСЯ, НЕ ХОДИ́). ЗІ СВОІ́М УСТА́ВОМ. W cudzym domu nie wprowadzaj swoich zwyczajów = Wody do morza nie wozi się.
1331. УБИВА́ТИ ДВО́Х ЗАЙЦІ́В (ДВА ЗАЙЦІ́). Upiec dwie pieczenie na (przy) jednym ogniu.
1332. УДА́Р У СПІ́НУ. Cios w plecy.
1333. УДИ́ВЕЦЬ (ВДІ́ВЕЦЬ) — ДІ́ТЯМ НЕ ОТЕ́ЦЬ, БО Ї́ САМ СИ́РОТА. Wdowiec — dzieciom nie ojciec, bo sam sierota.
1334. УДО́МА (ВДО́МА) І (Ї́) СТІ́НИ ГРІ́ЮТЬ (ДОПОМА́ГАЮТЬ). W domu i ściany pomagają.
1335. УЗЯ́В (ВЗЯ́В) БИ, ХО́Ч НА НІ́М БИ ГА́ДИНА СИ́ЧАЛА. Wziąłby z ołtarza.
1336. УЗЯ́В (ВЗЯ́В) БІ́С КОНЯ́, НЕХА́Й БЕРЕ́ Ї́ УЗДЕ́ЧКУ. Wziąłś konia, weźmij i uzdeczkę.
1337. УЗЯ́В [ГРІ́Х] НА ДУ́ШУ. Wziąć (Brać) na [swoją] duszę.
1338. УЗЯ́ВСЯ (ВЗЯ́ВСЯ) ЗА ГУ́Ж, НЕ КАЖІ́, ЩО НЕ ДУ́Ж. Kiedyś wziął się za popręgi, nie powiadaj żeś za tęgi.

1339. УЗЯ́ЛО ЗА СÉРЦЕ. Chwyciło (chwytá) za serce.
1340. УМИВА́ТИ (УМИ́ТИ) РУ́КИ. Umywać ręce.
1341. УПА́ЛО — ПИ́ШІ ПРОПА́ЛО. Див. ЩО З ВО́ЗА ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО.
1342. УПА́СТИ (УСКО́ЧИТИ) [В БІДУ́] ЯК КУ́РКА В БОРЩ. Wpaść jak śliwka w kompot.
1343. УПÉРТИЙ (ВПÉРТИЙ) ЯК ОСÉЛ (СТО ОСЛІ́В). Uparty jak osioł (koziół, koza, kozioł ofiarny, wół).
1344. УПШ́МАТИ (ВПШ́МАТИ і т. ін.) НА ГАРЯ́ЧОМУ. Złapać na gorącym uczynku.
1345. УСКО́ЧИВ, ЯК ЖА́БА У ЖАР. Див. УПА́СТИ (УСКО́ЧИТИ) [В БІДУ́], ЯК КУ́РКА В БОРЩ.
1346. УСКО́ЧИТИ (ВСКО́ЧИТИ, ВСТРЯ́ГТИ і т. ін.) В ХАЛÉПУ. Wpakować się (wplątać się, wpakować kogoś, wplątać kogoś) w kabałę.
1347. УСЯ́КИЙ ДВІ́Р ХАЗЯ́ЙСЬКИМ О́КОМ ДÉРЖИТЬСЯ. Див. БЕЗ ХАЗЯ́ІНА ДВІ́Р ПЛА́ЧЕ, А БЕЗ ХАЗЯ́ЙКИ — ХА́ТА.
1348. УСЯ́КИЙ МА́ТЕРІ СВОЇ́ ДІ́ТИ МІ́ЛІ. Dla każdej matki, miłe jej dziatki.
1349. УТІКА́Й, ГО́ЛІЙ, ОБДЕРУ́ ТЕБÉ. Ucieka, jak goły przed zbrojnymi.
1350. (ГО́ТОВИЙ, РА́ДИЙ і т. ін.) УТО́ПИТИ В ЛО́ЖЦІ ВОДІ́. Utopić w łyżce wody.
1351. УТРАЧА́ТИ (УТРА́ТИТИ) [ОСТА́ННЮ] НАДІ́Ю. Tracić nadzieję.

Ф

1352. ФА́КТ [Є, ЛИ́ШАЄТЬСЯ] ФА́КТОМ. Fakt faktem.
1353. ФАСО́Н ДЕРЖА́ТИ (ТРИМА́ТИ, ГНУ́ТИ і т. ін.). Trzymać (mieć) fason.
1354. ФІ́ГОВИЙ ЛИСТО́К. Liść (listek) figowy.
1355. ФІ́ГУ З МА́КОМ [ДІСТА́ТИ (ОДÉРЖАТИ, ЗДОБУ́ТИ і т. ін.)]. Figa z makiem.
1356. ФОРТУ́НА УСМІХА́ЄТЬСЯ. Fortuna (los, szczęście) się uśmiecha.

X

1357. ХАПА́ТИСЯ ЗА СОЛОМІ́НУ (СОЛОМІ́НКУ). Tonący brzytwy się chwyta.
1358. ХАТА ГОСПО́ДАРЕМ СТОЇ́ТЬ, ДИВ. БЕЗ ХАЗЯ́ЙНА ДВІ́Р ПЛА́ЧЕ, А БЕЗ ХАЗЯ́ЙКИ — ХА́ТА.
1359. ХВИ́ЛЮВА́ТИ (БЕНТЕ́ЖИТИ, РОЗПА́ЛЮВАТИ, БУНТУВА́ТИ i т. ін.) КРОВ. Mrozić (ścinać) krew w żyłach.
1360. ХВО́РОМУ ХВО́РИСТЬ, А ЛІ́КАРЮ ГРО́ШІ. Gdy ludzi się choroby imają, lekarze z tego wielki pożytek mają.
1361. ХІ́ТРА ЛЮ́ДИНА В'Є́ТЬСЯ ЯК ХМЕЛІ́НА. Wić się (wykręcać się, wywijać się) jak piskorz.
1362. ХЛІ́Б НАСУ́ЩНИЙ (НАСУ́ШНИЙ). Chleb powszedni (codzienny).
1363. ХОВА́ТИ ГО́ЛОВУ В ПІСО́К. Chować głowę (kryć) w piasek.
1364. ХО́ДИТИ КРУГО́М ТА НАВКО́ЛО. W koło = W kółko Macieju.
1365. ХО́ДЯЧА ЕНЦИКЛОПЕ́ДІЯ. Chodząca encyklopedia.
1366. ХОЛÓДНОЮ ВОДО́Ю ОБЛІ́ТИ (ОБДА́ТИ). Oblać zimną wodą = Wylać na głowę kubel zimnej wody.
1367. ХОМА́ НЕВІ́РНИЙ (НЕВІ́РЯЧИЙ). Niewierny Tomasz.
1368. ХО́Ч ДО РА́НИ ПРИКЛАДА́Й. Ktoś taki, że [choć, tylko] do rany przyłoż.
1369. ХО́Ч І ГРІШУ́, АЛÉ ЗНА́Ю З КИМ. Choć się zgrzeszyło, ale czemu było.
1370. ХО́Ч КРÉВНИЙ, А НЕПÉВНИЙ. Co krewny, to pewny.
1371. ХО́Ч МАЛІ́Й ТОРЖО́К, А НЕ ПОРО́ЖНІЙ ГОРЩО́К. Mały utarg, ale pełna miska.
1372. [ТЕ́МНО] ХО́Ч О́КО (О́ЧИ) ВІ́КОЛИ (ВІ́ЙМИ, ВІ́БИЙ i т. ін.). Ciemno choć oko wykol.
1373. ХО́Ч ТРАВА́ НЕ РОСТІ́. Mieć w nosie.
1374. ХО́ЧЕШ БАГА́ТО МА́ТИ, ТРÉБА МА́ЛО СПА́ТИ. Kto długo leży, tego chleb odbieży.
1375. ХО́ЧЕШ ВО́РОГА НАЖІ́ТИ — ПОЗІ́Ч ЙОМУ́ ГРОШЕ́Й. Chcesz mieć wroga (stracić przyjaciela) — pożycz mu pieniądze.
1376. ХО́ЧЕШ Ї́СТИ КАЛАЧІ́ — НЕ СИ́ДИ НА ПЕЧІ́. Pieczone gołąbki nie lecą same do gąbki.
1377. ХО́ЧЕШ СОБІ́ ДОБРА́ — НЕ РОБІ́ НІКО́МУ ЗЛА. Nie czyń drugiemu, co Tobie niemiłe.
1378. ХТО́ БАГА́ТО БРЕ́ШЕ, ТОЙ БАГА́ТО БОЖІ́ТЬСЯ. Kto często kłamie, ten często przysięga.

1379. ХТО БАГА́ТО ОБИ́ЦЯЄ, ТОЙ МА́ЛО ДАЄ. Kto wiele obiecuje, mało daje.
1380. ХТО В ЛІ́ТІ ГАЙНУ́Є, ТОЙ В ЗИ́МІ ГОЛОДУ́Є. Kto latem nie pracuje, zimą głód poczuje.
1381. ХТО ВІ́ТРОВІ СЛУ́ЖИТЬ, ТОМУ́ ДІ́МОМ ПЛА́ТЯТЬ. Wiatr gonili, wiatrem żyli.
1382. ХТО ВЛІ́ТКУ ДАРМУ́Є, ТОЙ ТЯ́ЖКО ЗИМУ́Є. Kto w lecie nie zbiera, zimą głodem przymiera.
1383. ХТО З І́НШИХ КЕПКУ́Є, ТОЙ ПЕ́РШИЙ ЗАПЛА́ЧЕ. Kto pod kim dolki kopie, sam w nie wpada.
1384. ХТО ЛІ́ЗЕ ДО ВОДИ́, ТОЙ МА́Є МО́КРІ ПО́ЛИ. Nie chodź do wody — nie obleją cię, nie chodź do karczmy — nie obmówią cię.
1385. ХТО ЛЮ́ДЯМ ДОБРА́ БАЖА́Є, ТОЙ І СОБІ́ МА́Є. Dobro dobrem wynagradza.
1386. ХТО НИ́ЧОГО НЕ РО́БИТЬ, ТОЙ НИ́КОЛИ НЕ МА́Є ЧА́СУ. Kto nic nie robi na nic czasu nie ma.
1387. ХТО ПИТА́Є, ТОЙ НЕ БЛУ́ДИТЬ. Kto pyta — nie błądzi.
1388. ХТО РА́НО ВСТА́Є, ТОМУ́ БОГ ДА́Є, А ХТО ПІ́ЗНО ХО́ДИТЬ — ТОЙ САМ СОБІ́ ШКО́ДИТЬ. Kto rano wstaje, temu pan bóg daje.
1389. ХТО РОДІ́ВСЯ ВО́ВКОМ, ТОМУ́ ЛИСІ́ЦЕЮ НЕ БУ́ТИ. Kto się wilkiem urodził, lisem być nie może.
1390. ХТО РО́ЗУМУ НЕ МА́Є, ТОМУ́ Й КОВА́ЛЬ НЕ ВКУ́Є. Komu Bóg rozumu nie da, temu kowal nie wykuje.
1391. ХТО СПІ́ШИТЬ, ТОЙ ЛЮДЕ́Й СМІ́ШИТЬ. Jak (kiedy, gdy) się człowiek śpieszy, to się diabeł cieszy = Zły pośpiech — ludziom na śmiech.
1392. ХТО ТОРГУ́Є, ТОЙ НЕ ГОРЮ́Є. Kto handluje, biedy nie czuje.
1393. ХТО ХО́ЧЕ БІ́ЛЬШЕ ЗНА́ТИ, ТРЕ́БА МЕН́ШЕ СПА́ТИ. Kto chce więcej wiedzieć, musi mniej spać.

Ц

1394. ЦДІ́ТИ (ПРОЦДІ́ТИ) КРИ́ЗЬ ЗУ́БИ. Cedzić słowa [przez zęby].

Ч

1395. ЧАС УСЕ́ ЛІКУ́Є. Czas leczy (goi) [wszystkie] rany.
1396. ЧА́СТО Й (ТА) ГУ́СТО (ЧА́СТО-ГУ́СТО). Często gęsto.

1397. ЧЕРСТВЕ СЕРЦЕ (ДУША). Twarde serce.
1398. ЧЕШИ́СЯ ВІЛ З ВОЛО́М, КІНЬ З КОНЕ́М, А СВИНЯ́ ОБТИН, ЯК НЕМА́ З КИМ. Див. ГУСА́К СВИНІ́ НЕ ТОВА́РИШ.
1399. ЧИМ РОЗУ́МНИЙ СТИДА́ЄТЬСЯ, ТИМ ДУРНІ́Й ВЕЛИЧА́ЄТЬСЯ. Czym się mądry wstydzi, tym się głupi szczyci.
1400. ЧІСТИЙ ЯК СЛЮ́ЗА (СКЛО, КРИШТА́ЛЬ і т. ін.). Czysty jak łza.
1401. ЧИТА́ТИ НОТА́ЦІЇ (НОТА́ЦІЮ, МОРА́ЛЬ). Prawić morały (kazania).
1402. ЧИТА́ТИ МІЖ (ПОМІ́Ж) РЯДКА́МИ (РЯДКІ́В). Czytać między wierszami.
1403. ЧОГО́ НЕ ВІ́ДІВ, ТОГО́ НЕ СКАЖУ́. Com widział, to powiadam.
1404. ЧОЛОВІ́К — УСЬОМУ́ ГОЛОВА́. Mąż — głowa rodziny.
1405. ЧОЛОВІ́К ЯК ВОРО́НА, А ВСЕ ЖІ́НЦІ ОБОРО́НА. Żeby chłop był jak wrona, zawsze żonie obrona.
1406. ЧО́РНЕ ЗО́ЛОТО. Czarne złoto.
1407. ЧО́РНИЙ ДЕНЬ. Czarna godzina.
1408. ЧО́РНИЙ РИ́НОК. Czarny rynek.
1409. ЧО́РНИМ ПО БІ́ЛОМУ. Czarno na białym.
1410. ЧУЖА́ БІ́ДА НЕ ДАСТЬ РО́ЗУМУ. Cudza bieda rozuma nie uczy.
1411. ЧУЖА́ ХА́ТА ТАКА́Я, ЯК СВЕКРУ́ХА ЛИХА́Я. Gdzie zła matka, tam marna chatka.
1412. ЧУЖИ́МИ РУКА́МИ ЖАР ЗАГРІ́БАТИ (ВОГО́НЬ ЗАГО́РТАТИ). Wyciągać (wyjmować) kasztany z ognia cudzymi rękami (rękoма).
1413. ЧУЖУ́ БІ́ДУ РУКА́МИ РОЗВЕ́ДУ, А ДО СВОЄ́Ї УМА́ НЕ ПРИЛОЖУ́. Cudza rana nie boli.

III

1414. ШАНУ́Й УЧИ́ТЕЛЯ КРА́ЩЕ РОДИ́ТЕЛЯ. Szanuj nauczyciela swego jak rodziców i jak siebie samego.
1415. ШВЕ́ЦЬ ЗНАЙ СВОЄ́ ШЕ́ВСТВО, А В КРАВЕ́ЦТВО НЕ МІША́ЙСЯ. Jeśliś szewc, pilnuj swego kopyta.
1416. ШВИ́ДКИЙ (СКО́РИЙ) НА РУКУ. Zwinny jak jaszczurka.
1417. ШВИ́ДКИЙ ЯК БЛІ́СКАВКА. Szybki jak błyskawica (piorun).
1418. ШВИ́ДКИЙ (СКО́РИЙ, ЖВА́ВИЙ) ЯК ВЕДМІ́ДЬ ЗА ПЕРЕПЕЛІ́ЦЯМИ (МУ́ХАМИ). Szykowny (zgrabny) jak wół do karety (osieł do tańca).

1419. ШВИДКІЙ ЯК ВІЛ У ПЛІУЗІ. Zgrabny jak pies do chomąta (do wiązki siana).
1420. ШІЙЛА В МІШКУ НЕ СХОВАЄШ (НЕ ВТАЇШ) (ШІЙЛА НЕ СХОВАЄ МІХ). ДИВ. ВІЛІЗЛО (ВІТКНУЛОСЯ) ШІЙЛО З МІШКА́.
1421. ШУКАТИ (ЛОВІТИ і т. ін.) ВІТРА В ПО́ЛІ. Szukaj wiatru w polu.
1422. ШУКАТИ ГО́ЛКУ В СІНІ (СОЛО́МІ). Szukać igły w stogu (kocie) siana.

Щ

1423. ЩА́СТЯ НА ШВИДКО́МУ КОНЕ́ВІ ЇЗДИТЬ. Szczęście na pstrym koniu jeździ.
1424. ЩО [З ВО́ЗА] ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО. ДИВ. ЩО З ВО́ЗА ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО.
1425. ЩО ГОДИ́НА, ТО ІНША ПРИЧІ́НА. Co godzina, to nowina.
1426. ЩО ГРОМА́ДА ЗАБАЖА́Є, ТО Ї ПАН НЕ ПОЛАМА́Є. Przy tym prawo, z kim gromada.
1427. ЩО ДА́ЛІ В ЛІС, ТО БІ́ЛЬШЕ ДРОВ. Im dalej w las, tym więcej drzew.
1428. ЩО ДИХНЕ́, ТО БРЕХНЕ́. Co słowo, to kłamstwo.
1429. ЩО ДО ЧО́ГО: КА́ША — ДО БОРЩУ́, ХЛІ́Б — ДО МОЛОКА́, А ДІ́ВКА — ДО КОЗАКА́. Ryba rybą, ptak ptakiem, a człowiek człowiekiem żyje = Rybom woda, ludziom zgoda — bez niej nic.
1430. ЩО З ГОРШКА́ ВІБІЖИТЬ, ТОГО́ НЕ ПОЗБИРА́ЄШ. ДИВ. ЩО З ВО́ЗА ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО.
1431. ЩО З МО́СТА [У ВОДУ́] ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО. ДИВ. ЩО З ВО́ЗА ВПА́ЛО, ТЕ ПРОПА́ЛО.
1432. ЩО І Я́К. Co i jak = Jak i co.
1433. ЩО [ВОНО́] Ї ДО ЧО́ГО. ДИВ. ЩО І Я́К.
1434. ЩО, КУДІ́ І ДО ЧО́ГО. ДИВ. ЩО І Я́К.
1435. ЩО НАЖІ́В — ТЕ В ДИМА́Р ПУСТІ́В. Co zarobi, to przepuści.
1436. ЩО У ТВЕРЕ́ЗОГО НА ДУ́МЦІ, ТЕ В П'Я́НОГО НА ЯЗИЦІ́. ДИВ. П'Я́НИЙ — ЩО МАЛІ́Й: ЩО НА УМІ́, ТЕ Ї НА ЯЗИЦІ́.
1437. ЩОСЬ НА ЗРАЗО́К. Coś w rodzaju = Coś na kształt.

Я

1438. ЯБЛУКО РОЗБРАТУ (ЧВАР). Jabłko (kość) niezgody.
1439. [І] ЯБЛУКУ (ЯБЛУКОВІ) НІДЕ ВПАСТИ. ДИВ. НІДЕ (НІКУДИ) [Й] ГОЛКИ (ГОЛКОЮ, ПАЛЬЦЯ) ВСТРОМІТИ (УСТРОМІТИ, ТКНУТИ).
1440. ЯЗІК СВЕРБІТЬ [СКАЗАТИ, ТА ТРÉБА МОВЧАТИ]. Język świerzbi.
1441. ЯЗІК СТАЄ КОЛОМ (РЎБА) [У РОТИ]. Język kołkiem staje.
1442. ЯК БАТОГОМ ЛЯСНУТИ. Jak z bata (z bicia) trzasł (strzelił).
1443. ЯК БАЧИТЬ У РУКАХ ГРОШІ, ВЖЕ Й ПРИЯТЕЛЕМ СТАТИ ХОЧЕ. Gdzie pieniędzy wiele, wszyscy przyjaciele.
1444. ЯК БДЖІЛКА. Jak pszczołka.
1445. [ГАРНА] ЯК БІЛА ЛІЛÉЯ. Piękny jak lilia.
1446. ЯК ВАРÉНИК У МАСЛІ (СМЕТАНИ). [Жыć] Jak pączek w maśle.
1447. ЯК ГЛЯНЕ, ТО Й МОЛОКО КÍСНЕ. Przy nim nawet róža więdníe.
1448. [ЖÍТИ] ЯК (МОВ, НАЧЕ і т. ін.) [ТИ] ГОЛУБКÍЙ. Kochać się (być) jak dwa gołąbki (para gołąbków).
1449. [БÍЖИТЬ] ЯК ГОНЧИЙ ПЕС. Biec (pędzić) jak chart.
1450. [ЖÍТИ, ПОЖИВАТИ, МАТИСЯ] ЯК ГОРОХ ПРИ ДОРОЗІ [ХТО НЕ ЇДÉ, ТОЙ І РВÉ]. Czuć się jak groch przy drodze [kto idzie, ten skubnie].
1451. ЯК ГРИБÍ ПÍСЛЯ ДОЩЎ. [Wyrastać (rosnąć itp.)] Jak grzyby po deszczu.
1452. ЯК (МОВ, НЕМО́В і т. ін.) ГРИМ З [Я́СНОГО] НЕ́БА. Jak grom z jasnego nieba.
1453. ЯК ДВÍЧИ ВЗЯТИ ПО ДВА. ДИВ. ЯК ДВÍЧИ ДВА [— ЧОТÍРИ].
1454. ЯК ДВÍЧИ ДВА [— ЧОТÍРИ]. Jak dwa a dwa [cztery] = Jak dwa razy dwa [jest cztery].
1455. ЯК (МОВ, НАЧЕ і т. ін.) З ВÍДРА [ЛÍТИ]. [Deszcz] Leje jak z cebra.
1456. ЯК (МОВ, НÍБИ і т. ін.) З ГЎСКИ (ГУСАКА́) ВОДÁ. Jak woda po kacze.
1457. ЯК (МОВ, НÍБИ і т. ін.) З ХРЕСТÁ ЗНЯТИЙ. Jak z krzyża zdjęty.
1458. ЯК (МОВ, НÍБИ і т. ін.) ЗАЙЦЕВІ БЎБОН (ПОТРÍБНИЙ). Potrzebny jak dziura w moście.
1459. ЯК ЗÍНИЦЮ ОКА. [Pilnować, strzeć] Jak żrenicy oka.

1460. ЯК І ЩО. ДИВ. ЩО І ЯК.
1461. ЯК (МОВ, НІБИ і т. ін.) КІТ НАПЛАКАВ. Tyle co kot napłakał.
1462. ЯК КОПІЙКА ВЕДЁТЬСЯ, ТО Й ДОБРЕ ЖИВЁТЬСЯ. Dobrze temu w mieście, kto ma w mieszkę dwieście.
1463. ЯК (МОВ, НІБИ і т. ін.) КОРОВІ СІДЛЮ. Pasuje jak świni siodło (wół do karety; pięść do oka).
1464. ЯК (МОВ і т. ін.) КРАПЛЯ (ДВІ КРАПЛИ) ВОДІ ПОДІБНИЙ (СХОЖИЙ). Podobni jak dwie krople wody = Kropla w kroplę.
1465. [БАЧУ] ЯК (МОВ, НАЧЕ і т. п.) КРИЗЬ [ГУСТЕ] СІТО. Jak przez mgłę.
1466. ЯК (МОВ) ЛЯЛКА (ЛЯЛЕЧКА). Ładny (śliczny, urodziwy) jak lalka.
1467. ЯК КУРКА ЛАПОЮ. Jak kura pazurem.
1468. ЯК МАТИ ПРОПАЩА, ТО Й ДІТИ ЗВОДЯТЬСЯ НІ НА ЩО. Jaka matka, takie dziatki.
1469. ЯК МИ БОГУ ГОДИМО, ТАК І БОГ НАМ. Jak Kuba Bogu, tak Bóg Kubie.
1470. ЯК (МОВ) МІЛЬНА БАНЬКА ЗНІКНУТИ (ЩЕЗНУТИ і т. ін.). ДИВ. МОВ, ЛІЗЕНЬ ЗЛИЗАВ.
1471. ЯК (МОВ, НЕМОВ і т. ін.) НА ДОЛОНІ [ВИДНО]. (Jasno) jak na dłoni.
1472. [РОСТІ] ЯК (МОВ, НАЧЕ і т. ін.) НА ДРІЖДЖАХ. Rosnąć jak na drożdżach.
1473. ЯК (МОВ) НА ШПІЛЬКАХ СІДІТИ (СТОЯТИ і т. ін.). Siedzieć jak na szpilkach.
1474. ЯК НЕ НАВЧІШ ДИТІНИ В ПЕЛЮШКАХ, ТО НЕ НАВЧІШ І В ПОДУШКАХ. Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał.
1475. ЯК (МОВ, НІБИ і т. ін.) НЕПРИКАЯНИЙ. Chodzić (łazić) jak błędna owca (zbłąkana owca, owieczka).
1476. ЯК ОБ СТІНКУ ГОРОХОМ. Jak grochem o ścianę.
1477. [УСІ] ЯК ОДІН (ОДНА). Jak jeden [człowiek (mąż)].
1478. ЯК (МОВ і т. ін.) ОСЕЛЁДЦІ В (У) БОЧЦІ. Jak śledzie w beczce.
1479. ЯК (МОВ, НІБИ і т. ін.) ОСІКА НА ВІТРИ (ТРЕМТІЛА і под.). Drzeć (trząść) się jak osika.
1480. ЯК ПІДЕ НА ВІДВОЛОКИ, ТО З'ЇДЯТЬ СОРОКИ. Odwłoka często szkodliwa.
1481. ЯК ПІДМАЖЕШ, ТО Й ПОЇДЕШ. Kto nie smaruje, ten nie jedzie.

1482. ЯК ПО МА́СЛУ. Idzie jak po maśle.
1483. ЯК (МОВ, НА́ЧЕ) ПО НО́ТАХ. Jak z nut ≠ Kłamać jak z nut.
1484. ЯК ПОЗИЧА́Є, СЕБЕ́ ЛА́Є, А ЯК ВІДДА́Є, ТО ТОГО́, ХТО ДА́Є. Dobry zwyczaj nie pożyczaj, jak oddaje — jeszcze łaje.
1485. ЯК ПОСТЕ́ЛИШ, ТАК І ВІСПИ́ШСЯ. Jak sobie pościelisz, tak się wyśpisz.
1486. ЯК ПРИЙДЕ́ МА́РТЕЦЬ, ТО ЗАМЕ́РЗНЕ СТА́РЕЦЬ. Gdy przyjdzie marzec, to umrze niejeden starzec.
1487. ЯК (МОВ, НІ́БИ і т. ін.) ПРОВАЛІ́ТИСЯ (ПІ́ТІ) КРИ́ЗЬ ЗЕМЛЮ́. Jakby się pod ziemie zapaść.
1488. ЯК (КО́ЛІЙ, ДО́КИ, ПО́КИ і т. ін.) РА́К СВІ́СНЕ [А РІ́БА ПІ́СКНЕ]. Jak rak śwśnie, a ryba piśnie.
1489. ЯК (МОВ, НА́ЧЕ і т. ін.) [ТО́Й] РЕП'Я́Х [ДО КОЖУ́ХА (ШТА́НІВ), У СОБА́ЧИЙ ХВІ́СТ] ПРИСТА́ВАТИ (ЧІ́ПЛЯТИ́СЯ, ЛИ́ПНУТИ і т. ін.). Przyczepić się jak rzep psiego ogona.
1490. ЯК (МОВ і т. ін.) РІ́БА У (В) ВО́ДІ БУ́ТИ (ПО́ЧУВА́ТИ СЕБЕ́ і т. ін.). Czuć się jak ryba w wodzie.
1491. ЯК СА́М СО́БІ ВІДПУ́СТИШ, ТО БО́Г І ЛЮ́ДИ ТО́БІ ВІДПУ́СТЯТЬ. Odpuszczaj łącno drugiemu, nie łącno sobie samemu.
1492. ЯК СВИ́НЯ В ДО́Щ. Jak świnia.
1493. ЯК СІ́НО КО́СЯТЬ, ТО ДО́ЩІВ НЕ ПРО́СЯТЬ. Jak siano koszą, to deszczu nie proszą.
1494. [ЛЮ́БИТИ] ЯК СОБА́КА ПА́ЛИЦЮ (РЕ́ДЬКУ, ЦИБУ́ЛЮ). Kochać (lubić) jak psy dziada w ciasnej ulicy.
1495. ЯК СОБА́ЦІ (СІ́РКОВІ, СІ́РКУ) НА ПЕРЕЛА́ЗІ. Użyć jak psa w studni.
1496. ЯК СО́КІЛ ГА́РНИЙ (ЯСНІ́Й). Piękny jak sokół.
1497. ЯК ТВО́Є НЕ МЕ́ЛЕТЬСЯ, ТО НЕ БІ́ГАЙ З КО́ШИКОМ [ТО Ї́ НЕ ПІ́ДСТАВЛЯ́Й]. ДИ́В. НЕ ДЛЯ ГРІ́ЦЯ ПАЛЯ́НІЦЯ.
1498. [ЖИ́ВЕ] ЯК (МОВ) У БО́ГА ЗА ПА́ЗУХОЮ (ЗА ДВЕРІ́МА). Jak u Pana Boga za piecem.
1499. ЯК (МОВ, НА́ЧЕ) У ВО́ДУ ВПА́СТИ (КА́НУТИ). ДИ́В. ПРОПА́В ЯК КА́МІНЬ У ВО́ДУ (У ДИ́М [ІЗ КО́МІНА], СОБА́КА НА БАЗА́РІ).
1500. ЯК У ТРА́ВНІ ДО́Щ НАДВО́РІ, ТО ВОСЕНі́ ХЛІ́Б У КОМО́РІ. Chłodny maj — dobry urodzaj.
1501. ЯК [СО́БІ] ХО́ЧЕШ (ХО́ЧЕТЕ і т. ін.). Jak sobie chcesz.

1502. ЯК ХОЧЕШ ПРОПА́СТИ, ПОЧНІ́Й КРА́СТИ. Jak chcesz zginąć — zacznij kraść.
1503. [БО́ЯТИСЯ] ЯК (МОВ, НІ́БИ і т. ін.) ЧОРТ (ДІ́ДЬКО) СВЯЧЕ́НОЇ ВОДІ́ (ЛА́ДАНУ). Bać się jak diabeł święconej wody.
1504. [ЗБИРА́ТИСЯ] ЯК [ТОЙ] ЧУМА́К ПО СИ́ЛЬ. Wybierać się jak sójka za morze.
1505. ЯК (НЕМО́В і т. ін.) ШАЛÉНИЙ (ОШПА́РЕНИЙ, УГОРІ́ЛИЙ). Jak szalony (opętany).
1506. [ГА́РНА] ЯК ЯБЛУ́ЧКО [НА СПА́СА]. Ładna jak (tynieckie) jabłko.
1507. ЯКА́ ГРОМА́ДА, ТАКА́ Ї РА́ДА. Gdzie gromada, tam i rada.
1508. ЯКА ПЛА́ТА, ТАКА́ Ї РОБО́ТА. Jaka płaca, taka praca.
1509. ЯКА ПШЕНИ́ЦЯ, ТАКА Ї ПАЛЯ́НИЦЯ. Jakie ziarno, takie zboże.
1510. ЯКБІ́ КІ́ЗКА (МІ́ШКА) НЕ СКАКА́ЛА, ТО Б І НІ́ЖКИ НЕ ЗЛАМА́ЛА. Див. ЯКБІ́ НЕ БУТА́В, ТО Ї НОГІ́ Б НЕ ЗЛАМА́В.
1511. ЯКБІ́ НЕ БУВ СВИНОВА́ТИЙ, ТО НЕ БУ́В БИ БАГА́ТИЙ. Kto się chce zrobić bogatym, musi się na jakiś czas zrobić świnią.
1512. ЯКБІ́ НЕ БУ́ТАВ, ТО Ї НО́ГИ Б НЕ ЗЛАМА́В. Gdyby (żeby) kózka nie skakała, to by nózki nie złamała.
1513. ЯКБІ́ НЕ ТІ́ ТА НЕ Я́, ТО НЕ БУЛО́ БИ ВЕСІ́ЛЛЯ. Wesele potrzebuje wielu.
1514. ЯКЕ́ ДЕРЕ́ВО, ТАКІ́Й КЛІ́Н, ЯКІ́Й БАТЬКО́, ТАКІ́Й СИН. Jakie drzewo — taki klin, jaki ojciec — taki syn = Jaki bochen (jabłko, chleb), taka skórka, jaka matka, taka córka.
1515. ЯКЕ́ ДЕРЕ́ВО, ТАКІ́ ЙОГО́ КВІ́ТИ, ЯКІ́ БАТЬКІ́, ТАКІ́ Ї ДІ́ТИ. Див. ЯКЕ́ ДЕРЕ́ВО, ТАКІ́Й КЛИ́Н, ЯКІ́Й БАТЬКО́, ТАКІ́Й СИН.
1516. ЯКІ́Й ГІ́СТЬ, ТАКА́ ЙОМУ́ І ЧЕ́СТЬ. Jaki gość, taka jemu cześć.
1517. ЯКІ́Й ПП, ТАКА́ ЙОГО́ Ї МОЛІ́ТВА (ПАРА́ФІЯ). Jaki ksiądz, takie błogosławieństwo.
1518. ЯКІ́Й РІ́Д, ТАКІ́Й ПЛІ́Д. Jaki ród, taki plód.
1519. ЯКІ́Й СА́ВА, ТАКА́ Ї СЛА́ВА. Jaki pan, taki kram.
1520. ЯКІ́Й СА́М, ТАКІ́Й І ЙОГО́ КРА́М. Див. ЯКІ́Й СА́ВА, ТАКА́ Ї СЛА́ВА.
1521. ЯКІ́ ГРО́ШІ, ТАКІ́Й ТОВА́Р. Jaki towar, takie pieniądze.

1522. ЯСНА РІЧ. Rzecz jasna (prosta, wiadoma itp.).
1523. ЯСНЕ ДІЛО. Див. ЯСНА РІЧ.
1524. ЯТРИТИ (РОЗВОРУ́ШУВАТИ і т. ін.) [НЕЗАГО́ЙНУ (ДА́ВНІЮ)] РА́НУ [В СÉРЦІ (В ДУШІ)]. Rozdrapywać (jątrzyć) [stare] rany.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ПОВНИЙ ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ І ПРИЙНЯТІ СКОРОЧЕННЯ НА НИХ.....	31
УМОВНІ ПОЗНАЧКИ.....	37
СКОРОЧЕННЯ НАЗВ ПАРАМЕТРИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ.....	39
ТЕКСТ СЛОВНИКА.....	41
ІНДЕКС СЛОВНИКОВИХ ОДИНИЦЬ.....	341

Наукове видання

**Тетяна Космеда
Олена Гоменюк
Тетяна Осіпова**

**КОРОТКИЙ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ СЛОВНИК
УСТАЛЕНИХ ВИРАЗІВ: ЕКВІВАЛЕНТИ СЛОВА,
ФРАЗЕОЛОГІЗМИ, ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ**

Дизайн і верстка
Ярослав Нахлік

*На корінці використаний
символ Березині — авторський логотип
серії видань наукової школи професора Т. А. Космеди*

Підписано до друку XX.XX.2017. Формат 60×90/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 25,51. Обл.-вид. арк. 21,63.
Наклад 300 прим.

Видавництво “Коло”
Свідоцтво ДК № 498 від 20.06.2001
вул. Бориславська, 8, м. Дрогобич, Україна 82100
тел. (03244) 2 90 60
e-mail: koloopera@gmail.com

Видруковано з готового оригінал-макету в друкарні “Коло”
вул. Індустріальна, 8, м. Дрогобич, Україна 82100
тел. (03244) 41 71 96
e-mail: kolodruk@gmail.com